

I. ЖИТИЕ НА АХИЛ ЛАРИСКИ

Житието на Ахил, който бил епископ на Лариса през IV в., е написано от неизвестен автор през X или XI в. В него се споменава за едно нападение на българи срещу Лариса. Става дума вероятно за нападението на българите под водителството на цар Самуил през 979 г. Сведениято е ценно, защото е излязло от ръката на съвременник на събитията.

РЪКОПИС: A = Athous 3677 [Dionysiacus 143] (XVII s.).

ИЗДАНИЯ: Хр. Лопарев, Описание некоторых греческих житий святых, ВВр IV (1897), стр. 363—364.

КНИЖНИНА: А. Липовский, Из истории греко-болгарской борьбы в X—XI в., ЖМНП XI (1891), стр. 128—130. — Златарски, История, 1, 2, стр. 663, 664. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 554.

VITA ACHILLIS LARISSENSIS

Bulgari Larissam aggrediuntur

Συγγράμματα πολλὰ καὶ ὀνόματι σάββατος τῶν εὐσιώντων ἐγένετο οὐδέ τις παύσις πρὸς τὴν ἀνδρομαρ τε καὶ τὴν συράσηον, σήχησας δὲ ταῦτα τοῖς ἀναρχομένοις τῶν θεῶν νοσητήριον γένετα, ἀνεύθει δὲ ἡ λάρναξ κρῖπεται καὶ κελύπτεται σῶμα ἱερῶν, ἵνα μὴ βεβήλωσιν αὐτοῦ χεῖρες ἐχθρῶνται καὶ ἦν ὁ θεοσεβὴς κενωμένος, ὡς τῶ κρείττονι ἔδειξεν, καὶ τὸ ἱερὸν κειμήλιον κεικαλημένον καὶ μὴ πρὸς χρῆσιν ἐργετικὸν παρέδρασαν ἐπὶ τοῖσι χρόνοι πολλοῖ, ὅς οἱ τὰ αὐτῶ ἐπισκοπήσαντες ἔργον, καὶ πάλιν ἀνακαλύπτειν τὸ θεοσεβῆμα, ὅθεν οὐδαμῶν οὐκ, ὅπως ἀνακαλύπτειν δοῦν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκένθη, σῶμα, γνέσμεν τοῖς πᾶσι ἐγγίνετα, καὶ πάλιν αἱ τῶν μόνων βίσεις καὶ αἰδῆς αἱ τῶν κοσμητῶν ἀπαλλαγῆαι καὶ πάλιν Λαρισσαίως πὲρ κάλλιπαι, ἀλλὰ παρθένησαν αὐτοῖς τῶ μεγάλου ταύτου θεοσεβῆ τοῦ διαμύθου, καὶ ὁ βουκόλου τοῖς ἡμετέροις κολῶς ἐγίνετα μάχην Βουλγάρων κατὰ Ρωμαίων, ἐπὶ δὲ πρὸς παρὸν οἱ Βουλγάρων ἴσχεσαν, ἀλάσῃ τὸν ἡρωσερὸν καὶ τὸν αἰετῶν πλοῦτον τῶν Λαρισσαίων ἰσχυροῦσιντες εἰς τὴν ἀσπίδων μεταπίδησι. (pp. 363—364)

ЖИТИЕ НА АХИЛ ЛАРИСКИ

Българи нападат Лариса

Изминали много дни и не прекъснал [притокът] на пристигащите, нито спряло струпването и движението, поради което сред църквите по болше повеление настъпило смущение. Вследствие на това раката била укрита и светото тяло било покрито, за да не се докоснат до него ръце на нечестивци. И съкровището било скрито, както предстоятелят решил, и светите останки били покрити и не били достъпни за поклонение. Така изминали много години, както разказваха тия, които пишат за него, и съкровището било открито отново — ние не знаем как. Прочее светите му мощи били открити, ставали известни на всички и отново започнало да струи мир и пак [настъпило] излечение от болестите и отново за ларисчани [настъпили] най-добри времена. Но демонът им завидял за това голямо съкровище. И завистникът на нашите хубави [работи] предизвикал нападение на българите срещу ромите. И понеже българите временно добили надмощие, те заграбили съкровището, задигнали голямото богатство на ларисчаните и го прекъснали в страната си.¹

¹ Според Златарски, История, 1, 2, стр. 663, 664, Самуил обсаждал безуспешно Лариса през 979 г., но не успял да я превземе. На следваща 980 г. отново нападнал и успял да завладее града. Той нарешил да бъдат взети мощите на свети Ахил, които били занесени в Преспа и положени в църква, наречена на негово име на светеца.

II. ЖИТИЕ НА АТАНАСИЙ АТОНСКИ

Атанасий, наречен Атонски, е основателят на Великата Лавра в Света гора. Той живее през втората половина на X в. и умрял вероятно в 1003 г. До нас са достигнали две жития за него. Първото, озаглавено *Αἴτιος*, е съставено, както се приема, от монаха Атанаски, духовен ученик на Антоний, непосредствения прислужник на Атанасий Атонски. То е писано следователно веднага след неговата смърт. Второто житие е съставено по-късно и е очевидно преразказ на първото житие. Стисък даваме само от първото житие, тъй като няма съществена разлика в двете редакции.

Житието на Атанасий Атонски дава някои, макар и не съвсем сигурни сведения за нападения на маджарите в крайдунавските земи през X в., за турците-вардариоти в Македония и за нападения на българи (?) към бреговете на Атон в началото на XI в.

РЪКОПИСИ: М — Mosq. Bibl. sup. 308 (XI в.). С — Cod. Athous Laurae A 187 (ca. 1669).

ИЗДАНИЯ: И. Понясовский, Житие преподобного Афанасия Афонского, Записки Ист.-филол. фак. Унив. С. Петербургского Университета, XXXV, СПб. 1895. — L. Petit, La vie de Saint Athanase l'athonite, Analecta Bollandiana, XXV (1906), pp. 5-89. Текстът е взет от изданието на Гюмюсваской.

КНИЖНИНА: *Morocesiá*, Byzantinographica, I, p. 555. — В. Гюмюс-Залмова, Сведения за българи в житието на св. Атанасий, Изследвания в чест на акад. Д. Дечев, София, 1958, стр. 759-760. — P. Lemerle, La vie ancienne de Saint Athanase l'athonite composée au début du XIe s. par Athanase de Lavra. Millén. du M. Athos 963-1963, Et. et Mélanges I (Chevetogne 1963), pp. 59-100. Това изследване не ни беше достъпно.

VITA ATHANASII ATHONITAE

ЖИТИЕ НА АТАНАСИЙ АТОНСКИ

1. Leo Phocas Ungaros proelio vincit

1. Льв Фока побеждава унгарците

55. Ἀλλὰ γὰρ ἀρήγορον τὸν ἀρετῆς ἐργάτην, καὶ ἀρετῆς τοιαύτης, λαθεῖν εἰς τέλος, ὅσπερ καὶ πόλιν ἄρως ὑπερφυέτην ἐπὶ πολλὴν κορπίσθη. τοῦ γὰρ μαγίστρου Λέοντος, ὃν πρόβαθεν ἀρήγορον τὸν τῆς ἐσπέρας ἡσυχίας προσημαίων, ἄβασίλην ἡμετέραν κατὰ τὸν κορπίσθη ἀρετῆτων Σαῖθων καὶ τοῦτο πρὸς τὰ

55. Но невозможно било радетелят на добродетелта¹, и то на такава добродетел, да остане докрай скрит, както не може задълго да остане скрит град, който се намира на плавина. И наистина магистър Льв², за когото по-рано казахме, че управлявал работите на Запад, спечелил блестяща победа над скитите-номади³. Той отишъл в [Света]

¹ Т. е. Атанасий Атонски, който се прочул в Атон със своите опшелнически подвизи. ² Льв Фока, брат на император Никифор Фока. През 959 г. той бил ставан магистър на западните тегми, т. е. началник на византийските войски в Европа. Срв. H. Grégoire, La carrière du premier Nicéphore Phocas, *Prolegomènes de St. Kyrillos*, *Thessalonique* 1953, p. 378 sq.; *idem*, *Nicéus épiques nicéennes*, La Nouvelle Clé, IV (1962), p. 378 sq.; Fr. Dölger: *BZ.* XLVII (1954), p. 221 sq. ³ Издателят L. Petit отнася това събитие към 958, 959 г. и смята, че става дума за унгарците, като се позовава на едно съобщение у Льв дикон (*L. Diakon* *Histoire*, ed. Bonn, p. 18), според което Льв Фока победил унгарците, които били изнискани оттам Дунав. *Theophanes Continuatus*, ed. Bonn, p. 463 = *Syn. Magister*, ed. Bonn, p. 756, също споменава за нападението на унгарците в 958 г. Срв. за събитието П. Мутафчиев, Маджарите и българо-византийските отношения през третата четвърт на X в. *СФУФФ*, XXXI, в (1957), стр. 17.

εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης ἀποδόσω, τοῦτο δὲ καὶ τὰ κατὰ τοῦτον ἀναβαίοντα τὸν δούλον ἐπιστάτης τῷ ὄρει, εἰς ἑνοῦς ἀντιῶ καὶ κατ' αὐτῶν ἦλθεν. (pp. 23₂₆—24₂)

2. Turci Vardariotae Macedoniae incolae

210. Ἐπειδ' οὖν ἡ κολλήτικος ποιεῖν καὶ θεοσεπτός, ᾧ καὶ ἡ κλήσις ἐν νηδὺς αὐτῆς τῶν βασιλέων ἐπέγραψε χαριστήρια, ἐν Μακεδονίᾳ τὰς δυνάμεις ἀνάστασαν, ὅτε τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἡτοιμάζετο πόλεμος, βουλὴν ἰσχυρὰ παρ' ἐπιστάτης οὐράδου μὲν τολμήσαν, σφέδρα δὲ σοφθησάν, προσελθόντες χρῆσασθαι καὶ τοῦ μεγάλου καταλεῖν εὐεργέτου, ἐπαρόμενοι καὶ τὸν πρότερον, ὅσπερ τι προσαλέμεται τῆς ἐναντίου δευτέρου, ὅς ὄντι ἀπήρισαν τὴν ὡς βασιλεῦς φέρονσαν περιτηρήσαντα ἐκείνου ἡσαντι τῷ μεγάλῳ, ᾧ καὶ τῆς ἀντιῶς, πλοῦρησαν καὶ τιμῆν ἀποδείματες, τὴν οὐκ ἐκωλύοντα παρ' αὐτῶν τῆς πορείας. οἱ μὲν οὖν ἄλλαν ἄλλος ἐκλόσαντο, ὁ δὲ γέροντος τῆς καλῆς εὐδ' ἐλάμβανε λήθην ἀλόγητος, ἀλλ' ἐπέλεσεν φρονῆ καὶ γνώμην „κατὰ σοῦ“, φησὶ, „πάτερ, πρὸς τὸν βασιλεῦς ἀπαρχόμεθα“. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἐπιστάτῳ καὶ ἀντιῶντι χρῆσάμενος ἀπλόγηται — διὰ τῶν τοῦ ἐκείνου ἀφελῶς ἔχοντα χρῆσασθαι βήματι — μετὰ χαρῆς ἔφη „πατὴρ, ἀπέλθε“, καὶ ὁ μὲν πρότερος, καὶ πρότερος καὶ μόνος, αἰθεῖται τε τὸν μέγαν αὐτίκῃ καὶ τῆς ἐπιστάτης μετὰ γέροντος γίνεται καὶ τὴν συγχώρητον ἐξαπείτοι ἐκείνου δὲ τότε μὲν ἡδύχουσα ἐκείνου παρόντος, ἐπειδὴ δὲ διέστησαν ἐβήθησαν ἐ τῶν γέροντος κατεμένοντων καὶ τὰ μεγάλα κατὰ τῶντο καὶ ἐπακλέμεν ἐπαρόντι καὶ ἐπιστάτῳ καὶ τὸ χρηστὸν ἦθος αὐτοῦ παραστήσαντα ὅ δὲ γέροντος τῆρ μετ' αὐτῶν συνέλεον ἐκατάμενος καὶ αὐτοὺς ἀποσχέσασθαι τῆς πρὸς αὐτῶν ἐπιβουλῆς παρήκει, „μὴ καὶ τοὺς πόδας ἀμάρτητε“ λέγων, „κακῆτων ἀδὲν λυμνησθε“. οἱ δὲ μαχρὰ τούτων φρονίσαντες τῆς ἀντιῶς ἦσαν γνώμης, καὶ τῆς ὡς βασιλεῦς φερούσης καὶ αὐτῆς ἤσαντο.

211. Ἀποθῶν οὖν — καὶ θεῶ μοι θεοῦ μεγαλάνητα οὐκ αἶον θεράποντα τιμῶντος — φόβος ἦν οὐκ ἐφρόντιζον ἐναντιῶ τοῦτο καὶ ποδῶντο περιπάτων ἀδικητῶ, οὐκ ἦντον ἠτάλασης ἐν ἐρηῶ ναναγήσαντες Τούρων γὰρ γερόν, οὐ πολυ-

гора, от една страна, за да отладе богу благодарност за победата над варварите, а, от друга — за да научи точно нещата относно преподобния [Атанасий]. Тогава той научи за него.

2. Турци вардарюти в Македония

210. Прочее богоувенчаният и добропобеден върховен глава, комуто и името още от утробата предвещавало царствен облик¹, установил войските си в Македония, когато готвел войната срещу варварите. Тогава [монахът]² после повелува си твърде дръзко, а и твърде злостно решение да използвават илването му и да му говорят срещу великия благодетел³; те водели и председателя [на Атон] като низакво прикрытие за лукавството си. Прочее, когато вървели по пътя, който водел към императора, срещнали великия [отец], който идвал оттам. Те го поздравили и почели по обичайния начин, а той ги запитал за причината на пътуването им. Всеки започнал да измисля различна причина, но старецът не забравил своята хубава простота и казал с неподправен глас и мисъл: „Отиваме, отче, при императора, за да говорим срещу тебе.“ И [Атанасий], служейки си също със свойствената и обичайна простота — защото трябва човек да си послужи с техните скромни слова, — казал с радост: „Вървете, отци!“ А председателят — пръв и само той — веднага се засрамял от великия [отец], започнал да разсъждава разумно и поискал прощанка. Тогава онези замълчали, докато Атанасий бил там, но след като се разделили, осъдили примотата на стареца, обвинили го много и се помъчили да го измамят, да го подведат и да покварят добрия му нрав. А старецът се отказал да върви с тях и ги посъветвал и те да се откажат от злоумишлението срещу [Атанасий]. „Не си можете ираката, казал той, и не му правете никакво зло!“ Те не му обърнали внимание, останали си на същото мнение и отново поели пътя към императора.

211. Прочее те отишли — и ето величието на бога, който защита своя служител, — изпитали страх, за който не им идвало на ум, и попаднали на неочаквана опасност, не помалка, отколкото в море, въпреки че плавали по суша. И пакетина попаднали в ръцете на тураци, които не били неприязнели⁴, а подчи-

¹ Т. с. Даклилий II (970—1027). Тук има и още по други с. пакли му, както и спетова „дарствена“. ² Стана дума за никой монах, които завихоляли на Атанасий поради неговите добродетели. ³ Т. с. Атанасий Атонски. ⁴ Наследва, че тук става дума за турците вардарюти, който произход е спорен. Те били наставявани главно по долините на Вардар и в Солунско един вид като военно поселение вероятно още от IX в.; сведения за тях има до XIV в. Вж. V. Laurent, „O Vardariotōn ἦτοι Τούρων, Perses, Turcs asiatiques ou Turcs hongrois?“, НВМД, XVI—XVIII (— Сборник в памет на проф. П. Невков), София 1940, стр. 275—289; H. Haakon, „Aenes — Велика — Вардар“, МПр., I, 3 (1924/5), стр. 17—28; D. Detschew, Vardarios, Zeitschr. für Ortsnamenforschung, VIII (1932), pp. 201—205; Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 86—87; II, p. 232.

μίσον περιπεσόντες, ἀλλ' ἐπισπώνδον βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ, οὐ καὶ τὴν αἰχμὴν δεδομένους τῶν ἄγιων αὐτοῖς εὐεργετῶν ἡλιόφαντων, λάρυγγος αὐτῶν οὐδὲν ἦν τὸν πολεμίων γίνονται οὕς καὶ ἀποδέχονται ὡς τῶν περιπεσόντων οἱ μόνους ὑποσέει τοῖσι καὶ θανάτου φόβον οὐ μικρὰ ἐκείσασιντες, γυμνάς ἀγῆσαν ἐν ἑσφ' ἡμεῖσι, τῶν σαλασῶν ἀειψήσαντες γέμνοσαν, ἦν καὶ τότε προλείπον ἔρως καὶ δόξης ἐπιθυμία μείζονες. ἀλλὰ τὸν μὲν θύσαντες ἐξέφυγον, τὰ δὲ τῶν θυβῶν φέροντες ἐπὶ προσώπου σαρκία, καὶ τῶν γήρυσσον ἐγίνοντο, καὶ πολλοῖς καὶ ἄκοντες ἐδημοσίεον, καὶ ἀπὸ τοῦ ποτῆος μὲν οὐ κήρυσσον, τὸ φιλόφρωνον εἰδότες αὐτοῦ καὶ φιλόφρονος. (pp. 92_a—93_a)

3. Bulgari usque ad Athonis ripas incursiones faciunt

249. Πολύμη τις ἔστω Ἑρσιος καλουμένη, πρὸ τῆς εἰσοδοῦ τοῦ Ἀθωνικῆς, ἐνθα καὶ μοναχοὶς καὶ μοναστήριον, ὃ καλοῦσι μετοχίον, ἐφ' ἑκαστὴν εἰχεν ἡ λαύρα, οὗς καὶ μοναχοὶς ἡς ἐκείσασιν τῶν κλήσων Ἰωαννίκιος, οὗτος εἰς τῶν διακοσίων μετ' ἑτέρον ἀδελφῶν ἀκούσων, τῶν ἐπὶ Στριμόντι φέρονσαν εἰσέει ἡμέρας δὲ ἦδη κλισοῦσι, ἐξέμει δόξαν, ἐξέμει τῆς νηὸς διασπαρῶσασθαι τε καὶ αὐτῶν ἄγασθαι. οὗς ἐπὶ εἶδον οἱ τῶς ἐντόμος καὶ σιμωχίαν ἐν ἐκείνῳ παροῦμενοι τῶς μέσσω, οἱ τότε μάλιστα πολλοὶ τοῦ παρωσιμῶν τῶν βοσθῶν ἐθνους σιμωχίαν αὐτοῖς ἐπύχον γενόνημα, ἀθρόον ἐπεσπέσαντες ἠρόραποδίσασιν τε καὶ μέσσω τῆς αὐτῶν ἐπουρῶσασιν μέσσω.

250. Ἰωαννίκιος οὗν χρυσὸν τῆς διακονίας χέρον ἐπιερούμενος κατ' ὅσων ὡς εἶχε κατὰ τὸ λαθόντων ἡρόρασαν, οὗχ ἐκείνῳ ἐς βαθνήτεια πόντων, ὡς ἡς ἔρη, ζετῶν, ἵνα χρυσὸν παρῶσται, ἀλλ' ἐκείνῳ, οὗτοι ποῦν, ἵνα μὴ παρῶσται αὐτοῖς θανάτου ὃ θανάτων βέβαια λεγόμενος γέννημα. ἐπὶ γὰρ τοῖς ὀδονδίσασιν ζαγορῶμενος τῶ ἐκείνῳ ἐκείνῳ περὶ σῆσιν ἄρῶσται, ὃ δὲ τοῖσι ἐκείνῳ περὶ χρυσόν, ἐπιδόμενος τῶν ἐκείνῳ οἱ ληστῶν, ἦ καὶ τῶν τῶν ἄλλῶν, οἱα πολλὰ βοσθῶσιν παρ' οὗς

нени на великия император — понеже страхувайки се от неговото копие, те били привели мир, който не им бил по сърце. [Монасите] станали тяхна плячка също като на неприятели. Те, които не били скрепили договор само с тях, ги съблекли като някои нарушителни на договор и като им пригизнали голям смъртен страх, оставили ги голи наред път да наподобяват древната голота, за която и сега причина било желание за първенство и стремеж за по-голяма слава. Те избягнали смъртта, но носейки на лице знаците на страха, познали голотата си. Против волята си те били видени от мисивна, а не се скрили и от отеча, чието човеколюбие и добролюбие бяха познали.

3. Българи правят набези до бреговете на Атон

249. Има едно градче, наречено Йерсио, което лежи пред входа на Атон. Там Лаврата имала под свое владение монаси и манастир, наричан метох. Начело на тях стоял един монах на име Йоаникий. Той тръгнал заедно с други братя по всякава работа и отплавал по посока на Стримон². Когато вече се свечерявало и трябвало да слезат, те слезли от кораба, за да си починат и да се нахранят. Като ги видели тези, които на шайки правели засади по сния места (тогава титурде голям брой от намиращия се наблизе варварски народ били там за злополучно тяхно съседство), внезапно ги нападнали, заробили ги и ги направили своя плячка³.

250. Прочее Йоаникий, който носел злато във връзка с работата, веднага го хвърлил скръпном във водата. Той не се хвърлил в дълбокото море, както някой е казал⁴, за да търси злато, а златото [хвърлил] и направил така, та да не би то, което минава за спасител от смъртта, да стане причина за тяхната смърт. Защото, когато [варварите] доведели при своя вожд заловени откъдето и да е пленници, той почнал да ги претърсва за злато, понеже разбойниците подозирали, че ще получат откуп или всякаво друго обезщетение — каквото в случая са много у варварите — от тях, у които биха намерили

¹ Това градче и днес носи същото име. ² Стримон, дн. река Струма. ³ Това събитие трябва да бъде отнесено ранкоро след 1013 г., понеже то е поставено между първите „чудеса“, които станали в името на Атанасий Атонски, след като Теодикт привел игуменството на Атанасиевата Лавра към 1013 г. Изглежда, че тук под „варвари“ жителите имат пред вид българското население, което живеело по „граничните планини“ на известно разстояние от Атонския полуостров. Вж. *Тълкова-Замкова*, год. съч., стр. 761. Че българи са бродели по тези места, личи и от някои други сведения приблизително от същото време. Срв. *I. Dujčev*: *Byzantinologie*, XIX (1958), pp. 302—303. ⁴ Свободен излет от първата есетия на Тесалид, стих. 175—178. Вж. *E. Diehl*, *Antologia Lyrica greca*, I, 2, Leipzig 1930, p. 15, v. 170. Срв. *ib. dujčev*, *Прочуваниятърху българското средновековие*, Сб. БАН, XLI, кл. истор.-фил., 21, 1945, стр. 150; *I. Dujčev*: *BZ*, LXII (1959), p. 184.

ἄν εἴποιεν τοῦτο, θάνατον αὐτοῖς τὴν ἀντιμοῦσιν ἐπιφέρει καὶ τὴν ἀντίθεσιν, ἕξτά γε τῆς ἐκείνων ποιότητος θεωροῦσιν μὲν αὐτὸ ἢ θάνατον, αὐτοὶ δὲ αἰμίμον ἐπιαιμίμων τούτης ἕνεκα τῆς αἰτίας κατὰ πάντα βάλλει τὸ χάρισμα ἐκείνος, ἐκεῖνοι δὲ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς, ὡς ἂν αἰχμαλώτους, ἐπιβαλέσθαι τὸ μέθορι αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἐκείνων γενέσθαι δὲ ἄλλο ἐσπεύδον τῆς νικῆς. ἅμα δὲ ἕλκω ἀπόστολοι οἱ γάρβαρα, καὶ γὰρ ἐκράσαν οὐ πλῆθει μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργω, τοὺς δεσμίους ἔλκω, οὐκ ὡς ἂν κς ἰσολάβοι, ψυχῇ φιλιανθήσαντες — ἡ γὰρ ἂν καὶ φιλιανθήσαντες ἐπαδίδεον οὕτως βοήθους καὶ ἀσπόμενος; ἀλλὰ ἐργάσαν ἐκείτους ἐν ταῦθ' ἐν τῇ δίοδον μηχανώμενοι.

251. Ἐπεὶ γὰρ ἤλκω τὴν ἑσπέρα καθαρῶν διατείνας, δέος αὐτοῖς ἐπέστη, μὴ ποιεῖ καὶ Ῥωμαῖοὶ κς ἐπαρμόσασα γὰρ τὴν τῶν ἀντιστήρη, καὶ τῶν ἀεγμυλῶσαν ἀεγμυλῶσας ποιήσαντες, τῶν δεσμιῶν αἰτίων ἀπαντας, ὡς οἶν ἀνεθήσαν, οὐκ ἄπει τοῦτο τοὺς βοήθους δεῖται Ἰουαννῶν εὐθείας ἐπέλθε λογισσῶσαι, ἐπειτα καὶ κς αὐτῶν ἔννοια τῶν τοῦ μεγάλου θαυμάτων εἰσῆε, καὶ ἐπόθερον ἐποίησι, καὶ τὴν ψυχὴν παρεθέσαντες, ἐν ἐαυτῶν τε εἶδον καὶ τὸν ἔργον εἰς βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο, καὶ δὴ θάρρους ἀθροῦν ὡς ἐν κως ἐποιήσαντος κατωληθηθείς, „ἰδοὺ“, φησὶν οὐδὲ βοήθους καὶ θαυμάσων, „καὶ οἱ ἡμέτεροι“, καὶ ἅμα τῇ βοῇ γέγραθε τε ἐκράσαν, καὶ κέρως, ὡς εἶχεν ὡς πρὸς τοῖς ἐκείνοισι δὴθεν ἀπέτρεχε. τοῖς δὲ βοήθους δειλία τε καὶ δέος οἱ κς μικρὸν ἐπέκρινται, καὶ κέρως αὐτῶν τὰς ψυχὰς κατωλέβησαν, καὶ φησῶσας ἐκέρσαντο. αὐτὸ δὲ περὶ Ἰουαννῶν ἐπεὶ ταῦτα εἶδον καὶ τοὺς βοήθους κέρσαντες ἀκράσως, τὰ αὐτὰ αὐτῶν ἐκράσανον τε καὶ ἐποίησαν, καὶ κατόσαν αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἢ ποδῶν εἶχον ἔθεον, καὶ πρὸς τὴν λαθρῶν ἅμα πάντες ἐκράσαν, τὸ κέρως ἀκράματος τοῦτον καὶ τῆς ἐκείνων ἔργων σωματικῶν. (pp. 108_{ab}—110_{ab})

злато. А за отплата и възмездие те ги убивали, вършейки дела, достойни за смъртта. Състоколет, като не признавали друго възмездие освен смърт за мъчанието им. Поради тази причина именно [Иоанникий] хвърлил златото в морето. А [варварите], като им вързали ръцете на гърба като на пленници, бързати през цялата нощ да превържат граничните планини и да стигнат в жилищата си. При изгрев слънце варварите, които били победили не само с множеството, но и с меча си, освободили вързаните, но не, както някой би предполагал, от човеколюбие (защото какво човеколюбие може да покаже от себе си варварска и безчовечна природа?), а за да преминат по-бързо нататък.

251. Когато слъзцето показало светлите си лъчи, обзел ги страх да не би някой отред ромейска войска да посрещне тяхната дружина и да ги направи пленници на пленниците. Затова те развързали всичките. Прочее, като ги освободили, Исавикий веднага започнал да разсъждава, че варварите са извършили това не без божия намеса, а после му дошло на ум и за чудесата на великия [Атанасий] и това го въздушевило. Той се съзвел и добил смелост, съсредоточил се в себе си и призовал светеца на помощ. И викак внезапно, окрилян от някаква въздушепяваща смелост, той извикал високо и дръзко: „Ето ги и нашите!“ Едновременно с вика си той почнал да пляска с ръце и колкото можел по-бързо се случнал като че ли при своите. Варварите били обаети от немалък страх и уплаха; трепет обхванал душите им и те ударили на бяг. А хората на Иоанникий, като видели това и как бягат варварите неудържимо, намислили и направили същото като него и сами хукнали да бягат след него, колкото им държели краката. Всички заедно се отправили към Лаврата, възвестявайки това велико чудо и своето щастие.

III. ДОКУМЕНТИ ОТ АТОНСКИТЕ МАНАСТИРИ

В архива на лаврата „Св. Атанасий“ се намират някои ценни документи за българската история — продавателни актове, описания на граници на имоти, една разпоредба на патриарх Николай Хризоверг (984—995), няколко хрисовула на император Алексий I Комнин (1081—1118) и др.

Някои от грамотите на византийските императори от XI в. съдържат важни сведения за югозападните български земи и по-специално за Средна и Южна Македония. Такива сведения има в грамотата на византийския император Никифор III Вотаниат (1078—1081) от 1079 г., дадена на атонския манастир Иверон, и в грамотата на император Алексий I Комнин от 1086 г., дадена на същия манастир. В тях се срещат местни имена от славянобългарски произход, а също и данни за растеж на манастирското земевладение и за изпадане на селичеството в Южна Македония във феодална зависимост, сведения за участието на българци в личната охрана на византийските императори от втората половина на XI в., данни относно видовете данъци, въведени в югозападните български земи след покоряването на България от Византия в 1018 г. и пр.

В един опис на хрисовули, съставен скоро средата на XI в. от патриций и антипат Лъб, се потвърждават привилегиите, дадени на атонския манастир Иверон от отделни византийски императори през X в. Точната дата на този опис не е установена. Приема се, че бил съставен през 1044, 1059 или 1074 г. И в него се срещат известен брой славянобългарски имена. Освен това в един от хрисовулите се споменава за поселени при гр. Йерисо „славяни българци“.

ИЗДАНИЯ: G. Rouillard — P. Collomp, Actes de Lavra (=AL). Edition diplomatique et critique, Paris 1937. — Fr. Dölger, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges (=Schatzk), München 1948, pp. 29—30; 101—102. — Fr. Dölger, Ein Fall slavischer Einsiedlung im Hinterland von Thessalonike im 10. Jahrhundert, SBAW, 1952, I, pp. 1—28 (=Ein Fall).

КНИЖНИНА: П. Успенския, История Афона, III, I, Кюна 1877, стр. 332 сл. — Fr. Dölger, Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung besonders des 10. und 11. Jahrhunderts, Leipzig—Berlin 1927. — G. Rouillard, L'épiscopat au temps d'Alexis I Comnène, Byzantion X (1935), p. 85. — D. Kanakotos, Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Makedoniens im Mittelalter, hauptsächlich auf Grund der Briefe des Erzbischofs Theophylaktos von Aelrida, München 1937. — Fr. Dölger, Zur Textgestaltung der Lavra-Urkunden und zu ihrer geschichtlichen Auswertung, BZ XXXIX (1936), pp. 34—65. — Idem, Zum Gebärenwesen der Byzantiner, Études dédiées à la mémoire d'Andréas, Athen 1939, pp. 35—58. — Ев. Дуйчев, Проучвания върху българското средновековие, стр. 20—24, 40—42. — Fr. Dölger, Sechs byzantinische Practica des 14. Jh. für das Athoskloster Iveron, München 1949, p. 16. — D. Anastosiev — G. Ostrogorsky, Les Koumans pronotaires, Παράδοξοι, Mélanges Henri Grégoire III, Bruxelles 1951, pp. 19—29. — G. Ostrogorsky, La pronota, Byzantion XXII—XXIII (1952), pp. 470—482. — G. C. Soudis, On the slavic Settlement in Hierissos in the Tenth Century, Byzantion XXIII (1953), pp. 67—72. — К. А. Осипова, Развитие феодальной собственности на земли и закрепощение крестьянства в Византии X в., ВВр. X (1956), стр. 70—72. — Al. M. Фрейденберг, О феодальной вотчине в Византии XI—XII вв., ВВр. XVIII (1961), стр. 9, 15, 19, 25. — G. Ostrogorsky, Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine, Bruxelles 1956, p. 26 sq. — I. Dujfen: Esl. XIX, 2 (1958), pp. 301—304. — Mavreski, Byzantinoturcica, I, p. 211. — Г. Цанкова-Петкова, Феодалното земевладение в южните и югозападните български земи под визан-

тибско владичество, ИФЛ, VIII (1960), стр. 290—291. — P. Lemerle, Esquisse pour une histoire agraire de Byzance, RH, CCXX, 1958, pp. 32—74; CCXX, pp. 43—94. — П. Тичев, Нарастането на едрото земевладение във Византия през XII в., ГСФФФ, III, 2 (1960). — Г. Г. Литаврин, Крестьянство Западной и Югозападной Болгарии XI—XII вв., Ученые записки Института славяноведения, XIV (1956), стр. 228—230, 232, 238. — Смирнов, Болгария и Византия XI—XII вв., Москва 1960, стр. 158, 206. — Г. Цанкови-Петкова, За аграрните отношения в средновековна България (XI—XIII в.), София 1964, стр. 80—96.

ΑΣΤΑ ΑΘΗΩ

ДОКУМЕНТИ ОТ АТОНСКИТЕ
ΜΑΝΑΣΤΗΡΗ

1. *Tabulae venditionis*

1. *Документ за продажба*

Ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου καὶ δεσποῦ(ου) τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτηροῦ ἡμῶν καὶ τῆς πάντοτε ἀρχόντου ἱεραρχοῦ ἐπιλογημένης πατρ(ά)μου δεσποτῆς ἡμῶν Θεοτότου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας παρ(ά)τος καὶ ἀληθῶς Θεοτότου καὶ ἀειπαρθένου. Ἐπὶ βούλειος τῶν εὐσεβεστάτων καὶ ὑ(ε)οσηγημένων πάντοτε κακοποι(αῶν) μεγ(ά)λων καὶ αυτοκρατόρων βασιλέων ἡμῶν καὶ τῆς διλῆς ἀκουμένης Δεοντε(ος) καὶ Ἀλεξάνδρου(ου) τῶν πατριάρχων τῶν αὐγουστων τη τοσαυτῆς καὶ δεκάτης του Μωυσι(ου) μῆτρ(ος) ἱερ(α)κ(α)ῖ(ου)ς, ἔτους ἀπὸ κήρυκος κοροῦ, εἴτε, ἐν ἐπι(σ)τῆ ἰδιωκ(α)ὶ καὶ παρ(ά)ση μεγαλοῦμο Θεοτοκ(α)ῖ(ου) καὶ π(α)τ(α)ρ(α) + Γεωργι(α)κ(α)ῖ(ου)ς γαμειτῆ Δημητ(ρ)οῦ τοῦ μακαρι(σ)τ(α) τοῦ ἐπὶ ὀνόμα(τι) του Πρωτότυ(π)ου ἔα μῆρ(ος) Νικόλαου καὶ Μωυσι(ου) καὶ Θεόδωρου(ος) καὶ Νηρη(α) καὶ Ἰωάννου(ς), Δο(μ)ῆ(ου) καὶ Κων(σ)τ(α)ν(τ)ίνου(ς) (μω)ραχ(α)ῖ(ου)ς οἱ ἀμ(α)ρ(α)νοῦ ἡμεῖς ἀδελ(φ)οὶ διακονοῦμεν καὶ δημοῦμεν τέσσα τῆς πατριάρχων Γεωργ(α)κ(α)ῖ(ου)ς ἀποταξίμενοι πᾶσα τι ἐκ νόμου βοήθεια καὶ πᾶσα δεχόμεθα καὶ παρ(ά)ση ἐπίκουρία τῶν παρ(ά)τος λιβελλοῦ τῆς ἀποταξίης καὶ τῆς εἰπεῖν κωδικῶν ὄντων ἐκχωρήσιν τε καὶ διέσπασιν τῆθεμεθα καὶ παρ(ά)ση ἰσοῦσι ἡμῶν τῆ γνήμη καὶ ἀδιάφοροστο βασιλ(ε)ῖ(ου)ς, καὶ οὐκ ἐκ τινος ἀνάγκης ἢ δόλ(ου) ἢ φόβου ἢ π(α)τ(α)ρ(α) ἢ ἀνάγκης ἢ περιπέτειος ἢ συνάστασης ἢ δελεασίῃ ἢ ἐκδοσίμῃ ἢ γλῆμη ἢ γυναικῶς ἀπ(α)ρ(α)ρ(α)τ(α) ἀλλοῦ δὲ τῶν ἑλλῶν ἀνάντων τῶν τὰς νόμους ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀποταξίμενοι, μᾶλλον μὲν ὄντων καὶ συμπαρ(ά)τος(α) πᾶσι καὶ ὀλοῦμεν παρ(ά)τος εἰς ἑρ(α)ς ἐν ὀνόμα(τι) του Π(α)τ(α)ρ(α) καὶ του Ἰω(α)ν καὶ του Ἁγίου Π(α)τ(α)ρ(α)τος Ἐνθ(ε)μοῦ του εὐδ(ε)β(ε)στατου(ου) καὶ ἡγοῦμενοι τῆς εὐαγγελ(α)ῖ(ου)ς βασιλ(ε)ῖ(ου)ς μω(υ)σῆ(ου)ς του ἁγίου καὶ πάνθε(ο)ῦ(ου) καὶ τῶν ἁγίων(α) Ἀνδρ(ε)ου(ου) Περ(ι)στερ(α) καὶ ἐκ κληρονομ(α)ς ἡμῶν καὶ διαδ(α)χ(α)ς καὶ παρ(ά)τος δὲ καὶ τῆς ἐκχωρησιν καὶ ἀποταξίης(ου) ἐκχωρησιν καὶ διέσπασιν τῶν τὰ διαρ(α)ρ(α)τ(α) ἡμῶν καὶ ἀν(α)ρ(α)τ(α) τελ(ε)μα(τ) δε-

В името на господа и владиката, истинскии наш бог и спасител Христос, и в името на всесветата пречиста, преславна, всепородича наша владичица Богородица и приснодева Мария, багълно и истинска Богородица и приснодева. При царуването на преблагочестивите и богоизбрани, всемъдрн, миролюбиви, велики наши и на целия свят императори самодръжци, Льв и Александър, багрсородни императори, на 14-и март, 15-и индикт, 6405 година от сътворението на света², в самия прекрасен, прочут и преславен град на солунчаните. Аз, вдовицата Георгия, съпруга на покойния Демитрий, по прикор Цараст, а също и аз, Николаи, и Мария монахиня, в Теодор, и Никита, и Йоан, Давид монах и Йоан монах, всички ние братя от едни и същи баща и от една и съща майка, чеда на споменатата по-горе Георгия, като най-напред прибгнахме към цялата помощ на законите и всяко гражданско и църковно съдействие, съставяме и правим настоящия документ за това отказване — по-точно казано — първо отчуждаване и продажба, по наше доброволно решение и собствено желание, и не по никаква принуда или хитрина, или страх, или насилие, или измяма, или затруднения, или ограбване, или коварство, или посегателство, или давление, или поради женска наивност, или по някой друг от всички тези начини, които са отхвърлени от законите и от свещените канони, а, напротив, с пълна готовност и от цялата си душа в името на отца и сина и светия дух за вас Евтимий, преблагочестивия монах и игумен на богоугодния царски манастир на името на светия и всеславен апостол Андрей Перистертин³ и на всичките наследници и приемници и всякакви държатели. Чрез този документ се съгласихме и се съгласяваме да отчуждим и да предадем на вас

¹ Визант. императори Льв VI (886—912) и Александър (912—913). ² Т. е. в 897 г. ³ Манастирът Св. Андрей Перистертин се намирал близо до гр. Солук.

ποιήτας καὶ ἐξ ἐπιπέτῃ [[δὲκ]] ῥῶν δρακῶν καὶ πῶς
 μ[ε]τ[ρ]ῶν λαλιαν(ἐ)στῶν ἡμῶν χωρία σαφῶς εἰς
 τὸ χωρίον τῶν ἱεροφάντων οὗν καὶ τῶν θεμιωδρ-
 πείων καὶ τοι ποιημάτων καὶ τῆς ἀλλῆς καὶ [τοῦ]
 φράσιος καὶ ὄντι καὶ δαδῆμεν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς
 μέρεσι ταύτης τῆς θεοφιλῆστον ἡμῶν πόλε(ως)
 ἐν τῇ κοπιθ(οσά) καὶ ἐπὶ τὰ δίκαια τοῦ χωρίου
 πῶς ἐπινομαζομένου Μισοῦτος οὗν καὶ τῆς Γυλαῦγ-
 μα καὶ τοῦ ἱεροδ(ι) τοῦ πρὸς προσδωκμένου πλησίον
 τῶν μέ(λων) καὶ τῆς ἀλλῆς οὗν καὶ τοῦ χωρίου
 τῶν Δραγοβιτῶν τὸ προσπαρῶν μέρεσι πλησίον
 ἐπὶ ἀρκαλι(ο)κόπον διαφρον(ε) Δροσονῆς τῆς κο-
 μινη(α)στῆς γείρας τῆς Ζέρμης καὶ τῶν κληρο-
 νέμων τῆς Γαλατίας — — — + Ἰερσο ()
 μισ(ε)ξ(ῶν) ἐπὶ γρο(ν) τῶν ἐμ(ε) σ(α)χρόν το
 δὲ ὄνομα τοῦ Βασιλείου. — — — (AL, I,
 pp. 1²¹—2²⁰; 3²⁶—27)

2. De status agrorum constituendis

— — — καὶ ἐπὶ τὸν ῥῶνα ὑπερβαίνει τὸ ῥι-
 χῶνι, καὶ κατέχειται εἰς τὴν Γιομουτζῆσινα καὶ
 πέρι τοῦ ῥῶνα εἰσι δρόμοι καὶ πελάται λαοφρο-
 νῶν, καὶ καθέξῃς τῆ ἰσάτη ὡς πρὸς τὴν θάλασ-
 σον ἀποδίδει εἰς τὸ κατεῖον χωρίων. — — —
 (AL, 5, p. 12²⁸⁻³¹)

3. Chrysobullum Basilii et Constantini imperatorum

— — — Ἐνθαυτα καὶ μὲν πρὸς ἐξείσημοι τε καὶ
 μήνας παρελασίου τῶν παγκρίτων τῶντων ὄζου
 καὶ πῶς, τῶν ὅτε μάλιστα πολλὰς βασιβακαῖς
 παραχρῆς πλείους τε ζῆλους καὶ ἀλλοπαλλήλους τε-
 χαρίας δωτὸς κλονεῖται, καὶ ὅς οὐκ ὄφελον ῥε-
 ρετω — — — (AL, 7, p. 19¹¹⁻¹²)

4. Decretum Nicolai Chrysobergae patriarchae

— — — Τοῦ Γομάτου τῶν τῶν μοναστήριων,
 λέγειται δὲ τοῦ Ὀρφαναῦ, ἐπὶ δυνάμει τῆς ἐπερα-
 γίας θεοτόκου σουαθῆν, διάκειται μὲν ἐν τῇ θέ-

привадажащите ни и спадащи към гълната
 ни власт и правата ни имоти и че от нас са
 предадени на нас земи за посев в селото
 Драговитите¹ заедно със запустялото лозе, ви-
 нарищата² и двора и кладенеца, които са и
 се намират в източните части на този бого-
 храним наш град в землицето и във владен-
 ията на селото, именувано Писон, заедно с
 Галеагра и ливадата, разположени близо до
 мелницата, и с двора, и с шивата в Драгови-
 тите, намираща се близо до лозето, принад-
 лежащо на Дрозина, досточтимата вдовица
 на Зермес и на наследниците на Галатиса.
 — — — + Аз, Деврот (), като свидетелствувам,
 направих вместо подпис честния кръст, а на-
 писаното е от ръката на Василий. — — —

2. Определение границы на имоти

— — — И от потока преминава стръмни-
 ната и стига до Гломбучица³ и оттакъм по-
 тока има маркирани с гранични знакове дъбове
 и брястове и все по равнината стига чак до
 морето до старата цистерна⁴. — — —

3. Хрисовул на Василий II и Константин VIII

— — — Поради това и [молитвата]⁵ на-
 пълно прилича на основите и веслата на този
 всеобщ дом и храм⁶ и особено сега, кога-
 то той страшно се лишва от многоброй-
 ните варварски вълнения от много бури и
 непоправимата смутата⁷ и се иска⁸ не както
 трябва.⁹ — — —

4. Разпоредби на патриарх Николай Хрисоверг

— — — Прочее манастирът Гомат, който
 се нарича Срфански¹⁰, посветен на името на
 пресвета Богородица, се намира в Солунската

¹ Солон (по негово предложение Драговит), на което тук е името думо, се наричало близо до Солун. Неговото име може да се свърже с псалмето драговит, които адреси на ю.-з. от Солун, и може би с името на р. Драговищица, десен приток на Струна. За това име срв. Vasmer, Die Slaven in Orlentland, Berlin 1941, p. 89; Вл. Георгиев, Българска етимология и ономастика, София 1963, стр. 50; Вилхелм, Белград 1955, стр. 186—187; М. Дриков, Съчинения, I, стр. 28. ² Помещение, в което се излизвало гроздето и се съхранявало виното. ³ Името Гломбучица е явно от български произход. Селцине с подобно име (Гълбоча) се намира в Битолската област. Срв. В. Кочев, Македония, етнография и статистика, София 1900, стр. 242. ⁴ Документът се отнася към 943 г. В него се определят границите на имотите между землицето на гр. Йерсо и земите на Атон. ⁵ В предходния текст образно се говори, че основите на една къща или кораб, а също веслата са от най-голямо значение. Тук става дума за молитвата на Атанасий Атонски, основател на Лаврата. ⁶ Става дума за Лаврата. ⁷ По всяка вероятност тук се имат пред вид нападенията на българите в Южна Македония и Тесалия. Срв. Златарски, История, I, 2, стр. 644—645; I. Дифев; Вд, XIX, 2 (1958), p. 303. ⁸ Лаврата се сравнява с кораб. ⁹ Хрисовулът е издаден през юли 978 г. ¹⁰ За този манастир срв. Лубчев, Проучвания върху българското средновековие, стр. 21 и посочената там литература.

μου τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τὸ κλίμαρον τῆς Ἐπι-
σκοπίας, ἀπεργάζει δὲ καὶ τῶ ἔρει τοῦ Ἄθως τὸντο
πλείστοις τοῖς ἐπιτηδεῖς τετραγόμενον, καὶ μάλιστα
ταῖς τῶν ἐκ γενέσεως ἀσκούμενον Βουλγάρων ἐκ-
δομῶν κατασκευόμενον, καὶ ταῖς τῶν κινῶν ἐξηγρη-
μένον ἐμελείαις ἰσχυρῶς ἑπορημένον καὶ πατα-
χόμενον κακωκυμένον τοῖς δεσποῖς καὶ σχεδὸν ἀπερ-
κοσμένην ἔχον τὴν ἐπινοήθειαν, ἔργον μὲν τῶν κα-
θάρων σὺν ἅπασιν τοῖς ἀπὸ διαφόρων συντηροῦσι
ἐκ βαθέως τῆς εὐαγγελικῆς λατρῆς Ἀθωοῦσιν τοῦ
ἐπισημοῦσιν ἐν ποικίλοις ἀνάγκαις. — — — (AL, 8,
p. 22₁₀₋₁₁)

5. De finibus agrorum monasterii Laurae

Ἐν ἰσχυρίαι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
Ἁγίου Πνεύματος, ἡμεῖς οἱ προκαταρθέμενοι οὐδέ-
πως χωρίου Ραδογαστῶν οἱ καὶ τῆς τιμῆς καὶ
ζωοποιοῦσιν σταυροῦς θεοφίλου ποιήσαντες ἀσφαλι-
σθέντα πρὸς ἡμᾶς τοῖς μοναχοῖς τῆς εὐαγγελικῆς
μορφῆς τῶν Ῥουδιῶν τῆς ἐπ' ἰσχυρίαι τοῦ ἁγίου
Ἀθανασίου ἐπινοήτης ἐπὶ βασιλευσιν κινῶν. —

Ἰωάννης ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σβητοῦ, παρὼν
ἐπὶ τῆ παροῦσιν ἀσφαλίαι μακαρίων ἐπίσκοπων
θεοφίλου + — — —

+ Πατριάρχης ὁ τοῦ Βελιγράδου γερμανὸς
παρὼν ἐπὶ παροῦσιν ἀσφαλίαι μακαρίων ἐπίσκοπων
τῶν μὲν τῶν σταυρῶν ἰδιοχέως τὸ δὲ ἕτερον διὰ
κινῶν τοῦ γροῦσιν.

[.] Δοβριλὸς οὐνοσελοῦτης ὁ μεζότερος παρὼν
ἐπὶ τῆ παροῦσιν ἀσφαλίαι καὶ μακαρίων ἐπίσκοπων
θεοφίλου. (AL, 16, pp. 45₁₂₋₁₆; 46₂₂₋₂₃;
47₂₁, 22)

6. De commutatione agrorum

— — — Ἐπειδὴ ἀντιλαμβανόμεθα καὶ τὸ
ἀντικείμενον τοῦ ἐρέτου ἀρπῆλων οὐκ ἐπὶ χροῦσιν
τοῦτο καὶ δεδωκεῖται καὶ ἡμεῖς οἱ προκαταρθέμενοι
ἐπὶ τῶν ποσῶν ἀμειλιῶν καὶ χροῦσιν τέτοιον
ἔτερον χωρίον εἰς τὴν Πρόβλακα, τὸ πληροῦτον
εἰς τὸ χωρίον τῆς αὐτῆς Λαύρας, ἔχον ἀπὸ τῶν
τῆς Προβλάκας ὄσον κινῶν ἐπὶ. Καὶ ἴδωμεν ἀπὸ τῆς
σήμερον ἡμεῖς διελόμεθα διέλθωμεν κινῶν καὶ
ἀντιμεταλλάξωμεν καὶ λαμβάνωμεν ἡμεῖς τοῦ Θεο-
φίλου τῶν λόγων, ἔχον τῆς Λαύρας, ὄσον κινῶν
ἐπὶ οὐκ ἐπὶ πηληγοῦ τῆς Γαλιάρικας καὶ τοῦ χροῦ-
σιν ὄσον ἰσχυρίαι ἡμεῖς ἐπὶ αὐτῶν τὸ ἀμ-
πέλων καὶ τὸ χωρίον τοῦ Σισοῦ καὶ τὸ ἔτερον
χωρίον τὸ πληροῦτον τῆς αὐτῆς Λαύρας ἐκ τῆς
Πρόβλακας. (AL, 20, p. 56₁₇₋₂₈)

¹ Солунската област била организирана како оделна тема во првата половина на IX в. Срв. Г. Ос-
троски, *Εκκλησιαστικὴ διοίκησις, Βελιγράδι*, 1862, стр. 199. ² Документот е омилен код 308 г. ³ Радогост —
неуточнено. ⁴ Името Рудава се извежда од българската дума „руда“. Срв. Vasmer, op. cit. p. 211.
⁵ По-владоу се посомат границите на имота, којто жителите на селото са продали на спомениот манастир
⁶ Текстот е воеведен. Заповената лавра част на имото е очевидно од български произход. ⁷ Документот е
от 1008 г. ⁸ Става дума за населениите на нивот со Сакул, живущи во соседство со Лаврата, които во 1018 г.
разменле ниви и меса со нивата на Лаврата. ⁹ Местност во Атонскиот полуостров. Срв. Deliger, *Ans den
Schatzkammern*, № 35, 67. Това име е од български произход. Срв. Vasmer, *Die Slaven in Griechenland*, p. 210.

тема¹ под власта на крепостта Йерисо и
е съседен на планината Атон. Този манастир,
понесъл големи щети, увреждав пре-
димно от нападенията на живущите в съсед-
ство българи, напълно разорен от нехайство-
то на онии, които лошо го управляваха, об-
граден отвед със злини и почти загубил
вадежда да се въздигне, ние решихме целия
заедно със всички, което му принадлежи, да
го съединим завинаги чрез предаване към
Лаврата на Атанасий, мъж най-личен между
монасите². — — —

5. Граница на имоти, принадлежащи на манастира Лавра

В името на отца и сына и светия дух ние,
гореспоменатите жители на село Радогост³,
като направихме собственорочно честните и
животворни кръстове, потвърждаваме на вас,
монасите на пресветия манастир Рудава⁴,
почитан под името на Свети Акидин, от-
носно следното⁵. — — —

Йоан, пръввитер на Свето.⁶, присъст-
вувайки на настоящия оглед, подписах като
свидетел собственорочно + — — —

Пасхалий, зет на Велирух, подписах
като свидетел, присъствувайки на настоящия
оглед, като [направих] собственорочно чест-
ния кръст, а написаното е от ръката на писаря.

[+] Добрил, по-старият, стопанинът, при-
съствувах на настоящия оглед и подпи-
сах като свидетел собственорочно⁷.

6. Размяна на полски имоти

— — — Също така вземаме в замяна и
лозето отвъд рова заедно с необработената
земя и даваме и ние, гореспоменатите⁸, вместо
тези лозя и необработвани места друга нива
в Провлака⁹, близо до нивата на същата
Лавра, която е празна, т. е. над Св. Богоро-
дица. И ако от древния дар предоставяме
с глъвно предоставяме, размениме и вземаме
и ние лъката на Теофил, сиреч на Лаврата,
която е празна, заедно с винарницата на Га-
лнагра и необработеното място. Ние даваме
вместо тях лозето и нивата на Сисой и друга
нива в Провлака, близо до същата Лавра.

7. *Chrysobullum Michaelis Ducae imperatoris*

— — — τῷ μὴ ἀπειτεῖν προσόδων ἀπὸ τοῦ προσπίου τῆς ἐρημίας μονῆς τῆς Βεράζιφας καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ τῶν ἐπίσκοποι(σ) Κασανδρίας μὴ εἰσπράττεισθαι πωροῦσιν ἀπὸ τῶν διαφερό(ν)των παροῦσιν(ων) καὶ μεταστέσει τῆ εὐθείᾳ μονῆ καὶ τῶν ἐν τοῖταις προσπαθημένων, εὐθέως εἶδον καὶ τὸ εἶδος τῆς βασιλείας μου οὕτω πλουσιώ(σ)ται καὶ δαγμάς. Τοῖνον θεοπίστου καὶ δικόζου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου κεί(ης) τὰ προσίτα τῆ μονῆ χρυσοβούλλου βέβαια σιτηρεῖσθαι καὶ ἀταράξιδραῖστα καὶ τὸ χροσ εἶναι μόνου(σ) ἐπὶ τοῖς ἐν τοῖταις ἀσασταγμένοις περὶ αἰώας καὶ τὸ ἐσχροῦν ἔχει καὶ ἀμπαρκεῖτον ἀπὸ ὄχρου τοῦ γῆν ἡδρωμένα σιτηρεῖσθαι καὶ μήστω τῆν ἀσαστοῦν δελόζου διὰ τοῖταις διὰ τὸ τὸν δουκὸν Βολεροῦ Σιτηρόν καὶ Θεοσολόντας μὴ ἐπὶ ἀδείας ἔχειν ἀπὸ γε τοῦ γῆν εἰσπράττεισθαι ἀπὸ τοῦ προσπίου τῆς μονῆς τῆς Βεράζιφας προσόδων, οὐ περὶ καὶ ἡ βασιλεία μου ἐρημώσασθαι ἐν τῷ κεσρέ(σ) τῶν οἰκωκίων οὐχ εἶδε τοῦτο ποτὲ τελεσθῆν καὶ μᾶλλον οὐ εἶ καὶ τὰς δουκρῶς οὐ προσόδων ἀπειτεῖν ἀπειτα, τελεῖσθαι δὲ ἐπὶ τοῦ τοσῆ(σ) προσπίου ἐκείνα ἢ τὰς σιτηρεῖσθαι πικτικῶς ἀνηγρῶνται, καὶ χροσ καὶ τῶν ἐπιβεβαίωσας. — — — (AL, 30, pp. 80₃₂—81₁₄)

8. *Chrysobullum Nicephori Botaniatis imperatoris*

— — — Παρκελεῖται(σ) γὰρ ἡ εὐσεβῆς ἡμῶν Βασιλεία ἔξουσεσθαι ἀπὸ τ(ε) μισ(ων) ἀρχ(όν)των(ων) ταρμακῶν καὶ θεμ(α)τικῶν, ἐν τῷ Ρῶς,

7. *Хрисовул на Михаила VII Дука*

— — — Да не се изисква¹ прозодии² от проастия³ на споменатия манастир Врачево⁴ и вадно с това епископът на Касандра⁵ да не събира каноникон⁶ от имотите и метоси⁷, принадлежащи на сѣция манастир, и от проскатимените⁸ в тях. Те веднага намериха преголѣма и щедра благосклонност на царството ми. Прочее постановява се и се нарежда чрез настоящия хрисовул на царството ми принадлежащите на манастира хрисовули да се смятат твърди и ненарушими и да имат постоянна сила за посочените в тях видове данъци. Тези хрисовули да имат сила и ненарушимост и сега, като се съблюдават исполнявани и не търпят никакво отслабване. Освен това и управителят на Волерон, Стримон и Солун⁹ да няма право отсега нататък да събира прозодии от проастия на манастира Врачево, понеже и царство ми, като погърси във ведомството за дворцовите имоти, не намери той никога да е бил планан, още повече, че не е позволено на управителите да изискват прозодии; да се плащат за този проастий онези [данъци], които са вписани в данъчните описи и времето ги е утвърдило.

8. *Хрисовул на Никифор III Ватанат*

— — — Нашето благочестиво царство¹⁰ заповядва този манастир¹¹ да бъде освободен от митатон¹² към началници на тагмите¹³ и на

¹ С този хрисовул от 1074 г. император Михаил VII Дука (1071—1078) освобождава от налози имотите на манастира Врачево. Началото на текста е извержено. ² Съдържанието на този налог не е изяснено окончателно. Вероятно в случая се касае за доставка на необходимите вещи във връзка с военните походи. Срв. *Dölger*, Aus den Schatzkammern, p. 156; *Г. Цанкова-Петкова*, Феодална рента, ВВр. XIX (1961), стр. 18. Срв. за него *Ostrogorsky*, Quelques problèmes, p. 27; *А. П. Каздан*, Деревня и город в Византии IX—X вв., Москва 1960, стр. 161—162, който смята, че прозодии са и натурална рента. ³ Проастия са първоначално означавали византийски поселили имот. Срв. *Du Cange*, Glossarium gr., v. C. Соед. X в. този термин започва да означава имение, което се обработва от зависими или свободни селници. Срв. *А. П. Каздан*, Византийское сельское поселение, ВВр. II (1949), стр. 232; *Свициг*, Аграрные отношения в Византии XIII—XV вв., Москва 1952, стр. 66—67. ⁴ Манастирът Врачево се намирал на и-ов Касандра (Палене) и бил посвѣтен на Лаврата. Името му е от български произход. За името от същия корен срв. *Vasmer*, op. cit., p. 118. ⁵ Град на едноименния полуостров, наречен по името на своя основател — Касандър (около 355—296), посвѣщаван на Александър Велики. ⁶ Данък, събиран в пари и натура в полза на църквата. Вж. *Zacharias von Hagenthal*, Jus graeco-romanicum, I, Lipsiae 1856, p. 725; *D. Karalakov*, Beiträge, p. 39. ⁷ Проскатимените били зависими селници, настанени във феодалното имение и снабдявани със земи от феодала, за да я обработват. За тях срв. *А. П. Каздан*, Аграрные отношения в Византии, стр. 134—135; *Л. Ангелов*, Принос към голяемите отношения във Византия през XIII в., ГСУФиф, 47, II, 1952, стр. 86; *Литоврин*, Крестьянство западной и югозападной Болгарии XI—XII вв., стр. 234; *М. М. Фрейденберг*, Развитие феодальных отношений в византийской деревне в XI—XII веках, Ученые записки Велколуцкого госпединститута, 1956, стр. 124, 130—131; *Б. Т. Горюнов*, Поздневизантийский феодализм, Москва 1962, стр. 114—115. ⁸ Областа Волерон, Стримон и Солун обхващала земите в източната част на Южна Македония и Западна Тракия по долното течение на р. Марица. *Литоврин*, Болгария и Византия XI—XII вв., 1960, стр. 123, 124, 271—272. ⁹ Император Никифор III Ватанат (1078—1081) потвърдил в 1079 г. едни хрисовули на Роман III Аргир от 1031 г., даден на манастира Меланон. ¹⁰ Слова дума за манастира *τῶν Μελωνῶν*, съседен на Лаврата. Срв. AL, 13, 5, p. 36. ¹¹ Запълнение на населението да дава квартири на войската. Срв. *А. Соколов-Михайл*, Гръцке новелле гръцкими владетеля, стр. 400—407; *Karalakov*, Beiträge, p. 49; *Dölger*, Aus den Schatzkammern, p. 27. ¹² С *κρῖνον* „тагми“ се наричат столицните войски. Срв. *Dölger*, Aus den Schatzkammern, p. 27.

Φαράγγων, Κουλίγγων, Φερίγγων, Βουλγάριων),
Σαραραίων ἢ καὶ ἄλλων τῶν. — — (AL, 31,
P. 83₁—₂.)

темите¹, а също към руси, зарзиги², куланици³, франки, българи, сарацени⁴ и някои други⁵. — —

9. De statuendis tributis

9. Определение на данъци

† Ἰωάννης βέστης βασιλικὸς νεάριος τῶν οὐ-
κειακῶν στρατηγῶν καὶ ἀναγραφῆς Σμολέων
ὄν τῇ νῦν διαίρεσι Θεσσαλονίκης καὶ Σερβῶν ὁ
Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν θέσιν καὶ βασιλεὺς πρό-
ταξεν τοῦ κρατοῦ καὶ ἄγειν ἡμῶν βασιλεὺς ἕστιν
πιστευόμενος τῶν βασιλέων ἀπὸ ἡμῶν στρατη-
γῶν ποιῆσαι. λέγει δὲ Ἰωάννης ἀναγραφῆς τοῦ
Ἀρσενίου καὶ γενοῦτος κρατοῦ καὶ ἀναγραφῆς
Βολεροῦ Στουμῶνος καὶ Θεσσαλονίκης, πως δὲ καὶ
Ἀνδρονίκου ἀναγραφῆς καὶ κρατοῦ χρηματιστοῦς
τῶν αὐτῶν θεμάτων, καὶ μέχρι τοῦ διοικητοῦ
Ἀλέξιου, ὅς κἀκεῖνος κατὰ τὴν παρῶσαν γῆν
κρατοῦ καὶ ἀναγραφῆς χρηματιστοῦς, ἀναγράφει καὶ
ἡμεῖς πῶς τοῦτον πράξας ἀναστήσαντες, πολι-
τισμοῦσθεσθεσ τε καὶ ἐπιμελῶς διελθόντες ἀναγρα-
ψάμεθα καὶ τὸ μέρος τοῦ Σουίηρος τῆς πόλεως
τῆ Κωνσταντῖνου τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιταγῆς τοῦ κρατοῦ
Ἐπιτοῦ καὶ ἐπιταγῶν καὶ τὸ τοῦτον δηλώσαν
κατὰ τὸ θέαν ἐπιτάξασθεσ ἐπὶ τῶν πρώτων δημο-
σιῶν τῶν ἐπιταγῶν, — — —

Вестъ⁶ Ἰоанн Катафлор, императорски
вогарий⁷ на дворцовите войски и анаграфевс⁸
на Смолен⁹ по новото деление¹⁰ на Солун и
Сяр, съобразно със свещената императорска
разпоредба на могъщия и свят наш император
Издирих издадените преди нас данъчни описи,
именно на Игнѣ Агвост, асикрит¹¹, бивши
съдия и анаграфевс на Болерон, Стримон и
Солун, а също и на Андроник, който изпълнявал
службата на анаграфевс съдия в
същите теми, чак до [описите] на дисциата¹²
Лъв, както и на свзи, който изпълнявал
службата на съдия и анаграфевс в тази
област. Ние, след като издадохме точно из-
дадените от него документи, като ги про-
учихме и трикратно прегледахме, описахме
метоха „Спасител“ на манастира Калиник от
данъчния окръг на крепостта Перисо и опре-
делихме, както се следва, и неговия данък,
прибавили го към плащаните по-рано дър-
жавни данъци. — — —

+ Ἰωάννης βέστης, βασιλικὸς νεάριος τοῦ ἀνα-
γροῦ τῶν οὐκειακῶν στρατηγῶν Σμολέων ἀνα-
γραφῆς ὄν τῇ νῦν διαίρεσι Θεσσαλονίκης καὶ Σερ-
βῶν ὁ Κωνσταντῖνος. (AL, 32, pp. 85₂—86₁;
86₁₂—16.)

+ Вестъ Иоан Катафлор, императорски во-
гарий при службата на дворцовите войски,
анаграфевс на Смолен по новото деление на
Солун и Сяр¹³.

10. De finibus agri

10. Граници на имота

— — — Τὸ δὲ τῆς γῆς μέτρον καὶ τὸ περι-
μετροῦ τὸ σχῆμα ἔστιν οὕτως. Ἀρχεται ἀπὸ τοῦ
αὐτοῦ τοῦ Πλατῶν ἕξτε καὶ στήλη Γλαυκῆ

— — — Очертанието на границите на про-
дадения имот е такова¹⁴: започва от синура
на Платан, където се намира мраморна ко-

¹ С „теми“ тук се наричат провинциалните войски. Срв. *Dölger*, op. cit., p. 27. ² С „зарзиги“ са означени славянобългарските дружинници на византийска военна служба. ³ Куланиците са местни или византийска войска. Техният етнически произход не е известен. Един ги смята за руско племе, и друга — за печенези. Вж. *Moravesth*, *Byzantinoturcica*, II, p. 166. ⁴ Със „сарацени“ се означава арабите. ⁵ Тук се има пред вид личната охрана на византийските императори, които се състояли от войници, принадлежащи към различни народности, сред които имало и българи. Вж. *Dölger*, *Beiträge*, p. 27. ⁶ Вест — първоначално дворцов служителя, който се грижел за гардероба на императора и му помагал при обличането. От XI в. е титла, която се дава на стражеви и външни чиновници. Вж. *L. Bréhier*, *Les institutions de l'empire byzantin*, Paris 1949, p. 131. ⁷ Названията били секретари на императорския съвет и се грижели за изпълнение на неговите решения. Вж. *Dölger*, *Beiträge*, pp. 82—83, 88. ⁸ Анаграфевсът бил данъчен чиновник, който описвал имотите и определял данъците в една данъчна област. Вж. *Dölger*, *Beiträge*, pp. 82, 83, 88. ⁹ Става дума за областта, която била населена със славянските племена смолити, които имеели вероятно по долното течение на р. Струма и Места. Вж. *L. Niederle*, *Slovanské staročinnosti*, II, Praha 1906, pp. 424—425; *M. Дринов*, *Съобщения*, I, стр. 28, 305; *П. Н. Третьяков*, *Восточно-славянское племяне*, Москва 1953, стр. 200; *Д. Девел*, *Где са живели славяните*, Сборник в чест на В. Н. Златарски, София, стр. 46—52, смята, че тук става дума за населената със славяни област (около Неврокол (дн. Годе Девел), Раздел и Драма). ¹⁰ Тук вероятно става дума за принадлежността на името Сърдан, в която областта и областта на Сяр, към последната Солунска тема. Вж. *Н. Сабаланич*, *Византийское государство и церковь в XI веке*, С. Петербург 1884, стр. 223—224. ¹¹ Асикритите били началници на отделни административни служби при императорския двор. Вж. *Bréhier*, *Les institutions*, p. 167. ¹² Византийска почетна титла. Дисциатът стоял по-горе от ипата (*ипатос*) — титла, която отговаря на латинското звание „консул“. Срв. *De Cange*, *Glossarium*, s. v.; ГИМ, т. IV, стр. 123, бел. 4. ¹³ Документът е бил издаден през 1079 г. ¹⁴ В този документ се определят границите на имота, който манастира Кесидион са продали на манастира на амфитрионите. Документът е от 1081 г.

πάτωρ το ἐξορίμενον ἀπὸ τῆς Βορκαίτης καὶ ἀναγόμενον εἰς τὴν μεσοποταμίαν. — — —

<+> Ὁ ἀδελφὸς ἐπισκόπος Ἀρδαμερίων Λυμύκιος. (AL, 35, pp. 93₂₅—94₁₀₀, 94₁₂₅—126)

11. Chrysobullum Alexii Comneni imperatoris

+ Ἐπιβεβαιέθη κατὰ τὸ Φεβρουάριον μηνὸς [] καὶ συστατικὸν τῶν ζηθέντων δύο χρυσοβούλλων [] τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ γέροντος καὶ αρχιερέως ἱεροῦ [] χωρίων τῶν λεγόμενων Κουτάριων σὺν τῇ [] Βολοβιάδῃ καὶ Ἐρσιόσῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐκκλησίᾳ τῆς ἐνομοκτιστημένη τῇ βουλῇ τῶν Ἀμαλφιτῶν, ἐν τῇ ἐπιπέδῳ καὶ τοῦ Κοσμιδίου ἔρημου τοῦ Πην(αρίου) [Ἰουκέρου] καὶ γῆν εὐχρηστον [] — — —. Περὶ τῶν ποταμῶν τοῦ Λεγονοσίου καὶ, τὸν ἐν αὐτῷ καταρχόμενον γῆρας τῆς Βολοβιάδος καὶ τῶν αὐτῶν ποταμῶν καὶ ἀποδίδον εἰς θερμὴν ἀνακίπτει πρὸς μεταβίβασι τὸ Πενταλιμέριον, καὶ ἀποδίδον εἰς τὸν μέγαν βράχον τῆς θαλάσσης τὸν κατέναντι Καρακιάδος καὶ τῶν αὐτῶν ἀγροῦν καὶ ἀποδίδον εἰς τὸ πόνρον Ἰρίμον καὶ εἰς τὸ ἑσπέρῳ κατὰ θέσιν — — —. Περὶ τῶν ἁγίων ἡμετῶν τὰ δώματα τοῦ Ὁδυσσοῦ καὶ ἀποδίδον εἰς τὸ ξηροτάμιον τὸ καταρχόμενον ἀπὸ τοῦ Περσιόσιον τὰ μὲν ἀριστερὰ τὰ δώματα τοῦ Ἡμανίου, δεξιὰ δὲ τὰ δώματα Κουτάριων καὶ Γλιναζος, ἀποδίδει εἰς τὸ πόνρον Βορκαίτης καὶ τῆς ἐκκλησίας Βορκαίτης, πλὴν πρὸς Ἐρσιόσῃ, καὶ τῶν βοσκῶν τῶν καταρχόμενον εἰς τὸν Πλάτανον, ἐνθα καὶ λαοὶ αὐτοὶ τὴν περὶ τῶν — — — (AL, 36, pp. 95₁—2; 96₁₆—26)

12. Practicon Gregorii Xerxis iudicis

— — — Καὶ περὶ τῶν ποταμῶν ἀγροῦν τοῦ Ἀρδαμερίου καὶ γῆρας τῶν αὐτῶν δώματῶν τοῦ Ποκροντιῶ καὶ ἀνερχεται τὸ ἀπόρριον εἰς τὸν Σίμον τοῦ Ποκροντιῶ καὶ γίνεται συνήθεια μετὰ παλαιῶν ἀγροῦν τῆς Ἀσπιδος τοῦ Ἰσοκράτου τοῦ ἀναρχαίου Ἀνδρονίου, καὶ ἀρχιερέως καὶ αὐτοῦ αὐτοῦ καὶ ἀρχιερέως ἡ ποιόντος. — — — (AL, 40, pp. 108₂₆—109₂)

13. Chrysobullum Alexii Comneni imperatoris

Ἐν ἡμέραις τοῦ Πην(αρίου) καὶ τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀλέξιος βασιλεὺς πιστὸς ἰσχυρόδος καὶ ἐπιεικής τοῦ Ρωμαιοῦ ὁ Κομνένος.

и стига до пътчетката, която идва от Бобляне и води към междуруечието. — — —

Същият епископ на Ардамерион Лиμύκιος.

11. Хрисовул на Алексий I

+ Потвърдено беше през м. февруари [] и съдържанието на споменатите два хрисовула [] на монаха и отца и прибавени, за да [] селото, наречено Кутариани, заедно с [] Воловица и Рамно. Бе определено и предадено на благочестивия императорски манастир на амалфитяните в данъчната област, наречена Космидион или Принарион, и хубава земя [] — — —. Преминава² река Ликоскизма и спускащия се в нея нос, който идва от Воловица. Продължава по същата река и стига до горещия извор. Завива на юг към Пикноликовуна и стига до големата скала в морето срещу Кавханада, като върви по самия бряг и стига до границите на Рамно и навън до морето < > Св. Димитър, продължава покрай имотите на Уран и стига до сухата река, която идва от Принарион. Отляво [остава] имотите на Принарион, а отдясно — имотите на Кутариани и Гливица³, стига до границите на Бобляне, продължава наравно с Бобляне, слива към Траския, върви по хълма, който слиза към Платан, там, където ние побихме и три белега. — — —

12. Практик на съдиято Григорий Ксерит

— — — Прекосява пътя за Рудави, преминава⁴ реката близо до Драгович и продължава по същия път на Покронт, качва се на височината чак до Симос Покронт и се съединява със старите имоти на Лаврата по копнето от опис на анаграфеве Андроник, които имати завършват там, където завършва границата. — — —

13. Хрисовул на Алексий I Комнин

В името на отца и сина и светия дух Алексий⁵ Комнин, верен и православен император и самодържец на ромеите.

¹ Ардамерион, днес село Арламерк в Солунско, по това време било епископско седалище. ² Описват се границите на имот, принадлежащ на манастира на амалфитяните. Хрисовула се отнася към 1081. ³ Името Гливица може да се сравни с местните имена Глина, Глинос и др., които са от същия корен като *глина*, *глино*, *Срп. Vastar*, op. cit., p. 28, 69, 88. ⁴ Тук се дават границите на имотите на манастира Лавра. ⁵ Император Алексий I Комнин (1081—1118).

ἴθω, ὅσπερ προσέειπα τοῦτον δεσποτικῶς, καὶ δεσποτικῶς παρὰ τε τοῦτον καὶ τοῦ ὄλου μέρους αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξῆς ἡμετέραν χάριτα ἀνακτικῶς, καὶ κατὰ πρόσωπον ἐκποιεῖσθαι τοὺς τῶσπον τῆς ἐκλογῆς πρὸς οὐκ οὐδὲν βιάσασθαι, καὶ ὡς βούλεται, μηδεὶς ἀρροισιζόμενος τούτῳ καλῆματι, οὐδὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ προσετίου τέλειον ἐκποιεῖσθαι τῶν δικαίων τῆς διαληφθείσης ἀποδῆν ἐπιούργητος κατὰ πρόσωπον τῆς ἡμῶν γυλιηρότητος, ἣ δὲ γε ἔτιον χρυσόβουλλος γυλιηρὸν γέγονε μὲν καὶ αὐτῆ παρὰ τοῦ κρείστου ἡμῶν, ἐὰν δὲ γε ἐγὼ πρὸς τὸ δηλοφῆναι πρόεδρος προσέειπα παρ' αὐτοῦ διορεῖ τοῦ χωρίου Κοουτιάνου καὶ ἐν τῷ δήμῳ τῶν Μορλεῶν διακεκρίμενον ἐκπεφύκηται, καὶ παρμελεῖσθαι δὲ διαπύρειον αὐτῶν καὶ τελείον χωρίον εἰς τὸ ἐξῆς εἰς αἶψα καὶ ἀργεῖα καὶ αὐτῶν τῶν κληρονομῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ, καὶ ἀπαρτίσθαι πάντα καὶ ἀνακτικῶς παρμελεῖσθαι αὐτοῖς, ἀεὶ ὡς τε προσέειπα τοῖσι καὶ ἄλλοις, οἳ δὲ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὄλων τελειοῦμαι τε καὶ βραδὴν τοῦ αὐτοῦ χωρίου τῆς Κοουτιάνου φιλομνηστῆτος αὐτῶ, ἀπ' αὐτῆς ἀρχῆς τῆς παραδοσιασῆτος ἐντάτης ἐδουλιανῆς καὶ ἐπὶ τὸ ἐμπροσθεν, ἦν καὶ προσέειπα τοῦ κρείστου ἡμῶν ἐν τοῖς προσέτοις πρακτοῖς τοῦ βηθῆτος θέματος τῶν Μορλεῶν διὰ μέλανος προσογράφῃ καὶ ἀρροισιζόμενον Ἰωάννου καὶ λογοφῆτου ἵππε τοῦ δακτύλου ἀνακτικῶς τῆς προσογράφῃ ἐπισημαστικῆς εἰς πρόσωπον τοῦ ἀλλοῦ προδότη ἀρροισιζόμενος παρὰ τοῦ Κεφαλαῖ. Ταῦτας ταῖς δουὰ διαρεῖα τῶν ἄλλων φιλομνηστῆτος ἣ βασιλεῖα μου οὐ μέχρι τοῦτου τοῦ ἐκότης φιλομνηστῆτος ἀρροισιζόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆσιν ταῖσι προσέειπα ἣ δὲ ἦν τὸ ἀρροισιζόμενον εἰς Μεσολιμνα τῶ τῆσιν Κοουτιάνου ἐγρησῆτα ἀνακτικῶς. Τὸ γὰρ ταῦτον ἀρροισιζόμενον ἣ γυλιηρότης ἡμῶν τῶ προέδρῳ μετὰ πάσης τῆς περιγῆτος αὐτοῦ καὶ διακρίσεως καὶ τῶν ἐν ταῖσι γυλιηρότητων πρῶτων παρὰ τῶν ἐν τῶν αὐτῶν ἐπισημαστικῶν γυλιηρῶν καὶ παρῶν, ἀρροισιζόμενος δεσποτικῶς τοῦτον παρὰ τε τοῦτον καὶ τοῦ ὄλου μέρος καὶ τῶν κληρονομῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ εἰς τὸν ἐξῆς ἀπαντῆ καὶ ἀργεῖα γέγονε, καὶ πρόσωπον αὐτοῖς πιστοῖα πρὸς τὸν βυσιζόμενον Κοουτιάνου καὶ λογοφῆτου ἀρροισιζόμενον τῶ Μεσολιμνα, ὡς καὶ ἐγὼ προσέειπα τοῦ κρείστου ἡμῶν μεθ' αὐτῶν τῆσιν τε τοῦ παρμελεῖσθαι παρὰ τοῦ Κεφαλαῖ καὶ παρῶν ἐπὶ ταῖσι ἐξέθει εἰς ἣ καὶ χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλεῖας μου ἀπολέλυτος, τῆσιν τε τοῦ προαίσιου διορεῖν ἐπισημαστικῶν καὶ τῆσιν εἰς αἶψα δεσποτικῶν τούτων καὶ κρείστῳ τῶ Κεφαλαῖ καὶ τῶσιν ὄλοις αὐτοῦ κληρονομῶν καὶ διαδόχων παρῶν

като господар и да го управлява той и целият негов род заанапред, постоянно и бѣвъ вечни прѣвѣна, да може да го отчуждава по всячки начини на отчуждаване, на когото той иска и както иска, без да му се прави никаква прѣчка, понеже този именно проастий беше напълно извет от имотите на споменатата по-горе данъчна област по нареждане на наша светлост. Другият хрисовул беше издаден също от нашата власт за облагодетелствуване на споменатия проедър от нас чрез даренето на разположеното в тема Мъглен село Хоутиан¹. Ние облявахме и нареждаме той да владее това село за в бъдеще и за вечни времена заедно с всички свои наследници и приемници, което да им остане напълно неотчуждаемо и неотчуждаемо, да го притежават без данъци и без тежоби, като, разбира се, му се дарява прѣмахване на всички данъци и тежоби върху същото това село Хоутиане от началото на текущия девети индикт² и заанапред. Тази разпоредба на царство ни бе вписана с черно мастило. В издадените по-рано описи на споменатата тема Мъглен тази нарѣдба бе вписана с черно мастило от прѣтопроедър Йоан и тогавашен логотет на дрома³, който собственолично извърши вписването към името на често споменавания проедър Кефала. Царство ми така облагодетелствува този мъж с тези две дарения, но не ограничи своята щедрост с това, а прибави към тях и трето дарение, именно проастия Мезолиμνα⁴, който асли съвѣсти бляво до Солун. Наша светлост, като го подаря на проедъра в целия му обхват и владения и заедно с всякакви получарани краш и напращаните се в тях чифтове [работен] добитък и парии, благоволи този проастий да се владее от него, от целия му род, от приемниците и наследниците му за в бъдеще и завинаги, и издаде за тези неща до встарха⁵ и логарнаста⁶ Константин разпоредба, с която му заповяда да предаде на [Лѣвъ Кефала] споменатия проастий Мезолиμνα. Той се подчини на разпоредбите на царство ни, извърши предаването на проастия и направи опис за това предаване, за което бе издаден и хрисовул от царство ми, потвърждаващ даренето на проастия и осигуряващ на Кефала и на всички му наследници и приемници владението и господството

¹ Село Туциан, Мезолиμνα. Срв. Дрънск, Прѣводение, стр. 27, вѣл 9. ² Г. л. 1095. ³ За такова значение (ἐννοεῖται) на името от данъчните свисци срв. Г. Цанкова-Петикова, За аграрните отношения..., стр. 83—84. ⁴ Логотетът на дрома — един от най-висшите държавни служители, който се занимавал с посрѣдването и напращането на чуждите претенции. Срв. Bréhler, Les institutions, p. 301. ⁵ Проастия Мезолиμνα, преди да стане собственост на Лѣвъ Кефала, принадлежал последователно на няколко византийски аристократи, от които бил отнет згравл мъжката измина. Срв. Litavrin, България в Византия, стр. 133. ⁶ Встарх е дълъгост и титла, подобна на вест. ⁷ Логарнастът е бил вероятно един вид финансов инспектор. Срв. Dölger, Beiträge, pp. 15, 17.

инов. Εἶπε μὲν οἷοι ταῦτα καὶ τῶ κλέριμας τῶν κρισουῶν κριάζοντι τισάρον μόδιον, τοῦ προστάτου τοῦ Ἄνω, τοῦ χωρίου Χοσιάνου, καὶ μὴ καὶ τῶ προστάτου τῶν Μεσολίμων, καλῶς παρὰ τοῦ Κεφαλῆ δεσποζόμενος, οἷα δι' τῆς αὐτῶν δεσποτείας διφόροι χρισσοβύλλοι γράμματα ἀριφύλιος τοῦτο προσεπαιρητοί, τελευταίος οἷος δι' αὐτοῦ ἐπέμμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ παῖδας τῶν τούτων δεσποτείας μεταβίβασε κατὰ τὴν καὶ δεσποζομένη τὰ παρὰ τὴν ὡρίων καὶ τῶν μέρους αὐτῶν διατάξαι ἢ δὲ βασιλεῦ μου τῆς τῶν αὐτῶν δεσποτείας ἐπινοήσασαι καὶ τῶ σημανέοντος τοῖσι προσηθόμενῃ τῶν παρὰ τὴν χρισσοβύλλων λόγων ἐθέσται, τῶν τε ἐκείνου βαβύλλων καὶ νόμων ἢ ἢ ἢ ἢ ἐπιθεῖται ἡσυχασίαν, καὶ τὸ ἐδραζόμενον τῆς ἐκείνου ἡσυχίας τοῖς τοῖσι τισάροισι, δι' οὗ ἐπινοήσῃ μὲν καὶ βεβαίως <καὶ> μὲν παροικεῖται τὰ ἐπὶ τοῖς δηλοῦνται προβεβηκότα πάντα χρισσοβύλλα, λέγει δὲ τῆ διορεῖ τῶ κλέριμας τῶν κρισουῶν κριάζοντι τισάρον μόδιον, τῶ προστάτου τῶ Ἄνω, τῶ χωρίῳ Χοσιάνου καὶ τῶ προστάτου τῶν Μεσολίμων, καὶ τὸ ἀπερὸ τῆς πάντη καὶ τίλων ἀμεταρτίστον ἀποστέσθαι ἀπὸ εὐδοκίᾳ, καὶ παρὰ μεθῆνος τῶν ἀπὸ τῶν παρεπείσθηται αὐτῶν ἢ ἀναρτέσθαι μερικῶς εἰτε καὶ καθολικῶς ἢ δι' οὗ τῆς. Θεολογία δὲ καὶ διὰ τῆς ποροῦσης αὐτοῖς γρηγοῖς δεσποζοῦ τοῖς ἐκείνου παῖδας μετὰ παρὰ τῶν μέρους αὐτῶν καὶ τῶν ἄλων κρισουῶν καὶ διαδόχων τῶν προσεθόμενων ἡσυχίας τῶν τε χωρίων <καὶ> τῶν προστάτων καὶ τῶν κρισουῶν γῆς, κατὰ τῆς περιλήψεως καὶ διατάξεως τῶν προστάτων τοῖσι δεσποτείας, καὶ ὅν ἐπινοήσῃται χρισσοβύλλων, καὶ οὐδὲν ἐθέσται λέγει παρὰ τῶν ἢ ἀναρτέσθαι παρὰ τῆς τοῖσι δεσποτείας, ἢ παρὰ τῶν καὶ ἀποστέσθαι τῶν ἐκείνου δεσποζόμενων κατὰ τῆς γῆς ἀπὸ τῶν. Πάντα γὰρ τοῖς λογομαχίαν βουλομένοις ὁ παρὰ τῶν χρισσοβύλλων λόγος προσεπαιρητοί καὶ πᾶσι θεῶν ἐπινοήσῃται ἐπινοήσῃται καὶ ἀπὸ τῆς τῆς βεβαίως καὶ στερῆται τῶ μέρι οὐκ ἐθέσται τοῦ Κεφαλῆ, ἀπὸ τῶν τῶ παρὰ τῶν χρισσοβύλλων, ἀλλὰ καὶ τῆς δεσποζόμενης αὐτοῖς ἐπινοήσῃται τὰ προσεπαιρημένα τῶ προῖδρα Κεφαλῆ ἀποστέσθαι, οἷος ἢ παρὰ τῶν παρὰ τῶν χρισσοβύλλων τῶν κρισουῶν ἡσυχίας τῶν τῶν κρισουῶν. Αὐτῶν κρισουῶν καὶ παρὰ τῶν ἐπινοήσῃται τῶν τῶν κρισουῶν προστάτου καὶ τοῖς ἄλλοις τῶ

вад проствия. Това става така: след като изоставеното място от 334 модия, простият Ано, селото Хошиане, както и простият Мезолимна се владееха добре от него и властта му над тези имоти бе здраво утвърдена с различни хрисовули, [Константин], издавайки окончателни разпоредби, прекъснали пълновластното владение на тези имоти върху децата на Лъв и нареди имотите да се владят от тях и от техния род. Царство ми, като чу молбата на децата и мислейки за тяхното благо, издаде настоящия хрисовул, като потвърди неговата молба, изложена, както е обичайно, съобразно със законите и признавайки им поголяма власт над същото дарение. Чрез този хрисовул утвърждава потвърждава и заповядва да пребъдат всички издадени по-рано хрисовули за споменатите имоти, а именно: дарението на изоставена земя от 334 модия, простият Ано, селото Хошиане, простият Мезолимна; благоволява тези имоти да бъдат напълно неприкосновени и неотчуждаеми и нарежда да не бъдат присвоявани или отнемани частично или напълно от екой друг. А и постановява чрез настоящата тази грамота децата на Лъв Кефала заедно с целия техен род и с всички техни приемници и наследници да владят всички гореспоменати имоти: селото, простиите и изоставената земя според съдържанието и разпоредбите на притежаваните от тях документи и на предоставените им хрисовули и да не бъде позволено под никакъв предлог да се промисли нещо от тези работи, да се оспорва тяхното владение или да се предприеме каквото и да било искане за хранене и доходите, които се събират оттам. Настоящият хрисовул ще препреши пътя на всички, които искат да оспорват, и ще затвори всяка вратичка за извъргане и ще бъде за рода на Кефала като здраво стена и опора, като му предлага пълна сигурност и безопасност. А и дадените ка проедър Кефала имоти да се ползват от предоставената за тях екскусия¹ като поларени с издалените по-рано хрисовули на царство ми. Ето защо именваме в дълг и предупреждаваме всички,

¹ Екскусията означава освобождаване от данъци и повинности на земя, която се намирала във феодално владение. Задълженията на селяните към държавата се прекъсвали или частично, или изцяло в полза на феодалния владетел. По-късно феодалът получавал не само финансови, но и административно-служебни права в своите владения, като се забранявал достъпът в тях на органите на централната власт. Срв. Я. Яковенко, К истории имунитета в Византии, Юрьев 1908; К. Н. Успенский, Экскусия — иммунитет в Византийской империи, ВВр. XXXIII (1917—1922), стр. 74—85; М. М. Фрейдленберг, Экскусия в Византии XI—XII вв. Ученые записки Великолуцкого государственного университета, т. III (1958), стр. 341—365; Б. Т. Герянов, Подлинновизантийский иммунитет, ВВр. XI (1956), стр. 177—194; Г. Отригорский, К истории иммунитета в Византии, ВВр. XIII (1958), стр. 56—78; Lemert, Esquisse, pp. 80—83; Комждан, Аграрные отношения в Византии XIII—XIV вв., стр. 66—67; сарма, Очерки истории феодальной собственности в Византии в X в., ВВр. XI (1956), стр. 121—122; сарма, Экскусия и экскусия в Византии X—XII вв. Византийские очерки, Москва 1961, стр. 186—216.

δημοικόν φροντισίως καὶ αὐτοῖς τοῖς τὰς ἀρχὰς
ἀποδοτικοῖν ἐγκελευόμενοις, ἀπὸ τε τῶν με-
ζούτων καὶ ἀπὸ τῶν ἐλασσόνων καὶ ἐλευθερίαν, καὶ
μηδὲν τῶν ἀπάντων ἐν ἀποθήκῃ χρόνῳ καὶ ὁ-
μοδότην τρέπον ἐπ' ἀδείας ἔχον ἄλλοτῶν ἢ ἀνο-
μότητι καὶ τῶν ἐν αὐτῷ χρόνῳ χρονοβόλων λόγῳ διακο-
μένῳ, ὡς βεβαίον καὶ ἀσφαλεῖ τογγόνοισι, γυρη-
μένοι κατὰ τὸν Ἱεροσολων μῆνα τῆς 17' Ἰουλι-
αῖου τοῦ 894' ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον
ἐκσφῆς καὶ θεολογώβηρον ἐπισκοπήματα κλίεις.

+ Legimus. ++

+ Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πατρὶς βοου-
λῆτα καὶ ἀποστολῶν Θεοπίστον ὁ Κοζωνίτης 1.
(AL, 42 pp. 113₁₁—116₁)

14. De decreto Alexii Comneni imperatoris ad petitionem monachorum Laurae facto

Τοιούτους εἰ ἀνάξει δοῦλοι καὶ εὐχεται με-
ταξὺ τῆς ἁγίας μονῆς Ἀλέξιος τοῦ δούλου καὶ θεο-
φώτου ἀποστόλου Ἰησοῦ Ἀθηναίου ἐν τῷ ἔτει τοῦ
Ἰθ'ο, ἵνα ἐπισημώσωμεν τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ σου ἐν
ἐν τῷ θέματι Βερεῶν καὶ Μυγλέων καὶ εὐαγερο-
μεν τόσαι Πουζούρια, ἕταιρ Ἰεροσολων τῇ καθ'
ἡμεῖς μονῇ παρὰ τοῦ περιεδήτου Ἰθ'οῦ τῆς κρη-
τικῆς καὶ ἁγίας βασιλείας σου τοῦ ἀστυνομησάτου
σεβαστοκράτορος πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Λαΐου, ἐνεκῶ
μηροσύνου αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, <?>
ἀπὸ τῶν τῶν διαφθέντων κτηνῶν τῷ πατρίτῳ
χρόνῳ, τῶν ἐνὸς τοῦ πατέρου αὐτοῦ [] καὶ
ἐνὸς ἐκδίδει ἢ καθ' ἡμέρας μονῇ παρὸς τὸς τῶν
περιουσιῶν τοῦ θέματος Μυγλέων καὶ παρὸς τοῦ
πρωτοκράτορος ἐπισκόπου Μυγλέων χάρον δεκατέρας.
Καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ καρπῷ τοῦ θέματος οὗ
ἐξυπομένοντος καταβάλλεται ἀπὸ τῆς καθ' ἡμέρας μονῆς
τῆς πατρίτης αὐτῶν δεκατέρας, καὶ παρακαλοῦμεν
τῆν κησαίων καὶ ἄγῶν βασιλείαν σου, ὡς ἂν ἐπι-
κοβέου τῇ καθ' ἡμέρας μονῇ θεῶν καὶ προσκυ-
νητῶν δεξιῶν κλητόμερον τῷ τε περίτοκῳ Βερεῶν
καὶ τῷ πρότοκῳ Μυγλέων ἵνα τοῖς μὴ ἐπιτιμώθη-
ταις ἐπιδίδου παρὸς τῆν καθ' ἡμέρας μονῆν τῆν αὐ-
τῆν δεκατέρας πέντε μῶναι καὶ οὐδ' αὖ

които стоят начело на различните ведомств¹
и другите държавни служители, както и ония
на които е прелпоставена каквато и да било
власт, от най-големите чак до най-малките и
последните, шето никой от всички тях никога
в по никакъв начин да няма право да от-
меня или изопачава нещо от нарежданията
на настоящия хрисовул, който е крепък и
ненакърним. Издаден е през м. октомври,
13-и идиакт, 898 г.², на който и нашето
благодетство и богоизбрано царство се подш-
са — Прочетохме []

+ Алексий Κομνην и Христа бога перен цар
и самодържец на ромейте.

14. Прошение от монасите на Лавра до император Алексий Κομνην, последвано от императорски отговор

Нае, недостойните раби и мошители, монаси-
те от светия манастир Лавра на благочестивия
и богоносен наш отец Атанасий в планината
Атон, се осмеляваме да напомним на светото
твое царство³, че така наречените места Пу-
зурия⁴ в темата⁵ Верея и Мъглен⁶, които
бяха подарени на нашия манастир от пре-
любимия вуйчо на мощното и свято твое
царство — пренастливия севастократор го-
сподин Йоан Дука — за упоменаване негово
и на неговите родители, <?> от принадле-
жащите прочее на това село места вътре в
тяхното землище [] нашият манастир
дава ежегодно на някои от странотците⁷
в тема Мъглен и на паричите на епископа
на Мъглен срещу десетък. И някои от тях
по време на жътва не дават доброволно на
нашия манастир този техен десетък. Молим
мощното ти и свято царство да издаде за
нашия манастир священо и уважаемо нареж-
дане, което да заповяда на практора⁸
на Верея и на практора на Мъглен да за-
държат онези, които не са съгласни да дадат
на нашия манастир същия десетък и да ги

¹ Тук става дума за различните отдели (та *ἀσκήματα*) на императорската канцелария. Срв. *Bréhier, Les institutions*, pp. 154, 167—168. ² Т. е. 1089 г. ³ Става дума за император Алексий I Κομνην. ⁴ Според *Дубчев, Проучвания*, стр. 40—41, *Πουζούρια* трябва да се четат *Κουζούρια* в отговора на па. Кожух *Литаврик*, България и Византия, стр. 152, се присъединява към *P. Lemerle, Recherches sur le régime agricole à Byzance: la terre militaire à l'époque des Comnènes, Cahiers de civilisation médiévale*, II, n. 3 (1959), p. 276, n. 60, който сочи, че в документи се четат формата *Πουζούρια*. ⁵ Тук тема означава административна единица. ⁶ Верея, главен град на тема Верея, с дн. гр. Бер, изотопично от Солун. Мъглен днес се нарича област северно от Воден. ⁷ Странотците са категория население, което било задължено да изпълнява военна служба. Те били свързани с определен изключваем поземлен участък и били освободени от някои данъчни задължения. През периода XI—XII в. терминът странотци в някои извори се употребява в смисъла на арменци. Срв. *Π. Μυλωνάκης, Βοιωτικές земи и войници във Византия през XIII—XIV в.* СБАН XXII (1927), стр. 1—114; *Ostrogorsky, La préfecture*, p. 480 sq.; *Lemerle, Recherches sur le régime agricole à Byzance: la terre militaire à l'époque des Comnènes*, pp. 275—279; *Литаврик, България и Византия*, стр. 153—155; *Π. Тучков, За войничкото население във Византия през XII в.* Изследвания в чест на М. С. Дранова, София, 1960, стр. 572. ⁸ Практорите били латинци и съдебни чиновници, поставени при провинциалните управители. Срв. *Bréhier, Les institutions* pp. 234—235.

δουλοῦν ἀποδιδόναι κατισχυάζοντα τὴν τοιαύτην ἀπό-
των δεκάτην καὶ τοιαῦτα γενομένα οὐ παρορῶμεθα
τοῦ ἐπιεικτέρον ἐπιτελεῖσθαι τῆς κρατικῆς καὶ
ἁγίας βασιλείας σου, καὶ ὡς δοῦλοι ἀνάξιοι τοιοῦ-
των ἐδοξήθημεν.

Ἄξιός ἐστιν εὐτελῶν μοναχῶν τῆς ματρὸς τῆς
μεγάλης Ἀσίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου δοῦλον
ἀναξίων καὶ ἢ ἐπ' αὐτῆς ἰσῆς

Ἐπεὶ ὡς ἐπαρηγόρησε τὸ ἔλεος διηλοῦμενα ὑμῶν
ἐνὸς τοῦ περιούσιου ἑυδυνετοῦ, προσκομιζοῦμε τὴν παρ-
ούσα ἰσῆν τῆς βασιλείας μου τοῖς ἡγοροῦσιν
ἐν τῇ θέμῃ Βεροῖας καὶ ἐν τῇ θέμῃ Μογ-
λένας καὶ οὕτω ἵνα διαθεσῶμαι ἡμῶς, ἁπλῆς
παραθεσῶμαι ὑμῶς πλεονεκτητῶν τὴν καθ' ἑμῶς μονήν,
ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ μέγιστου αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κα-
ταχόμενος παρὰ τῶν τοιοῦτων, μὴ παρεχόμενος
ἀποκαταστάσει παρ' αὐτῶν τὸ ἄξιον ἡμῶν ἐπιει-
κῶς ἕως δεκάτης ὡς ἐπαρηγόρησε. Ἐπεὶ τῷ ἁγίῳ
Ἀθανασίῳ, ἡδικοῦσθαι εἰ δέδραθεν γενομένων
τῆς βασιλείας καὶ ἡμῶς χωρὶς. Ἐξ ἀνυπολόγιστων
τῶν ἀνακαταχόμενων ἴσα τοῖς ἐμφορηθείσιν μοι παρ-
ατέτακτος αὐτῶν, κτὴ ὑπομνήσαι δηλοῦν καὶ τῇ ἐπὶ
αὐτῆς ἐπισημασθεῖσα προσκομιτῆς ἀποκαταστάσει, ἐπιεικῶς.

+ Ὁ εὐτελής ἐπισκοπὸς τῆς ἐκκλησίας ἐκκλη-
σίας Ἀρδαμερίου δημοσίως. (AL, 45, pp. 122₃₈—
123₇)

15. *Decretum Alexii Comneni imperatoris*

+ Ὑπερμνήθη ἡ βασιλεία μου παρὰ τοῦ μέ-
γιστου τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ἔχει τοῦ ἁγίου αἰθουσίας
μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὅτι οἱ ἐν τοῖς Μογ-
λένας ἀνοικοῦντες Κόμνηται, ἀνακαταχόμενοι εἰς τὴν δε-
κάτην τῆ ἐπ' αὐτοῖς μονῆς πλεονεκτητῶν <γ> τὰ
ὄντα πῶς καλοῦμεθα Πουζούρια καὶ μάλιστα τοῖς
ἐξ ἡμῶν οὐδὲν ἔλαττον ποιῶντες καὶ τίμοντες κατὰ
ἀνάγκη οὐκ ἐπιεικῶς παραβάλλοντες πρὸς αὐτοῖς τὸ
ἄξιον ὑπὲρ δεκάτης τῶν γρόσων αὐτῶν. Καὶ εἰ τοῦθ'
οὕτως ἔχει, διορίζεται ἡ βασιλεία μου τοῖς κατὰ
καρτὴν πρόσωπα Μογλένας ἵνα, τῇ ἐμφορῇ τῆς
παρατέτακτος προκομιτῆς τῆς βασιλείας μου, κατακα-
ταστήσω αὐτοῖς ποσοῖος παραβάλλοντες πρὸς τὴν μο-

πρινуждават да дават в двоен размер този
техен десетък. И ако се изпълни това, не
ще престанем още по-упорито да се молим
за могъщото и свято твое царство. Ние се
осмелихме да молим за това като nello-
стойни роби.

Молба на недостойните роби, смирените
монаси от манастира великата Лавра на свети
Атанасий, и [издаденото] за нея решение

Ако, както напомнихте, споменатите в
молбата ви места се намират във вашите
владения, представете настоящото решение
на царство ми на живовиците в тема Верел
и в тема Мъглен и нека, когато някой се
опитат да оцетяват вашия манастир, те да
пазят правата ви върху онова, което оцети
задържат като арендатори от частта на ма-
настира, и да не позволяват отсега натайък
те да присвояват попадащото се вам за
десетък, както напомнихте. Издадено през
месец октомври, петнадесети индикт¹, чрез
червения вадпис на царската в божествена
ръка. Като сравних и намерих, че настоящите
копия отговарят на показаните ми техни
първообрази, именно на жалбата и на изда-
дения за нея уважаем отговор, подписах

+ Смиреният епископ на светейшата цър-
ква на Ардамерион².

15. *Разпоредба на Алексий I Комнин [2]*

+ Напомнено беше на царство ми³ от страна
на честния манастир „Св. Атанасий“ в све-
тата планина Атон, че куманите⁴, които жи-
вееят в Мъглен, въпреки че възлизат на така
наречената планина Пузукия, която принадле-
жи на техния манастир, и правят там ко-
шари за свои добитък и го пасат свободно,
не се съгласяват да плащат на манастира
полагамия се десетък⁵ за добитъка си. Ако
това е така, то царство ми нарежда на на-
стоящите фактори на Мъглен, щото при
представяне на тази варадба на царство ми
по всякакъв начин на ти принуждават да

¹ Сред издателите документи се отнасят към 1091 или 1106 г. ² Като се вижда от съдър-
жанието на дадените тук текстове, молбата на монасите е била последвана от императорски отговор. В текста на
отговора липсва подпис на императора, понеже е даден не оригиналът, а заверено копие (сиг.), подписано от епи-
скопа на Ардамерионската църква. ³ Не е известно за кой император става дума, тъй като датировката на до-
кументите е спорна. Издателите предполагат, че документът е издален през 1094 г. Fr. Dölger, Zur Textgestalt-
tung, pp. 34—35, 44—47, го отнася към 1199 г., а Ostrogorsky, La pronote, p. 480, счита, че той е издален през
1184 г. ⁴ Куманите влизат и досег с Византийската империя през 1072 г. Ст. господната четвърт на XI до
твърдите десетилетия на XIII в. играят важна роля в историята на балканските земи. Вж. Moravcsik, Byzantino-
genesis, I, p. 61. За куманите в Мъгленето вж. Лубина, Приюташине, стр. 29—33. ⁵ Простотенно (вж. Anonima) е имп-
риатурална рента, давана в полза на собственика на земята. За десетъка юж. Nandatos, Beiträge, pp. 36—37;
Каландек, Аграрные отношения, стр. 128—129; Липаевски, Болгария в Византия в XI—XIII вв., стр. 156—167, 319—320.

7 203и
223, не
М.ЛИИ
ице се
ведо-

вите
а светн
едне
вше в
вашите
ижение
верен
тн се
те да
и 203и
не ма-
гатакъ
вам за
и през
и чрез
ствена
ищите
тсани
и 232а-
ска
та 237-

ка 7]
и страна
и све-
и 17
не така
и 232а-
там ко-
с 30дно,
свастите
си. Ако
и на не-
то при-
ство ми
изат да

и 232а-
ска на
и от етн-
и на до-
и 232а-
и 232а-
и XI до
и 232а-
и е вид
и 232а-
и 232а-
и 232а-

тн τῶν ἁγίων Ἀθηνῶν πᾶν ἐν ἑνὶ δεκαετίῳ
ἢ ἑπτάτῳ πῶς παραλαβὴν διατέρον αὐτῆς, εἴτερ τῶς
καὶ μετὰ τῆν παραλαβὴν πᾶντα τῆς βασιλείας
μου τοιαῦτα πικρῶς ἐκείνη διαπραχθεῖται, καὶ μηδὲ
ἰ παραχρῆσιν + αὐτοῖς διαθεῖσθαι ἄλλοτρίως
Ἠράκλους ἢ Βουλκίρους ὡς οἰκέτους, ἀλλὰ καὶ τοί-
τους πάντας ἀποιεῖν ἐν μέσῳ τῆς δηλοφιλίας μου
ὡς ἢ συνήθειαι ἐπεγράψασιν. Εἰ δὲ γε παρὰ τοῦτο
οὐκ ἐγγνωμένους, ἀλλ' οὐδὲ παραστάτην πικ-
ρῶσαι ἢ καὶ Βλάχους ἢ καὶ Βουλκίρους ἐξέκο-
σεῖται κατὰ τῆν ἐπιγραφήσαν εἰς τὸ πῦν ἄδι-
κον συνήθειαι ἐπὶ οὐραῖς, ἀπὸ ἐπιπέθου ἐξοφθῆναι
παρὰ τοῦ πᾶσι πᾶσι τῆς βασιλείας τῆς
πληρῆς καὶ μὴ βουλομένοι. Εἰ δὲ γε καὶ μετὰ
ταῦτα ἀνέχωνος χηρῶνται ἐπὶ τῆ τῶν πληρῶν
ἀνόδῳ ἢ ἐπ' ἄλλῳ ἀνοδίῳ πικρῶσαι ἀνοδίῳ
τῆς ἐπιπέθου μου ἠπειθήσαντα ποιῆσαι κατὰ τῆν τῆς
βασιλείας μου ἀνοδίῳ, ἢ ἀνοδίῳ τῆς
αὐτῶν κατὰ τὸ ἐνομίῳ τε καὶ δικαίῳ. Ἀλλὰ καὶ
εἰ διαπράττοντες τῆς ἀνοδίῳ μου Βλάχου ἐπέ-
μειν τὸ πικρῶσαι ἀπὸ τῆς πληρῆς καὶ ἀνοδίῳ,
συνανοδίῳ τὰ ζῶα αὐτῶν εἰς τομήν καὶ διὰ
τοῦτο ἀπὸ βίῳ μεγάλην νέμονται τὰ ζῶα αὐτῶν
εἰς τὰ δίκαια τῶν Μογλέων, ἢ βασιλείῳ μου δι-
εξίῳ νέμονται τὰ πικρῶσαι ἀνοδίῳ τῆς
ἐπιπέθου τῶν ἁγίων τῶν ἀπὸ τοῦ ἁγίου τῶν Μογλέων
ἀνοδίῳ τῆς πᾶσι, καὶ ἀνοδίῳ καὶ ἀνοδίῳ
τῆς οἰκῆς τῶν δίκαιῳ, καὶ <μὴ> παρὰ τῶν τῶν
ἐπιπέθου ἀνοδίῳ ἢ ἀνοδίῳ ἢ ἀνοδίῳ ἢ
καὶ ἀνοδίῳ τῶν Κομῆων κολούμενοι ἢ ἀνοδίῳ
εἰ μὴ βουλοῖται ὁ πικρῶσαι ποιῆσαι παρὰ
τῆν ἀνοδίῳ τῆς βασιλείας μου, ὅπως ἐν καὶ ἢ,
ἀνοδίῳ καὶ ἐκ τῆς πικρῶσαι μου ἀνοδίῳ ἀ-
νοδίῳ. Ἐσοῖται τοῦτο οἱ τοιοῦτοι Βλάχου τῆς
αὐτῆς τῶν ἁγίων Ἀθηνῶν, ὡς δεδηλωμένῳ νέ-
μονται ἐπιπέθου τῶν ἀνοδίῳ τῶν ἀνοδίῳ <τῶν>
Μογλέων ἀπὸ τοῦ πᾶσι καὶ εἰς τὸ ἐξίῳ τὰ πικρῶσαι
αὐτοῖς ὅσα πᾶσι ζῶα ἀνοδίῳ καὶ ἀνοδίῳ
καὶ ἀνοδίῳ ἀπὸ πάσι καὶ πᾶσι ἀνοδίῳ
εἰς τὸ ἀνοδίῳ ἀνοδίῳ καὶ ἀνοδίῳ. Νῦν μὴ καὶ τὰ
δύο μανδράια ἦσαν τὸ πᾶσι τῶν ἀνοδίῳ ἀνοδίῳ
καὶ ἀνοδίῳ τῶν ἀνοδίῳ τῶν ἀνοδίῳ καὶ τὸ πικρῶσαι
τῶν ἀνοδίῳ τῶν ἀνοδίῳ καὶ τῶν ἀνοδίῳ
τῆς ἀνοδίῳ ἀνοδίῳ εἰς τῆν ἀνοδίῳ

платят на манастира „Св. Атанасий“ в-чеко,
което му се полага за десетъка или за друг
каква дадена. Ако и такава, след това
щата наредба на царство ми, се осмелят да
извършат нещо подобно и те да не — пре-
несбрегвайки +, облагодетелствуват чужди
власи! или българи като свои, но от всички
тях да изискват дела на речения манастир
според установения обичай. Ако въпреки това
не се вразумят, но отново се опитат да за-
държат нещо или да получат екскузия за
власите и за българите според господствува-
щата или досега у тях несправедлива обичай,
отсега натамък да се изгонят от този про-
стий в споменатата планина, дори и да не
искат. Ако и след това незаконно възлизат
на планината или се откажат да постъпват
съобразно с разпоредбата на царството ми
за каквото и да било друго, което дължат
на речения манастир, да бъдат наказани от
практорите според закона и правото. Но и за
принадлежащите на речения манастир власи,
ако за добитъка им след слизането от пла-
нината няма достатъчно паша и поради това
от голяма нужда го пасат в землището на
Мъглен, царство ми нарежда да пасат целия
принадлежащ им добитък в пределите на
същата тема Мъглен, без да бъдат никак
обезпокоявани и тормозени, без еширя² и
без каквото и да било даждис и без да
бъдат възпрепятствувани или гонени от ня-
кого от тамошните практори, стражи или
и други служители, или чак от самите кумани.
Ако някой не желае [да изпъкне това] и
се опита да постъпи против разпоредбата
на царство ми, който и да бъде той, ще си
навлече силния гняв на царство ми. И тъй,
както се каза, власите на манастира „Св. Ата-
насий“ нека пасат в землището на Мъглен
отсега натамък и занаяд всичкия свой до-
битък необезпокоявани, неувреждани и сво-
бодни от всяко и всякакво изискване на данък
за каквото и да било. А също така и от-
носно двете кошари — тази именно, която
се държи от Став и се нарича Римница³,
в другата — от чедата на Рад Куч⁴, наре-
чена [кошара] на Педукея, които се държат
от същите власи на този манастир в дър-

¹ В планинските области на господарните български земи изваля през X—XII в. многобройно планинско население. Власите се занимавали предимно със скотовъдство. Постепенно името власи започнало да се употребява не само в мн.ч. с единично значение, а и за отделни семейства по описанията на Духов, Проучванията, стр. 43; Д. Ангелов, Аграрните отношения в Северна и Средна Македония през XIV в., София 1958, стр. 104; Г. Цанкова-Петкова, Югозападните български земи през XI в. според „Стратегикона“ на Кекавмен, ИВАН, VI (1956), стр. 614—618. ² Ешириите са төрби, налагани на населението от държавата извън редовните данъци във връзка с пукните на администрацията и войската. Срв. Xanabatos, Beitrage, pp. 48—50. ³ Името Римница тук вероятно е им. Рибница. Вж. Духов, Проучванията, стр. 42. ⁴ Някои от имената на споменатите тук власи са от славянски произход.

⁴ Цанкова-Петкова за българските истории, т. VI

πληρωγὴν τῆν Κριβίτζαν, καὶ ταῦτα κελεύει ἡ βασιλεία μου καθῆκεν ὑπὸς τῆν τῆς αἰματῶν δι-
 σσιως ἰατρειῶν τε καὶ ἐχίρσεως. Ἀπερχάσασθαι γάρ
 τῆ τωαύτῃ μηνὶ ὡς ἦν αὐτῆς πῶν το ἀπῆκον
 ἀνεπέ. ἢαι παρ' αὐτῶν ἴσθε τε μεσοδουλοῦ, δεκα-
 τῆν καὶ ἄλλης οἰκοῦν δισσιως ἐνὶ τῆς ἀπαιτω-
 μῶνῃς ἀπο τῶν ἐν τῆ ἱερίστῃ δερμασσιῇ πλινρωγῇ
 ὄντων μεσοδουλοῦ ὁ οὖν τὸς παροδοῦς ἐνεργῶν τοῦ
 τοιοῦτον θέματος <τῶν> Μυγλέτων προσοπισῶς
 τοῦ μεσοδουλοῦ οὐβιστοῦ καὶ χειροτομῆσαι καθοῦ
 Θεοδόρου τοῦ Χοῦμνος, τῆ ἱερασσιῇ τῆς παροδοῦς
 προστάξως τῆς βασιλείας μου παροδοῦσαι τὰ ταῦτα
 ὄνο μεσοδουλοῦ τῆν μητροπολιτικῶν μὲν τῶν
 ἁγίων Ἀθανάσιον διὰ προσοπισῶν ἡεροβοῦντων ὡς
 ἢν καθῆκεν τῶν τῆς κατέχουσι ταῦτα ἢ τῶν τῆς ἡ-
 ρτες Βλάττα γάρ τῶν νομῆς τῶν προσοπισῶν αὐτοῖς πα-
 τοῦτον ζῆσον ἀνενοχλῶν καὶ ἀνεπαρησῶν καὶ
 ἀπαιτωμῶν, καὶ χωρίς τῆς αἰματῶν δισσιως, ὡς
 ἢν ὄνται. Ἐν ἢν ὡς ἱερίστῃ ἡρτες τῶν
 δεκατῶν τοῦ ἁγίου τῆς Χοῦμνος + εἰη
 μεσοπισῶν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος +,
 προσοπισῶν δουλειῶν τῆς ἡρτες καὶ τοιοῦτον
 μεσοπισῶν μὴ παροδοῦνται διὰ προσοπισῶν, κα-
 τῶν ἢ ἐνεργῶν τὸς παροδοῦς τοῦ + πε-
 τοῦν + θέματος <τῶν> Μυγλέτων ἐπηρεῶν
 αὐτοῖς ὡς ἀπαροδοῦς, μὴλλεν μὲν οὖν καὶ ὄνο
 ἀπαροδοῦν εἰ καὶ προσοπισῶν παροδοῦσαι Κορῶντες
 ἡ βασιλεία μου, ὡς ἡρτες αὐτῆς ἐκατοῖστο καὶ τοῖ-
 τῶν παρὸς το ἱερίστῶν μεσοπισῶν τῶν Προδρόμου,
 ὡς καὶ ὄνο τῆς παροδοῦνται πῶς το τοιοῦτον μεσο-
 πισῶν τῶν Προδρόμου ὁ τὸς παροδοῦς ἐνεργῶν
 τοῦ θέματος <τῶν> Μυγλέτων διὰ προσοπισῶν ὡς
 τῶν μῶν τῶν ἡρτες εἰς τὸ χωρίς τῆς μῶνδρας,
 ὡς ἢν κατέχουσι τοῖς τε παροδοῦς δουλειῶν αὐ-
 τοῖς καὶ τῶν μῶν τῶν ἡρτες πῶς ἐπηρεῶν καὶ ὄ-
 νων, καὶ παροδοῦς Μῆτῶν ἀπαροδοῦς τῶν δερμασσιῶν
 ἀπαροδοῦς ὡς τῶν παροδοῦντων τοῦ τοιοῦτον

жавната планина Кравица¹, царство ми на-
 режда власите да владеят и тях, без да из-
 пълезват каквито и да било тегаби и без
 щета и тормоз. Защото царство ми подари
 на този манастир за душевното си спасение
 всичко, което трябва да се изисква от тях
 за копарщина², децятъ и каквото и да
 било друго даждие, изисквано обичайно от
 копарите, които са в споменатата държава
 планина. Прочее извършващият предаванията
 в тази тема Мъглен от името на пансеваст
 севаст³ и хартуларий⁴ господин Теодор
 Хумнос⁵ с показване на настоящата наредба
 на царство ми нека прелатези две копарни
 на споменатия манастир „Св. Атанасий“ по
 точен опис, така че зависимите от него власи
 да ги държат по смъта на тази наредба,
 за да пасат всякакъв свой добитък неску-
 пчарано, без налози и глоби и без каквото
 и да било даждие, както се казва по-горе.
 А и както напомниха жителите на Хощяне,
 че вътре във владенията на зависимото от
 манастира село + има малък манастир „Св.
 Исаа Предтеча“ +, настанени били някакви ду-
 левти⁶ извън това манастирче, непредадени
 чрез опис. И поради това извършващите пре-
 даванията + — — — +⁷ на тема Мъглен
 изискват от тях налози като от непредадени,
 а най-вече от двамата от тях, [които] ако и
 царство ми да ги е предало в прония на ку-
 парните⁸, за душевното си спасение и тях ги
 подари на техния манастир „Предтеча“. Тях
 и извършващият предаванията в тема Мъглен
 трябва да ги предаде чрез опис на този ма-
 настир „Предтеча“ заедно с мелницата, която
 са имали в местността на копарата. Нека
 неговите парници дулевти да владеят и мел-
 ницата без всякаква епирия и тормоз и ка-
 квото и да било принадлежащо на държава-

¹ Местното име Кравица е българско. Вж. *Дуйчев*, Проучвания, стр. 42. ² Копарщината или манастирщината е данък, даван от пастирското население. Вж. *М. Дуйчев*, Епиграфики към средновековни български паметници, ИИБЕ, III (1954), стр. 311. ³ Висша дворцова длъж, давана на из-
 приближените на императора лица. Създадена е била от Алексий I Комнин. Вж. *Bréhier*, Les Institutions, p. 139.
 За същата титла срв. *Ив. Дуйчев*, Из старата българска княжнина, II, София 1944, стр. 40—42 сл.; *П. Петров*,
 О титулах „севаст“ и „протосеваст“ в средновековном болгарском государстве, ВВр. XVI (1950), стр. 53 сл.
⁴ Изданик на службата, в която се падали данъчните описи. Срв. *Bréhier*, Les Institutions, p. 257. ⁵ Тео-
 дор Хумнос е бил на служба по времето на Андроник I Комнин (1162—1185). Вж. *Иванов* *Стамболи* Гръцки, съ-
 Вогл., p. 355₂—31.
⁶ Дулевти (дулопаричи) — обсежмени земи, настанявани във феодалните имения, за да
 обработват господарската земя. Те били закрепостени и тяното положение било близко до това на робите. Вж. *V. A.*
Mosin, *Archiv für Geschichte und Wissenschaften, Annales de l'Institut Kondakov*, X (1938), pp. 129—131; *Калев*, Аграрные отношения,
 стр. 132; *Литаврин*, Крестьянство западной и югозападной Болгарии: XI—XII в., стр. 232—234; *Стамболи*, Бол-
 гария и Византия, стр. 181—182, 188; *Горяков*, Поздневизантийский феодализм, стр. 214—215. ⁷ В гръцкия
 текст еси *пейтос*, което се свързва с латинското *petitum fundi, petitio* в смисъл подлежащи на облага изоста-
 вени земи. Вж. *Fr. Dölger*, *Peitōs*, Ein Beitrag zur byzantinischen Lexicographie, Bayerische Akademie der Wis-
 senschaften, Philosophisch-historische Klasse, 1909, 9, pp. 3—9; *idem*, Aus den Schatzkammern N 112, в II, p. 27.
 Владетелите на Acta Lycae предлагат + *пейтос* + (AI., N 47, п. 53) да се прочете като *пейтос* от *пейтос*, *пейтос*
пейтос. Срв. AI., p. 127, п. 2. ⁸ Тълкуването на този израз е спорно. *Fr. Dölger*, Zur Textgestaltung, p. 44,
 допуска, че споменатите тук гумани са били далени като парци на манастира Предтеча. *Ostrogorsky*, La province,
 p. 483, счита, че същото този израз се отнасяло по парци, а не парци. Това мнение се подкрепя и от *Р. Па-
 кова-Петрова*. Феодалното земледелие в южните и югозападни български земи, стр. 240—242, което прави
 някои корекции в текста на този документ, също е от *Литаврин*, България и Византия, стр. 153—154.

μωσασηρίων τοῦ Προδρόμου, παραδοθήσονται τοῦ-
τος ἑτεραί. Καὶ ὡς εἶδον κατασκευάζηται ἡ πα-
νοῦσαι πύλας τῆς βασιλείας μου πῶς προσέ-
ξουσ ὁσπέρως καὶ αὐτῆς ἀνωικετήσῃ τῷ μέλει
τῆς μονῆς τοῦ ὁγίου Ἀθανασίου εἰς ἀσφάλειαν
ἀσκήσεων.

Ἐπεὶ τῷ Φεβρουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος β' δι' ἐπιτοῶν
γραμμάτων τῆς βασιλείας καὶ θεῶς χειρὸς, τὴν
διὰ κηροῦ συνήθη βούλλαν καὶ τὸ διὰ Ματθαίου
Θεοδότου. Καὶ ἔξωθεν: Κατασφράγη ἐν τῷ σκε-
λίῳ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, μαρτῆ μαρτῆ, Ἰνδι-
κτιῶνος β', ἔτος 898¹ Κατασφράγη ἐν τῷ σκε-
λίῳ πῶ γενναῖο, μαρτῆ μαρτῆ, Ἰνδικτιῶνος β', κα-
τασφράγη ἐν τῷ σκελίῳ τῶν ἀσκησίων ἡμῶν.
Τὸ παρὸν ἴσον παραβλήθην μετὰ τοῦ πρωτοτύπου
ὑπέγραψα.

<Ο> μητροπολίτης τῆς ἀνωπύνης μητροπό-
λεως Θεσσαλονίκης Ἰωάννης. (AL 47, pp. 125,—
127^α)

16. Chrysobullum Alexii Comneni imperatoris

Ἐὶ πῶσαν πρόβην ἀγαθὴν θεουργίᾳ εἶναι λέγουσιν
καὶ ποιεῖσθαι, καὶ ὁ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν πολλὰς
ἐργαζόμενος τοσοῦτος τοῖς ἔτεσι τοῖσι μισθοῖς
ἐκ θεοῦ δέχεται, οὐδὲν ἐν πῶσι θεοργίᾳ δια-
πράξῃται. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ βασιλεία μου ἵσως εἰς
προσπαροξενίαν χρηστοῦ, εἰ καὶ διαλασίῳ αὐτῷ, ἢ
καὶ κρείττωι καὶ εὐαίῳι ἀγορηθέντα, εἰ οἶδεν
δα καὶ διαλασίῳ τῶν μισθῶν ἐκ τῆς τοῦ ἁγιωτάτου
θεοῦ πατριάρχου δεξιάς 2 ἢ ἐν τῷ παρὸν
μετῶν, καὶ ἡ τὸ παρὸν ἐπισκοπῶν προοίμιον, ἢ τοῦ
λόγου ἐπὶ διαπρονέσει σαφέντα. Ἡ σφραγμα-
σίῃ μεγάλη Λαύρα τῷ ὁγίῳ Ἀθανασίου ἢ ἐν
τῷ ἁγίῳ ἔρει διασπῆμένη ἔδεισσε μὲν πρότερον
τῆς περὶ τῆς, ἀλλ' ὡς εἶδα τῆς ἐπιβόλης γενούσης
ἐπὶ τοῖς ἐπισημοῦσι τῶν δημοσίων τέλεμασι
παρὰ τῶν ἀρχῶν χρηματοστον ἀνασφράγι-
σιν ἕκαστη δὲ τῆς βασιλείας μου ἄλλως τὴν
ἐπιβολὴν τῆς γῆς καὶ οὐ καθὼς ἐνεῖται ἐκείνῳ
διὰ τῆς καὶ τῆς ἐπιβόλης ἀνάγκης καὶ ὑπο-
μῖνον τὴν καὶ τὴν δόξαν θεοσιμίας πῶ ὄντα καὶ
τὴν παρὰ τῶν πῶστων τῶ τῆσιν αὐτῶν κρητῆ Βο-
λεροῦ Στρυμόνος καὶ Θεσσαλονίκης τῷ Ἐπιβόλῃ
πῶστων τῆς, εἶρηται καὶ περὶ ὁσίων καὶ ἐκείνων

ного съгровище вземале. Вместо предадените
на този манастир „Предтеча“ ще им бъдат
предадени други. И настоящата наредба на
царство ми да се завери за сведение в съот-
ветните ведомства и отново да бъде върната
на манастира „Св. Атанасий“, за да има сила
вечно.

Беше издадена през м. февруари, втори
индикт, чрез червения подпис на царската ми
и божествена ръка, чрез обичайния восъчен
печат, и то от Теодор Мапуки. И отвън:
Беше заверена във ведомството на великия
логарияст през м. март, втори индикт, 898¹.
Беше заверена във ведомството на държав-
ното съгровище през м. март, втори индикт.
Беше заверена също във ведомството на двор-
цовите имущества. Настоящото копие, срав-
нено с оригинала, подписах

Митрополитът на пресветата Солунска ми-
трополия Йоан.

16. Хрисовул на Алексий I Комнин

Ако казваме и вярваме, че всяко добро
дело е угодно на бога, то смис, който често
прави такова добро, толкова по-големи на-
гради ще получи за това от бога, колкото
по боголюбиво го извършва. Затова и цар-
ство ми², сторило веднъж някакво благо-
деяние, ако го удвоилим още повече промиш-
лява за него, знае добре, че ще получи
двойна награда от десетката на товолюб-
ливия бог. Какво именно следва и какво
означава настоящият увод, ще се разкрие
най-ясно в изложението. Досточтимата Ве-
лика лавра на Свети Атанасий, която се на-
мира в Света гора, владеела по-рано излишна
земя, като енхоблето³ за валаганите и дър-
жавни данъци не се правело, както трябва,
от страна на по-раншните анаграфекси. След
това царство ми определи иначе, а не както
пращаха онсѳа, енхоблето да встата на съ-
щата Лавра, и то по начин, който изглеждаше,
че ще бъде полезен за нея, и изпрати раз-
поредба за това на Ксифилия, тогавашен
съдия на Волеро, Стримон и Солун. Уста-
новено бе, че лаврата има твърде много из-

¹ Сирек (1094 г. Годшната е спорна. Срв. AL, p. 125 — Date. ² Алексий I Комнин. ³ През X—
XII в. парцелите енхоблето (enphelot) означават отразеността на размера на държавните данъци съобразно с площи-
ството на земата в едно село. Начислява се напред десетък на едно село и по този. След това се
начислявала в жътва пшата повърхност на подложниците на данъчно облагаеми земи. Сумата на възникващите се
разделяла на числото на колитите и така се определяло какъв данък трябва да плаща всяко стопанство съ-
образно с количеството на земята. Срв. G. Rouillard, L'Éricolé au temps d'Alexis I Comnène, p. 83; A. П. Кале-
дан, К вопросу об особенностях феодальной собственности в Византии VIII—X вв., ВВр. X (1956), стр. 62—64;
P. Lemerle, Esquisse, RH. CCXIX, p. 62.

υποφωτον, ἀναλλοκώτα τε καὶ ἀδιάσειστο καὶ πάντη <ἐν> ἀνεκσθηρίσσει, καθὼς ἔχει καὶ παρὰ τῶν ἀπαιτῶν πεινατικῶν ἐμεταδύθησαν καὶ προσηύδασαν, ὡς δεδύραται, καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλος λόγος ἔδει ἐς αὐτὸ ἀναρῶντα καὶ ἀνεκσθηρίσσει, μὴ παρ' οὐνοδύρατος τῶν ὑπάντων ἔλαος διασεύμενος ἢ κατὰ τι παρασθενόμενος. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο περὶ γυμνάσια καὶ πάντας ἐξασφαλίζονται τοῖς τε τῶν οικημάτων προκταμένοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦ δημοσίου ἀκαταπίετος καὶ ὑπάντες τοῖς ἀρχαῖς οἰσθησιστοῦν ἐμετασθεμένοις, τοῦ μηδὲνα τῶν ὑπάντων ἐν ἀνοδύρασι χρόνῳ κατ' οἰσθησιστοῦ τῶν αὐτῶν ἐχρησθησιστοῦ ἢ τῶν ἐνοσθησιστοῦ διασθενόμενος, ἵνα βεβαίον καὶ ἀσφαλὸς τεργαγῶντος τοῦ παρόντος χρυσόβουλου λόγου γεγενημένον κατὰ τῶν Φεβρουαρίων μηνῶν τῆς δευτέρας ἐνοσθησιστοῦ τοῦ 669¹ ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τῷ ἡμέτερον ὑπάντες καὶ ὑπεροδύρατος ἐνοσθησιστοῦ κρῶντες.

+ Legimus +
+ Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ ἀσπαστάτω Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός. +
(AL, 48, pp. 128¹—129^{6a})

17. Chrysobullum Alexii Comneni imperatoris

[+ Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος Ἀλέξιος πιστὸς ὁρθόδοξος βασιλεὺς καὶ ἀσπαστάτω Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός. +
Pasin ois to paron hēmōn eusebēs epideiktōntai sigillōta.

¹ Ἡ περὶ τῆς λέξης ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ Κομνηνός οὐ προῖκα καὶ ἀμυσθί, ἀλλ' εἰς ἄνω [μοῖ] βίβλιν κέριον καὶ τροπικῶν τῶν παρ' αὐτοῦ ἐκδηλωμένων ἐν τῷ πάτερῳ Λαρίσσοις, ὅτι παρὰ [τῆ] κατὰ τὸν βασιλεῖος βασιλεῖος καὶ τοῦ πατρὸς ἡρωσθησιστοῦ [ἡ] ἡρωσθησιστοῦ ἀσπαστάτω ἡρωσθησιστοῦ κρῶντες, εἰληθῶς τὸ ἐν τῷ ἡμέτερον Μογλένσοις διακείμενον χωρὶς [τῆ] Χοσθῶν καὶ περὶ τῶν κομνηνῶν ἐπὶ τῇ κομνηνῶν αὐτοῦ τοῦ βασιλεῖος Πέτρον καὶ ἀνθρόπῳ τῆς βυζαντίας μου δὴ τῶν κρῶντες ὄνομα καὶ κρῶντες εἰς κρῶντες τοῦ κομνηνῶν χωρὶς ἐλθῶντες ὁ . . . καὶ ἀσπαστάτω καὶ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῇ κομνηνῶν δωρεῇ ἐνοσθησιστοῦ τοῦ κρῶντες ἡμῶν κρῶντες [αὐ] ὄνομα ἐδοξε παρασθενῶν θερμοῖς ἄνω ἐξασθησιστοῦ καὶ χρυσόβουλου λόγου ἐνοσθησιστοῦ.

прави по необходимост за спорните места и само за тях, а другите ще останат пак така — неизменни, безсеизни, изобщо ненакърними, според както прочее и бяха измерени и определени от същите описи, за които се спомена. И настоящият хрисовул ще бъде завинаги непоколебим и ненакърним, без да бъде погазван и нарушаван от когото и да било. Ето защо известяваме и нареждаме на всички началници на служби, на останалите давчини служители и на ония, на които е поверена каквато и да било власт — никой от рещица, по което и да било време, по никакъв начин да няма право да отменя нещо от тези нареждания, тъй като съдържанието на настоящия хрисовул е непоколебимо и трайно. Издаден през месец февруари, втори шдинт, 669¹, на който се подписа и нашата благочестива и богопоставена власт.

+ Прочетохме +
+ Алексий Комнин в Христа бога верен цар и самодържец на ромеите.

17. Хрисовул на Алексий Комнин

В името на отца и сина и съетия дух Алексий Комнин,² верен и православен император и самодържец на ромеите.

До всички, на които се покаже настоящият наш благочестив сигнал.

Прочетохме и католически³ на Абидос⁴ Лъв Кепада не даром и безвъзмездно, по като отплатата за проявените от него в крепостта Лариса⁵ услуги и залагания, когато, обсаден от проклетия Боемунд⁶ и цялата франкска войска⁷, показа мъжество, получи селото Хоцияне, разположено в темата Мъглен, и се сдобил с практик за предаването му от вестта и служителя на царство ми Петър, [в който] се изброяват поименно и паричните от османците на това село⁸ — — — активоните,⁹ и не е справедливо тази подписана от нашата власт повеля относно настоящото дарение да бъде пренебрегната, понеже той молеше твърде горещо да се издаде хрисовул нему за утвърждение на

¹ 1094 г. от в. в. ² Алексий I Комнин. ³ Названия на област, по-малка от темата. По липсващост стои по-долу от дуиз, който бил изваден на тема. Срв. E. Stein, Untersuchungen zur frühbyzantinischen Verfassungs- und Wirtschaftsgeschichte, Mitteilungen zur osmanischen Geschichte, II (1923—1925), p. 30—31; Dölger, Aus den Schatzkammern, p. 31; Röhler, op. cit., p. 123; H. Pirenne, Les cités byzantines médiévales, II, стр. 391, 399. ⁴ Католици са за областта на гр. Абидос, която принадлежала към темата Опсидон в Мала Азия и е била вероятно самостоятелен катепанат. Срв. Dölger, Aus den Schatzkammern, p. 31. ⁵ Лариса е била обсадена от Боемунд в 1084 г. Срв. Загорски, История, II, стр. 176. ⁶ Става дума за норманския вояк Боемунд I (към 1065—1111). ⁷ Има се пред вид кръстоносците на Боемунд. ⁸ Тук текстът на грамотата е повреден. ⁹ Активоните били безземелни селяни, които притежавали работен добитък, градини, лозя и къщи. Срв. Dölger, Aus den Schatzkammern, p. 31.

18. Chrysothuli Nicephori Botanialis exemplum

Ἐν δνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
ἁγίου πνεύματος Νικηφόρος πατὴρ ἀρεθόδοξος βου-
λεὶς καὶ ἀνωκεράτω Ῥωμαίων.

Pāsin oīs tō παρ[ο]ν[τι] ἡμ[ε]ρ[ῶ]ν εὐσεβὲς ἐπι-
δει[κ]νύ[σ]α[ι] σ[τ]ιγ[μ]ῶν

Ἐπιφανοῦσιων ἱερὰ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν Αἰθιο-
ῶσι(α) εὐσεβῶν ἀσκητικῶν διακείμενον, τῶν Ἱηρέων
δὲ φηροῦσιως λεγόμενον ἰδούμενον εἰ καὶ ἐπιφ[α-
ν]οῦσιων ἀνο[μ]ία(ι)ς τ(ῆ)ς παρ[ο]ν[τι] καὶ θ(ε)ομ[ο]ν[ο]-
μ[α]τ(ῆ)ς πᾶσι τοῖς ἐν (τῇ) διακρίσει καὶ
ζήτει κατὰ θ(ε)οῦ καὶ ἀληθῆ λόγον.

— — —
ἀσκήσει καὶ γὰρ παρὰ μέγεθος καὶ μακρο-
κατεπάρ[ου]σ(α) ἢ καὶ δοκίμ(α) θεοσελοῦ(σ) πάντ(α) τὰ
κατὰ τ(ῆ)ς ἐπιφ[α]ν[ο]ύσι(α)ς μον(ῆ)ς ὑπὸ τ(ῶν) παρ[ο]ν-
τι(ων) καὶ ζητεῖσθαι καὶ τέμνεσθαι καὶ μὴ τῇ προ-
φασί τῶν ἐνοχῶν(ων) κατὰ τ(ῆ)ς αἰν(ῆ)ς ἡπ[ο]σ[ε]λ[ο]ύ-
θη(ων) δεικνύ[σ]α[ι] ἢ λακ[υ]ν(ῶν) ἀσκητικῶν καὶ
σοφολόγων ἢ ἐτέρων τιν(ων) τῶν ἀπ[ο]στ[ο]λ(ων), τ(ῆ)ς
μον(ῆ)ς τε καὶ τὰ ἐπ[ὶ] αὐτῆ(ν) ὡς ἀλλοτρίων πᾶν
ἐν αὐτῇ τυγχάνου(σ) ἀδικίαν ἐνοχίσθαι ἢ κατε-
βλάπτεσθαι καὶ ἐπ[ὶ] οὐδεν(ῶ) ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἄλλω
πρὸς διακρίσειον ἐκνοσήσεται οἱ τ(ῆ)ς μον(ῆ)ς
ἀσκητικ(ῆ)ς, ὅποσον ἐν καὶ εἴη τὸ κατὰ ταῦτ(α) μα-
κροῦ(σ) εἴτε ἐργασιακῶν ἢ καὶ χρηματικῶν,
ἀλλ', εἴτε τιν(ων) ὑπὸ τῶν ἀνάγκ(ων) ἢ αὐτὰ κατ'
ἐπίνοιαν ἀνάγκ(ων) παρὰ τῶν κατεπ[α]ρ[ο]ύ(σ) ἢ καὶ
δοκίμ(ων) θεοσελοῦ(σ)ς, ὅσοις εἴρηται, τὰ κατ'
αὐτοὺς διανοηθήσεται καὶ οὐχ ἐπ[ὶ] ἄλλω, ἐν πρὸς
τούτ(ων) διακρίσεια ἢ βασιλεία μον(ῆ)ς αὐτ(ῆ)ς
τ(ῆ)ς μον(ῆ)ς καὶ τὰ ἐπ[ὶ] αὐτῆ(ν) ἀπ[ο]στ[ο]λ(α) ἐκ τῶν
παρ[ο]ν[τι] παρὰ τοῦ κατὰ τ(ῆ)ς ἡμέραν ἀνοχ(ῆ)-
τικ(ῆ) τοῦ δρόμου ἢ καὶ (προνομι)τικ(ῆ)ς ἐπιφ[α]-
νοῦσιων καὶ πάσ(ων) βλάβ(ης) ἀληθῆ διακρίσει-
σθαι καὶ διακρίσεισθαι καὶ μὴ π[ρ]ὸς βουλομένης
ἀπ[ο]στ[ο]λ(ῆ)ς π[ρ]οσ[ε]υ(ῆ)ς ἐκείσθαι μ[ὴ] παρὰ τῶν
κατὰ χροῶν ἐνοχῶν(ων) ἢ ἀσκητικῶν προνο-
μι(ων) ἢ λακ[υ]ν(ων) ἀργυρίων ἢ ἡμ[ε]ρ[ῶ]ν ἢ ἐτέρων
ἀδικήσεται ἐπιφ[α]ν[ο]ύσιων καθ' ἑαυτὰ ἀλλοτρίων. Ἐκνοσήσεται
καὶ γὰρ ἢ δηλοῦσθαι μον(ῆ)ς τῶν Ἱηρέων
καὶ τὰ τῶν(ων) προνομι(ων) καὶ ἀργ[υ]ρίων καὶ τὰ
ἡσυχαστικῶν ἢ(ων) τὸ προνομι(ων) Ὁβελῶν
ὄντ(ων) τῶν μειοχ(ῶν) τῶν Γενεσι(ων) τὸ προνομι(ων)
ἢ Δοβροβίτικ(ῶν) τὸ προνομι(ων) ἢ Μελιτζ-
ῶν κατὰ τῶν δύο ἀργ[υ]ρίων αὐτ(ῶν) τ(ῆ)ς
τε Βουχάκου καὶ τ(ῆ)ς Μιχαήλ(ων) τὸ μειοχ(ῶν)
ἢ Ἐπερογί(ων) Θεοτόκου κατὰ τῶν προνομι(ων)
τοῦ ἁγίου Στεφάνου τὸ ἡσυχαστικῶν τὸ Σπ[η]-
λιαν(ῶν) τὸ προνομι(ων) ἢ Ἀβραμ(ῶν) τὸ ἀργ[υ]ρίων ἢ
Ἀροστικῶν κατὰ τῶν προνομι(ων) αὐτ(ῶν) καὶ

18. Κομὴ ἐκ χρυσοῦ καὶ Νικηφόρου
Βοτανιῶν

В името на отца и сина и свѣтия дух
Никѣфор¹, верев православен император и
самодържец на ромѣнте.

До всички, на които се покаже настоя-
щият наш благочестив синалий.

Във великата Атонска планина има све-
щен манастир, разположен като че ли на
стража, наречен на името на иверийците²,
сграден и почитан в името на прештата
блгованна, в която пребивават и се подвиза-
ват мнозина, които живеят според бога и
блестят с добродетел. — — — [Моего цар-
ство] разпорежда прочее всички искания, по-
вдигнати срещу споменатия манастир от ня-
кои, да се разследват и решават само от
съответния за времето катепаи или дук на
Солун и поради подстреватели срещу [ма-
настира] да не се засягат или увреждат не-
справедливо манастирът и подвластните му
владения като принадлежащи на намиращите
се в него иноезицици било от страна на
областните съдии или други, било от прак-
тори и събирачи на данъци или от някой
друг измежду всички, и всички манастирски
люде отсега нататък да не бъдат викани на
съд от никого друго, каквото и да се въз-
буди срещу тях — дело, или обвинение, или
паричен иск; но ако от някой лица бъдат
повдигнати [искания] или сами [пребивава-
щите тук] предявят [искания] срещу други,
всички тези неща за тях да бъдат решавани
от катепаи или от дука на Солун, както се
казва, и от никой друг. Освен това мое цар-
ство разпорежда самият манастир и всичко,
което е подчинено на манастира, отсега на-
татък да се нази от съответния за времето
логотет на дрома или от протонотария и да
се нази и зашицава неприкосновен от всяка
вреда и да не се предостави в разпореждане
на никого от тях, които желаят [това], и да
не се предоставя за някаква щета или как-
вато и да е епирия от страна на местните
епископи, или началници, или други [лица].
Защото споменатият манастир на иверийците
с прасиците, нивите и килиите му, срещ
проствият Овил заедно с метоха Генезий,
проствият Добровикия, проствият Мелициана
заедно с двете му ниви на Вухак и Мирми-
кия, метохът Пресвета Богородица с проств-
ият Свети Стефан, килията Спилеон, проств-
ият Ливисдия, нивата Арсивикия заедно с

¹ Никѣфор III Ботаниат.

² Манастирът Иверон се намира в полуострова Света гора, на из-
точната страна на Атонския полуостров. Основан е от грузини (иверийци) монаси, но по-късно преминал в ръ-
цете на гърците.

³ Грчки извори за българската история, т. VI

19. Isocodicon vici Radulybi

19. Извлечение от кадастъра за село Радоливо

Ἐν τῆ(ῃ) ἀνα(κη)ρῆ Βολερ(ου) καὶ Στριμ(ου), δι(μυ)τρ(ος) Στριμ(ου) καὶ Ζαβαλ(ίας) πρῶτ(ου) ἀπὸ π(αρι)θέ(ου)ς μί-

Лист 45 от приложение към списък на диоцеза Волерон и Стримон, тема Стримон и Завалтия¹.

Χω(ρίον) Ῥαδολύβ(ου) κατὰ τὸν γε(ν)όμενον περὶ τὴν καὶ(ῶ) ἀπέχε(ε)ται ἀπὸ τοῦ βοιωτοῦ τοῦ λεγο(μένου) Μεγαλί(η) Πέτρ(α), ἐνῶ διαχω(ρί)ται τὰ οὐνο(α) καὶ χω(ρίον) Στριμ(ου) καὶ τοῦ χω(ρίου) καὶ κρα(εῖ) π(ο)ς δι(ον), διαχω(ρί)σονται τὰ ἀνω(α) τοῦ χω(ρίου) Ζηδου(ί)στ(ου), δε(ξ)ε(ε)τε(α) τοῦ λίθ(ου) λαφ(α)ρ(ου) τοῦ ἐξον καὶ οὐ(αν)θ(ου) κελαιο(με)νον καὶ τοῦ οὐ(αν)θ(ου) τὸ λιπερό(δ)ον τὸ λευγαρι(σ)μ(ου) τὸ ἐστέμ(ε)ρ(ι) εἰς τ(ὴν) βί(α) καὶ τὸν ἀπ(ου) βί(α) καὶ ἀπέχε(ε)ται τὰ δύο δε(ξ)α τὰ ἰσ(ο)γραμμ(ε)τ(α) ἡ(γ)ου(ν) τὸν π(ο)τ(α) καὶ τοῦ ἡμετέ(ρ)ου, καὶ κ(α)τα(εῖ) ἀπὸ τοῦ χω(ρίου) τὸ εὐ(κ)ω(τ)η(σ)θ(έν) π(α)ρὰ Παντελε(ί)μονος Λαφου(β)η(ί)στ(ου) καὶ ἐξ(α)ί(α) εἰς τ(ὴν) κ(α)τω(ν) μ(ε)γ(α)λ(ου) δέν(δ)ου τοῦ ἰσ(α)μ(ε)ρ(ου) ἡ(σ)τ(ου) ἀπὸ βο(α)στ(α) εἰς τ(ὴν) τ(ο)σ(ου) τὸν λεγ(ο)μ(ε)ν(ον) Πελε(ρ)ο(υ)λ(ί)στ(ου) εἰς τ(ὴν) μ(ε)σ(ου)..... χω(ρίον) ἀπὸ τ(ὴν) π(α)ρω(ν)τ(ου) καὶ ἀπέχε(ε)ται εἰς Ζηδου(ί)στ(ου) καὶ κ(α)τω(ν) μ(ε)γ(α)λ(ου) τὴν ἀπ(ου)στ(ου) σ(α)ρ(α) καὶ τὸν προ(α)ρ(ου) δ(ι)αχω(ρί)ζων δε(ξ)α τὸ οὐ(αν)θ(ου) τοῦ χω(ρίου) Δουσι(σ)μ(ου) καὶ δε(ξ)α τ(α) τὸ δι(α)β(ου) λ(α)φ(α)ρ(ου) τὸ ἐξον καὶ οὐ(αν)θ(ου) λευγαρι(σ)μ(ου) καὶ κρα(εῖ) τὸν ἀπ(ου)στ(ου) τ(ο)σ(ου) εἰς τ(ὴν) κ(α)τω(ν) εἰς τ(ὴν) ἀπ(ου)στ(ου), ἐνθ(α) καὶ ἀνω(α) ἀπ(ου)στ(ου) καὶ τὸν μέ(ρ)ον κ(α)τω(ν) λαφ(α)ρ(ου) ἡ(γ)ου(ν) β(α)στ(α)ρ(ου) λαφ(α)ρ(ου) καὶ ἐκ τὸν δε(ξ)α τ(α) λαφ(α)ρ(ου) τὰ οὐ(αν)θ(ου) τοῦ χω(ρίου) Βιλε(ρ)ο(υ)στ(ου) κρα(εῖ) τὸν κ(α)τω(ν) δ(ι)α(μ)ο(ν) ὄλ(ου) καὶ ἐξ(α)ί(α) καὶ ἀκ(α)τω(ν) εἰς τ(ὴν) ἀπ(ου)στ(ου) τοῦ χω(ρίου) Σομ(α)λ(ου) καὶ κ(α)τω(ν) ἀπὸ ἀπ(ου)στ(ου) χω(ρίον) δε(ξ)α τὰ οὐ(αν)θ(ου) τοῦ χω(ρίου) Σομ(α)λ(ου) καὶ δε(ξ)α τ(α) τὴν ἐκ(α)τω(ν) τ(ὴν) ἀπ(ου)στ(ου) εἰς τ(ὴν) ἀπ(ου)στ(ου) τὸν λεγ(ο)μ(ε)ν(ον) Τόπος καὶ ἀπέχε(ε)ται εἰς τ(ὴν) ὄρος εἰς τ(ὴν) ἴδ(ου) τὸ (κα)τω(ν) ἀπὸ τ(ὴν) Β.δ(ου) καὶ κ(α)τω(ν) π(ο)ς βο(α)στ(ου) κρα(εῖ) τὸ ἐκ(α)τω(ν) τοῦ βοιωτοῦ ἐλ(ου) καὶ ἀπ(ου)στ(ου) εἰς τ(ὴν) καὶ ἡ(σ)τ(α)ο.

Селото Радоливо² според прокараната гранична линия [има следната граница]: като се започне от така наречения кълям Голямата скала, където се разделят междите на селото Жидомист³ и на селото [Радоливо] и върви на запад, там се разделят границите със селото Жидовъст, преминава каменния граничен знак с изсечения кръст и през маркираното дъбово дърво, което стои при граничната стена, върви по самата стена и преминава през двете маркирани дървета, т. е. дивия дъб и облагороденото дърво. И следва покрай нивата, изсечената гора от Пантелеймон Добровита, и върви до триколвостото голямо дърво, което стои до самата стена, до мястото, наречено Вълча поляна, до малкото..., разделено от поствания път. И се качва до Жидомист, и следва на юг, върви по самия път и разделяйки купчината камъни, наядясно [остава] междата на село Домник⁴ и преминава през граничния камък с изсечен кръст и върви по самата купчинна камъни на север към гостлавия път и там до него лежи големият мраморен камък, срещ до граничния саркофаг⁵. И оттам достига до междите на село Вълчище, върви все край поствания път и се приближава до междите на село Семалто⁶ и извива на изток, като остава наядясно синура на село Семалто, и преминава вървата Лимни, която стои на мястото, наречено Топонос, и [оттам] се изкачва към планината до потока, който слиза от Воден и слива на север, върви по цялото плато и се връща, откъдето е започнала.

Ἐξ(α)ί(α) δ(ι)ὰ χω(ρίον) καὶ π(α)ρ(α)σί(ου) τοῦ φιλοχ(ρ)ο(υ) ἡμ(ω)ν δια(μ)ο(ν) π(ο)ς Ἀλεξ(α)ν(δ)ρ(ου) τοῦ Κομνη(ου) τὸ τὸ παρ(α)σί(ου) χω(ρίον) Ῥα-

Чрез хрисовула и разпоредбата на нашия христолюбив господар и император Алексий Комнин се зачислява целият данък на сегаш-

¹ Тази тема се вазирапа незадалеч от Прага. ² Дн. Радоливо в Злияховска. Вж. Г. Острогорский, Радоливо село свято-орског манастира Пиврона, Сборник русско-визант. ист. VII (1961), стр. 67-84. За този документ срв. Г. Паскуза-Панковска, Феодална рента в българските земи под византийско владичество, БНФ XIX (1961), стр. 12 сл. ³ Това не е не да се разваляват при Паскуза по горното течение на Струма между Кюстенция и Станица Демитрово. Срв. Род. Иванска, Северна Македония, София 1906, стр. 46; Златарски, История, III, стр. 56. ⁴ Точното местонахождение на селището не е известно. ⁵ Първоначално граничните камъни носели изображение на императора, обикнено с лаврели венецата, като призив на върхшана власт. По-късно обаче граничните камъни имали един или два кръста като знак на императорската власт. Срв. Dolger, Aus den Schatzkammern, p. 183. ⁶ Селище в Серско.

τάτης λαύρας τοῦ Κλήμου, καθ' ἣν καὶ τὴν ἐρηθῆν
ἢ τοιοῦτον χρονόβουλλον, μόνον δὲ ἐπ' αὐτῶν
ἐκείνων τῶν ἐκ τοῦ Κλήμου ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐκ
τῆς ἡμετέρας λαύρας ἀποσταλείτω τοῖς βονομέ-
νοις ἐδλόγως αὐτὸ καθέειν καὶ πάλιν ἀνακατα-
θέσθαι οὐδὲ οὐ τῆς λαύρας τοῦ Κλήμου ἀδελφῆ
ἐν τῇ αὐαίτῃ μονῇ. — (Schalzk, 108, p. 294)

21. *Commentarius de quodam agro a Paulo
Plawitza, Ioanne Swesditza etc suscriptus*

— — — Ἐρχεται ἡ παροῦσα δόσις τῶν γῆ-
των) πάντων καὶ τε Παύλ(ου) πο(ρεβιτάου) καὶ
ἐπαγομένου Πλαβίτζι καὶ Ἰω(άννου) παπῆ καὶ
ἐκδοκασίου τοῦ ἐπιλεγμένου Σβεδίτζι καὶ Ἰω-
(άννου) κληρικοῦ καὶ ἐξάρχου τοῦ ἐπιλεγμένου
Στογίνα καὶ Γεοργίου πο(ρεβιτάου) καὶ ἐπιλεγ-
μένου Τριεμλέχα καὶ Παύλ(ου) μ(να)χ(οῦ)
καὶ τοῦ τοῦ Βρούχου παπῆ διὰ χριστὸς Ἀνδρέου
πο(ρεβιτάου) καὶ δευτεροῦτος τῆς καθολικῆς
ἐκκλησίας μὲρ μίση καὶ ἐν δ. ε' ἔτους εἰς παροῦσα
τῶν παροῦσθων καὶ ἐπιγορευμένων) ἐπ' αὐτῇ
δόσι τῶν φωνῶν ἀξιασίου καὶ ἐπιγορευμένου μίση
— — — (Schalzk, 109, p. 297)

22. *Acta monasterii Iberonis*

*Ἦσαν τῇ ἐυχεστάτῃ μονῇ τῶν Ἰβήρων καὶ
τοῖς ἐν αὐτῇ τῶν μονῆων καὶ ἡσυχῶν βίον
διὰ τῆν ἐλαμένον πρὸς ἀφ' ἑαυτῶν αὐτῆς ἐκ καὶ
τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν ἐκ αὐτῆν προσαιέων καὶ
πᾶσι ἐν αὐταῖς προσκαθεζομένοις παροῦσιν διὰ
χρονόβουλλον λόγον διακρίσιν ἀοιδίμων προσκα-
θεμένοις αὐτῇ) χρονόβουλλοι λόγοι τοῦ τε μα-
καρίου βασιλέως κ(αροῦ) Κωνσταντίνου τοῦ μα-
καροῦ προσκαθημένου καὶ τὸ συνέ) ἕως βασθεῖς
τῇ ἐνοχρωτῇ ἐκείνου καὶ χριστῇ βολίτῃ πεπο-
μένον ἐπ' αὐτῇ τῇ μονῇ τοῦ μίση Προδρόμου τῇ δια-
κειμένη μὲν κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν δὲ οὐσα-
σα δεξιάτῃ παρὰ Νεαλίου μοναχῶν ἀναδελφῶν
γεωργίου τοῦ παροῦσιν Κλωνῆ καὶ τῆς ἐκείνου
ἀνοχῆς *Α... ἢ κατὰ τὴν ἐνοχρωτῆν καὶ δια-
μονημευθέντος βασιλέως, ὡς δὲ χρονόβουλλοι, αὐ-
τοῦ παροῦσιν λόγος, ἐξανατίθων αὐτῇ καὶ τοῖς ἐκ αὐ-
τῆν προσαιέσις καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς προσκαθεζο-
μένοις παροῦσις δουλοπαροῦσιν ἀποδοῖς, ἐπ' αὐτῇ

Климент да го представат по което и време
да биде потърсен този хрисовул, а по-добре
да се взирати от самите братя в Клименто-
вия манастир и от онези от нашата лавра на
желащите благосклонно да го видят и бра-
тията на лаврата на Климент отново да го
върнат в собствения си манастир. — — —

21. *Протокол за земя, подписан от Павел
Плавитца, Йосиф Звеждица и др.*

— — — Настоящото устно дарение¹ на
презвитер Павел, наречен Плавитца и на свя-
щенника и собственика на къща Йосиф, наре-
чен Звеждица, на клирика и ексарха Йосиф,
наречен Стогина, и на презвитера Георги, наре-
чен Четирилеха, на монаха и сина на свете-
чника Брухос, Павел, бе записано с ръката
на презвитера и девтеревона² във вселен-
ската църква, Андрей, на 22 май, 6 индикт,
година 6516³, в присъствието на дошлите
и подписали се на устното дарение свиде-
тели, които удостовериха и приподписаха
[това дарение]. — — —

22. *Документи от манастира Иверон*

Издадените за тази цел хрисовули обез-
печиха на пресвещения Иверийски манастир⁴
и на ония, които бяха решили да преживеят
в него уединен и спокоен живот, благоде-
нството на манастира, на пребиваващите в
него [монаси], на проастиите му и на наставе-
ните в тях парии, подарени на манастира в
различни времена с хрисовули на различни
славни императори, [а именно с хрисовула]
на блаженопочившия император господар Ко-
нстантин Стари Багренородни⁵, скрепен с
неговия подпис и със златен печат, издаден
на манастира на Честивия Предтеча в 6454 г.,⁶
който се намира до Солун и бил осно-
ван от монаха Николой, брат на патриций
Калона, и от неговата племенница А..., род-
ственици на сломенатия император, както
удостоверява неговия хрисовул. С него той
дава ексклюсия на манастира, на проастиите му
и на наставените в тях парии и дулопа-

¹ В този документ се дават сведения за един поземлен участък на някоя си Фредовис. Прото-
колът е бил подписан от осем души, които с подписите си удостоверявали, че този поземлен участък
наистина е принадлежал на Фредовис, след което обаче владението му го подарили на манастира Св.
Климент.

² Девтеревонът имах задължението да държи евангелието по време на литургията и да чете сцене-
нията. Когато архиепископът отсъствувал, девтеревонът подавал свещта на дякона, който стои на лавката. *О бго-
вещието на диакона бил втори поред след архиепископа. Срв. *Ив. Звегаров*, История на Охридската архиепис-
копия, София 1924, стр. 297—298, бел. 13.

³ Т. е. 1008 г. ⁴ Т. е. манастирът Иверон. ⁵ Констан-
тин VII Багренородни (912—950). Наречен тук Стари за разлика от Константина VIII (1025—1028). ⁶ Т. е. в
946 г.

μην καὶ δωρεὰν παροῦσαν ἀειλὸν κτιστοῦ ἀλλ' οὐκ ἔτι καὶ τῶν δημοσίων τελείωσιν ἢ βασιλικῶν ἑπισημοῦ γήμασι χρεώσται [χρεώμεται, ἀλλὰ πῶς ἐποσῆς ἀνηλεαγμένων παρεχόμενος.

καὶ ὁ ἕτερος χρισουβουλὸς λόγος τοῦ αὐτοῦ μακαριστοῦ βασιλέως γενοῦς κατὰ τὸ ρυθμὸν ἔτος τὸ αὐτὸν ἀνακηρυχόμενος ἐπισημῶν δεικνύει καὶ χρυσῆ βούλην ἔξουσιαστικὴν καὶ περιθάλπειν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Κασανδρείῳ διακονήσας προνοητικῶς τῆς τοῦ Ἁθωνῶν μονῆς τῷ τε λεγομένῳ Ἁθωναί καὶ τῷ καλουμένῳ Γαλέτῃ, οὗν τοῖς προνοητικῶς αὐτῶν, τῆς τε Φαλλιδίου καὶ τοῦ Δοφροδόλου καὶ τῆς Δοφροδοτίας, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν παροῦσαν ἀειλὸν ἰβδομήματα αὐτῶν καὶ τῆν ἄλλαν ἐχόντων ὡς τε τελούμενοι καὶ δημοσιακαῖς ἢ βασιλικῶν λειτουργίαισι [καθ]ἠλεβεβλημένοις ἰαματησόμενος.

καὶ ὁ τοῦ μακαρίου βασιλέως (χρυσῆ) Ῥομανῶν τοῦ πατρὸς τῶν ἀδελφῶν βασιλέων τοῦ νεο(χρυσῆ) βασιλείου καὶ τοῦ (χρυσῆ) Κωνσταντίνου τῶν μακαροφρονήτων ἐκτεθειὸς κατὰ τὸ ρυθμὸν ἔτος ἐπὶ τῇ μονῇ τοῦ Κολοβοῦ παροῦσαν ἀειλὸν προστάγματα δωρεὰν αὐτῶν παρέχων, ἀνεθῶν ἀρχαῖς ἔργων τοῦ(αὐ) ἀπὸ τῶν πόλεω παραδοθέντων τῷ μέρει τούτῳ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν ἐπισκοπομένων ὡς οἱ Σιλόβου Βουλγάρου

καὶ ἕτερος) τοῦ ἀδελφῶν βασιλέως (χρυσῆ) βασιλείου τοῦ μακαροφρονήτου γενοῦς κατὰ τὸ ρυθμὸν ἔτος τῷ μοναχῷ Ἰωάννῃ καὶ συγγέλλῳ τῷ Τυρρῶν κατὰ τρόπον ἀπαλλαγῆς ἰπαροσείων αὐτῶ δωρηθέντα τῶν μονῶν τῶ(αὐ) Λεοντίου ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆν μονῶν τῶ Κολοβοῦ ἐν Ἐβρωσῇ, πρὸς δὲ καὶ τῆν μονῆν τοῦ Κλήματος, ἡμεῖς ἐπιθῶμεν μὲν τὸν τιμὸν Προδρόμου καὶ Βασίλειου Ἰωάννου καθήκοντα, κατὰ δὲ τὸ ἥθος τῶν Ἁθων δόξασται, ἀνεθῶν παρητήσασθαι δύο μονῶν, τῆς τε μονῆς τῆς Ἰβδομῆς τῆς ἐν τῇ βουλῆ

ριци¹, а също му дарява 36 неплатежни парици², неподлежащи на никакви държавни данъци или на императорски повинности, но свободни от всякаво задължение.

И друг хрисовул, издаден от същия блаженопочинил император в 6466 г.³, който е поднесен на и със златния печат потвърждава неговата достоверност и предоставя ексклузив и пълна свобода на проастиите на Атонския манастир, разположен в [плау]остров Касандра⁴, а именно на така наричаните Халикай и Галезай, и на проастиите на Псалис, Добродол⁵ и Добрица⁶, а също така им дарява 70 неплатежни парици, които нямат нищо собствена земя, нищо подлежаг на никакви данъци към държавата или на императорски повинности.

И [хрисовулет] на блаженопочинил император господар Роман⁷, баща на преславните императори господар Василий и господар Константин Багренородни⁸, издаден в 6468 г.⁹, за манастира Коловос¹⁰, с който хрисовул му дарява 40 неплатежни парици вместо предадените му от старо време места в околността на Йерисо, които им бяха отнети от настанените там славяни — българи¹¹.

И друг хрисовул на преславния император господар Василий Багренородни, даден в 6488 г.¹² на монаха и синкел Йоан Торник¹³, който повеляваше да му бъде даден манастирът Леонтий в Солун, манастирът Коловос в Йерисо, освен това и манастирът Климент, разположен в планината Атон, основан на името на честния Предтеча и Кръстител Йсаи, в замяна на двата манастира, от които той се беше отказал, манастира Йвериса, който се намира в столицата, и ма-

¹ Парици и дулпариици — зависими от светски или духовен феодал селяни, задължени към него с част от данъците и повинностите, които по-рано изпълнявали към държавата. Приема се, че дулпарииците се намират в по-голяма зависимост спрямо феодала. Вж. Мошн, *Аθωνικὴ Συτάξις*, р. 125; Г. Лутасрак, България и Византия в XI—XII вв., стр. 181—182.

² Т. е. неподлежащи на данъчно обемане; *τῶν δωρεῶν ἀνεπισημοῦ*. В други извори тази категория селяни са известни с термините *ἄνε θεοῦ* и *ἄνε* „непознати“ на хазната, свободни от данъци и други задължения към държавата. В повечето случаи те били разорени селяни, освободени роби, избягали крепостница и др. Срв. Г. Осипович, Византийские писцовые книги, ВЛ. IX, 2 (1948), стр. 273—274. ³ В 957/8 г. от н. е. ⁴ Полуостров Касандра се именува „остров“ За термина *περίηλος* в смисъл на пълна ексклузив срв. Lemerle, *Esquisse*, t. CCXX, р. 82. ⁵ Името Добродол е българско. То би могло да се сравни с дн. Добрица във Варненско, Ломско и Кюстендилско. Срв. *Dölger*: ВЛ. XIX, 2 (1958), р. 302.

⁶ Местното име Добрица е също българско. Като женско лично име то се среща във византийските документи от XIV в.; срв. *Dölger*, *Sechs byzantinische Praktika*, V, 79, 93, 96; VI, 30, 95, 125; *Dölger*, *op. cit.*, р. 302; *Ha. Dölger*, Славянски места и лични имена във византийските списани книги, ИИБЕ. VIII, 1962, стр. 206.

⁷ Император Роман II (959—963). ⁸ Императорите Василий II и неговият брат и съуредител Константин VIII. ⁹ 959—960 г. от н. е. ¹⁰ Манастирът Коловос се намирал в околността на Йерисо. Тук той се споменавал като самостоятелен феодален владетел. Между 975 и 995 г. той пренеснал към владенията на манастира Йвероса. Срв. *Dölger*, *Ein Fall*, р. 12.

¹¹ За значението на *Σιλόβου* като сгичтено име (= славяни) до първата третина на XII в. включително. След 1126 г. *Σιλόβου* се среща в смисъл на „роб“, срв. *Dölger*, *op. cit.*, pp. 28—29; *St. Kyriakidis: Monachos*, II (1952), р. 738 sq., предположи без основание, че тук става дума за „роб българин“. Според *Dölger*, ВЛ. XLVI (1953), pp. 210—211, със *Σιλόβου Βουλγάρου* тук са означени българите, както са наречени така за разликата от останалите южни славяни (сърби и хървати). Срв. *Dölger*, *op. cit.*, р. 304.

¹² Т. е. 978/90 г. ¹³ Синоско — принадлежи на синосите. По същото време документ се превръща в лична титла. В такъв смисъл тя е дадена на Йсаи Торник, основателя на манастира Йвероса. Срв. *Dölger*, *Aus den Schatzkammern*, 57, 4, р. 199; *idem*, *Ein Fall*, р. 13, п. 4.

των πόλεων τετραπόλεως καὶ τῆς μονῆς τῆς ὑγιῶν
 Φωκᾶ τῆς ἐν Τριεπιζούται διακειμένης προσδοκισί-
 μους(ς) ἐξουσιώσασθαι μὲν καὶ ἐν τῷ ἔργοντι διγ-
 μοσιῶσι(ς) (πυρο)κόσις τοῖς δωρηθέν(αι) τῷ (μο-
 ν)αχῷ Ἰωάννη(ι) καὶ συγκίλει(ς) πατρὶν διέξου(σιν)
 χρυσοβολέλλ(ων), παρ(ε) τοῖται(ς) δὲ καὶ τοῖς μετὰ
 ταῦτα δωρηθέν(αι)ς αὐτῷ τεσσαράκοντα πυροκόσις.

καὶ χρυσοβολέλλο(ς) ἄλλο(ς) τῶν προσκίτων βασι-
 λέ(ας) κ(α)ρ(ο)ῦ Πατριάρχου Παφλαγονίας γεροντός
 ἐπὶ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Ἱβήρων δω-
 ρούμενος(ς) αὐτῇ τὰ τε μοναστήρια καὶ τὰ κτήματα
 αὐτῶν προσυποσχεθέντα τῷ δημοσίῳ ἐκ πεισίσματος
 τοῦ (μο)ναχ(οῦ) Γεωργίου ἐκείνου κατωφερούσας
 ἐπιλήψασθαι κριθέντος, εἶτα δωρηθέντα κατὰ τὸ δια-
 κημισθέντος μακαρίου βασιλέως, ἐπὶ [γρ]ω-
 πιστήριον καὶ πάντα τὰ κτήματα ἦσαν τὸ προσέ-
 σται τὰ Λεοντάρια, τὸ οὐκασπρόδοσιον τῆς Ἐπισ-
 κοπῆς, τῆς μονῆς τοῦ Γενεζίου, τὸ προσέσταιον τῆν
 Ἰσοροβέλλ(ων) καὶ τὸ προσέσταιον τῆν Μελιζίου καὶ
 τὸν κερκασομένον τόπον τοῦ Στελιμαίου καὶ τὸ
 τῶν ἀποκαμμένων προκάτ(ων) τόπων οὐκασπρόδοσιον
 καὶ τοὺς κερκασομένους τῶν ὄντων ἐκείνη(ι) χρόνον ὁ βα-
 σιλεὺς Γεώργιος(ς) μετὰ τῆν καθύπαρξιν.

καὶ τὰ προσέσταια τοῖσι(ς) ἐγγράφοι δημοσίων ἐπι-
 κριτ(ων) τῶν ἐν οὐκασπρόδοσι(ο)μακροδόσι(ου) Ἰωάννου
 καὶ ἀσικριτ(οῦ) Ἰωάννου καὶ τοῦ (πρωτο)πρωτο(δ)ο(α)δ(ι)ου
 Ἀνδρονίκου καὶ κ(α)τὰ Βολερῶν, Στριμων(ος) καὶ
 Θεσσαλονικ(ί)ας χωρημασί(σ)τα(ς), ὃν ὁ μὲν οὐκ-
 ασπρόδοσι(ο)μακροδόσι(ο)μακροδόσι(ο)μακροδόσι(ο)μακροδόσι(ο)
 τῶν Ἱβήρων(ων) ἐργασίαν ἀπαρτίρησιν καὶ
 τῆν ἐκείνου δωρεῶν καὶ περιλήψασθαι ἐκ μέρους, ἡ-
 π(ε)ρ(ε)ὶ δὲ ὁ (πρωτο)πρωτο(δ)ο(α)δ(ι)ου Ἀνδρόνικος ἐν
 τῷ ἐγγράφῳ τοῖσι(ς) καὶ χρυσοβολέλλ(ων) προσέσται(ι)
 τῇ μονῇ τῶν Ἱβήρων(ων) δεδήλωσεν κατὰ τὸν ἑαυ-
 τῶν καὶ ἐξουσιώσασθαι(ς) πικρολογημένα κτήρη
 καὶ προσέσταια δεδημοσιωμέν(ων) τε καὶ κ(α)τὰ τὸν
 ἀπ(ε)λ(ε)ῶν, ἃ καὶ συντηρήσασθαι τὸ παράπαν ἀπ(ε)λ(ε)ῶν
 καὶ ἀπαρτίρησασθαι καὶ πάσης ἐπιτήρειας ἐμείθεσθαι
 κατὰ τῆν αὐτῶν χρυσοβολέλλ(ων) διέξου(σιν) ἰσομυρεν
 ἐκείνους τῇ γ(ρ)ωπῇ πεισίσματος μνήμην καὶ τοῦ ἐπι-
 κριτ(οῦ) κ(α)τὰ τὸν ἑαυ(τῶν) καὶ τῶν χρυσοβολέλλ(ων)
 δόξα(ι) ἐν βροχῇ διαλαμπρόντες, ἐξ ὧν ἐξόν ἴσιν
 τῷ βασιλεύοντι τὸς τοῖσι(ς) περιλήψασθαι καὶ διει-
 μεναι κ(α)τεῖν. (Ein Fall, pp. 6—8)

настира Св. Фока, който се намира в Трапе-
 зунд. [Тоан хрисовул] нарежда да се даде
 спатурица на исцисидеситис държавни парици,
 дарени по-рано с други хрисовули на монаха
 в списък Йоан, а освен тях и на дарените
 му след това четиридесет парици.

И друг хрисовул на блаженопочивия им-
 ператор господар Михаил Пафлагонец¹, из-
 даден на манастира Атов, т. е. Иверов, с
 който му дарява манастира и имоти, станали
 собственост на държавата поради провине-
 нието на известния монах Георгии², осъден
 по обвинение за измяна към императора, а
 след това подарени на манастира от спомен-
 ятия блаженопочивия император, като осво-
 бождана от данък манастирите и всичките
 имоти, именно проаския Леонтария, проаския
 с къща при Йерисо, манастира Генезий, про-
 аския Добровикия, проаския Мелция³, запу-
 стялото място Стилиарий и имотите на под-
 стриганите за манастира и доходите им от вре-
 мето, когато бе наказан след измяната спо-
 менатия Георгии.

И отнасящите се към горното документи
 на провинциалните съдии — спатароканди-
 дат и асикрит Йоан и протоспатарий Андро-
 ник, който беше и съдия на Волерон, Стри-
 мон и Солун. От тях спатарокандидат и аси-
 крит Йоан беше направил списъка на хрисо-
 вулите и бе описал подробно съдържанието
 на всеки с оглед на даренията, а другият —
 протоспатарий Андролик — бе отбелязвал в
 този документ, че Иверийският манастир
 притежава хрисовул, чрез който му правят
 дарения и екскусии на някои имоти, а също
 и на държавни парици, и на вангано не-
 плажки парици. Според подробното описание
 на хрисовулите той повеляваше тези имоти
 да останат неприкосновени, непожънати и
 неподлежащи на никаква епирия. В прото-
 кола той споменаваше и за записката на спо-
 менатия съдия [Йоан], добре и правилно съ-
 ставена, която предава накратко смисъла на
 хрисовулите и където всеки може да види
 техния обсег и съдържание.

¹ Император Михаил IV Пафлагон (1034—1041).
 от Кедрия-Сквалица (*G. Ostroginski Historiam compendiam*, ed. Bonn, II, p. 488, 2) *Γεώργιος Βαρλαάμης*,
 който бях осъден в заточен в манастира Мокобатон заради участието му в заговора срещу импера-
 тор Роман III Арир (1028—1034). Срв. *Dölger*, Ein Fall, p. 13, n. 7.
² Името Мелция (*Μελιζία*) се среща
 под формата *Μελιζιάς* в документи от XIV в. Срв. *Dölger*, Aus den Schatzkammer, N° 9, 29, 35, 62; N° 37,
 61. То се свързва с българското „Мелникане“. Срв. *Vasmer*, op. cit., p. 207, n. 73; *Dujčev*, op. cit., p. 304.

IV. ГРАМОТИ НА ВАСИЛИЙ II

След окончателното покоряване на България (1018 г.) византийският император Василий II (976—1025) издал три сигилия или грамоти, отнасящи се до правата на българската Охридска патриаршия, която той свел до автокефална архиепископия. Първата от тия грамоти е датира от 1019 г., втората е от 1020 г., а третата е издадена вероятно между 1020 и 1025 г.

Тези документи са от първостепенно значение за българската история и затова са били обект на много изследвания. Преди всичко те разкриват трудностите, които Василий II по собствено призвание срещнал в борбата си с българите, защитаващи упорито земята си от завоевателите. Освен това грамотите на Василий II са много ценен извор и за проучването на социално-икономическите отношения в югозападните български земи през X—XI в. Най-после те дават важен материал и за проучванията на българската топонимия.

РЪКОПИСИ: S = cod. Sinaiticus 508 (976); B = Const. Sancti septem N° 7

ИЗДАНИЯ: *Zachariae von Lingenthal*, *Ius graeco-romanum* (=Z), III, Lipsiae 1857, pp. 319—320. — *E. Голубинский*, *Краткий очерк истории православных церквей* (=Г), М. 1871, стр. 46—72. — *H. Gelzer*, *Ungedruckte und wenig bekannte Bistümverzeichnisse der orientalischen Kirche* (=G), *BZ*, II (1893), pp. 72—72. — *B. H. Беневисович*, *Описание греческих рукописей монастыря св. Екатерины на Синае* (=E), СПб. 1911, стр. 542—544. — *Йорд. Иванов*, *Български старини из Македония* (=И), София 1931, стр. 547—562: Грамоти на Василия II за правата на Охридската архиепископия. — Гръцкият текст и преводът са взети от последното издание, като обяснителните бележки са допълнени главно с оглед на изследването на Нововизия.

КНИЖНИЦА: *Сп. Новоселов*, *Охридска архиепископия у гочелу XI века*, Хрисовулице цара Василија от 1019 и 1020 г. Глас СЛК, кн. 76 (46), 1908, стр. 1—62. — *Officierff (A. Morav)*, *La Macédoine au point de vue ethnographique, historique et philologique*, Philippopolis 1888, pp. 191—205. — *Йорд. Иванов*, *Епархията на Охридската архиепископия*, СпБАН, I (1911), стр. 93—114. — *Fr. Delger*, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches*, I, München—Berlin 1924, pp. 103—104, N° 806—808. — *Ив. Смигоров*, *История на Охридската архиепископия*, I, София 1924, стр. 55—59. — *Златарски*, *История*, II, стр. 3 сл. — *А. М. Селищев*, *Завет первой Юстинианы*, МПР IX 2 (1934), стр. 9—16 (славянски превод на грамотите). — *Moravcsik*, *Byzantinoturces* II, pp. 228—229.

SIGILLIA BASILII

Sigillum primum

Πολλὸν ὄντων καὶ μεγάλων τῶν παρὰ τῶν φιλοφροσύνῃ θεοῦ δεδομημένων τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν ἀγαθῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἀριθμῶς διαφανόντων, ταῦτά ἐστι παρὰ πάντα ἐξαιρέτως τὸ προσθήσειν γενέσθαι τῇ Ῥωμαίων αὐτῇ καὶ τῶν τῶν Βουλγάρων γενέσθαι ὑπὸ τῶν ἡμῶν.

ГРАМОТИ НА ВАСИЛИЙ II

Първа грамота

Много и големи са добрините, с които човеколюбивият бог е дарявал през различни времена нашето царство и които надминават всякакъв брой; а най-голямата от всички е, че ромейската държава се разшири и че държавата на българите мина под един ярем [с нея].

Ἐπειδὴν οὖν καὶ τὸν εὐλαβεστάτων μοναχῶν Ἰωάννην ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας ἐκινείσμεν εἶναι καὶ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ περιστάσασθαι παρ' αὐτοῦ ἐπινοήσασθαι.

Καὶ ἐπεὶ ἤρξατο δ' τοιοῦτος ἐγγράφως ἔχειν τοὺς ὑφείκοντας τοῖς ἐκκλησιαστικῆς ἐνορίας αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ κληρικούς καὶ παροίκους ἐπιλαβεῖν, δεδόκαμεν αὐτῷ τὸ παρὸν σφίλλιον τῆς βασιλείας ἡμῶν, δι' οὗ παρεκκελευσθῆναι.

Αὐτὸν μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἔχειν εἰς τὰ κῆστρα τῆς ἐνορίας αὐτοῦ, ἦσαν [εἰς] τὴν Ἀχρῶδα, τὴν Περβόσαν, τὴν Μόκρον καὶ τὴν Κιτζίαν κληρικούς μὲ καὶ παροίκους λ.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Καστορίας εἰς τὰ κῆστρα τῆς ἐνορίας αὐτοῦ ἦσαν εἰς [αὐτὴν] τὴν Καστορίαν, εἰς τὴν Κορῶσαν^α, τὴν Κολώνην, τὴν Μάριον, τὴν Βοδῶσαν καὶ τὴν Μῶρον, κληρικούς μὲ καὶ παροίκους λ. εἰ τὰς καὶ περισσώτερον πῆχε πρῶτον, ἀλλ' οὐδ' ἐπιλαβόμεθα φυλακίσθαι τὸν ἀρχιδιόν τῶν κληρικών καὶ παροίκων τῶ ἀρχιεπισκόπου.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Γλαβιάνης^β εἰς αὐτὴν τὴν Γλαβιάνησιν^γ καὶ εἰς τὰ Κάννα καὶ εἰς Νεωτόσαν παλειόμεν ἔχειν κληρικούς μὲ καὶ παροίκους μ^δ.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Μογλαίνων εἰς αὐτὰ τὰ Μογλαίνα καὶ τὸν Περβόσαν καὶ τὴν Μορχοβην^ε καὶ τὴν Σαίτην καὶ τὸν Ὀστροβὸν καὶ εἰς τὰ Ζαδρόν, κληρικούς μὲ καὶ παροίκους ιε.

^α Κορῶσαν Β ^β Γλαβιάνης Β γλαβιάνης Γ ^γ γλαβιάνων Β ^δ Γ Γ ^ε μορχοβον Ζ Μογλαίον Γ

¹ Вж. бел. за Иван кѣм § 102 на Кедрич-Самуица. ² В Преспа са се намирале Самуиловите дворци. Дн. има само област Преспа (Горна и Долна) от двете страни на едноименното езеро. Вж. *Норд. Иванов*, *Пар Самуиловата столица Преспа*, ИБАД, I (1910), стр. 55—73. ³ Мокро, дн. Мокра, е име на област и планина западно от Охридското езеро. Песочавият за него Мокро вж. у *Ив. Рудичев*, *Сръбското значение на името Мокро у Алпа Комнина*, МПР, VIII, 3, стр. 14—36; VIII, 4, стр. 1—20. ⁴ Не е известно точно какъв вид зависимо население са били клириците. Според *Латаурин*, *Болгария и Византия*, стр. 77, изброените гук клирици не са вселени, които зависели от българските епископи, а са само освободените от някои налози в полза на държавата. ⁵ Дн. Костур. ⁶ Според *Неваковић*, *Охридска архиепископия*, стр. 8, Курест (Корешча) е дн. Корча. Според *Норд. Иванов*, *Епархията на Охридската архиепископия*, стр. 102—103, в Грамоти, стр. 551, бел. 1, тя е област северно от Костур и има 15 български села, от които едното (Жервени) е помашко. ⁷ Колоня, Колония (Colonia) лежи западно от Костур в западните поли на Грамос. ⁸ Девола е лежал при р. Горна Девола в Корчанско. Вж. *В. Златарски*, Де се намирал гр. Девола, ИИД, V (1922), стр. 40—45. ⁹ Воюса се е намирала на р. Воюса, Албания. ¹⁰ Мор е нестъждествен. ¹¹ Около стъждествянето на Главиница (главнина, *Глаβριάνης*) има показани няколко имена. Според *Норд. Иванов*, *Епархията на Охридската архиепископия*, стр. 103—108, и Грамоти, стр. 551, бел. 5—6, тя лежала недалеч от Адлонския (Балонския) залив. Според *Златарски*, *История*, II, стр. 332, този град се намирал между р. Гиница и Бувашица, леви притоци на Семеи. *К. Мийтев*, Гдe се е намирала Главиница, *Археология*, IV (1962), кн. 1, стр. 5—6, обръща внимание на намираната се в Актите на XII межд. конгрес за виз. проучвания в Охрид работа на Джурдже Стричевич: „Egthes triconques médiévales en Serbie et en Macédoine et la tradition paléobyzantine“, кдето се търси Главиница в село Зглаваница, северно от Охрид. *Сисаков*: *Археология*, V (1963), кн. 3, стр. 1 сл., търси Главиница близо до Адлонския залив. ¹² Канина е градче, който лежи на 2—3 км от морето ю.-и. от Валеза. ¹³ *Неваковић*. ¹⁴ Сега Давиризица на Вардар. Преспа етоако етоако етоако в края на XII и началото на XIII в., когато Добромър Крза се укрепил там като самостоятелен владетел. За подробности вж. *П. Мутафчиев*, *Владетелите на Преспа*, СБАН, I, 1, София 1913, стр. 1—85. ¹⁵ Сега планинска област Морново или Мариново между Селечка пл. и пл. Невде на север от Завоя на Черна. ¹⁶ Сега село в Леринска околия, с.-з. от Островското езеро. ¹⁷ Според *Неваковић*, пос. съч., стр. 20, Заодрия се намирала вероятно при р. Бистрица и местността Орда. Според *Норд. Иванов*, *Епархията на Охридската архиепископия*, стр. 108—109, и Грамоти, стр. 551, бел. 12, тя е античното *Ἰουδέα*.

6 Гръцки дворци за българската история, т. VI

Прочее вследствие на това ние утвърдиме преблагочестивия монах Йоан¹ да бъде архиепископ на България и да управлява делата, отнасящи се до архиепископията.

И понеже той поиска писмено да му се определят клириците и паричите, задължени да работят за църквите на неговата епархия, както и на подчинените му епископи, дадохме му настоящия сфигилий на нашето царство, с който заповядваме:

Самият архиепископ да има в градовете на своята епархия, т. е. в Охрид, в Преспа², в Мокро³ и в Кичево, 40 клирици⁴ и 30 парици.

Епископът пък в Кастория⁵ да има в градовете на своята епархия, т. е. в самата Кастория, в Курестов⁶, в Колоня⁷, в Девола⁸, във Воюса⁹ и в Мор¹⁰, 40 клирици и 30 парици. Въпреки че може би по-рано той е имал повече, ние обаче не искаме неговите клирици и парици да надминават по число ония на архиепископа.

Епископът на Главиница¹¹ заповядваме да има в самата Главиница, и в Канина¹², и в Неависка¹³ 40 клирици и 40 парици.

Епископът на Мъглен да има в самия Мъглен, и в Просек¹⁴, и в Морихово¹⁵, и в Сетива¹⁶, и в Острово, и в Заодрия¹⁷ 15 клирици и 15 парици.

Въ-
гар-
т пия
вяду

блти
з по
мста
д'у-
Мв.

з Го-
мате
т се-
н

т са
тос-

т в ої
е вие
и Ох-
рсто-
крат-
кше,
т гал-

орто
тши
ават
с е,
че
трем

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βουθέλιος εἰς τὴν Πελαγονίαν καὶ εἰς τὸν Πήλιον καὶ εἰς τὴν Δευρέτιν καὶ εἰς τὸν Βελεσοῦν, πληροῦς ἑὲ καὶ παρόκτους ἑ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Στρουμιῆτης εἰς αὐτὴν τὴν Στρούμνιαν καὶ τὸν Ραδοβύσιον καὶ τὸν Κοπέζην, πληροῦς ἑβ καὶ παρόκτους ἑβ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Μοροβιζίδου εἰς αὐτὸν τὸν Μοροβιζίδου καὶ τὸν Κοζιάκ⁶ καὶ τὴν Σλαβίστη⁷ καὶ τὴν Σθλεσοβὴν καὶ τὸν Λουκάριον καὶ τὴν Πάπυζαν καὶ τὴν Μολέσοβαν⁸, πληροῦς ἑε καὶ παρόκτους ἑε.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βελεβονόησι⁹ εἰς αὐτὴν τὴν Βελεβονόησι⁹ καὶ τὸν Σουπύσιον¹⁰ καὶ τὴν Γεμάνειον καὶ τὸν Τεράμιον καὶ τὸν Στοβίον καὶ τὸν Κοκω Σουδάσιον¹¹ καὶ τὸν Ἐβέλογο, πληροῦς ἑ καὶ παρόκτους ἑ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Τριάδης εἰς αὐτὴν τὴν Τριάδην¹² καὶ τὸν Πέρινον καὶ τὴν Σίσροβον καὶ τὴν Σρεβνίος μετέωρον ἔχον πληροῦς μ καὶ παρόκτους μ.

И епископът на Бутели да има в Пелагония¹, и в Прилеп, и в Деврети², и във Велес 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Струмица да има в сямата Струмица, и в Радовиш, и в Копеца³ 12 клирици и 12 парици.

И епископът на Моровица⁴ [да има] в сямия Моровица, и в Козяк⁵, и в Славиче⁶, и в Злегово⁷, и в Луковица⁸, и в Пивнен⁹, и в Малешево¹⁰ 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Велбъжд¹¹ [да има] в сямия Велбъжд, и в Сътеска¹², и в Германия¹³, и в Теример¹⁴, и в Стоб¹⁵, и в Долна Сътеска, и в Разлог 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Триадина¹⁶ заповядваме да има в сямата Триадина, и в Перник, и в Суково¹⁷, и в Свеняп¹⁸ 40 клирици и 40 парици.

¹ Κεζιανον Ζ. ² Σελέρντη Γ. ³ Μολέσοβαν Ζ. ⁴ supra scriptum Μοροβίνα S. ⁵ in margine scriptum Βελιανον κιάνα S. ⁶ Σουπύσιον Γ. ⁷ σουκισιόν Ζ. ⁸ Σουδάσιον Ο. ⁹ σουδάσιον Ζ. ¹⁰ Τριάδην Γ. supra scriptum Σοφίος S.

¹ Пелагония се наричала обикновено областта, а градът — Бутели. Срв. *Св. Рахмиска*, Имената на някои византийски градове, МПГ, V, 4 (1070), стр. 62—70. ² *Велесити*, пос. сел., стр. 22, смаят, че *Деврети* трябва да се отнасят с Дебър. *Иорд. Иванов*, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 109—110, и *Грамоти*, стр. 552, бел. 1, го отнаждествява с дн. Дебреше, Прилепско. ³ Според *Новиковић*, пос. сел., стр. 22—23, Копеца (дн. Копче) се намира при Струмица. Според *Иорд. Иванов*, *Грамоти*, стр. 552, то е в Радовишко. ⁴ Сега с. Моровица в Кочанската околина с развалини от църкви. За историята на тази епархия вж. *Иорд. Иванов*, Епископите Брегалничка и Велбужска, ГСУИФб, I (1905), стр. 74—83; *свцият*, Северна Македония, стр. 76—77; срв. *Новиковић*, пос. сел., стр. 23—25, и *Иорд. Иванов*, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 110, и *Грамоти*, стр. 552, бел. 3. ⁵ Козяк дн. е област с около 60 села между р. Пчица и Крива. Според *Голубиници*, *Кралски очерк*, стр. 63, село с.-и. от Прилеп. Според *Св. Михаил*, Козяк и Брегалничката епископия, ИБАИ, XV (1945), стр. 124, Козяк се намирал в обсега на Брегалничката област, на левия бряг на реката, на 10—12 км с.-и. от Шип. ⁶ Славиче или Славичко голе дн. е област с около 30 села по долината на р. Крива. ⁷ Злегово днес е село в Кратовско. ⁸ Лн. с. Луковица в Осоговната или с. Луково в Кратовско. вж. *Иорд. Иванов*, *Грамоти*, стр. 552. Според *Новиковић*, пос. сел., стр. 26—27, там Крива Паланка. ⁹ Пивнен е дн. област по средия Брегалница. ¹⁰ Малешево е дн. област по горна Брегалница. ¹¹ Сега Кюстендил, наричан по-рано у народа Бани. За името и историята на града вж. *Иорд. Иванов*, Северна Македония, стр. 33. ¹² *Сътеска* на сл. бълг. означава „тещиня, проход, пасажур“. Там Горна Сътеска ще е локална около с. Ръжданица или три с. Стенско. Долна Сътеска ще е локална по клисурата на р. Струма между Кадин мост и Бобошево. Вж. *Иорд. Иванов*, *Грамоти*, стр. 552. ¹³ Германия е било родното място на Юстиниановия военачалник Велзария (VI в.), сега с. Сепарева баня, Славкедимитровско, Срв. *К. Иречек*, *Пътувания из България*, Пловдив 1894, стр. 615, и *Иорд. Иванов*, Северна Македония, стр. 81; *Г. Иванов*, Археологически проучвания при Сепарева баня, ИАИ, XXI (1957), стр. 211—232. ¹⁴ Теример ще е локална по северните поли на Рила между Германия и Стоб. ¹⁵ Дн. село със същото име на левия бряг на р. Рила. ¹⁶ Триадина е вез. име на Среден. Срв. *Иорд. Иванов*, Средновековна София, Юбилейна книга на София, София 1928, стр. 31—38. За историята на града срв. още *Г. И. Кациров*, *Помисъл към старата история на София* (Материали за историята на София), кн. I, София 1910. ¹⁷ Сега село в Царибродско (Димитровградско). ¹⁸ *Свеняп* е или област около Трън, или село Звоня, Трънско, гдето има развалини и топъл извор.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Νίσον εἰς αὐτὴν τὴν Νίσου καὶ εἰς τὸν Μόκρο¹ καὶ τὸν Κόμπλ² καὶ Τσαλαζω³ καὶ τὸν Σρολλγοβον, κληρικὸς μ καὶ παροίκους μ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βραβίτζης εἰς τὴν Βραβίτζαν καὶ τὸν Μοράβιαν καὶ τὸν Σχετδέρμεν⁴ καὶ τὸν Γροτα⁵ καὶ τὸν Βέκισον⁶ καὶ τὴν Ἰσραήλαγγα⁷ καὶ τὸν Βραδάρικον, κληρικὸς ιε καὶ παροίκους ιε.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βελαγράδον εἰς αὐτὰ τὰ Βελαγράδα καὶ τὸν Γραδίτзар καὶ τὸν Ὀμαζόν καὶ τὸν Πλαβεντίон καὶ τὴν Ἀσπορη Ἐκκλησία, κληρικὸς μ καὶ παροίκους μ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Θράκης κληρούμεν ἔχον εἰς πάσα τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικὸς ιε καὶ παροίκους ιε.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῶν Σκοπίων εἰς αὐτὰ τὰ Σκόπια καὶ τὸν Βενέτση καὶ τὸν Προμόρον καὶ τὴν Λόκοβον καὶ τὸν Πρωίτων, κληρικὸς μ καὶ παροίκους μ.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Πελοπόνησον⁸ εἰς αὐτὰ τὰ Πελοπόνησον καὶ τὸν Χοσπὸν καὶ τὸν Λεσκομαζόν καὶ τὴν Βράη...⁹, κληρικὸς ιε καὶ παροίκους ιε.

И епископъ на Нису [да има] в самия Нису, и в Мокро¹, и в Компл², и в Топлице³, и в Сяклиноу⁴ 40 клирици и 40 парии.

И епископъ на Бравица⁵ [да има] в Бравица, и в Морависк⁶, и в Сведереве⁷, и в Грота⁸, и във Висиск⁹, и в Истриаланга¹⁰, и в Бродариск¹¹ 15 клирици и 15 парии.

И епископъ на Белград¹² [да има] в самия Белград, и в Градец¹³, и в Смц¹⁴, и в Главентин¹⁵, и в Бела църква¹⁶ 40 клирици и 40 парии.

И епископъ на Трамсе¹⁷ заповядваме да има в цялата си епархия 15 клирици и 15 парии.

И епископъ на Скопие [да има] в самото Скопие, и във Вине¹⁸, и в Прямор¹⁹, и в Луково²⁰, и в Принп²¹ 40 клирици и 40 парии.

И епископъ на Приздрива²² [да има] в самия Приздрива, и в Хоство²³, и в Лясковец²⁴, и във Врат²⁵... 15 клирици и 15 парии.

¹ Σρολλγοβον Γ ² Γροτα Γ ³ Τσαλαζω Γ
⁴ Ἰσραήλαγγα Γ ⁵ Προμόρον Γ ⁶ Βεκίσιον Γ
⁷ Βραβίτζης Γ

¹ Дн. есе със старото име до Бела Паланка. ² Неотъждествено. ³ И дн. име р. Топлица, ляв приток на Българска Моравя, която минава през Куршумия и Прокупие. Според *Новаковић*, пос. съч., стр. 39, гр. Топлица е тъждествен с дн. гр. Куршумия. ⁴ Свелясно, Свения (Сваринг), сега с. Еврон на Горни Тимок (Сърбия-Тимок). ⁵ Бравица или Бравичево в дн. Костолак. ⁶ Морависк (или Моравице) ще е античан гр. Margus при вливането на р. Моравя в Дунав. ⁷ Дн. Смедерево на Дунав. ⁸ Според *Новаковић*, пос. съч., стр. 39, Грота се намира в областта Гужа. Според *Норд. Иванов*, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 111, в Грамоти, стр. 553, бел. 12, то не може да се търси токова на юг и е може би дн. Гроца (Исараджик) на Дунав. ⁹ *Новаковић*, пос. съч., стр. 39—40, изказва предположение, че то може да се четат *τὸ Ἰσραήλαγγα*, което евентуално би се отъждествило със с. Дивостия, недалеч от Крагуевац. Според *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 553, бел. 13, Виски е неотъждествено. ¹⁰ *Новаковић*, пос. съч., стр. 40—41, отъждествява *Ἰσραήλαγγα* със Стамач, като посочва, че там има развалини. ¹¹ *Новаковић*, пос. съч., стр. 41, го намира в Бродско поле, южно от Паречин. ¹² Според *Голубинский*, Краткий очерк, стр. 68, славя думи за гр. Врат в Албания, а не за Белград на Дунав. ¹³ *Новаковић*, пос. съч., стр. 42, го поставя в околността на Вальево. ¹⁴ Неотъждествено. ¹⁵ *Новаковић*, пос. съч., стр. 44, го свързва с имената Глава или Главца, но не го отъждествява, понеже подобни местни имена има на много места. ¹⁶ Може би Паланка, наричана по-рано Бела Църква, на р. Ясенаца, ляв приток на Моравя. ¹⁷ *Θρακία* (Сръбия) е античанят *Sirmium*, дн. Сремска Митровица. За формата *Θρακία* виж *Gelzer*, op. cit., p. 53, и *Новаковић*, пос. съч., стр. 45. За различните форми на името на града *Sirmium* виж *Вл. Дубичев*, Последният завойник на Срем в 1018 г., ИИИИ, VII (1960), стр. 314 сл. ¹⁸ *Е. Голубинский*, Краткий очерк, стр. 70, го обличава със с. Бинач, Гнилянско, Сръв. *Новаковић*, пос. съч., стр. 46. Според *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 554, бел. 6, В(б)иния е може би Скопското с. Винче или Кумановското с. Впачи. ¹⁹ *Новаковић*, пос. съч., стр. 46, търси с. Прямор на север от Скопие по долината на р. Моравя. *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 554, бел. 7, го смята за неизвестно. ²⁰ Според *Голубинский*, Краткий очерк, стр. 70, Луково е може би с. Луквица, южно от Скопие. Според *Новаковић*, пос. съч., стр. 46—47, Луково се намира на изток от Врати в долината на Луковската река или *κωμὴν* Врати в Югозапад. *Норд. Иванов*, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 111, посочва с. Луково в Кратовско и с. Луквица в Тетовско, като смята, че не се знае за по-стара дума. ²¹ Според *Новаковић*, пос. съч., стр. 47, Принп се намира на ю.-в. от Врати във р. Пчица. *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 554, бел. 7, го смята за неизвестно. ²² Дн. Призрен. ²³ Хоство се споменава в сръбските паметници около Печ (Ипек). ²⁴ Местното име Лясковец се среща на много места. Но това селище не е Лестовец до Моравя; срв. *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 554, бел. 9. ²⁵ Четевото *Βράχος* е несигурно. *Новаковић*, пос. съч., стр. 50—51, посочва под резерва едно място на име Врати на ю.-в. от Призрен. Според *Норд. Иванов*, Грамоти, стр. 554, бел. 10, В(в)рат е неизвестно.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Λιπενίου εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικούς ἰεῖς καὶ παρόχους ἰεῖς.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Σερβίων κληρικούς ἔχον εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικούς ἰεῖς καὶ παρόχους ἰεῖς.

Ἐπεὶ ἐκκοινοποιήσαντο οἱ τοιοῦτοι πάντες κληρικοί ἀπὸ τε οἰκουμένων καὶ τῶν λαϊκῶν ἐπαρχιών, ὡς ἐξοικονομήσαντο καὶ ἐπὶ τῷ Σερμονίῳ. Ὅθεν καὶ πρὸς εἴδηρον τῶν μετ' ἡμῶν βασιλέων ποιησάντες ἰδὲ παρὰ τὸν ἀγγέλιον δαδόμενον τῷ ἄρχιεπισκόπῳ βουλκόμοσι τῷ βουλκοκρίτῳ τῆς βασιλείας ἡμῶν διὰ μολίβδου.

Sigillum secundum

Ἐπεὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας ἤγαγεν τὴν βασιλείαν ἡμῶν μετὰ τὸ ἐπιθεῖσθαι ταύτην ἀγγέλιον, διαλαμβάνων περὶ πάσης ἐπισκοπῆς Βουλγαρικῆς ὅσαση τὴν ἐνορίαν ἔχει, ποιῆσαι καὶ ἕκαστον ἀγγέλιον περὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκοπιῶν τῶν μὴ συναρθεῖν ἐν τῷ προτέρῳ ἀγγέλιῳ τῶν κατ' αὐτὸν λαϊκῶν ἐπισκοπιῶν^α διὰ τὸ τοῖς γεγενημένοις μητροπολίταις καθιστάσθαι πάλιν ἐν τῆς Βουλγαρικῆς ἐνορίας καὶ πρὸς αἰτίαις οὐκ αἰσθητοῖς, καὶ ἡ βασιλεία μου ἐκεῖ εὐδοκίᾳ ἄδοξεταῖν ἡμεῖς ἐξ αὐτῶν ἢ ἐν τῶν ἀντιθέτων ἕως ἐνός βήματος ἔσοι τῶν ὄρων^β τῆς Βουλγαρικῆς ἐνορίας, ἀλλὰ πάσης τῆς Βουλγαρικῆς ἐπισκοπῆς, εἴ ἐπὶ Πέτρον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Σερμονίῳ ἐδοκίμαζοντο καὶ κατήχοντο καὶ παρὰ τῶν τότε ἀρχιεπισκοπιῶν, καὶ τὰ λοιπὰ ἕκαστα κάστω τὰ αὐτὰ θεοπίστους ἔχον καὶ διοικητοῦν καὶ τὸν κατὰ ἐπιπέδον ἀρχιεπίσκοπον^γ οὐ γὰρ ἀνιμωπὴ καὶ πένον χορῆς καὶ ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ καρτερίας πολιτείας^δ καὶ συμμοχίας θεῶν ἐκδοκίμασαν τὴν χάριν καὶ τὴν εὐδοκίαν ἡμῶν ἐκδοκίμασαν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ εἰς μέγα κρῆμα ἡμῶν ἀπογοήσεως καὶ τὰ δευτέρω εἰς τὴν συνακοπήν, ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῖς ὄροις καὶ τοῖς τίσις τῶς καλῶς παρὰ τῶν παρ' ἡμῶν βασιλευσάντων θεοπεθέτως μηδὲν λυμνημένως εἰ γὰρ τῆς χάριτος ἐγκρατείας ἐγενόμην, ἀλλὰ τὰ τῶν δόμων ἀκαρτέως διατηροῦμεν ἐκκαρτέως αὐτὰ διὰ χρυσόβουλλων καὶ ἀγγέλιων ἡμῶν, καὶ τὸν νῦν ἀρχιεπίσκοπον ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας ποσάντην τὴν ἐνορίαν ἔχον ἠνωκίμασαν, ὅτι καὶ πᾶσαν εἴχε ἐπὶ Πέτρον τοῦ βασιλέως, καὶ δεσπόζειν καὶ διοικεῖν

И епископът на Липенион¹ [да има] в цялата си епархия 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Сървия² заповядваме, да има в цялата си епархия 30 клирици и 30 парици.

Всички тия клирици да са свободни от икономосв и от другите епирии, както се освобождаваха и при Самуил. Поради това и за сведение на бъдещите императори съставихме настоящия сигилий и го дадохме на архиепископа, като го подпечатахме с оловен печат на наше царство.

Втора грамота

Тъй като след издаването на този сигилий за обсега на всяка българска епископия, пресветият архиепископ на България поиска царство ни да издаде и друг сигилий относно останалите негови епископства, неизброени в първия сигилий, и относно другите подвластни нему епископства, защото съседните митрополити ги били заграбили от българската област и си ги били присвоили, и понеже царство ни не благоволява да допусне никого от тия [митрополити] или от техните люде да престъпи и крачка навътре в пределите на българската област, затова постановяваме, щото и сегашният пресвети архиепископ да притежава и управлява всичките български епископства, както и всички други градове, които бяха под властта на цар Петър и Самуил и се държеха и от тогавашните архиепископи. Защото не без кръв, не без труд и мъл, а с многолюдната упоритост и с божия помощ тая страна ни се подари в подчинение от Бога, чиято благост явно ни помагаше, съдвнявайки в едно разделените части и турайки под един прѣм границите, без в нищо да се нарушат наредбите, добре установени от царстващите преди нас³. Защото, ако и да станаме обладател на страната, все пак запазихме непокътнати нейните права, като ги потвърдикме с наши хрисовули и сигилии. Постановяваме също сегашният пресвети архиепископ на България да има толкова голяма епархия, каквато и колкото голяма е била при цар Петър, и да владее и управлява всички епископства на

^α λ Γ ^β ἰ Γ ^γ οδορία Γ ^δ ἐπισκοπιῶν Γ
^ε ὄρον θεστ ἀριτ Γ ^ζ πολιτείας Γ

¹ Дн. Липлян, античната Утриана, град в Косово, мул управявал до 1014 г.

² Дн. Сървия (Селфидже) в Южна Македония. ³ Са-

χειν πάσις ἰς ἐνοσίχθων Βουλγαρίας, οὐχ ὅσα δηλαδὴ τῷ πραιτέρῳ σαρλίλλῳ ἐτιχον τεθείσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα δευτεροῦσα ἐκ καίτης ἀποσχημασθῆναι καὶ αἰ διὰ τῶν παρόντων σαρλίλλῳ ἐνφρασηθεῖσθαι καὶ ἐξ ὀνόματος τεθείσθαι καὶ τῶντα ἰς καὶ καὶς λοιπαῖς κληροδοῦς καὶ παροίτους διορισθεῖν.

Ἦσαν κεινόμεν ἔχει τῶν Ἀρίστρων βασιλευσάντων εἰς τὰ κράτη τῆς ἐνορίας αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπὰ κράτη αὐτῶν κληροδοῦς μ καὶ παροίτους μ. Ἐὰν Πέτρον γὰρ βασιλεύσαντος ἐν Βουλγαρίᾳ αὐτῆ μὲν τῷ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀξίωμα ἐλαττωθέντο, μετὰ δὲ τοῦτο ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκ τῶν αὐτοβουλήτων τῶν ἀρχιεπισκόπων τῶν μὲν εἰς Τροδοῦσαν τῶν δὲ ἐν τοῖς Βοδρῶσι καὶ ἐν τοῖς Μογλάνοις, ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἀρχιδῶ τῶν νῦν εἰσρομην ἀρχιεπισκόπων, καὶ αὐτῶν μὲν τῶν Ἀρχιδῶ ἀρχιεπισκόπων ἔχον, ἐπίσκοπον δὲ εἰς τὴν Ἀρίστρων χειροκλήσθαι.

Τῶν ἐπίσκοπων Βοδίνης κεινόμεν ἔχον εἰς τὰ κράτη τῆς ἐνορίας αὐτοῦ κληροδοῦς μ καὶ παροίτους μ. Ἐὰν γὰρ καὶ προσομοιωτῆ αὐτῆ μοι γένηται καὶ προσομοιωτῆ καὶ περὶ τῆς γῆρας εὐθείων ὁδῶν τὰ εἰσόδους ἀνέξειν, ἔδει πάσις αὐτῆ καὶ μεγίστων ἐπιπέσεισθαι ἀμοιβῶν καὶ τῶν κρείσσων πένων ἐπαρθῆναι, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἐπαρθῆναι καὶ διαρκεῖσθαι τοῦ ἀρχιεπισκόπου, κληροδοῦς καὶ παροίτων τῆς ἐνορίας αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶντα δεδωκίμεν ἐπιπέσεισθαι δέκα ὑπὲρ τοῦς ἑβδόμησαντο τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Τῶν δὲ ἐπίσκοπων Ῥόσσῳ εἰς πῶσαν τὴν ἐνοσίχθων αὐτοῦ κεινόμεν ἔχον κληροδοῦς κ καὶ παροίτους κ.

Τῶν δὲ ἐπίσκοπων Ὁρσίος κεινόμεν ἔχον εἰς πῶσαν τὴν ἐνοσίχθων αὐτοῦ κληροδοῦς ββ καὶ παροίτους ββ.

Καὶ τῶν ἐπίσκοπων Τζερίκῳ κεινόμεν ἔχον εἰς πῶσαν τὴν ἐνοσίχθων αὐτοῦ κληροδοῦς κ καὶ παροίτους κ.

Τῶν δὲ ἐπίσκοπων Χιμῶρος κεινόμεν ἔχον εἰς πῶσαν τὴν ἐνοσίχθων αὐτοῦ κληροδοῦς ββ καὶ παροίτους ββ.

България, т. е. не само ония, които бяха споменати в първия сигилий, но и тия, които са били пропуснати и непоменици заедно с другите и които чрез настоящите сигилии се обявяват и дават поименно¹. И на тях, както и на останалите, подаряваме клирици и парици.

Прочее заповядваме, щото епископът на Дристра² да има в градовете на своята епархия и в другите градове около нея 40 клирици и 40 парици. Защото при царуването на Петър в България тая [епархия] е блестяла с архиепископско достойнство, а след това архиепископите [и] са се премеждали от едно място на друго, единият в Триадица, другият във Воден и в Мъглен, и след това ние намерихме сегашния архиепископ в Охрид. Затова [заповядваме] самият Охрид да има архиепископ, а за Дристра да бъде ръкопологан епископ.

Епископът на Воден³ да има в градовете на епархията си 40 клирици и 40 парици, защото тая епархия бе за мен най-ползена и предана и ми отвори достъпите на прекия път за страната, та трябваше тя във всеки случай да получи по-голяма награда и непременно да бъде издигната над най-добрите. Но за да не надмине и да не се постави над [епархията на] архиепископа, дадохме ѝ равно число клирици и парици с тия на архиепископа, като увеличихме архиепископските седемдесет с още десет души.

Епископът на Раса⁴ заповядваме да има в цялата си епархия 15 клирици и 15 парици.

Епископът на Орел⁵ заповядваме да има в цялата си епархия 12 клирици и 12 парици.

Епископът на Червик⁶ заповядваме да има в цялата си епархия 15 клирици и 15 парици.

Епископът на Химара⁷ заповядваме да има в цялата си епархия 12 клирици и 12 парици.

¹ Златарски, История, II, стр. 3—4, предлага по-друг превод, който почива на не много убедителни промени в текста. ² Ἀρίστρον, Durostorum (ср. бъл. Дръстър), дн. Силистра. Вж. за него Я. Тодоров, Durostorum. Принос към антиквата история на Силистра и Добруджа, София 1927, стр. 3—58; П. Мутафчиев, Сдвините на средновековния Дръстър, пак там, стр. 101—195; V. Fărcaș, Municipium Aurelium Durostorum, Rivista di Filologia et d'Insegnamento classico, N. S., anno II, fasc. 3, Torino 1924. За името му вж. Ст. Ромънски, Имената на два крайдунавски града: 2. Силистра, Собрания в чест на проф. Л. Милетиц, София 1923, стр. 657—658. ³ Новаксид, пос. съм., стр. 56 и Норд. Увалов, Грамоти, стр. 557, смята, че става дума за Видин. ⁴ Дн. Нови Пазар. ⁵ Новаксид, пос. съм., стр. 57—58, го поставя в Северна Албания между Призрен и Лепл, дето главното място и централното място се наричали съответно Орел и Орели. Норд. Увалов, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 111, и Грамоти, стр. 558, бел. 2, допълва, че то може да е и антикното Ponticum, дн. Паланка, т. е. „Старо Орел“, на з. от Янина. ⁶ Дн. Червеника, с.-и. от Елбасан, срв. Новаксид, пос. съм., стр. 58. ⁷ Селище в Южна Албания на брега на морето.

Τὸν γὰρ μητροπολίτην Αὐραζίου μόνον τῶ θεό-
 τερ αὐτοῦ ἐμμένειν^α κελεύομεν καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς
 παρ' αὐτὸν κτήμασι καὶ χυήμασι καὶ μὴ ἐπιβαίνειν
 τοῖς τοῦ Βουλγαρίας ἐπισκοπῶν τῶ γὰρ ἀρχιεπι-
 σκόπῳ Βουλγαρίας αὐτῶς ἐπιγράφωμεν, ὅς καὶ ἀπὸ
 παλαιοῦ τὸ ἔθνος τῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἕκαστος παρὰ τῶν
 ἀρχαίων τετέλειται. Οὐ γὰρ παραγορεύομεν ἢ ἐν
 τῶν προσηγορευθέντων τῆ ἀρχιεπισκοπῆ Βουλγαρίας,
 ἀλλ' εἰ καὶ ἡμεροσύνῃσιν, ἀποτοροῦμεν καὶ ἰσχυ-
 ροῦμεν διὰ τοῦ ποσόντος ἀγγέλῳ ἡμῶν, ἀπαλά-
 θραστοῦ τε διατηρεῖσθαι καὶ ἀνακατέμνηται πάντα τὰ
 ἐξ ἀρχαίων ἀνήκοντα τῆ ἀρχιεπισκοπῆ καὶ ματε τὸν
 αὐτὸν μητροπολίτην^β καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν τοῖς τῆς
 Βουλγαρίας ἐπισκοπῶν ζυγομαχεῖν, ἀρκεῖσθαι τε
 τοῖς ἰδίῳις καὶ ἐξ ἀρχαίων ὅσων βεβαιωθείσιν, ἵ-
 σταν μόνον τῆ ἰδίῳ διακρίσει καὶ ἐπισημαστέμενον.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Ἀδριανουπόλεως κελεύομεν
 ἔχειν εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ [καὶ]
 παροίκους ιε).

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον ... κελεύομεν ἔχειν εἰς πᾶ-
 σαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ καὶ παροί-
 κους ιε.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βοθηροῦ κελεύομεν ἔχειν
 εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ καὶ πα-
 ροίκους ιβ).

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Ἰουανίνων κελεύομεν ἔχειν
 εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ καὶ πα-
 ροίκους ιε.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον αὐτὸν Κοζῆς κελεύομεν
 ἔχειν εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ καὶ πα-
 ροίκους ιε.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Πέτρων κελεύομεν ἔχειν εἰς
 πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικῶς ἢ^δ καὶ παροί-
 κους ιβ^ε.

А на митрополития на Дирахим заповяд-
 вавме да остане само на своя престол, да се
 задоволява от своите имоти и доходи и да
 не встъпва в епископите на България, тъй
 като тях ги утвърдихме за архиепископа на
 България, който ги е имал още от старо
 време и властта му е била установена в
 старо време. Защото ние не нарушаваме нищо
 от това, което е било отредено от по-рано
 за архиепископията на България. Обаче, ако
 нещо е станало неясно, ние чрез настоящия
 наш свиглив го изясняваме и повторно по-
 твърждаваме, за да се пази ненарушено и
 неизменно всичко, което принадлежи от старо
 време на архиепископията. И самият митро-
 полит, и другите в българските епископии
 да не робтят, а да се задоволяват с това,
 що е тяхно и утвърдено от старо време, и
 винаги и неизменно да се ограничават в свое-
 то владение.

Епископът на Адрианопол¹ заповядваме
 да има в цялата си епархия 15 клирици и
 15 парици.

И епископът . . .² заповядваме да има
 в цялата си епархия 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Вотрот³ заповядваме да
 има в цялата си епархия 12 клирици и 12
 парици.

Епископът на Янина заповядваме да има в
 цялата си епархия 15 клирици и 15 парици.

И епископът на Козьл⁴ заповядваме да
 има в цялата си епархия 15 клирици и 15
 парици.

Епископът на Петра⁵ заповядваме да има
 в цялата си епархия 15 клирици и 12 парици.

^α ἐμμένειν Γ ^β εἰς Γ ^γ μητροπολίτην δεσπ. ἀριμ Γ

^δ μ Γ ^ε ρ Γ

¹ Адрианопол (Дрианпол), източно от Хиѳара. Лежи на река Дрѳн (по албанска Дрѳули), прѳток на Бѳоса.
² *Getzer*, op. cit., p. 56, дапуша тук да е стояло името на епископството *Βελος*, съседно на Дрианполското.
³ Дв. Бутринто. ⁴ *Новакович*, тос. съч., стр. 60—61, предплага, че Козьл може да се търси или в
 името на Кузлу-дере, както се нарича Бѳлмѳиската река, прѳток на Вардѳр, или на мястото на Кѳзани. *Истор.*
Нѳаков, Епархияте на Охридската архиепископия, стр. 111—112, и Грамози, стр. 560, бел. 1, поправя тези отъ-
 дествавания, като посочва, че епископството *Κοζύλι* заместило през XIV в. Гѳзонското епископство като пол-
 чинено на Нѳавиктѳския митрополит и че следователно то се намирало в Южен Епѳр. ⁵ Вероятно дн. с.
 Петра, със старина и с близък едновременен манастир, северно от Охрид, по-а. от Катѳрина.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον τῶν Ῥηθῶν¹ εἰς πάντα τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικούς μ' καὶ παρόνους μ'.

Ὁ δὲ μέγας δὲ τὰς ἐξ ἐξέριστος τοῦ βίου ἐπεισοπὸς ἔχειν θεοσιζομεν τὸν ἀνώτατον ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας, ἀλλ' εἰ καὶ λοιπὰ ἐπιτελέσθωσαν διὰ λόγου μὴ ἐπισημαίνονται καὶ τῶν Βουλγαρικῶν ὅσον ἰσὺς εἶσι, καὶ ταῦτα διακατέχειν καὶ δεσπόζειν παρακλιεόμεθα καὶ ὅσα ἕτερα ἐπιτελέσθωσαν πῶς τε ἐπὶ τῶν σφύλλων τῆς βασιλείας ἡμεῶν, ταῦτα πάντα κατέχειν τὸν αὐτὸν ἀνώτατον ἀρχιεπίσκοπον καὶ λαμβάνειν τὸ κανονικὸν αὐτῶν πόντων καὶ τῶν ἀπὸ πάντων Βουλγαρικῶν Βλέσθων καὶ τῶν περὶ τὸν Βοσπόρον Τόρμον, ἡσὶ ἐκτὸς τῶν Βουλγαρικῶν ὅσον εἶσι.

Τῶν δὲ αὐτῶν καὶ ὀφεισθῆναι μεγάλως καὶ ἀνάγειν τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τῆς παρουσίας καὶ πάντος τοῦ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ στρατηγῶς καὶ λοιποῦ ἀνακτοῦ καὶ ἀρχόντος, καὶ μὴ περιόσταιεν αὐτοῖς μήτε εἰς μοναστήριον Βουλγαρικὸν μήτε εἰς ἐκκλησίαν ἢ ἐν ἀφιεριστῆ ἐκκλησιαστικῶ ὅπως πράγματι, μήτε κολῆειν αὐτὸν μήτε τοῖς ἐπ' αὐτὸν διοριστάσις ἐπισκοπῆς ἢ ἐμποδίζειν ταῦτα, ἵνα μὴ μεγάλην καὶ ἀνομιαντὴν ὁ τοιοῦτος ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμεῶν τὴν ἀγαθήτησαν ἐπισπείσῃται.

Ὅθεν καὶ πρὸς εἶδον τῶν μετ' ἡμῶν βασιλεῶν ποιήσαντες τὸ παρὸν σφύλλον, δεδόκιμας τῶν ἀνωτάτων ἀρχιεπισκόπων, βουλλώσαντες τῶν σφύλλων τῆς βασιλείας ἡμεῶν διὰ μολύβδου, μὴτ' αὐτῶν ἰνδικαίωνος γ'. ἔτους ἑξακοσμησιοῦ πεντακοσιοστοῦ ἀριστοῦ ἰσθῶν.

Sigillum tertium

Τῇ ἀνωτάτῃ ἀρχιεπισκοπῇ Βουλγαρίας τὸ παρὸν σφύλλον ἐδόθη τῆς βασιλείας ἡμεῶν, ὅσον ἀκολούτως κατέχει τὸς ἐπισκοπῶς ταύτας τῶν τε Σερβίων καὶ Σιαγῶν καὶ Βερροίας τοῖς Βουλγαρικῶς γίνεσθαι καὶ ταύτας διακατέχειν διὰ τοῦ παρόντος ἡμεῶν σφύλλον τῆς λοιπῆς ἀνετίθεμαι ἐπισκοπῆς καὶ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Βουλγαρίας ἐνεργῶσαι, καὶ ταῦτα δὲ κληρικούς καὶ παρόνους διοικήσασθαι, διανομήσασθαι.

Τῷ μὲν Σιαγῶν παρόνους ἦν καὶ κληρικούς ἰβ'.

Τῷ δὲ Βερροίας κληρικούς λ' καὶ παρόνους λ'.

Τῇ γὰρ ἐπισκοπῇ Σερβίων εὖ προποσφύλλον ἐδόθη αὐτοῖς καὶ μὴ κολῆσθαι.

¹ Ρηθ, σ. 14

² Вероятно то е същото епископство, което е имало седалище в крепостта *Резур* или *Резур* и чийто епископ се наричал *ἐπίσκοπος τῶν Ῥηθῶν*. То се намирало на 32 км по пътя от Превеза за Янина. ³ 1020 г. ⁴ Според *Новакович*, пос. същ., стр. 62, тази грамота е също от 1020 г.; *Норд. Иванов*, Епархиите на Охридската архиепископия, стр. 95, определя издаването ѝ след тази дата. ⁵ Стаг или Стайна, дж. Калабака, с.-в. от Трикала в Тесалия.

Епископът на Риги¹ да има в цялата си епархия 40 клирици и 40 парици.

Поставяваме пресветият архиепископ на България да владее не само изложените поименно епископии, но ако има и други някоя, които се намират в българските предели и поради забравяне е пропуснато да бъдат споменати, заповядваме той да владее и управлява и тях. И каквито други градове са пропуснати, да бъдат споменати в грамотите на царство ми, да ги владее всички същият пресвети архиепископ и да събира от всички тях канонии, както и от властите по цяла България и от турците около Вардар, доколкото се намират в българските предели.

И всички стратегы в България и останалите служители и архонты да го почитат много и да слушат думата и наставленията му, да не се намесват в делата нито на български манастир, нито на църква, нито в каквато и да е изобщо църковна работа, и да не се бъркат нито нему, нито на подчинените му пребоглюбиви епископи и да не им печат, за да не си навлекат подобни хора големия и безмилостен гняв на царство ми.

Поради това и за сведение на царете след нас ние съставихме този сигилий и го дадохме на пресветия архиепископ, като го подпечатихме с моливдовула на царството ни в месец май, индикт 3, година 6528².

Трета грамота

Настоящият сигилий на царство ни³ се даде на пресветата архиепископия на България, за да обладава тя безпрепятствено следните епископии, именно на Сервия, на Стаг⁴ и на Верей, защото и те лежат в българските предели. С настоящия наш сигилий ние причислихме и тях към останалите епископства и ги поставихме подвластни на архиепископията на България и решихме да надарим и тях с клирици и парици:

на епископа на Стаг 12 парици и 12 клирици;

на епископа на Верей 30 клирици и 30 парици.

А на Сервийската епископия бяха дадени с първия сигилий и да не се пречи.

V. МЕСЕЦОСЛОВ НА ВАСИЛИЙ II

Месецословите са сборници от кратки жития на светни, сказания и поучения, съставени според редуването на дните през всеки месец.

Месецословът на Василий II е наречен така, понеже е бил съставен по нареждане на византийския император Василий II (976—1025). Той съдържа известен брой данни, интересни за нас, защото свидетелствуват за разпространението на християнството в Балканските земи. Има и други по-важни сведения, които се свързват пряко с българската средновековна история, например разказите за съдбата на плеските византийци през 811 г., за наследника на Крум и пр. Някои от тези сведения са черпени от запазени първоизвори.

РЪКОПИСИ: V—Vatic. gr. 1613 (XI s.)

ИЗДАНИЯ И КНИЖКИНА: Menologium graecum iussu Basili imperatoris graece olim editum, munificentia et liberalitate sanctissimi D. N. Benedicti XIII in tres partes divisum nunc primum graece et latine prodit studio et opera Annibalis tit. S. Clementis presb. Card. Albani, Urbini 1727. (Издаването е приготвено в същност от I. S. Assemanius), препечатано у *Migne*, PG CXVII, col. 14—614. — Il menologio di Basilio II e Vaticanis selecti phototypice expressi iussu Pii PP. X consilio et opere curatorum bibliothecae Vaticanae, vol. VIII. — Преводът е по PGI.

MENOLOGIUM BASILII

1. Mense Septembri, die prima

Ἀθλήσεις τῶν ἁγίων ἑσσαράκοντα
παρθένων, καὶ Ἀρμῶν τοῦ
διδασκάλου αὐτῶν

Τῶν τεσσαράκοντα τῶντων παρθέτων καὶ μαρτύρων τὸ πλῆθος ἐγένετο ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τῆς Μακεδονίας. Ἀδριανουπόλιν δὲ ἔχονσα τῆς αἰσιωτικῆς Ἀρμῶν τὸν διδάσκον, ἔμαθον ἐξ' αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐρησῶν διὰ τοῦτο καὶ ἐγκατέστησαν παρὰ τοῦ τῆς αὐτῆς πόλεως ἄρχοντος. Καὶ πολλὰ ἐπιμαρτύρησαν διὰ τὸ μὴ προσκυνῆσαι τοῖς εἰδώλοις. Ἐπεὶ ἤρθησαν εἰς Βεροῖαν, τοῦ θύσαι. Ἐνθα προσήξατο πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἐκρημάσθη εἰς τὸν ἄερα ὁ ἕρως τῶν εἰδώλων, καὶ πᾶσιν ἀπέθανε. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐκρημάσθη ὁ ἕρως Ἀρμῶν, καὶ ἐξέβητο εἰς πλεονείας. Καὶ κοσσοῖο ἀπεγομῶντηρ ἐδέξατο κατὰ κεφαλῆς.

МЕСЕЦОСЛОВ НА ВАСИЛИЙ II

1. Месец септември, 1-ви ден

Подвигът на светите
четиридесет девци и на
учителя им Амон¹

Тези четиридесет девци и мъченици били от Адрианопол в Македония². Учител във вярата им бил дяконът Амон; от него те научили за небесното царство. Поради това именно били заловени от управителя на споменатия град. Те били измъчвани, защото не се поклонили на идолите. След това били заведени в Бероя³, за да павършат жертвоприношение. Там те се помолили на бога и жрецът на идолите бил повесен във въздуха⁴, паднал и умрял. След това бил повесен свети Амон и бил изранен в слабините. На главата му бил сложен важежен плем. После заедно

¹ Две *passiones* за тези четиридесет мъченици и Амон са обнародвани от *H. Delehaye*, *Saints de Thrace et de Macédoine*, *Annales de la Bibliothèque*, XXXI (1912), p. 104 sq. Тозието мъченичество станало по време на управлението на Лициний (308—324). ² В средновековното така се наричала обикновено Източна Тракия. ³ Дн. Стара Загора. ⁴ Т. е. бил изтезван, като бил окачен за ръцете, а на краката му турили тежести.

107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

Εἶτα παρελήφθη κατὰ αὐτὴν ἀσκήσαν Λικίνιος τῷ τρώματι. Ὁ δὲ ἔδωκεν ἀπόκρισιν κατ'αὐτῶν.
 ——— (col. 24 B—C)

с девиците той бил приспратен на василника Ликиний, който издал присъда срещу тях.

2. Mense Septembri, die secunda

2. Месяц септември, 2-и ден

Μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Νησιεῖοῦ

Помен за преподобния наш отец Йоан Постник, цариградски патриарх

Ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ὁ ἐκκληθεὶς Νησιεὺς ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὑψίστη δὲ ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ Τυβέρτων καὶ Μαυριανῶν τῶν βασιλέων. Χαράσθη δὲ ἐν τῇ τέττην, διὰ τὴν πολλὴν αἰσὺν ἀρετῆν, πατριάρχης γίνεσθαι τῆς αὐτῆς μεγαλοπόλεως ἐγένετο δὲ φιλόθεος, καὶ ἐλεήμων, καὶ συμποσθής. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ θαύματα ἐποίησε καὶ γὰρ διὰ προσευχῆς μαρτυροῦντα λαῶν ἐν τῆς Μακεδονίας ἀπειθοῦσι, καὶ μέγαν θάνατον τῆν πόλιν ἐξέσωσε. — — — (col. 25 A—B)

Светият наш отец Йоан, наречен постник¹, се родил в Цариград. Той живял по времето на императорите Юстин, Тиберий и Маурикий². Той бил ваятел; поради голямата си добродетел станал патриарх в самата столица. Обичал и бедните, бил милостив и състрадателен. Но извършил и много чудеса: чрез молитва прогонил от Македония един варварски народ и спасил столицата от велика погибел³.

3. Mense Septembri, die decima quarta

3. Месяц септември, 14-и ден

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐφύσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ

Възпоминание за издигането на честния и животворен кръст

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας καὶ πρῶτος ἐν Χριστιανῶς βασιλεὺς εἶχε ποτὲ πόλεμον, ὅς μὲν αὐτὸς ἔχουσαν, ἐν τῇ Τρόμῃ κατὰ Μιθριάτιον, πρὸ τοῦ κρατήρα τῆς βασιλείας ὅς δὲ ἔωσεν, εἰς τὸν Δούναβιον ποταμὸν κατὰ Σκυθῶν. Βλέπων δὲ τοὺς πολεμίους πολλοὺς, ἐλακτεῖτο, καὶ διεψόρετο. Ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ τῷ ἕρμῃ οὐρανῷ εἰς αὐτὸν ἀφανῆ, καὶ χαρῶν δέξασθαι δόξασαν Κωνσταντῖνον, ἐν τοίῳ ἔτεκα. — — — (col. 48 B)

Константин Велики⁴, първият император християнин, преди да завладее царската власт, водел война, както разправят някои, в Рим срещу Магненций⁵, а според други — по река Дунав срещу скитите⁶. Като гледал, че неприятелите са много, той се измъвял и понадал в отчаяние. Но през нощта видял честния кръст на небето и надпис от звезди, който гласял: „Константине, с него побеждавай!“

4. Mense Septembri, die decima quinta

4. Месяц септември, 15-и ден

Ἀθλήσεις τῶν ἁγίων μαρτύρων Μαξίμου, Θεοδοτίου καὶ Ἀσκληπιοδοτίου

Подвигът на светите мъченици Максим, Теодот и Асклепиодота

Ὅσοι ἐγένοντο ἐκ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ τοῦ διώκτου τῶν Χριστιανῶν, ἐπάσχοντες ἀπὸ Μαρσιανοπόλεως τῆς Θράκης. Διδάσκοντες δὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸς ἐπιτολὰς αὐτοῦ πορευόμενοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ πολλοὺς ἀπὸ τῆς τῶν εἰδωλῶν πλάνης ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μετέχοντες, ἐκμαθήθησαν παρὰ τοῦ τῆς Θεότητος στρατηγῆ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτέφ-

Те живеели през царуването на Максимиан⁷, гонителя на християните, и произхождали от Марцианопол⁸ в Тракия. Като проповядвали словото божие и живеели нощем и денем според божните заповеди, те обърнали мнозина от идолопоклонската заблуда към Господа нашего Иисуса Христа, но били заловени от стратега на Тракия. И най-напред били бичувани с пръчки и били изравени,

¹ Йоан Постник заемал цариградския патриаршески престол от 562 до 580 г. ² Юстин II управлявал от 565 до 578 г.; Тиберий — от 578 до 582 г.; Маурикий — от 582 до 602 г. ³ Загата се вероятно за славяни в азия. ⁴ Константин I Велики, римски император (306—337). ⁵ Тука става дума очевидно не за Магненций, а за западния римски император Максенций (307—312), срещу когото Константин I водел война за хеленизма в цялата Римска империя и го победил при Ponte Milvium. ⁶ Става дума вероятно за похода на Константин I срещу готи и сармати в 334 г. ⁷ Максимиан Херулий (286—306) бил император на Диоцетиан. Във връзка с този текст срв. *Delelaue*, op. cit., p. 244. ⁸ Дн. развалини при с. Река Девня, Варненско.

7 Големият заговор на българската история, т. VI

вста-
ва на
вече-
ван-
срещ-
та г,
сори.

еже ет
то ет
с. S.
срещу
срещу

II

буди
бвв
те
това
по-
не
буди
рво-
та и
уха,
свети
свата
свато

Голем
рво-
св

ὄνον ξάδιος, καὶ ἐξέσθην, ἅως ἐγένη τὰ ὀστέα οὐδ' ὄν. Ἐπειτα κοπίτες χειρὸς, πόδος, ὅτι, ἀπερήμασαν ἐν τῇ γῆ, ὡσεὶ νεκροί. Καὶ ἀσθέντες ἐπὶ ἡμετέων, ἤχθησαν εἰς Ἀδριανούπολιν. — — — (col. 49 D—52 A)

5. Mense Septembri, die decima quinta

* Ἀθλοῖς τῆς ἁγίας μάρτυρος
Μελιτινῆς

* Ἡ μάρτυς Μελιτινὴ ἐστράφη ἐκ τῆς Μαρτιανουπόλεως τῆς Θράκης ἐπὶ Ἀντιόχου Καίσαρος Ῥωμαίων. Τὸν Χριστὸν δεκητίαντα, ἐκραιβήθη παρὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ τῆς πόλεως πολέως ἄρχοντος. — — — (col. 52 D—53 A)

6. Mense Octobri, die decima tertia

* Ἀθλοῖς τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Φλωρεντίου

* Ὁ μάρτυς Φλωρέντιος ἐστράφη ἐκ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης Χριστιανὸς δὲ ὄν, καὶ ἑλθὼν ἐπὶ καλοῦ, ἔβριζε καὶ διεμαρτύνετο ἐπὶ πάντων τοῖς θεοῖς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν ἀσθενοῦσαν ἐκείνην ἀνεθεύαζεν, ἐκ δὲ δαυκα δὲ πάντας τῆς ἀσθενοῦσας πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπέβλεπε τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ παρεκάλετο, ἅως τὸ ποιεῖν τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ. Οὕτως δὲ ποιεῖν, ἐκραιβήθη παρὰ τοῦ τῆς πόλεως ἄρχοντος. — — — (col. 108 C)

7. Mense Octobri, die vicesima sexta

* Ἀθλοῖς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος
Δημητρίου

* Ὁ πανένδοξος τοῦ Λαοῦ μάρτυς Δημήτριος ἐστράφη ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανῶ, ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης πόλεως εὐσεβὴς ὄν, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν διδάσκωνος πίστεως. Ἀπελθὼν δὲ ὁ Μαξιμιανὸς ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ μετὸν παρὰ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὅτι Χριστιανὸς ἴσταν, ἐκόσμησεν αὐτὸν, καὶ βασιλικὸς ἀπέλειπεν. Εἶπε δὲ τότε ὁ Μαξιμιανὸς μονομάχον πρὸς τὸν ὄνομα Λάων καὶ ἐπαχθὸ ἐπέδωκεν, λέγων, ὅτι οὐ μὴ ἐβρεθῆ ἢ ἢ νικήσει τὸν Λάων. Καὶ μετὸν αὐτὸν κατέλυσε αὐτὸν ὄνομα Νίστωρ, ἐξήλασεν. Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ σὺλκῃ πρὸς τὸν ἅγιον Δημήτριον, εἶπε παρὰ αὐτοῦ εὐχῆν. Καὶ νικήσας τὸν Λάων, ἐβρέθηκεν αὐτὸν. Ἐκραιβήθη δὲ ὁ Μαξιμιανὸς διὰ τὸν θάνατον τοῦ μονομάχου ἕκτα μετὸν διὰ αὐτοῦ τοῦ θανάτου αὐτοῦ

докато се показали костите им. След като им били отрязани ръцете, краката и ушите, те били захвърлени на земята като мъртви. После били натоварени на коли и отведени в Адрианопол. — — —

5. Mense septembri, 15-и ден

Подвигът на светата мъченица
Мелитина

Мъченица Мелитина¹ живяла в Марцианопол в Тракия по времето на римския император Антонин². Понеже проповядвала Христа, тя била заловена от Антиох, управителя на казания град. — — —

6. Mense octobri, 13-и ден

Подвигът на мъченика Флоренций

Мъченикът Флоренций³ произхождал от град Солун. Той бил християнин и ревнител на доброто, хулел и обиждал пред всички боговете на езичниците и проклинал тяхната вяра, а всички поучавал в истинната Христова вяра. Той утвърждавал християните и ги подканвал да изпълняват божията воля. Понеже правел това, той бил заловен от управителя на тази страна. — — —

7. Mense octobri, 26-и ден

Подвигът на светия
великомъченик Димитрий

Прославеният Христов мъченик Димитрий⁴ произхождал от град Солун и (живял) през царуването на Максимian. Той бил благочестив човек и учител в християнската вяра. Когато Максимian отишъл в Солун и научил за свети Димитрий, че е християнин, той го заловил и след като го бичувал, хвърлил го в тъмница. Тогава Максимian имал някакъв едноборец на име Лвей, с когото много се гордееше, и казал, че не може да се намери никой, който да победи Лвей. Като научил това, един младеж на име Нестор пламнал от ревност. Той отишъл в затвора при свети Димитрий и получил от него благословия. После победил Лвей и го убил. А Максимian се насърбил поради смъртта на еднобореца.

¹ Във връзка с това вижте срп. Delohaye, op. cit., pp. 272—273. ² Антиох Гий (136—168). ³ Флоренций бил християнски учител през 312 г. ⁴ Във връзка с това вижте срп. Delohaye, op. cit., pp. 272—273.

Αμύηρος γένειο, ἀποκτείνων ἐν τῇ γυναικί, ἐφρόνεσον αὐτὸν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτελούντων ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ μετὰ τῶν καταισχυρῶν καὶ ἀπελευθερώσαντων αὐτόν. *Ἐνθα κείμενος βρέβει λάματι. — (col. 128 B—C)

8. Mense Octobri, die vicesima sexta

*Ἀθλητοῖς τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Νέστορος

*Ὁ μάρτυρ Νέστορ ἐπαύσατο ἐν τῇ πόλει Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανῶ. Χριστιανὸς δὲ ὢν, ἀπέχετο πρὸς τὸν ἄγιον Ἀμύηρον, ἐν ᾧ ἐκαθίζετο πόρῳ, καὶ ἐδίδασκεν, καὶ ἐμάνθανε ἀκριβοτέρον παρ' αὐτοῦ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Παρηνόσιος δὲ τοῦ Μαξιμιανῶ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἱπποδρομίας ἐπιτελοῦντις, καὶ τοῦ ἐργοῦτος ἄνερα ἰθνηκῶν, Λάκων δόμοισι, μενούσῃ, ἐπεμεγέθη καὶ ἰσχυρῶν, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρωπιμῶν αὐτῶ ἐναρσῶντα ἐν τῇ θήρῃ ἰδὼν ὁ ἅγιος Νέστορ ἐπέβηθε θεοῦ ζήλον καὶ ἐταίηροισι τοῦ Μαξιμιανῶ λέγοντις· Εἴ τις θέλει, πολεμήσω, καὶ κρηναίω Λάκων τρέχει πρὸς τὸν ἄγιον καὶ βουλεύεται αὐτῷ περὶ τούτου. Καὶ παρ' ἐπιόντων συζηθεὶς, καὶ διαμαρτυρεὶς τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπέειπε εἶπε τὸν Λάκων. Θημιώθης οὖν ὁ βασιλεὺς διὰ τούτου, ἀτεκνοφάσις τὸν Νέστορα. Καὶ οὕτως ἐτελευτήθη, νοήσις τὸν διάβολον, καὶ τὸν Λάκων. (col. 129 A—B)

9. Mense Octobri, die tricesima prima

Μνήμη τῶν ἁγίων ἀποστόλων
Στάχυος, Ἀμπλίας, Οὐρβανοῦ, καὶ τῆς
συννοδίας αὐτῶν

— — — *Ὁ δὲ Ἀμπλίας ἐπίσκοπος τῆς Ὀδησσουπόλεως ἐγένετο, χεῖρος Μακεδονίας, ἀναγεθείς ἐπὶ Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Οὐρβανὸς ἐπισκοπῆς Μακεδονίας ἐγένετο, προγενέτης καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλήνων μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν. — (col. 136 D—137 A)

После, като разбрал, че Димитрий е виновник за смъртта му, пратиго в затвора, за да го убият. Войниците отидоли в затвора заедно с копиеносците и го проболои с копие. И сега той почива там, като дава много изцеления. — — —

8. Мецеџ октомври, 26-и ден

Подвигът на светия мъченик
Нестор

Мъченикът Нестор¹ произхождал от град Солун и (живял) през царуването на Максимян. Той бил християнин и ходел при свети Димитрий², където бил той; там се поучавал и слушал от него най-внимателно словото на истината. Когато Максимян бил в Солун и имал игри на хиподрума, един чужденец на име Лией, единоборец, извънредно едър и силен, убил мнозина, които се борели с него в театъра. Като видял това, свети Нестор пламнал от божествена ревност. Той чул, че Максимян казва: „Ако някой иска, нека да се бори с Лией и да го победи.“ Тогава отишъл бързо при светеца и се посъветвал с него относно това нещо. Понеже бил насърчен от него и получил сила от господата нашего Исуса Христа, той убил с меч Лией. Прочее императорът, разгневен от това, обезглавил Нестор. Така Нестор завършил [своя живот], като победил двора и Лией.

9. Мецеџ октомври, 31-ви ден

Възпомяване за светите
апостоли Стахис, Амплиас, Урбан
и другарите им

— — — Амплиас³ бил епископ на Одесопол⁴ в областта Македония и бил погубен от езичници. А Урбан⁵ бил епископ в Македония и също бил убит от юдеи и езичници заедно с мнозина други. — — —

¹ Подробности около мъченичеството на Нестор срв. в ГИБИ, III, стр. 90 сл. ² Димитрий преподавал Христовото учение в подземният на градските бани в т. нар. *Κολυμβητή* стая. Вж. ГИБИ, III, стр. 90, срв. O. Tafel, Topographie de Thessalonique, Paris 1913, pp. 124—126. ³ Той бил един от сподвижниците на апостол Андрей. Известен е от посланията на апостол Павел. ⁴ Одесопол или Одесос, дн. Варна, се намирал в същност в провинция Логия Мизия. ⁵ Урбан бил един от седемдесетте апостоли. И той е известен от посланията на апостол Павел (Към римля. 16, 9).

10. Mense Novembri, die tertia

Μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν
Ἰωαννικίου τοῦ Θαυματουργοῦ

Ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος ἐπιῆρξεν ἐκ τῆς χάριτος Βιθυνίας καὶ τῆς βασιλικῆς Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλλίου. Ἀπὸ δὲ τῆρ ἀνδρείου αὐτοῦ, ἐστρατεύθη εἰς τῆρ τῶν Ἰσλαβίων στρατίαν, καὶ ἠρδραρίσθη ἐν πᾶσι πολέμοις, κτιστεύσας τὰ τῶν Βυζαντινῶν ἔθνος. — — (col. 141 C)

11. Mense Novembri, die sexta

Ἡ ἀνάμνησις τῆς προσόδου ἐξ οὐρανοῦ
κβουεῶς, ἧτοι τέφρας, ἢ στικτῆς

Ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου βασιλέως, τοῦ ἐπισημομένου Βέσσου, περὶ τὸ τελευτᾶν τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὅρα ἔστη τῆς ἡμέρας, γέγονε στικτῆς ὁ οὐρανός, καὶ τῆρ στικτῆ τῶν βυβροσφύων νεφέων, μελαίνων εἰς περὶδὴ θάλας μεταβάλλον, ἰδόντες τὰ πάντα καταλέγουσιν. — — (col. 148 A)

12. Mense Novembri, die nona

Ἄθλιος τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐπιῆρξεν ἐπὶ Μαξιμιανῶν τοῦ σαυῖκου καὶ κρατήρις, ἠρσκήσθη θύειν τοῖς εἰδωλοῖς. Ὁ δὲ μὴ πεσθεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον θέσῳ γήλω κρηθείς, καὶ ἰδὼν τῆρ τράϊζων τῶν θεοῶν ἱσταμένηρ, ὄραμος, καὶ τῶ ποδὶ κροῖσος, ἀνέστρεψεν αὐτήρ, καὶ τὰς θεοῖς ἐξέχευ. Καὶ ὄραθη θεός ὁ Μαξιμιανός, ἔδωκε τῆρ καὶ αὐτοῦ ἀπορίασιν τοῦ δὲ εἴφους ἀποθανεῖν. — — Εἶδε δὲ ὁ βασιλεὺς τίσσορας ἀγγέλους ὀρακείοντας τῆρ ψυχῆρ τοῦ ἁγίου. Καὶ διὰ τοῦτο δέδωκε τοῖς ἀποσημένοις, θάματα τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν πόλει Θεσσαλονίκης. (col. 152 B—C)

10. Месяц ноября, 3-й день

Помен за преподобния наш отец
Иоаникий Чудотворец

Великий наш отец Иоаникий происходил от области Битиния¹ и многою храбростью на Константина Кабалия². Поради храбростта си той бил зачислен във войската на екскувитите³, проявявал храброст във всички сражения и избивал българския народ⁴. — —

11. Месяц ноября, 6-й день

Възпомявание за падания от
небето прах, или пепел, или жупел

През времето на великия император Левъ, наречен Бес⁵, в края на царуването му, в 6 часа през деия, небето станало облачно и тълклоносните облаци променили обичайния си черен цвят на огнен. Всичко изглеждало, че пагарн. — —

12. Месяц ноября, 9-й день

Подвигът на светия мъченик
Александър в Солун

Мъченикът Александър⁶ живял по времето на император Максимян. Той бил заловен и принуждаван да принесе жертва на идолите, но не се съгласил, а още повече пламвал от божествена ревност и като видял наредената трапеза с жертвоприношения, втурнал се, ритнал с крак, обърнал я и разпилял жертвените дарове. Максимян се разгневил и произнесъл срещу него присъда да бъде посечен с меч. — — А императорът видял четирима ангели да възнасят душата на светеца. Поради това позволил на хората, които го молили, да погребат останките му в град Солун.

¹ Провинция в Мала Азия. ² Константин V (741—775). За прикрития ку Ковровия и Кабалия срв. A. Lombard, Constantin V, empereur des Romains, Paris 1902, pp. 18—21. ³ Екскувитите били корпус от императорската гвардия. Този корпус бил създаден от Левъ I в 468 г. Вж. Bréhier, Les institutions, p. 326.

⁴ В същност Иованникий се отличил в един поход на Константин VI срещу българите — 796 г. Срв. ГИИИ, IV, стр. 188. ⁵ Става дума за Левъ I (457—474). За правияския му провал срв. В. Бенедиктов, Участието на еретиците в общественото животно на провинцията Тракия, ИИИИ, L, II (1951), стр. 590. ⁶ В помет на този св. Александър била надгробната сина църква в Солун. Вж. O. Tafel, Thessalonique des origines au XIV s., Paris 1919, p. 86, sub linea.

13. Mense Novembri, die undecima

Μνήμη τοῦ ἁγίου Πνευτῶς ἡμῶν
Θεοδώρου, ἡγουμένου τῆς
εὐαγγελικῆς μονῆς τῶν Στουδιτῶν

Ἐπί τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλί-
νου ἦν αὐτός ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθείς,
πῶτον δὲ γένειον τῶν κατηράτων ἑταίρων, ἐπὶ
τῆς βασιλείας Εἰρήνης, ἀπελθὼν ἐν τῇ Σακουν-
δίονος μονῇ, ἐπὶ τοῦ θείου αὐτοῦ Πλάτωνος γί-
γνετο μοναχός, καὶ παρὰ Ταρσίου πατριάρχου χα-
ρισσομένου προσβέβητος. Ἐπει, τριωνοσταίης ἐπι-
γίγνετα καὶ ἡγούμενος τῆς ἐσ' αὐτὴν μονῆς Ἐξουσί-
αθῃ δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ τὸ μὴ συνθέσθαι τῇ
ποικίλῃ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀνεκλήθη πάλιν παρὰ
τῆς βασιλείας Εἰρήνης. Καὶ διὰ τὴν τῶν Σαρα-
κηνῶν ἔρεθον, ἠρ' ἠσπιδόσταν κιναιλαμῶντι,
καὶ πάλιν ἐξουσίετα παρὰ Ντοσηφου βασιλέως
τοῦ σαρακηνῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπὶ τῇ δουρίᾳ ἐποθέ-
σεν. — — — (col. 156 A—B)

14. Mense Novembri, die vicesima

Ἀθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δασίου
τοῦ ἐν Δυρρασιόλῳ

Ἐν τῇ αἰνήσιλοι τοῦτοιοῦ ἔθους ἦν τοῖς Ἕλλησι τῷ
Κρόνῳ ἐπεσέλιον ἑορτὴν ἐτήσιως. Πρὸ τριάντα
δὲ ἡμερῶν τῆς τοιαύτης προσῆς ἑορτῆς, ἐπελέγαντο
ἕνα καὶ τῶν στρατιωτῶν, νέον καὶ εὐεχθῆ. Καὶ
ἐδικάζοντες πρὸς θεοῦ, ἐδίδοντες αὐτῷ ἱεῖμα βου-
αλιαν, καὶ προστρέποντες ἀποπληροῦν πᾶσαν ἐπιθη-
μικὴν αὐτοῦ, ὡς μετὰ τριάντα ἡμέρας μίλλοντα
ἐναντὶ ἐπιμαρτυρεῖν τῷ βίωμῳ τοῦ Κρόνου. Ἐλθόν-
τος δὲ τοῦ κλίρου καὶ ἐπὶ Δάσιον τὸν στρατιωτῆρα,
καὶ τῶν οὐστορασιωτῶν περισιτῶν αὐτῷ καὶ πρὸς
τὸ ἔργον ἐβουλομένων, ἐκείνος ἀγαθῶς λογιμῶς
ρητορικός, ἐκόμισε τὸ σωματικόν, εὐαδῶν, διὰ
Μέλλου ἡσπιδῶν κοίτην καὶ ἔσταν, ὡς Χριστιανῶς,
ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μου ἀποθνήσκων. Ὅθεν παρα-
ίας τῷ τοῦ ἀρχοντος βήματι, ἀποκληρωτοῦ καὶ
Μαξιμιανοῦ τοῦτο καθήκον, καὶ προσυπέσταν,
καὶ πολλὰ κηρωσησόντων, τελευταῖον τῆρ δὲ ξίφος
ἰδέσταν τελευτήρ. (col. 169 A—B)

13. Месец ноємври, 11-и ден

Помем за пресвободниѣ наш отес
Теодор, игумен на пресветия
Студийски манастир

Той¹ се родил в Цариград през цару-
ването на Константин Кабалин. Изучил всички
науки и през царуването на императрица Ирина
се оттеглил в Сакудийски манастир² и ста-
нал монах под ръководството на чичо си
Платон, а за презвитер бил ръкоположен от
патриарх Тарсий³. След това, когато бил
вече тридесетгодишен, той станал игумен в
манастира⁴, който ръководел. Бил заточен
в Солун поради това, че не се съгласил с
прелюбодеянието на императора, но отново
бил повикан от императрица Ирина⁵. Выр-
нал се в столицата поради нашествието на
сарацините и отново по подобна причина бил
заточен от император Никифор, който бил
убит в България⁶. — — —

14. Месец ноємври, 20-и ден

Подвигът на светия мъченик
Дазий в Доростол

В този град имало обичай сред езичниците
да чествуват ежегодно празник на Кронос⁷.
Тридесет дена преди този вечестив празник
избирали одного измежду войниците — млад
и лубав, принавяли го за жертва, обличали
го в царски дрехи и го подтиквали да из-
пълнява всяко свое желание, защото след
тридесет дена трябвало да бъде посечен на
олтара на Кронос. Когато истребият се паднал
и на войника Дазий⁸ и войниците, които
били с него, го накарали да върши подобни
вещи, той, като обмислял добре и преценил
кое е изгоднo казал: „Щом трябва да умра,
по-добре за мене е да умра като християнин
за моя Христос.“ Поради това той бил из-
правен пред престола на управителя. После
със знанието и по нареждане на Диоклетиан
и Максимиан той бил много измъчван и на-
края посечен с меч.

¹ Става дума за известния защитник на православие Тоодор Студит (752—826). Подробности за неговия жи-
вот и житията, които са били написани за него вж. в ГИМБ, IV, стр. 28 сл. и 141 сл. ² Този манастир се намира
в Цариград. ³ Цариградски патриарх (784—806). ⁴ Т. е. Студийски манастир в Цариград. ⁵ Ирина управ-
лява като регентка заедно със сина си Константин VI от 780 до 797 г., а самостоятелно — след ослепяването му
до 802 г. ⁶ Загива се за катастрофата в прохода на Източна Стара планина през 811 г., когато бил убит и
Никифор I Геник (802—811). За тези събития вж. подробности в ГИМБ, IV, стр. 11 сл. ⁷ Сред античната
митаггия Кронос бил син на Уран и на Гея и баща на Зевс, който му отнел властта на небето. ⁸ Дазий
живял през IV в. Подробности за дешията на Дазий вж. в ГИМБ, III, стр. 17 сл.; срв. Е. Улкова-Залимова,
Сведения за средновековни куверси иври в Сименстрепско, Езикоселено-етнографски наследвания в памет на
акад. Ст. Романски, 1960, стр. 705—708.

15. Mense Novembri, die vicesima

*Αθλήσεις τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου
ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἀδελφοῦ τοῦ
μεγάλου Πέτρου

Ὁτός, ἀδελφὸς γνήσιος ἐπιάρχου τοῦ μεγάλου
ἀποστόλου Πέτρου, μετὰ τῆρ ἀνάστην τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰσέρχεν εἰς πᾶσα τῆρ πα-
ράλιον τῆρ Βιθύνιας, καὶ τοῦ Πόντου, καὶ τῆρ
Θακίας, καὶ τῆρ Σικυθίας. — — — (col. 185 A)

16. Mense Decembri, die decima quinta

*Αθλήσεις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος
Ἑλευθερίου

Ὁ ἅγιος ἱερομάρτυρ Ἑλευθέριος ἦν ἀπὸ τῆρ
μεγαλοπόλεως Ῥώμης. — — — Εἶτα χριστιανίαι
ἡρώσεις καὶ παρεθήρες, εἶτα ἐπισκοπὸς τοῦ Πι-
ληρωῶν ἐπὶ δὲ Ἀδριακοῦ βασιλεὺς κρησθῆς, τι-
μοκρεῖται ἰσχυρῶς. Εἶτα ἰναποβήσεται εἰς φοῦν-
ων ἐκπηροθῆντα, διατίθει τοῦ ἐπάρχου. Καὶ ἰδὸν
αὐτὸν ὁ ἐπάρχος, ὅτι ἐξῆλθεν ἐνυῆς, ἐπέσεινος καὶ αὐτός,
καὶ εἰσηλθὲν εἰς φοῦνον, καὶ ἐξῆλθε μετὸν ἀδελ-
θεῖο. Τότε ὁ μὲν ἐπάρχος ἀποπερρίζεται, καὶ δοσι
ἄλλοι ἐπίσιτοιον. Ὁ δὲ ἅγιος Ἑλευθέριος κατεκίση
τοῖς ἀποθίαις ἐπὸ τῶν δημίον, καὶ αὐτοῖς παρ-
έδωκε τὸ πρεῖμα. (col. 208 B—C)

17. Mense Ianuario, die decima sexta

*Αθλήσεις τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Δανάκου τοῦ ἀταρτάστου

Ὁ ἅγιος μάρτυρ Δανάκ ἰσηῆγεν ἐπὸ τῆρ χάριος
τοῦ Ἰλλυρωῦ ἐπίου Ἀθλάνου καλοσημένου, ἀνα-
γκώσιης ὄν τῆρ ἐχθρῆς Ἑσολησίας, καὶ ἰαυτομαρτύ-
ρων τὰ ἰαυὰ βιβλία τῶ ἱοῦ τῶν Χριστιανῶν. Ἐν
δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀνασχῆντες ἀγροκαῖ ταις,
καὶ ἰαυτοῖ, καὶ ἐν τοῖς ἰοῖταις ἐκείναις ἰαυελθῶν-
τες, πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν ἐφθῆνοιον. Ὁ δὲ
ἅγιος Δανάκ λαβὸν τὸ ἱεὸν σκεῦη τῆρ ἐκκλησίας
διεσῆθη εἰς τέσσαρ ὄρηον ἀπέχοντα ἀπὸ Ἀθλάνου
μέτρη πέντε μετὰ βάλανων. Καὶ κωσῆθῆντες ἐκ
σχωρίων πρὸς αὐτὸν οἱ πόλεμοι, ἠνάγκασον θῆναι
τῶ Δανάκω, λέγοντες, ὅτι ἰαυτοῖς δημοκρατεῖ τὸν
ἰόνον. Ὁ δὲ ἅγιος ἀμολήγει τὸν Χριστὸν, λέγων,
ὅτι Οὐτός ἐστιν ὁ τῶν κόσμων καὶ τὰ ἐν τῶ κόσμῶ
παιράς· ὁ δὲ Δανάκος θεὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ εἰδω-
λον κωφόν, καὶ ἄλαλον· οἱ δὲ ὀργωθῆντες κατέκο-

15. Месяц ноября, 20-й день

Подвигът на светия и преславен
апостол Андрей, брат на великия
Петър

Той бил роден брат на великия апостол
Петър. След възнесението на нашия господ
Исусе Христос той проповядвал по цялото
крайбрежие на Витиния¹, на Понт, на Тра-
кия и на Скития². — —

16. Месяц декабря, 15-й день

Подвигът на светия
свещеномъченик Евлевтерий

Светият священомъченик Евлевтерий бил от
столицата Рим. — — — След това бил ръко-
положен за дякон и презвитер, а после — за
епископ на Илирия³. Но бил заловен по
времето на император Адриан⁴ и жестоко
намушван. След това по заповед на префекта
бил хвърлен в запалена пещ. Префектът,
като видял, че той излязъл жив и здрав, сам
повярвал, възвъл в пещта и излязъл без
нищо да е пострадал. Тогава префектът бил
обезглавен, както и всички други, които по-
вярвали. А свети Евлевтерий бил посечен с
мечове от палачите и така предал дух.

17. Месяц января, 16-й день

Подвигът на светия мъченик
Данакс, четец

Светият мъченик Данакс бил от страната
Илирик, от едно място, наречено Авлона.
Той бил четец на светата църква и четял
свещените книги пред християнския народ.
В онези дни се събрали някои хора, диви и
неверници, отишли по онези места и избили
мисина от християните. Свети Данакс взел
свещените съсъди от църквата и избягал в
едно укрепено място, което отстоело от Ав-
лона на пет милом към морето. Но неверниче-
лите се спуснали при него с въжета и го
принуждавали да принесе жертва на Дио-
нис⁵, казвайки, че той създава виното. Но
светецът изповядвал Христа, като казвал, че
той е, който е създадал света и всичко в све-
та, а Дионис не е бог, но глух и безсловен-

¹ Провинция по южния бряг на Черно море. ² Под Тракия и Скития тук се имат пред вид вероятно земите на Балканския полуостров и тези отвъд Дунава. ³ Тук с Илирик е означена вай-вошо областта, която обхващала западните земи на Балканския полуостров покрай Адриатическото крайбрежие. ⁴ Римски император (117—138). ⁵ Древногръцки бог, чието култ бил свързан с отглеждането на лозята.

των αὐτῶν μετὰ τῶν ξερῶν, ὧν ἐκρίσαν, καὶ ἐξέ-
βησαν ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ οὕτως ἐτελειώθη. (col.
261 C—D)

18. Mense Ianuario, die vicesima prima

Ἀθλήσις τῶν ἁγίων Μανουὴλ,
Γεωργίου, Λέοντος, καὶ τῶν σὸν
αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ἁθίων Βουλγάρων
σφαζέντων, ἐκ τῆς βασιλείας
Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου

Ἐκ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου,
Κροῦρος ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, μετὰ λαοῦ πολλοῦ,
ἀπέβη ἐπὶ Ἀδριανούπολιν τῆς Θρακίας, ἐν-
στάτησεν αὐτῆς, πόρην πόλεμον. Καὶ μετὰ τῆς πό-
λεως εἰσεὶ καὶ τὸν ἀγνόητον ἐπισκοπικὸν Μανουήλ.
Καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀποκόψας ἐπὶ τῶν ὤμων
σφόντον ἔπειτα μέσον μετὰ τοῦ σπαθίου κόψας,
ἐβλήκε τοῖς θηρίοις βρῆσαι. Καὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν
τοῦτοιοῦτος, ἐμισήθη παρὰ τοῦ οὐρανοῦ λαοῦ, καὶ
κατ' αὐτοῦ μετὰ ἐχρότου ἀπεκρίθη. Διαδεξιόμενος
τὴν ἀρχὴν τῶν Βουλγάρων Τζάνος ὁ ἀθεότατος,
συνήγαγε πάντας τοὺς κρατηθέντας Χριστιανοὺς,
στρατιῶτας, πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ λαϊκοὺς,
καὶ κατερύχασεν ἀμαρτῆσαι τὸν Χριστιανισμόν.
Οὕτως γὰρ ἦσαν οἱ Βούλγαροι Χριστιανοὶ καὶ μὴ
πισθόντες, τοὺς μὲν ἀνεκράτους, τοὺς δὲ διακό-
νους ἀποκράτους καὶ ἀνηλεῖς, ἐγόνευσαν. (col.
276 B — 277 A)

19. Mense Ianuario, die vicesima sexta

Ἡ ἀνάμνησις τῶν φόων τοῦ μεγάλου
καὶ παραδόξου σεισμοῦ

Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Θεο-
δοσίου τοῦ Ἀρκαδίου καὶ Εὐδοκίου, μηνὸς Ἰανουα-
ρίου, εἰσὶν ἕτη, γένητο ἐν Κωνσταντινουπόλει
σικαλὸς ἠέμερος, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀπ' οὐδέ ποτε
ἢ πόλις μέγρη τότε, ὥστε καὶ τὰ τεῖχη κατεσείσθη,
καὶ τὸ πλείον μῦθος τῆς πόλεως. Ὁ αὐτὸς δὲ

сеи идола. А те, като се разгневили, го съ-
секли с мечовега, които държели, и го хвър-
лили в морето. Така загинал той.

18. Месец януари, 21-и ден

Подвигът на светите Мануил,
Георги, Лъв и на убитите с тях
от безбожните българи при
царуването на Лъв Арменца

През царуването на Лъв Арменца¹ Крум²,
владетел на българите, с много войска
настъпил към Адрианопол³ в Тракия и го
завладял по законите на войната. Заседно с
града той заловил и пресветия епископ Ема-
нуил. Най-напред му отрязал ръцете до ра-
менете, след това, като го разкъсал на две
с меч, хвърлил го за храна на зверовете.
Той ослепял поради греха. Бил намразен от
своя народ и удушен от него с въжета.
Властта над българите приел твърде без-
божният Цок.⁴ Той събрал всички пленени
християни, стратези, презвитери, дякони, ми-
ряни и ги принуждавал да се отречат от
християнството, защото българите не били
още християни. И понеже те не се съгласи-
ли, той обезглавил едните, а другите избил,
след като ги подложил безжалостно на раз-
лични изтезания.

19. Месец януари, 26-и ден

Възпомяване за дните на
голямото и невероятно
земетресение

В края на царуването на Теодосий Младш⁵,
син на Аркадий⁶ и на Евдокия, през ме-
сец януари, 26-и ден, в Цариград ставало
страшно земетресение, каквото не било ста-
вало от основаването на града до това
време, така много рухнали и стенига, и по-
голямата част от града. Същото земетресе-

¹ Лъв V Арменца (813—820). ² Български хан (803—814). ³ Става дума за обсадата на Одрин в 813 г. Срв. ГИМД, III, стр. 287 сл. ⁴ В Списъкся на Цариградската църква като последователни наследници на Крум са посочени Дукум и Дидевг (Petrus ab Acta Sanctarum Nevenibis, 1902, col. 414—416). По този въпрос има изказани няколко мнения. Според К. Гречен, История болгар, Одеса 1898, стр. 179, Цок, Дукум и Дидевг управлявали след Крум. Златарски, История, I, 1, стр. 208—209 и 421—425, приема мнението на Хр. Лопарев, Две заместни по древна българска история, Записки русеского археологическогo общества, III (1883), стр. 8—9 (отделен отпечатък), че тримата — Дидевг, Дукум и Цок са били военачалници на Крум и че Цок и Дукум са едно и също лице. В. Василевски, Няколко белски мнени за българската история, ГСУИФР, XXXII, 9 (1936), стр. 3—27, предполага, че Тџанос е идентичен с Тџанос от първобългарския пълнол. Жл 28, който се появява през 820 г., а след това в г. Телавос — (български военачалник, който е съществувал в Хамбарлийския намест. Според него Крум бил наследен от най-стария си син Дукум, а след това от другия си син Дидевг; Цок е бил негов доверен сподвижник. Дукум и Дидевг са царували гредя следването на 30-годишния мир, който той отнася към средата на 815 г. Н. Стрџаков, Les sources épigraphiques de l'histoire bulgare. Byzantion, IX (1934), pp. 762—767, приема, че Цок и Дукум са едно и също лице, а с Дидевг е прерадена титулата „царю-българе“, която носел Цок, преди да стане хан. ⁵ Иконономически император Теодосий II (408—450). ⁶ Иконономически император (395—408).

πειριστός καὶ ἄλλοι πόλεις τῆς Θρακίας, καὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ τῆς Βιθυνίας κατέστανε, καὶ ἐπεκράτησε μῆνας τρεῖς. — — (col. 280 C—D)

20. Mense Februarii, die vicesima quarta

Ἀθλήσις τοῦ ἁγίου Ῥηγίνου
ἐπισκόπου Σκοπέλων

— — Τοσοῦτον δὲ γέγονεν εἰς ἀρετὴν περὶ
ρήτος, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν Σαρδηνῇ σύνοδον προσ-
κληθῆναι, καὶ παραγοιῆσθαι, καὶ πάσας τὰς εἰρή-
σεις διὰ τὸ λόγον αὐτοῦ, καὶ τῆς περὶ τῆς ἀφαι-
ρήσεως αὐτῶν ἀποστρέφου εἰς τὴν ἰδίαν ἐπισκοπήν.
— — (col. 325 C—D)

21. Mense Februarii, die vicesima quinta

Ἀθλήσις τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Ἀλεξάνδρου μαρτυρησάντος ἐν τῇ
Θρακίᾳ

Οὗτος ἦν ἐκ Ποπόλων, ὡς τῶν ἐκ Ῥόμου
πόλεως, ἐπὶ Μαξιμιανῶ τοῦ βασιλέως, καὶ Τυβε-
ριανῶ ἡγεμόνος. Κρατηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος,
ἠσφαλίσειτο προσκοιτῆσαι τοῖς εἰδώλοις. Ὁ δὲ ἄνθρωπος,
ἀπὸ τοῦ προσκοιτῆσαι τοῖς εἰδώλοις, μᾶλλον ἐβρασε
καὶ αὐτῶν, καὶ τὸν ἡγεμόνα, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, εἶ
καὶ αὐτὰ εἰσάοι αἶμα, καὶ σὺ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὰ
αἰθέριος καὶ ταλαίπυργος. διὰ τοῦτο ἰδέθη ἐξ ἄσπερον
χειρῶν, καὶ ἐβραμύσθη. Καὶ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ
περὶ δέθη λίθος βαρῆς καὶ μετὰ τοῦτο λυθῆς,
καὶ ἀπαχθεὶς ἐν Κασθρινῇ, πάλιν κερμασθεὶς
ἐτίθη. Καὶ πάλιν ἀχθεὶς εἰς Μαρτιανουπόλιν,
μετὰ λυπηθῶν πρὸς τὸ προσκοιτῆσαι καί τινος καὶ
ἄλλας πολλὰς βασάνους καὶ κερμασθεὶς ἀσθενῆς,
ὡς Χριστοῦ μάρτυς, ἐπορεύθη, ἐν τῇ Θρακίᾳ ἀπει-
θῶν, ἀπεκρωλίσθη, ἀπολαβὼν σίτησιν ἀρτίστων,
καὶ ζωὴν αἰώνιον παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
(col. 325 D)—328 B)

22. Mense Martii, die decima octava

Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Κυρίλλου Ἱεροσολύμου

— — Ἀκάκιος δὲ Ἀρειανὸς ὢν, καὶ τὸν ἐν
Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης θρόνον ἐπέχων, καὶ
ἐπὶ τῆς ἐν Σαρδηνῇ συνέδου καθισθεὶς, ἐπὶ
την ἡμέραν ἐν τῷ βασιλεῖ, ἐβλήθη εἶναι ἐξου-
σίαν, τὸν Κύριλλον τοῦ θρόνου καθελείν. — —
(col. 357 C)

¹ Σύνοδος в Сердика (дн. София) бил свикан в 343 г. и насочен срещу арианите. Срв. *J. Hefli, Histoire des Conciles*, I, 2, Paris 1907, p. 737 sq. ² Г. е. в Скопел, дн. Ескинослоз в Изгочия Тракия. ³ По-дробно за участниците на тази св. Асинодия срв. у *Polakovic, op. cit.*, pp. 212—215, и *Р. П. Липинский, Путешествие на св. Александрия Римски през Тракия*, ИАН, VIII (1934), стр. 116—161. ⁴ Днес Пополи, в Италия. ⁵ Акакий бил кесарийски епископ приблизително от 340 до 365 г.

ни разрушило и други градове в Тракия, в Македония и във Витиния и продължило три месеца. — — —

20. Месец февруари, 24-и ден

Подвигът на свети Ригин,
скопелски епископ

— — Той станал известен с такава добродетел, че бил поканен и на събора в Сердика¹, отишъл и разгромил всичките ереси със смелото си слово и с присъствието си. След това се върнал в своята епископия².

21. Месец февруари, 25-и ден

Подвигът на светия мъченик
Александър, който станал
мъченик в Тракия

Той³ бил от Пополи⁴, един от градовете до Рим и (живял) по времето на император Максимиан и управителя Тибериан. Като бил заловен от управителя, той бил принуждаван да се поклони на идолите. Но светецът, вместо да се поклони на идолите, напротив, охулил и тях, и управителя, като казал пред него: „И те са глухи и ти, който вярваш в тях, си жалък и окаян.“ Поради това той бил вързан за ръцете и повесен, а на краката му бил привързан тежък камък. След това бил освободен и отведен в Картаген, където отново бил повесен и ранен. Отново бил отведен в Марцианопол и лицето му било изгаряно с огнени факии. Като претърпял мъжествено като Христов мъченик и много други изтезания и мъчения, той спял в Тракия, бил обезглавен и получил нетлен венец и вечен живот от нашия бог Христос.

22. Месец март, 18-и ден

Помен за светия наш отец
Кирил Ерусалимски

Акакий, който бил арианин и заемал (епископския) престол в Палестинска Кесария⁵, бил низложен от събора в Сердика. Но понеже бил близък на императора, той имал възможност да сваля Кирил от престола му.

23. Mense Martio, die vicesima octava

Ἀθλήσεις τῆς ἁγίας Μαρτύνης τῆς
ἀπὸ Θεσσαλονίκης

Μαρούσα ἡ τοῦ Χριστοῦ μάστιξ ἦν ἐκ τῆς πό-
λεως Θεσσαλονίκης, δούλη γυναικὸς Ἰουδαίας, ἁ-
δρα ἱεροῦς στρατοπεδάρχου Θεσσαλονίκης. Ἀκα-
λουθοῦσα δὲ τῇ καρδίᾳ αὐτῆς μέγῃ τῆς σωτηρίας
τῶν Ἰουδαίων, καὶ μὴν οὐκ ἐσώθητο, ἐπιστηθέ-
ρουσα δὲ ἀπέχετο εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-
σίαν, καὶ ἐπὶ προσήχθητο. Διωγουμένησα δὲ παρὰ τῆς
κυρίας αὐτῆς, τίπτεται ἐκχωρῶσα, καὶ ἀποβάλλεται
ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἐπὶ πολλὸ ἄσπιος ὁμηρέουσα,
πάλιν ἐξάγεται, καὶ μαστίζεται ἀκριδῶς, καὶ κατα-
ναγκάζεται ἀνήροσθαι τὸν Χριστόν. Ὡς δὲ οὐκ
ἐκείσθη, πάλιν βέβηται εἰς φυλακὴν, ἐν ἣ καὶ τὴν
φυγὴν ἀπέδρασε τῷ Θεῷ ἡς τὸ λείψον οὐνοῦ
τοῦ τείχεος ἐβραβεν ἡ καρδία αὐτῆς. Ἀλλὰ οἱ Χρισ-
τιανοὶ ἀπελόμωκα νικαὸς ἔβραβον. Ὑστερον δὲ
Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος ἔνδορ τῆς πόλεως Θε-
σσαλονίκης ἐκκλησίαν κτίσας ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας,
ἐκεῖ κατέθετο. (col. 373 A—B)

24. Mense Aprili, die tertia

Ἀθλήσεις τῶν ἁγίων γυναικῶν
Ἐιρήνης, Ἀγάπης καὶ Χιονίας

Ἐιρήνη, Ἀγάπη καὶ Χιονία, αἱ τοῦ Χριστοῦ
μάστιγες, ἐπέχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμι-
ανῆ, ἐν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης· διὰ δὲ τὸν
διωγμὸν κατέλειπον πάντα, καὶ ἀπῆλθον ἐν ἡμι-
τοῦ, καὶ ἠσώχον νηστεύουσαι, καὶ τῷ Θεῷ προσ-
ευχόμεναι. Ἀλλὰ καταμνησθεῖσαι, ἐκκατήσθησαν,
καὶ παρῆσαν τῷ ἄρχοντι καὶ ἐπέκρινον ὁμω-
μαθεῖσαι ἀνήροσθαι τὸν Χριστόν, οὐκ ἐκείσθησαν.
— — — Καὶ οὕτω ἐκλωθεῖσαι αἱ τρεῖς ἀπέλιπον
βασιλεῖα οὐρανόων. (col. 384 C—D)

25. Mense Aprili, die vicesima quarta

Ἀθλήσεις τῶν ἁγίων μαρτύρων
Παζικράτους καὶ Βαλερτίου

Οἱ τοῦ Χριστοῦ μάστιγες Παζικράτης καὶ Βα-
λερτίος ἐπέχον ἐκ τῆς πόλεως Δοροστοῦ τῆς
Καπαδοκίας, στρατοῦ μὲν ὄντες, Χριστιανοὶ δὲ.
— — — (col. 420 C)

23. Месяц март, 28-и ден

Подвигът на светата Мартина
Солунска

Христовата мъченица Мартина била от
град Солун — тя била робиня на една ев-
рейка, чийто мъж бил стратопедарх¹ на
Солун. Като придружавала господарката си
до синагогата на юлеите, тя не влизала там,
а се пръщала и отивала в църквата на хри-
стианите, където се мошела. Но като била от-
крита от господарката си, тя била жестоко
бита и затворена в тъмница. Като стояла
дълго време гладна, тя била отново наведена,
безмалостно бита и принуждавана да се от-
рече от Христа. Но понеже не склонила,
отново била хвърлена в тъмница и там пре-
дала богу дух. Господарката изхвърмила ос-
танките ѝ от градската стена, но християните
ги виднали през нощта и ги погребали. По-
късно епископ Александър издигнал църква
във вътрешността на град Солун² на име-
то на светицата и тя била положена там

24. Месяц април, 3-и ден

Подвигът на светите жени Ирина,
Агапия и Хиона

Мъчениците Христови Ирина, Агапия и
Хиона произхождали от Солун и [живеели]
през царуването на Максимиан. Поради пре-
следването те оставили всичко и се изкачи-
ли на някаква планина, където прекарвали в
безмълвие, в пост и в молитви към Бога.
Били издадени обаче, заловени и заведени
пред управителя, който ги принуждавал да
се отречат от Христа, но те не склонили.
— — — Прочее, като завършили така [жи-
вота си], трите получили царството небесно³.

25. Месяц април, 24-и ден

Подвигът на светите мъченици
Пазикрат и Валентин

Христовите мъченици Пазикрат и Вален-
тин⁴ произхождали от град Доростол в Ка-
падокия⁵. Те били войници, но християни.
— — —

¹ Т. е. висш военачалник. ² В памет на св. Мартина била издигната манастир-крепост навън град-
ската стена; имало и църква „Св. Мартина“ вътре в града. Вж. *Tafelr.*, *Torosgarthe*, p. 24. ³ В памет на
трите светници имало манастир извън стените на Солун. Вж. *Tafelr.*, *Torosgarthe*, p. 189. ⁴ За живота на
тези мъченици срв. *Delehaye*, op. cit., pp. 268—269. ⁵ Доростол е поставен погрешно в Кападокия
вместо в Долия Мизия.

† Гръцки извори на българската история, т. VI

26. Mense Aprili, die vicesima octava

Ἀθλήσεις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δάδα,
καὶ τῆς συνουσίας αὐτοῦ

(Ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Δάδας, Μάξιμος, καὶ Κωνσταντῖνος, πληροῦσα μὲν ἐπιτοῆς βασιλικῆς Μαρτυριᾶς, καὶ Ταρσαντίου ἱσάτου, ἐν τῆς πόλεως δὲ Δορκιστοῦ τῆς Μακεδονίας. Καὶ ὁ μὲν Μάξιμος ἀσκητικῶς ἦν τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ ἐκείνησιν καλῶς ἐργαζόμενος ὑπὸ θείας Γραφῆς, καὶ δίδασκων ἐπὶ τῷ ἁγίῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ δὲ Δάδας, καὶ Κωνσταντῖνος ἦσαν αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ φίλοι. — (col. 428 A—B)

27. Mense Maio, die decima tertia

Ἀθλήσεις τῆς ἁγίας μάρτυρος
Γλυκερίας

Γλυκερία, ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν ἐν ταῖς γυναῖκες Ἀποκαίνιον τοῦ βασιλέως καὶ Σαβίνου ἡγεμόνους, ἐν Τραιανουπόλει τῆς Θρακίας. — — Ἡ δὲ ἀπὸ θεομαχίας ἐτελεύτησεν. Καὶ κατετάθη ἐν λείψανον αὐτῆς ἐν Ἱεροσολαῖς τῆς Θρακίας. (col. 452 D—453 A)

28. Mense Maio, die decima tertia

Ἀθλήσεις τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Ἀλεξάνδρου

Ἀλέξανδρος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανῶ σιχατευόμενος ἐπὶ Νουμεριανῶ κόμῳ, ὅσῳτος δὲ τοῖς ἐδάλλοις τοῦ κόμης μετὰ τοῦ ἐπίσπου τῶν γυναικῶν, νόθος ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον οὐκ ἐπίσπου ἦτορα, ἀλλὰ καὶ τὸν κόμην, καὶ τὸς οὖν αὐτῷ πεπλησμένους ἐπάλασε καὶ διαμύσων λατρεῖας. Κρατηθεὶς οὖν ἤχθη πρὸς Μαξιμιανῶν, καὶ ἐρωτηθεὶς, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογῶν, ἐτίθηθη σφοδρῶς. Ἐτα παρεπέμθη Τιβεριανῶ λαύρχῳ, τιμωρεῖσθαι κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ Ρώρης μέχρι Βυζαντίου. Καὶ ποῦτον μὲν τὸς πλεονεὺς τῶν κατὰ καταλίχθη ἔτακα βόλεις ἑσπυθῶν ἐτίθηθη, τῆς μητρος αὐτοῦ ἀπολαυθῶν καὶ καταδικασθεῖσας αὐτῶν. Ἀγῆσις δὲ εἰς Βέρροισι δέξιμος, καὶ ἐπὶ προσοχῆς ἔδωκε ἐλαφρῶν, πολλοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν ἔτασε πιστεύουσι τῷ

26. Mense april, 28-и ден

Подвигът на светия мъченик
Дадас и на другарите му

Христовите мъченици Дадас, Максим и Квинтилиян¹ произхождали от град Доростол в Македония² и живеели през царуването на Максимиан и консулствуването на Тарвиний. Максим бил четец в пресветата божия църква, добре тълкувал Свещеното писание и поучавал в името Христово, а Дадас и Квинтилиян били негови ученици и приятели — —.

27. Mense mai, 13-и ден

Подвигът на светата мъченица
Гликерия

Христовата мъченица Гликерия³ живяла в тракийския Траянопол⁴ по времето на император Антонин и на управителя Сабин⁵. — — Светината загинала [на арката] в борба със зверовете. Останките ѝ били положени в тракийския Хераклея.

28. Mense mai, 13-и ден

Подвигът на светия мъченик
Александър

Христовият мъченик Александър⁶ [живял] през царуването на Максимиан и служел като войник под командването на комес Нумериан. Когато комесът заедно с полчищия му отряд принасяли жертва на идолите, единствен Александър не само че не се съгласил да направи жертвоприношението, но и нарекъл комеса и хората му заблудени и служители на демоните. И тъй, като бил заловен и заведен при Максимиан и като бил разпънат, изповядал Христа и бил жестоко бит. След това бил изпратен на префекта Тибериан, за да бъде наказан по пътя от Рим до Византия. Най-напред обгорили с огън хълбоците му. След това той бил бичуван с трънени пръчки, а майка му вървяла с него и го ободрявала. Заведен в окъви в Беря, той с молитва направил да блие-

¹ За тези мъченици срв. *Delehaye*, op. cit., p. 272. ² И тук Доростол погрешно е поставен в Македония вместо в Долна Мизия. В други памятници като място на мъченичеството им е посочено селището Сабон до Доростол. ³ За кутна на светя Гликерия срв. *Delehaye*, op. cit., p. 259 sq. ⁴ Днес Терия Лутра (Тракиянопол), градът се вбере. ⁵ Комесът е или Сабин и тогава по време на римския император Мери Аврелий (161—180), който бил осигурен от Антонин Пий. ⁶ Това е вероятно същият Александър, за когото се говори в окъви 21, или пък има смесване с мъченичеството на Кари, известен от Сивирска на Царигра църква.

Χρυσῶν καὶ γομόματος ἐν Λαζικαίῳ πόλει τῆς
Θεσσαλίας, τὴν δὲ ἔκρινε ἐδέξια τελευτή. (col.
453 B C)

29. Mense Iunio, die vicesima quarta

Ἐπίσημος τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Ὀρεντίου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ

Ὁ μάρτυς Ὀρέντιος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐξ
ὄντες, ἐπέστησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ ἐν
τῆς Ἀνατολῆς ἡμετέρας. Συναρπασθέντες δὲ ἐν
τῶν τόπων πρὸς Τυβότων, ἀπῆλθον ἐν τοῖς ὄρεσιν
πρὸς μέγαν ποτὸν Σαυθῶν. Ἐκστρατιώτατος
δὲ καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἀπαιροῦσθαι αὐτοὺς, καὶ
τοῦ ἄρχοντος τῶν Σαυθῶν μοιμαῦρον ζήτησεν,
προσεκίθη Ὀρέντιος καὶ μοιμαῦρος ἐτόνευσε
τὸ Σαυθῶν, ἀγαγὼν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῷ βασι-
λεῖ. — — (col. 509 B)

30. Mense Iunio, die vicesima septima

Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
Δαβὶδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ θαυματουργὸς
Δαβὶδ, ἐπέστη μὲν ἐξ Ἀνατολῶν κατὰ τὴν δὲ
τὴν Ἰσταν, κατηύρατο αὐτὴν τοῖς ἁγίοις, ὡς
ἀπὸ τῆς πόλεως — — — Καὶ εἰς τὸν δένδρον
ἀμυγδαλῆς, πρὸς καθέρον ἐπιθήσων, πικρὸν
θεσσαλονίκης, καὶ εἰς ἐκείνο ἀεφός, καὶ ποτὶ
μὲν ἰσχυρῶς, καὶ ἐν καθέρον τῶν ἁγίων ἐθνῶν
αὐτῶν διὰ παντός. Καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀπερχομέ-
νους χεῖρα ὑψηλῶς σητεῖων, καὶ ἰὰ πρὸς οὐρανὸν
διδάσκων ἀπέλκων. — — — (col. 512 D—
513 A)

31. Mense Iulio, die prima

Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
Πέτρον

Πέτρος ὁ ὁσίος Πατὴρ ἡμῶν, ἐπέστη ἐκ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς βασιλείας Εὐφρήν
τῆς εὐσεβεστάτης, υἱὸς Κωνσταντίνου πατριῶν,
ἰσχυρῶς καὶ πᾶσαν γομφίαν ἰδούσθαι Ἑλλήνων τε
καὶ Χριστιανῶν. Εἶτα σεσημασμένως γενεῖ, γέγονε
πατριῶν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ προσεχρησθήθη
ἀρετῶν τῶν ἁγίων πρὸς Νουβέρου βασιλέως
τοῦ πρὸς Σαυθῶν. Καὶ γενεῖσθαι αὐτοῦ τῷ

не вода и накарял мнозина от идолопоклон-
ниците да повярват в Христа. Като стигнал
в трапезица Дривакоро¹, бие посетен с меч.

29. Мецеу юни, 24-и ден

Подвигът на светия мъченик
Оренций и на другарите му

Мъченикът Оренций и шестимата му братя
живеели през царуването на Диоклециан и
произхождали от Изток. Те служели заедно
в отряда на пиромик² и отишли в трапези-
цата срещу скитите.³ А когато и им-
ператорът отишъл на този поход и наредил
бойните редици срещу врага, вождът на ски-
тите потърсил някой единборец. Избрал
бил Оренций. Като се преборил в единбор-
ство, той убил скита и поднесъл главата му
на императора. — — —

30. Мецеу юни, 27-и ден

Помен за преподобния наш отец
Давид Солунски

Светият наш отец и чудотворец Давид⁴
произхождал от Изток. Като отишъл в За-
пада, той го просветил с добродетелите си
като многосветла звезда. — — — Като на-
мерил близо до Солун едно бадемово дърво,
удобно за седане, той се изкачил на него и
ту прав, ту седнал, всякаж молигствувал
пред бога. Той укрепявал тези, които идвали
при него за подкрепа, и като ги научавал
как да се спасят, отправял ги. — — —

31. Мецеу юли, 1-и ден

Помен за преподобния наш
отец Петър

Петър⁵ произхождал от Цариград и [живял]
през царуването на преблагочестивата
Ирина. Той бил син на патриций Константин,
от когото научил и цялата езическа и хри-
стианска писменост. След това се оженил и
станал патриций. Поради храбростта си той
бил провъзгласен за доместик на сколите⁶
от император Никифор, бащата на Ставракий.
Като отишъл на поход с императора срещу

¹ Дн. Буякарларан в Иазена Тракия. ² Тироните изпълнявали длъжността войскови прислужни-
ци, преди да бъдат произведени във военна чин. ³ Тук със солта са означени гоите. ⁴ Подробно за житие-
то на Давид вж. ГИБН, III, стр. 180—181. ⁵ Подробно за житието на Петър Патриций вж. ГИБН, IV,
стр. 119 сл. ⁶ Сколите били част от императорската гвардия. От IX в. текият доместик или изданик
станал един от най-висшите военачалници, командувал всички аворцани войски. Вж. *Bréhier, Les institutions*,
p. 353

βασίλει κατὰ Βουλγάρων, μετὰ τὴν οὐρανὴν αἰθερὰ καὶ τὴν φωνὴν τοῦ τοῦ Στανουαίου, ἐκραιβή μετὰ ἰσχυρῶν περὶ τῆς καὶ δὲ ἐλπίδος λυτρωθεὶς τῶν θεοῦν ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸν πόρνον καπιλιανόν, ἐργασίον ποικίλων. — — (col. 517 A)

32. Mense Julio, die sexta

Ἀθλοῖς τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος
Ἀστίου, ἐπισκόπου Λυβηθίου

Ἀστίος ὁ ἱερομάρτυς ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας
Τραυσεῦ προσήεις δὲ παρὰ τῶν εἰδωλολάτρων,
παρ' ἄλλῃ Ἀγρικολῶν ἠγεμῆν. — — — (col. 525 D)

33. Mense Julio, die decima octava

Ἀθλοῖς τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Εμιλιανῶ

Ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Εμιλιανὸς ἐπέστη ἐν
πόλει Λυδοῦ Μυρίας τῆς θρησκείας ἐπὶ Ἰου-
λιανῶ τοῦ Περσῶν, δούλος μὲν ἠρχόντων Ἐ-
λιανῶτος, Χριστιανὸς δὲ ἐπίσημος, καὶ λιμῶν
καρῶν, ἐκρίθη ἐν τῷ, καὶ ἐπέστη ἐν τῶν
καὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ οὐκ ἐπαύθη μόνον τῶν ἀγί-
μων, καὶ τὸς θεοῦς ἀποκρίσασεν. Ὁ δὲ εἰδωλο-
λάτρων, ἀρνούμενος τὸν τοῦτο παύσασεν, διείρησεν
ἡρώων τῶν, καὶ ἤρξαντο τῶν τῶν, καὶ οὐ-
ρανὴν πρὸς τὸν ἠγεμῆνα. Τότε ὁ ἠγεμῆν ἰδὼν, παρὲν
ἐκρίθη ἐκρίθη, λέγων Ἐγὼ εἶμι ὁ τοῦτο παύσασ-
νός. — — — (col. 548 B—C)

34. Mense Julio, die vicesima tertia

Μνήμη τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ οὐρανῶν
ἀδελφῶν ἡμῶν

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ πατρὸς Στανου-
αίου συνέβη πλείων γενέσθαι Ἰουμάς μετὰ
Βουλγάρων. Καὶ τοῦ βασιλέως κατὰ πόλιν ἠρχόντων
ἐν τῷ τῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ὁ λαὸς,
καὶ τῶν διὰ τὸ πᾶσι. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ διαβόλου δι-
εργασθέντος οἱ καπιλιανῶντες Βουλγάρων, καὶ τῶν Ἰου-
μαῶν ἐπιφανῶν ἐν τῷ τῶν οὐρανῶν, αὐτῶν τε
τῶν βασιλέα ἐκρίθησαν καὶ ἀπέθανον, καὶ τοῖς
ἐπὶ τῶν, τοὺς μὲν ἐκρίθησαν, τοὺς δὲ ἠγασί-

българите, след тибелта на последния и биг-
ството на синя му Ставракий¹ той бил за-
ловен заедно с други петдесет души. През
молитва той се освободил от оковите си,
како му се явил светия Йоан Богослов. След
това напуснал светския живот и станал мо-
нах. — — —

32. Месец юли, 6-и ден

Подвигът на светия
свещеномъченик Астий, драчки
епископ

Свещеномъченикът Астий живял през ца-
руването на Траян². Заловен от идолопо-
клонниците, той бил предаден на управителя
Агрикола. — — —

33. Месец юли, 18-и ден

Подвигът на светия мъченик
Емилиан

Христовият мъченик Емилиан³ живял в
град Доростол в Тракийска Мизия по вре-
мето на Юлиан Отстъпник⁴. Той бил роб
на някакъв езичник, а самият той бил хри-
стианин. Како намерил етоден случай, той
взел един чук, влязъл в храма на идолите,
разбил всички статуи и разпръснал жертве-
ните дарове. А идолопоклонниците, като не
знаели кой е направил това, хванали един
земедеец и започнали да го бият и влачат
при управителя. Тогава светецът, виждайки
това, се предал, като казал: „Аз извърших
това дело!“ — — —

34. Месец юли, 23-и ден

Помен за убитите наши братя
в България

През царуването на Никифор, бащата на
Ставрикий, настанала война между ромей и
българин⁵. След като императорът победил
напълно, войската се отдала на ядосе и пие-
не, като се радвала, загдето победила. Но
вълбутият от дявола, оставалите бъл-
гари, като нападнали през нощта ромей-
ската войска, заловили и убили самия импе-
ратор, а от хората му едни убили, а други
пленили. След това едни, които получили

¹ Става дума за поражението на Никифор I в България през юли 811 г. ² Марк Улпий Траян, римски император (98—117). ³ За преданията относно мъченичеството на Емилиан смв. *Detchevye*, op. cit., pp. 260—265. ⁴ Източноримски император (361—373), който възстановил единството. ⁵ И тук става дума за поражението на Никифор II 811 г.

ἀπέθανον. Ἐπέθανον οὖτοι μὲν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἰδέ-
ξασθε, παραστάτα ἐπέθανον ὄσοι δὲ διαπέσαν ὑπέ-
σαν ἀδελφεοὶ, ἀποπέθανον. Οἱ δὲ κρατηθέντες
ζῶντες, ἀπερραθέντες ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.
οἷστοι γὰρ ἐπέθανον οἱ Βούλγαροι πάντες καὶ μὴ
πισθέντες, πολιτεύσαντες καὶ χαλεποὺς θανάτους ἐπι-
βλήθησαν οἱ μὲν ἕως τὸς κεφαλὰς ἀπερρήθησαν.
οἱ δὲ κρατηθέντες ἐτελειώθησαν κρατηθέντες καὶ
ἀπερρήθησαν ἄλλοι μέτεσι κακωσθέντες ἐτελειώ-
θησαν. Καὶ ἕτεροι στυγερῆ καὶ ἡμῶν καταδικασθέν-
τες, τὸν τοῦ μαρτυρίου δόξουν ἐτέλειον. — — —
(col. 556 B—C)

35. Mense Augusto, die secunda

Ἐθρονισί τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου
μάργου Δάδα καὶ τῶν οὐν αὐτῶ

Ὅσοι οἱ ἅγιοι μάργου ἐπέθανον ἐπὶ Μαξίμου
τοῦ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ πόλει Λορυστιλῶ ἐν τῇ
χώρα τῆς Θυρίας. Κρατηθέντες δὲ καὶ παραστά-
τες τῶ ἄσπον, ἠναγκασθήσαν ἰδοὺ τοὺς ἀδελφούς.
Καὶ μὴ πισθέντες, ἐπιβλήθησαν εἰς στυγερῆ.
Τοῦ δὲ ἁγίου Μαξίμου ἠναγκασθέντες τοὺς μάργου
αὐτοῦ τὸς φίλους Γεγάς, ἀνέλασαντες ἐξῆλ-
τον διάβολον εἰσαπολεμῶν κρατοῦντα καὶ κατ' αὐ-
τῶν πολεμῶντα. Καὶ διερεθέντες εἶδον ἰσχυρῶν
θεῶν φίλους αὐτοῖς ἐπιποιῶντα. — — — (col.
569 B—C)

36. Mense Augusto, die decima tertia

Μεταθέσις τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου
Πατριῶς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ
ἁμολογητοῦ

Ὅσος ἦρ κατὰ τοὺς χρόνους Κοροσταντίνου τοῦ
ἐπιβλήσαντος Πορονάτου, ἵστος ἀποθῆναι Ἡρακ-
λεῖον. — — — Ἀναρῆζας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ
τῶν δύο Ἀναστασίου τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰς ἀ-
θήνας παρὰ τῆς συγκλήτου καθίσταται, δημοδο-
σῆς τῇ τῶν βασιλέων αἰγῆσι οὐ πάντων ἐπιεικῶ-
των τῶ βασιλεῖ, αὐτὸς τε μόνος ἀνθίσταται, καὶ
τοὺς ἄλλους εἰς ἀποστασίαν κινεῖ, ἐναντία δὲ τῶν
ἐπιπολετῶν φρονεῖ μεμνημένον αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦτο
πέριετοι ἐν φρονεῖ κατὰ τὴν Θυρίαν. Καὶ ἐπιμέ-
των τῇ δευδοξῆ πῶσι, τὴν χειρὰ καὶ τὴν γλῶσ-
σαν ἀπορρημῆσαι. Κἀκεῖθεν εἰς ἑλενοσίαν κατὰ
τὴν Δαυσοῦν πέριετοι. — — — Τῶν δὲ δύο αὐ-
τοῦ μαθητῶν, ὁ μὲν παραβήσαντος Ἀναστασίου ἵστα

α αὐτῶ

¹ За същите тези мъченици се говори в в откъс 26. ² В същност Максим Изповедник живял по времето на Ираклиевия син Констанс II (641—668). Подробности вж. в ГИМ, III, стр. 307—309. ³ Загатва се за борбата, която водел Максим Изповедник срещу г. нар. Тибас, верски едикт, който Констанс издал през 647 г. ⁴ Прозваници по Источното черноморско крайбрежие, др. Лазистан.

смиртоносни рани, веднага загинали. А други, които избягали в гористите планини, се сласти. Тези, които били заловени жнои, били принудени да се отречат от Христа, защото българите още не го познавали. И като не се подчинили, те били погубени с различни тежки мъчения. На едни била отсечена главата с меч. Други, след като били заловени, свършили, като били повесени или одушени. Трети били прободени със стрели и така умрели. Четвърти, осъдени на затвор и глад, завършили мъченическия си път. — — —

35. Месец август, 2-и ден

Намиране останките на светия
мъченик Дадас и на другарите му

Тези свети мъченици¹ живеели в град Доростол в Тракийската страна по времето на император Максимян. Заловени и изпратени пред управителя, те били принуждавани да принесат жертва на идолите, но понеже не се подчинили, били хвърлени в затвор. Тъй като свети Максим чел пред мъчениците преди това Светото писание, те видели на сък дявола да държи бойни оръжия и да воюва срещу тях. И като се събудили, видели ангел божий да им влѣхва смелост.

36. Месец август, 13-и ден

Преместване останките на светия
наш отец Максим Изповедник

Той живял по времето на Константин, по прозвище Погонат, който бил вуйк на Ираклий². — — — Като се върнал от Рим заедно с учениците си, и двамата с име Анастасий, той бил подведен под обвинение от сената, който бил съставен с срелна на императора³. И наистина всички се подчинявали на императора, само той му се противопоставял и подбуждал към бунт другите, като ги убеждавал чрез посланията си да поддържат противно мнение. Заради това бил изпратен в затвор в Тракия. И понеже постоянно в православната вяра отрязали му ръката и езика. Оттам той бил изпратен на заточение в Лазика⁴. — — — А от двамата му ученици по-възрастният Анас-

550-
551-
552-
553-
554-

555-

556-
557-
558-

559-

560-
561-
562-
563-
564-
565-
566-
567-
568-
569-
570-

571-
572-
573-
574-
575-
576-
577-
578-
579-

580-
581-
582-

τῷ διδασκάλῳ τῆν γλῶτταν καὶ τῆν χεῖρα τῆν-
θεῖς, μισρὸν ἔξωρῆθη. Ὁ δὲ νεώτερος, ἐν τοῦ-
των κατὰ τῆν Θράκην φρονήσων περιηθείς, τὸν
βίαν κατέλυον. (col. 581 C — 584 C)

37. Mense Augusto, die vicesima

Ἄθλησις τῶν ἁγίων 15^α μαρτύρων

Σατήρος πρὸ Χρυσίκου, ἐκλήχων ἐπὶ Σίδης
τῆς Παμφυλίας, περιήρχετο πᾶσαν πόλιν καὶ γό-
ρον, διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ. Ἐλθὼν δὲ
καὶ εἰς Φιλιπποπόλιν τῆς Θράκης, εἶπεν Ἀπελ-
λιωτῶν τὸν ἡγεμῶνα προεσθῆναι τοὺς ἁγίους μά-
τυρος ἡμάσαντα καὶ ἐξ ἐπαύχοντος. Καὶ παρῆν ἡ-
σάβητος τὸν εὐεθέσαν, κακοθῆκας ἐπέσειν ἀσθεσίως,
καὶ οὕτω μὲν κεφαλὴν ἀκρωμήθη — — — (col.
583 B—C).

38. Mense Augusto, die vicesima prima

Ἄθλησις τῆς ἁγίας μάρτυρος
Βάσσης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς

Ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Βάσσα ἐπίχερ μὲν ἐπὶ
τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ, ἐκ προγόνων Χροσωνίη,
Συνοικήσα δὲ (ὀμιλεῖτο) ἑστὶ τῶν εὐδαίων, ἐγέν-
νηται πρὸς υἱὸς, Θεογνί, Ἀγαπίου, καὶ Πικιδῶ-
νός καὶ ἀνέθρεψεν εὐσεβῶς. Κηρύττουσα δὲ τὸν
Χριστὸν, καὶ τοὺς προσερχομένους αὐτῇ διδάσκουσα
τὴν εἰς αὐτὴν πίστιν, κατεμνησθῆναι τῷ τῆς γόρας
ἄρχοντι παρὰ τοῦ οὐραίου ἀνδρός. Καὶ κρατηθεῖσα
μετὰ τῶν παιδῶν αὐτῆς, παρῆται αὐτῷ. — — —
Καὶ τέλος οἱ πρὸς μέγα θανάσιον τῇ εἰς Σιαστὸν
ἐρωλεῖται ἐμμένοντες, μετὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν
ἀπακραιώσεως. (col. 593 C)

39. Mense Augusto, die vicesima secunda

Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Ἀγαθονίκου καὶ τῆς συνουσίας αὐτοῦ

Εὐδαίσιος ὁ κήρυξ, ὀνομασθεὶς παρὰ τοῦ βασι-
λέως Μαξιμιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ τῆς Πον-
τικῆς γόρας, ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τοὺς Χριστιανούς, κα-
θάλας τὸ ἐμπόσιον τὸ λεγόμενον Κάργην καὶ βεβῆ-
τὸν ἔγραψεν Ζωτικῶν οὖν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἰρᾶν
τοῦ Χριστοῦ ἐρωλεῖσθαι ἀπέπεσαν αὐτούς. Εἶτα

тасий, след като му били отрязани ръката и
евикът също като на учителя му, бил зато-
чен надалеч. По-младият пък, изправен в ня-
кои от тракийските крепости, умрял [там].

37. Месец август, 20-и ден

Подвигът на светите 37 мъченици

Един християнин, на име Север¹, който
происхождал от Сиде, в Памфилия², обика-
лял всеки град и всяка страна, проповядвай-
ки словото Христово. А като дошъл и в
тракийския Филиппол, той заварил управи-
теля Апелиан да изомъчва намиращите се [там]
36 мъченици. Понеже признал открито своето
благочестие, той бил заловен и жестоко би-
чужав. След това му била отрязана главата.

38. Месец август, 21-ви ден

Подвигът на светата мъченица
Баса и на четата ѝ

Христовата мъченица Баса³ живеела през
царуването на Максимиан и била от роди-
тели християни. След омъжването ѝ за Ва-
лерий, жрец на идолите, тя родила трима
синове — Теогвид, Агатий и Писк, които въз-
питала благочестиво. Понеже проповядвала
Христа и обучавала овежи, които идвали при
нея, във вярата в него, била издалена от своя
мъж на управителя на тази област. Заловена
заедно с четата си, тя се явила пред него
Направ тримаца, оставайки търпи
до смърт в изповядването на Христа, били
обезглавени заедно с майка си.

39. Месец август, 22-и ден

Подвигът на светия мъченик
Агатоник и на другарите му

Комес Евтолмий, който бил изправен от
император Максимиан от Никомидия в Пон-
тийската област, за да избива християните,
стигнал в тържището, наречено Карга⁴. Като
намерил там свети Зотик заедно с учениците
му да изповядват Христа, той ги убил. След

¹ За личностността на този християнин и за Север срв. *Delehaye*, op. cit., pp. 241—242. Според един по-подробен
разказ за мъченичеството на Север, Мехион и другарите им Сацата на Север, на име Петроний, бил родом от
Филиппол (дн. Плевелин) в Тракия. Вж. *Delehaye*, op. cit., p. 192. ² Област в южна Мала Азия. ³ Това
име очевидно е тракийско. За него срв. *G. Mihailov*, *Inscriptiones ethacae. I. Serdicae*, 1956, № 48, 7: 51,
39, 133; ГИМБ, III, стр. 20—21. ⁴ В една друга релация на текста това място е означено така: *in agro*
lycorio *Καβαίων* — във Витиния. Вж. *Delehaye*, op. cit., p. 245.

72 B
270-
79-
737.

522 B
270
253-
254-
255-
256-
257-
258-
259-
260-
261-
262-
263-
264-
265-
266-
267-
268-
269-
270-
271-
272-
273-

1723
1724-
26-
272
273-
1724
277
1728
1729
272
273

27
172-
173-
274
275
276
277

επιστρέφεις εἰς Νεομαγίδειαν, καὶ μεθὼν οὐκ ἂν Πήργων διὰ τῆς Ἀγαθοπόλεως ἀγρίστου τοῦ Ἑλλήνας ἐκ τῆς τῶν εἰδικῶν θεοσεβείας, ἱστορικῆς, δημοσίους ἐκδόσεις καὶ καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων Χριστιανῶν. Καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ἐν Ἐφέσῳ. Ἑλλήδων δὲ ἐν γομφίῳ ἰεραγέμενῳ Ποταμῷ, ἐρόνουντο Ζήρωνα, Θεοπροπίου, καὶ Ἀκινδίνου, μὴ ἠνομήνους περιπατήσαι εἰς δὲ Χαλκιδικὴν ὅτε ἄριστον Σουρητιῶν εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον τὸν ἄριστον Ἀγαθόνικον, καὶ τῶν λοιπῶν συνθεσμίῶν καὶ τοῦ Πύργου, τῆς σφοδρῆς ἀπήλασεν ἕως Σηλυβρίας ἐπὶ ἡ Μαξιμυριανὸς διὰ καὶ ἄνευ ἄλλων οὐκ ἔστιν καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ. (col. 596 B—C)

40. Mense Augusto, die vicesima tertia

Ἀθλήσις τοῦ ἁγίου μάρτυρος
Σιλβανῶν ἐπισκόπου καὶ τῶν
σὺν αὐτῷ

Οἱ ἄριστοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Σιλβανός, Σαβίνος, καὶ Παντιρίῳ ἐπέστησαν μὲν ἐκ τῆς γῆρας Ἐφέσης, ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ. Χριστιανὰ δὲ ὄντες, ἐδίδασκαν ἐπὶ τῷ ἔθρῳ τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν κηρυχθέντες ἐπὶ τῶν εἰδωλοποιῶν, παρεδόθησαν ἐν τῆς γῆρας Ἐφέσῳ. — — — (col. 597 B—C)

41. Mense Augusto, die vicesima tertia

Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Ἐυσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας

Ἐυστάθιος τοῦ Χριστοῦ ἱερέως ἐπέστη, ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας. — — — Καὶ μετὰ τελευτῆν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τῆς βασιλείας κρατήσαντος Κωνσταντίνου τοῦ εὐνοῦ, καὶ τοῖς Ἀρειοῦσι προσκειμένοι, ἤρξατο Ἐυδόβιος ὁ Νεομαγίδειος, ἀπελθεῖν, καὶ θεάσασθαι τὸν ἐν Ἱερουσαλὲμοις ναόν. Καὶ τῆς αἰτίας τῶν καὶ ἀπέλθον, ἀνήθησαν οὐκ Ἀρειοῦσι ἐνομίοντες. Καὶ ὑπερμεγέθους γυναῖκα βασιλεύσαντα καὶ τὸν καὶ εἰπεῖν, ἐν τῷ Ἐυσταθίῳ ἱστῶν, καθαρῶς αὐτόν. Καὶ γὰρ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔπεισε ἔξοδου αὐτὸν εἰς Φιλιπποπόλιν. Ἐνθα καὶ πολλὰ πειρασθῆς ἐκλήσθη ἢ δὲ κατὰ ἐμολόγησεν ἑσπερον, ὅτι τὸ παιδίον Ἐυσταθίου μὲν οὐκ ἦν, ἀλλὰ τοῦ γαλῆως. (col. 597 C—600 A)

тосва се върнал в Никонодия и като научил, че управителят отклонявал чрез някой си Агатолик единичните от вярата им в идолите, той изпратил да ги заловят двамата, както и немалко други християни. Повлякъл ги със себе си при императора в Тракия. А като стигнал в едно село, наречено Потамос¹, той убил Зевон, Теопрений и Акиндин, които не можели да вървят. В Χαλκιδικον пък убил свети Северян, а във Византион бичувал жестоко свети Агатолик заедно с останалите вързани и с управителя и ги отвел до Силмυρια, където пребивавал Максимиян. Там ги обезглавил заедно с другарите им.

40. Месяц август, 23-и ден

Подвигът на свети мъченик
епископ Силван и на другарите му

Светите Христови мъченици Силван, Сабин и Пантирий живели в Тракия през царуването на Диоклециан. Те били християни и поучавали в името Христово. Поради това били заловени от идолопоклонниците и предадени на управителя на областта. — — —

41. Месяц август, 23-и ден

Помен за светия наш отец
Евстахий, епископ Антиохийски

Евстатий бил сведенослужител Христов и архиепископ на Антиохия през царуването на Константин Велики. — — — Когато след смъртта на Константин Велики власт заел неговият син Константин², който бил привърженик на арианите, Евсевий Никонодийски поискал да отиде да види Ерусалимски храм. Като постигнал молбата си и заминал, той събрал стаскопачис ариани. Довел една жена, която носела детенце в ръце, за да хвърли обвинение и да каже, че то е от Евстатий; така го изложил. После писал на императора и го убедил да го заточи във Филипопол³. Там, след като претърпял много, [Евстатий] завършил живота си. А жената по-късно призвала, че детето не е от Евстатий, но от един ковач.

¹ Географското име Потамос се среща на много точноириски император (337—361), син на Константин стаций (за заточен във Флиппи (ил. равнина между воепол. Вж. Delehaye, op. cit., p. 254.

² Из-Велика. ³ Според Теодор Анагност и Теофан Драма и Казала, а според Исак Златоуст — в Тракия.

42. Mense Augusto, die vicesima tertia

Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Καλλινίκου ἀρχιεπισκόπου
Κωνσταντινουπόλεως

Καλλίνικος ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν ἐπέτυχεν
προσφύτατος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ δὲ τῆν
προσοίτων αὐτοῦ ἀρετῶν προσεγράφη πατριάρχης
Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ἰουστινιανῷ τοῦ ἐγγόνου
Ἡρακλείου. — — Τοῦ βασιλέως οὐκ οὐδὲ τῆν ἀσεβῶν
ἀποδοτῆς βασιλείας δεκκόςτος, καὶ τῆν ἔτι καὶ τῆν
γλώσσων ἐκρηγθέντος, καὶ εἰς Σαμοῦνα ἐξορωθέντος,
καὶ ἀπὸ Θεοῦ συγχωρησὶ προσληθόμενον ἄνευ
μα ἐκ Βουλγαρίας, καὶ τῆς βασιλείας κρατήσαντος,
ἡρωότης ὁ παρὰ τῆς ἐκ τῶν δουρῶν, καὶ εἰς
Ῥώμην ἐξωρίσθη. — — (col. 600 B—D)

43. Mense Augusto, die vicesima tertia

Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Λιβερίου

Λιβέριος ὁ μακάριος καὶ τῆς ἀληθείας ἐπίσκοπος
ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου ἐπίσκοπος
Ῥώμης. Ὑπάρχων δὲ ἐρησιῶν τῆς θεοδοῦσαν
πίστεως ἐπεδέξαστο τὸν μέγα Ἀθανάσιον ἐποδιοχ
θέντα ἐπὶ τῶν αἰρετικῶν καὶ τοῦ ἁγίου Ἀλεξαν
δρείου ἀπελαθέντα, παρερησαζόμενος τῆν ἐδοξείων.
— — Ὁμῶν καὶ Λιβέριος μετὰ τὸ πολλὰ δι
αλεχθῆναι, καὶ ἐλέγχετο τῆν ἀσεβείαν τῶν αἰρε
τικῶν, ἐξωρίσθη εἰς Βίθωνα τῆς Θυρίας. — —
(col. 608 A—B)

42. Месяц август, 23-й день

Помен за светия наш отец Калиник,
цариградски архиепископ

Светият наш отец Калиник¹ бил презви
тер във Великата² църква. Поради присъ
щата му добродетел той бил издигнат за
патриарх на Цариград от Юстиниан³, пото
мъка на Ираклий. — — И тъй импера
торът поради своите беззакония бил свален
от престола и с отрязан нос и език бил за
точен в Херсон. Когато отново с божие по
зволение той взел войска от България и за
владял царската власт, патриархът бил граб
нат от копиеносците и заточен в Рим. — —

43. Месяц август, 27-й день

Помен за светия наш отец Либерий

Блаженият Либерий⁴, борец за истината,
бил епископ на Рим през царуването на
Конставтин. Той бил ревнител на право
славната вяра и открито проповядвал благо
честието. Затова приел великия Атанасий,
който бил преследван от еретиците и прого
нен от александрийския престол. — — По
ради това Либерий, след като много говорил
и изобличавал безбожните на еретиците, бил
заточен в Тракийска Бера. — —

¹ Калиник заемал патриаршеския престол в Цариград от 683 до 705 г. ² Т. е. Св. София в Цариград. ³ Стана дядо за Юстиниан II Риковет (685—695, 705—711). Той си възврати престола в 705 г. с помощта на българския хан Тервел. Срв. *Златарски*, История 1, 1, стр. 164 сл. ⁴ Либерий бил римски папа от 352 до 366 г.

VI. ЕПИТАФИЯ НА ВАСИЛИЙ II

Стихотворният надпис, съставен от неизвестен поет от XI в., бил поставен на гроба на император Василий II Българоубиец (976—1025) в църквата „Св. Йоан Евангелист“ при Евдомов край Цариград. До 1260 г. надписът е съществувал, след което неговата съдба е неизвестна. Днес текстът е запазен само в преписи от XIV—XV в.

Според поета императорът говори, че си почива от „неизмеримите трудове“ в непрестанните войни, които бил водил, след като „небесният цар“ го поставил за „велик цар, самодържец на земята“. Като споменава за войните на Запад и на Изток, той не пропуска и войните против скитите, сиреч българите.

ИЗДАНИЯ: *Ed. Cougny, Anthologia Palatina graeca. Appendix, Parisiis 1872, p. 740. — S. G. Mercati, Sull'epitafio di Basilio II Bulgaroctonos, Bessarione, XXVII (1921), pp. 137—142. — S. G. Mercati, L'epitafio di Basilio Bulgaroctonos secondo il cod. Modenese gr. 144 ed. Otoboniano gr. 324, Bessarione, XXVIII (1922), p. 220. — Текстът е взет от първото издание, pp. 141—142.*

КНИЖНИНА: *C. Ducange, Notae historicae in Zonarae Annales, II, Parisiis 1687, p. 109. — Ioannis Zonarae Epitome historiarum, VI, ed. L. Dindorf, Lipsiae 1875, p. 172 sqq. — A. Bardani, Antiquitat. Constantinopol. libri VII, Parisiis 1719, p. 179. — E. Martini, Analecta Laertiana, I, Lipsiae 1899, p. 84. — A. Hefsenberg, Byzantinische Zeitschrift, IX (1900), p. 245 sq. — C. de Boor, Byzantinische Zeitschrift, XIV (1905), p. 128 sq. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 257.*

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΒΑΣΙΛΙΟΥ

Στίχοι ἐπιτάφιοι εἰς τὸν τάφον τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ βασιλέως

Ἄλλοι μὲν ἄλλους τῶν πόλεω βασιλέων
αὐτοῖς προκυρήσκοντες εἰς τὴν γῆν
ἐν τῷ δὲ Βασιλείῳ, ποικίλους χρόνος,
ἴσταντο τάμνον ἐν τόπῳ γῆς Ἐβδόμου
καὶ σαρβατέζω τῶν ἀμετρήτων πόρων
οὓς ἐν μαχῆς εὐπετέρον, οὓς ἐκαμπέρον.
εὖ γὰρ τις εἶδεν ἡσυχῆν ἐν τῷ δέσῳ,
ἀφ' οὗ βασιλεὺς ἀθανάτων κέκληρέ με
αὐτοκράτορα γῆς μέγα βασιλέα,
ἀλλ' ἀγλασπῶν κατεπα τὴν γαῖαν χάριν
Ἐύμας καὶ τέσσα τῆς νέας ἐρονίμου
ὅτι στρατιῶν ἀνδρῶδες πρὸς ἐσπέραν,
ὅτι πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἄριστοὺς τοὺς τῆς θα.
καὶ μακροδοῖσι τῶν Πέρσων καὶ Σκύθων,
οἷν οἷς Ἄραβος, Ἰερμαῖλ, Ἀραγ, Ἰβη.
καὶ τῶν ἄσπιν, ἀσθησῶν, τὸνδε τὸν τάφον
εὐχρῆς ἀρεῖσθαι τὰς ἐμάς στρατηγίας. (pp. 141—142)

ЕПИТАФИЯ НА ВАСИЛИЙ II

Надгробни стихове върху гробницата на господаря и император Василий Българоубиец

Различните императори в миналото са избирали предварително различни места за своя гробница. Аз пък, Василий българородни¹, определям си гробница в местността Евдомон² и почивам [тук] от неизмеримите трудове, които понесох в сражения и които мъжествено издържах. Защото никой не вижда, откак небесният цар ме назова велик цар, самодържец на земята, колкото ми да почина, но бдейки през цялото време на мой живот, аз зацъщавах чедата на Новия Рим³, когато храбро воювах на запад, както и при самите предели на изток. И за това свидетелствуват перси и скити⁴, а заедно с тях авазгът⁵, исмадлътинът⁶, арабинът, иврийецът⁷. А сега, човече, като виждаш този гроб,

¹ Василий II изтъква своя „българороден“ произход именно като потъпка на имп. Роман II (959—963).

² Местност някога част от стените на Цариград („на седмата вила“), после включена в границите на столицата.

³ Цариград, сиреч цялото Византийско империя. ⁴ Под това обозначение се крият очевидно българите.

⁵ Става дума за кавказкото племе на авазгите. ⁶ Сиреч турците. ⁷ Сиреч грузините.

VII. МОНЕМВАЗИЙСКА ХРОНИКА

В четири ръкописа от сравнително късна епоха (XV—XVI в.) е запазена в две редакции, които се отличават една от друга в някои подробности, анонимна хроника, където се разказва за поселването на славяните в Пелопонес през времето на император Маврикий (582—602). Едно от първите събития, за които спомегава недовършеният обзор на хрониката, е основаването на града Монемвазия в Пелопонес, гдето намерили убежище част от прогонените вследствие на славянското нашествие стари жители на полуострова. За първоизвор на хрониката са използвани съчиненията на византийските писатели Еларий, Менадър, Теофилакт Симоката и Теофан, като най-важните сведения за славяните са заемки вероятно от първия текст на *Scriptor Incertus*, двест познат само в откъси. Основната част на така назованата условно Монемвазийска хроника е възникнала към времето на император Никифор II Фока (963—969) или при неговия приемник Йоан Цимисхий (969—976), а най-късно до средата на второто десетилетие на XI в.

В хрониката се съдържат някои важни сведения за заселването и пребиваването на славяните, откъдето са отчасти с аварите, в Пелопонес, както и за усилията на византийските власти да асимилират тези славяни.

РЪКОПИСИ: Първа редакция (—A): T—Cod. Taurni, CCCXXXVI, b. I, 4 (XVI s.)—двест измения; K—Cod. Athin. kuffm, 220 (XV—XVI s.) с приблизително същия текст. Втора редакция (—B): I—cod. Iberon. 329 (XVI s.). За друг ръкопис, съхраняван в Collegio Greco в Рим, виж. *Sp. Lombros, Nicos kōdikē tou Chronikou Monemvasias, Nicos 'Ellinograhikon*, IX (1912), p. 243—251.

ИЗДАНИЯ: *N. A. Bees, Tō Peri tēs kōtikēs tēs Monemvasias Chronikēs. M. parai kai ē istorikēi perierchētes autōi. Bzantēs*, I, I (1909), pp. 37—103, сменяно pp. 61—75, успоредно издание на трите текста T, K и I.

КНИЖНИНА: *Krausbacher*, GBl, p. 402. — *L. Niederle, Slovanské starožitnosti*, II, 2, Praha 1906, pp. 184, 210—212. — *P. Charanis, Nicephorus I, the Savior of Greece from the Slavs (810 A. D.), Byzantina-Metabyzantina*, I (1946), pp. 75—92. — *P. Charanis, The Chronicle of Monemvasia and the Question of the Slavonic Settlements in Greece, Dumbarton Oaks papers*, V (1950), pp. 189—166. — *P. Charanis, On the Slavic Settlement in the Peloponnese*, BZ, XLVI (1953), pp. 91—103. — *Moravcsik, Byzantinoturcica*, I, pp. 237—238. — *P. Lemerle, La chronique improprement dite de Monemvasie: le contexte historique et légendaire*, REB, XXI (1963), pp. 5—49. Това издание не сме могли да използваме, защото го получихме след приготвянето на настоящия том напора.

CHRONICON MONEMVASIAE

Avars Slavique in Peloponneso considant

Α. Γένος αὐτῶν ἐθνῶν ὀνόματι καὶ Βουλγαρικῶν εἶσαν γὰρ τὰς κλίμας αὐτοῦς πάλιν, δεδωμένους προῦδας καὶ παιδικίνας, ἣ δὲ λογὴ γο-

ΜΟΝΕΜΒΑΖΙΪΣΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Avars u slaviani se zaselvat v Peloponnes

Α. Аварите били по род хунски и български народ. Те имали коси много дълги, пригърани с панделки и сплетени, а останалата им косия наподобявала носията на дру-

ορεσία αὐτῶν ὁμοία τῶν Λαπῶν ὄντων. Ὅντι ἐπύρρον ἔθνος τῶν Ἰμαξοβίων τῶν παρ' Καύκασον τὰ ἐπέκεινα πεδία νεμώμενοι ἐπὶ ἐσπέρως πενήθουσι πύρα τῶν γενησάντων αὐτοῖς Τούρρων τότεως φερόμενοι [τῆς] ἰδίας ἀνωστασίως χάρις καὶ τῶν τῆρα τῶν Εὐξείνου διαβάτες ἔρχονται ἐπὶ τὸν Βόσπορον. Ἐσαῖον δὲ ἀπείροντες διήλθον τόποις πολλῶν ἔθνων. Τούτοις παρεστηκότων ἀπαγορευόμενοι μέχρις οὗ πρὸς ὄχθας τοῦ Ἰστροῦ καταλήρσαι καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐλασθεύοντο αὐτοῖντες δεχθῆναι ἀνάσσει. Τοῦ δὲ βασιλέως φιλανθρώπως αὐτοὺς δεξιόμενον ἔλασεν παρ' — αὐτῷ ἔχειν τὴν κατοικίαν ἐν χώρῃ Μυσίας ἐν πόλει Λοκαστίωρ τῇ τῶν καλομένην Ἀσίωρ. Καὶ ἰξ ἀπόρον εἶσονται γέροντες καὶ εἰς πλῆθος ἐκωθέντες καὶ ἡσθημονες καὶ ἀχάριτοι εὐσεβήντες ἦσαν Ῥωμαῖος κακαστηγέμενοι, Θεῶνος καὶ Μυκεθόνος ἀχραιοκίχροντες καὶ αὐτῆρ τὴν βασιλῆα κακαστηγέμενοι.

Τῶν δὲ Μάυρικιόν τῶν σαήτρων ἐπειλημμέρον κατὰ τὸ ρ ἔβδωρριστον ε. ἔτος, δὲ δὲ χαρίως ἰστικός σπονδὸς αὐτῶν βαίοντο καὶ ἐγαυρόσαντο Θεσσαλίωρ, Ἑλλάδα, Ἀττῶρ καὶ Εἰβωων καὶ Πελοπόννησον, καὶ καταφείοντες τὸ γένη κατήχρον αὐτοὶ ἐν αὐτῷ. Οἱ δὲ δεσηθέντες ἐκαυρεῖν δεσπίασαν. Καὶ ἡ μὲν τῶν Πατρῶν πόλις κακασίθη ἐν τῇ τῶν Καλοβρῶν χώρῃ τοῦ Ῥητίου. — — — Τῶν δὲ Ἀρσῶν κακασίχοντες τὴν Πελοπόννησον διήχρονον ἐν χείρων σῆρ, μῆτι τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ, ἰξτε εἰκόω ἐποκείμενοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ ρ ες ἔτος τῆς τοῦ κόσμου κακασκῆς, ἕκασ ἦν ἔκασ ἔτος τῆς βασιλείας Μάυρικιον καὶ μέχρι τοῦ ρ τρισκοτοῦ τῶν τῶν καὶ δεκάτων ἔτων, ὅπερ ἦν ἔτος δ' τῆς βασιλείας Νουήρρον καὶ πάλαιον, τὸ ἔχοντος ἰόν Σαυράσιον. Μόνον δὲ τοῦ ἰσπολιμῶ μέρους τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ Κερθῶν καὶ μέχρι Μάλεον τοῦ Σιλιοβῶν ἔθνος ἀπὸ τῶν τῶν καὶ δέσβων κατῆχόμενος, σαυρήρος Πελοποννήσον ἐν τῷ αὐτῷ τῷ μέρει ἰόν τῶν Ῥωμαίων βασιλέως κατῆχοντο. Ἦς δὲ τῶν κακασίχων σαυρήρων, δεξιόμενος μὲν ἀπὸ τῆς σαυρῆς Ἀρμενίας φασκῆς δὲ τῶν ἔτων

гити хунн¹. Те биди народ измежду онези номади², които обитавали отвъдните равнини в полите на Кавказ. Тъй като пострадали твърде зле от намираците се в съседство турки, бягайки от тях, те се надигнали от своята земя, преминали крайбрежието на Черно море и пристигнали при Босфора³. А след като се вдигвали оттук, те преминали земите на много народи, влизали в борба с ония, които се изпречвали по пътя им, докато достигнали до бреговете на Истрия. Тогава изпратили пратеничество при Юстиниан⁴ с молба да ги приеме. Тъй като императорът го приел човеколюбиво, [аварите] получили от него позволение да се поселят в областта Мизия, в града Доростол, наричан сега Дристра. След като от бедняци станали богати, умножили се по брой, забравили [за старемото добро] и били неблагодарни. Почнали да покоряват ромите, заробвали жителите на Тракия и Македония⁵ и нападнали самата столица.

Когато Маврикий обладал скиптъра, през 6075 година⁶ хакният нарушил договора, предявил прекомерни искания и завладял Тесалия, Елада, Атика, Евбея и Πελοπόννησος [Аварите], като изтребили населението, сами се поселили в тази земя. Онези пък от жителите, които могли да избягат, се разпръснали. Така [населението на] града Патрас⁷ се преселило в областта Ригион в [Калабрия⁸ — — —]. И така, като завладели Πελοπόννησος, аварите, без да се полчиняват нито на ромейския император, нито някому другиму, прескарали там 218 години, сиреч от 6096 година от съвореннето на света, която била шестата година от царуването на Маврикий⁹, та чак до 6313 година, която била четвъртата година от царуването на Никифор Стари¹⁰, който имал син Ставракий. Само источната част на Πελοπόννησος, от Коринт и до Малесос¹¹, понеже била скалиста и недостъпна, не била завзета от славянското племе и пелопоннески стратег бил изирацан от ромейския император в тази част. Един от тези стратегии, който произхождал от Малка Армения, от рода на така на

¹ Сведенето на хрониста напомня думите на Procopius, Historia acaia, ed. J. Haury, pp. 44_v—45_v; ср. ГИБЛ II, стр. 149—150. Срв. също В. Гавкова-Златкова, Гъм въпроси за византийското влияние втруху българското облекло през Първата българска държава, ИИБИ, I (1951), стр. 301—302. ² С името *имаξοβίων* (хора, които живеят в коли) византийските автори наричали разните номадски племена. ³ Става дума за Керселикия Босфор, дн. Керчелски проток, а не за Босфора в Тракия. ⁴ Имп. Юстиниан I (527—565). ⁵ Сиреч днешна Източна Тракия и Одринско, означавана тогава с името Македония, докато под Тракия се разбира останалите днешни български земи. ⁶ Далената тук година 6075 от съвореннето на света = 567 от н. е., не отговаря на времето, когато е царувал Маврикий. ⁷ Град в Северен Πελοπόννησος. ⁸ Град в днешна Южна Италия (Reggio di Calabria). Става раназа за оснoването на град Моментазия в Πελοπόννησος. ⁹ Значи през 588 г. от н. е., която отговаря на 6096 световна година. ¹⁰ Никифор Стари (802—811). Четвъртата година от управлението му е 805 г. от н. е., която отговаря на покочената 6313 световна година. ¹¹ Малесос — планина в Източен Πελοπόννησος.

μαρτύριον Σαλησῶν συμβαλὸν τῷ Σθιαβιανῶν ἔθνει πολεμικῶς εἰλεῖ τε καὶ ἤρτωνται εἰς τέλος καὶ τοὺς ὠρηθῆναι οὐκ ἔσονται ἀποκαταστήσει τὰ οὐκ εἶτα παρέσονται. Τοῦτο μὲν δὲ προσημαίνοντος βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ γὰρ πλεονεξίας διὰ φροσύνης ἔθετο πρὸς πόλιν ἀνακαταστήσει καὶ ὡς αἱ Βάρβαροι καταδύνηται ἐπιπέμειν ἀνακαταστήσει καὶ ἀποδοῦναι τοὺς Βαρβάρους προσιοῦντες ταῖσιν. τῶν δὲ μετεσθῶν τῶν Πατρᾶς ἀνακαταστήσει τῷ ἴδιον τῶν Πατρᾶς αὐτοῖς ἀπεκαταστήσει μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ποιήσας, ὅς ἦν Ἀθηναῖος τὸ ὄνομα. Ἀρχιεπισκοπὴν τετράκωντα πρῶτον, ἐπιμήθη εἰς μητροπολίαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου. Πατριάρχοντος δὲ Ταρσίου ἐδόθη γὰρ αὐτῶν καὶ ἑλθεῖν καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας καὶ ἡ Μεθώνη καὶ ἡ Κορώνη. Ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ γαροῦ Ἀλεξίου τῶν Κομνηνῶν πατριάρχοντος πάλιν ἐδοξαμένον ἐπιμήθη ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Λακεδαιμονίας εἰς μητροπολίαν, ἐπισκοπῆντες γαροῦ Θεοδοίου ἐν ἐπιπέμειν. — — —

— — — Ἐρωτηθῆς καὶ Ἀθηναῖος ἕως δὲ Κορωνήτης κληρικῶς Λακεδαιμονίας γαροῖς πρῶτον ἔξελε διὰ τῶν ἰδίων τῶν Ἐξερῶν ἐπίσκοπον γαροῦ βασιλεῶν τῶν Ἀνατολικῶν ἐπὶ τῇ προεδρίᾳ [τοῦ] Κεῖρης. (pp. 61—63, 65—69)

В. Ἐν εἶναι τῷ 634-ῳ τῆς τῶν κομνηνῶν βασιλείας, ἔπερ ἦν ἕως 13^η τῆς βασιλείας Ἰωαννινοῦ τοῦ μεγάλου, εἰσῆλθον ἐν Κορινθιακῶν πρῶτος ἔθνος παροδόσει, τῶν Ἀιθίων λεγομένων, καὶ συνέσχευε πᾶσα ἡ πόλις εἰς τὴν θείαν αὐτῶν ὡς μὲν πρῶτον ἐσπρῶντο ἔθνος τοιαῦτον. Ἔτερον γὰρ κόμης μακρὸς πᾶν, διδεδυμένος πρῶτος καὶ πεπλεγμένος ἡ δὲ λατὴ φορεσθὶ αὐτῶν ὅμοια τῶν ἰσχυρῶν ὄντων. Οὕτως, καθὼς δὲ ἑξῆς γὰρ λέγει ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἔθνος ὄντες τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ἔπειτα τὸν Καίσαρα τὰ ἐπιπέμειν πεδία γερόμενοι, ἐπεὶ κατὰς πελόνηται πρὸς τῶν γαροῦ αὐτοῖς Τετραῶν, καὶ τῶν γαροῦ, — — — Καὶ δὲ ἀπὸ τῶν ἐπιπέμειν γαροῦ καὶ εἰς πλεονεξίας ποτὲ ἐκαθῆντες, καὶ ἀπὸ τῶν καὶ ἰσχυρῶν ἐφῆντες ἦσαν Ἐπιπέμειν καὶ ἐσπρῶντο, ὁμοῦ καὶ Μακεδόνες ἀρχιεπισκοπῆς καὶ αὐτῶν βασιλείας καταστήσαντες, καὶ τὰ περὶ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν.

речените Склировци¹, завързал сражение с племето на славяните, заловил ги и напълно ги изтребил, след което позволил на първоначалните обитатели да се завърнат по своите земи. Като узнал това, споменатият император Никифор се изпълнил с радости се погрижил да възобнови крепостите, църквите, манастирите и църквите, които варварите били разрушили, както и да покръсти самите варвари. Когато се научил за местожителството на жителите на Патрас, той ги върнал отново в земята на Патрас заедно с техния [духовен] пастир, който се именувал Атанасий². Съпоставящата по-рано [тук] архиепископия била издигната в митрополия от император Никифор. А по времето на патриарх Тарасий пък към нея били придобдени също и епископията на Лакедемония³, както и Метон и Корон. След царуването пък на господаря Алексий Комнин, по време на патриарх Евстратий⁴, при епископския господин Теодосий, в 6591 година⁵ пресветата епископия на Лакедемония била надигната в митрополия. — — —

— — — Когато твърде старият клирик от Лакедемония, свещеник Атанасий Кондокоци бе запитан, той отговори: „Аз служех под епископа на Езеро⁶ господина Василий Анатолик, подчинен на митрополията на Крит.“

В. През 6064 година от сътворенето на света⁷, която била 32-ата година от царуването на Юстиниан Велики⁸, в Цариград пристигнали пратеници на странен народ — на така наречените авари. Целият град се стеснял, за да ги види, тъй като не били виждали никога такъв народ. Прочее [аварите] имали твърде дълги коси, превързани с панделки и сплетени, а останалата им носия наподобявала носията на другите хуви. Те — както Евagriй разказва в своето пето слово от „Църковната история“⁹ — били народ от онези номади, които обитавали отвъд Кавказ, по тамашните равнини. Тъй като пострадали зле от своите съседни турките, те избягали от тях — — —¹⁰. След като от бедняци забогатели, те се умножили много на брой, забравили [за стореното добро] и станали неблагодарни. Почнали да покоряват ромеите, заробвали жителите на Тракия и Македония, нападали самата столица и опустошавали

¹ Това е стратегът Лео Склир, за чиято назначение по времето на имп. Михаил I Ραγκαβ (811—813) споменава *Scriptor Incertus*, ed. Bonn, p. 336 8—9. Срв. *Bees*, op. cit., p. 78 sq; *Charanis*, *The Chronicon*, p. 145 sq. ² Митрополията на Патрас Атанасий живял по времето на цариградския патриарх Тарасий. Вж. *Bees*, op. cit., p. 79. ³ Град в Пелопонес. ⁴ Цариградски патриарх (1061—1084).

⁵ Сиреч 1083 г. от н. е. ⁶ Споменатият Василий Анатолик е бил епископ на областта Езеро в Пелопонес, где обитавало славянското племе на езерците. ⁷ Съсложната година 6064 отсвържа на 556 г. от н. е. ⁸ В същност 32-ата година от управлението на имп. Юстиниан I отсвържа на 558/9. За това пратеничество вж. посоченията у *Micraeasica*, *Byzantinoturcica*, I, p. 70. ⁹ Вж. текста у *A. Etiez — L. Parmentier*, *Les Eclesiastiques* *histoire* от *Evagrius* *with the Synodus*, London 1896, p. 190. Срв. *Григорий III*, стр. 266.

¹⁰ Следва текст, който се повтаря и в първата редакция.

μενοι. Παρέλαβον δὲ καὶ τὸ Σίρμιον, πόλιν τῆς Ἐξοχῆς ἐπίσημον, ἣς ἐν Βουλγαρίᾳ οἶον τὴν κολεῖται Σιρμιός, πρῶτη πῦρ ἐπὶ Γηραιῶν γραμμῶν, Ἰουστινῶν δὲ τῷ βασιλεῖ παρεδομένη παρ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτοι οὖν συνθήκη ἐποιήθησαν ὑπὸ Ῥωμαίων γενόμεναι πρὸς αὐτοὺς, ὑποσηκόντων παρέχειν αὐτοῖς φόρον ἑτήσιον ἡμισὶ χίλια π'. Καὶ ἐπὶ ταύταις ἐτηρησάμενοι οἱ Ἄβαροι ἠουχάζον.

Τοῦ δὲ Μανρωίου τῶν σκίθων ἐπισημῶνα κατὰ τὸ ἔτος χριστοῦ 4^{ου} ἔτος αὐτοβέουσο οἱ Ἄβαροι πρὸς αὐτὸν ἀξιώσαντες ταῖς π' χίλια τῶ χρονοῦ ἡς ἐλάμβανον παρὰ Ῥωμαίων προσεθήκη ἄλλως εἶσοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς ἐκείνης ἐκείνου καταδέξατο ταῦτα. Ἄλλ' οὐ δύνανται ὁ τῆς συνθήκης λόγος περιεῖραι δὴ ἐνκατῶν. Χαράς γὰρ ὁ αὐτῶν ἡμερῶν ἄλλοι ἄλλῃ πρόφασιν ποιούμενος ἡς τὸ εἶραῖν ἄριστον πόλεμον καὶ αὐτῶν ταύτην ὡς ἐν τῇ περιγραφῇ. Ἦνα τὰς συνθήκας καὶ ἐξουσιῶν Συγγῆνα λαμβάναν, πῶν τῆς Θούρας, ἀρτῆλαιον ταύτην εἶραῖν, πρὸς δὲ καὶ Ἀγροσίους καὶ τὸ Βιμνάσιον νῆσοι δὲ ἴσται ταῦτο μεγάλη τοῦ Ἰατρῶν. Παρέλαβε δὲ καὶ τὴν Ἀγγιλιαν τὴν τῶν Μεσοίην τῆς Μακεδονίας, καὶ πολλὰς ἑτέρας πόλεις ἐξουσίασε τὰς ἐπὶ τὸ Ἰλλυριῶν τελοῦσας. Ἐλάθεν δὲ καὶ μέχρι τῶν τῶν Ῥωμαίων προσεῖται τὸ πάντα λαμβόμενος. Ἡπειλὰ δὲ καὶ τὰ Μακρὰ τέρη καταστρέψαι. Ὀλίγοι δὲ τινες αὐτῶν τὸν πορθῶν τῆς Ἀρβῶν διαβάντες καὶ τὰ τῆς Ἀσίας χωρία λησόμενα αἴθης ἀνίστασθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρόβας παρὰ τὸν Χαράν ἐξουσιῶν Ἐλλάδος πρὸς τὸν Κοιμιστιῶνι προσεθήκη τῶν πόλεων ποιούμενος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ εἰρήνην ἔβαν ὁ βασιλεὺς καθολογῆσαι. Μικρὸν δὲ ἠουχάζον πῶν τὰς πρὸς δὲ ἡλιὰ καὶ καταπολεμῆ δαυτοῖς τῆν πὲ Σαυθῶν χόρον καὶ τῆν Μοσίαν, καταστρέψας ἠουχῶν πῶν πῶν. Ἐν ἐτέρη δὲ εἰσβολῇ ἐχειροῦσται πῶν τῆν Θεσσαλίαν καὶ

безопасно нейните околности. Те завзели също и Сирмиум, прочут град в Европа¹, който сега е в [пределите на] България и се нарича Стриом², а по-рано е бил владян от гетидите, от които с бил предаден на император Юстин³. И тъй поради това роменте сключили с тях позорна спогодба, като им обещали да им дават годишна дан 80 хиляди жълтици. При тези условия аварите обявили, че ще живеят в мир.

През 6090 година⁴, когато Маврикий държал скиптъра [на царството], аварите изпроводили пратеници при него, като поискали към 80-те хиляди жълтици, които получавали от роменте, да бъдат прибавени други двадесет⁵. Желаяйки мир, императорът приел това, обаче постигнатото споразумение не продължило повече от две години. Защото техният вожд каганът намислял все нови поводи, за да намери предлог за война, и изисквал прекомерни неща, та да му бъде отказано нещо. Той нарушил спогодбата и внезапно завзел намиращия се в Тракия град Сингидунум⁶, като го заварил без страха. Освен това [завзел] Августа⁷ и Вимнациум⁸ — това е голем остров на Дунава. Той завзел също и Анхиастро, сегашната Месина в Македония,⁹ а превзел и много други градове, които се намирили под властта на [управителя на] Илirik¹⁰. Като опустошавал всичко, той стигнал дори и до предградията на Цариград, а заплашвал да разруши и Иългата стена¹¹. Малшина [от аварите] като преминали протока при Абидос¹² и опустошили областите на [Мала] Азия, отново се завърнали. Императорът изпроводил при кагана като пратеници патриций Елпидий и Коментюл¹³, като увеличил данта. При това условие варваринът се съгласил да спазва мира. След като кротувал малко време, той отново нарушил споразумението, нападнал с голяма сила областта Скития¹⁴ и Мизия и разрушил тогърде голем брой крепости. При друго нашествие той завзел цѐла Тесалия и

¹ Сиреч на Балканския полуостров. ² Отговаря на старобългарската форма на името Стрима. Срв. тук стр. 43, сѐл. 17. ³ Имп. Юстин II. ⁴ Сиреч в 582 г. от н. е. ⁵ Срв. към това *Theoph. Simocatta* Historiae, ed. C. de Boor, p. 44 sq.; ГИБН, II, стр. 292 сл. ⁶ Дн. Белград. Сингидунум се е намирал в Илirik, а не в Тракия. ⁷ Според W. Tomaszek; PWRĖ II, col. 284b, с това име е означена крепостта при устието на р. Огоста, западно от гр. Оряхово; срв. и ГИБН, II, стр. 283, бел. 2. ⁸ Град на мястото на дн. Костолак в Югославия, но вероятно неизвестният съставител забавля за т. нар. Сремски остров, сиреч източната част на областта Срем Вл. Ст. Стокожевич. Три прилога историко-географски. I. Сремско остров, Глас, СХХХVI (1927), стр. 77—79; срв. ГИБН, II, стр. 284. ⁹ I. е. Дривизара в Нѐт. цркви, която в средновековното се наричала и Месина. За събитията срв. *Theoph. Simocatta* op. cit., p. 44 sq.; ГИБН, II, стр. 292 сл. ¹⁰ Тези градове и същност се намирили в Тракия. ¹¹ Тази стена била изградена от император Анастасий през 512 г. между Салонрия на Мраморно море и Доркос на Черно море, за да заплашва Цариград от варварските нападения. Срв. *Eugrinos*, op. cit., p. 136. ¹² Град в Мала Азия; развалини при дн. Бобаливалес. ¹³ За тези пратеници им. сведения в ГИБН, II, стр. 294. ¹⁴ Освещено, Scythia Minor, т. е. дн. Добруджа.

την Ἑλλάδα πάσαν τὴν τε πολίων Ἑπειρῶν Ἀττικῶν καὶ Ἑβρωτῶν. Οἱ δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐφορηόμεναις πόλεσιν εἶλον καὶ ἐκρέοντες τὰ εὐγενῆ καὶ ἑλληρικὰ ἄθηα καὶ καταφθείροντες κατέβησαν αὐτὰ ἐν αὐτῇ. Οἱ δὲ τὰς μακρότους αὐτῶν χεῖρας ἀνηθέτους ἐσφύειν, ἄλλος ἄλλοιῶν ἀνασφύειν. — — — (гр. 61—66)

цяла Елада, целия древен Епир, Атика и Евбея. Тогава [аварите] нахлули и в Пелопонес, завладели с войни, прогонили и изстребили благородното и елинско население и сами се поставили там. Онези от жителите, които успели да се спасят от техните кървави десници, се пръснали на разни места ...

VIII. ИСТОРИЯ НА СХИЗМАТИЦИТЕ

От XI в. започва едноименно съчинение, в което се дават сведения по византийското становище за борбата за надмощие между Римската и Цариградската църква. Авторът на това анонимно съчинение не винаги спазва хронологическия ред на събитията. Въпреки това обаче в него се съдържат интересни сведения във връзка с покръстването на българския народ.

РЪКОПИСИ: cod. — Venet. — Marc. 575, M — Monac. 28 (= XVI s.).

ИЗДАНИЯ: J. Hergenröther, Monumenta graeca ad Phocum eiusque historiam pertinentia, Ratisbonae 1869, pp. 171—181.

КНИЖНИЦА: J. Hergenröther, Photius, Patriarch von Constantinopel, III, Regensburg 1869, pp. 843—876. — Морозовъ, Византизмичка, I, p. 296.

HISTORIA SCHISMATICORUM

ИСТОРИЯ НА СХИЗМАТИЦИТЕ

De haereticis e Bulgaria expulsis

Българите проповядват еретици

Τότε καὶ ἐκ Ρώμης τῶν ταύτων οὐρεῶσαν οἱ ἑρῆσαι ἐκδιωχθέντες ἤρποντο πρὸς τοὺς Βουλγαρίους καὶ ἀσεβήσαντο ἐν ταύτοις τῆς εὐσεβείας θεολογίας ὅσως ἐν τῇ πίστει, ἀ μὴ ὁ τῆς εὐσεβείας βοηθὸς θεότατος Φώτιος ὄνο μαθηταὶς ἐπιστολὰς πρὸς πάντων κέκοιμε τὴν ἑρῆσαν, στήλητων ἡμῶν καὶ διελέγγων τῆν ταύτων ἄθεον ἄβυσσον, ἀ καὶ τοῖς Βουλγαρίοις ἀπεκρίσασθαι καὶ ταύτων διέλυσαι τοὺς φθιστολαοὺς καὶ θεῶν ἀγαπίους ταύτων αἰσῶσαι καὶ τῶν ἑαυτῶν ἁγίων τοῖς τῆς ἀνομίας ἱερῶν καὶ τοῦ Ἀναγιγνώσκου προδομῶν ἀπὴλθαι. Ἀλλ' οὐ τὴν ἐκκλησίαν ὑφ' ἡμῶν τῆς Ρώμης διὰ τῶν ταύτων ἐπιστολῶν διέκριεν ὁ θεότατος Φώτιος, ἐς οἱ τῆς δευσεβείας συνήγοροι διακίνοισα, εὐσεβείας οὐκ ἐφ' ἡμῶν καὶ

И тогава, изгонени и от Рим, дейците на тези ереси¹ дошли при българите и те биха ги отделили от благочествето, понеже били поубутвърдени във вярата, ако пребожественият защитник на благочествето Фотий не бе изпратил две общи послания² до вселенската църква, изобличавайки и заклеймявайки едновременно неблагочестивата им ерес. И тези послания били предадени на българите, и чрез тях те презрели гибелните и отклоняващи от бога [хората] техни ереси и изгонили от своите предели дейците на беззаконieto и предвестниците на антихриста. Но пребожественият Фотий чрез тези послания не отдели Римската църква от нас, както твърдят защитниците на безбожието, понеже тогава

¹ В случая се имат пред вид последователите на еретика Левкий. Последният е живял вероятно по времето след шестия вселенски събор, т. е. след 787 г. Левкий и неговите привърженици проповядвали, че светият дух произхождал и от синя, а не само от отца, както учела официалната църква. Затова Левкий и неговите привърженици били преследвани от Римската и Цариградската църква. Левкианството добило голямо разпространение във франкските конорие и остана в Италия до времето на Карл Велики (742—814). Наскоро след покръстването привържениците на Левкий, изгонени от Рим, пристигнали в България. След като патриарх Фотий аватисосал левкианството и посланието си до княз Борис от 865—866 г., привържениците на Левкий били изгонени от България. Срв. J. Hergenröther, Photius, Patriarch von Constantinopel, III, pp. 844, 853—858. ² Става дума за двете послания на патриарх Фотий — едното вероятно ще да е писмото до княз Борис, писано между 865—866 г., а другото — Опръжното послание до източните патриарси от 867 г. И в двете послания Фотий обяснява зряването, чийто привърженик бил Левкий, и неговите последователи. Вж. В. Н. Златарски, Посланието на цариградския патриарх Фотий до българския княз Борис, София 1917, стр. 37, 123. Срв. ГИИИ, IV, стр. 62.

της θειοτάτης συνέδου συγκροτηθείσης ελευθῆ τε καὶ οὐκ ἐπιβεβηκυίας τοῦ θειοτάτου Ἰωάννου τοῦ Πάπας ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλείων μάλιστα συνέδου καὶ ἐπιτήρυξε καὶ τοὺς κακοὺς ἐκείνους ἐργάτας παρήκε πῶν ἕστερον μετὰ παραδρομῶν πλείονων ἐπὶ τῶν ἐκείνου δόξων καὶ κινήσεων ἐπὶ τῆς τριτοῦ της ἀρέσκως. (pp.178—179)

пресветият и пребожествен събор¹ бе свикан с грижата и одобрението на пребожественния папа Йован². Но [съборът] още повече сплоти и укрепя [църквата] и принуди злосторните дейши да избягат, макар че по-късно след много години [църквата] бе завладена с ил-мама и бе покорена от тази ерес³.

¹ Става дума за събора от 869/870 г., свикан от Василей I Македонец, за да изгладят конфликта между Римската и Константинополската църква и по-специално да се изгладят връзките или връзка с покръстването на българите. ² Касае се за папа Адриан II (867—872). Авторът на това анонимно съчинение е обярнал реда на събитията. Както е известно, писемта послания на Фотий са писани през периода 865—867 г. и църковният събор, на който било заповедано връзването, името гробища било Леокой и неговите последователи, бил свикан през 869/870 г. по времето на папа Адриан II, а не по времето на папа Йован VIII (872—882). ³ Контактният на двомъното съчинение във връзка със схизмата в случая има пред вид възмъсто на пълския престол от Формоза в 891 г. Срв. *Hergenrother*, op. cit., 857.

134
135
136
137
138
139
140

IX. БРЮКСЕЛСКА ХРОНИКА

Това е една анонимна хроника от XI в., която съдържа кратки сведения за римската и византийска история до 1034 г. Непознатият автор на хрониката е използвал хрониките на Теофан, Симеон Магистър и други неизвестни извори. Освен това той, изглежда, е използвал и техните първоизвори.

В Брюкселската хроника се съдържат някои кратки сведения за българската история до падането на България под византийско робство.

ГЪКОПИЦИ: В—Bruxellensis 11376 (XIII s.).

ИЗДАНИЯ: F. Cumont, *Anecdota Bruxellensis. I Chroniques byzantines du manuscrit 11376*, Gand 1894.

БЛИЖИНИЦА: C. de Boor, *Der Angriff der Rben auf Byzanz*, BZ IV (1895), pp. 445—466. — *Krumbacher*, *GBL*, p. 396. — *Motacsiak*, *Byzantinoturcica*, I, p. 253.

CHRONICON BRUXELLENSE

1. De Marciani origine

Μαρκιανός ἀνηγορεύθη ἐπὶ τῆς συγκλήτου, τῷ γένει Ἰλλυριός, τῷ ἀξιώματι τριβούνου, σφετέρις ἐπὶ τοῦ Ἀσιακοῦ παραισίου ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν ἀρχόντων. (p. 22_{u-v})

2. De Leonis origine

Λέων ὁ μέγας τῷ γένει Θούξ, τριβούνος τῆν ἀξίαν, ὁ μέγας, ὁ ἴσιν κατὰ Ῥωμαίους στρατός, ἀνηγορεύθη ἐπὶ τῆς συγκλήτου, σφετέρις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραισίου Ἀσιακοῦ ἐν τῷ τριβουναλίῳ. ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βουλῆς ἐρέχθη τὸ λείψανον τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας ἐν τῷ Στρυμόν, καὶ μετατέθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς ἐν ταῖς Δομνίον. (p. 23_{g-u})

БРЮКСЕЛСКА ХРОНИКА

1. Произходът на Маркиан

Маркиан¹, по род иллириец, по длъжност трибун², бил провъзгласен за император от сената и увенчан от патриарх Анатолий³ в трибуналия⁴ на Кампа⁵.

2. Произходът на Лъв I

Лъв Стари⁶, Макелът, което у римляните значи „убиец“, по род тракеец, по чин трибун, бил провъзгласен [за император] от сената и увенчан от същия патриарх Анатолий в трибуналия. През неговото царуване мощите на светата мъченица Анастасия били пренесени от Сирмунум⁷ и положени в мартириума⁸ ѝ, в квартала Домини⁹.

134
135
136
137
138
139
140

¹ Византийски император (450—457). ² Трибунът е командувал с военна част от около 400 души. Сгр. L. Bréhier, *Les Institutions*, p. 342. ³ Цариградски патриарх (449—458). ⁴ Место, където се събирали войските и била провъзгласявани императорите, вероятно три м. с. Бакърчелей [старото Макричелей] на Мраморно море, отстояващо от Цариград. Сгр. R. Janin, *Constantinople byzantine*, Paris 1950, p. 412. ⁵ Кампос бил предградие на Цариград, разположено на северозапад от града. ⁶ Лъв I, византийски император. ⁷ Дн. Сремска Митровица. ⁸ Мартириумът бил храм, където се поставяли мощите на мъченици. ⁹ Този квартал се е наричал около Златния рог. Сгр. Janin, *op. cit.*, pp. 320—321.

3. De Anastasii origine et de rebellionе Vitaliani

Ἀναστασιος ὁ ἄριστος, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀναρκείου δευτέρου, ἐβασιλεύειν ἐτη κζ' μῆνας δ' ὄλιγος δὲ ἔλεγεν, ὅσας τὸν μὲν ἐν ἀστυνόμῳ μέλει αἶμα, ὡς δὲ ἕναρον γλαυκῶν ἀναρκεῖα δὲ βασιλεὺς ἐπὶ Ἀσιάρχῃ τῆς Ἀνατολῆς, σφεθεὶς ἐπὶ Ἐὐθυμίου π(α)ριούχου ἐν τῷ καθέρονι τοῦ ἐπιποδρόμου ὁ αὐτὸς κἀκεῖ τὴν κατέχοντα τοῦ ἁγίου Μωκίου ἐπὶ αὐτοῦ Βηγάτιος ὁ Θεῶς ἀντίφως καὶ παραλαβὼν τὴν Θέρσην ἦλθεν εἰς τὸ Ἀνάκλιον προαιδέων ἄλλὰ καμαρῶσαντος αὐτῷ Μωρίνου τοῦ ἐλάτρου μετὰ θεῶν παρὸς, ὁ κασεκείατος Πρόκλος ὁ φιλόσοφος, κατέφλεξε τὰς ναῦς τὸν βασιλέων. (p. 24₄₋₁₈).

4. Iustinus Thrax augustus appellatur

Ἰουστίνος ὁ Θεῶς, καίμη· ἰεραβάρου, ἀνηγερέθη ἐπὶ τῆς σφελήτου, σφεθεὶς ἐπὶ Ἰωάννου π(α)ριούχου τοῦ Καπαδόκιου καὶ ἱερακεία ἐτη δ' ἡμέρας κβ'. (p. 24₁₄₋₁₆).

5. Avari in Moesia et Thracia consistunt

Τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ ἔρχοντο οἱ Ἄραρες ἐκ τῶν ἰδιῶν καὶ ἦλθον εἰς τὰ μέρη Μωσίας καὶ Σαρθίας. (p. 25₁₄₋₁₆).

6. De Aureliani interitu

Ἀυρηλιανὸς ἐτη ε' μῆνας ζ' ὀλιγὸς μέλλον κατ' ἡμῶν κατεῖν πόλεμον ἰδολοφανήθη ἐν Κανῶ Φροῦρου. (p. 17₂₉₋₃₀).

7. De origine Phocae

Φωκάς ὁ τέραντος ἀνηγερέθη ἐπὶ τοῦ σφελήτου ἦν δὲ τῷ γένει Θεῶς <ἦ> Καπαδόκιος· ἰεραρέθη δὲ ἐν τῷ καθέρονι ἐπὶ Κερακῶ π(α)ριούχου. (p. 29₁₃₋₁₄).

3. Происхождение на император Анастасий и бунтът на Виталиан

Анастасий Дикор¹, който произхождал от Дирахим², царувал двадесет и седем години и четири месеца. Наричал се Дикор, понеже едното му око било черво, а другото синьо. Провъзгласен бил за император от императрица Ариадна³ и увенчан от патриарх Евтимий⁴ на императорския трон в хиподрома Той построил цистерната Свети Мокий⁵. През неговото управление Виталиан Тракиецът⁶ вдигнал [бунт], завладял Тракия и като плячкосвал, дошъл до Анаплус⁷. Но когато епархът Марин⁸ влязъл в морско сражение с него, изгорил корабите на варварите с тесен огън⁹, който философът Проклът намерил.

4. Провъзгласяването на Юстин Тракиец за император

Юстин Тракиецът¹⁰, комес на екскупитите¹¹, бил провъзгласен [за император] от сената и увенчан от патриарх Йоан Кападокиец¹². Царувал девет години и двадесет и два дни.

5. Аварите се поселват в Мизия и Тракия

По същото време аварите избягали от собствените си [земи] и дошли в пределите на Мизия и Скития¹³.

6. Убийството на Аврелиан

Аврелиан¹⁴ [царувал] пет години и седем месеца. Той, като възнамерявал да предизвика война срещу нас¹⁵, бил убит с измама в Кенофрурион.

7. За произхода на император Фока

Узурпаторът Фока¹⁶ бил провъзгласен за император от войската. По род бил тракиец или кападокиец. Той бил увенчан в трибуналия от патриарх Кириак¹⁷. Царувал седем години, десет месеца и двадесет дни.

¹ Анастасий I, византийски император (491—518). ² Дн. Драч. ³ Съпруга на император Зенов (474—491), която след това се омъжила за император Анастасий. ⁴ Цариградски патриарх (489—495). ⁵ Тази цистерна се е намирала в западната част на Цариград, в квартала Свети Мокий. Срв. *Jatin*, op. cit., p. 364. ⁶ Византийски пълководец, който вдигнал бунт срещу император Анастасий I през 513/4 г. За подробности вж. Ю. Кулакоският, История Византии, т. I, стр. 479. Височина ⁷ на европейския бряг на Босфора, дн. Ариауткой. Срв. *Jatin*, op. cit., pp. 426—427. ⁸ Съветник на Анастасий I, назначен за началник на флота по време на бунта на Виталиан. ⁹ Т. нар. „мизийски“ или „тракий“ огън бил изначерен според някои от философа Проклът (ок. 410—485). ¹⁰ Юстин I, византийски император (518—527). ¹¹ Началник на държавната гвардия. Срв. *Brehier*, op. cit., p. 326. ¹² Йоан II Кападокиец (518—520). ¹³ Първото притеняване на аварите се явява в Паригрион в 558 г. Срв. *Moratesik*, Byzantinoturkica I, p. 70. ¹⁴ Римски император (270—275). ¹⁵ Той е бил убит при сражението Кенофрурион (дн. Сивели). когато в същност се отправил на поход срещу персите. Срв. ДИБИ, I, стр. 73. ¹⁶ Византийски император (602—610). ¹⁷ Цариградски патриарх (595—606).

8. De Leone Armenio augusto et de Thomae Slavici rebellione

Λέων δ' Ἀρμένιος <δ> καὶ πατριάρχης, ὁ τὸς ἰσθίος βίβλος ἐξέτας, υἱὸς Βέροδα πατριάρχου, ἀνηγορεύθη ἐπὶ τοῦ πατριάρχθους σινοαῖ, καὶ ἐπέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐστίθη ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἕως Νηρηόρου πατριάρχου ἔσται δὲ σὺν τῷ αὐτῷ πατριάρχει Σοφίαστων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, μετακλήσας αὐτῶν Κωνσταντινῶν ἱερωτάτους δὲ τῶν σχολῶν οἱ γέροντες κατέσχεσαν αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βασιλεὺς δὲ ἔτη ζ' μηνῶν ε' ἡμέρας ζ' ἐπὶ αὐτῶν Θεοδώρ δ' ἀπάτης δ' Ἀμμορσίου μετὰ υἱοῦ καὶ θυγατρὸς ἑπιστολῶν παρεστάσε τῇ πόλει ἔτη γ' καὶ μετῶν τῶν τοῦ βασιλέως δευνοσίου γράψας ἔγραψε εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν κατὰ πόλεως ἡλιε ἐν ζ' μηνῶν ἑπὶ τοῦ βασιλέως καὶ προσδοκῆς ἐπὶ τῶν συμμοσίων αὐτοῦ, τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν σιερηθῆς καὶ κραιμαθῆς ἐπὶ ἐύλου, ἀπαλλῆρη τοῦ ζῆν. (pp. 32_{2r}—33_{2v})

9. Avari Constantinopolim oppugnant

Ἡρόκλιος ἀνηγορεύθη ἕπο τοῦ σινοαῖ ἐν Ἀφρικῇ ἔκειτο γὰρ ἔρ σινοαῖ καὶ παρεστῆμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐστίθη ἕως Σεργίου π(α)τριάρχου ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἦλθε Σάβρος δ' σινοαῖ Ἡροκίου μετὰ ἀντάματος πολλῆς ἐν Χαλκεδόνι προσδοκῆς πᾶσι τῶν Ῥωμαίων γῆρ. ὁμοῦ καὶ ὁ γυγῆνος τῶν Ἀράβων ἦλθεν ἕως τῆς χειρῆς πόρης καὶ ἐκασθέθη πεχομαζῶν τῆν πόλι. (p. 29₁₈₋₂₁)

10. Iustinianus auxilium Terbellis regnum suum recuperat

Ἰουστινιανὸς τὸ δευτερόν δ' ἐνάμητος, λαβὼν γυνῆκα τῆν θρυαῖρα τοῦ γυγῆνου Χαζάρων Ἰλδῶν εἰς Βουλγαρίαν καὶ προσδοκῆς Τέλβρα, τῶν ἀρχῶν Βουλγαρίας, ἔρχεται μετ' αὐτοῦ ἕως τῆς γυγῆς πόρης, καὶ δόει πᾶσα τῷ Τέλβρα παραλαβῆναι τῆν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἀναστῆ τοῖς δύο τρυάνους τῶν τε Δεόντων καὶ Ἀρμάσων καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐβασίλευσε δὲ ἔτη ε'. (p. 30₁₇₋₂₂)

8. За император Льв Арменек и за встанието на Тома Славянин

Лъв Арменек, прешивка, който свалил светите икони, син на патриций Варда, бил провъзгласен за император от оцелялата войска и като влязъл в Ковстантинопол, бил увенчан в света София от патриарх Никсифор¹. Заседно със същия патриарх увенчал сива си Симватий, като го нареклъ Ковстантин. Влезлите обаче комеси на схолите² го убили в църквата. Той бил император седем години, пет месеца и седем дни. По това време бунтовникът Тома Аморесцъг³ с флота и голяма конница останал при столицата три години. И като узнал силата на императора, избягал в Аркадиопол⁴. Там, обсаждан седем месеца от императора и предаден от съзаклятниците си, бил лишен от краката и ръцете и повесен на дърво, умрял.

9. Авари обсаждат Цариград

Ираклий⁵ бил провъзгласен [за император] от войската в Африка, защото той бил там стратег. Като дошъл в Цариград, бил коронисан от патриарх Сергий⁶. По трсмето на царуването му военачалникът на персите Сарвараз пристигнал с голяма войска в Халкедон⁷, като оплячкосал цялата ромейска земя. Също така и аварският хаган дошъл до Златната врата⁸ и започнал да обсажда града⁹.

10. Юстиниан II отново взема властта с помощта на Тервел

Император Юстиниан Ривотмет¹⁰ за втори път, като взел за жена дъщерята на хазарския хаган, дошъл в България, взел със себе си Тервел¹¹, вожд на българите, пристигнал заедно с него до Златната врата и като дал дарове на Тервел, завладял царството си, погубил двамата узурпатори Леонтий¹² и Апсимар¹³ и мнозина други. Царувал шест години.

¹ Цариградски патриарх (806—815). За него срв. ГИБЛ, III, стр. 290 сл. ² Т. е. началници на столицте. Срв. тук стр. 129, бел. 47/48.

³ През 821 г. византийският пълководец Тома Амореци, наричан още вероятно поради произхода си Славянин, вдигнал бунт в Мала Азия против император Михаил II (820—829). Бунтът се превърнал в мощно движение на византийската градска и селска беднота против господстващата феодална класа. Главна движеща сила на встанието били селските. За това встание виж Е. З. Липшиц, Восстание Фомы Славянина и византийское крестьянство на грани VIII—IX вв., ВДИ (1939), кн. 1, стр. 252—255; М. Рафарови, О порекло Томе, воше устана 821—823, 360-тият рилон, кн. XXXVI, Византологичен институт, кн. 2, 1963, стр. 35—38. Според А. Василев, Byzance et les Arabes, 1, Bruxelles 1935, p. 30, встанието започнало в 820 г. Срв. А. П. Кождан, Деревня и город Базантин, Москва 1960, стр. 660, с.л. 6.

⁴ Дн. Люксембург. ⁵ Двобликии император (610—641). ⁶ Цариградски патриарх (610—639).

⁷ Халкесон — дн. Кадыйой на малозийския бряг на Босфора срещу Цариград. ⁸ Златната врата се намирала в югозападната част на Теодосиевата стена и водела направо към т. нар. Меза или „Средна Улица“. Срв. Janin, op. cit., p. 309.

⁹ Касае се за обсадата на Цариград от авари, перси и славяни през лятото на 626 г. Срв. ГИБЛ, III, стр. 41 сл. ¹⁰ Юстиниан II, византийски император. ¹¹ Български хан (701—718). ¹² Византийски император (695—698). ¹³ Пълководецът Апсимар като византийски император се царувал Тибериј III (688—705).

11. *Constantinus Copronymus contra Bulgaros bellum gerit*

Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώνυμος ἐκράτησε τῆς βασιλείας ἐπιβουλεύθεις δὲ ἐπὶ τοῦ ἴδιου γαμβροῦ ἐπαδόθη τὸ θέλημα, καὶ εἰσελθὼν ἐν ἡφαιίται ἐνέφρασε αὐτὸν ἀπεκρυβέντων δὲ καὶ τὸν π(α)τριάρχον Κοπριαντανόπουλον οἷτος ἐκείσας τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐαζήθησεν αὐτίκας πολλὰς τῶν Σαραπηνῶν. (p. 31²²⁻²³)

12. *De clade Nicephori in angustiis Bulgariae*

Νικηφόρος ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ἐπὶ τῆς ἀνελήσει στερθεὶς ἐπὶ Ταρασίον π(α)τριάρχον ἐξείσασε δὲ τὴν αὐτῆν Ἐιρήνην ἐν Ἀθίνας ἵκει καὶ ἐν κῆρ πλοῦν ἐπέλειπεν. Ἀναγορευθεὶς δὲ Σταυρομάχου τὸν υἱὸν αὐτοῦ στέφας αὐτὸν ἅμα τῷ πατριάρχῳ Ταρασίῳ οἷτος εἰσελθὼν ἐν Βουλγαρίᾳ μετὰ δυνάμειος πολλῆς μετὰ πάντων ἐκείσε ἐπέλειπεν βασιλείους ἐτη ἡ' μηνῶν θ'. (p. 32¹³⁻¹⁵)

13. *Crumus Romanos profugit*

Μιχαὴλ ὁ Κοροναλάτης ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς στερθεὶς ἐπὶ Νουσιόρου π(α)τριάρχον ἀναγορευθεὶς δὲ καὶ Θεοφιλάτου τὸν υἱὸν αὐτοῦ, στέφας ὅν τῷ αὐτῷ πατριάρχῳ στεραιουθεὶσας δὲ πῶς πολλὰ καὶ συμβολῶν Κρούμου, τῷ ἄρχοντι Βουλγαρίας, ἔσχε διαλαθεὶς μετὰ ἄλλοισιν αὐτῶν ἐν τῇ πόλει βασιλείσας ἔτος ἐν μηνῶν ζ' ἡμέρας ζ'. (p. 32²⁸⁻²⁹)

14. *Basilius contra Bulgaros bellum gerit*

Βασίλειος ὁ νεὸς ὁ Βουλγαρομάχος περὶ φερόμενος καὶ τροπαιοῦχος, ἐπιπόλεμος ὄν καὶ φιλόχρηστος, πολλὰ κατεργασάμενος κατὰ τοῦ Βουλγαρίων ἔθνος ἐτι δὲ καὶ κατὰ ἑτέρον πολλῶν τροπαία καὶ νίκας βασιλείῳ ἑν Κοπριαντῶν ἐκατέλεξε αὐτοῦ ἐτη ς'. (p. 34¹⁵⁻²⁰)

11. *Константин V Копроним воюва срещу българите*

Неговинт¹ син Константин Копроним завел царската власт. Понеже му бил устроен заговор от собствения му зет², той вторъжил темите, влязъл в столицата, ослепил [зет си] и обезглавил цариградския патриарх³. Той сразил България⁴ и опустошил много градове на сарапините.

12. *Поражението на Никифор в България*

Никифор⁵ бил провъзгласен за император от сената и увенчан от патриарх Тарасий. Той заточил спомнатата Ирина в Атина⁶, която умряла [по пътя] в кораба. [Никифор] провъзгласил [за император] сина си Ставрикий, като го увенчал заедно с патриарх Тарасий. Никифор, като нахлул в България с голяма войска, загинал там заедно с всички⁷. Царувал осем години и девет месеца.

13. *Крум разбива византийците*

Куроналагът⁸ Михаил⁹ бил провъзгласен за император и бил увенчан от патриарх Никифор¹⁰. Провъзгласил сина си Теофиант [за съимператор], като заедно със самия патриарх го увенчал. Той събрал твърде много войска и влязъл в сражение с Крум, вождата на българите, но избягал и се спасил с твърде малко на брой хора в столицата. Царувал 1 година, 7 месеца и 7 дни.

14. *Василий II воюва срещу българите*

Василий Млади Българоуснец¹¹ багренородни и победоносен, войнолюбен и златолюбен, като извършил много подвизи и спечелил много трофеи и победи срещу българския народ, а освен това срещу мюзуина други, царувал заедно с брат си Константин¹² петдесет години.

¹ Т. е. на Лъв III Исавър. ² Става дума за военачалника Артавазд, който бил женен за сестрата на Константин Копроним. Артавазд вероятно бил в 745 г. против императора и успял да влезе в Цариград. Наскоро след това обаче той бил разбит в едно сражение, като по този начин бил осуетен в надеждите му да заеме троната. ³ Цариградският патриарх Анастасий (730–753). ⁴ Тук се има пред вид походите, които Константин Копроним предприел срещу България с цел да я покори. За подробности срв. *Златарски*, История, I, стр. 201–234. ⁵ Никифор I Геник, византийски император (802–811). ⁶ Според други извори императрица Ирина била заточена от Никифор на остров Леобе, където умряла през 803 г. Срв. *Ф. Успенский*, История Византии II, Ленинград 1927, стр. 220. ⁷ Имя се пред път пораженето и гибелта на Никифор I в България през 811 г. ⁸ Куроналагът от VI до IX в. бил началник на дворяните войска. По-късно само титла. Вж. *Bréhier*, Les institutions, p. 98. ⁹ Византийският император Михаил I Рангав (811–813). ¹⁰ Цариградски патриарх (ок. 792–814). ¹¹ Т. е. Василий II. ¹² Константин VIII, византийски император, царувал самостоятелно от 1025 до 1028 г.

Х. ЖИТИЕ НА ЙОАН НОВИ ТРАКИЙСКИ

Житието на Йоан Нови е написано от неизвестен автор през XI в. Предполага се, че Йоан Нови е живял през X или XI в. В житието има едно твърде общо споменаване за българите във връзка с войните между България и Византия от края на X и началото на XI в.

РЪКОПИСИ: V – Cod. Vindob. philosph. gr. 95 (XIV s.).

ИЗДАНИЯ: Acta Sanctorum, Novembris IV. Bruxellis 1925, p. 670.

КНИЖНИЦА: Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 567.

VITA IOANNIS IUNIORIS THRACIAE

De Basilio Bulgaroctono appellato

1. *Αἰτίρων μὲν ἐπὶ Θράκης ὑπερόχος τῆς με-
γίστης ἐν πόλει καὶ Ἐβρου καὶ ἔρητοι βέρονι
(Λιδιμοτικῶν ἢ πόλις ἄνομα οὕτω) καὶ τοῖντι μετῆ
δὴ τῶν, ἢ τὰ κρῖνα τῶν καὶ αὐτῶν, συνουσίῳ
τὴν οἰκίαν, οἷα οἶκος, συνήθως μοι κλειστοὶ τῶν
μοναστῶν γήρουντο, καὶ οἷα ἕξ ἐπειθ' οἱ καὶ αὐτῶν
μόνος, ἀλλ' οὐ καὶ ἡσυχία ἀλλὰ μόνος εὐφροσύνη
συνγυμῆται δ' οἱ ἄνδρες ἔμοιγ' ἐπὶ πλείστον ὅς
ἦν ἀρετῆ συνήθως γινόμενοι, καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀλγε-
ντοῖς ἀνδραγαθήμενοι φιλανθρωπίας καὶ τῆ συμπε-
σοσύμῃ, καὶ νόσοι μάλιστα πάσχοντες, καὶ κάμνοντες
πρὸς ἐπιπονητῶν πᾶν, ἢ, τι καὶ ἦν οὐκ ἔστι ἔμεν,
ἀπορούμενοι πρῶτον, ἀπορητῶν ἑαυτῶν ἀποδοῦναι
ἀξιοῦσα πρὸς με χρῆσθαι καὶ ὅτῃ ἔνεκα τούτων
Ἐπὶ οὐ γὰρ πολλῆ (ἡσυχία) ἔμενον σχολῆ καὶ
εὐφροσύνης, βέλτοισ' ἦν ἵσως δεύτως καὶ πρὸς οὐκ οὐκ,
πρὸς ἐπιπονητῶν εὐ καὶ κατηχημένος τῶν καὶ καὶ
ἡμῶν ἀνδρῶν μακαρίων καὶ τοῖς ἐν μακαρίων γὰρ ἵσως
Χριστοῦ δούλους καὶ ἐπιπονητῶν ἐπὶ ἑαυτῶν ἐπιπονητῶν,
ἀνδρῶν ἐπιπονητῶν ἀγίων καὶ ἦν πολλῆ τῆ κλειστοῦ
καὶ πόλις ἐν βέρονι καὶ καὶ τῶν νόσοι χριστιανῶν
ἵσως, καὶ ἐπιπονητῶν πολλοῖς κάμνοντες ἐκείνοις
ἐπιπονητῶν, καὶ τούτοις ἐπιπονητῶν ἐπὶ πολλοῖς*

ЖИТИЕ НА ЙОАН ТРАКИЙСКИ

За Василию, наречен българоубица

1. Аз пребивавах в Тракия извън пределите на родината си, в град край твърде блико течания Хеброс¹ (градът се наричаше Дидимотиков²). И наистина, като се заселих в някакъв манастир, който стоеше на първо място измежду другите манастири край него, твърде голям бръл, както е редко, от монасите ми станаха близки и после не само [монасите] от този манастир, но и онези, които обитаваха и други манастири там. Тези мъже се сблизиха с мен твърде много, като че ли наистина ми бяха другари, съчувствуваха човешки на моите страдания и ми състрадваха твърде много, когато ме сполетяваше болест, и като желасха да проявят всякаква грижа, каквато бяха могли [да проявят], решиха за-напред да се отнасят с мен откровено. А някои от тях казваха: „Но ти сега имаш много свободно време, може би най-добре би направил и за себе си, ако отидеш за благословия при този благочестив измежду нас мъж. Той принадлежи от край време и досега към рабите и служителите Христови, към онези свети мъже, които са извършили много подвизи. [Той] е велик [в извършването] на чудеса и силен срещу тежки болести, което всеки път е ошло твърде явно за мнозина страданици, които са [го] призовали; и на това често мнозина от нас са свидетели.

¹ Дн. р. Марица. ² Дн. Димитра.

ἡμῶν οὐρανῶν. Ἰωάννης δὲ ὄνομα νέος, μὴ πᾶσι τοῖς χρόνοις πόρρω τοῖς ἀσκητικοῖς οὐτοσὶ πόνοις διαφερότως ἐκδιδόντας ἐνθάδε τοῖς κατ' ἡμᾶς τοῖσδε τόποις οὐ μάλιστα ἐγγιστε τῇ πόλει, καὶ κατ' ἐκείνους ἄρα τοῖς πᾶσι καὶ διαβολήτοις θαυμαστῇ καὶ μορῶϊ τῇ μνήμῃ, τῶν χρόνων μὲν ἐκείνων, ὅτε Βασίλειος αὐτοκράτορ Ῥωμαίων ἐπι τῶν σκηνῶν ὄν νομιδῆ κατὰ Βελγρόων ἤρξτευσε, παρὰ τοσοῦτον ἄμβλει κράτιστα, πᾶσι ὅσον καὶ παρασημίαι ἐν ταῖσιν ἐξείσθαι τῶν ἐν ταῖσιν προσημίαις. (p. 679, B-E)

Този се нарича Йоан Нови и до немного отдавна се трудеше по различен начин в тези аскетически подвизи там, в тези наши места, твърде близки до града, подобно на онези мъже, прочути с чудната си и велика памет, в ония именно времена, когато Василий, който държеше императорската власт над ромеите, се отлъчи усърдно срещу българите, и то толкова блестящо, че получи оттогава прозвище¹ заради победите си срещу тях.

¹ Става дума за византийския император Василий II, който сиччелал презвището „Българоубиец“ поради това, че оследил 14 хиляди български войници след битката при Беласица през 1014 г.

XI. ЙОАН МАВРОПУС

Йоан Мавропус се смята за един от видните книжовници и църковни проповедници от XI в. Към 1047 г. той бил назначен за митрополит на Евхвита. Две от неговите речи се отнасят до исторически събития, станали в българските земи към средата на XI в. В едно от тях слова, държано на 29 декември 1047 г., той засяга бунта на Лъв Торник, който през септември на същата година се бил провъзгласил за император в Одрин. Единствен Йоан Мавропус говори за участието на български отреди в императорската войска, която потушила бунта. На 23 април 1049 г. Йоан Мавропус отправил похвално слово към св. Георги, в което се дават сведения за съдбата на печенезите, които, предводителствувани от Тирах, нахлули в българските земи преа зимата на 1048—1049 г. В словото се разкрива и отношението на византийското правителство към тях.

РЪКОПИС: Cod. Vatic. gr. 876 (XI s.).

ИЗДАНИЯ: *Iohannis Euchaitorum metropolitae Quae in codice Vaticano graeco 676 supersunt*, J. Boffig . . . descripsit, Paulus de Lagarde . . . edidit, Göttingae 1862, pp. 142—147, 178—192; срв. *Ibidem*, VII, p. 224 (=Abhandlungen d. hist. — philol. Classe der k. Gesellschaft d. Wiss. in Göttingen XXVIII, 1881).

КНИЖНИНА: *Krumbacher*, GBL, pp. 171—172, 740—741. — *Moravcsik*, Byzantinoturcica, I, pp. 334—335. — *Ив. Дуйчев*, Проучвания върху българското средновековие, СБАН, кн. XLI — 1, София, 1945, стр. 30—34; VI. Бунтът на Лъв Торника, българите и печенезите; стр. 35—39; VII. Нахлуването на печенежкия вожда Тирах в България през 1048/9 г. — *R. Schütte*, Der Aufstand des Leo Terapkos im Jahre 1047. Eine Studie zur byzantinischen Geschichte des 11. Jahrhunderts, VII. Jahresbericht des K. Gymnasiums zu Plauen i. V. auf das Schuljahr 1895—1896, Plauen i. V. 1896, pp. 1—32. — *Н. Сидбаларович*, Византийское государство и церковь в XI веке, СПб 1884, стр. VIII—XI. — *В. Г. Васильевский*: ЖМНП, ССХХII, август 1882, стр. 388—400. — *А. П. Карсдан*, Йоанн Мавропод. печенези и русские в середине XI в. Сборник расова Визант. института, VIII 1 (1963), стр. 177—184.

IOANNIS MAUROPI

ORATIONES

I. *Ἰωάννης τῷ ἀρχιεπίτῳ μητροπολίτῳ Εὐχαιτῶν λόγος εἰς τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου προσκυροῦσιν καὶ τῶν τῶν γεννητῶν ἐπὶ ταῖς βαρβάρους ἠεταροποιήσιν.*

182. — — — *Τε γὰρ ἄποδοξ ἢ εἰσετῆρ λιπὲ τὸ κράτος εἰρένεια τοῦ θεοῦ τῶν δυνατείων τὸς καὶ τῶν βαρβάρων νίκης ἡμῶν ἐξ οὐρανοῦ χορηγεῖν, οὐ κατὰ μίαν καὶ δύο μικρολόγους ἠεθμοποιήσιν, ἀλλὰ συνεχεῖς καὶ εὐθὺς λιπὲ ἐπὶ τῷ ἀλλοτριου-*

ЙОАН МАВРОПУС

СЛОВА

I. *Слово в деня на паметта на великия победоносец¹ и по случай станалото сега чудо с варварите*

182. — — — Кой прочее не би казал, че благоволенияето спрямо държавата на бога на свияте не ни е дарило от небето победите над варварите, които поседи не са една или две, но ни биват от него щедро дарявани често изобилно, от една страна, така бързо

¹ Т. е. св. Георги Кападокиецки, в чиито ден (ст. сл.) 23. IV. 1049 г. е произнесено словото.

μένος, οἷτος μὲν ταχὺ καὶ βραδίως, οἷτος δὲ ἀσπίτως καὶ παραδόξως, ὡς καὶ ταχὺ διήλθ' εἴνα (τοῦτο δὴ τὸ εὐδαίμων) τῆρ κατορθοῦσαν ἅπαντα δ' ἔταμον.

Πῶς ἴν τις τοῦτοι κατ' ἕσασιν ἐπιθόμοι τῶ πόρω; αὖτις μεμῆται τὸ ἀκαίρον; αὖτις ἐξουθεμήται τὸ ἀνασθημιτον; ἀποπολιῆ καὶ δόξαις βροδύσιον, ἕκτος ἔμα καὶ μεσημβρία πᾶσα γὰρ γροισά γέρονε τοῦ κόσμου τοῖς πέρασὶ τὰ τεῦ θεοῦ μεγαλεία, καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆρ ἀίτηται λογίῃ καὶ ἀτίτητον τὰ ἔθνη πάντα κηρύττει, τῶ τῆς ἐδερκόης βουλεύει καὶ φιλοσθημιστοῦτης ζυγῶ τὰ μὲν ἐπολύματα, τὰ δὲ προσοχημίαι, τὰ δὲ προσδοκόμενα. — — — ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ ἡμέτερος καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπιβῆς ἤδη τῶν περὶ αὐτῶν κρατεῖ, καὶ τὰ πρὶν περὶ αὐτῶν καὶ ἄλλα βασιλῆ, πρὸς ὁ τοῖς ἀνηρτότοις εἶρε πολέμου ἢ Τροιαίων ἡρωϊσῶν, ὡς ἔπειρ αὐτῆς ἔστιν ἕκαστα προσοχημῶν ἢ καὶ κωδωνέται.

Καὶ τὰ μὲν ἐκείτη τοιαῦτα, ἢ ὄντινθεν πάλιν αὐτοῖς; βουβρακεῖ μὲν καίριμα πύλλῃ καὶ πολλοῖς καταδραμῶν ἡρωϊσμοῦτοις τὰ πρὸς δόξαις ἐπακοῦντο, τὸ δὲ ταῦτων τέλος οὐδὲν ἢ ἐπὶ αὐτοῖς ἐπακοῦντο καὶ δουλείας ἡρωϊσμοῖα μετὰ τῶν τῶν καίριμα καὶ ἡρωϊσμοῦτοις ἀπομαχῶν τοῖς ἀσθημιστοῖς τῆ τῶν δεσποσίῃ καὶ βασιλείῃ. δὲ τοῦτοι κῶντινθεν ἐπαγγελιοῦτοις αὐδοῖς ταχένοσι, καὶ βασιλεὺς ἔθνην ἕκαστα πολλοῦτον ἀβρῶντοις, ὁ δὲ καὶ προσοχημίαι καὶ ἀσθημιστοῖς, ζυγῶς ὅλας προσοχημῶν καὶ ἐξουθεμίαι πύλλῃ καὶ προσοχημῶν καὶ πόρων, καὶ τῆ τῶν τῶν κωδωνέται βασιλείῃ ἀπομαχῶν καὶ τῶς ἕκαστων ἀπομαχῶν καὶ ἕκαστα ἀπομαχῶν πύλλῃ καὶ προσοχημῶν.

Ὡς ἴν δὲ πύλλῃ ταῦτοις τὸ τῶν τῶν μάλιστα κωδωνέται καὶ τῶν ἀπομαχῶν τῶν θεοῦ ταχένοσι, τῶν τῶν καὶ τῶν τῶν ἀλλοτριῶν καὶ ἐκνομημίαι; τίς ἀλλοτριῶν ἄρα καὶ τῶν τῶν ἀπομαχῶν καὶ ἀσθημιστοῖς ἕκαστα τῶν τῶν ἀπομαχῶν ἡρωϊσμοῖς ἡμέτεροις καὶ πρὸς τὸ ἀσθημιστοῖς ἡρωϊσμοῖς, μετακαίριος ἀπομαχῶν; τίς ἕκαστων τῶν κωδωνέται, ἴν ὅτι ἕκαστα προσοχημῶν; τίς ἀπομαχῶν ἕκαστων ἀπομαχῶν καὶ πόρων τοῖς ἐκνομημίαις θεοῦ τε καὶ βασιλείας; ὅτιν (ὅδοι γὰρ τῶ λόγῳ καὶ ἀπομαχῶν ἡρωϊσμοῖς ἢ δὲ βασιλείας) ἕκαστων μὲν ἕκαστων ἀπομαχῶν, ἕκαστων ἕκαστων ἕκαστων ἀπομαχῶν ἢ καὶ ἀπομαχῶν; Σαθῆται τὸ γένος, ταχένοσι τῶν βίαι, ἀπομαχῶν τῶν ἡρωϊσμοῖς, βουβρακεῖ καὶ ἀπομαχῶν τῶν κωδωνέται καὶ τῶν ἀπομαχῶν, πύλλῃ μὲν (ὡς ἴν εἶται ἢ) ἀπομαχῶν ὅτιν ἕκαστων, οὐ λόγῳ,

и скоро, от друга, така невероятно и неочаквано, шото и за слепия според подумката да бѣде явна силага, която се распоредва с всичко.

Как би могъл човек да разкаже със слово сь всичко подробно? Как би измерил неизмеримото? Как би изброил неизброимото? Нека възгледне изток и запад, север и юг — защото по всички крайнини на света станаха известни великите божии дела и всички народи възвестяват несломимата и непобедима мощ на силния [бог], като един от тях се прекланял пред ярема на благочестивото и пречовеколюбиво царство, други идат [съм него], трети пък [го] очакват — — — А нашия император¹, като с промиснал и решително вече овладява и онова, що лежи и отвъд, и онези оръжия, които по-рано бяха неовладяеми и непобедими, против които ромейската държава води неслучаеми войни, те сега са готови да се бият и да се излагат на опасност за нея.

Такива са делата там, а тук пък какви са? Многобройни раздвижвания на царяри, които често опитвали грабителски да пробродят земите на Запад, но крайт им е само договорно подчинение и съгласие да робуват, след като познаят кой е по-мощният, и явно признаят, че онези, които се противопоставят на неговото господство и царство, се борят против бога. Поради това нозе на благовестители бързат оттам и от много места биват довеждани като пленници царя на племена, а някои притязват и доброволно, като предават цели области и изоставят и градове, и доходи, и данъци, и присъединяват в своите народи към ромейската държава, която владее всичко, както теченията на реките [се вливат] в морето.

Пропускайки другите неща, аз ще изразя удивлението си от най-последното и ново измежду божките чудеса. Кои са и отгде са тези вноплениши и чуждоезичници, кой ги преобрази напълно, като неочаквано укроти чудовищния вид, зверските души и неприятния изглед на образите им и ги превърна в нещо по-човечно? Кой приведе към господа народ, който не го познаваше? Кой въведе в църква и в град враговете на бога и на царя? Те — позволете на словото да каже нещо накратко за тях — бяха народ неверен², когато всички познавате, народ нечестен и беззаконен, скити по род, скитници по начин на живот, диви по нрав, отгратителни и мръсни по живеење и начин на съществуване, иначе — както би рекъл някой —

¹ Константин IX Мономах. ² Става дума за неверените. Общо за събитията вж. Дуйчев, Проучвания, стр. 35.

οὐ νόμον, οὐ θρησκείαν εἰδότες, οὐδὲν πολίτευος
 τρόπον σιαιοῦντες, οὐδὲν πρὸς ὑμῶν δαυτῶ
 ἀσυνετήματα, κακοεργήσαι δὲ χεῖρον καὶ καταδρα-
 μῆν αἰφνιδίως καὶ ἃ ἐν ποσὶ λείαν θέσθαι καὶ
 μαχίρας ἔργον ποιῆσαι μισήσαντες χεῖρα τὸ παρεμ-
 πειῶν αἰατὸς ἕκαστῶν πάντων εὐφροσύνη καὶ θεού-
 τασα οἴσω γὰρ καὶ τὴν γῆραν ἐκ ἡσυχίας
 θαύσωτο, ἢ κατόμην εἰς δεῦρο, ἀσθενεστέρον
 ὄντας τοὺς ἄποθιν οἰκήτορας ἐξελισσάτες, ἐπίθῃς
 οὐ μισῶς τοὺς τοῖς πάλαι κρατοῦσαν ἰδέσθαι προ-
 ματείας, ἀλλ' ἢ ὁ κρὸς αἰθίος πολέμους ἀεικρὸς
 ἀπὸ καὶ ἡμῶντος, κλειστότων εὐκρίτως τὰς ἐπι-
 δεσμὸς τῶν βαρβάρων, ἀποκρίσασθαι δὲ τὴν ἐκαστῶ
 φρογῆ καὶ ἀπόσπον, καὶ καταδομῆρον ἐκείμους
 ὡσπερ βαρβάρων εἰς ἔλη πον καὶ κίτας καὶ τέλ-
 μαται, καὶ τὴν δὲ πολλῶν ἐπαύσαν τὸν ἴσθρον
 διαβαλόντες, δε σπτοῖς ἀσπῆρας εἶχε προσείκων,
 τὴν ἡμετέραν κακίαν καὶ γὰρ ἤδρασιν ἰσθρῶντα
 θηρία μῆλλον ἢ ἰσθρῶντος τὸ νῦν ἰσθρῶντα κατέχον,
 καὶ ὅτι τὸ κράτος οἶν ἰσθρῶντα ἔα, ἀλλ' ἔτι θεοῦ
 τε καὶ θεῶν καὶ τοῦ κοκῶς παθεῖν ἰσθρῶντα;
 τὸς μὲν οἶν ἄλλος τοῦτων ἰσθρῶντος εἰς οὐδὲν ἢ
 μακρόν τι πάντε κακῶν ἀποκαρτιστοῦς ἰσθρῶντα
 ταρῆ καὶ σπῆσαιλλον ἢ βασιλῆος προσηθῆτα, τὴν
 ἐξ ἑφους ἔχοντα σπῆσαιλλον, τὴν ἰσθρῶντα δὲ ταρῆ
 κατ' ἡμῶν ἔλιπον ἢ μῆλλον ἀπέλοισ εἰς λόγος
 τῶν οἶντοι — οἶν οἶδα τί ποτε ἦσθῶ, ἀποκρῶν
 ἀπῶν ἰσθρῶν πρὸς ἄλλους ἢ ἑτέρον μῆλλον
 πλεονεξῶν ἀποκρῶντα τοῖς εἰς τῆρας; τῆρας
 δὲ κατὸ βέλτων θεοῦκρῶς κατεῖν ἀκατομῆς ἔργον
 τὸ πρῶτον, ἦς ἄγα σπῆσαι καὶ κατῆρῆ τὰ ἰσθρῶντα
 ἀποκρῶντα, δὲ ἑτέρον ἑκαστῶ ἀπέλοισ καὶ τοῖς ἐκαστῶ
 πολλῶν τὰ ἐκαστῶ περῶντα, ὁ κῶντα-θα
 προσηθῆτα εἰς τοῦτων ἀποκατομῆται. ὁ μὲν γὰρ
 ἐσθρῶντα κατῆρῆται πῶντες ἡμα, τὴν πῶντα
 ἀποκρῶντα περῶντα ἡπῆσαιλλον κατῆρῆται, καὶ
 τὴν ἀποκρῶντα κῶντα (ὡσπερ τῶντος ἐκείνων) τὴν
 περῶντα ἐκείνων ἐκείνων ἐκείνων κατῆρῆται.
 ἢ βασιλῆα δὲ καὶ τὴν οἶν ἀποκρῶντα πῶντα,
 ἀλλ' ἔτι ὅποιοι ἢν περῶντα τὰ Γομαῖον σπῆσαι
 τῶντα, τῶν μὲν τῶντος γῆραντα καὶ τῶν πρὸς
 τοῖς βαρβάρους περῶντα, ἐκείν δὲ περῶντα
 ἔργῶντα τῶν πολέμων, καὶ τὰς ἡμας ἐπέλοισ

недостойни за нищо, изнасящи нито слово,
 нито закон, нито вяра, неподчинени на ни-
 каква държавна уредба, несъзнаващи в едино
 мислене чрез никаква връзка, с една дума,
 измежду всички хора най-способни и най-
 смелци внезапно да нападнат и опустошат
 някоя земя, да оплячкосат онова, што им се
 напреди по пътя, и да предадат на мече
 тсва, което попадне в нещастивите им ръце.
 Така прочее те завладяха с разбойничество
 земята, която досега населяват, като проку-
 диха предшните обитатели, които бяха по-
 слаби и смръно които бе потребно немалко
 грижа от страна на някогашните управници.
 Войната против тях обаче винаги бе трудна
 и тежка, тъй като варварите издебваха удоб-
 ни случаи да нападат и още по-удобно пре-
 ме, за да бягат и да се оттеглят; те лесно
 постъпяха като жаби вгдете в блата, дърва
 и застоили води. И сега те често премина-
 ваха, като преброждаха Дунава, отвъд който
 живеят, за да увреждат нашата земя. Защото
 как можеха тези хора, които са по-скоро
 животни, отколкото човеци, да познаят това,
 което с тук, и че [ромейската] държава не
 е чонешко дело, но е от бога и е нещо
 божествено, и стои по-високо от това — да
 ѝ се нанесе зло? Прочее императорското
 промишление, ползувайки се от помощ снше,
 бързо пресече и отблъсна другите техни
 нападения, които причиниха стъвсем малко
 или никакво зло, обаче за това последно
 нападение или по-скоро отблъскване, както
 казват тукашните хора — не зная що изобщо
 да кажа, дали това беше тяхна неправда
 спрямо други или повече аличност, внушена
 им случайно от други. Може би много по-
 добре е това да се назове дело на божес-
 твена разпоредба, която води мъдро и управ-
 лява човешките работи — чрез едно изпитане
 друго и често постига резултати чрез про-
 тивоположни средства; това ти направи по
 чуден начин явно и тук с тях. Защото те
 всички вкупом нахлуха¹, като преминаха
 заедно пешком втвърдената от лед река,
 стъпиха на брега с изненада, както им е
 обичай, и като нападяха крайбрежните земи,
 опустошиха части от тях. А императорската
 предвидливост и сега не дремеше, но веднага
 ромейските войски, които дотогава бяха
 изпълнени с дързост и с презрение към
 варварите, грабваха оръжие. Когато обаче
 те пристигнаха по-близо до неприятелите
 и внезапно хвърлиха поглед на [испригнел-

¹ Става дума за нахлуването на печенегския вожд Тирах в войската му отсам Дунава през зимата 1048/49 г. и проникването му в днешните северозападни земи. Друго мнение вж. у *Каздан*, Йоанн Маурогуе, стр. 12 сл.

καὶ μεταποίησα πρὸς τοῦ κακοποιῦ δεξιόμενοι
 πνεύματος¹ οἷος οὐδε θεὸς οικονομῶν ἀνθρώποις
 τῆν σωτηρίαν, οὕτως ὁ κρατῶν τοὺς ἐχθροὺς ἐπι-
 κρατῶντος ἡμῶν, ἀποκτείνων ἀνθρώπων
 δεξιάων, μετὰ δουρῶν καὶ κτύπων θεωροῦσαν
 διδάσκων καὶ ἰδοὺ ἔθνος ἔγινε τὸ ἄνομον ἔθνος,
 καὶ ἰσὺς θεοῦ γίνομαι τὴν ἀσέβειαν, καὶ
 πάλιν ἡ γλῶσσι τῶν ἔθνων ἐνεργός, καὶ πάλιν ἡ
 πίστις προσθήκησεν θεωροῦσῃ ἔλαβε, καὶ κατὰ τῶν
 κερμάτων τῆς γῆς τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται ὡς ἡμε-
 λεις τοὺς ἀλλοίους τῷ ἑαυτοῦ προσέχει θεῷ, οὕτως
 ἐκπαύσει θεὸς τῶν φιλῶν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ διὰ
 πάντων ποιήσεται τῆν χάριν αὐτῶν ὡς πολλή.

¹ Ἀλλὰ τί μοι τῶν τοιούτων; ἄρα κἀκεῖ τοὺς
 ὀφθαλμοὺς σου, βασιλεῖον ὀρθοδοξοῦσαι (εὐ γὰρ
 τῶν παρόντων θεωρούμενος αἰσιώτατος μάστιγι), καὶ
 ἴδε μοὶ δὲ ἀσχημένους πάντας ἤδη μακροῦ τοῦ
 ἐπὶ τῆν χεῖρα τῆν οὐρανὸν πρὸς ἑσέ, ὁ ποιῶν τὸν
 ἐλεεινὸν Ἰσραὴλ, ὁ ὀδηγῶν ἐσεὶ κερματὰ τῶν
 βαρῶν σου τοῦτων λαῶν κατὰ τὸ ἀληθὸς ὁπί-
 σεν, τῆν ἐπιτοξίαν ἡμῶν, τῆν ἐπακοῖν ὡς ἐνοῦσαι,
 τὸ αἶμα ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων, τὸ φέλλον ὡς ἐνδι-
 θέτων πλάσις οὕτως ἀντιθέτων πλάσι ἀκαρμίας
 ἐπὶ τῆν Σιών τῆν ἁγίαν, τῆν ποιῆν μητρόπολιν
 ταύτην, τῆν Ἱερουσαλὴμ σου τῆν ἴσαν, ἣς θεὸς τε
 καὶ οὐ δημοκρατοὶ καὶ κερματὰ, — — — οὕτως σοὶ
 σήμερον ζῆντα τοὺς Ἰσραηλῆτας, καὶ τὸ μέγιστος
 τῆς οὐχ ἐξουσίας ἐν ὄσων τε καὶ ὄσων ἐστὶν
 καὶ ὄσων ἐπαρῆς σοὶ παύσησας, δουροτοκῆρας
 χυρῶσαι μισθῶς τασάντες, ἄλλως μὲν δουροτοκῆρας
 οὕτως καὶ ἀπεκρίμους, ἄρα δὲ συνδραμοῦς ἐκ
 τῶν ἁερῶν τῆς γῆς ὡς ἀπὸ συνθήματος ἐκ ἐν
 κερματῶν ἀποκτείνων καὶ ἀσέβειαν τῶν ἁερῶν
 ὡς κατὰ καταγωγήν ἀπόσης τῆς ἀνομιῆς οὕτως
 πόλις καὶ γῶσις καὶ φιλῶς ἀπείρους ἔθνων εἰς
 ταύτην ἐκπαύσει, ἣς εἰς χεῖρας σου δέδωκεν
 ἀσχημῶν προνοῖα ὁ ἐκπαύσει τὸν λαὸν σου ἐπὶ
 σέ, λαὸν ὡς ἀληθῶς ποιῶσαν, σφόδρα σφόδρα
 πεπληθυσμένον ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 ὡς τῆν ἄμμον τῆν πρὸς τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, — — — (pp. 142—146)

ομεзи, които гледят. А най-светлото и заслу-
 жаващо най-голяма почуда е това, че те,
 едва що удостоени с купела на нетленност-
 та¹ поради боголюбие то на императора и
 божествено човоколюбие, белзани чрез
 него със светлината на благодатта и полу-
 чили този образ в превръщени от обнови-
 телния дух, от безбожни и неверни станаха
 благочестиви и верни. Така знае бог да
 дарява спасение на людеге, така владетелят
 знае да се заципава, като поскорява враго-
 вете си, като спасява онези, които не желаят
 това, като възвеличава неведущи, като чрез
 дарове и почести поучава в богопознаване.
 И ето беззаконният народ стана свет народ
 и старият безбожен народ стана нов божи
 народ. И отново призоваването на неверните
 става дейно, отново вярата получи чуден
 прилив и благовестието се разпростря до
 крайните на земята. Така царят привежда
 безбожните при своя бог, така бог покрыва
 на царя враговете и всичко показва колко
 голяма е благосклонността към него.

Но сега какъв е резултатът от това? По-
 видни насколо очите си, най-православни
 измежду царете, защото преди всичко ти си
 най-голямата причина за настоящите чудеса,
 и вож наоколо си доведени почти всички
 под твоята ръка. Погледни, пастирю на из-
 брания Израил, ти, който водиш като овне
 този мощен народ. Унай колко голямо е
 това множество, какъв добър ред има, кол-
 ко доброволно е подчинението, колко сръч-
 човешко е почитанието, колко е сърдечна
 обичта. Всички те доброволно се притичват
 към свети Сион, при тази вяра майка на
 градовете — твоя нов Ерусалим, чиито съз-
 датели и градители сте двамата — бог и
 ти — — — Този [град] днес приема твоите
 поданици и величието на твоята власт, до-
 колкото може и е възможно нагледно пред
 погледа ти да се представи това, като дава
 свободно място на толкова десетки хиляди
 люде, иначе безпределни и ненаброими, а
 сега стекли се от крайните на земята, ка-
 то че се наговорили, в едно явно и видимо
 място тук, сякаш в общо средице на цялата
 вселена. Този [град] приема под своя власт
 градове, области и безбройни родове от на-
 роди, които по неизречима предвидливост
 даде в ръцете ти онези, който е покорил под
 твоя власт твоя народ, наистина избран на-
 род, умножен много и много, подобно на
 звездите по небето и като пясъка при брега
 на морето. — — —

¹ Загата се за покръстването на печенегите, принудени да се покрят поради избухналата епидемия и силния византизъм отпор.

II. Ἰωάννου τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ μητροπολίτου Βόχαιτου χριστιανικοῦ λόγος ἐπὶ τῆ καθήκοντι τῆς τυραννίας. ἔλθῃ δὲ μετὰ πέμπτῃ τῶν Χριστοῦ γεννῶν ἡμέρῳ.

186. — — Παρθενία βοήθησι καὶ μετὰ Ἦσάου Γνωστῆθῃ, καὶ ἤπεισθε, εὐχόμεθα πάντες, εἰ μυστήριος ἡμεῖς εἰς τὴν πολυπραγμοσύνην καὶ εἰς τὴν κακίαν ἐκείνην ἐπιπορευόμενοι, οἱ τῶν σέθεν τε βάρβαροι καὶ οἱ βάρβαροι τῆν προέβασον οἱ καὶ σέθεν ἡμεῖς ἢ ἐκεῖνοι λυπησώμεθα, οἱ κακοὶ τε καὶ ἄστυα τῶν φίλων ἐχθροὶ, οἱ τῶν ἀδικῶν ἀλλοτρίοι, οἱ ὀμογενεῖς — καὶ ἀλλόφυλοι, εἰ οὐχ ἡμέτεροι — καὶ ἡμεῖς τε, οἱ ὀμόμοχοι — καὶ πόλεμοι, οἱ ὀμόλαχοι — καὶ ἐπιβουλοὶ, τὰ μὲν νομιζόμενα καὶ ὀφείλοντες εἶναι, τὰ δὲ γενομένους ἐπὶ ἀνομιοσύνης τε καὶ ἀκακίᾳ.

— — Συνασπόμενος πόλεμος ἐκείνος βασιλεὺς πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν Εὐφράτην βαρβάρους, ἦδη μὲν φανερώς τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας ἠθέτησεν, ἦδη δὲ καὶ χροῖαν πῶν βοιωτῶν ἀναρῶσι τῆν ἀρχὴν αὐτῶν ζημιώσας, καὶ πολλοὺς μὲν εἰς οὐμῖστας παρασκαλομένους ἱππεῖσι, οὐδὲν δὲ ποιῆν τῶν μετῴρων ὅμως ἀνεχομένους, ἐπὶ ἐκείνους οὖν τῶν πρὸς τὸν τεταραμένον παρμάσιον, τοῖς ἐν δευραῖς ἐπιτετασθῆναι κατὰ χροῖαν μένονσι ἰεῖος ἡσυχίαν ἄρῃν ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν οὐκ ἀνεχομένων γὰρ εἶναι τῆν αὐτῶν συμμαχίαν τοῖς ἐν πολέμῳ οὐκρατοῦσι, ὡς ἐπέτασαν ἀνακρίτων ἐσποῖς πρὸς τῆν νίκην μετὰ τῆς τοῦ κρείττους νύσσης, — οὐχ ἦσαν δὲ καὶ φιλοκαῖς ἔσται τῶν τῆδε πραγμάτων, ὡς ἂν ἐφεδρῶσι, ἐπὶ αὐτῶν καθήμενοι, πρὸς τὸ παρ' ἐπιβουλῶν κινήματα τῶν ἐπὶ τῆδε βαρβάρων ἢ ὁ ἀληθέστατος πάντων, βασιλεὺς κατεχόμενος σπῆδος καὶ σιλωθροσῆς, ἢ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γνωμένη διὰ χροῖαν σῆδος, καὶ τοῖσις ἔγρησε βουλευμένους οὐκ ἀνεχομένους καὶ τῶν εἰς τὸν ἦθελε ποτεῖν τε καὶ πᾶσι, οὐκ ἂν οὐδ' ἐπιβουλῶν διαμαρτοῦσας πρὸς οὐκ, τὸ παρὰ τῶν Ἰστρον βαρβάρων οὐ μὲν κακοῦσις ἐπίσται τῆν γένοσα Ὀρέσκην ἡσυχίαις ἰσχυροῦσι καὶ παραβόλοις ἐσόδους, ἢ ἴσται τὰ μὲν καὶ βικῶσι τῶν δευραίων ἔθνων, ὡς πολλὰ καὶ πολλοὺς ἢ Ἰστρον πικροχλεῖται. (pp. 178—179)

II. Благодарствено слово по случай провала-нето на тиранията¹

186. — — Сдръзновение ще извикам и аз заедно с Исая: „Познайте, народи, и ще бидете победени.“ Посрамете се всички, които ни мразите, които по-равно воевахте с нас и сега зае сте сразени, вие варварите по природа и вие варварите по свое желание², които дори повече от първите сте ни опечалили, вие новите и безсмислени врагове на приятелите, вие отчуждили сте от свсите, вие еднопосменниците, а [в същност] вперодци, вие, които не сте наши, ако и да сте наши, вие съюзниците, а [в същност] врагове, вие стражниците, а [в същност] злоумышленците, вие, които се смятахте и трябваше да бъдете първото, но които поради невеселие и тълдумие станахте второто.

— — За императора избухна някаква задгранична война срещу варварите отвъд Ефрат³, които, от една страна, явно отхвърлиха споразуменията с него, а, от друга страна, посредством отнемането на някои ромейски селища опетяваха неговата власт и, макар да бяха многократно призовавани към подобаващи съглашения, не се съгласяваха да сторят нещо благоразумно. Прочее, когато бяха насочени против тях намиращите се на Изток отреди, [императорът] заповяда на пребиваващите в западните области [войски]⁴ през това време да не участвуват във войната, защото тяхната военна помощ не била необходима на участващите в сражение техни събратя — воини, тъй като тези били сами по себе си достатъчни да победят с божие благоволение, а най-добре да бъдат стража с оглед на тамошните дела, та като стоят там, да дебнат неочаквани раздвижвания на тамошните варвари. Но най-вярно от всичко бе, че [варварите] се възползуваха от царската щедрост и човеколюбие, което поради неговата доброта бе станало всичко за всички, и им позволи, както желевека, да си останат по местата си. А ако бе пожелал да раздвижи и изтощи [западните] войски, то тук и не би липсвал повод, тъй като варварското [племе]⁵ край Дунава понякога немалко опетяваше съседната Тракия чрез опустошителни набези и дръзки нашествия, за да не говори за най-големите и най-насилнически от по-западните народи, от които ромейската държава много и често беше обезпокоявана.

¹ Словото е държано на 24. XII. 1047 г. по случай славянското нашествие на Лъв Торник; за подробности виж. *Славянски, История, II*, стр. 85 сл.; *Дунав, Проучвания, стр. 30 сл.* ² Във войската на узурпатора участкували не само ромей, но и жители на тракийските земи и печенегци из отъждунавските области. ³ Загатав се за отношенията със селджуцките турци в Мала Азия. ⁴ В балканските земи на империята. ⁵ Печенегите.

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ὡς πολλὰ τε καὶ πολλῶν δει-
 μενα λόγων παρελθεῖν ἀναγκαῖον, ἐκείνο δ' ὅν
 ἰσθμὸς εἴποιμι ἐκ πῦρ ἀνακλῆται, ὡς ἄνδρ' ἐπὶ τῶν
 ἄδωμένων λείαν Μυσοῦν ἢ Θυραίων ἄρα πέποιθε,
 μηδὲν οὐραροῦ πάθους ταῖς ἀντὶς ἐλλείψαντος
 συμφοραῖς· λευγατικὸν γὰρ εὐδὲν ὡς τρυφῆς
 κοιτῆσαι φιλονεικοῦσαι ὅσοι πῦρ ὃ διαφλέξει θη-
 ρούς, ὅσοι φλόξ ἢ καπνοσόου θῆρ', οἷον πῦρ
 ἀφ' αὐτοῦ τὸ ἀποστειγὴν ἀσπάζονται. — — — (p. 184)

Μισθοφόροι δὴ τότε βόσβαροι, θηρίαι χροί-
 μοι καὶ τέλην παρὰ τὰς μάχας καὶ ἐπὶ τὴν
 πρὸς βορῶν μισθὸν εἰδότες μῆτε μακρότερος, καὶ
 πᾶσι μίαν προσηλθῶσι κληῖδα ἢ προσηλθῶσι ἢ προ-
 σκεπτάσονται — οὐδὲν γὰρ διώσει — ὡς ἐκ τοῦ
 πηλόντος σπυρῆματι καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἢ βροχῆ,
 ὀφθαλμοῦ μὲν πολιτικοῦ ὅπως ἔργον, ἄλλως δὲ
 πηλόντος καὶ βροχῆς καὶ πηλόντος, ἐπεὶ φιλο-
 κληδονοῦ ἢ ἀπνοικτοῦ κληδονοῦ, καὶ γλυκεῖς (ὡς
 λέγονται) ὁ πόλεμος τοῖς ἀπείροις, τοῦτοισ ἐκείνοι —
 λίαν ἄσμενος ὡς ἐτοίμη θῆρα τῆ θήρας ἐκτομοῦ
 πρὸς θῆραν ἰσχυρομένους, παντοχόρως τε ἀσπασί-
 σαι καὶ ἄλλοις ἄλλως πύσσοντες ὀφθαλμοῦ τε καὶ
 ἔργον αὐτοῦ τοῖς ἀπείροις οὐραροῖσι κατεκέντησαν,
 ὄλιγον περιπέσων ἀναστρεφῆν δυνήθωντος μάλ-
 ῶσι τὰς πέλας.

— — — γὰρ τῆστων Ῥωμαίων αἰσχίνης, ἢ Ἀγα-
 θηροῦς τε καὶ Σελθῶν, ἐδαφθητοῖς γλοῖς (κα-
 κῆνον ἰνός), τοσαῦτα οὐραροῖσι βημιαῖκά συμ-
 ποσῶντα καὶ πηλὸν τῶν ἀπείρων πλεονεκτήσαντα οἷον
 μέγα φρονῶσι καὶ τοσαῦτα πηληγῶνται. πῶς
 δ' ἂν ἐπιπέσων οἷον, Τελατῶν ἢ Ἰβήτων πηληγῶν
 πρὸς αὐτοῖς ἀναστρεφῆσαν κληδονοῖς; καὶ οὐδ'
 ἐκείνοι οὐραροῖσι ὡς τοῖς οὐραροῖς βροχῶν ἐκεί-
 νους ἔσται ὃ καὶ ὀφθαλμοῦ καὶ οὐραροῖς.
 — — — (pp. 188—189)

Βασιλεὺς δὲ καὶ πῶν παρὰδόξως οἷον συμ-
 βῶντων, καὶ οἷον φρονῶν καὶ τελεῖς τῆς εἰς οὐραροῦ
 τυχῶν βοηθῆεις, καὶ φρονῶν αὐτῆ πλέον ἐκ τῆς
 ἰδῶν ἀπνοικτοῖς, οὐδὲ τῆς αὐτῶ προσηλθῶν
 προσηλθῶν ἀπνοικτοῖς ὃ γὰρ καὶ ἄλλως ἰδῶν τῶν
 κληδῶν ἐκ τῶν πέλας, οὐ πέλας ἔσται, ἀλλ' ἀναστρεφῆ
 ἰσχυρομένους, καὶ τῶν τῶν ἀπνοικτοῖς ἰσχυρομένους

Обаче необходимо е да се отгледат тези
 неща, тъй като са големи и се нуждаят от
 много думи, а за да няма извратно нещо,
 бих режъл направо, че земята на тракийците
 отдавна се оказа нещо повече от някога
 споменаваната в подумката плячка на мизи-
 те¹, като заедно с нейните злочестини не
 липсваше нкое жалко страдание, защото
 нищо не е по-гибелно от узурпацията², която
 се бори да победи и унищожава безопасно
 всичко, което се изпречи по пътя ѝ подобно
 на огън, който изгаря дъбрави, подобно на
 пламък, който оползрява плащани.

И тъй някакви наемници варвари³, които
 бяха изпълнени с дързост и смелост в срѣ-
 женята, без да знаеха или познаваха никак-
 во предпазно средство, се хвърлиха към една
 пратичка [на града] — дали се хвърлиха без
 ред или в боев ред, няма значение. Към тях
 случайно се примеси и малка част от гран-
 данството, напълно неопитни във военните
 дела, но иначе дързостни, безразсъдни и
 много смели, тъй като непознаването на
 опасността прави хората дръзки и за неопи-
 тните, както се казва, войната е приятна.
 [Въстаниците], същински зверове, твърде въ-
 одушевени и с готовност се устремиха на
 лов срещу тях като към готов лов, обико-
 лиха ги отвсякъде, тласкаха ги всеки от
 различна страна и най-жалко избиваха там
 нещастниците с копья и мечове, като само
 твърде малцина едва можаха да прибягнат
 към града [на града].

— — — уви, срам за ромеите, че се гордеят
 много и така се хвалят, задето толкова го-
 ляма ромейска войска се нахвърля върху
 малобройните и някои от тях негторъжени
 агарави и скити, и ги надви в сражението.
 А как те бяха се гордели, тласкаха ги всеки
 опъчалите се с цялата войска галати⁴ или
 иверийци⁵? И те не забелязват дори това,
 че заедно с тези жални варвари избиха и
 едниошлеменици, — — —

А императорът, след като тези неща ста-
 наха неочаквано⁶, ако и да беше ясна и
 пълна получената от небето помощ и да се
 уповаваше повече на нея поради пълната си
 вече увереност, не се отказал и от това,
 което трябвало да извърши той. Защото
 основа, което на другите се струваше край
 на зливните, той не схващаше като край, но
 като отлагане и смяташе отсегаянето на
 сунтовниците не като бягство или разпръск-

¹ За тази подумка, която езианава италино опустошение, вж. Papyrographi Graeci, ed. Lentsch, II. Göttingen 1851, s. v.

² Спряк омигъ на Лъв Торник да вземе плячка. Вж. по-догу при Михаил Псел.

³ Загатаването е твърде общо и поради това не може да се установи дали става дума за печенегите или за българите от Тракия.

⁴ Общо посочване очевидно за всички от малоземските области.

⁵ Грузинци.

⁶ Лъв Торник неочаквано вдигнал обсадата на столицата. Вж. за подробности гук в разказа на Михаил Псел.

οὐ φεγγήν ἢ κατάλοιπον, ἀλλὰ στρατηγὸν ἔχειτο παντοαγαθέστα, εἰς παρασκευὴν τῶν μύλων τῶ τῆς μάχης ἐπιεσθμένην. διὰ τοῦτο κατέσθεν οὐ κίχως ἐπορευόμενος, καὶ τὸς ἀπούσας δυνάμεις ἀπὸ τῆς ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιπέσει, φοβησάμενος τε στρατηγὸς ἐν ἀνεμῶν καὶ βορρᾷ διὰ γυμνάσιον ἐκίρει, καὶ παραχρῆμα ἐπιπέσει τὴν τῆς τρισημίδος καθάριον, ὅμοια μὲν καὶ πᾶσι τὸ ἐπὶ τὸν εἰς τὸ κατελεῖς προσθυμώμενος ἀποδοῦναι τὸν φόβον, ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ δόγματα τῆς διατάξης θεοφάνης λαίμαρον παρορῶσαι ζητῶν, ἀγομένης πάλιν καὶ φρομένης ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἡγεμονίας, ὅς μὴ εἶναι ἢ τῆσθε τὸ κακὸν μηδ' ἐκείσθην, ἀλλ' οὐκ ἔστιν τε καὶ ἴδιον, καὶ τὸν ἐχθρὸς τρόπον τὸ σπλάγγνα παρὰ τὸν ἑαυτῶν ἐχθρῶν παρασκευάσει. ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς μὲν μὲν τῶν τοιαύτων ἐπιπευμένων ὅμοια τε καὶ κατὰ πλῆθος ἔσται, ὅς τὸς ἐπιπέσει λέγοντι Διόδοτος, ἐπιπέσει τῶν ἡδὴ στρατηγῶν περισκεπτεῖται, καὶ μηχαρῶς ταχυρόμαχος πεπονημένον διανοεῖτο, καὶ μετ' ὀλίγον αὐτῶν ἡκούστω πρὸς τὸ εἶδε μέλλον ἰλασθῆναι, καὶ ἄνω ἀρετῶς ἐπιπευμένων ἢ ἀρετῶν πανηρῶν καὶ ἀπάθων, ὃ καὶ τὸν (ὅς ὁ λόγος) καὶ ἀπέσθεν τὸν ἀνθρώπον, εἶτα πλῆθος ἐν ἐχθρῶν, πρὸς ἐκείνους πάλιν ἐπιπέσει βιασθέντες καὶ φροσώτερον μὲν τὸν ἐπὶ τῆς πανηρίας ἀρετῶν, εἶτα ταχυμάχων, ὅς τὸν ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον καὶ πλείον, τὸ τῶν ἀρετῶν λέγει στρατηγῶν. ἐν τῶν ἀρετῶν δ' αἱ τε δυνάμεις ἐκ τῆς ἐν παρῶν, τὸ ἐκεί κῶδως θέμεται, καὶ τὸ ἐγγύθεν σπείλλεται, ὅσον δ' ἦν ἀρετῶν (τοῦτο δ' ἦν τὸ βασιλευσθῆναι) ἐν ἐξόχῳ κῶδῳ ἦδη ἐν ἀπυργέλλεται, οἷς πᾶσι τὸς χεῖρας ἐπιπευμένων ὁ βασιλεὺς δοκεῖται τε μεγάλως καὶ ἀειμένως λαμαρῶν καὶ παρῶν ἄλλως ἐπιπευμένων, ἐπὶ πάντα δὲ μέλλεται γενεῶν καταπλήξας (φροσώμενος γὰρ ἀειμένως τοῦτο τὸ νόμος) οὕτως τὴν ταχύνειν ἀρετῶν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἐπιπέσει, ἐπιπέσει μὲν ὅς ἀρετῶν τὸ παρῶν αὐτοῖς, ἡγεμονίας δὲ παρῶν τὸν στρατηγῶν τὸς παρῶν καὶ τῶν κατὰ ἐκ παρῶν διὰ πολλῶν ἀρετῶν ἀειμένως. οἱ μὲν ἄν ἐπιπέσει πρὸς μάχην ἐπιπευμένοι, ἢ δὲ πλείον πάλιν μετέωρος πρὸς τὸ μέλλον εἰσέρχεται, καὶ τοῖς μὲν πολλοῖς (ἢ οὐκ οἷς) ἐν ἡδονῇ τε ἦν τὸ ἀρετῶν, καὶ τὸν ἀρετῶν τὸν ἐπιπέσει ὅσον ἀρετῶν ἀρετῶν, ἀρετῶν γὰρ μὴ βασιλεὺς καὶ τοῖς ὅσον τὸν ἡδονῇ ἐπιπευμένοι τε καὶ ἀρετῶν, ἀρετῶν τὸ παρῶν ἐπιπέσει καὶ ὅσον ὅσον, ἀλλὰ καὶ

ване, но като прелукава военна хитрост, която отлагаше сражението, за да се подготвят по-добре. Поради това той свика колкото бе възможно по-скоро войска, призова от Изток отсъстващите войски, разделил чреа послания¹ варварски войски от запад и север и отвсякъде подготвише провалянето на бунта, като, от една страна, се грижеше всички поданици напълно да се освободят от страха, а, от друга, търсеше да спаси нещастните останки от бедната Тракия, която пак бе ограбвана и опустошавана от своите грабители — за да не бъде в случай занез злато чуждо или идвало от другаде, а от самата нея и отвътре, и вътрешностите ѝ, както при ехидната, да се разкъсват от собствените ѝ чада. Между това узурпаторът след тези подвизи бродеше нагоре-надолу и търсеше вече някаква чужда помощ, какъвто се смятаха скитите-номади², обясляше да построи градобойни съоръжения и се говореше, че наскоро отново щял да се насочи на нас, както се завръща треската или лужавият и нечист дух, който, както казват, се откъсва и вапуца човека, после броди из пустините, след това отново се завръща още по-насилнически и по-дръзко заедно със седемте духа или отреди на лукавството, което отговаря именно на седемте и повече войски, които действаха заедно с узурпатора. През това време войските от Изтока пристигнаха, след като бяха уредили добре делата там, а се беше събрала също и близката [войска]. А колкото войска имаше навън пределите [на империята] — това бе варварската войска, — и за нея се извече, че се измира вече на път. Императорът, като подирени на всички тях десниците чрез големи дарове и пресветли санове и всякакви други щедрости и ги слуса най-много чрез злато [защото това племе обича особено много парите], така най-скоро ги изпрати въодушенени за сражение. Той им напомни, че те трябва да проявят доблест, и им постави за пълководци най-добрите измежду стратежите, които от дълго време в много сражения бяха свикнали да побеждават. И тъй те излязоха подготвени за сражение, а Цариград отново с трепет очакваше бъдещето. За повечето (или по-скоро за неопитните) гледката доставяше удоволствие. Те сякаш предварително се радваха на тибелта на противниците. А за императора и за онези, които бяха по-разумни и по-съобразителни, работата изглеждаше ужасна и не за радост, но достойна за много съжаля, тъй като те разбиряха в какво

¹ За това виж *Dölger-Regesten*, II, p. 883; срж *Дубнев*, Проучвания, стр. 32, бел. 5. ² Сгреч печелитите.

πολλῶν θύειν ἄξιον, ἐγνωσῶν ἅς οἶον ἀνυχαῖα
κατέπεσε τὸ μέγα Ῥωμαῖος καὶ ἰσθμῶν αἰχμηρα,
ὅς πρὸς ἐπιπέδον ἀνταρραχέσθαι τὰ στρα-
τεύματα καὶ τοῖς στραμειῶν εἰσθότας καὶ ἀνταρρα-
χῆν ἀλλήλοις κατ' ἀλλήλων οἴρειν τὰ ὄπλα καὶ
χριστιανικοῖς οἰμοῖσι, πρὸς δὲ καὶ συγγενικοῖς —
χριστιανοῖς καὶ ἀνθρώποις — τὸς δεξιῶς ἐπαίχθηται
χρῆσαι. — — —

— — — ἄρματοῖν ἐπείθεν τὸ βρομιακὸν ἀντι-
στράτην, καὶ τὸ βαρβαρικὸν ἐκ συνθήματος ἐπείθεν
προσῆγγεν' ἤδη δὲ καὶ τὸ βρομιακὸν οὐ μακρὸν
ἀπεστράτος ἀπηγγέλλετο, τοῦ σοφῶς βασιλέως τῷ
ἀσπίδι γυμνῶν καὶ πολεμικῶν μηχανισμῶν ἐπὶ
κάλισσεν καὶ ὡς ἐν ἀσπίδι τὸν ἔχοντα παρλα-
βεῖν διασκεπασσόμενος. καὶ δὴ οὐδέποτε ἔδοξε
καὶ παρ' ἡμῶν, καὶ τῷ ἐρχομῶν τὸ ἐπαίχθηται
ὠρίσθη χορῶν, καὶ πρὸς ἀνταρραχῆν ἐκείτω περι-
φρονῶς τὰ στρατεύματα. — — — ἰσχυρῶς ἡ γῆ
(σασμῶ γὰρ ἦν ἡς ἐκείθεν ὁδῶς τὸ στρατόν),
ἐκείθεν ἔβη (τὸ τῆς ἀνταρραχῆς στρατεύματα),
ἐκείθεν εἰσθῆς πρὸς γῆν, εἰς ἐκείθεν τὸν
ἔχοντα ἀνταρραχῆν καὶ κλίμα. καὶ ἡ γῆ σαφ-
εῖα τοῖς γυμνοῖσι καθήσεται ἀνταρραχῆ γὰρ ἦν, οὐ
γῆν, τῷ βασιλεῖ τοῖς πρὶν ἐκείθεν εἰς ἀνταρρα-
χῆν ἀνταρραχῆς πρὸς εἰσθῆται αἰθῆς θεομισθῶς
ἐπαίχθηται. τί ἐπὶ; γυμνοῖται τὴν ἀνταρραχῆν ὁ
ἐκείθεν; ἐκείθεν εἰσθῆται πρὸς τὸ γυμνοῖται ἀνταρραχῆ
ὡς γῆν τῷ παρλαβεῖν ἀνταρραχῆν τῷ σαφ-
εῖται σέβηται καθήσεται τῷ δεξιῶς καὶ
κλίμας ἀνταρραχῆται ἔκείθεν ὡς βασιλεῖ, — — —
(pp. 191—193)

злочучке е изпаднала великата и възгната
ромейска слава, щом войските са били при-
нудени да се сражават помежду си и онези,
които бяха привикнали да помагат и взаимно
да се бранят, вдигат оръжия едни против
други и бързат, о християни, да ометнат
десниците си с християнска, при това род-
ствена, уми, кръв — — —.

— — — И тъй едновременно оттука се съби-
раше ромейската войска, а варварската според
споразумението наближаваше от друга
страна. Известяваше вече, че и северната
войска¹ се помъри издалеч, тъй като млад
ривт император устройваше обграждането
на безарамния беглец и враг и распоредя-
ше узурпаторът да бъде хванат като в мре-
жа. И наистина той рещи да се започне
[битка]. И настъпи определеният ден, и опре-
делено бе подходящото за сражение място²,
и явно се предвизнаха войските за стълкьо-
венне. — — — Разтърси се земята (наистина
човек правилно би уподобил това, що ставаше,
на земетръс), езичниците (въстаналите вой-
ски)³ сесмутиха и веднага се обърнаха в бягство,
тъй като не издържаха пред небесния против-
ник и неприятел. И бягството се превърна в
спасение за онези, които бягаха: защото това,
което отново по чудотворен начин приведе
в покорство пред императора предишните
поданици, които бегсеха в бунт, бе именно
приблжаване [към него], а не бягство. Що
стана по-нататък? Узурпаторът бе оставен
от съюзниците, изпадна в удивление пред
станалото, изненадан бе от неочакваното,
отчая се за спасението си, побягна, бе залю-
вен и веднага бе изпратен при императора
с окови на ръцете и врата⁴. — — —

¹ Вероятно средни от българи; срв. *Лувина*, Проучвания, стр. 32. ² За подробност виж *Златарски*,
История, II, стр. 87 сл. ³ Пеленегите. ⁴ Цялото наложение постави събитие между началото на октомври
и края на декември 1047 г.

ΧΙΙ. ΠΡΙΠΙΣΚΑ ΟΤ 1059 ΓΟΔΙΝΑ

В един ръкопис от Парижката национална библиотека (Cod. Paris. Coislinus 263, f. 158) се намира една приписка от 1059 г., писана от монаха Теодул. В нея се споменава Аарон, третият син на българския цар Иван Владислав.

ИЗДАНИЯ: *H. A. Omont*, Facsimilés des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale du IXe au XIVe siècle, Paris 1890, Notice des planches, p. 6. — *V. H. Бенвенисти*, Заветание византийского боярина XI века ЖМНПР 1907, май, Отдел классической филологии, стр. 220. — *Свицикл*, Три Азиатские валии XI века из эпохи византийского владычества, Петроград 1921, стр. 16. — *Σπ. Λέμαρος*, Ἐπιγραφῶν ἢ καὶ τροπικῶν ἀνακρίσεων ἀλλοτρίων, Νέος Ἑλληνολόγος, VII (1910), pp. 130—131; № 10. — *В. Н. Златарски*, Една датирана приписка на гръцки от средата на XI век, Bsl. I (1929), pp. 22—33. — *R. Decresse*, Catalogue des manuscrits grecs, II, Le fond Coislin, Paris 1945, pp. 241—242. В днешни тук превод е използвано издание на Бенвенисти с предимните поправки от Златарски и Бартиани.

КНИЖИЧНИА: *N. Bănescu*, Les premiers témoignages byzantins sur les Roumains du Bas-Danube, BNL, II, 3—4 (1927), pp. 294—295. — *Idem*, La question du Paristrion, Byzantion VIII, 1 (1933) p. 294. — *Idem*, Les duchés byzantins de Paristrion (Paradoulavon) et de Bulgarie, Institut Roumain d'Etudes Byzantines, Nouv. série 3, Bucarest 1946, pp. 60—81 sq. — *Moravcsik*, Byzantinoturcica, I, p. 461. — *Sp. Vryonis*, The will of a provincial magnate, Eustrathios Boilas (1059), Dumbarton Oaks Papers, 11, Cambridge Massachusetts, 1957, pp. 274—275. — *P. M. Бартиани*, Относител ли прозвище Παριδοκράτης е магистру Василию в паметной записи монаха Феодула (1059 г.), Известия Академии Наук Армянской ССР, 8 август 1959 г., стр. 80—86 (с фотокопия на приписката). — *N. Bănescu*: BZ, LIV (1961), p. 145. — *P. M. Бартиани*, Критическите замечки в заветания Еустафия Воила (1059 г.), ВВр. XIX (1961), стр. 26—37. — *N. Bănescu*: Revue des Etudes sud-est européennes, I, 1—2, 1963, p. 155 sq.

NOTITIA A. 1059

De Aarone Iouannis Vladislaci filio

Ἐπιγράφη ἡ παύσεως Κλίμαξ προστάξαι
Εὐσταθίου προποσπαθητοῦ καὶ ἐπίτου τοῦ Βοῦλα
διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοδοῦλου μοναχοῦ καὶ προσβη-
νέου² τῆς ἐπιγραφῆς Οὐνόπου Σιδήρι, ἀρχιερεῖσι
Κοστανδόκου, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωακίμου τοῦ
Κομνηνοῦ καὶ πατριάρχου τῆς βασιλέως Κοσταν-

² προτέρον Ζλατ

ΠΡΙΠΙΣΚΑ ΟΤ 1059 ΓΟΔΙΝΑ

За Аарон сина на Иван Владислав

Завърши се тая всеблагодетелна Лествица¹ по заповед на протоспатарий и хипат Евстатий Воила² през моят ръка — на монах Теодул³, пръв свещенник⁴ на Присвеса Богородица Салимска, и двамата кападокийци, през царуването на Исак Комнин и при патриарх на столицата проедър и протосвещен-

² У Златарски: проедър.

¹ Става дума за съчинението на Йоан Лествичник (VI—VII в.), игумен на Синайския манастир, озаглавено *Κλίμαξ τοῦ παραδείσου* („Райска стълба“). ² Този Евстатий Воила е бил от прочутото византийско семейство Воила, което според някои е от български произход. Титлата „хипат“ показва, че той е бил от сенатско съсловие. Вж. *Moravcsik*, Byzantinoturcica, II, p. 94. Св. *Vryonis*, op. cit., p. 273. — В заветанието на този Евстатий Воила се споменава една неговя робиня на име Марция Вж. *Бенвенисти*, Заветание, стр. 228. ³ Както днес от текста, монах Теодул, пръв свещенник на църквата „Св. Богородица Салимска“, е живял в Едеса (Кападокия). Св. *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 26.

ίωνα προίδρον και προποβουαίον και Θεοδοσίον Αντιοχείας έτι, αρχεξ Ινδουαίνος ηι προς άπυλλίον θ, αρχεξ η, ην άρην και μερίον μαρτίου, αιου-
 πώνο Έδέου, Ιωάννον τον Δουαίξην, δουαδον
 Αδριανου Αντιοχείας, Αρχιον προίδρον και αίτουθ
 οθ της αδουόσης Μεσοποταμίας, Βασιλείου μαρτί-
 στρον του Παρδοβούβη, Ιωάννον Μοναστηριου
 Ιβηρίας, Παρζελιου (Βουαίξος) Βασιλυαα και
 Ιωάννον κοροκαίλιον και δουέβουον τον σχολιου
 [αυταδέλφου] του βασιλέου Κοινηουθ.

рий¹ Ковстантин² и при Теодосий³, [патриарх] на Антиохия, в годна 6567⁴, индикт XII, 4-и ден от месен април, в 7-ия час на света и велика събота⁵, при катепана⁶ на Едеса Иоан Дуаща⁷, при дука на Антиохия Адриан⁸, при Аарон⁹, проедър¹⁰ и господар на Месопотамия и при магистър Василий¹¹ Парадуванис¹², при Иоан Манастириот Иверийски¹³, при Панкратий Аспракански¹⁴ и при Иоан¹⁵, курогалат и Доместик на схо-
 лите, брат на император Комни.

¹ ερωταριστον εση ατιουαρον ΔΙΑ. ² Λεωντ προίδρον και αιδουαδουον Αδουόσης Μεσοποταμίας του Παρδοβούβη, Βασιλειου μαρτίου, Ιωάννον Μοναστηριου Ιβηρίας, Παρζελιου Βασιλυααδουουθ] Βασιλ.

³ четене на Златарски; проедър на Месопотамия брат на императрицата. ⁴ четене на Бартикан; Аарон — — — Парадуваниски; четене на Златарски; Магистър Василий Придунавски.

¹ Протопресвитерия била назначена на епископския катедра (επισκοπική προεδρία). Вж. *Dreher, Les institutions*, pp. 120—131. ² Т. е. Константин IXуд, който взема патриаршеския престол в Цариград от февруари 1059 г. до август 1063 г. Той е бил прогосподар при Константин Момах и Исак Комнин. Срв. *Скабаланичич, Византийское государство и церковь*, стр. 390—393. ³ Този антиохийски патриарх Теодосий пръв провъзгласил Исак Комнин за император в църквата „Св. София“ в Цариград. Вж. *Скабаланичич*, пос. същ., стр. 421. ⁴ Т. е. 1059 г. ⁵ *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 22, бел. 3, отбелязва, че Великата събота през споменатата година се е падала в същият на 3 април. ⁶ Катепан и дук са титли на управители на земи. Срв. *Скабаланичич*, пос. същ., стр. 187. ⁷ Това е брат на бъдещия император Константин X Дука (1059—1067). За името му, което има улавителна и може да славянска форма, срв. *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 23, бел. 6. ⁸ *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 25, изказва предположението, че този Адриан е може би от рода на Даласиновичи, където името се среща често, и следователно родината на Комниновичи, които били сродени с Даласиновичи. ⁹ Споменатият Аарон е братът на Иоан Висантия (1015—1018). Той бил брат на императрицата Евдокия, която на Иоан Комнин (византия дук и титлата *Августос* според четенето на *Златарски*). Срв. *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 25—26. Наобщо на това място четенето на текста е неясно. ¹⁰ *Бенкевич*, Три английски надписа, стр. 16, четене: *και αιδουαδουον ηης Αδουόσης Μεσοποταμίας*, което четене се възприема и от Бартикан. ¹¹ През X—XI в. почетната титла магистър се давала като наследствена и на чужденци, включително на империята. Вж. *Delbier, Les institutions*, p. 123. ¹² Според *Алфред*, пос. същ., стр. 301, в *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 27—30, *Пардобувафе* е прозвището и не означава, че лицето, което го носи, е било управител на тема Паристрион. Златарски собственая прозвището с българския произход на Василий, син на българина Алуслан и шурей на император Роман IV Диоген от втората му жена. *Ванес*, op. cit., pp. 294—295, и *Sp. Uroatis*, op. cit., pp. 214—215, твърдят, че гук става дук за Василий Авокан, който бил дук на тема Паристрион. *Бартикан*, Относитея за прозвище *Пардобувафе*, стр. 82—85; *смажет*, О завещания, стр. 36—37, обръща внимание, че данните за живота на Василий Авокан не се съждат с тези, които дава за този Василий завещанието на Вола, написано след приписката. Той потвърждава мнението на *Златарски*, че *Пардобувафе* е прозвище и че не е равностойно на *Паристрион*, но твърди, че то не може да се отнася към възрастния Василий, който не е българин брат му се казва Саресян. При своето четене на кръстовидната приписка той смята, че това прозвище се отнася към Аарон. От друга страна, той е на мнение, че и магистър Василий и Иоан Манастириот са дукове на Иверия, така че тозната „Иверийски“, се отнася и към двамата. ¹³ За това лице срв. *Бартикан*, пос. същ., стр. 86. ¹⁴ Аспракански — по названието на тема *Βασιλική (Asprakané)*, която обхващала части от Армения в Иверия. Срв. *Златарски*, Една датирана приписка, стр. 31. ¹⁵ Това е Иоан Комнин, брат на император Исак Комнин.

ХІІІ. ЖИТИЕ НА ЛАЗАР ОТ МОНАХА ГРИГОРИЙ

Жизнеописаниеето на Лазар, починало на 7. XI 1053 г., било съставено от монаха Григорий през втората половина на XI в. В това житие се дават някои неизвестни от други автори сведения за въстанието на Петър Делян през 1040—1041 г.

РЪКОПИС: Cod. Athousiensis gr. 1211 (XIV s.)

ИЗДАНИЯ: Acta Sanctorum, Novembris III, Bruxellis 1910, col. 506—538.

КНИЖНИЦА: Moravcsik, Byzantinoturca, I, p. 568. — Литаврик, Болгарки и Византия, стр. 386.

VITA LAZARI

Notitiae de Petro Deliano

228. — — — Μετά δὲ χρόνον ἀπὸ προσελθόντων ἡμεῖς τὸν πατέρα δούνασιν ἀπὸ καὶ ἔταμον ἰδιώτην πρὸς τὸ ἀπελθεῖν ἐπὶ τὴν εὐχὴν ἰδίῳ δουκὸς τῆς. Ὁ δὲ πατὴρ πρῶτον μὲν οὕτως ἐπέθετο, ἀλλ' ἔλεγεν ἀπὸν: „Καθήμεν, ὀδολογῶν, εἰς τὸ κελλῖον σου· οἱ γὰρ συμφέρει σοὶ τοῦτο.“ Ἐπειὰ πολλὰ μισῶν καὶ ἀγληθῆς ἵπ' αὐτοῦ, δοὺς αὐτῷ τὸν μοναχὸν Μιλῆτιον ἀρῆκε παρεσθῆναι πρὸς ὃ ἡμεῖς, πολλὰ παραγγέλλων τῷ μὴ νοστήσειν αὐτῷ καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς κοινῆς δουκῆς, λέγων ὅτι: „Ὅτι ἀποστελλόμενοι εἰς δουκῆν, ἐὰν φηλῶσιν εἰς ἐντολὴν τοῦ δουκῆτος αὐτοῦ καὶ μὴ ἐν ταύτῃ νοστήσονται, μετὰ τῶν ἀποστόλων ἔργα τάδε αὐτοῦ ὁ Θεός. Εἰ δὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ πέμψοντος αὐτοῦ ἀφελήσονται καὶ νοστήσονται φηλῶσιν, μετὰ Ἀνατολῆς καὶ Σαλαμῆος καὶ Γεζῆ καὶ Ἰούδα παρασθῆσονται.“

229. Οὕτως ὁ παρὸν παρεσθῆναι εἰς τὸ πρὸς τὸν Βουλγαρίαν μὲν ἦν δὲ τότε ἐν αὐτῇ γενουῆν ἢ τοῦ Δελιάνου ἐπιπέσειν. Ὡς οὖν εὐχόμενος ἐφῆκε καὶ εἰς τὴν πόλιν εἰσῆλθαι, ὃ ταύτης στρατηγὸς καὶ μετὰ τὸν μοναχὸν μεθ' αὐτοῦ ἀποστῆναι πρὸς

ЖИТИЕ НА ЛАЗАР

Сведения за Петър Делян

228. — — — След известно време той¹ отидъл и замолил отца² да му даде и друг брат, за да отиде в земите на Запада по някаква работа. Отецът отначало не се съгласявал, а му казал: „Стой си, брате, в излията, защото това не е добро за тебе.“ След това, стегнат и обезпокоен много от него, му дал монаха Милетий и го отпуснал да си върви за това, за което молел, като много го съветвал да не се отклонява от тази си работа и му казал: „Ако изпратените по работа спазват норъчанието на овца, който ги е изпратил и не се отклоняват от работата, бог ще ги постави между апостолите. Ако пък погледят заповедта на овца, който ги е изпратил, и се отклонят и излязат, ще бъдат осъдени заедно с Аниний, Сауфирас, Гиеза и Юда³. — — —

229. Прочее, той, като пътувал по този начин⁴, достигнал до пределите на България. По това време в нея бушувало въстанието на Делян⁵. И тъй, щом пристигнал там и възгъл в един град, стратегът на този град, узнавайки за монаха, изпратил да го доведат

¹ Стана дума за един монах от манастира на Лазар Галецифем, който обичал да си служи с немци.
² Т. е. Лазар Галецифем. ³ Това са библейски лица, прокути като вредители и лъжци. ⁴ Т. е. като търговец посягаде в злоупотребявал с нисето на свещия Лазар. ⁵ Въстанието на Петър Делян продължило от 1040 до 1041 г. За това въстание виж Златарски, История, II, стр. 41—61; П. Мухомедов, История на българския народ, I, София 1944, стр. 11—16; W. Zlatarski, Wer war Peter Deljan, Annales Acad. Scient. Fennicae, XXVII (1932), p. 354 sq.

επειὸν αὐτῶν μετεκαλέσασθαι καὶ ἔλθόντα ἐπαρῶντα αὐτῶν, — ἐμελλε γὰρ μετὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον συγγράσειν — πότε ἰσὺ καλῶν τῶ πραγμάτων ἰσχυροῦσαι. Ὁ δὲ „Ἔασον με, φησὶ, καὶ τῆ τῆ νυκτὶ, καὶ αὐθιγὸν ἔσθαι σα περὶ αὐτῶν.“ Πρωτὸ δὲ ἑλλῶν λέγει τῷ στρατηγῷ „Ἐὰ θέλεις νῦν ἰσχυροῦσαι, τῆ νυκτὶ σὺ βούλοιο αὐτοῖς.“ Ἦν γὰρ νῦν τετρός. Πιστεύσας εἶναι τοῖς τῷ ψευδοστρατηγῷ λόγους ἀνήγγαλε ταῦτα καὶ εὐθὺς τῆ πόλει. Καὶ ἦν ἰδεῖν πάντας πρὸς τὸν πλάνον συγγράσαντα καὶ ὡς ἔβαν καὶ προσηύχον σεβασμένους τοῦτον καὶ προσεκκοῦντας. Ὡς δὲ ἡ νυκτὶ ἐληθῆσε, λαβὼν ὁ στρατηγὸς ἕκαστον τῶν σιμίων πρὸς τὸν μοναχὸν ἀπηύδα. Καὶ προσκαρτίσαντες αὐτῶν καὶ εὐχὴν τοῦ αὐτοῦ λαβόντες ἐξῆλθον τῆς πόλεως, προσκοινοῦντες τῷ στρατηγῷ. Καὶ συμβαλεῖς γενόμενης, αὐτῶν ἀρῶντος ὁ στρατηγός. Ἦν ἰδόντας αἱ λαοὶ εὐθέως εἰς γὰρ τρέποντο καὶ καταδύσαντες αὐτοῖς αἱ Βουλγαροὶ ἀσπυροῦσαι σχεδὸν ἅπασας. Οἱ δὲ περιμετρῶντες καὶ ὁ λαὸς λαὸς τῆς πόλεως ἐζήσαν τὸν μοναχὸν πρὸς τὸ θεοπέσει αὐτῶν. Ἀλλ' ἐκείνος διὰ τὸς ταῦτα μῦθον, λαθῶν πάντας ἐξῆλθε τῆς πόλεως καὶ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀπηύδα, κερὰ δὲ οὐκ οἶδ' ὕπαικος τῷ Αὐλανῶν ἐργασασθεῖς, ἦν μετ' αὐτοῦ, φησασάντων πάλιν τοῖς ἀπατηλοῖς αὐτοῦ λόγους, ἵνα ὡς καὶ αὐτὸς ἐπὶ καὶ Ἀλουσιανὸν κενόχρηστον. Καὶ οὕτως πάλιν ἐκείθεν φωνῶν δόρυχοιο ἐκ τόποις εἰς τόποις πλεόντων τε καὶ πληρώμενος. (p. 578)

при него. Когато пристигнал, той го запитал — понеже възнамерявал да води война с българите — кога е добре да се залови за тази работа. А [монахът] му казал: „Пусни ме тази нощ и утре ще ти отговоря на това.“ На сутринта отишъл и казал на стратега: „Ако искаш да спечелиш победа, падни ги в неделя.“ Тогаваш било сряда. Стратегът, като повярвал на думите на лъжепророка, събещил това и на целия град. И можело да се види как всички се събрали около смятника, приветствували го като светия и пророк и му се поклавяли. А щом настъпила неделя, стратегът заедно с цялата си войска отишъл при монаха. Като му се поклонили и получили благословия от него, [всички] излезли от града, предвождани от стратега. Завързало се сражение и стратегът пръв паднал. Като го видели, останалите незабавно се обърнали в бягство. Българите започнали да ги преследват и избили почти всички. Оцелелите [войници] и другите жители на града подирили монаха, за да го убият. Но той узнал за това от някого, излязъл тайно от всички из града и отишъл при българите. Там не знаел по какъв начин се явил при Делян и останал с него, като олъзвостявал и него с измамните си слова, докато и самият Делян бил ослепен от Алусиан¹. И така, избягвайки отново оттам, смятал от място на място, заблуждавайки и блуждаейки.

¹ Алусиан, вторият син на Иван Владислав, след покоряването на България в 1018 г. преминал на византийска служба. Той получил чин патриций и станал стратег на Армения. Когато се научил за въстанието той пристигнал в България и бил приет като водач на въстанието. Българите заедно с Петър Делян след неуспешната обсада на Солун от българската войска Алусиан ослепил с измама Делян през 1041 г. и после сам командата на войските. Срв. *Златарски, История, II*, стр. 60—69.

XIV МИХАИЛ ПСЕЛ

Михаил (Константи́н) Псел — 1018—1096/7 (?) — бил виден византийски писател и държавен мъж. Роден в Цариград, където получил солидно образование, той се надигнал като прочут преподавател по философия в Цариградската академия (наречен бил *ἐπισκοπὸς φιλοσόφων* „консул на философи“) и като голям учен, който владел всички науки на своето време. Псел с схващал философията довърше в духа на позитивизма и критицизма, но същепременно не се отказвал и от метафизиката. Тези негови идеи, отразени в съчиненията му, упражнили известно влияние върху развитието на византийската философия. Освен това Псел с бил и гъвкав политик и играл голяма роля в политическия живот на цариградския двор по времето на Михаил V (1041—1042), на Константин IX Мономах (1042—1055), който за неговите заслуги му дал титлата *ἐπίσκοπος*, а след няколкогодишно пребиваване в манастир при Исак I Комнин (1057—1059) и Константин X Дука (1059—1067). През царуването на Михаил VII Дука (1071—1078) Псел бил вече *παραδυναστεύων τῷ βασιλεῖ*, т. е. първ министър.

Михаил Псел бил извънредно плодотворен писател. Неговите съчинения са толкова многобройни и разнообразни, че някои от първите му издатели са смятали, че те са дело на няколко души. Най-голямото му и най-важно за нас съчинение е т. нар. Хронография — обстоятелно повествуване за събитията от възшествието на Василий II (976 г.) до издигането на Никифор Вотаниат на императорския престол (1078 г.). В по-голямата си част това съчинение има характер на мемоари, което го прави особено ценно. В него са разказани и важни събития от българската история, на които Псел е бил съвременник; той дори лично с познавал Алуецан.

Сведения, които повече или по-малко се отнасят до историята на нашите земи през XI в., има и в обширната преписка на Псел, както и в някои от речите на този голям общественик. Най-после в едно от догматичните му съчинения, наречено „За силата на демоните“, е изложена същността на разпространената из Тракия т. нар. евхитска ерес, която много се доближава до богомилството. Изобщо съчиненията на Михаил Псел са измежду най-ценните средновековни извори за българската история, от които все обилно черпам.

ИЗДАНИЯ: а) на Хронографията: К. Σίδος, *Ἐκδοτικαὶ κριτικαὶ ἐπισημῆς ἐπιτομὴς, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, IV, ἐν Βεσσαῖοις, 1874. — С. Sathas, *The History of Psellus, with critical notes and indices*, London 1860. — Michel Psellos, *Chronographie ou histoire d'un siècle de Byzance (976—1077)*, texte établi et traduit par E. Renoud, I—II, Paris 1926—1928 (тук дадените извазки са по това издание). — б) на Писмата и Прохваните слова: К. Σίδος, *Ἐπιτομὴ ἀπομνημονεύματων ἐπιστολῶν καὶ ἄλλο ὄνειδος, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη*, V, ἐν Βεσσαῖοις, 1876. — E. Kurtz, *Fr. Drexl*, *Michaelis Pselli scripta minora magnaam partem adhuc inedita*, Milano 1886—1891; *Migne*, PGr, CXXII, col. 1162—1186. — в) на „За силата на демоните“: *Michaelis Pselli Dialogus de operatione daemonum*, PGr, CXXII, col. 819—882.

КНИЖНИНА: L. Allatus, *De Psellis et eorum scriptis*, PGr, CXXII, col. 477—536. — П. Безобразов, *Византийский писатель и государственный деятель Михаил Пселл*, Москва 1890. — E. Renoud, *Notes et observations critiques sur la Chronographie de Psellos*, REG, XVIII (1905), pp. 224—252. — E. Renoud, *Études sur la langue et le style de Psellos*, Paris 1920. — E. Oberg, *Byzantinica*, II (1925), pp. 330—361; IV (1927/8), pp. 116—128. — J. Sylvestris: BZ, XXVII (1927), pp. 98—105; XXIX (1929), pp. 40—48. — Fr. Dölger: BZ, XXVII (1927), pp. 760—

760. — K. Svorada, La demonologie de Michel Psellus. Brno 1927. — H. Grégoire, Nicetas Pagonitis, vainqueur du roi bulgare Jean Vladislav. Byzantion. XII (1937), pp. 283—291. — В. Валденберг, Философские воззрения Михаила Пселла, ВСФ, М.—Л., 1945, стр. 245—255. — *Monastika*, Byzantinoturcica, I, pp. 437—441, кадето е далена и подробна литература. — А. Г. Лазарев: ВВР, LVIII (1961), стр. 283. — The Chronographia of M. Psellus, translated from the greek by E.R.A. Sewter, New Haven, 1953.

MICHAELIS PSELLI
A. CHRONOGRAPHIA

1. De Basilii expeditionibus

Ι, 30. Ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα ἀναγε-
σθεὶς οὕτως γάρ, ἐπειδὴ καὶ τὸ βίβραρον ἀνεκά-
θηκε, καὶ τὸ ταύραρον, ἦν αὐτοῦ εἶπαι, παντοδα-
πῶς ἔχρησασαι, οὐκ ἐν μόνῳ ἐπὶ τῆς προτέρας
ἡξίσαι προσηύδατος, ἀλλὰ τὰ προύχοντα τῶν γενοῦν
καθελόν καὶ εἰς ἴσον τοῖς ἄλλοις καταστήσας, καὶ
πολλὰ ἐπέπεισε τὸ κράτος ἡσυχάζειν ἐγγυῶν,
καὶ τὰ λόγῳ περὶ αὐτῶν κατακράτος ἀφελῶν
οὔτε τῆν γνάμην λαμπαρῶν, οὔτε μὴν ἐπισήμων τὸ
γένος, οὔτε τὰ ἐς λόγους ἐς τὸ ἔργον πεπαιδευμένον,
οὔτε καὶ τὰς βασιλείας ἐπιστολάς ἐνεχέουσαι;
καὶ τῶν ἀποκρίσεων καυτῶν διετέλε. — — —
(I, p. 18)

2. Basilus II dicitur Scytharum (Bulgaro-
rum?) aufert

Ι, 31. — — — Τὸν δὲ λέγων χρηματιστικῶν
ἐπιφορῶν τῶν λόγων ἀποκρίσας, ὅσα γὰρ ἐν Ἰβηρίαι
καὶ Ἰταλίαι καὶ οὐκ ἀνωκευραῖσιν ἐς Κελτικῶν,
ἀπόσα τε ἢ Σκυθῶν εἶχε γῆ, καὶ ἴσῳ ἀντομῶς
εἶπαι, τὸ πᾶσι βίβραρον, πάντα ἐς αὐτὸ ἀνε-
πρόσως τοῖς βασιλείοις τιμῶς ἀπέδωκε. — — —
(I, p. 19)

3. Romanus III bellum contra „barbaros“
parat

ΙΙ, 4. Βραχὺ οὖν τῶν λόγων ἀρρημένος, αὐτοῦ
καὶ τοῖς ἀσπασί προσημ, καὶ ἐς πρηγῶδες καὶ θάρ-
ρατος ἐάσαντο αὐτῶν ὁ δῶλος, καὶ ἡ ἐπιχειρήσις
ὅσα ἴλεον τὸ βίβραρον ὅσα τε ἔχον καὶ ὅσα
ἐπιτήμιον ἐπρόβλετο δὲ ταῦτα εὖ λόγους ἀνολόον, ἀλλ'
ὄλιγος τιθαστέον. — — — (I, p. 33—34)

МИХАИЛ ПСЕЛ
A. ХРОНОГРАФИЯ

1. За походите на Василии II

Ι, 30. Нека ставо се върна на разказа за
императора¹. Защото той, след като изтребил
варварите² и подчинил напълно, така да ка-
же, и поданиците си, решил да се откаже от
първоначалното си намерение³ и след като
смазал първенците на родовете и ги поста-
вил на равна нога с другите, напълно без-
препятствено си играел с властта — той съ-
брал около себе си избрани хора, които нито
блестели с ума си, нито били от виден род,
нито били много начетени, и на тях поверил
царската архива и им разкривал държавните
тайни. — — —

2. Василии II отрoбoва богатствата
и на скитите (българите?)

Ι, 31. — — — А на останалите му богатства
кой би могъл да направи сметка? Защото
той събрал и поставил в царските съкровищ-
ници всичко, което било натрупано в съкро-
вищниците на иверийците и арабите, както
и на келтите⁴, а и всичко, което се намирало
в земята на скитите; и всъщност кажа накрайно
богатствата на околните варвари. — — —

3. Роман III се гoтoви за война против
„сарбарите“.

ΙΙ, 4. Като вставане за малко тези въ-
проси⁵, той⁶ отново се залавяше за притовете
и в разговора си стигаше до виколеници-
ците и броните. Намерението му беше да
победи всички варвари както на изток⁷, така
и на запад⁸. Искаше да ги покори не с ду-
ми, а да им се наложи с оръжие. — — —

¹ Т. е. Василий II. За походи му на Изток вж. *Септологоски*, История Византие, стр. 90 сл. ² Думата „варвари“ тук съобщава всички азиатски народи, с които Василий II води войни. „Варвари“ са варианти и българите. ³ Т. е. да не се вляне от мисълта на царедържите и сам да взема решения по държавните въпроси. ⁴ Византийските автори през тази епоха с думата обикновено означават франкози. ⁵ Т. е. въпросите от философско-догматичен характер. ⁶ Роман III Артур (1028—1034). ⁷ За походите му на изток вж. Ф. Успенски, История византийской империи, III, Москва 1949, стр. 487. ⁸ През 1032 и 1034 г. има нападения на печенег в европейските владения на Византия, както личи от съответния разказ на Кедрин-Скилица.

III, 7. Ἐπὶ δὲ τῆν ἐπὶ τῶν ἀρσενίων ἐσχάτων
 κλέους τῶν ποῶν, κατὰ τὴν πρὸς τῆν ἑφῶν βου-
 λαῶν καὶ τῶν πρὸς τῆν βοιωτῶν ἡτοιμασθῆναι ἐπιόντων
 ἀλλὰ καὶ τοὺς μὲν πρὸς τῆν ἰσπερὶν οὐδὲν εἰδέναι
 αὐτῶν μέγα, εἰ καὶ βαθίως καταγορεύσαντο· οἱ δ' ἐπὶ
 τοῖς πρὸς ἀσπίδων κλέουσιν ἦσαν, σεμνῶς τε
 ἐξῆν ἐπιπέθειν ἑλπίαι καὶ ἀποδείξασθαι τοῖς τῆν ἡ-
 αλιείας χηρῶσθαι ἀρχήσασθαι. — — (I, pp. 35- 36)

4. De Petri Deltani Insurreclione

IV, 38. Πολλοὶ μὲν οὖν εἰδὲν ὅτι τῶν ἐκείνων
 βίωσι χρονοῦς ἱστορίας ἀνεργάζοντες ἄλλα τι
 παρὰ τῆν ἡμετέραν ἰσως χηρῶν ἀγγελλόμενα, ἢ
 γὰρ τοῖς ἡμετέροις ἐκείνων τῆς ἀληθείας πᾶλλον
 ἐν τοῖς κατ' ἐπιπέθειν τοῖσιν ἐκείνων ἄλλ'
 ἐξῆν ἐν αὐτοῖς ἀποφενεθῆναι τοῖς ἀρχαίοις, τὰ δὲ
 καὶ παρὰ τῶν ἀπληροφότων ἐκείνων μεμνησθέντες
 ἵστωσι ἀποφενεθῆναι ἔχει τῆν ἱστορίαν, δικαίως δὲ
 ἀποδείξαι, εἰ μὴ μοι τις τῶν λόγων ἀμνηστικῶν ὄν τε
 τεθέσθαι καὶ ὅτι ἡμετέροις ἀλλ' ἄλλὰ τὰ μὲν πλείω
 ὄν εἰρημῶν ἄρσεν ἰσως ἀνοίξει γλοσσολογίας τοῖς
 κακοήθεις, παρὰ δὲ ὅτι μέλλει ἔξῆν οὐκ οἶδα εἴ
 τις τῆς ἀληθείας ἀποφενεθῆναι. Ἄλλ' ὅσα μὲν
 ἐκείνων πηδός τε τῶς ἐμφυλλῶν σπάνιας καὶ τοῖς
 ἐθνομῶν πλείωσιν ἡμετέροις καὶ δήτοις μακρῶν
 ἢ εἰς κατὰ τῶν, ἐπὶ δὲ τῶν πάντων ἐκλεξάμενος,
 γρη῏ δι τῶν καὶ τῶν βασιλέων ἀρχῶν, γενο-
 λυθῆναι τῶν ἐπιπέθειν ἐπιπέθειν. (I, pp. 75—
 76)

IV, 39. Το γὰρ δὴ γένος [τῶν Βουλγάρων]¹
 πολλοῖς πρότερον κηρῶν καὶ μάχαις μέσος τῆς
 Ῥωμαίων ἐπιπέθειν ἡμετέροις, ἡμετέροις ἐκείνων
 τοῦ ἐν ἀποφενεθῆναι ἡμετέροις λέγειν, ὃ δὲ λέγεται,
 τὰ ἐκείνων ποικιλοῦσθαι, καὶ τὸ μὲν κηρῶν ἀρχῶν
 μέσος, ὡσπερ δὲ ἀποφενεθῆναι ἡμετέροις τῆ
 Ῥωμαίων ἡμετέροις ἀποφενεθῆναι, βραχίον τῶν κηρῶν
 τῆν ἡμετέροις ἐπιπέθειν ἡμετέροις ἔχειν, ἐπὶ τῆν ἡμετέροις
 ἀποφενεθῆναι ἀποφενεθῆναι ἐπιπέθειν καὶ τῶν μὲν
 οὐκ ἐν τῶ ἀποφενεθῆναι τῆν ἀποφενεθῆναι ἐπὶ
 δὲ τις τῶς ἐξ ἐπιπέθειν ἀποφενεθῆναι τὸ ἐκείνων
 ἀποφενεθῆναι ἀποφενεθῆναι, ἀποφενεθῆναι εἰς ἀποφενεθῆναι
 ἀποφενεθῆναι. (I, p. 76)

40. Τὸ δὲ κηρῶν τῶν πρὸς τῆν ἡμετέροις
 ἀποφενεθῆναι, τῶν π, ὅς ἐκείνων εἰδέναι, τοῦ γένους
 ἀποφενεθῆναι. ἄλλ' τὸ μὲν γένος οὐδ' ἔχειν
 ἀποφενεθῆναι μνήμης, ποικίλος δὲ τῆν κηρῶν καὶ
 ἀποφενεθῆναι ἀποφενεθῆναι τοῖς ἡμετέροις ἀποφενεθῆναι,

¹ add. S

¹ Михаил IV Παφλαγον (1034—1041). ² Василий II, който през 1018 г. окончателно покоря българските земи.

III, 7. Като насочи мисълта си към победната
 слава, той започна да се готви срещу източ-
 ните и западните варвари. Но да воюва сре-
 шу западните не му се струваше никакво
 велико дело, въпреки че лесно би могъл да
 ги надвие. А когато обърнеште поглед към
 тези, които живеят във изгрев слънце, стру-
 ваше му се, че оттам ще може да си донесе
 слава и мощно да ръководи държавните
 работи.

4. Востануето на Петър Делан

IV, 38. И тъй аз добре зная, че мнозина,
 като разправят в историческите повестува-
 ния за живота на императора¹, ще разкажат
 може би неща, различни от наплето писание.
 Защото по негово време господствували по-
 вече мнение, неотговарящо на истината. Но
 аз, тъй като участвувах в самите събития и
 зная от най-близките му люде неща, които
 са по-тайни, съм справедлив съдия, само да
 не ме упрекне някой, че изказвам нещата,
 които съм виждал и чул. Може би наистина
 повече от нещата, които казах, ще отворят
 за злите една врата за злословие, но, от
 друга страна, не зная дали някой би се
 усъмнил в истинността на това, което ще
 кажа. Това обаче, което императорът стори
 и разпореди относно межлюдособните бунтове
 и войните с другите народи, би било твърде
 дълго да се разкаже изцяло. Затова от всич-
 ки събития ще набера именно борбата срещу
 варварите и ще я засегна накратко в най-
 главните ѝ части.

IV, 39. И тъй [българското] племе след
 многобройни подвизи и сражения станало
 част от ромейската империя, тъй като по-
 вестният Василий², който се отличил между
 всички императори, направил, както се раз-
 правя, срабата им своя плъчка и унищожил
 мощта им. Така те, отслабени във всяко от-
 ношение, се обдлеждали на ромейската сила.
 Но след като кратко време понасяли едно
 такова поражение, взели да се връщат към
 предишната си надменност. Известно време
 те не се проявявали в явно бунтовничество.
 Но когато се явил един човек от тези, които
 бяха готови да събудят дързостта им, те
 всички заеха неприятелско поведение.

40. Това, което ги подтикна към едно та-
 кова безумие, беше едно чудовище, което,
 както мислеха те, произхождало от тяхното
 племе. Той беше човек, чийто род не беше
 достоен дори за споменаване, двуличен по
 нрав и твърде оштен да измами съплеменни-

Μολάνος τὸ ἄνομα, οὗκ οἶδα εἴτε παρὰ τὴν τῆς κοινῆς προσηγορίας πληροτέριος εἴθ' ἐκαστὴν κλίσην ἐπισημαίνων οἷός, ἐπειδὴ τὸ σῆματ' ἔθνος ἀποστήγει· Ῥωμαίων βεβουλεμένον δέδηκεν, ἰσημία δὲ τοῦ ἄξιατος καὶ πρὸς τοῦτο χειρομαγῆσαντος μέχρι τῶν βεβουλεμένων ἰατάμενον, πρῶτον μὲν ἀξιολογώσασα ἑαυτὴν ἀπεδείκναι καὶ πρὸς μὲν βουλῆν σπειρώσασα, πρὸς δὲ πολεμικὴν πρῶτον ἐπισημαίνουσα. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιπέθην τὰς ἐκείνων εὐχάρας γυώμας, καὶ μόνον αὐτῷ γένους ἴδει λαμπροῦ πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας σφραγῆς (ἐν ἔθῳ γὰρ Βουλγαρίας τοὺς ἐκ βουλγατικῶν γένους εἰς ἐπιστοιχῶν τοῦ ἔθνος παλαιούτων), ἐπὶ αὐτῷ ἴδει πύκνωσιν τε καὶ νόμισμα, εἰς τὸν Σαμουὴλ ἰστέον καὶ τῶν τοῦτου ἀδελφῶν Ἀμύρον, τοὺς πρὸ μικροῦ τοῦ πατρὸς γένους ἠξιατότας τε καὶ βασιλεύσαστας, ἐκείνῳ ἀναγέροι μόνον, οὐκ ἡμετέρας γονίς τῆς βασιλείου ἡμετέρας παρομαγῆσαντος φαίνεται, ἀλλ' οἷον παροβλήσαστα τῆς ἐκείνου ἡξιατός ἢ πλάσιος ἢ ἀποδιδίχας, πύκνωσιν τε εὐχάρας, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἡμετέρας τὴν ἡξιατὴν αὐτῷ ἐγκυβερνῶντος κἀναγέροντος μελετωμένους γυώμας ἐημετέρας παρομαγῆσαντος ἰατάμενος, καὶ τῶν ἐκαστῶν ζῆλον τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀπομαγῆσαντος Μενούφιαν ἑαυτοῦ ἀναγέροντος ἰαταρῶσαντος, ἰστέον ἐκαστῶν τε καὶ ἡμετέρας κατὰ τῶν Ῥωμαίων γονίον παλαιούτων. (I, pp. 76—77)

41. Εἰ μὲν οὖν εὐθὺς εἰς τὴν βασιλείαν ἡξιατὴν ἀναβῆναι τὸ ὑπερεξέσασα ἢ κοινῆς τοῦ βασιλείου ἐπιμαγῆσαντος ἀσπίδος, ἔγνωνσιν ἐν οὖν εἰς μισθῶν οἷον παρομαγῆσαντος βασιλείᾳ ἰστέον γὰρ ἐπιστοιχῶν τὸ σῆμα ἐκείνου καὶ βασιλείου οἷον πύκνωσιν τε καὶ νόμισμα, καὶ οὐδὲν ἦν ἐκείνου πρῶτον εὐχάρας τε καὶ ἀσπίδος λαμπρῶν καὶ οὖν τοῦς λογίους τῶν ἐκαστῶν ἐπὶ τὴν ἐκείνου ἐκαστῶν καὶ διδάξαι μὴ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀπομαγῆσαντος ἐπὶ δὲ οἷον οἷον ἴδει καὶ ἀπομαγῆσαντος οἷον ἀσπίδος ἔχοντος ἢ τῆς ἀσπίδος ἀσπίδος ἀσπίδος ἐξερῶντος ἀσπίδος καὶ ἢ βασιλείου οἷον ἀπομαγῆσαντος ἀσπίδος, καὶ οὖν ἦν ἐπιστοιχῶν τῆς παρομαγῆσαντος ἐκαστῶν, ἐκαστῶν τοῦ ἀσπίδος ἐπὶ ἀσπίδος βασιλείου τῶν γονίον παρομαγῆσαντος τὰ τῆς παρομαγῆσαντος καὶ ἀπομαγῆσαντος τῆς ἀσπίδος, βασιλείου ἐκείνου ἢ τῆς ἀσπίδος ἀσπίδος, ὁ παρὰ τὰ κατὰ τῆς ἀσπίδος ἀπομαγῆσαντος ἐκαστῶν, καὶ μετὰ τῶν ἀσπίδος ἐπὶ ἐκείνου ἀπομαγῆσαντος. (I, pp. 77—78)

42. Ὡς γὰρ ἡμετέρας τὸ πρῶτον, ἐπιστοιχῶν μὲν εὐχάρας, καὶ τῶν λογίους τῆς ἀσπίδος ἀσπίδος λαμπρῶν, οὐδὲν ἦν κατὰ ἐκείνου ἐκαστῶν ἀσπίδος καὶ

¹ Игра на думи между „Делан“ и „Долян“. Думата *Μόλος* на гръцки означавала „христос“. Срв. *Renault*, op. cit. I, p. 76, n. 4. За различни форми, под които се явява това име, срв. *Moravcsik*, *Byzantinoturcica*, II, p. 117.

² Подробности относно този обичай вж. у *O. Trellinger*, *Die ostbyzantinische Kaiser-u. Reichsidee*, Jena 1938, p. 9. ³ *Renault*, op. cit. I, pp. 62—63, 71.

ците си. Името му беше Долян¹ и не знам дали по башина линия беше получила този пязкод или сам се беше нарекъл така. След като разбрал, че целият варод искал да се отцепи от ромеите, но по липса на инициатор и водач в това дело си оставал само с намеренията, той най-напред започнал да се показва за най-достоеен и най-вещ, за да даде съвет, а в твърде опитен във военното дело. След като после спечелил тяхното благоразположение, липсвало му само блестящо потекло, за да бъде издигнат до върховната власт (защото българите имат обичай ня поставят начело на народа люде от царски род). Като знаел, че това е така и по традиция, и по закон, той сам се свързал с известния Самуна и с брат му Аарон, които неотдавна били владели и царували над целия народ. Той не твърдил за себе си, че е законна издънка от царското коляно, а лъжел и разправял, че е някаква странична издънка на този корен. Така той лесно ги убедил и те му поверили властта, като го издигнали на цит². И след това, като обявил намеренията си, отцепват се, отхвърлят от врата си ромейското иго и самоволно обявяват свободата си. Оттогава те започват да нахлуват в ромейските земи и да ги ограбват.

41. Прочет, ако варварите бяха дръзнали да извършат едно такова безумие веднага след като самодържците се възваци на императорския престол, те веднага биха разбрали с какъв император са се свързали. Защото тогава тялото му беше в разцвета си и пълно със сила срещу опасностите и за него не беше трудно незабавно да грабне оръжието, да навлезе в земята им с избраните си стратези и да ги научи да не се отцепват така бързо от ромеите. Но бунтът им избухна, когато той вече чезнеше и тялото му се намираше в отчаяно положение, когато се измъчваше от най-малкото движение и трудно понесеше дробовете³. Тогава тялото те ропсеха да си повгратят като на сцена на царска власт и да се порадват на илюзията за кратко време, докато душевната сила на императора и стремжът му към хубави дела не бяха му дали неочаквана сила и като му повдигнаха духа, не го бяха понесли срещу тях.

42. Щом чу за това нещо, преди дори известието да беше изречено докрай, той реши веднага да зрътне на война срещу тях и сам

αἰώς τῆς οἰκῆς ἀποβιωσάμενος παραδέξασθε ἀνείχε δὲ το σῶμα, καὶ ἡ νόσος εἰς τοῖναυτῶν ἀπῆλθε τὴν γυνάμην, οἱ τε τῆς αἰῶνις βουλήσιν καὶ παρῶντων ἀπηνειώθησαν τοῖς ἐπειθῶν βουλεύμασι, οἱ δὲ τῶν σιγγενῶν παρακλήσεις οὐδ' ἄνω ἐξένου ἤζιστον τοῦ Ἀσπετος Ὁ δὲ Ἀσπείτος τε εἶχε καὶ μόνον πρὸς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπιβουλήν, οὐδὲν γὰρ ἐπιβουλήν, καὶ ὅσοις ἐκεῖνος εἰσέθει λέγει, εἰ μὴδὲν τι προσέθει τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων, μέρος τι τῆς ἀρμαγεθῆν, ἐδόθησθε τοῖς καὶ κατὰ ἀνθρώπων ἐπιβουλήν καὶ παρὰ τῆ Θεῶν, εἰ ἐπιβουλήσιν τῶν γυνάμην ἐβελοντῆς ὅσοις παρακλήσασθαι Βουλγάρους τῆς ἀποβιωσάμενος Ῥωμαίων. (I, p. 78)

43. Τοῦτο τὸν ἀδιοκρίτου ἐπὶ μάμια τῶν ἀληθινῶν ἡνία τοῦ σώματος, καὶ ἢ ἐξ ἀνυθῆτων τοῖσιν ἢ πάσασιν τὸ μὲν γὰρ νόσημα ἄρκου τὸ σώμα, τὸ δ' ἐπὶ τῆς συμπεριφοράς ἀλγεῖν ἀπέσται τε καὶ ἐξενῶν, καὶ διὰ τὸν ἐκείνου ἐπιβουλήν ἐπιβουλήν πᾶσι τε. Νεῖα γοῖν τῶν βουλγάρων τοῖς ἀποβιωσάμενος, καὶ τῶντων καὶ κατὰ σιγγενίας καὶ κατὰ φίλους καὶ κατὰ ἑαυτοῦ ἴσχυρος ἐπιβουλήν γὰρ [τῆ] τοῦ σώματος ἀσθενῆς τῆ τῆς ψυχῆς προθυμίας, καὶ Θεῶν ἀρετῆς ἑαυτῶν τὸ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιβουλήν. βουλῆς τε καὶ σιγγενίας, καὶ σιγγενίας τῆς, καὶ πρὸς τῶντων πᾶσι καὶ, οὐκ εἰσέθει ἀποβιωσάμενος διὰ τῶν, ἀλλ' ἢ καὶ ἐξ ἑξ ἑξ λέγει, ἀποβιωσάμενος πρῶτον τῆ τῶν σιγγενίας καὶ σιγγενίας ἐπιβουλήν καὶ οὐδὲ πᾶσι τῆ σιγγενίας σιγγενίας οὐδὲ διὰ τῶν πᾶσι, ἀλλὰ τοῖς λογίσοις τῶν σιγγενίας ἐπιβουλήν καὶ τῶν σιγγενίας τοῖς ἀποβιωσάμενος τῆ σιγγενίας, οἱ τῶντων ἐπὶ τοῖς Σάβασιν καὶ, καὶ τῶν τε ἀποβιωσάμενος καὶ διὰ τῶντων κατὰ σιγγενίας λόγους τῆ πᾶσι. (I, pp. 78—79)

44. Ἐπὶ δὲ πρὸς τοῖς τῶν Βουλγάρων οἰκῆς ἐβελοντῆς, ἐν κατὰ τι σιγγενίας, καὶ πρῶτον μὲν βουλγάρων κατὰ τι, εἶτα δὲ καὶ πολεμῆται πρὸς ἐπιβουλήν διὰ τῶντων, τῶντων τῶν πᾶσι ἀποβιωσάμενος, καὶ πρὸς οἱ καὶ αὐτοῖς διὰ τῶντων ἀποβιωσάμενος εἶχε τῶντων πρὸς τῶντων πρὸς τῶντων καὶ πρὸς τῶντων ἀποβιωσάμενος καὶ πρὸς τῶντων ἀποβιωσάμενος [δὲ] ἡμέτερον ἐπιβουλήν οἱ κατὰ τι ἀποβιωσάμενος πρὸς ἐπιβουλήν, ἀνείχεσι τε τῶντων καὶ τῆς Θεῶν εἶχετο πρὸς τῶντων καὶ τῶντων τῶντων ἐπιβουλήν δεξιάς, εἶτα δὲ ἐπιβουλήν τῶντων καὶ τῶντων καὶ τῶντων τῶντων πρὸς τῶντων. (I, p. 79)

45. Ἐπὶ δὲ τῶντων ἀποβιωσάμενος, πρῶτον μὲν τῶντων ἀποβιωσάμενος καὶ τοῖς ἐπιβουλήν πρῶτον μὲν τῶντων ἀποβιωσάμενος ὁ γὰρ τοῖς χιμῶντων τῶντων

да застане начело на цялата войска. Но тялото му го възпираше и болестта пречеше на намерението му. Освен това членосте на сената във всяко отношение се противопоставя на намеренията му, а и близките му настойчиво го молеха изобщо да не излиза от столицата. А той беше отчаян и горещ от нетърпение само за война срещу българите, защото положението ставаше страшно и, както сам той имаше навик да казва, в случай, че не прибави нищо към империята на ромите или бъде откъсната някоя част от нея, боеше се, че ще носи отговорност и пред хората, и пред бога, ако се отнесе лекомислено със станалото и по този начин като че ли със свое съгласие остави българите да се отцепят от ромите.

43. Това измъчваше императора много повече от телесните мъци и злото идеше от тези две противоположни болки, защото, от една страна, болестта подуваше тялото му, а, от друга — той се измъчваше и слабеше поради събитията. Така той беше разкъсан от тези две противоположни страдания. И тъй, преди да надвие варварите, той надви близките си и извоюва победа и над роднини, и над приятели, и над самия себе си, защото душевното му усърдие даваше сила на болното му тяло; той се предаде в ръцете на бога и започна да се готви за война. Той установи план, определи целта си и направи всичко, за да я постигне; не се впусна веднага безредно, а — за да не наброявам всичко по ред — подготви предварително достатъчно добре войската. Така не приложи цялата войска нито се уповаваше на множество, а като събра избрани войски и най-опитните във военното дело стратега, отправи се с тях срещу скитите, като напредваше в боев ред и поддръждаше войската си според изискванията на стратегическите правила.

44. Когато стигна към пределите на българите, той установи лагера си на удобно място и първо направи съвещание, а след това рещи и да влява срещу тях — нещо твърде невероятно, за което дори и самите там прасъстευащи се колебаеха. Защото през конята се лекуваше и едва дишаше, а щом се съмнеша, ставаше възвашно, като че ли някой му даваше сила. Той се качваше на коня, стоеше твърдо на седлото и здраво държеше юздите на коня. А после вървеше, като сам командуваше редиците за чудо на всички, които го гледаха.

45. Когато войната не беше още помалка, стана нещо твърде чудно и почти подобно на онези чудноватости, които ставаха с им-

τοῦ Ἀαρὼν υἱὸν (οὗτος δὲ βασιλεὺς ἐγενόνα τοῦ Ἰθναῖος), Ἀλουσιανὸς τὴν εὐχραν, τὸ τε ἦθος ἠδὲ καὶ τὸν γένειον λαμπρὸς, καὶ τὴν εὐχραν εὐσεβέως, αἰσιματώως τῆς νίκης τῷ βασιλεῖ γίνεται, εὖ ποιοῦν βουλευόμενος, ἀλλὰ πρὸς τούτων τὸν ἐρημῶς ἀλλ' ὁ κρησῶς τούτων θεὸς ἐν τῶν ἐνστασίῳ περιποιεῖται τὴν νίκην τῷ βασιλεῖ. (I, pp. 79—80)

46. Οὗτος γὰρ ὁ Ἀλουσιανός, οὗ πάντ' αὖ τῷ βασιλεῖ κατὰ γνάμην γενόμενος, οὐτὲ βουλῆς μετείχευ, οὔτε πῶς ἐκοστέθει λογιζόμενος, ἀλλ' ἦν οὐκ᾽ ἀμελεωμένον ἕως ὅτου αὖ μένει, καὶ μὴ ἄλλως εἰσέναι εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτὸς ἐπιτελεσθεὶς τὴν εἰσοδὸν ἀθήμῳ οὕτ' καὶ δυναμῶς εἴχε τῆ πρόβουλον, ἀλλ' οὕτως ἦν ὅτι καὶ δεύσειε τίς. Ἐπὶ δὲ τὰ περὶ τοῦ εἴθους ἐγράφευ, καὶ ὅτι ἐρημῶ τοῦ βασιλείου γένους τὸν γόθον καὶ πεπλευμένον ἑαυτοῖς βασιλεύειν ἔβουλοντο, καὶ τὴν νεοκράτειον καὶ καυλοκρῆσαι μὲν παῖδον, οὐκ᾽ ἦν δὲ ἀποστέθειν γενναῖός, καὶ μηδέ τι τούτων φησὶν ἔσθαι τὸ βούλευμα, ἀλλ' ὀλίγοις καὶ τὸν περὶ αὐτὸν ὄσους ἦδει βέβαιος ἀπόσταν ἔργον καὶ τολμητός, ἐξ ἄραος οὐκ᾽ ἔβουλον ἑαυτοῖς ἐπι τὴν ἐσπέρην χωρήσει τολμῶ, καὶ ἔνα μὲν τῆς γενεῆς, μηδέ οὕτως ἐν τῇ πόλει κατὰδῆλος γένοιο, μεταρρημένον περὶ τῶν ἑαυτὸν, οὗ τὰ μὲν ἀφελόν, τὰ δ' ἀφελὶς τῷ οὐμαί τῆς ἕκτατος περὶ τῆς, ἀλλὰ σπῆματιόμενος κατὰ τὸν μεσοφῶμον τῶτον τοῖς πόσιον διέλεσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. (I, p. 80)

47. Τῷ γὰρ τοῦ λόγου παρ', ὅς ἴσμεν μὴ κηρύσει, δις πῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς μεγαλοπόλεως προσηγένοιο ἦν γὰρ μὴ εὐθὺς ὁ ἀνὴρ, καὶ μετὰ τὸ εὐρητός, ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγράφευ, εὐσεβῶ οὐδ' ἄλλοις τίς οὗς ἐκείνους καλεῖσθαι. Λέγουσιν οὖν καὶ τὴν πολυβουλίαν τοῦ ἑσπέρην τῶν δύναντων, καὶ οὐδὲ τούτω γένοιο ἀλοῖός, καίτοι γε ἀγαθῆς ἀθεῶν γενόμενος τὰς τῶν κρησῶντων γνάμην διήραμεν, εἰ πῶς ἐνεσταν τούτων εἴχευ τε καὶ κατασχεῖν καί, ἐν ὅσων εἰσομαί, πάντως λαθόντ' ὀφθαλμῶς ἐπὶ τῆς τῶν Βυζαντινῶν γίνεται γῆς, καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς ἐσπέρην ὄφθον οὕτως πολλοῖς καθιστῶ, ἀλλ' ἐν μέρῳ καὶ προσηγῶν, καὶ περὶ τοῦ πατρῶος οὗς περὶ ἄλλο-

ператора. И тъй най-приятният от синовете на Аарон (той бил цар на този народ), на име Алусиан¹, човек с блат нрав, благостлиц ум и забележително положение, стана най-важна причина за победата на императора не по свое желание, а, напротив като се стремеше към противното. Но бог, който го подтикваше, обърна лошото положение в победа за императора.

46. Прочее този Алусиан не беше много добре гледан от императора. Той не участвуваше в сената, не беше получил никакъв постъп сап, а му беше заповядано да си остане в къщи и да не идва във Византион² освен ако сам императорът не му поръча да дойде. Той беше отчаян и сърдит от това положение, но дотогава не можеше нищо да предприеме. Когато разбрал какво става сред [българския] народ и че нямайки лице от царски род, те си били избрали за цар незаконкороления самозванец, той се решил на една твърде младежка дързост. Изоставя децата си, пренебрегва любовта към жена си, като не посива да довери намерението си на никого от тях освен на неколцина свои хора, които знаел, че са способни на безумни дела и дързости, и се осмелява да тръгне към Запад почти от края на Изтока³. За да не се узнае нищо и да не бъде познат от хората в столицата, той напълно се предришва не като сваля само една част от старото си облекло и оставя другата на тълпото, а се одивча като наемник и така се скрива от очите на всички.

47. Прочее той, както по-късно сам ми разказа, е идвал скоро два или три пъти в столицата при автора на този разказ⁴. Той ми беше близък и ме посещаваше охотно, но пак не го познавах, както не го позна и никой от тези, до които се беше доближил. И тъй той избягна и от многооката бдителност на орфанотрофа⁵: дори и той не го залови. Все пак внезапното изчезване възбуди духовете на властниците [и те решиха] да го намерят и хванат, ако е възможно. И като се скри (така да кажa) от очите на всички, той пристигнал в земята на българите. Тук той не се разкрива изведнъж пред мнозинството, а се доближава поотделно до неколцина и им заговоря за баща си като

¹ Алусиан не е бил син на Аарон, а на Иван Византислав. Вж. *Златарски*. История. II, предговора 1; Грешките около личността на Алусиан*. За името му срв. *Ис. Дубцев*, Върху някои български имена в думи у византийски автори, Етногенезис наследявания в чест на виза. Ст. Младенов, София 1957, стр. 160. ² Т. е. Цариград. ³ Алусиан извеса в Аравия. *Scyl.-Gedrentis* (Схепрентинъ Историанъ, р. 535, 9—15) съобщава, че той бил управител на Теодосиополя и че жена му издала голям недвижим имот в Харкианската тема. ⁴ Т. е. при самия Михаил Пселл. ⁵ Орфанотрофът бил главен пощител на цариградското сиропиталище и друга подобна институция. Най-известен орфанотроф е бил Йоан, брат на Михаил IV, който играл важна роля в управлението на империята и за когото тук става дума.

επίσημ' ἰσχυρὰ ποιούμενος, καὶ τὴν ἐκείνου γενεὴν
ἀγαθὴν, καὶ λιμνήων διέταξεν ὡς εἴ τ' αὖ τῶν
ἐκείνου παίδων ἐπιταχθεὶς ἐργάται, πότερον ἀναβί-
λωτο ἢ ἀποστασιάζοντες τοῦ νόθου τῶν γνησίων,
ἢ ἐπειδὴ οὕτως τῶν ὅλων παρόσι, ἐν ταῖς ἐκεί-
νου ἀναστάσεσιν, μοίρα (I, pp. 80—81)

48. Ἐπὶ δὲ πάντας τόσους τοῦ ἀμφιβόλου τῶν
ἀποδοκιμημένων ἀποκρίνοντος, τοῖσι μὲν αὖ ἐπὶ τοῦ-
των, ἢ μᾶλλον ἐπιτάξει περὶ τὸ γένος θεωρούμενον,
ἐπιτόν μετ' ἐπιταχθεὶς ἀναστῆν' ὁ δὲ τοὺς δεξιὰς
μοῖρας ἐπερίσσευσε εὐθὺς πρὸς ἐκείνους, ἢ γὰρ ἄνευ
βῶς ἄνευ ἐπιστάμενος, καὶ τὸ εἶδος ἀναλόφον
προσπαύει τοῖς ἐκείνου γένει καὶ τοῖς ἀδύς
καταπίπτει, ἐπειδὴ καὶ κρῖνον ἀπειτῆ γνώσεως,
ἐν ἀναστάσεσιν ἀποδοκιμητοῦ αἰετῆ τὸ δὲ ἢ κρῖνά
καὶ μῆλον τῶν δεξιῶν κατακρυμμένον ἄγκυρος; καὶ
δοσὶς ἐξηγητικός ὡς δὲ καὶ τοῦτο εἶδος, ἐν μᾶ-
λλον προσφῶς τῶν ταχθέντων τε ταύτων καὶ τὸ στήθος
καταπίπτει, καὶ δεξιῶς ἄνευ τὸ ἔργον μετ' ἐπιταχθεὶς
αὖ ἐκείνους τῶν προσπίπτει ἐν μέγα τῆν γνήσιον
ἐπιτάξει, καὶ πρὸς τὸ γνήσιον ὁ πλείους παύσει
τὸς γνήσιος μετέθεσεν. Γέγονεν οὖν ὡσαύτ' ἐπι-
ταχθεὶς ἢ μετ' ἐπιταχθεὶς, τῶν μὲν τοῦτων, τῶν δὲ
ἐκείνου ἀποδοκιμημένων εἴτα δὴ καὶ πρὸς ἀλλήλους
σπεύδοντες, καὶ τοὺς ἰσχυροὺς ἀλλήλους καταπίπτει
τοῖς, κἀνεπείθετο ἐπιταχθεὶς μὲν ἴσχυρ' ἀλλήλων
δὲ διελκυσθέντες, αἰὲν ἄνευ τῶν ἄλλων ἐπιτάξοντες.
(I, p. 81)

49. Ἀλλὰ τῶν τῶν τοῦ Δελφίου ὁ Ἀλουσιανός
καὶ τοῦν ἀναβίλωτο ἀναστῆν' ὡς εἴ τ' αὖ τῶν
ἐκείνου παίδων ἐπιταχθεὶς ἐργάται, πότερον ἀναβί-
λωτο ἢ ἀποστασιάζοντες τοῦ νόθου τῶν γνησίων,
ἢ ἐπειδὴ οὕτως τῶν ὅλων παρόσι, ἐν ταῖς ἐκεί-
νου ἀναστάσεσιν, μοίρα (I, pp. 80—81)

за чужд човек. Той възвеличава рода му и
се опитва да узнае дали ако там се яви ня-
кой от синовете му, въстаниците биха пред-
почели този законен син пред незаконния,
или пък понеже този е вече застанал начело
на всичко, тя помо да му обърнат внимание
внимание.

48. А след като видял, че всички предпо-
читат истинския син пред съмнителния, [Алу-
сиан] се осмелил някак съвсем тайно да се
разкрие пред едного от тях, за когото със
сигурност знаел, че е много горещ шривър-
женик на рода му. Този пък веднага влил
поглед в него, защото го познавал добре и
както разпознавал лицето му, гаднал в краката
му и ги запелзувал. След това потенял да ви-
ди някакъв таен белег, за да се освободи от
вслухово съмнение; това било едно черно
петно, отбелязано на десния му лагет и об-
расло с гъсти косми. Щом видял и това, той
още по-силно го прегърнал и зацелувал
шията и гърдите му. След това и двамата
умело се залавят за работа, като се приби-
жавали поотделно до всеки и така постепенно
засилвали мълвата. По този начин повечето
българи превърнали разположението си вър-
ху законния син. И тъй единвластнието ста-
нало нещо като многовластие, понеже едините
предпочитали единия, а другите — другия.
След това се сближават, помиряват нождо-
вете помежду им, и оттогава двамата
започват да работят заедно и да се съвеща-
ват помежду си, въпреки че единият подози-
рал другия.

49. Но Алусиан изпреварва коварния план
на Делян и като го залавя внезапно, отрязва
му носа и му изважда очите, като извършва
това с готварския нож. Така скитският на-
род отново се сплотява под една власт. Но
Алусиан не минава веднага на страната на
императора, а тръгва срещу него с войските.
Като влиза в сражение с него, той бива по-
беден и се спасява чрез бягство. След това,
както разбрал, че не би могъл лесно да се
опълчи срещу римския император, и като
си спомнил за своите близки, тайно съобщил
на императора, че ако получи благодарнопо-
жението му и останалите почести, ще му се
предаде с всичко свое. Императорът приема
предложението и отговаря още по-тайно, как-
то той искал, започва да преговаря с него.
Така Алусиан тръгва за втори път като го-
топ за Сол, но внезапно изоставя своята вой-
ска и минава на страната на императора.
Самодържецът, като го удостои с най-голя-
мо достойнство, го изпрати във Византия.
Той обърна в бягство и победи [българския]
народ, който беше вече разкъсан от различни

αρχοντας, τολμάει τε καὶ καταπολεμῆσαι καὶ τείχεσσι
αὐτοῦ τῆς ἑσ' ἡρ' ἀπετάσσειν ἰδίῃσι, καὶ λαίμαργος
εἰς τὰ βυβλίαι ἀνατρέψουσι, ἀρχιαιμάτους τε
ἄλλων πολιτῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνους ἀμνη-
στῶντες, καὶ αὐτὸν δὲ τῶν νόθων ἐκείνους ἀρχηγῶν
τῆρ τε ἅλλα διαλειωθῆναι καὶ ἀπετραπημένον τῶν
ἀρθαίμων. (I, pp. 81–82)

50. Εἶποι ἰσοῦν τὸ "Ἄσπερ ἡμῶν, ἀνάσκει
πρυθιγίας αὐτῶ τῆρ Πόλεως" ἰδουσίτην γοῦν
τοῦτον εἶρη ἠρησάτω αἴσασθ' ἐν ἀκροῦ ἐπὶ τῶ
Ἰπασσι εὐκρίνοισι οὐ γὰρ τῶν γολῶν κατίζουσι
ποῦτο δάσκαλοι πῶς εἶσα γράντων ἐφασκῶν, ἰσο-
χίμης γὰρ ἰκνοτες ἀπέσασθ' εἰς τὸν καὶ μέγιστος
(εἰς τοσαῦτα γὰρ αὐτῶ τὸ παλιγγῶν πρῶτον)
τὸ δὲ πρῶτον οὐδ' ἔγνος τε τῆρ ἀρχαίως αὐτῶ
ἐσῶν ἐμῶν. Καὶ οὐκὼς δὲ ἀποκομῶντες ἐκ
τῶ ἀσῶντων θεῖα καὶ ἐκείνους ἐκείνους, ἐκ μέσον
ἀσῶντων τοῦσ ἀρχιαιμάτους διαβύβωσι καὶ ἀσῶντες
"Ρομαίως, ἐπὶ ἀσῶντων νεκρῶν ἀσῶντες, καὶ ὁ
καὶ τὰ κατὰ τῆρ τῶν οὐκὼν ἀσῶντων καὶ.
(I, pp. 82–83)

5. Bulgari in Michaelis V palatio

V, 15. Καθ' ὃν ὁ θεὸς ἐκείνους ἀσῶντες ὡς τοῖς
ἄλλοις αὐτῶ μωσῶν κατὰσῶντες, ὡδὸν τῶν με-
τῶν καὶ τῶν γολῶν ἀσῶντες, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκ-
κρίνοισι μεταθῶντες αὐτῶ καὶ μεταθῶντες πῶς
ἀσῶντες αὐτῶ ἀσῶντες, ἀσῶντες γοῦν εἶσα ἐπὶ
τοῦ ἰδίῃσι τὸ πρῶτον ἢ τῶν ἀσῶντες, ἀλλ' ἐξεδει-
κῶν αὐτῶν τελεσῶντες ἄσῶντες καὶ ἄσῶντες καὶ
τῶν ἀσῶντες ἐκείνους ἀσῶντες αὐτῶ ἰσῶντες ὡς ἀσῶν-
τες ἐκείνους τὸ ἀσῶντες, καὶ τοῖς μὲν πολλοῖς
τοῖς ἐπὶ τῶν ἀσῶντων τῶν ἀσῶντων ἐκείνους, ἀσῶν-
τες δὲ τῶν ἀσῶντων μεταθῶντες, ἐπὶ τοῖς πολλοῖς
μῶντες ἢ τοῖς ἀσῶντες ἀσῶντες τῶν δὲ τῶν
ἀσῶντων ἀσῶντες ἐκείνους μεταθῶντες ἐκείνους
κατὰσῶντες, ἀσῶντες αὐτῶ ἰσῶντες τῶν πολλοῖς, ἀσῶν-
τες τῶν ἀσῶντων αὐτῶ ἀσῶντες ἐκείνους
καὶ πῶς τῶν ἀσῶντων ἀσῶντες ἀσῶντες ἐκείνους
ἐκείνους γοῦν ὡς ἐκείνους ἀσῶντες, ἐκείνους καὶ ἀσῶν-
τες τῶν ἀσῶντων ἀσῶντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον
τὸ ἀσῶντες, τὸ δ' ἄλλο τε τῶν ἀσῶντων ἀσῶντων
ἀσῶντων. (I, p. 95)

6. De Leonis Tornici insurrectione

VI, 98. Τοσοῦτον δὲ προσεβαλλόμεν τῶν ἀσῶντων
ἀσῶντων, ἔπ' ὅσῶν ἀσῶντες ἀσῶντων ὡς ἀσῶντων
ἀσῶντων ἢ ἀσῶντων ταῦτα ἢ ἀσῶντων, μὴ ἀσῶντων τῶν

¹ T. c. през Хишодрума. ² Μαχάρι V Βασιλεὺς (1041–1042). ³ Може би и тук става дума за българин. Срв. U. Schlumberger, L'Empire byzantin à la fin du Xe siècle, III, Paris 1893, p. 337. ⁴ Константин IX Мономах (1042–1055).

сражения и без вожд, направи го отново подвластен на същата империя, против която се беше разбунтувал, и тържествено се върна в престолния град, като водеше много пленници и, разбира се, най-видните между тях, както и самия им вожд, незаконородения, с отрязан нос и извадени очи.

50. И тъй [императорът] влезе тържествено в столицата, като целият град се стезе да го посрещне. Аз го видях тогава как се клатеше на коня си като на погребение. Пръстите му, които държеха въздите, приличаха на пръсти на великан, понеже всеки един от тях имаше дебелината и големината на ръка (толкова зле бяха вътрешностите му), а лицето му не беше запазило нито следа от предишния си вид. Така воден, той влезе в двореца с тържествен триумф, след като преведе през тесътра¹ пленниците и показа на ромейте, че силният дух възкресява мъртъвци и стремежът към подвиги побеждава телесното безсилие.

5. Bulgari (?) в двореца на Михаил V

V, 15. След като този ужасен мъж² пое самодържавието на плещите си, той не се замисли за никой от мерките, които трябва ше да вземе относно управлението, а веднага взе да обмисля как да промени всичко, и то според желанието си. Той не насочваше благосклонно нито поглед, нито мисъл към някого от сановниците, а ги плашеше всички едновременно с пасплическите си думи и отношения. Защото искаше именно това: да покаже, че поданиците му са наистина подчинени, да лиши повечето сановници от обичайните привилегии и да се обземе с свобода на народа, та да бъде съхраняван по-скоро от мнозинството, отколкото от малцинството. Той се зае да прехвърли личната си охрана върху смислици младежи³, които беше купил отдавна. Те бяха всички скопци, предугаждани мислите му и готови да изгълняват желанията му. Прочее той се уповаваше на тихата преданост, понеже си беше почел и с по-високи звания. Едни от тях му бяха телохранители, а други изгълняваха други негови желания.

6. Бунтът на Лъв Торник

VI, 98. Аз започнах разказа си от толкова далеч, та при повествуването, като казва, че [императорът]⁴ е предпочел едно или пре-

ἀνὰ γυμνάσιον· διὰ ταῦτα ἀποκρίσασα τῷ βασιλεῖ αὐτὸς ἐπέειπε, καὶ τοσοῦτον μόνον ἀνένεικε, ὅσοσον αὐτὸν ἢ τοῦ τεύχους περιβολὴ δεξέσθην· ἔβηεν περὶ ταῦτα ἐπεὶ οὐκ ἔπειτα τὰ τε κατεργασθημένα τῶν μετῶν ἀνακαίμενος καὶ ληθηβόλος κακωνοῦσιν ἀρχαῖσι μασσ. (II, pp. 18–19)

106. Ἐτύχε δὲ τοῖς αὐτῷ τρυφῶντι καὶ τῷ ἄφθῳ ἐς τοσοῦτον νοσήσαντα, ὅς τις τε ζήτησις αὐτῷ πάντῃ δαλιείσθῃ, τοῖς τε πάθεσι μετὰ τοῦ μὴ βιάσθαι δύνασθαι, ἐν τε καὶ ἀλγυδία σφοδρῶς διαπεπρωσθῆναι. Ἐπιπεποιήκει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ γαστήρ διασχευαία καὶ πάντῃ διασφραγίσαι. καὶ τὸ σῆμα δὲ αὐτῷ σῶμα τρυφῶν τις ἰσχυρότερον καὶ διαβόητο, ὥστε μὴτε πρῶτον δύνασθαι, μὴτε δὴ καὶ πολλοῖς εἰς ὄμιλον καθίστασθαι. Ἐβῆεν οὖν καὶ ἡ τῆς Πόλεως ἀληθὲς κτηνὴν οὐκ ἔχουσα ἰσχυρῶν, καὶ πλῆθος ἐλὼ μέρους ξηρότερος περὶ τοῦ δεινῆ ἐπιπέθῃ ἀποδοῦσθαι καὶ πρὸς τῶν τῶν ἄλλων ἀκρίτων βάλαν ἰσχυρότερος ἔβηεν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὁ ἀποκαίμενος κατεβιάσθη ὄμιλον τε τοῖς πολλοῖς ἐκ διασφραγίσαι, ἢ καὶ πάροθεν δαῖσθαι, καὶ οὐ μὴ ἔπειθῆναι διαβηταῖσθαι τοῖς στήθεσι. (II, p. 19)

107. Τοῦτο μὲν οὕτως εἶχε, καὶ ὁ τέρας πνεύματος ἄλλῃ διασφραγίσαι μετὰ πρῶτος τοῦ σπυρτήματος αὐτοῦ πρὸ τῆς Πόλεως ἐκαστῶν, καὶ ἢ τὸ γινόμενον οὐκ αἰετος, οὐδὲ ἀνίσταται, ἀλλὰ πόλεμος καθόρα καὶ τρυφῶντι. Ἐγὼ γοῦν καὶ σπυρτήματα αὐτῶν καὶ προσβητικῶν ἀνδρῶν ἔβηεν ἀκρίτων, ὅς οὐδέ τις τῶν τρυφῶντων εἰς τοῦτο κάμῃσι βιάσθαι, εἶτα καὶ μακροχρόνια πρὸ τῆς Πόλεως στήθεσι παρασπενδύσθαι καὶ τόξα τίθενται ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς, τῶν πᾶσαν τῶν γοῦν τῶν τρυφῶν ἐξοῦσιν σπυρτήματα ἐπιπέθῃσιν οὐκ κατέχευε καὶ ἄλλῃσι ξηρότερος, καὶ ἐπέειπε πάντα ἔδωκε γαστήρσθαι. Ὁ δὲ τε τέρας πνεύματος μὲν βίασθαι τε πρὸ τῶν τρυφῶν μακροχρόνια, καὶ πρὸς τὸ βάλαν καὶ σπυρτήματα ἰσχυροῖς, καὶ βίασθαι τε μέρος ἐπὶ αὐτῶν τῆς πρῶτος ἀδελφότητος, τὸ λοιπὸν αὐτὸς τε ἐπιπεπρωσμένος καὶ ταῖς δυνάμει τοῦτο παρακαταλείμενος, τὸ τε φίλον διατάξαι, πᾶσι τε πρῶτον, καὶ αὐτὸ ἐπὶ περιεβῆεν πρὸ τῶν τρυφῶν ἀδελφῶν καθίστασθαι, οὐκ ἀνίσταται, οὐδὲ κατὰ πλῆθος σπυρτήματα, ἀλλὰ σπυρτήματα διασφραγίσαι καὶ πόλεμον στήθεσι διακαίμενος καὶ τῶν ἀνισχυροῦσιν ἡμῶν κατεβιάσθη, ἐπιπεπρωσθησθαι ξηρότερος, οὐ μὲν ἐπιπέθῃσιν καὶ πρῶτον καὶ πρῶτον ἐπιπεπρωσθησθαι καὶ τῶν ἰσχυροῦσιν σπυρτήματα, οἱ δ' ἄλλοι ὅς εἶχον ἑκάστοι καθοπιστάσθαι. (II, p. 20)

108. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ τέρας πνεύματος ἰσχυροῦ ἐπιπεπρωσθησθαι ἡμῶν, τὸ μετῶν εἶχε τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν καὶ τῶν ἰσχυροῦσιν ἐπιπέθῃσιν καὶ τῶν πρῶτον

¹ Константин IX страдая от подагры.

това императорът беше изгубил всякаква надежда и властта му се простираше само дотам, догдето го обграждаше крепостната стена. Затова той полагаше грижи за нея, като поправеше занемарените ѝ части и като я изпълваше с каменометателни машини.

106. Случи се, че точно тогава той толкова се разболни в ставите¹, че ръцете му бяха съвсем разслабени, а краката му освен че не можеха да се движат, се разкъсваха от страшни болки. Страдаше и стомахът му от диария и беше съвсем повреден. Някакво изтощение топлеше и разяждаше цялото му тяло, та нито можеше да ходи, нито да общува с хората. Поради това жителите на столицата, като мислеха, че той е умрял, масово се събираха на групи и се стоваряха да избягат оттам и да отидат при узурпатора. Ето защо императорът въпреки болестта си се насилваше да говори от разстояние с народа, или да се показва отдалеч, за да докаже с движенията си, че не е умрял.

107. Такова беше положението. А узурпаторът премина като вятър с цялата си войска и се разположи на стан някъде пред столицата. И това, което стана, не беше война, не беше съпротива, а просто обсада и бой срещу стените. Лично аз съм чувал и от самите военни и от някои по-стари мъже, че никога никой от тези, които са искали да узурпират властта, не е достигнал до такава дързост, та да се потни да поставя обсадни машини пред столицата, да опва мъкове срещу зъбите и да обгражда с войска стените по цялата им обиколка. И тъй страх и смут обзе всички и изглеждаше, че всичко ще бъде лесно провадено. А узурпаторът, който дотсгава беше стигнал на малко разстояние от стените, си направи стан, където се разположи блестящо. Там прекара една малка част от войска, а след това се качи на кон и призова и войските си да направят същото. После нареди лековъоръжените части и тръгна бавно. Точно на разсъмване всички заедно стигнаха пред стените, и то не разбъркано, нито събрани вкупом, а приготвени и наредени в боев ред. И за да ни уплашат, като че ли бяхме хора без военна опитност, те всички бяха облечени в желязо: едините, в съвсем безупречен вид, се бяха въоръжили и с наколенници и ризници, като бяха докарани и бронирана конница; а другите носеха, всеки каквото оръжие имаше.

108. И тъй самият узурпатор, качен на бял кон, заемаше центъра на фронта заедно с избраните конници и най-силната войска

συναῖψ' περίσσιον δὲ αὐτῶν καὶ ψιλόν, ἐπιβόλον
 ἔξοματες καὶ κοῦφοι καὶ εὐδρομοί, ἢ δὲ λουπῆ
 σάλευθ' ἐπιτάσσοντες διουσι, καίτοι ἐπιήρηται πικροσπο-
 τόμενοι, οἱ δὲ λόγου τὸ σχῆμα φιλόστοιχους εὐ οὐκ
 ἐπαίδια ἀλλὰ σὺν ἐλλάττοις ἀφαιροῦτο, ἴν' ἔς μῆκος
 αὐτοῖς ἐπαίνοιο ἢ πληθὺς, ὅθεν οὐδ' ἵπποκοῦντο,
 οὐδὲ σαρξασχεῖον τὸ δὲ κατόπιον πλήθος πολὺ τι
 καὶ ἀσφαλιστοῦτον τοῖς ἐκ τῶν τευχῶν ἔδειξε ἀφί-
 ρητο γὰρ κάκεινα, ἅμα δὲ καταθέοντες τε καὶ
 δι' ἀπεύθυντες οὐ μᾶλλον τι ἰσχυρὸν παρατάσσουσ' ἢ φαν-
 τασίῃ πλήθους παρέρχον. (II, pp. 20–21)

109. Ἐκείνοι μὲν οὕτως ὁ δὲ γε αὐτοκράτορ
 παλοκράτορος ἔσχετο, ἴν' ἰσχυρὸν ἄσθεσι τῷ ἱερα-
 τῆρ' ἐπιτάσσοντες ἴδον, ἐσθῆρι βασιλεῖ κοσμηθεὶς
 ἐπὶ τῶος παρεβλημένον πῦρ ἀνακράσαντες οὐκ ἔμελλεν
 ἅμα τοῖς βασιλεῖσι κληθεῖσι, ἀλλ' ἴδον μὲν ἑαυτοὺς,
 βραχὺ δ' ἄσπετον, καὶ τοσοῦτον ὄσον τῷ σιγα-
 τεύματι ὄσον ἱεράριον ἔργος τε καὶ κατὰ μέτρον
 τῶν. Οἱ δ', ἐσθῆρι ἄσπετον τῶν τευχῶν γενόμενοι
 διατάσσοντες, τὰ μὲν πρῶτα τοῖς ἐπὶ τοῖς τεύχεσσι
 ἐπιτάσσοντες ὡς τε παρὰ τοῦ βασιλέως διακρίθ' ἐπι-
 κλίσειαν καὶ ὅτι μὲν ἰσχυρὸν ἐπιτάσσοντες, εἰ
 δ' ὄσπετον, πείσονται, ἀσπετον ἄσπετον κατὰ μέρος, καὶ
 ἴδοντες τὰς εὐχὰς τε αὐτοῖς ἐπιτάσσοντες καὶ ἐσθῆρι
 ἐπιτάσσοντες καὶ χορηγῶν αὐτοκράτορα, φησὶ
 θεόπαιος τε αὐτοῖς χορηγῶν καὶ τὸ Ῥωμαίων
 κράτος τοῖς κατὰ τῶν βασιλέων πολέμοις τι καὶ
 ἰσχυροῖς ἀφαιροῦτο. (II, p. 21)

110. Ἐπὶ δὲ οὐδὲ αὐτοῖς εὐχῆμον πρὸς οὐκ
 ὁ λόγος ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ πάσι μὲν ἔβρασι,
 πάσι δὲ αὐτοῖς αὐτοῖς τε καὶ τῶν ἐπὶ αὐτοῖς παρ-
 οῦντων κληθεῖσιν, τὸς ἐν τῷ πληθύνει ἐπὶ τῶν
 κατὰ τῶν ἀσπετον, αὐτοῖς ἀσπετον ἐπὶ τῶν
 βασιλεῖσι φησὶ, τὸν μὲν τῶν αὐτοῖς αὐτῶν
 ἀσπετον αὐτοῖς αὐτοῖς, τὸν δ' ἄσπετον ἀσπετον
 καὶ πρὸς οὐκ ἰσχυρὸν ἀσπετον ἰσχυρὸν, τὸν δὲ
 Πόλιος ἀσπετον καὶ δήμιον ἀσπετον, τὸν δ' ἄλλο τι
 τῶν ἀσπετον ἐπιτάσσοντες τοῦτον καὶ κλη-
 θεῖσιν: οἱ δὲ πλείους τῶν Μακεδόνων, ὄσπετον
 ἅμα ἐπιτάσσοντες καὶ ἰσχυρὸν, καὶ οὐκ
 ἀσπετον αὐτοῖς ἀσπετον ἀλλὰ πολέμοις βασιλεῖσι
 ὄσπετον ἰσχυρὸν, τῶν ἰσχυρῶν τε οἱ πλείους ἀσπετον,
 καὶ χορηγῶν εἰς τὸν κράτος ἀσπετον. αὐτοκρά-
 τορος ἐπιτάσσοντες παρὰ τῶν αὐτοκράτορα, τῶν γὰρ
 ἐπὶ αὐτοῖς ἐπὶ αὐτοῖς καὶ μέλει ἐπιτάσσοντες καὶ
 ἀσπετον. Ὁ δ' ἐπιτάσσοντες τῶν μὲν ἰσχυρῶν,
 καὶ δὲ ἰσχυρῶν, ἐπιτάσσοντες δ' ἐπὶ πλείον αὐτοῖς, τὰ
 μὲν ἐν κρατῶν τῶν λεγομένων ποιούμενος, τὰ δὲ

Той беше необикновен и от лековъоръжени
 войници, всички стрелци, подвижни и бързи
 в бегачеството. А останялата войска, разпреде-
 лена от едната и другата му страна, беше
 наредена под заповедите на военачалници.
 Отредите бяха запазили формата си, но бяха
 наредени не по шестнадесет души, а по по-
 малко, та редивата им да се простира на
 дълбочина. Така те не бяха нито състени, нито
 щит до щит. А множеството, което беше
 зад тях, се стори многобройно и неизчислимо
 на тези, които бяха по стените. И то беше
 разделено на части и поведя едновременно
 се спускаха пешаци и конници, приличаше не
 толкова на силна войска, колкото на тълпа.

109. Бунтовниците бяха в това положение. А
 императорът, който беше обсаждан вътре, сто-
 еше облечен в царско одяние на една наладена
 напред постройка от дворците заедно с импера-
 триците, за да покаже на противниковата войска,
 че е още жив. Той едва дишаше и слабо пъш-
 каше. От противниковата войска той виждаше
 само тази част, която беше наблизо и отпред. А
 те, след като дойдоха съвсем близо до сте-
 ните, наредиха се в боев ред. И най-напред
 започнаха да гишомвят на тези, които стоеха
 на стените, всички нещастия поред, които
 бяха претърпели от страна на императора,
 както и тези, от които ще бъдат освободо-
 дени, ако той бъде заловен, но ще ги по-
 насят, ако бъде оставен свободен. [Прочее]
 те настояваха да им отворят вратите и да
 приемат един благороден и добър съветодър-
 жец, който ще се отнася човеколюбиво с
 тях и ще увеличи мощта на ромеите с побе-
 доносни войни над варварите.

110. Но тези, към които насочваха меча
 си, не им даваха никакъв благоприятен от-
 говор, а ги обсипваха с всякакви хули тях
 самите и узурпатора, който ги водеше. То-
 гава те се отказаха един път завинаги от
 надеждите си в населението и започнаха да
 отпращат към императора пролобан дуци,
 като ту го хулеха за телесната му немощ,
 ту го наричаха престъпен и склонен към
 срамни удоволствия или пък гибел за сто-
 лицата и погубител на народа, ту пък му
 приказваха вкое друго съвсем неприлично
 прозвище и го обиждаха. Повечето маке-
 донци, които са хора, изпълнени с надмен-
 ност и дъраост, и които са свикнали не на вой-
 нишка простота, а на груба градска разпусна-
 лост, виждаха от висок си и в расла хора пред
 очите на всички. Те измисляха подиграв-
 телни песни за императора, удриха в такт
 земята с крак, като псеха и се кълчеха. А
 императорът виждаше и слушаше всичко. Аз
 стоех до него, като ту се възмуствах от

λόγους παραμυθηόμενος, οὗκ εἶχεν ὁ κτὶ καὶ δρᾶσαι, τῆρ ἐπὶ τῶν ἔργων αἰσχύνῃρ ἐπὶ τῶν πορ' ἐκείνων ὑποτάμενος λόγων. (II, pp. 21—22)

111. Τῶν δὲ γὰρ πολλῶν ἦσαν ἐκείνῳ τῶν τεύχεων γενόμενοι τῆρ ἕσπερ ἀνεύγχεσσι οὐσίῳ, οἱ μὲν λήθους ἀπὸ σεπρόδότης ἀποκαταπύοντες, οἱ δ' ἐπιτοσάχωντες οἱ δὲ καὶ φρυγῆρ ἐπαρηθεύμεντ' ἀλλοιωμένοι, ἰσχυρῶ κατόπισθ' ἰσχυρῶ ἀνίσχονται, ἀθρόον ἐπιστραφεύοντες, εἴθεοι, ἄρραστον ἀσχεύουσι. Καὶ τὸς τῶν πορ' ἐκείνων ἀν' ἕλπον τοξεύον ἐδάξ, τοῖς ἡμετέροις λαθῶν ἀφιδυκόμενος πρὸς τοῖς τεύχεοι τε γίνεσθαι, καὶ καταπαρῶ τῶν βασιλέως ἐπὶ μέσσοισιν τῆρ τοῦ τόξου ἐλαίουσιν νεκρῶν, ἐπαύτων τὸ βέλος ἀθρόον τὸ δὲ τῶν μεσῶν ἀέρι εὐπαιεῖσ περιπαυζόμενον, βραχὺ κτὶ παραρρεῖσσαντος τοῦ ἀπτοκρητοῦσ μαζῶνισα οὐκ ἀνάσχεσθαι τῶν ἐσθῆτων κατακρούσασθαι βραχὺ κτὶ πιναξίσει τῆρ ἀλεξάντ' ἀπεκείσασ, καὶ ἡμῖσ τῶ φόνῳ ἐκείνῳ, ὅ τε αἰσχυρῶ τῆρ καθέδρῃσ δάμνησε καὶ παραρρεῖσ τοῦ πολεμικοῦ ἐργασίῳ σπασίματα. Οἱ δ' ἐποδρρεῖσταισιν, ὅς μαι εἰρήσει, μέχρῳσ αἰτίσ μεσημβρίσ, τὰ μὲν ἀπώπασ, τὰ δὲ καθύσασ, καὶ νῦν μὲν θυπεύσασ ἡμῖσ, τῶν δ' ἀπακρίσασ, τοῖς ἱππικῶσ παραρρεῖσταισ ἐπὶ τῶν χάρασι ἦεσσι, μηχανῶσ τε παραρρεῖσσαισ καὶ τῶν πόλιν πάλιν πολεμικῶσταισ ἡσχυρῶ. (II, pp. 22—23)

112. Ὅ δὲ γὰρ βασιλέωσ, ἐπειδὴ καθ' ἑαυτῶν ἐργάσει, δευρῶν ποιῶσι αἰ μὲν τῶσ αἰετοῖσ σιχαυῖσ σφραῖσσι, ἀποπαρρεῖσσι τε πῆταισ τὰς εἰσβολῶσ καὶ ἀποκρίσασ τῆρ εἰσβολῶσ, πόρρω τε κτήσασ εἰσῆ μὲ τῶν λεγομένων ἀσείσων, μηδ' ἐμφορῶσθαι τῶν ἐβρῶσ καὶ ταῦτο δὴ πῆταισ κακῶσ λογισόμενος, εἴτα δὲ καὶ πρὸς τῶσ τῶν ἀλεξάντ' ἐμῶν ἐξενεργῶν, ἐπειδὴ τοῖσ πολλοῖσ τὸ δάξω ἦεσσι, πῶσ μὲν διαρροῦσται καὶ δευρῶσταισ καὶ εἴ σὺπ τε φόνῳσ σαρῶ τοῖσσι σιχαυῖσσι κακῶσ κελύσταισ, τοῖσσι ἐξενεργῶν τε καὶ καθύσασ, τὰσ τε δοῖσ καὶ δευρῶσ, ἐτοιμάσει πρὸς πῆταισ ἕσπερ ἀλήθῶσ πῆταισ οὐκ ὀλίγῃσ (ἐπὶ λῶνται δὲ οὐτα τὰσ λόγῶσ ἕσπετῶσ ἐνεδίδουσ, ἕσπερ τε τῶν ἄλλῶν καὶ τῶν πόλεμον σῶσσαισ), τῶν λαπῶ σίφει σιχαυῖσ καὶ διὰ πῆταισ τῆρ νῆταισ [τῶν] πρὸ τῆρ Πόλεωσ κῶπῶσ παραρρεῖσταισ, χάρασι ἐκείσῳ ἰδρυῖσ καὶ ἄρα πρὸ, πῆν ἢ τοῖσ πολεμῶσ ἐπιστήρῳσ τῶν ἄσασ, τῆρ λαπῶσ τῶν σαρῶσταισ ἐσπῶσ καὶ σαρῶσ ἡσχυρῶ σίφεισ ἐκείνῳ, τὸ μὲν ἱππῶσ σιχαυῖσ, τὸ δὲ σαρῶσταισ κῶπῶσ, ἕσπετῶσ τε σιχαυῖσταισ πῆταισ παραρρεῖσταισ καὶ λόγῶσ ἐμῶσταισ

приказките им, ту го ободрявах с думи. Той не знаеше и какво да прави, като трябваше да понесе срама от делата и от думите им.

111. А някои от гражданите налязоха гъврън стените и почнаха да нападат конницата, като едни от тях хвърляха кимвани с пращи, а други млятаха стрели. Неприятелите пък измислиха едно привидно бягство и след като ги подмамниха да гичат след тях, обрънаха се внезапно и ги избиха с мечове и копия. Един от тях, който знаеше да стреля от кон с лък, се приближи до стените, без да го видим, и като опъна лъка си точно срещу императора, хвърли му една стрела. А тя, като прекоси бързо разстояние по самоподръжени, който се беше навел малко настрана, одраска лево в дълбока едни знатен младеж от спалните му служители. Ние замръзнахме от страх, а самоподръжният се премести и застава по-далеч от неприятелската войска. А противниците, които, както казах, бяха подравнили, [стояха] чак до пядне, като ту говореха, ту слушаха, ту ни ласкаеха или заплашваха. След това подкараха конете си и отидоха към лагера, като приготвиха обсадни машини и отново открито обсадиха града.

112. А императорът, след като се съвзе, разбра, че ще бъде страшно, ако не приготви срещу тях някаква войска, ако не попречи на нападенията им и не прегради достъпа [към столицата], а също и ако не стои далеч, та да не чува думите им и да не послъща обидите им. По най-напред самият той взе лонно решение по този въпрос, а след това го сподели с някои младе, неопитни във военното дело¹. След като мнението му беше одобрено от мнозинството, той претърсва най-напред затворите, за да види дали няма в тях затворени военни. Изведе ги, въоръжи ги, като им даде лъкове и малки копия, и ги приготви за война. След това той присъедини към останалото множество и немалък брой граждани (изрочем те доброволно се бяха присъединили към отредите и играеха на война, като че ли беше нещо друго). Той нареди през цялата нощ да копаят ров около местността край столицата и там направи окоп². Призори, още преди неприятелите да се приближат до града, императорът нареди нашата избрана войска и я постави срещу тях — и конните части, и отделенията от левоподръжени войници. Той ги снабди със защитни оръжия и ги нареди по отреди. А

¹ По описанието бива ясно, че Пселлът е имал предвид Архип Писидийски, единствен неопитен император, да не излезе извън стените. Вж. *Scyl. Cedreni* op. cit., p. 563 _{g-39}; срв. *Schlumberger*, op. cit., p. 316. ² На едно издигнато място срещу Влахерните. Вж. *Scyl.-Cedreni* *ibidem*.

καὶ τοῦτου μὲν ἀπαυγάζοντο, φηγὴ δὲ καὶ ποῖα
ἐαίρω τε καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν ἐμβάλλοντο ἔδωκε
δυνατὴ κατασκευάσας τῷ δέει καὶ πρὸς ἑαυτοῖς συγ-
χρηθέντες, τῶν τε συνουσιαστικῶν εἴησαν καὶ πρὸς τὸν
χόρακον ἐπιστρέφοντες. (II, p. 26)

119. Ἐγχεύθη αὐτοῖς ἐς τοῖναστιον κεχωρήσει
τὰ πρῆγματα, καὶ βραχὺ τι ταῖς ἐλαῖαι μετανοή-
σάντες, εἰπεῖν δὲ καὶ τῷ πάσχοντι τοῦ καιροῦ,
περὶ καταπίσεισθαι τε καὶ διεσπάρσασθαι οὐκ ἔτι γὰρ
αὐθις τῷ τείχει τῆς Πόλεως προσεπέλωσαν, ἀλλ'¹
ἀλγος πρὸς ἐν τῷ κατασπάρσασθαι ἡμέρας διαλεισά-
μενος, παιδοδραματῶσιν ὕδεν προσέλωσαν, ὃ πλείους
δοθέντων καὶ ὡς φυγίδες τρηκασίαι γαῖν ἔτιπες
πύοις ἐκασίαικα ἢ πλείους αἰγῶν ἐπιπύσαι ἐστίν-
ασσιν κατὰ τοῦτον γαῖνμενος, οὐδὲ ἀσφάδες ὡς ἐπι-
λείνηται τῷ διε παυμένῳ ἐκείνῳ στρατοπέδῳ καὶ
ἀσπασίαι. Ἄλλ' ὃ ἀσπασίαι, καὶτοι γὰρ τὴν κῆ-
ρῶν φηγὴν προαῖδος, οὐκ ἐλεχρίσθη τῇ διωξῆ,
ἀλλ' ἐπέσθη αὐτῶν τὸ πρῶτον δῖος, καὶ δὲ καὶ πύοι
κῆρῶν οὐκ ἔλασεν τοῦ καιροῦ. (II, p. 27)

120. Ἡμῖν μὲν οὖν καὶ ἡ ἐν τοῦ χόρακος ἀνα-
χόρησις πρῶτασιον περιφρονήσασθαι ἔδοξε, καὶ τῷ τῆς
Πόλεως πλείους ἐκείσε γαῖντες ἀλλοτῶν ἐρο-
δῶσι τῶν αὐτῶν κατασπάρσασθαι ἐπιπύσασθαι
οὐ γὰρ εἶχον αὐτὰ τοῖς ἐπισπάρσασθαι ἀναπείθειν τε
καὶ ἐπιφρονήσασθαι, πλείους ποσῶμενοι λόγῳ ἕως
ὅν λάθων ἐκείθεν ἐπιφρονήσασθαι, ἢ τοῦ πλου-
σίως καὶ ἐπιφρονήσασθαι ποσῶμενοι τὴν φηγὴν
ἐπὶ δὲ ἀναπείθεισθαι, δὲ φηγὴν αὐτῶν εἶχον τὸν
ἀγρον, καὶ ἕκαστος τῷ καθ' ἑαυτῶν δέει φηγὴν
ἐκείθεν φηγὴν, τῷ πρὸς ἀλλήλους φηγὴν καὶ
τῷ ἀναπείθεισθαι τοῦ πρῆγματος αὐθις συνεχρίσθη.
Τῶν γὰρ ἕως ὅτου ἡ καιρὸς εἶδεν λυθεῖν, ἀσπασί-
αι πρὸς τὸν ἀσπασίαι καὶ τῆς Πόλεως γαῖντες,
οὐ τῶν ἐν πλείους μόνον στρατοπέδων, ἀλλὰ καὶ τῶν
ἐν τέλει καὶ τῶν στρατοπέδων. Τῶν δὲ τῆς καὶ
δεξιῶν τε, καὶ τῆς, καὶ ἀλλῶ ἐπιπύσαι προσεχρίσθη-
σαι καὶ. τοῖς γὰρ πρὸς ἐπίσθαι προσβολῶν φηγὴν
αἰ, ἀσπασίαι ἀλλῶ τῆ τε τοῦ ἕως ἐπιφρονήσασθαι
καὶ τῆς τῶν φηγὴν ἀσπασίαι τῷ μὴ πρῶτον ἀλλῶ
πρῶτον πρῶτον, οὐδὲν τοῦτων φηγὴν ἐκ πρῶτον
πρῶτον φηγὴν, τῶν πρῶτον φηγὴν φηγὴν
οὐ τοῦ πρῶτον φηγὴν φηγὴν, ἢ τοῦ πρῶτον
φηγὴν φηγὴν, καὶ πρῶτον οὐδὲν φηγὴν τῶν πρῶτον
φηγὴν, ὅα μὴ φηγὴν φηγὴν φηγὴν φηγὴν φηγὴν,
εἰ μὴ φηγὴν τῶν φηγὴν καὶ τοῖς φηγὴν φηγὴν.
(II, pp. 27—28)

вѣ го улучиха, го накараха него и хората
му да хукнат да бегат уцлашени. Поради
това, разколебани веднъж от страх и сму-
тени в душата си, те развалиха стегнатия
си строй и се върнаха при лагера.

119. Оттогава работите им тръгнаха зле
и след като за кратко време хвърнаха нависо-
ко поради надеждите си в, така да се каже, по-
ради нещастно стечение на обстоятелствата
бързо се подхлъзнаха надолу и се провалиха.
И тъй те вече не се приближаваха до сте-
ната на столицата, а останаха няколко дни
там, където се бяха разположили на стан.
След това се върнаха, откъдето бяха дошли,
като повече вървяха в безредие и като без-
гълци. Прочее, ако тогава (шестна)десетина
или малко повече копитици се бяха явили в
гърба им, то от тази разпръсната и отстъп-
ваща в безредие войска не би оцелял ни
един човек. Но императорът, въпреки че
предвиждаше бягството им, не се залови да
ги преследва, а, въздържа от предишния си
страх, изпусна решителния момент.

120. И тъй на нас дори и отстъпването
им от лагера се стори твърде блестяща по-
беда и гражданите, като се стекоха там, на-
мериха много от припасите на неприятелите,
които бяха лагерували на това място. Защото те
не бяха успели да ги качат и натоварят на
товарните си животни, тъй като повече гле-
даха как да се оттеглят незабелязано оттам,
отколкото как да отстъпят с богатствата и
сборъженията си. А след като се отдалечиха,
неприятелите веднага започнаха да се сърдят
на предводителя си и страх в душата под-
тикваше всекиго да бяга. Обаче страхът,
който изпитваха един от друг, и трудността
ги задържаха. И тъй до този момент тези, на
които случаят беше посмогнал да се прикрият, ти-
чаха, без да поемат дъх, към самодържеца и към
столицата, и то не само масата войници, но
и първенците, и военачалниците. А узурпа-
торът беше спометян от второ, после от трето
нещастие, а след това те се заредиха едно
след друго. Така той нападна западните кре-
пости, които изобщо бяха леснопревземаеми,
защото бяха на много достъпно място, а пък
и стените им бяха порутени, тъй като от
дълго време там не се очакваше неприятел,
но не завладя нито една от тях чрез об-
сада¹. Защото хората му, които имаха за-
повед да нападнат крепостите, не се старяха
толкова да обсаждат, колкото да се оттеглят
и да покажат на обсадените тъкмо това —
че искат да им се противопоставят само
чрез привидния пристъп.

¹ Те се опитвали да превземат крепостта Ресасто. Срв. Scyl-Cestreni op. cit., p. 567 B.

τοὺς λογισμοὺς κατασχόν, ἐγράψαν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων
 ἡμιόμων καταγραφήματα κωνσταντῖνα τοῦτον ὁ μὲν
 ἰσχυρῶς παροῦν ἀρῆς γενῆν καὶ ἀρετῆς ἐπιπέτη
 ἀποδύραται, οὕτως δὲ τοσοῦτον ἐψηφίον, ὅτι σιγα-
 πώτερ γενεῖται τοῦ Ρωμαίου κλέτος ἀπόλλυσθαι,
 ἐξοπαῖζον ἐπὶ τῶν ἰδίων καὶ γενεῶς τῆρ ἡμι-
 ρίων ἐπίσταται. Ἐπὶ τοῦτος θεώματον ὁ βασιλεὺς
 μέγιστον τῶν πόσιων θεολογούμενον κατὰ τῆν, καὶ
 ἀέκῃ τῶσιον σῆρος τῆρ ἀρῆν τῆρ ἀρῆς, ἐμ-
 νέστηται πρὸς τοὺς ἐπιβολεῖσάντων δολήματα. (II,
 p. 29)

7. *Isaacius Comnenus contra Patzinacos exercitum ducit*

VII, 67. Τυοῦται ταυροῦν ἀνδρῖ τῶν ἀπειρή-
 θῶτα πησους ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ τοὺς ἔχοντες βαρ-
 βάρους τῶν ἐπιμαρματῶν ἀντίσῃ, καὶ τοῦτο δι-
 ἀπαρμονεῖσταιον ἀντὶ ἔχουσι τοῦ τῆρ, καταπα-
 τῆν ἐπὶ τοὺς ἐσπερίους γουα, οὐκ Μυσοὺς μὲν ὁ
 πῆλα χροῖον ἀνδραῶν, τῆν δὲ εἰς ὁ λέγονται με-
 κρομασθησῶν κερῶνται ἐπὶ ἄποσα ὁ Ἰστρος πρὸς
 τῆρ τῶν Ρωμαίων ἀορίζῃ ἡμιρῶν, ἀθεδῶν τε
 ἀκατέτηται καὶ πρὸς τῆρ ἡμιρῶν τῆρ μισοῦ-
 θῆσῶν αἰτία δὲ αἰσῶς εἰς ἀπομασῆσῶς τῶ τῶν
 Γετῶν ἔθνος, διορῶντες μὲν ἐκείνους, λησῶντες
 δὲ τοῦτους καὶ κηζόμενοι, καὶ πρὸς τῆρ κηρο-
 σῶν ἐκμερῶνται δὴ τῶν ἀπομασῆσῶν καὶ τῶ
 Ἰστρον ἔθνος ἡμιρῶν κηροσῶν, ἐκείθῃ
 πρὸς ἡμῶς κηροσῶνται, ἴσῶν ἔθνος πρὸς ἡμῶς
 ἀπομασῆσῶνται ἔθνος, καὶ οὐκ ἔχοντες οὐδ'
 ἔσῶς ἂν ἡρεῖσῶνται, οὐδ' ἔσῶς τοὺς εἰς κηροσῶ-
 σῶν μὴ ἐκλῆσῶν (II, pp. 124—125)

68. Εἰσὶ δὲ καὶ μῆλλιον τῶν ἄλλων ἐθῶν ἀνο-
 μοχοί τε καὶ ἀνοπολέμητοι, οἵτε γενεῖται τοὺς σῶ-
 μων ὄντες, οὔτε τῶν γενῆν θεορῶντες ἀλλ' οὐδὲ
 ἀνομασῶν ἀνομασῶν, οὐδὲ κηροσῶν κηροσῶν,
 οὐδὲ ἰδίων τοὺς κηροσῶν ἀνομασῶν ἀνο-
 μασῶν δὲ οὐκ ἔχοντες, οὔτε κηροσῶν,
 ἀλλ' οὐδὲ ζῶν, κηροσῶνται, δῶσαι δὲ μόνον
 ἀνομασῶνται, τῶν δὲ μόνον ὁ θεορῶν ἀνο-
 μασῶν ἔχοντες. Οὐδ' ἀνομασῶνται δὲ κατὰ ἰδίων, οὐδὲ
 πρὸς ἀνομασῶν κηροσῶν, ἀνομασῶντα εἰς πόλεμον,
 οὐδ' ἴσῶν κηροσῶντα, οὐκ ἐκείθῃ πρὸς, οὐ
 ἀνομασῶν, ἀλλ' οὐδὲ κηροσῶντα εἰς τῶν

както бяха дръзнали против него, престана
 да се колебае и въздържа мислите си и
 веднага отсиди да им се извалят ошите. Та-
 гава прочее узурпаторът започна да вадава
 жални стениания и се заваява недостойно. А
 другият каза само, че ромейската власт губи
 един храбър войник, после веднага легна на
 земята и смело изтърпя наказанието. След това
 императорът устрои тържествено шествие,
 по-величествено от всички прославени някога
 шествия. Той ограничи достук гнева си и се
 помири твърде благосклонно със заговор-
 щите.

7. *Походът на Исак Комнин срещу печенегите*

VII, 67. След като почете покълниия [пат-
 риарх] с такъв заместник¹ и като турн краи
 на нападенията на източните варвари², а това
 се оказа гвърде лесно за него, императорът
 тръгна с цялата си войска срещу западните
 [варвари], които в миналото се наричали мизи³,
 а след това били преименувани със сегаш-
 ното си име. Те населяваха цялата земя, която
 Истърът⁴ отделя от империята на ромеите,
 но внезапно напуснаха земята си и се пре-
 селнаха в напата. Причина, за да и напуснат,
 станаха гетите⁵, техен съседен народ, който
 ги нападнаха и ограбнаха и така ги прину-
 диха да се изселят. Поради това веднъж,
 когато Истърът беше замръзнал, те го из-
 ползуваха като суша и оттам се прехвърлиха
 при нас. Така целият им народ се изсели в
 нашите пределе. И те не можеха нито да
 седят мирно, нито да не безпокоят тези,
 оливо до които се бяха настанили.

68. С тези люде по-мъчно се воде война,
 отколкото с другите народи и по-трудно се
 побеждават, въпреки че не са със силни тела,
 нито със смела душа. Те не се обличат с
 ризници, нито носят наколенници, нито пред-
 ноземат ласките си с отважени шисаюне. Приете
 си не държат никакън щит, нито продъл-
 говат, какъто казват, че бил аргоският, нито
 пак кръгъл. Те дори в меч не спаснат, а
 държат само копие, и то е единственото им
 защитно оръжие. Те не се разделят на от-
 реди, нито се ръководят в сражение от въ-
 каква наука. Не знаят как да се нареждат
 фронтално, нито познават ляво и десно крило,
 не побиват стап и не знаят да се заобикалят
 с изкон, а като се съберат всички заедно, в

¹ Патриарх Михаил Неруларий (1042—1058) бил арменски след сепарта си от Константин Люкуд (1029—1068). Срв. Скабаланович, *гос. съч.*, стр. 290 сл. ² Сгреч турците-селякуши. ³ Тукс името „мизи“ са озна-
 чели печенегите. Вж. *Moravcsik, Byzantinoturcica*, II, p. 208. ⁴ Т. е. Дунав. ⁵ Т. е. уните, тюркско
 племе, чийто първоначални поселения били на изток от Каспийско море, а към средата на XI в. се спуснали към
 Средния Дунав. Вж. *Moravcsik, Byzantinoturcica* I, pp. 90—91; II, p. 11.

τῆρ πῆρας ἀπορρήγῃ ἴσασιν, ἀλλ' ὁμοῦ φέρων σὺρ-
πλωμένους ἀλλήλοις καὶ τῇ πρὸς τὸ ζῆρ ἀπορρώσῃ
βροσθέντες, μετὰ τε ὀλοῦζοντο καὶ οὕτω τοῖς ἀρ-
ταπεικόμενοις ἐπιπέτασαν. γὰρ μὲν αἰώσιον, οὗ
πύργοι ἐπαρρηγόντες ἀπὸ τοῦ ἀγροῦς ἐκείνου κατα-
σφάσσοντο, εἰ δὲ ἢ πολεμίας φάλαγγ' ἀντίσθῃ τῆρ
ἐφοδοῦ καὶ οὐ φορῆν ἐν ταῖς πύρσι βαρβάρων ἐμπαύσιον
ἄσυντακτοῦς, οἱ δὲ αὐτίκα σφραγίζοντες φησὶ τῆρ αὐ-
τῶν διώκοντες φέροντο δὲ οὐ ταπεικόμενοι, ἀλλ'
ἄλλοις ἄλλοις ἀλλοθι δεσποδισθέντες· ὁ μὲν τις εἰς
ποταμὸν ἑαυτὸν ὄσας ἢ ἀπεικίζετο, ἢ κατέδιν' αὐτὸς
δύνας περιλαχθεὶς, ὁ δὲ εἰς ἕληρ βαθεῖαν ἐμβε-
βηκὸς πρὸς τῶν δεσποδιστῶν ἐκπέφοντο ἀφθαλμοῖς,
καὶ ἄλλοις ἄλλοις καὶ σήματα ἦμα δεσποδισθέντες,
εἰδὲ αὐτίκ' εἰς ταυτὸν, ὁ μὲν ἐξ ἄρκου, ὁ δὲ ἐκ φέ-
ροντος, ὁ δὲ τις ἐκ ποταμῶν, καὶ ἄλλοις ὀλοῦσθαι
ἀσυντάκτους συνθέντες. Δείξω δὲ αὐτοῖς ταῦτα, εἰ
μὲν ἐντόχου ἴδουσι ἢ πηγῶν ἢ ποταμῶν, λίσ-
πουντο αὐτίκα ἰσχυροῦς, εἰ δ' ἄνευ τοῦ ἴσπον
ἔκαστος ἀπορῆς ζῆταρ ποῦτοις τοῖσι, σὴν ἄνευ τῶν
φλέβων ἀσυντακτοῦς, καὶ τῆρ διὰ οὐτοῦ ἴσ-
κα, ὅς ἴδουσι τῶν αἵματι χροῦστος εἶνα δὴ καὶ τὸν
πύργου τῶν ἴσπον ἀσυντακτοῦς, καὶ τῆρ εἰρη-
μῆνρ ἀσυντακτοῦς ἔληρ, αὐτοῦ τῶν τὸ ἴσπερ
μῆτα τοῦ ἴσπον μέλι βροτῶν τε δεσποδισθέντες μετὰ
τοῦ λῆθου λογισσοῦσι, καὶ οὕτως ἑαπο' εἰ ἀσυν-
τάκτους εἰς τὴν ἀσυντακτοῦς ἴσκα καλῶς καὶ ἐρη-
μῆνρ οὕτως ἴσκα ὄσας βαθεῖας καὶ κρη-
νοῖς ἀσυντακτοῦς, ὄσας τὴν χροῦστος. (II, p. 126)

69. Τοῦτο το γένος θεοὶ ζῆταρ καὶ τῶν
σὴν ἴσπον ἀσυντακτοῦς εἶνα δὲ ἀσυντακτοῦς
φίλις ἐπέφοντο, οὕτως καὶ τῶν ἴσπον ἀσυντακτοῦς
τοῖς ὄσας ἐμπαύσιον, εἰ δὲ καὶ ἢ θεῶν ἀσυν-
τάκτους, εἶνα μὴ λέγει ἑκός, ἀλλ' ἀσυντακτοῦς
πάντα ἀσυντακτοῦς, καὶ τῆρ τεινῆρ πῆρας ἀσυντακτοῦς
ἴσκα ὄσας οὕτως καὶ ταῦτα εἶνα τε ἀσυντακτοῦς,
καὶ πολεμῆνρ ἀσυντακτοῦς, εἰδὲ ἢ ἀσυντακτοῦς
τῶν ἴσκα ἐν τῶ ἀσυντακτοῦς, οἱ δὲ πῆρας ἀσυντακτοῦς
ἐμπαύσιον φέλις, εἰ δὲ ἀσυντακτοῦς εἶνα, τῶν μὲν
ἀσυντακτοῦς, τῶν δὲ ἀσυντακτοῦς ἀσυντακτοῦς ἀσυντακτοῦς,
καὶ τῆρ ἀσυντακτοῦς ἀσυντακτοῦς, ἢ δὲ μὴ ταῦτα
λέθουσι, ἀσυντακτοῦς. (II, pp. 126—127)

70. Τοῦτο δὲ το γένος ἀσυντακτοῦς τῶν ἴσπον
ἴσκα ἀσυντακτοῦς ὁ βασιλεὺς ἴσκα, εἰ δὲ ἀσυντακτοῦς
ἐν ταῖς ἀσυντακτοῦς τῆρ ἀσυντακτοῦς καὶ ἀσυντακτοῦς μὲν
καὶ ἀσυντακτοῦς γυροῦστος οὐ πῆρας πιστεῖται, εἰ
δὲ τὸ ἀσυντακτοῦς ἀσυντακτοῦς καὶ ἀσυντακτοῦς

безрешие в разбъркани едни с други, силни
с презрението си към живота, те почват да
викат силно и така нападат дръвниците. Ако
ги отблъснат, те като „кули“⁴¹ разкъсват ре-
довите им, преследват ги безпощадно и ги
избиват. А ако неприятелската редица се
съпротивлява срещу нападението им и ако
строят ѝ не се разкъса под напора на вар-
варите, те веднага се обръщат и в бягство
търсят спасение. Те бягат не в ред, а раз-
пръснато, всячески на различни страни. Един
се хвърля в река и или изплува, или бива
погълнат от водовъртежа; друг навлиза в
гъста гора и се скрива от погледите на тези,
които го преследват; трети се спасява по
друг начин. След като се пръснат всички
едновременно, внезапно отново дотичват на
същото място — един от някоя височина,
друг от някоя пропаст, трети от някоя река,
и други от друго място. Жадни ли са, ако
намерят вода от извор или от река, тутакси
се хвърлят и веднага започват да лочат. Ако
ли пък не намерят, всеки слеза от коня си
и му пуска кръв, като му отваря вените с
меч си, и така уголвява жаждата си, употре-
бявайки кръвта вместо вода. А след това
разсичат най-гъстият кон и като запалят
насъбрани дървета, стопаят малко на самото
място разкъсаните части на коня и ги по-
глъщат кървани. Като се подкрепят така,
подслоняват се до най-близките места и като
змии се промъкват в дълбоки пропасты и в
стръмни скали, използвайки ги като укреп-
ления.

69. Всички люде от този народ са страшни
и примерни. Никога пристоятски връзки ги за-
държат, нито устояват на клетвите, след като
са се заклели при жертвоприношение, тъй
като не почитат никакво божество, да не го-
ворим за бог, но мислят, че всичко [им] става
от само себе си и че смъртта е край на
всяко съществуване. Поради това те твърде
лесно се споразумяват и ако трябва да
воюват, веднага нарушават тези договори.
Победиш ли във войната, те пак настояват
за ново пристояство. Ако пак победят в бой,
избиват едни [от неприятеляте], а с другите
правят блестяща търговия, като определят
висока цена за богатите и ако не я получат
убиват и тях.

70. Император Исак се беше заел да из-
гони този народ от ромейските предели и
търгна срещу тях със силна войска. Той не
вярваше много на тези хора дори когато
бяха разединени в на различни мнения, и по-
ваде войската си срещу най-силната част от

⁴¹ Πύργος „кули“ или ceterum с един над черта, състен строй войници.

ὁμοῦ καὶ δυσανάλοτον ἄγει τὴν στρατιάν, καὶ διή
πληροῦσας αὐτοῖς ἑαυτῶ τε καὶ τῆ στρατοπέδου κα-
ταπέλας περὶ αὐτὸν γύρω τῶν αἰῶν διή κεραινοῦσαν
δοξαίαν οὐκ ἐτόλμων, πῶ δὲ στρατοπέδου τῶν
ἀρραγῆ ἀνωσπιρῶν βλέποντας αὐτοὶ δακρύουσι ἴδεν
καὶ κατὰ μέγην προσβάλλοντες καὶ ἐπιφρονέμενοι τοῖς
φρατοῖς ἀρραγεστέρους αὐτοῖς ἐπεύχοντο ὡς δ' αὖτ'
οὐκ εἶχον, οὐτε λογιζόμενοι τοῖτους εἶεν, οὐτε μὴν
εἰς τοῦμοισιὲς παρατάξασθαι, πόλεμον ἐς κρείττην αὐ-
τοῖς ἀπογγέλλοντας, ἀπὸ τῆμερον τὸς σαρὰς ἀρίστους
καὶ εὐδοκοῖς οὐκ ἐξήρακα φρεσὶν γέροντοί τε καὶ βρέ-
φρον, ὡὰ τοῖς δυσβάσιον τίποτος ἀνοσιβόωθησαν.
Ἰδὲ δὲ κατὰ τὰ ἐπιφρονέμενα ἔ μὲν βασιλεὺς αὐτο-
ταγμένην ἔχων ἐξήλασε τὴν φάλαγγα, τῶν δὲ βα-
βάρων οὐδεὶς ἐσώθη, ἑταῖοι μὲν ἐκείνοισι κατόπισ-
τον οὐκ ἰδοῦμαι, λόχους τε ἄρκαίς δεδοῖς καὶ ἄ-
πρόσκατα προέλαβον τὴν φεγγή, ὡς δὲ σαρὰς αὐ-
τοῖς κατωκίνορος καὶ τὴν ἐβρημένην λείαν ἀνταγα-
γόν, προσηγορίας ἐπάκουσεν. Ὁ δὲ δεξιὰ δὲ τῆ ἐπο-
ναζέβη προσηγορίας, κριμῶνος ἐβρησὶν τῆ στρα-
πέδου ἐξωφένους θεοῦ, πολλοῖς μὲν ἀνοσιβόω
τῆς στρατιῆς, ἐπάκουσεν δ' οὐκ ἔμνος τῆ Πόλει, σέμ-
μασαν ἀρραγετοῖς ἀνοσιβόω τὴν κεραλήν. (II, p. 127)

8. De Isaacii Comneni morte

79. Θρόνος οὐκ ἐνταῦθεν καταλαμβάνει τὰ βα-
σιλεῦ καὶ ἡ βασιλῆς, βασιλεῦσιν τε καὶ τῆ βα-
σιλῆς αὐτῆ καὶ ἐβρησὶν τὰ κριμῶ καὶ οὐδεὶν πα-
ροχοῦσα τῆς κριμῶνος ἀρραγῆς, ἡ τε τῶν βα-
σιλῆων ἀνοσιβόω, ὡς αὖτ' ἐπὶ καὶ ἄρκαί καὶ
πρό ἀρραγῆς ἐπιφρονέμενη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κριμῆν,
ἡλεκτηρόδης τε ἡμοῦ καὶ παροῆ καὶ τῶ σῆμμιτι
ἄρκαί κατωκίνορος, ἄρκαί τε οὐκ, καὶ ὁ τοῦ
ἀνοσιβόωτος ἀρραγῆς, πρὸς δὲ καὶ ὁ ἀρραγῆς, τὴν
τοῦ ἀνοσιβόωτος κριμῆν κριμῶνορος, ἐβρησὶν
τοῦτο ἐβρησὶν κριμῶ καὶ ἐβρησὶν κριμῶνος δὲ
κριμῆν, καὶ προέλαβον αὐτῆ ἐπὶ τὰ κριμῶ βα-
σιλῆν, ἡν ἐβρησὶν κριμῶνος βασιλῆς οὐκ ἡ τῶν δε-
δοῖς, καὶ μὴ τὸ γένος ἀρραγῆς ἀνοσιβόωτος
ἐκείνου τὴν εὐδοκίμοιο τῆς βασιλῆας κριμῆν. Ὁ αὖτ'
οὐκ ἀνοσιβόωτος ὡς βασιλῆς ἀρραγῆς κριμῆν
καὶ τῶν οὐκ ἀρραγῆς καὶ ὁ τῆς θεοῦ Σο-
φίας ἀρραγῆς, συμβουλιος ἐπὶ τὰ κριμῶ γένος

тях, която същевременно беше мъчно сразима
и трудно уловима. Като се приближиха до
тея, той и войската му ги изплашиха. За-
щото те не смееха да погледнат императора,
който беше като мълниеносец, а като видяха
гъстия затворен строй на войската, се дръс-
наха. След това те се спуснаха на отрели и
с дивы войове се натъкнаха на непоклати-
мите [ромей]. И тъй, повеже беше невъз-
можно нито да заловят в засада ромейте,
нито да излезат на открит бой с тях, те,
след като им бяха обявили война за третия
ден, още същия ден воставаха шатрите си
и тези, които не можеха да бягат, именно
старците и кърмачетата, и се разпънаха по
мъчно проходимите места. Когато императорът
излезе според установените правила с вой-
ската си, наредена в боен ред, не се виж-
даше никакъв варварин и той не пожела
да ги преследва, понеже се страхуваше от не-
видимъ засади и понеже бяха избегали още
преди три дни. Той разруши шатрите им,
вдигна намеревата ляжча и се върна лобо-
доносно. Но връщането му не беше благо-
приятно, защото внезапно страшна буря връх-
лети стана му и той изгуби мезина вой-
ници. Но все пак той се върна в столицата,
увенчан с победоносни венци.

8. Смертта на Исак Комнин

79. И тъй оттогава смут обае двореца.
Там беше императрицата¹, тази чудна жена,
първа по благородство, която никому не от-
стъпваше в най-голямата добродетел², а също
и царската дъщеря, и тя красива като тях
двамата, и макар и преждевременно подстри-
гана, и след подстригването си [оставала ху-
бава], с янтарен цвят на лицето и огнена
коса, и тези ѝ две качества се подчертаваха
от монашеската дреха³. Прочее двете жени,
както и братът на императора⁴ и племен-
никът⁵ му бяха обкръжили делото му. Те му
казваха последни думи и проливяха прощалин
сълзи. Исказа да го изпратят отново в го-
лемия дворец, за да може, като отиде там,
да вземе необходимите мерки и родът му,
който е споделил вщастнето му, да не изгуби
щастливия царски живот. И тъй той се гот-
веше, за да отиде там. Присъствувахе при
него твърде навреме и архиепископ на „Св. Со-
фия“, който му беше станал съветник в ду-

¹ Жената на Исак Комнин, Евтерия, е била дъщеря на Иван Владислав и сестра на Алу-
слав. Вж. *Zlatarski, История*, II, стр. 136; *Moravcsik, Byzantinoturica* II, p. 58. ² Т. е. в благочестието.
Срв. *Renard, op. cit.*, II, p. 131, бел. 1. ³ След смъртта на Исак Комнин дъщеря му Мария, която била
монахиня още преди да умре императорът, постъпила заедно с императрица Евтерия в манастира Мирелей.

⁴ Иван. Вж. *Scyl.-Cedren* op. cit., p. 649—v. ⁵ Теодор Докан. Вж. *Scyl.-Cedren* op. cit., p. 648.

μπος καὶ πρὸς λόγους τοῖσιν ἐπιφανέσις (II, pp. 131—132)

80. Ὡς δ' οὖν πάλαιον ἢ μετέθεως ἦσαν, οὐ κατέβηκε τὸ γένος ἐπιπύθη ἢ βασιλεύς, οὐδ' ἔζηε τῷ διαρραίου χειρουργοῦμενος, ἀλλ' οἷος ἐστὶν νῦν ἰσχυρῶς δοκῶς καταρραίου ὅσπερ τοὶ ἀνείμια διαπρασσοῦμενος, κατακοιλώθη μὲν σφοδρῶς, πρὸς δὲ ἀεραῖς τῶν χειρῶν καὶ ἀερίων ἐπιπύθη οὕτω τε οἷον τοῦ ἴσπου ἐπιπύθη, τῷ δὲ πύθῳ οὐκ οὐδ' ἄλλως ἐχρήσατο. Ἐγὼ γὰρ διὰ τῆς κίρκης οὐδὲν πρὸς λαβεῖν ἐπένοσα οὐ τοῦ σκοποῦ δὲ ἐντοχῆ, ἀλλ' ἐπισταλασθῆναι ἀεργῶς διακινεσθῆναι καὶ τοῖς ὄλοις ἐκασσοῦμενος περιεβόητο δὲ γε τοῦτω τὸ γένος ἀπολοφρομένο ἔμπροσθεν, καὶ συνωστισμένοις ἐκείνῳ εἴ γε δύνασιν κατήχη δὲ τῶν θεῶν ἢ βασιλῆς, καὶ ἡ δύνασιν ἀπολοφρομένο πορρωτέρῳ ἀποκαταλόου τῇ μητρὶ. (II, p. 132)

81. Καὶ τὸ μὲν περὶ αὐτῶν ἐν τοῖσιν ὁδὲ γε βασιλεὺς τῆς πρὸς τὴν κρείσσονα ζῆσιν ἐμέμνητο μετέθεως, καὶ τῶν μετασχηματισμῶν ἔζηε τοῦ βίου ἢ δὲ γε βασιλῆς ἀρροῦσα οὐ ἐμφανῶς αὐτῷ τὸ βόλημι, ἡμῶς πάντας μάλλον ἢ ἐκείνον καταγῆστο τοῦ σκέμματος ὡς δ' οὖν καὶ ἐπέθετο. „Ὀναίμεθά σου, φησὶ, ἡρώσα βασιλῆα τῆς συμβουλήσ, ὃ φησσορε ὡς καλῶς δὲ ἦν ἡμῶν ἀποδόσως πῶς ἀμφῶς μεταβῆναι σκεμμάτως εἰς τὸν μοναχῶν βίον τὸν ἀποκρίτοισι.“ (II, p. 132)

82. Ἐγὼ δὲ ἀποκρινόμενος οὕτως μὴ τοιούτων ἐπιπύθησιν εἶπα, ἀλλὰ καὶ τῷ κερμένῳ ἐπιπύθησιν οὐδὲν αὐτῷ ἐργάσθαι τὸ βόλημα ἢ δὲ „Ἄλλ' αὐτῷ, φησὶ, (οὕτω γὰρ εἰσῆμι) στέγουσσι τῶν γυναικῶν κρείσσονα, ἢ ἡμῶς ἐπέθετε τε βουλομένοισι τὸ κρείσσονα, καὶ πᾶσι μάλλον ἢ ἡμῶι τὴν γνώμην κινεῖσθαι. — Ναι, φησὶ, καὶ ἀνοδέξομαι τῷ ἐμῷ ἐργάσθαι ἑαδῶν οὐ διαμείρησαι, πᾶν μὲν ἀποκρίσθαι, ἔγω δὲ τὸ ἐργάσθαι καὶ ποθεῖσθαι, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐγὼ σε ἀπολογίσουμαι τῷ δικαιοῦ καὶ θεῷ ὅτι διαμείρησαι αὐτόσ, καὶ οὐ μὲν ἀπεπαραγμένη ἀνέγχεσθαι εἴη, ἐμὲ [δὲ] ἴστω σου ἡδέως ἐν καὶ σπῆλαισ διασπῆσαισ, καὶ σπῆλαισ τε ἐπιπύθησ βασιλῆα, καὶ πᾶν ἐξόστρον διασπῆσαισ εἴτω δὲ οὐκ οὐδὲν τῆς ἐργασίας ἡρώσως ἀποκρίσθαι δὲ καὶ φησὶν ἔγω σπῆλαισ μὲν ἐπιπύθησ τῶν βασιλῆων, ἐμοὶ δὲ ἀποκρίσθαι ἐργασθῆσαισ χειρῶσ, ἀμφῶσ τε βασιλῆων τῇ ἐργασίῃ καὶ οὐδ' ἀρκῶσαι τῶσ ἡμῶν, ἀλλὰ δανῶσαι δευδέξομαι, καὶ μεταγορίσσομαι ἡμῶσ χεῖρεσ, ἴσως οὐδὲ φησὶν ἔγωσ, ἢ ἐκασσοῦμενος μισῶσ, τυχῶν δὲ καὶ δανῶσαισ τὸ βασιλῆων, καὶ ἀμφῶσ σου τὸ φησσαισ ἀμφῶσ ἀπῆσ καὶ εἶπεν μὴ εἰσῆσ καὶ εἰ μὲν ἐπιπύθησ τῷ μετασχηματισμῷ, ἢ ἀποκρίσθαισ ἐν κα-

ховните работи и го подкрепваше с всякакъв вид слова.

80. И тъй, когато и императорът се съгласи на тази промяна, той не изостави благодарното си държане и не излезе от спалнята си, воден за ръка. А какъвто си беше, приличаш на висок кипарис, като че ли разклапан от всякакъв вятър, той вървеше и се люшкеше, но все пак вървеше и мажар и да не владееше ръцете си, сам се справяше. Така прочее той се качи на коня си. А преплуването не зная как е ставало, защото аз избързах по другия път, за да стигна по-рано. Аз не успях в това, но го заварих просто разсипан и съвсем паднал духом. Целият му рол го беше обхвържил, като всички ридасха и ако можеха, биха издъквали с него. Императрицата започваше жалбите, а дъщеря ѝ отговаряше, като плачеше по-жалостливо от майка си.

81. Това правеше те тогава. А императорът си спомняше, че ще премине към по-добро съществуване, и искаше да промени живота си. Императрицата пък, която не знаеше, че това желание беше дълбоко в сърцето му, обвиняваше за намерението му повече нас всички, отколкото него. И тъй, когато видя и мен, тя ми каза: „Дано се радваме на съветите ти толкова, колкото исках, философ! Колко хубаво ни отвориш, като гледаш императора да приеме монашеския живот!“

82. А аз веднага започнах да се кълна, че никога не съм мислил такова нещо, и попитах императора, който лежеше, откъде му беше дошло това намерение. Той каза: „Ами ти, придържайки се към мен, не си ли прав (точно така каза той), ни пречи, когато замисляме най-доброто, и обвинява повече другите, отколкото мен за решението ми“. — „Да, каза тя. И ако би се отговаряло, което искам и желая, хайде, аз приемам върху себе си всичките ти грехове. Аз ще се застъпя за теб пред съдника бог за всички прегрешения, които си направил. Нека съдеш оневинен за делата си, а мен би ми било приятно дори черки да ме колдат, гнет мрак да ме покрие и огън да ме изгори. И сега няма ли да се смилни над самотата ни? Каква душа имаш ти, за да си отидеш от двореца и да оставиш на мен най-непоносимото вдовство, а на дъщеря си — най-тежко сирачество? И за нас това няма да бъде всичко, а ще последва и по-лошо. Ръце, едва ли човеколюбиви, ще ни отведат към далечно заточение. А може би ще ни определят и по-голямо злоба, и пълно мрак, който не знае милост, ще гледа как се мъчат най-близките ти същества. Ти ще преживееш промяната и

λόγους, ἡμῶν δὲ πρωτότερον τῶν βασιλέων διαμένει ἡ ζωή.* (II, p. 133)

83. Ταῦτα μὲν οὖν ἡ βασίς, ἀλλ' οἷον ἐπειθε λέγοντος ἔπει δὲ κούρης ἀνεγνώσκει τῆς οὐρβουλῆς: „Ἄλλ' ἡμῶν γε, φησὶ, διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν εὐνοεικέναιον οὐ καὶ εὐμενέουσαν πόλιν, ὅπως ἔτι καὶ σὺ τὸ ἀξίωμα ἐνυγηθήσῃς ὄψοντά, κάρτοι γὰρ ἀπόσο παύε χρηματισίωα.“¹ Ἀνεγνώσθη γοῦν ἐπὶ ταύτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ δοῦξ Κωνσταντῖνος εὐθὺς ἐκείνῳ μετὰλαμπρος γένεται, ἀπὸ τοῦ περιφανῆς μὲν καὶ τὰς κούρας καὶ γένους ἔχον ἀρχὴς εἰς γὰρ τοὺς Αἰώνους ἐκείνους τὸ γένος ἀνάσσει, τοῖς Ἀνδρονίκους γημί καὶ τοῖς Κωνσταντῖνοις, ὅτι πολλὸς λόγος ἐν τοῖς τῶν ἱστορησάντων συγγράμμασι τῆς τε κατὰ γένους διακρίσεως καὶ τῆς κατὰ ζῆλον γενναίουτητος, οὐδὲν δὲ ἦτορ καὶ οὐτὶς μετ' ἐκείνους διαδοχὰς ἐξευρήσεται. (II, pp. 133—134)

9. Constantinus X contra Patzinacos Uzosque (?) bellum gerit

VII, 23. Τῶν δὲ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας Μουσῶν τε καὶ Τυρραλλῶν ἀλλήλικις ὑποτοχεύονται καὶ εἰς ὑποχρυσίαν οὐσιάνονται, καὶ μεγάλῳ κωκυθῷ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων κοινότητι, τῆν μὲν πρόωρον ἐπ' ἐσπέρας ἐξέστησαν, εἴτα ἄρα ἐμοῦ μετοχῶν καὶς χειρὶν ἐκασπίσαντος, παλινδρομεῖ ἐπὶ τὰ ἀνέκωκε ἀίχρον δὲ τι σπάρτηνμα συλλεξάμενος ἐπ' ἐκείνους ἀφῆκε, καὶ παρὰδοξασαὶ τι θῆκε τῶν Μουσουλῶν κεραιῶν οὐκ ἕλαστον ὅσων γὰρ κηρύττω φάλαγγι οἱ βάρβαροι διασπόμενοι καὶ ἀπειθαδικόμενοι τὰς ψυχὰς, εὐθὺς τὰ πάντα μετέβαλον καὶ ἄλλος ἄλληλῶν διεσπάρησαν, οἱ δὲ πλείους ἀπὸ τῶν κακῶν ἐλαυνόμενων ἔργον μαχόμενοι γέγονον καὶ οἱ μὲν κείνην κόντες κατὰβρομα ἄρτια προσετέθησαν, οἱ δὲ διαγρηῖτες παταγοῦ τῆς γῆς διεσπάρησαν. (II, p. 149)

живота си или ще си отидеш вероятно щастливо, докато за нас ще остане живот, погорниче от смъртта.“

83. И тъй това каза императрицата, но думите ѝ не го склониха. След като изгуби надежда съветът ѝ да бъде чул, тя каза: „Направи си заместник в царската си власт най-благосклонния и най-разположения към нас човек, който да запази и към теб почит, докато си жив, а и към мене да се държи като син.“¹ Междувременно императорът се съвзе и веднага извика при себе си дук Константин², знатен мъж който беше от най-благороден произход. И кантиша той водеше по-теклото си от известните Дуковци³, именно Андрониковците и Константинџовците, за които много го говори в писанията на повествователите поради точната им мисъл и смелата им ръка. А той с вящо не се гордеше толкова, колкото с това, че е наследник на таква мъже.

9. Константин X воюва против печенегу и узю (?)

VII, 23.⁴ А когато западните мизи и трибали⁵ се споразумяха помежду си и образуваша съюз и голяма беда надвисна над ромейската държава, [императорът⁶] най-напред се насочи срещу тях, но после, след като аз едва го задържах с ръцете си, той се върна в двореца. Но след като събра малко войска, той се отправи срещу тях и бог направи чудо, не по-малко от Мойсеевите чудеса⁷. Защото варварите, като че ли бяха видели една по-голяма войска, та се убояха в душите си, веднага обърнаха гръб и се пръснаха на различни страни. А повечето от тях, удряни в тил, станаха жертва на меч. Тези, които загнаха, останаха за храна на птиците, а онези, които се спасиха, се пръснаха на всички страни.

¹ Единственият син на Исак Комнин, Мануил, бил умрял. ² Т. е. бъдещият император Константин X Дука (1059—1067). ³ За родостоянието на Константин X Дука дава подробности сведения самият Пселл, VII, 6; у Renault, op. cit., II, p. 140 sq. ⁴ В изданието на Renault в кн. VII при всеки император има нова померация на главите. ⁵ Тук става дума вероятно за печенегите („мизи“) и за узите („трибали“). Вж. Moravcsik, Byzantinistik, II, pp. 238, 329. Според I. Цанкова-Петкова, Аграрните отношения в българските земи под византийска властичество (дисертация — ръкопис, стр. 168—169), тук Пселл говори вероятно за въстанието в Тесалия през 1066 г., във връзка с въстанието на Гедин през 1072 г. (?) ⁶ Т. е. Константин X. ⁷ Загадка се за чудото, което според библейското предание (Исход XIV, 15 сл.) извършил Моисей при бягството на египет от войските на Червено море се разделили и ги пусявали да живот неспредими, а след това погълнати преследващите ги египтяни.

B. ORATIONES

B. СЛОВА

1. *Laudatio in imperatorem Constantinum Monomachum*

Πρὸς τὸν βασιλέα Μονομάχον

Ἐν ταύτῳ δὲ ἴσῃ τις, τί τε εἶδος τῶν ἡμελοτάτων καὶ τοῦ γένους τῶν ἀλλοτῶν, τοῦ τῶν Βουλγάρων γένους κατασκευῆ, καὶ πᾶσι αἰσῶ ἐπαγγέλλομαι ἐβγῆσαι, καὶ λόγον ἐλευθερίας ἐπιβαλόμενος πρὸς ἀποστασίῳ ἰσχυροῦ, καὶ σπασθῆναι ἐβγῆσαι ἐκ τῆς ἐνομοκτασίας ἔλθῃ γὰρ τὸ ἔθνος συνηροῦσθαι ἡμεῶν, καὶ ταῖς δημοφροσύναις τοῦ πληθῆος θυροῦσθαι, τὸ ἡμέτερον κοινωτορεῖν ἐβούλετο ἔχει Ζήλος ἐπιπύθῃ τῇ γέλω ὀφειτῆριμος ἀνάστα τὸν ἀποκρίτοσος, καὶ ὅς μαρτὸν ἐπισησας τῶν οὐα μείσκιζεν εἰσθε, καὶ τὴν δεπλῆρ δαπῆρ τῶν σώματος, μὴ τὸ τῆς ἐδοῦ μῆκος, μὴ τὸ τοῦ πολέμου δούσεια, καὶ ὁ ἄλλο μῆδῃ, τῆς πόλεως ἔξωσι καὶ κατὰ τοῦ ἀποστασιῶντος ἔθους σπασθεῖται, καὶ ὁ τῶν παρῆτων οὐα Κύριε, λοβῆσαι, παροστάσεια, εἰσῶσι ἐβῆ ἴσπλον τεκῆος, τί γὰρ ἄλλο δεῖ λέγειν; σπασθῶσος καὶ ἔθῶν κατατομῆ, ὁ χριστῶν ἄλλοσειῶν δούσειος πρὸς τὴν κήρῶν, καὶ τὸ ἀνάστασιν, ἐπιπύθῃσιν ἀδῆς ἀποσταόμενος οὐα ζῆ, ἐπιπύθῃσιν τῶν ἡμελοτάτων πορῆσις. — — —

Καὶ ταύτῳ καὶ πῆρα ἐβίλῃσε νόμῶν, ἢ σπασθῶσιν τοῦ βασιλείου φρῆν ἐβερῆσιος καὶ γέσῶσος, καὶ ἢ τῶν εἰ τι καλῶν βλάζουσα γῆ ἡρῶσιν εἰς κατῶσιν, τί δὲ λέγειν; ταύτῳ τῶν πορῆσῶν καὶ ἀποσῆρ τὰ γέσῶσι τῶν ἡμετέρων τορῆτων τε καὶ δυνῆτων ὅς σπῆ τῶν σπασθῆσιν, ἢ πρῶσπασθῆσιν ἡμεῶν, ὅς δὲ μῆσιν εἰσῶν τὰ τοῦ βασιλείου δαπῆρ μῆσιν ὄσῶσιν ὅς πῶρ τῶν ἐκείνου παρῆ, ἄλλῃ εἰσῶν ἐβούλετο, ἀδῆσῆσι τε τῶν ἡν δὲ τοῦ ἀνάστασιῶντος βῆσιος καὶ τῶν βῆσιος θεσπασθῆσιν ἀπῆσῶσος ἄλλῃ εἰσῶν ἐβούλετο. Ἀλλῃ κατῶ μῆν ἴσπλον τῶν οὐα κατῶ ἡμῶν ἢς ὄσῶν κατῶσῆσιν, οὐα νῆν ἐπῶ τῶν ἐκείνου γέσῶν κατῶ, ὅσῶσιν δὲ καὶ τῆς παλαιῶς Ρόμῆς οὐα ὄσῶν ἡμεῶν τε καὶ πῆρῆρ δυνῆσιν, σπασθῆσι ταύτῳ καὶ τῆς ἐβῆς τὸ κῆσῶσιν σπασθῆσιν, καὶ τῆς Ρῶσῆς μῆσῶσιν οὐα ἐβῆσῶσιν, καὶ ἀνάστασῶσιν τοῖς πῆρῆσιν γέσῶσιν καὶ ταῖς εἰς τὸ πορῆσῶσιν ἡμεῶσιν, ὅσῶν κατῶ

Похвално слово към император Меномах

Междувременно един мъж¹, твърде жалък на вид и от безславен род, използвайки леководието на българите и като си присвоил някакво благородно потекло и подхвърлил дума за освобождение, повдигнал ги за бунт. И от една незначителна искра се разпалил огън. Като спечелил съчувствието на целия народ и се облегал на еднородието на множеството, той решил да разбунтува нашите земи. Ето защо подписаната от вас ревност отново пламна у императора² и той, като не помисли никак за онези неща, които обикновено отслабват човека, [а именно] нито за двойната умора на злото, нито за дългия път, нито за безнадеждната война, нито за качеството и да било друго, излезе от столицата, отправи се срещу въстанияния народ и, о решения твои, Господи, той съобразява, нарежда войската и езди на кон мъргъв — що прочее друго да кажа? Не се спира пред теснини и планини, той, който се нуждае от чужди ръце, за да се движи, побеждава противника и когато не вярвах, че е жив, връща се отново, наслаждава се на тържественото шествие с пленници. — — —

За този човек³ и камъкът пуцнаше вода, и твърдата душа на императора даваше благодеяния и милости, и всичко хубаво, което земята раждаше, му бе на разположение. Що да кажа? На този зъл и безбожен човек бяха подчинени най-добрите от нашите отреди и войски като на всякой сатрап или протостратег. Той получаваше повелите на императора⁴ (както че ми беше негов роден баща) не чрез други посредници, защото, ако пожелаеше, той можеше винаги лично да вижда императорския престол и да слуша божествените разпоредби. Но не искаше. Той придвигна срещу нас цяла Италия, която беше определен да управлява (така наричам аз неговата длъжност), привлече и от стария Рим немалка конна и пехотна войска, присъедини към тях и най-силната източна войска, както и немалко от руските части⁵ и стана непобедим с това множество войска и с военния

¹ Става дума за Петър Делян. Срв. разказ за Деляновото въстание в „Хронография“, глук. стр. 91. ² Пселл загатва за бележития на импер. Михаил IV (1034—1041). ³ Става дума за Георги Манас, стр. 35—36.

⁴ Константин IX Мономах. ⁵ Руск войска от Михаил разговарява патриархат и гудея за Австрия. Михаил Спонди, една руска дружина и дангобарците на салерския херцог. Срв. *Успенский*, История, III, стр. 35—36.

πολιμῆ τοῦ πελάγους, ἐν ταῖς τῶν Βουλγάρων ἐφοῖς γίνεται, καὶ φόβον ἀλόως ἐπιθῆς προτινέεται συμβάλλει τῷ τῆς δόσεως στοαστηρίῳ, καὶ τοσοῦτος ἐπίνοσος, σφραγίστως τῷ ἐνεχίματι γίνεται καὶ τῷ Καλαρίας μίμειται — — — (Σάβας, V, p. 127, 138)

си опит. Поради това той се одързости да премине морето, стигна в пределите на българите¹ и веднага нареди да се намалат данъците. Той влезе в сражение със стратега на Запада, победи, върва се като победоносец, възгордя се още повече поради успеха си и взе да подражава на делата на Кавней². — — —

2. Laudatio in Ioannem Mauropum

Εὐχρίμων εἰς Ἰωάννην τὸν Θεοσεβέστιαν μητροπολίτην Κέρκυρας καὶ πρωτοσύγκελλον.

Похвално слово за Йоса,
проблагодостнопол овкайтѣлени
митрополит и протосингел

— — — Ὁ δὲ, ἀποστολικῆς κληροδοσίας πιστεύεται, καὶ μετὰ λαμπρῶν τῶν ἐπιστῶν ἐς τοὺς ἀγίους Νομάδας περιημέτους Σκόθιας, ἔπειτα δὲ Βουλγάρους ἀνομιμαμένους ἐκ τῆς προσημητέης συμμοσῶν τῶν σὺλεων πέμμεται³ οὕτως ἔβρισκε τοὺς ἐλπίδας τοῖς ἀποστολείαις, ἢ κοσοῦτοι, οὐκ κρείττων ἐπέτιον ἐγένετο, ὅλον ἔθνος καθαρῶς μεταπλάσας πρὸς τὸν θεόν, οὐδὲν ἔλαττον ἢ τὴν Ἰνδῶν ὁ δίδυμος σύμμοσος. — — — (Σάβας, V, p. 144)

— — — А той⁴ вирвал в апостолското наследство и с блестящи надежди бил изпратен от първия между всички градове при скитите, наричани по-рано номади⁵, а след това преименувани на българи. Той не излягал надеждите на ония, които го били изпратили, а, напротив, дори надминал тези надежди, като обърнал просто целия народ към бога⁶, не по-малко от Дидим⁷, [който обърнал] цяла Индия. — — —

3. Laudatio in Imperatorem Constantinum Monomachum

Λόγος πρὸς τὸν βασιλέα Μονόμαχο

Похвално слово към император Мономах

— — — Ἄλλ' ἐπιπέθει σοὶ ἀροῖμα θέσει φροῦ τῷ διατῷ Ἰσίων ἔθνος ἀροστανιτῶ γένος δὲ τοῦτο κομοδιῶν καὶ ἀπόσπερον, ἀβιοματίζον τὸν βίον καὶ φέρει μὴ ἀναχέροντες κρείττους τῶν φέρων συνδιαλέων τῷ σόνατι διὰ τοῦτο ἀδωρορεῖ μὲν τοῖς πράγμασι, θανατῆ δὲ οὐκ ἔβρισκε καὶ τῷ πολέμῳ ἐφύλλεται καὶ προσάλλεται, ὡς οὐδὲν ἐν αὐτῷ, ἢ τεθνήσκει κτ' ἄλλον ἐπιπέθει πρὸς τὸν μοιμαῖον, ὡς πρὸς τις ἔχησται, ἀναχέροι κλιματίζα. — — — (Kurtz-Drexl, I, p. 18₁₁₋₁₂)

— — — Но оттам⁸ народът⁹, който живее откъд Истѣра, се понесе към теб с удивителен устрем. Това племе е вомадско и просторато, живее естествено и не смита, не мисли едно по-добро начало, което разделя душата от тялото. Поради това те са безразлични към събитията, желаят да умрат не по-малко [отколкото да живеят] и се хвърлят и устремват към войната, като им е все едно дали ще умрат [във войната] или съдбата после ще им изплете друга всякаква вишка, както някой? някъде е казал¹⁰. — — —

¹ Георги Манвак като бунтовник средю Константин IX Мономах се спускал от Южна Италия и през Адриатическо море влизал с войските си в Албазия и Македония, означени тук като „предели на българите“. Срв. *Scyl.-Cedreni* op. cit., p. 548. ² Митологичен герой, прочут със силата и храбростта си, един от участниците във войната на „Селемте средю Тава“. ³ Става дума за единия от двамата иисници на евкратийския митрополит Йоса Манропу. Според *Дубнев*, *Проучвания*, стр. 31, бел. 3, това лице би могло да се отъждестви с известния охридски архиепископ Лил, родем от Пафлагония, който живял през първата половина на XI в. и бил първият охридски архиепископ-грък. ⁴ Пселл и другите споменават за много номади. Например в писмо 185 по *Sathas*, op. cit., p. 468, той говори за Христови ученици, изпратени при „много номади“. В писмо 208 по *Sathas*, op. cit., p. 515, той казва, че „много номади“ съставлявали се отивали от романия. Може би в тези случаи става дума за българи. *Moravcsik*, *Byzantinistische*, I, p. 439, смята, че първият случай се отнася до българите, а вторият — до печенегите. ⁵ Тук Пселл явно преувеличава — българите отдавна са били приели християнството. ⁶ Според апостол Тома. ⁷ Т. е. от Запад. ⁸ Това са вероятно печенегите, които под водителството на своя вожд Кеген преминали Дунава през 1048 г. (?) и получили разрешение от византийските власти да се установят в дн. Северна България. Подробности виж у *Scyl.-Cedreni* op. cit., p. 581 sq. ⁹ Срв. *Eschyl*. Ch. 505.

4. Oratio in imperatorem Michaelēm (?) Ducem

Δημηγορία πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Δούκα

— — — Ποῦ γὰρ εἰ μὴδὲ ἀειθρομένους ποιεῖς, εἰ σεραιολόγους καὶ ἐν ἡμῶν δόξῃ εἰς δουλείαν ἐθέλουσιν; ποῦ τὰ χυθόντα κατὰ τῶν ἡμετέρων ὄρκων βλαβερὰ βεβήκασι καὶ σφραγίσματα, εἰς ἀλώων συνηθέντα καὶ κατὰ γῆς βεβήσαντα καὶ τοῖς ἐνοίεισι σεραιολογηθέντα περιφρονῶς ἀφίσασιν; — — —

— — — Ἄλλὰ σὺ ὡς Μωϋσῆ πρὸς τοῦτο ἔχούσαιο ὁ θεός, καὶ σὺ κατασλευεῖ τὸν ἔθνος τοῦτον Ἀμαλικίτην λαόν, οὗ γερῶν ἐτάσει μύθη, ἀλλὰ καὶ στρατηγικούς ἐνθυμήσεις καὶ γενναίους στρατεύμασι ἀναπέμψαντες βάλλοντες, καὶ κατὰ πόλιον καὶ κατὰ ἀέρασιν. — — — (Kurtz-Drexl, I, pp. 39₁₄—19, 39₂₈—40₃)

Реч към император Дука

— — — Къде са сега безбройните множества, облаците, които една ми ма покрива целия Запад? Къде са сега реките от варвар¹, които се изляха в вашите предели, и войските им, които, след като внезапно се изляха, потекоха по земята и явно я покриха с кръвите си? —

— — — Но бог си послужи в този случай с теб² като с Мойсей³. Той ти победи този нов амалекитски народ⁴ не само с простиране на ръце, а и със стратегически похвати и с арабски войска, които нанесоха удари от две страни — и в гръб, и в гърди. — — —

5. Epitaphium caesarissae Irenae

Ἐπιτάφιος εἰς Εἰρήνην καesarissαν

— — — Ὅτι γὰρ Ῥωμαίους τε καὶ Βουλγάρους διεσπάρει τὸ πρῶγμα καὶ ἄριστα τῶ βασιλεῖ Ῥωμαίων (Βασίλειος δὲ ἦν ὁ πᾶν, ὁ τοῦ Μακεδόνης Βασιλεῖος ἐπίγονος καὶ ἀπόγονος) πρὸς τὸν τὸν Σκλιθὸν ἡγεμόνα, τὸν γενναίωτατον ἐκείνων στρατῶν Ἀαρόν, καὶ ἐν ἀεμῇ τοῦ καθέκου τὸ ποῦ⁵ ἡμεῖς εὐόλωνε πρῶγμα, εὐὸ βραβύθου οἷα δὴ Γολιάθ κατακυρομένη τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀντιπατάστος, καὶ πάντες ἐπιστρατεύοντες τῶν ἄμαχον, ἐκείνον περιεσπάρει πολέμου, τότε δὲ μόνος αἷως τὸν πρὸς ἐκείνον ἐβόνα τοῦ καθέκου, οὗ πρῶγμα οἷα στρατηγῶν, οὐδ⁶ εἰς διακλίον τοῦ ἰσχυροῦς στρατῶν οὐδὲ τὸ ἐρημνίσασα τὸ πρῶμα κατακυρομένη οὐδ⁷ ἐκ χαρῶν καὶ ἐπισπάρει τοῖς στρατιώταις, ἀλλ⁸ αἰεὶς καὶ σῶματις προσενήδως τῶν ἰσχυροῦς καὶ ἀποστηθίσσας τῶν ἄλλων καὶ εἰς ἀόχρον οἷα κατακυρομένη καὶ κατὰ τοῦ στήθους βάλων καὶ ἐθῆς ἀρελὸν τότε κερῶν ἐκείνη καθαρῶς Ῥωμαίους ἢ νόση καὶ τῶ βασιλεῖ τὸ βραβύθου ἐπέκυψε. — — — (Kurtz-Drexl, I, p. 60₁₉—22)

Надгробно слово за кесариса Ирина⁹

— — — Прочее, когато между ромей и българци настъпи разрыв и ромейският император (той беше славният Василий¹⁰, едноименник и потомък на Василий Македонец) волееше борби с предводителя на скитите — именно овзи прехрабър Аарон¹¹, когато съдбата на нашата държава висеше на косъм, защото този варварин като Голгат се бунтуваше срещу ромейте и им се съпротивляваше и всички бяха паднали духом, треперейки пред този непобедим неприятел, тогава именно той¹² единствен дръзна да излезе на борба срещу него. Той не беше застанал зад полководците нито в средата на отряда, нито беше отишъл в най-укрепеното място, нито командуваше войниците си иззад окопи, а като застана лично начело на целия отряд, втурна се преди всички, влезе в бой с него и като го удари в гърдите, веднага го уби. Тогава прочее победата беше явно отсъдена в полза на ромейте и варварите превиха враг пред императора. — — —

¹ Ако се приеме, че това писмо е писано до импер. Михаил VII Дука (1071—1078), както предполагат изследователите, мъчно може да се каже за какъв събитие става дума. Ако пък се приеме, че то е адресирано до Константин X Дука (1059—1067), то може да се допусне, че се касае за избухването на узи в края на 1064 г., което нападение било отблъснато. Срв. *Златарски, История*, II, стр. 117—119.

² Т. е. императорът. ³ Срв. *Михал*, XVII, II. ⁴ Древен арабски народ, обитавал ю.з. от Палестина, който често воевал с византийците. ⁵ Имена на кесар. Юван Дука, брат на имп. Константин X Дука. Епиграфията е била писана към 1060 г. Срв. *Grégoire, Nicetas Pégonites*, p. 283 sq. ⁶ Т. е. Василий II. ⁷ В смисъл ност узи слава дука за свои владения. Срв. *Grégoire, Nicetas Pégonites*, pp. 267—268. ⁸ Словесно *σπερμα*, ср. *сн.*, p. 284 sq., това е византийският полководец Никита Пигонит, баща на кесариса Ирина.

6. *Dissertatio quae silentium dicitur*

Ἄβριος, ὡς ἐπιπέμπεται καὶ λέγεται.

Ἄβριος, ὡς ἐπιπέμπεται „сделатиян“¹

— — — Καὶ το γε θεωροῦσάντων: οὐκ ἀραι-
γεῖ [ὁ θεὸς] μόνον ἡμῶν το πολέμων, ἀλλ' ἔζη-
μιῶν καὶ τὸ βάρβαρον τὸ γὰρ χθὲς σου καὶ τῶν ἄλλων
καθ' ἡμῶν ἵσταται τὸ ἔβρι, τὸ ἔατο τὸν Ἰσχυρὸν
ἔθνος φημί, τὸν ἰσχυρὸν ἡμῶν τὸ βέλος ἀθήσει καὶ,
ἢν ἔσται γῆρ, τὸν ἀσμενίστατα γροῦρα καὶ οὐκ
ἀντιπροσέδεται, τὸν προσέδεται καὶ γροῦρα ἀμ-
μυχὸν τὸ ἀπὸ τῆς καὶ ἀποκαταστήσει ἰδέειν καὶ
ἴσχυρος τῆς φιλίας γῆρ καὶ ἀποκαταστήσει.
(Kurtz-Drexl, I, p. 340₂₂₋₂₄)

— — — И это кое е най-чудното: [бог] не
само че ни изтребва враговете, а укротява и
варварите². Защото тези, които вчера и по-
рано опънаха лък срещу нас, именно наро-
дът отъжд Истѣра, сега пускат стрели за-
ради нас. Те много охотно обработват земята,
която опустошаваха, и сега се приближават
към тези, на които се противопоставяха. Про-
тивниците ставаха олюбожили, те нека да
рискуват за нас и да стоят начело на фла-
лантата. — — —

7. *Versus in imperatorem Isaacium Comnenum*

Στίχοι πρὸς τὸν Κομνηνὸν Ἰσακίον ἑταῖρον, ὡς ἐν
τῷ ἀβριότι μὴρ τέλειον.

Стихове към Комнин, писани според някол-
когато той умрял през месец август

Ἦν δυσχερῆς; εἰ πενίχης ἐκ γλῆθου;
ἢ τῶν Σαυδῶν ἔραζε μαιώθεν φιλίας,
ἰσοπέδου ἀπὸ τῶν Ἰσχυρῶν οὐραίου, —
(Kurtz-Drexl, I, pp. 47, v. 82—48, v. 1)

Защо скърбиш, защо стениш от глътните?
Фалангата на скитите отдалеч се плаши,
скриза се крайнестърските скорпиони³. — — —

C. EPISTOLAE

C. ПИСМА

1. *Imperatori Isaacio Comneno*

Τῷ βασιλεῖ Ἰσακίῳ τῷ Κομνηνῷ ἐν
πικριδίῳ ἔπι.

До император Исак Комнин, който
е на поход

Σὸ μὲ οὐκ ἔξω, δέσποτα, ἐδιδρυμὴν καὶ οὐραῖν
ἐπὶ τοσοῦτος καὶ τοιοῦτος στρατηγήματι καὶ κα-
ταθέσται σὺ σου καὶ τῶν ἄλλων ἐπέχης καὶ
τῆρ φωνῆ ἀπὸ οὐραῖν καὶ οὐραῖν ἐπιπέμπεται ἐπι-
σταν βεβοδύμην. Ὅταν γῆρ γῆρ πρὸς τὰς τὰς ἀ-
ποκαταστήσει καὶ οὐραῖν καὶ οὐραῖν καὶ οὐραῖν
πολέμων ἐμπερῆσει καὶ οὐραῖν ἐν τῷ πολέμῳ πενή-
χης, ὅταν γῆρ τὸς στρατηγῶδες νόμον ἐφίλιαξιν
πάντας, καὶ τακτικῶδες ἐδιδρυμὴν ἐπιπέμπεται
πᾶντας, ἐν τοῖς καυαλλήτοις πικροῖς τὰς ἐπιπέμπεται
τῆς μάχης τιμωρῆσται, καὶ μεγαλοπρῶν ἐν τοῖς
φαινομένους δεινοῖς, καὶ ἀρδῶς τοῖς θεαματικῶδες τῶν
λόγων μὴ πικροῖσται, καὶ βραχὶ π πικροῖς

Ти не ми позволяваш, господарю, да се
радвам и да ликувам пред тези твои толкова
големи подвизи и успехи⁴. Ти възπираш и
езика ми и не позволяваш на гласа ми да се
издигне, колкото искам. И тъй, когато гледам
гроздецините ти и всички дела, това, което
ти извърши преди войната, и това, което ти
направи през войната, как спази всички воен-
ни правила и претвори в дело мъдрите си
военни планове, как в сражение ти напа-
даше в подходящия момент, показвайки твър-
дост на духа при появяващите се опас-
ности, и как, без да се сърдиш и на най-
острите упреци и без ни най-малко да се

¹ Тази реч е била произнесена по случай настъпването на постите. ² Изглежда, че в този откъс пак става дума за печенегите. Но няма опорни точки, за да се установи кое именно село поселение се има пред вид. Ако се съли по израза „искат да рискуват за нас“, би могло да се приеме, че се касае за поселението на Кегеновите печенегите, тъй като те водели война с Туркочите печенегите отъжд Душав и били направен безуспешен опит да се избрават срещу турците селджуци в Азия. Срв. *Златарски, История, II*, стр. 93 сл. ³ Очевидно става дума за победата на Исак Комнин над печенегите през 1059 г. ⁴ Пселл е написал това писмо след победата, която Исак Комнин нанесъл на печенегия вожд Селте (1059 г.). Срв. *Златарски, История, II*, стр. 110 сл. То възпява настроението в Цариград след победата на императора.

ρούμενος, ὅπως τε εἰς γῆν κειμένην τὴν τῶν Ρωμαίων βασιλείαν ἐπέστηρας, καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀντὶ ἐπιπέσεως κίβλιος καὶ μέγθος, καὶ τοῦ τελευταίου κούτην ἰσπίδακ ἀπήλλαξας, ἔφ' ᾧ μωροῦ δεῖν ὄχειο ἐπιβρόχους καὶ ἀπώλεισθαι διὰ ταῦτα πάντα τῷ λογισμῶν περιλάθω καὶ τὴν ἐσχάτην ταύτην βοήθειαν ἀπειλήσω τοῖς ἐνθυμώμασιν, ἐνθους ἐφ' ἡδονῆς γίνουσι, καὶ βούλομαι πολλὰς χροεῖναι καὶ τοῖς γιομάκους ἐκασαρίων, — — —

— — — Καὶ οὐτε ἐτήθηγαι τοῖς ἴκους, οὐτε ἐμυλιχόρησε τὸ στρατήγημα, οὐτε ἐν ταῖς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολαῖς ἐκόμμισας τὴν τε σύνταξιν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὴν τῶν βαρβάρων ἀνάφρασιν, — — —

Καὶ σὲ μὲν ὁ μέγα Ρωμαίων εὐεχὸς, γὺν πρώτως εἰς νικητικόν, ὅτι προσβαλόντα τὴν βάρβαρον πᾶσι μέρεσι τοῦ στρατεύματος ἀπέσω καὶ ἀπεκρίσας, καὶ φωνάδα ἐφόρησεν τῶν τῶν ἀγχιτοῦν λόξεσσι, οὐδέποτε ἐκατεργάσθη σὴν οὐτε στρατηγίαν, οὐτε φωνήν, ἀλλ' ὥσπερ λίοντα βροχηράμενον ἢ ποδῶν εἶχεν ἀποδρόναι καὶ ἀποσπάραι ἐν ταῖς λόχημασι ἢ ἐν τοῖς ἔλεσιν ἐγὼ δέ σοι πολλὰς νίκας ἐπαρηφάσασα, καὶ δαΐσας ἀπὸ ἀγαθῶν καὶ ἀβάνων ἔχω φέρειν ἀετιμῆσα δόναται.

Πρώτη γὰρ νίκη κατεστράφησεν, διὰ πάντας ἡμᾶς νικητικῶς τοῖς μαρομύχους, ἢ φιλοφύχους, καὶ τῶν ἐπιρῶ ἀπάντων ἀξάμενος κίνδυνον τῆς Πόλεως ἐξεδήμησας δευτέρω αἰθῆς νίκην κατώφιστος κριάντω τῆς προτέρας παρὰ πολλὸν, κατὰ τῆς τοῦ στρατοπέδου πλεονεξίας ἄρας τὸ νοσητήρια, καὶ πείσας ἀπαντας ἐνοβεῖν, καὶ τοῖς ἰδίαις ὑπαιτίαις ἀκείσθη, ἀλλὰ μὴ τοῖς γιοματόνους πόνους ἀδειν κρήνη ἐπὶ ταύταις νίκαις ἦσαν, εἰς μίαν γνέμην ἐὸν στρατοπέδον ἀποστρέψας, καὶ πείσας ἔσαν καὶ μαρομύχων ἀπὸ πρῶτος ἀγχιτοῦν, καὶ τῶν λοξοδρον προμαχίτων ὑπερδόν καὶ τῶν διαβαλλόντων κατεστράφησας, καὶ τῶν κατωποδόντων τὴν σὴν φωνὴν κατεστρέψας, καὶ ταῦτα ἐν μέσσοις ἕξασαν ἐπιπρῶτος ἐπὶ τοῖς ἀρχαῖοις αἰταῖς, ἐπὶ τῶν τοξοῦν καὶ δαλαῶν τετάσθη αἰθῆς ἀετιμῆσαι νίκην, ὅπως παρὰ τοῦ πολέμου κατηγωνίσω τὸ βόμβασον, ὅς κατωποδόν, ὅς κατεστράφησας, ὅς διέλιες τοῖς ἐναντίων, καὶ τοῖς μὲν ἐρησῶσιν, τοῖς δέ, ἀπώσιν.

— — — Ἄλλὰ τίς οὐ θαυμάσει σου τὴν κριάντων, τῆς ἀδοῦ τῶν κίβλιων, τὸ στρατηγικὸν βλέμμα, τὴν ἐν στενοῖς δίοδον ὡς ἐβήσας πλειόντων

смуцаваш, въздигна западната империя на ромеите и възстанови древната ѝ красота и величие, като я отърва накрая от позора, от който тя едва ли не пропадна и загина, и тъй, когато се замисля над всички тези неща и се задълбоча с мисълта си във тази последна услуга, обхваща ме голяма радост и често искам да играя и да скачам поради стагало̀то, — — —

— — — Ти нито се възгордя от победите, нито все да се хвалиш с военното си умение, нито в писмата си до нас се гордееш с подреждането на войската, с бягството на врага и с унищожението на варварите, — — —

Ти, о велико благо за ромеите, мислиш, че си победил за пръв път сега, когато отблъбна варварина, който нападнаше войската ти от всички страни, и го обтърна в бяг, въпреки че дотогава изглеждаше непобедим; той не издържа нито на твоето военно изкуство, нито на военния ти вик, а като ревящ лъв се спусна да бяга с все сила и изчезна в гъсталацѝте и блатата¹. Но аз ти приписвам много победи, и то такива, каквито може да спечели един човек, добър и с независима душа.

Прочее ти бе увенчан с първа победа, когато победи всички нас, малодушните и себичните, и като пое върху себе си риска за всичко, излезе из столицата². А втора победа, много по-голяма от първата, спечели, когато победи користолюбиѐто на войската и накара всички войници да изпълняват дълга си, да се задоволяват с данките си и да не вършат несправедливост по отношение на бедните семейства. Третата от тези победи ти одържа, когато внесе единодушиѐ сред войската и изкорени съвършено всяка вражда и малодушиѐ, когато презря хулительните писания, не обтърна внимание на клеветниците и се присвяти на сния, които искаха да смутят душата ти, и то като застана между мечоесте им, близо до самите копия, до стрелците и дековъоръжените войници. Четвъртата си пък победа ти спечели с начина, по който спрях варварите преди войната, като сдвигна надви с ум, другите с военна хитрост и като разедини противниците, привличайки едните и отблъсвайки другите³.

— — — Но кой не би се възхищавал на обходните ти и обкръжаващи действия, на пълководческия ти поглед, на пресмиването през теснините, а именно как ти вървеше, ту раз-

¹ Тук се намеква за самия Селте, който се бия укрив в някои гористи места около Дунав. ² Според *Есхатрасос*, Михаил Пселл, стр. 78, гл. 1, тук се намеква за въстанието над Ирак Комана през януари на 1057 г., което го доведе до престола. ³ Авторът говори за разцеплението, което съществувало между печенежките войкове.

καὶ κραίνον· τὸ σθένειμα, ὡς ἔρασιέηρος; τίς οὐκ ἐπιλογεῖ σοι τοὺς ἔθλους, ὡς ἄχροντιος, τὰς ἐν μέσσοι εὐωνοῖδας, τὰν διαπάνη τῆς νεκρῶς, τὸ ἀνεκτικὸν τοῦ φρονήματος;

³ Ἄλλ' ἐπιπλήθην ἐδάραον οἱ πολέμοι, καὶ τὴν βαρεῖαν ἐκείνην ἠλίμωσαν ἔλωσιν, οὐκ ἐπισημῆς πρὸς τὴν φωνήν, ἀλλ' ἀντιμεριάλων αὐτοῖς τὴν οὐρανὴν καὶ τὴν τοῦ οὐρανόματος ἰουλίαν, κριταῖων ἐφάνης ἀγῶν, ἢ ἰλακαῶντις οἱ βάρβαροι καὶ παρὰβασταῖς σοι κίβλη τὸ σθένειμα παροβελόντες καὶ ἠθροῦντες, ἐπιπλοῦντο μάλλον ἢ διαρρηγνύοντες. Τὴν δὲ τῆς νεκρῶς φωνῆν, τὴν δὲ τῶν βασιλέων φωνῆν, ὡς τοῖς ἐναντίοις διακροῦσιν τὰ ἐκπύθη; τὸ δὲ ἀπύθητον τῆς φωνῆς τίς μὴ θαυμάσειεν;

— — — *Εἰ δέ με εἶδες ὅτε μοι πρότε ἢ πρὶ τὴν πτερον φωνήν τὴν ἀκοῆν διβρόμῆρος, τότε ἂν ἔρωσας ὕπνως τὴν σπουδήν Βιορασίμηρ ἠνδράσις γὰρ εὐδὲς πὰς γέρας, ἠλῆσιν ἐκείνησιν! μωροῦ δὲν καὶ ἐχρῆσται εἶτα δὴ ἐμιασῶς ἀνασῆς περιδῶν τὴν οὐρανὴν βυδῶν μέγα καὶ διαρρηγνύμενος καὶ ὡς εἶχον ἀπαρυσκαῖος ἐρηπασάμενος, πρὸς τὴν βασιλίσσα τε γίνομαι, καὶ τῆς χαρμῶν ἀπὲρ ἐρασκῆσται εἶτα δὴ καὶ τοῖς πληθύνειν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς γερονῶς, τὴν σπουδήν ἐξήγγελλον. — — — (Σάβας, V, ep. 69, pp. 300—304)*

тягайки, ту стеснявайки бойния ред, и как издържа. Кой не ще се удиви на твоите полъзни, на твоите бленя, на съвременните ти гръжи, на своята всеощадна душа, на непоколебимия ти разум?

Но когато неприятелите се явиха внезапно и нададоха силния си воен рев, ти не се смути от вика им, но им противопостави мълчанието и спокойствието на войската и се показа посилен с безмълвното си, отколкуто варварите със своя рев. Те те обградиха наоколо, като нападаха войската ти и я притискаха, но вместо да я разкъсат, сами бяха облъснати. А кой не би се удивил на нощното бягство и на вика на варварите, когато ти отблъсна нападенията с противонападения, както и на безстрашната ти душа?

— — — Ако ме беше виждал, когато за пръв път мълвата за победата прозвуча в ушите ми, тогава щеше да узнаеш как прецених твоят военно изкуство. Аз веднага вдигнах ръце нагоре и колко високо завиках! Малко оставаше и да занрая. След това, като че ли бях обезумял, започнах шумно и със силни викове да обикалям на къщи. И както си бях испригоствен, качих се на коня, отидох при императрицата и ѝ съобщих радостната вест. После отидох сред народа на площада и му съобщих за военните ти подвизи.

2. Imperatori Isuacio Commeno

Τῷ βασιλεῖ [Ἰσακίῳ] τῷ Κομνηνῷ ὅτε καὶ τῶν βαρβάρων ἐξῆλθε

До император Исак Комнин, когато потеглих на поход срещу варварите

¹ Ὅ γὰρ ἐχρῆν ποιῆσαι, τεπολητικῶς βραυλεῖν καὶ τὸ περὶ τῆσιν ἀποβάνειν οὐκ ἀσφαλές, εὐ γὰρ δεξιὸν τὸ τοῦ δεξιῦ δεξιότατον. Τὸ μὲν μέγα τοῖσι, θάλασσις ἐστὶ καὶ ἀσφαλοῦς προσηφεία, τὸ δ' ἐπὶ πλέον, εὐβούμαι μὴ τις εἴπη θρασυτέρας. Ἐγὼ δὲ οὐκ ὡς πρὸς τοὺς ποῖν ἀσφαλέντος, οὕτω δὴ καὶ τῆς κεραιῆς καὶ εἰ ἐβουλόμην μακρογυρεῖν, πολλοὺς ἂν ἐκινέην σοι νόμους στρατηγικῶς διδασκοντας, οἷον καὶ μέγρη τίνος, καὶ ὅπως γράων στρατείας τῶν ἀπαιτήτων.

Това което трябваше да направим, ти го стори, царю, а да се продължава напредването не е безопасно, защото е опасно да се стремиш към прекален успех¹. Това [което направих] досега, е резултат на смелост и сигурна предвидливост, а [да се върнеш] напътятък, страхувам се да не се нарече прекалена дързост. А аз, макар и да не воювам лично, участвувам мислено. Но ако исках да се разпростирам надълго, бих ти привел много закони по стратегия, които учат кога и докога, и как трябва да предприема поход сампержецът.

Трябваше да се заплашат варварите — те са изплашени. Трябваше да се ободрят подластите ти — те са ободрени. А да се пререже гърлото на вражеския царю, още не е време. И тъй не избързвай преждевре-

² Ἐδει θροπῆσαι τὸν βάρβαρον, τεθρόνησιν ἔδει θαρρηῖα τὸ ὑποχέρον, τεθρόνησιν τοῦ δὲ καὶ ἀσχυμωθῆσαι τὸ ἀσχυμωθῆσαι ἔθνος, οὕτως κωρῶς. Μη τοῖσιν κωρῶσιν τοῦ κωρῶν, καὶ κατὰ σοι εἶλλο

¹ Това писмо е писано, след като Исак Комнин се справил с унгарците и преди да започне действията срещу печенегите

τι ἀκατήσασιν τῶν ἀνελευσίτων. Γράσω δὲ πεπονημένως πρὸς ἀνομιώτατον βασιλέα, ὃν εὐσχημαστὰ λέγω τεθραυρηκῆς, ἀλλ' οὐ μᾶλλον κολακτικῶς. — — — (Σάβας, V, ep. 70, pp. 315—316)

5. Logothetiae cursus publici

Τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου

— — — Ἐσθλα γὰρ ὁ Ἰσθρος καὶ τὰ περὶ τῶν Ἰσθμῶν τὰ βεῖδηρα τῶν λόγων περιχίετ τι εὐρημέριον ταῦτα πρὸς ἡμᾶς καχέλης τῆ κέρας, ἐπίου τῷ πολέμῳ πρόσκου ἀσπίδων, διήρητος, καὶ μεταχέτους, ἀκροβολιστοῦς τε καὶ ἀνδρομαχίας, ἐξελήθειος τε καὶ ἐπερωαίτητος, καὶ ὅπως εἰ παλαιότατος τῶν συγγραφέων τῷ Μουσῶνι περισημῶν; — — —

Ἄ μὲν οὖν ἀνάθεν καταπράττει ἡ ἡμετέριον, οὐ πάντι οὐ σαφῶς εἶδος κατακροτήριον γυνὴ ἡμῶν ἐπιπύθη τὰ ὄνα τὰ παρ' ἡμῶν ἐπαχέματα, καὶ τῶν ἐπιπύθη, ὁ μὲν, εἰσβολῆς, ὁ δὲ, καθέδων, ὁ δὲ μίτηρ, ὁ δὲ, πείρων, καὶ ἄλλο ἄλλο τι ἔρα μοι κομίζων νεότερον ἕκαστος ἐπὶ δὲ τῇ μὲν ἀσπί γέρω, οὐ πάντι δὲ ἡ ἡδομαι ἢ ἀφελεία τῶν διηρήτων. Νῦν οὖν μοι τῆσιν εἰπέω ἡμῶν ἀναλίμνητος, εἰς ἀναβελήμετος βεῖδηρα, ἀλλὰ οὐκ ἔστι καὶ πολεμικῶ ἀεγρῶς τὰς ἐπιστολὰς οὐκ ἐπιπύθη. (Σάβας, V, ep. 87, pp. 330—331)

4. Imperatrici Aecaterinae

Τῇ ἐπιστολῇ Ἀικατερίνῃ

Ἐπιπύθη δὲ καὶ περὶ τοῦ σοῦ κράτους ἀνδάνω πῶς ἔχει ἢ τε ὄνα ἀληθῶς βουίης, ἢ χροσῶς ἀνομιώτατος τῶν ἡμετέριον ἀναβελήμετος, ἀποκαλιμένη, ἢ καὶ ἐκ γένους βασιλείων εἶρα λαοῦτος, καὶ κρετίου ἀθέως βασιλεία τῆσιν ἀνομιώτατος ἡμῶν ἐπιπύθη; — — — (Σάβας, V, ep. 112, pp. 356—357)

5. Kegeni Potzinaco

Πρὸς νεοκροτήριον ὄνα ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Μονομάχου φαίει δὲ ὄνατος εἶρα ἀνομιώτατος ὄνα καὶ ἢ ἐπιστολῇ διηλῆ

Ἀνεγρῶν τὸ κράμα σου, λογιώτατος καὶ οὐκ ἔστι, καὶ τῷ ἐπιπύθη καλλίη, τῇ τε τῶν νεοκροτήριον ἀνομιώτατος, καὶ τῷ ἀνομιώτατος τῶν ἀνομιώτατος καὶ

менико, за да не ти се случи нещо непредвидено. Пиша съвсем откровенно на най-справедливия император, от когото не се боя. Говоря смело, а съвсем не с ласкателство. — — —

До логогета на дрoма¹

— — — Наистина Истър и това, което е около Истъра, дава повод за обидни словесни излияния. Защо не [ти] излезеш към нас [като] големи вълни и не разкажеш какво става във войната, именно за правене на изкопите, отвеждането на водите, престрелките отдалеч, изтребленията, разтърването на войската и обкръжаването на противника, и за всичко онова, за което най-древните писатели са славели [Александър] Македонски? — — —

Прочее аз не знам съвсем точно какво успехи сте постигнали и с какво сте се отличили там. Мълвата за вашите дела пригауши тук ушите ми. От тези, които идват, един говори за нападение, друг — за застой, трети — за сражение, четвърти — за стълкновение и всеки ми носи някакъв нов и различен слух. Аз пък се радвам, като слушам, но не се наслаждавам много на простотата на тези разкази. И тъй сега ти издигни най-после глас, като съчиниш едно искрено писмо, не разтегнато, а обито и бойко.

До императрица Екатерина²

След това се осведомявам за твоє Могъщество. Как е истинската императрица, която е обнѣта и украсена със златните накити на добродетелите, която и по рождение е получила царска кръв и е надхвърлила първоначалната си слава с още по-могъща царска власт? — — —

Оттѣ името на император Мономах да новопокръстения [Кеген]. Нему подобава да въде твърде мѣдър, за което говори и писмото му

Като прочетох писмото ти³, твърде разумни и премъдри, душата ми се възрадва и от неизразимата красота, и от остротата на мисълта ти, и от разнообразните ти риторически

¹ Това писмо е писано по време на похода, който Исак Комнин предприел срещу печенегите в 1069 г., когато те навлезли в северни отчасти Дунав. ² За възстановяване на императрица Екатерина срв. тук стр. 113, бел. 1. ³ Пселл е писал това от името на Константин ІІ Мономах през първата половина на 1048 г. За събитията срв. Scyl-Catena, op. cit., II, pp. 581—604. Срв. Златарски, История, II, стр. 88 са. Според Калкман, Новият Миропод, стр. 181, писмото е писано в 1047 г. и изпратено на Тирах се датира в 1046 г.

ἤνεκα τοῦ ἡθικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅλος τοῦ περὶ αὐτὸ γέγονα ἔρως, καὶ μὴ τοῖς μέλει θεῖα τις περιεχόμενα ἔχειν, καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν, διὰ τὸ δοῦναι αὐτὸ λόγιον, χάριτι χαρῶν, ὅτι σε τοιαύτην θυσίαν προσάγει θεῶν, οὐ λεγέμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς σοφίας χάριτας ἔχουσα.

Ἦμέρα δὲ αὖ τῆς τελευτήσεως ἀπόφρασις ἡ μετὰ τῆρ παύσεως τῶν κωνσταντίνων ἀποστόλων Κυριακή — — — (Σόδης, V, ep. 155, pp. 405—406)

6. Imperatori Isaaci Comneno

Πρὸς τὸν βασιλέα [Ἰσαάκιον] τὸν Κομνηνόν

— — — Εἰ γὰρ καὶ μῦθος τὸ τέλος τῶν πολλῶν σου καὶ μεγάλων ἀγώνων ἀνήκει, μὴ δὲ τὸ μέγα τῆς σῆς στρατηρίας περιέλασκον ἔργον, ἀλλ' ὅς ἤδη νενηκηγῶσα καὶ κατορθωγῶσα εἰ πᾶν λογίζομαι καὶ ἐκ παρ' ἑσπερολῆρ ἔργῳ ὡς, εἰ καὶ μὴδὲν πέρας αἴωρον τοῖς σοῖς ἀπύρτητον ἀγώνισμασιν, ἀλλ' ἕνεκά γε τῆς προσημίας καὶ τοῦ καταπαρηρησίου τοσοῦτον κίνδυνον, πάντων ἀποτομῶν τῆρ ὑπὸ τῆς Πόλεως ἔξοδον, στρατιπέδων τε τοσοῦτον ἀδραστοῖσι καὶ οὐκονομήτοι, — — — καὶ δεδιότος θαροῦναι, καὶ θρασυτομένους ἀνατιέλλαι, τίς τε ἀναγκάσις αὐτοῖς τοσοῦτος κίνδυνον συμπορῆσαι, καὶ τὰ τοῦτων κρείετω καὶ ἰσχυρότερο, καταμεμῆν τῆρ βασιλείῃ σου στρατιά, καὶ τοῖς προσδοκούμενοις συμμάχοις ἐπισηρῶν καὶ πρὸς ἐαυτῶν μειωθῆσθαι, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολλῶν εἰς βράθυλῶν τι σκευήτοι ἀδραστοῦντων καὶ ἴνα μὴ τὰ πλεονεκτήσει ἔσῳ, οὐκ ἄρα καὶ ὑβρα ἀρκοῦσαν εἰς μέγα στρατηρίας ἐγκύβητος, καὶ μείζον τῆς σῆς μεγαλογηρίας ἐπιδείγμα, ὅτι ἕτεροι ἡμαρτηγῶσαν αὐτοκρατορίαν, προσημνῶναι αὐτοῖς κάσῃσι μὲν εἰς ἐμίλησεν ὅν δεδοῦσῃσι, οὐ δὲ τοῦτοις ἀνακατήτοι εἰς ἐλαττωματι, καὶ τῆρ βουλήτοι περιέσῃσι τῶν εὐχῶν εἰς εὐδοσίαν. — — —

— — — Ἐπιθε, ἡ μετὰ τῶν ἐλλογῶν οὐκ ἀδύνατος, καὶ ἐν ἀεταλῆς ἐπαυτῶν, καὶ οὐ τῆρ γλῶσσαι ταυμάσι φιλοσοφῶσαι ἢ ἐρητοῦσῃσι, μετὰ πάντων καὶ τοῦτο προσημνῶν εἰ μὴ ἤδη τὸ πᾶν ἦρως, ὃ βασιλεῦ, καὶ πατάσῃσι, οὐκ ἄρα λόγος οὐδέτι, εἰ δὲ ἐν τῶ τοῦ πολέμου τέλος ἦσῃσι, τοῖς σῃσι αὐτῆς τῶν κατορθωμῶν ἀντίπλεσῃσι, μείζονα, καὶ μείζον, καὶ τελευτῶν καὶ ἔσῃσι μείζον μὲν, ὃ κατελῆς τῶν βαρβάρων ἄρα

похвати. Аз напълно те възлюбих и някаква божествена наслада се вля в тялото ми и се радвам на невъроятности, както мислят божествените слова, радост, защото те поднасям божу като толкова ценна жертва, не само духовна, но имаща и благодатта на мъдростта. — — —

За деня на тържеството е определен неделният ден след празника на Първоапостолите¹. — — —

Це император Исак Комнин

— — — Въпреки че не съм чул още за изхода на многобройните ти и големи борби, нито съм научил за най-същественото от твоя поход², аз все пак смятам, че ти вече си победил и постигнал всичко. Ще прибавя още и това, че макар и да не си сложил още щастлив край на своите подвизи, но поради усърдието ти и дързостта ти да се изложиш на такава опасност (докато всички те възмираха да не излизаш от столицата, да не събираш и ръководиш такава голяма войска), — — — да ободриш изплашените и въздържиш дръзките, да ги снабдяваш отвсякъде с нужната храна и, което е най-важно и най-велико — да разединиш варварската войска, да задържиш съюзниците³, очаквани от тях, да ги привлечеш към себе си, да тласнеш самия неприятел в някаква непроходима пропаст — изобито, за да не изреждам по-нататък повече неща — това само е достатъчно за голяма въхваля на твоето военачалническо изкуство и е най-добър пример за храбростта ти, понеже сам се изложи на опасност, докато другите императори нямаха успехи. Те нехаеха за това, което бяха предприели, а ти заличи техните неуспехи и чрез царуването си превърна позора в слава. — — —

— — — А аз, когато ти си причислил към учените, комуто отдаваш хвала и на чийто философски и ораторски език се възхищаваш, ще прибавя и това към всичко останало. Ако вече си извършил всичко, царю, и си постигнал успех, няма какво повече да се говори, но ако крайт на войната не се вижда още, определи си три вида победи: най-голяма, средна и последна. Нека най-голямата да бъде пълното унищожение на варварите,

¹ Кръглицето на Кеген трябва да бъде извършено от самия патриарх, а възприемник бил императорът. От текста личи, че то е определено за празника Св. Петър и Павел (29 юни). ² Това писмо е писано след като Исак Комнин вече влязал в бой с нечестните, които отстъпвали, понеже помежду имените все още пъзничали разпоясани и те започнали един след друг да признават първоначално власт на византийците (1080 г.). Срв. Безобразов, вост. съч., стр. 73—76. ³ Ушите.

ποιούς, μέση, ἢ χεῖρος εὐερον τόσον μειωθήσονται
πλάτων καὶ κενόθυτος, ἢν ἐγὼ καὶ πάλιν καὶ
εὐθύ καὶ κενόθυτος, ἢ κενόθυτος ἐκαστῆρ, ἀληθεύουσα
καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ μέχρι
παντός τὸν φόβον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχουσα ἵνα,
εἰ μὲν τὸ μείζωνος τέχνης, μεγίστην χεῖρον ἔξω
θεῶν τῶ πάντο μεταποιούται πρὸς τὸ συμφέρον καὶ
μεταβάλλεται, εἰ δὲ καὶ τῆς δευτέρας, ἢ καὶ τρίτης,
καὶ οὕτως ἐπισημένους τῶ πράγματι, καὶ ἐπισημῶν
ἡγήσῃ τὸ πεπερασμένον κατέρθομαι.

Πῶς μὴ οἶον, θεοῦτε βασιλεῦ, μόνικ κατα-
δικασθέντα τὸν πόλεμον ἀνηγωνίσασθαι γὰρ σοι ταῦτον
καὶ ἡ σπουδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ γενναίου γένους ἀγα-
μα καὶ καλλίστου καὶ οὐ θροσκον λέγω, ἐπὶ
θεῶ μάστιγι, ἀλλὰ μὴ δὲ αὐτῶν καθαρῶν τῶν ἀλ-
θινῶν παροδοιῶνται διατάμενος αὐτῆ γὰρ σοι τὴν
θεωμήτορα ἐπιπέμπω, προσβέουσαι, ἰσχυρίσασθαι,
ἐνταῦθα ἀρετῶν δόξα, ἢ πῶς μέρους ἀναπα-
θαύδουσα τῆς νεκρῆς μετὰ γε τῆς θνητῆς;
Κωνδὸς οὐτ' ἀμφοῖν ἔργον, κωνδὸν καὶ τὸ τρώ-
πιον. — — — (Σάβας, V, ep. 161, pp. 416—
419).

7. Imperatori Constantino Ducae

Πρὸς τὸν βασιλεῦ τὸν Δούκαν

— — — Ἀποστέλλεις τὸ βάρβαρον ἄγαθος, εἰτι δὲ
πρὸς τὴν ἰσχυρίαν χωρεῖς ἢ μᾶλλον ἐν κατὰ καὶ
παισιλῆς τὸν Ἐδφρίαν καὶ παρρηλικὸς ἀνεπαθῆτος
τὸν Ἰορταν. — — — καὶ δίδοις μὴ σε ἐν τῶς ἄκρας
δ' ἰσχυρίαν, θαρρόμενος δὲ σε ἡμεῖς ἐπὶ τῆς μερόσης.
(Kurtz-Drexl. II, ep. 29, pp. 41₂₆, 42₂₁₋₂₄, 29—30)

8. Indici Bolent

Τῶ κρητῆ Βολερού

Μονοκίμων ἐπίσκοπε μοι δοκίμασθαι δ' θεο-
κρίτος ἐπὶ πολλοῖς προσηγομένους εἰς αὐτὸν παρ'
ἐμοῦ παλοῖς. Ἰαφορσίαστο δὲ μοι (ἵνα οὕτως εἴπω) οὐ
μοτασῆμων, ἀλλὰ ψευδοκίμωνος μὴ οὕτως ἄνομι-
ζόμενος, γήριον δὲ τι λυπηρότατον καὶ παρρηλικὸν
ἀποκρίσασθαι, δ' μοιτε σπείρεται μὴτε θερίζεται οὐ

средната (която аз наричам първа) — пре-
хвърлянето им и преместването им на друго
место, третата и последната — подчинението
им, постигнато формално и фактически, кое-
то да ги държи напълно в страх и покорст-
во. Прочее, ако ти постигнеш най-голямата
победа, стлай голяма благодарност богу,
който всичко преобразява и превръща в
добро. Ако ли пък извоюваш втората или
третата, то в така бъди доволен от нещата
и смятай направеното за достатъчен успех.

Не мисли обаче, божествени царю, че ти
сам си спечелил войната. В нея заедно с те-
бе се бори и императрицата, този вслий об-
разец и украса на женския пол. Бог ми е
свидетел, че не говори с ласкателство. Аз не
мога дори да опиша цялата истина. Защото
нали тя ти изпрати божията майка¹, като
се застъпваше пред нея и я умоляваше?
Колко слъзи проля и колко голяма част от
нощта прекарваше в бдениа заедно с дъще-
ря ти? Прочее, обща ви беше борбата, нека
обща ви бъде и победата. — — —

До император Константин Дука

— — — Ти отблъсна варварската дързост, а
след това отиваш на Запад, или по-скоро
едновременно преплуваш Ефрат и неизменно
плуваш край Нестра². — — — Варваринът на
края [на империята] се страхува от теб, а ние
в центъра се облягаме на тебе.

До съдията на Волерон

Тектист³ обеща да ми подари манастир
заради многото добрини, които съм му на-
правил по-рано. А той ме натовари (за да се
изрази така) не с манастир, но дори не и с
подобие на манастир⁴, а с някакво твърде
неплодородно и съвсем бедно имение, къде-
то нито се сее, нито се жъне. Аз не само

¹ Императрица Екатерина вероятно е била изпратила някаква икона на Исак Комнин. ² Така метафорично се изразява Псел за отблъсването на узлите откъд Дунава в 1064 г. Словенаваното пък на Ефрат с във връзка с войните с турците селджуци, които Византия водила през царуването на Константин Дука в Азия и Мала Азия. Въпреки че византийските войски на много места търпели неуспех, те задържаха своята власт над Горна Месопотамия. Вж. Успенски, История, III, стр. 89. — С. Cahen, La première répartition turque en Asie Mineure, Byzantion XVIII (1948), p. 23 sq. ³ Този Тектист е неизвестно лице. Издателите дават пол диния: Abr. incerta, а в показала: vir byzantinus. Литургия, България и Византия в XI—XII в., стр. 122—124, предполага, че той е солунският митрополит, до което е адресирано писмо тук № 13. Това лице според него е Теодул, който бил митрополит на Солун в 80—90 г. на XI в., когато Псел бил още жив. Това предположение ни се струва подходящо, но няма достатъчно спорни доказателства. ⁴ Означавало Псел е получил този манастир като дарение. Вж. P. Vanier, Замяна, Съобщения за характеристиката в каините дена (Из прешестата на Михаил Псел), ИИИИ, V (1954), 385—392.

μόνον γὰρ ἐγὼ ἄγχι καὶ πόρῳ ἐνὸς ἀπὸ τοιούτου οἴου ἐλάβην ποτὶ ἄλλα καὶ εἰ νῦν αὐτῷ προσαιθήμενοι λιμόπτοι λιμὸν ἰσχυρόν. θύμος ἔγωγ οὐκ ἀπειθαίστην τὴν ὁμοίαν τῆς τοιαύτης ἀπειθείας γῆς, μελειῶν περιποιήσασθαι ταύτην καὶ ἰσχύσασθαι καὶ προσθήρην τῷ ἐν τῶν περιποιημένων αὐτῇ κωλύειν ποιήσασθαι.

Ἄξιόν οὖν σε οὐχὶ μὴ κατασπαρήσῃς ἐν τῇ μοῦνῃ οὐδὲ γὰρ ἔν σέδ' αὐτὸς θελήσης ποτὶ εὐ γὰρ καταξίον γράσῃ, ἀλλ' ὀληθῆσῃς, ἐν ἐρημοτόπιον ἔστι παντελῶς, ὀνομάζεται δὲ τὰ Δοβροσάντος, ἄξιον τῆς βορβαροῦς τούτης ἐπωνυμίας διὰ το βάρβαρον τὴν προσήρην ἐν αὐτῷ κωλύειν. οὐ τοῦτο κωλύειν δεῖο, ἀλλ' ἔνα διαγνοῖς, εἰ γὰρ δέχεται γαστρὴν κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπόλησιν ἀπυρορκευμένων ἰσχυόν. πῶν δέχεται, ἰσοομαι εἰ δ' οὐκ ἀπορκευόμενα μηδὲ οὐ σπαρταῖο ἀπορκευόμενα τὸ το σῶδες γαστρὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτοκῆρια καὶ περιτοκῆρια δεῖ οὐκ ἔλλοιγῃς, μᾶλλον δὲ καὶ οὐτως οὐκ διὰ τὴν τῆς ἡλλῆς κοινότητα. (Kurtz-Drexl, II, ep. 89, pp. 118₁₋₂)

никога не съм взел дори едно зърно от това място, но и просκαтимените, които са сега в него, гладуват страшен глад. Всъщност аз не се отказвах от дарението на тази безплодна земя, като се старая да я преобразя и обработя и да прибавя към нея някое от съседните ѝ местенца.

И тъй смятам, че не ще се отбиеш в обителта¹; дори ти самият не би пожелал това. Аз не украсявам, като пиша, а говоря истината, защото това е едно съвсем пусто местенце и се нарича Добросанд² — достойно за това варварско прозвище, защото подoba на някой варварин да живее в него. Впрочем аз не го смятам за достойно, но [ти пиша], за да разбереш дали това твърде негодно според монте схващания местенце може да се поправи. Ако може, ще го поправа, ако ти не — ще се откажа от него. А в ти не вдъгвай ръка веднага от нездравото село, а свири вниманието си и спаси чуждия живот като свой, още повече, че е твой и поради общността на приятелството.

9. Indici Dragovitiae

Τῷ κροῖῃ Δρογουβίτου

До съдията на Драговития³

— — — (Kurtz-Drexl, II, ep. 90, 118₂)

— — —

10. Imperatori Isaacio Comneno

Τῷ Κομνηνῷ σεβαστάσῃ καὶ τῶν Πατριάρχων

До Комнин, когато отишъл на поход срещу печенегите

Ἦ μὲν οὖν τῶν πλείων βαρβάρων ἰσχυρῆ πρὸς τὴ θεώτεστον κράτος σου καὶ τὸ κατὰ μέγαν προσέγγις τούτους καὶ πῶν οὖν ποδῶν τὸς ταυτῶν ἔξακτῶν κεφαλῆς κατὰλλήλῳ μοι δεοῦ καὶ τῷ πλήθει τοῦ σοῦ σεβαστάσῃ καὶ τῷ γενναίῳ τῷ βυλλικῷ στρατηγῆσας. — — — ἐπεὶ δὲ ἄριστος ἐσθλῶν, πολυπληθῆς οὐράστῃ καὶ βασιλεὺς γενναίστας, πάντως εὐχὸς ἐπιλήρησθαι τε καὶ τοῖς σοῖς ποῖν ἰσχυροποιήσθαι καὶ εὐδαιμονίῃσας ποῖν σε, βασιλεῦ.

Ἐγὼ δὲ με διαπορεῖν καὶ διὰ τῶν πολλῶν καταμετρήσῃς λογισμῶν, ἐπὶ τῶν θαρρῶν ὁ Σιλῆ οὐ μαρτυροῦσθῃς τοῖς πολλοῖς οὐδ' ἐθῶς οὐ προσέφρασῃς καταπολεῖς, εἰ μὴ ἢ ἄλλο, τὸ μέγαν σε κατὰ τὴν ἀβύρῃσας ἡρώτημα καὶ τὴν σεβαστάσῃσας

И тъй подчинението на повечето варвари пред твоята боговещана мощ⁴ и това, че те един след други идваха при тебе и слагаха глава в нозете ти, ми се струва отгоарящо на броя на войската ти и на храбрата ти царска мисъл. — — — Но повече и двете неща съвпаднаха: многочисленна войска и много смел император, редко беше всички да се уплашат и да се прострат в краката ти. И не се учудвам, че те са дошли при теб, царю.

Но случва ми се да недоумявам и поради това много мисли ме терзаят: на какво се уповаваше Селте, та не се присъедини към мясанството и не прибегна веднага при тебе уплашен, ако не от друго, то от голямата ти способност да уреждаш нещата, от военна-

¹ Псел преднамерено търси да отклони съдията на темата от посещение, за да се освободи, защото може, от дължавни повинности, дългата и пр. — ² Името е българско. Срв. *Гълкова-Залимова*, пос. сч., стр. 383. Това название се споменава в три практика от XIV в., като намиращ се в Солунската тема. Вж. *Folger*, *Ans der Schatzkammer*, 657, 438; 689, 581; 707/1, 569; и в XVI в.: *A. Παπαδόπουλος-Κεραμής*, *Ἱστοριογραφικὴ βιβλιοθήκη*, II (1894), p. 433. — ³ Това име се свързва със славянското име „дроговита“, които населявали областта западно от Солун. Вж. подробности във *ВМЧН*, I, стр. 186—189, бел. 3. Пощащания във. в у *J. Dujszev*, *Dragovista-Dragovitia*, *REB*, XXII (1964), pp. 215—221. — ⁴ Нагледно, че това писмо е писано преди писмо тук № 1, защото от неговото съдържание личи, че венецианецът вожд Селте още не се е бил покорил на византийците.

σένταξιν καὶ τὸ μηδὲν κρατερώς ἢ ἀλογότως ποιεῖν. ἐπὶ τοῖσιν ἀποστοῖν πολλοὺς καὶ διαφόρους λαμβάνω τοῖς λογιμοῖς. ἢ γὰρ εἴη περιόρηται σε καὶ οὐ θάρσει τὴν ζωοφυγίην ἢ εἴη καθελύξας ἑατὸν καὶ περιγρόβως ἀπολέητος οἵαυτι διαμένονα ἢ βουλόμενος τῶν ἄλλων μακάριον χωρὶς τὰς παρ' αὐτοῦ υἰωσέαι ποιεῖν; ἢ οἱ ἀποφυγίας τὰς τῆς σωτηρίας ἐκείδως τεράξῃρη τῆ τοῦ πολέμου ἔσπῃ, ὡς ἢ κατορθύσων ἐν τοῦτω ἢ τεληήξόμενος; τοῦτωι καὶ ἐνέμουι ἔλτερον λογιμοῖς, δέσποτά μου καὶ βασιλεῦ, καὶ ἔτερον ἢ ἀποφυγίαι θνήθῃρημα, οὐκ ἀλλήθως μὲν, ἀλλ' ἐμὲ ἢ καυώτης τοῦ πόλεμου καὶ ἐκ ἀποφυγίας ἐξήρηρη. δέδοκα γὰρ, μή πως δευρὸς ἦν οἷτος ὁ μάχουρος δεξιὸς τοῖς πράγμασι κέρρημα καὶ εὐαριθῆ μὲν δέσποται ἀπὸ τοῦ λογιμοῦ γένου, σένταξιν δὲ πῶις γράμοις μετ' αὐτῶν λαοθητόται; καὶ τοῖς μὲν εἰς δουλοῦν ἡρηρη ἐποφυγίην, αὐτὸς δὲ ἐνεθεῖνα καὶ ἀμαρτανώται ἢ μετ' ἐκείνου ἰσθῆρηρη, ἐνὸ πολέμου κατὰ σοῦ σενταξίησιν ο. ὅσους μὲν ἴους ὁ λογιμοῖς, ἀλλ' ἐμὲ, θεώπαι βασιλεῦ, ταράται θεοῦς, ἀπὸ τῶιτα προδῆρηρη μὲν χωρὶς τοῖς τῶ σοῦ κῆραι προσρηρητότας καὶ μὴ ἀνῆρηρη τὴν πῆδοθιν, δουλοῦν δὲ αὐτῶν τὰ σενταξίησιν, μὴ μῆου ἐν λόγοις, ἀλλ' εἰ αἰ εἰθ δουλοῦσι δὲ τῶν κῆρηρη, καὶ σενταξίησιν ἀλλήλοισ τοῖς ἀτ' ἀλλήλοισ διαμαρτανώται; καὶ ἡρηρητα ἑπὶ τῶν κῆρηρησιν βαρτανώται; καὶ δουλοῖς εἰρηρηρητα καὶ ἀληθεῖς μετὰ τῶν δουλοῦν τῶιτα καὶ μηδὲ τότε τὰ πάντα ποιεῖν, ἀλλὰ σενταξίησιν κῆρηρη τοῖς κῆρηρησι.

Περὶ δὲ τοῦ πολέμου οὐ δόνται τὴν ἐμὴν πῆσαι χωρὶν, ὡς δὲ τῶιτα τὸ ἀπὸ κῆρηρη τῶν τῆς κῆρηρησιν ἰθῆρη. εἰ γὰρ καὶ τὸ πλέον τοῦ κῆρηρησιν διασπῆρη σενταξίησιν καὶ τὸ καταλειμμένον ἴου ἢ καὶ κῆρηρησιν, ἀλλ' ἔγὼ πλέον τοῦ αἰάτου δέδοκα πο ε μὲν γὰρ ἰουηρησιν σενταξίησιν οἰηρηρη σενταξίησιν ὁ σενταξίησιν ὄχλοισ χωρὶ καὶ κῆρηρησιν κῆρηρησιν, τοῦ δὲ βροχῆρησιν κῆρηρησιν ἑπὶ εἰη σενταξίησιν τοῖς ἡρηρησιν κῆρηρησιν οὐ γὰρ τὰ πλέον τῶν τῶιτα ἀπὸ κῆρηρησιν τῶν τῶιτα ἀπὸ κῆρηρησιν, ἀλλ' ἔου ὡς καὶ κῆρηρη σενταξίησιν ποσῆρησιν μῆρησιν ἑπὶ δόσιν δόσιν οὐκ τὰ πλέον σοῦ τῶν κῆρηρησιν κῆρηρησιν μῆρησιν τοῦ νῦν διασπῆρησιν, κῆρηρησιν σοῦ γενέθη καὶ τὰ κῆρηρησιν. οἶη κατὰ πολλῶν ἀκῆρησιν, ὡς κῆρηρησιν τῶν ἡρηρησιν τὰ κῆρηρησιν σοῦ κῆρηρησιν σενταξίησιν καὶ ὡς ἀκῆρησιν κῆρηρησιν ἑπὶ κῆρηρησιν κῆρηρησιν ἡρηρησιν, καὶ ἡρηρησιν τῶιτα τῆς κῆρηρησιν κῆρηρησιν καὶ τοῦ σενταξίησιν

калническата ти организация и от това, че нищо не вършиш прибрзано и небрежно? Като недоумявам по този въпрос, разни мисли ми идват в главата: дали той се е уплашил от теб и не е посмил да дойде при тебе като беглец или се е затворил и укрепил с намерение да изтрае, без да воюва, или с желание да върши, каквото си иска, без други свидетели, или пък се е отчаял от надеждите си за спасение и се е доверил на войната — ти да отсъди дали ще успее в това, или ще умре? Такива и други разсъждения ми се въртят в главата, господарю мой и Царю, а и друга мисъл ме мъчи, наистина персаян, но това погo обстоятелство ме хвърля в недоумение. Защото аз се страхувам да не би този ужасен варварин изкусно да използва положение и да се преструва, че е съвсал с останалото племе, а тайно да е в съгласие с тях и да ги е натоварил да се покорят коварно, а сам да готви засади и скрито да крои нещо с тях, за да започнат военни действия срещу теб. Може би това разсъждение да е нелепо, но то страшно ми възмъчва, пребожествени императоре. Поради това трябва да се приемат тези, които прибягват при твоє Могъщество, и да не се пречи на идването им, но да се изпитват духовете им не само ва думи, а някак да се изпробват на дело. Трябва да се оглячат един срещу друг тези, които са разделени помежду си, и тогава, като бъдат изпитани на дело и бъдат намерени за достойни и искрени, да бъдат поставени наред с нашите войници. Но и тогава не бива да им се вярва във всичко, а да се използва положението много изкусно.

Във връзка с войната не мога да се убеда, че твоє Могъщество трябва да я предпочита пред мира. Макар и повечето от варварската войска да е била разделена и остатъкът да е равен или по-малоброен, но аз така се страхувам повече, отколкото от многото. Защото войничката маса настъпва срещу равночислена войска стегнато и внимателно. А когато се отнесе пренебрежително към твърде малобройните неприятели, тогава може да се изложи на катастрофа. Защото обикновено не всякога множеството нанася поражение, но случвало се е малка войска да разпръсне големи части. И тъй, както досега си постигал по мирен начин повечето си успехи, нека и останалите да станат по същия начин. Аз чувам от мнозина и зная, че боговъзбравата ти войска притежава львска устремленост и необуздано обон да вкуси варварско месо, и възхваляват тези войници заради храбрата им душа, дисциплинирания

καρμένον φρονήματος καὶ τὸ ζήλον τῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ μοι πρὸς θεὸν ἀνεγκίς εὐχὴ πέμψει μηδένα ἐν πολλοῖσι πικρῶν τῶν ἐπὶ καταρτίσεισιν εὐνοίας γὰρ ἀντιμετιήσασκε βραβυβαγαίς κεκοιλίς υἱὸν Ῥομαιοῦ, καὶ ἀνομιῆς εἴη καὶ ἰεροβόλος καὶ στρατωσῆς καὶ οὐλαρκαίς; πόσῳ δὲ κάλλιον μηδέος τῶν ἡμετέρων ἐν πολέμῳ περὶ πάντας τοὺς συμβέροντας πάντας εὐρηνοῦς καταστρατηγηθῆναι τοῖς ἐκείνοισι; μόνον, θεύτατε βασιλεῦ, ἢ διὰ τῆς εὐχῆς προῶς ἐμῶν ἐγένετο πολέμου ἀνομιῆματος. ἰσχυρίζεσθαι γὰρ καὶ δευσιδοῦσαι καὶ τοῖς οὖσι ἐν πῶσι βουλήμασιν ἐπιτελείσασθαι καὶ ἐς πᾶσαν δέη ἀπορροῦσθαι τούτους, καὶ ἀπορροῦσθαι, καὶ εἰς ἄλλο π κατὰ τὴν χάριν ἐπίστασθαι ἐπιτελείσασθαι ἐν πῶσι ὡς δοῦλοι, οὐ χρήμασιν ἐξουσιῆσθαι, ἀλλὰ τῆ βουληθῆναι σε ἔργον τοῦτου γένεσθαι καὶ ἰσχυροῦς καὶ πικρῶν πικρῶν πικρῶν. — — — τὴν δὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἄλλους χειροφρόνος καὶ τὰ μὲν καταρτίσεισιν, τὸ δὲ ἐπιτελείσθαι ἀνεγκίς πρὸς θεὸν κατὰ ἀνομιῆς. — — — καὶ εἰ μὴ με ἢ ἐμὴ δεσποῦς καὶ βασιλεῦς πικρῶν πικρῶν καὶ ἀνομιῆς ἐπιτελείσθαι καὶ ἀνομιῆς πικρῶν καὶ ἀνομιῆς πικρῶν καὶ ἀνομιῆς πικρῶν καὶ ἀνομιῆς πικρῶν. — — — (Kurtz-Drexl, II, ep. 156, pp. 178¹⁶⁻¹⁹ 179¹⁶⁻²² 179²⁸—181³¹ 182¹⁶⁻¹⁸ 182³⁶⁻³⁸)

им дух и стремеха им да извършат подвизи. Но в душата ми непрекъснато се издига молитва към бога да не падне във война никой от тези, които са под твоите заповеди. Нанесена на колко варварски глави се равнява една ромейска глава било на коненосец, било на грашнар, било на вестител, било на тръбач? Колко по-добре би било, без да падне никой във война, всички варвари да бъдат надвити с мирни средства! Само че, божествени императоре, мирновременният начин на постъпване да бъде организиран като военни действия. [Варварите] да се държат в покорство, да бъдат разделени и да се подчиняват всякога на желанията ти. И ако трябва те да бъдат пратени на война или при друг някой необходим случай, да не бъдат противопоставени [на свои сънародници]. Да ти се покоряват във всичко като роби, без да бъдат купени с пари, но по твоя воля да воюват и масово да загиват. — — — Сега, когато ти замина на самото място на борбата и ту постигаш успехи, ту се надяваш на тях, към бога се издига молитва, смислена с радост. — — — Но ако моята господарка императрица¹ не ме ободряваше и не ми даваше сила, като ме гледаше благосклонно, като ми говореше приятелски и в лицо не ме пренебрегваше, а се отнасяше съчувствено и ме удостоиваше с всякаква милост, то аз нямаше вече да бъда между живите, като съм лишен от такъв господар и цар. — — —

11. Анонимно

— — — Καὶ τὴν οὐκ ἔστιν αἰδοῦμαι τὸ δευσιδοῦσαι τὸ Ῥωμαίων καὶ τὸ φόβιστον ἀλλὰ ἀνομιῆς καὶ ἀνομιῆς ἀνεγκίς. διὰ τούτου ἐμφορῆσθαι ἡμῶν τὴν μὲν τῶν αὐτῶν τῶν Εὐφράτη πολέμῳ, τὴν δὲ πρὸς τῶ Ἰσραῆλ. — — — (Kurtz-Drexl, II, ep. 207, p. 239²³⁻²⁷)

11. До неизвестно лице

— — — И сега няма никакъв страх, което да отделя ромейското владение от варварското, а изглежда, че живеем напълно равнесени. Поради това те се бият срещу нас ту при Ефрат, ту при Истър². — — —

12. Анонимно

Κρατὴς εἰς οὐκ ἔστιν αἰδοῦμαι τὸ δευσιδοῦσαι τὸ Ῥωμαίων καὶ τὸ φόβιστον ἀλλὰ ἀνομιῆς καὶ ἀνομιῆς ἀνεγκίς. διὰ τούτου ἐμφορῆσθαι ἡμῶν τὴν μὲν τῶν αὐτῶν τῶν Εὐφράτη πολέμῳ, τὴν δὲ πρὸς τῶ Ἰσραῆλ. — — — (Kurtz-Drexl, II, ep. 207, p. 239²³⁻²⁷)

12. До неизвестно лице

„Съдия в князата на съдия“. И поговорката се изменя³. Той не признава българо-сиротския процес⁴, нито пък анае за сиротското възстановяване⁵, но пък злобата му е открита и за българи, и за скити, и за сираци, и изобщо за всички, които според пое-

¹ Става дума за императрица Евдокия.
² Както изглежда от съдържанието на това писмо, то трябва да се свърже телатично с писмо тук № 7.
³ От думите на самия Пселл личи, че той преправя известната поговорка *κράτης εἰς οὐκ ἀνεγκίς κλέσθαι*, т. е. „крадец в князата на крадец“, която означава „едни злосещ търсят да измамат други злосещ“. Как от тази видоизменена поговорка личи, че писмото е било отправено до висш съдия на тема, която има ни е неизвестно.
⁴ В юридическата терминология *κυρῆ* означава процес.
⁵ Терминът *ἀνομιῆσθαι* означава възстановяване на сираци или възстановяване на отнет имот.

τα. κἄν εἰς τὴν τοῦτον ἀρχιερατικὴν ἀνωδοσίην,
εἴρωγ τὸ γένος τῶν ἀρχαίων βίον ζηλώσεται καὶ
φθάρωσα, εἰ τὸν πάντα ἠποδεξάμενον αὐτὸς ἠπο-
δέδεξαι. — — — (Kurtz-Drexl, II, стр. 240,
p. 290₆₋₁₂)

13. Metropolitae Thessalonicae

Τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης

— — — Ὅσαυτε γὰρ οἱ τοῦ βραχέως προ-
κάθησο θρόνον, εἰ ἐγγράμιον μὲν τὸ εὖρος ἀνακα-
λέσταιν κἄν κωσιμένους ἄγγηται, εἰα δὲ τοῦτο μὲν
οὐκ ἐκείναι, ἐργαστήριον δὲ τι βραχέως τοῖσι
ἀνοήτοις, οἷα ἐκ αὐτοῦ κἄν φησὶ ἰστορίας ἰστορίας;
Εἰ δὲ τέχνην μὲν ἑμὰς οὐκ ἐπαγγέλλοι διδάσκειν,
ἀλλ' οὐκ οὐκ ἑμὸν εὐλόγηται μισθῶν, ἢ (ἴσται μὴ
προσέχῃ λέγει) τὸ σὺ τι προσέχῃ προσέχῃ ἐμοί.
Ὅσαυτε δὲ πρὸς ἡλλήλους οἱ εὐκόνητοι ἐκόνηται
δυναμίβωσται, οἷα οἷα τὸς γαίῃσι ἐπιστηγνῆται,
εἰδοῦσα προσέχῃσι διδοῖς; ἢ ἀπὸ τοῦτο, ἀλλ'
ἀνοήτως προσέχῃσι ἐργῆται, οἷα οἷα τὸς οὐκαταφοί
καὶ τὸς κἄν ἐγγέλλοι μισθῶν; — — — Εἰ δὲ
μὲν ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἀποκαθάρσῃ τὸ Ἄγιον
ἐκείναι πᾶσαν καὶ τὴν ἀνοήτως ἐκείναι ἐκείναι,
οἷα οἷα ἰστορίας καὶ τὰτα, λαμπρῶν ὄντων τῶν
ἀνοήτων; ἢ οἷα ἐγγέλλοι ἢ προσέχῃσι τὸς οὐκαταφοί
ἀνοήτων; Ὅσαυτε δὲ καὶ τὸς οὐκαταφοί μισθῶν
ἀνοήτων τεταρμένον οἷα ἴσται καὶ δυναμίβωσται,
ἐκείναι ἢ τὴν ἀνοήτως καὶ ἀνοήτως τὸς ἀνοήτως
μισθῶν; ἢ οἷα οὐκαταφοί, τί δὴ οὐκαταφοί
τῆς ἀνοήτως προσέχῃσι, ἢ οἷα οὐκαταφοί
τὸς ἀνοήτως. Οἷα τὸς οὐκαταφοί καὶ γέλιος καὶ τὸς
οἷα βραχέως φησὶ: — — — (P Gr, col. 1167—
1168)

D. DE DAEMONUM OPERATIONE

Dialogi personae: Timotheus, Thrax.

I. ΤΙΜΟΘΕΟΣ. Χρόνος, ὁ Θεός, εἰ τὸ Βε-
ζίντων ἀπαιτῆς.

ΘΡΑΞ. Χρόνος, ὁ Θεός, εἰ τὸν Θεόν, καὶ
πρὸς ἐκείνους ἐκείνους ὄν.

тите привасят безмълвни жертви¹. И ако се
въднеш казал към прохода му, би наме-
рил, че родът му предпочита древния начин
на живот. И чудно е, че ти сам си приел
този, който приема всички. — — —

До солунския митрополит²

— — — И тъй, когато ти заемаш риторската
катедра, ако беше обещал да разкриеш на
учениците тайните на изкуството си и вместо
това им беше отворил някоя занаятчийска
работилница, не щеше ли да бъдеш обвинен
в изижда? Ти [наистина] не ми обеща да ми
учиш на изкуство, но взе възнаграждение от
нас, за да не говоря грубо, и обеща да ми
дадеш нещо свое. Такива работи обикновено
разменят приятелите помежду си, но мислиш
ли ти, че ще избегнеш обвиненията, ако ми
дадеш само подобие на нещата, или дори не
и това, а празни имена на неща, каквито са
твоите дрънканици и многоречиви приказки?
— — — А ако ти вместо алопсучния Добро-
сонд ми беше дал Елисейското поле и онази
изпълнена с асфодели поляна, мислиш ли, че
них да приема и тях, понеже имат хубави
имена? Или ти мислиш, че ми давах нещо
реално? А когато това нещо не е дори твоят
манастир, чието място е сред неблагочестив-
ите и прокълбаните, бих ли приел това
несъществуващо дарение? Аз с удоволствие
бих те попитал какво би спечелил ти, ако аз
не према сделката? Всичко това не е ли
лъжа, полигравия и наистина дълбока изижда?
— — —

D. ZA SILATA NA DEMONITE

Участнуващи лица: Тимотей
и Тракиецът.³

I. Тимотей: Отдавна ли не си бил във
Византия, Тракиецо?

Тракиецът: Отдавна, Тимотее; има две
години и повече, откак съм излязъл оттук.

¹ Според бележката на издателя Псел и тук видоизменя една известна поговорка *ἀναίτιον φθίρει*, която означава „прелася в жертва нещо без стойност“. Изабико цялото съдържание на това писмо е неясно; може да се разбере само, че Псел говори вероятно за някои друг съдържание на тема, която е била в българска земя, и че той е имал лошо държане към безпомощното българско население.

² Според *Скабеланова*, Византийское государство и церковь, стр. 409, този митрополит е Никита, който заемал архиепископския престол по време на Константин IX Мономах, а преди това бил учител по граматика в школата Св. Петър и после по риторика в Цариградската академия. Друго мнение срв. тук, стр. 124, бел. 3.

³ Лицата в диалога са подставени: Тимотей е духовно лице, както личи от самия текст (col. 822). А. т. нар. „Тракиец“, разбира се, не е такъв по възраст, а се ползвал в Тракия. Както сам казва (col. 824—826, cap. XV), той бил на-
творен да преселва тези „еретци“. Затова във фреския преход на Метеан те са определени така: *Timo-
thée moine et le capitaine de Thrace, inquisiteur de la foi* (REG, p. 60).

ΤΙΜΟΘ. Ποῖ δὲ δὴ, τί καὶ τίνα πράγματα ἔχον ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδοξοσύνης;

ΘΡΑΣ. Μωροσύνην ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν σχολίην ἰσχυραίης ὑποθέσεως λόγον. Ἀνάγκη γάρ με συνείρεσθαι τὸν Ἀλέξανδρον ἀπολόγον, εἰ δεῖ λόγον δεῖσαι ἐπιπέμειν, ὅσα τε ἔβλεπον ἀσεβείας ἀσεβητικῶν ἀνδρῶν. Ἐσχίστας αἰετοὺς καὶ Ἐνδοξοσύνας οἱ πολλοὶ καλοῦσαν. Ἡ οὖν ἀκοήν τινά ἔχον περὶ τούτων καὶ αὐτὸς τυχόντις;

ΤΙΜΟΘ. Μαρτύρω μὲν τινὰς θεομάχων ἀνδρῶν καὶ ἀίστους ἐπικρίτως ἐν κείνῳ στοχαστικῷ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἱεροῦ κώμματος, κατὰ τὴν κομμοδίαν εἰπεῖν δόγματα δε αἰσίων, καὶ εἶη, καὶ ῥήματα, καὶ ἔργα, καὶ λόγους παρ' οὐδενὸς οὐδένω μοι μαθητῶν ἔβλεπεντο. Καὶ σοὺ θύομαι ἵνα ἂν εἰδείης σαφίστατα ἐπιπέμειν, εἴ τι βούλλῃ ἀνδρῶ ἐπιπέμειν, προσθήσω δὲ καὶ φίλῳ, χαρίζεσθαι.

II. Ἐχει μὲν τὸ παλαμναῖον τοῦτο δόγμα παρὰ Μάνετος τοῦ μωνέντιος ὡς ἀπορρέει, Ἐκεῖθεν γὰρ αἰετοὶς οἱ πλείους ἄρχαι, καθάπερ ἐκ πηγῆς τινὸς δυσόδοτος, ἐξέρχονται. Ἀλλὰ τῷ μὲν ἱσχυραίῳ Μάνετι δὴν ἐπιπέμεισαν τὸν θῆτον ἄρχαι, Θεῶ ἡθῶν, δημιουργῶ τῶν ἀγαθῶν ἀπονοστήσαντες, τῷ ἡγεμῶν ἄρχαι τῶν οὐρανῶν τὸν τῆς κείνης ἄρχαι τῶν ἐπιπέμεισαν, πλημελῶς ἀντιπέμεισαν. Ἐσχίστας δὲ τούτους ὡς κωμμοδίαν καὶ ἔργα ὡς ἄρχαι προσελήσθη τῶν Πατρῶν γὰρ αἰετοὶς οἱ οἱ τε δεῖ, προσβήσαντες οὐκ ὡς ἀπορρέει, ἀλλ' ἄρχαι ἐκ τῶν μὲν πατρῶν τὰ ἐπιπέμεισαν μόνον, τῶν δὲ νεωτέρων τῶν οἱ οἱ τὰ οὐρανῶν. Διακρίσει δὲ τῶν προσβήσαντων τῶν ἡγεμῶν τὸ κείνης, ἀπονοστήσαντες, ἢ κατὰ τὴν ἴσιν τῆς Ἐλληνικῆς μυθολογίας ἀπονοστήσαντες, κατὰ τὸ, Τυχῶν δὲ αὐτὰ δίδασκεν¹. Τούτων δὲ τῶν οὐρανῶν ἡγεμῶν ἐπιπέμεισαν οἱ οὐρανοὶ τὸς οὐρανῶν, τὸ μὲν μέχρι τούτης εἶναι ἀλλήλους οὐρανῶν τὸ δὲ ἐπιπέμεισαν τῶν τῶν οὐρανῶν δεῖσανται. Οἱ μὲν γὰρ τούτους ἡγεμῶν οὐρανῶν τῶν οἱ οἱ τὸ οὐρανῶν (μὲν γὰρ οὐρανῶν ἀλλήλους οὐρανῶν οὐρανῶν οὐρανῶν, ἀλλ'

Τιμοθεῖ: А къде и по каква работа си се губил толкова дълго?

Тракияцит: Ти искаш да ти разправам много дълги работи, за които няма достатъчно време. Защото би трябвало да се разкаже цял един разказ [дълъг като този] на Алкиноевия син¹, ако трябва да ти кажа какво ми се е случило, какво съм преживял сред безбожни люде, които обикновено се наричат евхити² и ентузиасты. Нима ти самият не си чувал нищо за тях?

Τιμοθεῖ: Впрочем зная, че някакви богоборци и наистина прокълнати хора бродят в нашето богобоязливо общество³, за да се изразя, както в комедията⁴. Но за техните догми, обичай, закони, дела и слова никога от никого не ми се е удало да науча. Затова те моля да ми разкажеш съвсем ясно това, което знаеш, ако искаш да ми направяш удоволствие като на близък човек и, ще добавя, като на приятел.

II. Това нечестиво учение води началото си от безумния Манес⁵. От него като от вонящ извор [евхитите] извялякоха многоначалното. Според прокълнатия Манес има две начала в света. Той погрешно противопоставя на бога бог, на създателя на доброто — създателя на злото и на добрия небесен владетел — земния владетел на злото. А за тези бесновати свити се прибавя и едно трето начало. Защото според тях началата са бащата и двамата му снове — по-старият и по-младият. От тях на бащата те приписват само това, което стои над света, на по-младия от синовете — небесния свят, а на другия, по-стария — властта над земния свят⁶. Това по нищо не отстъпва от елениските басни, според които „целият свят беше разделен на три“⁷. Тези хора с покварени мисли, като приемат тази нечестива основа [на учението си], са съгласни помежду си дотука. Но оттак славите мисли се разделят на три. Едините от тях отдават почет и на двата сина (защото, казват те, макар сега тези да се

¹ Авторът започва за дългия разказ на Одисей, син на Алкиноя, в който той разправя за своето странстване.

² Масалианите или евхити (т. е., „молещи се“) — иррационални и ентузиастични, се почитали като религиозна секта през IV в. в Мелитския полуостров. Те поддържаха смелен дуализъм. По-късно терминът масалианство е добил разширено значение — с него се означавали изобщо дуалистическите ереси. Срв. Д. Ангелов, Византия на чудните ереси върху богомилството, Иваския на семинара при Ист.-фил. фак. на у-та „Св. Кирил Охридски“, I (1942), стр. 145 сл.; Мутафчиев (като редактор на списание „Славяна“, стр. 156, бел. год. днина) се занимава дълго Пселл не отхвърлява изобщо масалианите и Евхитите.

³ В-религиозно слово думи за масалианите.

⁴ Основател на манихейството, което носи неговото име. Той живял през втората половина на III в. В основата на манихейството лежи крайният дуализъм.

⁵ Според D. Obolensky, The Bogomils. A Study in Balkan Neo-Manichaeanism, Cambridge 1948, p. 186, учението на тези евхити съдържа черти, присъщи и на богомилите; последните внесли именно в своята група, която почитала единствено и двата сина. Срв. и Б. Павлин, Богомилските дуализми, произход, същност, и обществено-политическо значение, ИВАН, VIII (1960), стр. 113–118.

⁷ Срв. III, 6187.

ὄραος ἄριστι φοβησίων ὡς ἐκ πατρὸς ἑνὸς κεντὰλλο γρηγομένους ἐπὶ τοῦ μέλλοντος) εἰ δὲ θαύσει τῶ πικρῆτι λυγροῦσαν, ὡς τῆς κελίτου καὶ ἐπινοημένης μηρίας κατάσχοντι τὸν πνευμάτιον ὡς ἀνωγόντες, γὰρ, φιλανθρώπων δ' αὐτῶν ὡς κτιστοῦσιν ἀνοήτων, οἱ δὲ χειμῶν αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν τοῦ ἰὸν οὐρανοῦ διαστῶσαν ἑαυτοῖς ἐπὶ πᾶσι, αὐτῶν δὲ ὑπὸν τὸν ἐπίγειον Σατανῶν ἐνστασιζόντων. Τῶν τε ἀνοήτων τοῖς ἐδημησιάζουσιν ἀποσεμνόνουσιν ἀνοήτων τῶν ἀλλοτρῶν ἐκ πατρὸς κληροῖ, ὅ τῶν τε καὶ ζῶων καὶ τῶν λογίων συνθετοῦν δημοσίων τῶν ἡθροιστῶν καὶ διέβησαν. Ἀποθεωσιάζουσιν δ' αὐτῶν καὶ πᾶλλον ἐκ βολεύμενοι, φρεῖ! ὅπως παρθεοῦσαν ὡς τὸν οὐρανοῦ, ἡθροιστῶν τε λέγοντες: τίνα, πᾶν ἄλλῃ παραλόγως διαφθοροῦμεται ἐν διακοσμοῦσιν τῶ ἐπὶ γῆς, καὶ αὐτῶν τῶν ὁμοίων συμμοῦς καὶ χαλῶς καὶ ἰσμοῦς ἐπὶ γῆς. Ἄν καὶ ἰσμοῦσιν αὐτῶν ἴλλοι τε καὶ τῶ πικρῆτιον ἀνάθερα.

III. ΤΙΜΟΘ. Τίνα δὲ λόγους, ὁ Θεός, περὶ αὐτῶν ἑαυτοῖς τῶν Σατανῶν τῶν θεοῦ καὶ φροῦν καὶ λέγων, τῶν τε προφητῶν καὶ θεῶν χρησιμῶν ἐν. Πῶν λαοῦσιν λεγόντων, τοῖς τε ἐπιστηθῶν κατὰ τὰ ὄρατα Εὐαγγέλιον κηρυχθέντος κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ λόγους δόξαν ὡς Μονοθεοῦσιν καὶ Πατρὸς καὶ υἱῶ, ὁ Μονοθεοῦσιν, ὁ ὄν ἐκ τῶν πόλων τοῦ Πατρὸς, αὐτῶν ἐξηγησῶν Πόθεν οὖν αὐτοῖς ἐπὶ γῆς ἢ τοιαύτη πλάτη.

ΜΡΑΣ. Πόθεν ἄλλοθεν, ὁ Τυρόθεν, ἢ καὶ αὐτῶν ὁ τοῦ φερόμενος ὄραων ταῦτα περὶ αὐτοῦσιν τῶν ἀνοήτων ἑαυτοῖς καὶ γῆρας, ὁ γὰρ τῶν αὐτοῦ θεῶν θεῶν ἐπὶ τῶν κελίτων κηρυχθέντος καὶ ἐποῦσιν ὁμοῖος τῶ Ὑψίστου λέγων, καὶ διὰ τῶν ἑαυτοῦσιν καὶ σέβας γῆρας, αὐτῶν οὖν ταῦτα κηρυχθέντος, τῶν θεοῦ προσηγοῦσιν ἐποῦσιν Εὐαγγέλιον καὶ τῶν ἐπιστηθῶν ἀνοήτων δημοσίων, ἔγραψα τε καὶ φέρον τὸ ἐγχοῦσιν πᾶν. Καὶ οὕτω, τῶν ἐκείνων ἵνασι μετῶν, παρακῶν τοῖς ὄραων, ὡς ὄραων, κατὰ τοῦ λαρόντος ὡς ἀλαστοῦ καὶ φερόμενος ὄραων ἐστὶν, κατωγέλασιν κηρυχθέντος. Οἱ δὲ οὖν οὕτως ἀλλὰ πᾶν ταῦτα λέγοντι, καὶ ὄραων κατὰ τῶν ὄραων ἐπὶ γῆς. Καὶ οὕτω οὖν διὰ τῶν ὄραων φερόμενος. Εἰ γὰρ ὄραων αὐτῶν τῶν μεγαλοῦσιν κατὰς Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῶν ὄραων ἐνδοξοῦσιν, οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὁ καὶ Κίμων ὡς ἐνδοξοῦσιν ἑαυτοῦσιν ἐξέβη, ὡς ἡλῆσιν βοσκῶσιν κηρυχθέντος

различават помежду си, но все пак трябва да се почитат и двамата, понеже произхождат от един баща и в бъдеще ще се поважат). А други тачат втория, по-малкия син, като вавстнуващ над по-добрата и вксна част, но без да лишават от почит и по-големия, като са предпазливи по отношение на него, защото можел да им стори зло. Трети, най-лошите от тях по неблагоочестие, напълно се откъсват от небесния [властител] и приемат само земния Сатанаил. Те го славят с най-благозвучни имена, като наричат първороден него, който е чужд на бащата и създател на растения, животни и други сложни създания, него, който е унищожител и погубител. А искайки и още повече да му угодят, уви, какви обиди нанасят на небесния [властител], казвайки, че бил завистлив и пелело завиждал на брат си, заедно добре устройвал земята, и че изпълнен със завист, изграждал земетръси и градушии, и чума. Поради това те го проклинат с различни клетви, а и с най-черното проклетие.

III. *Тимотеѝ*: На какви основания, Тракито, [евхитите] мислят, че Сатанаил трябва да бъде смятан и изповядван като син божий, въпреки че пророците и божествените предсказания казват навсякъде, че бог има един син, и че любимият [Христов ученик]¹ говори ясно в пречистото Евангелие за бог и словото: „Слава на единородния син на отца.“ И отново: „Единородният син, който е в лоното на отца, сам разказва.“ Откъде прочее са изпаднали в такава заблуда?

Тракито: Откъде другале, Тимотеѝ, ако не от това, че хвалят на лъжката, малейки се с тези неща, заблуждава духовете на безумците. Защото този, който се хвали, че ще тури престола си в облаците, и казва, че ще бъде подобен на всевишния, поради което е бил хвърлен в мрака, самият той ни се явява и известява, че е първороден син на бога и творец на всички земни неща и че се разпорежда с цялата вселена. И така, като се промъкна в безумната душа на всекиго, вземеща безушице, колко би прибягало да му се присмиват, когато се хвали, имайки пред вид, че е самохвалец и княз на лъжката. А те не правят така, но вярват на това, което казва, и се оставят да ги води като волове за нос, въпреки че е било възможно не след дълго времѝ да го изобличат в лъжа. Защото, ако биха повскали той да покаже на дело тези неща, с които се хвали, би се открило, че той не е нищо друго освен имейско магарѝ, преобисчену като лъжа, чийто

¹ Т. е. апостол Павел.

ή βοή. Νῦν δέ, ὅσοις ἐσοκοιμένοι τοῖς οὐρανό-
αδῆς καὶ ἐσοκοιημένοι τὰ ὄντα καὶ τοῦ μηδμιῶς
μελέτωντο ἐπιφανῶς, πᾶν αὐτῶ τῆς πᾶν ὄντων ἐν-
ταξίως εἶναι τὸν δημιουργὸν θεῶν, οὔτε τοῦτ' αὐτὸ
λογισθεῖς [ἢς Γραφῆς] ἐπαύοντο, οὔτε λογισμῶ φη-
σισαίτεσσιν ὅς, εἰ δύο θεοὶ ἴσως τῶν ὄντων ἦσαν
δημιουργοί, οὔτε ἂν ἦν μία τὰ πάντα σπυδαίου
ὕλης καὶ ἑνίας. — — —

IV. ΤΙΜΟΘ. Κέρδους δὲ ἴσως καταπολεῖσθαι
ἀξίονται μὲν τὸ θεῶν σέβας καὶ πάτριον, ἀλλ' ἄ-
ρα δὲ προσφασί σπυδαίου;

ΘΡΑΣ. Κέρδους μὲν οὐκ οἶδ' εἰ τοῦ πα-
ροπολεῖσθαι ἀλλ' οἶμαι ὅς οὐδένος. Χρᾶσθαι μὲν
γὰρ καὶ κτήρας καὶ τὸ παρ' ἀνθρώπων δοξάζειν εἰ
καὶ πατρίαν ἐπιγράφεται τὸ δαιμόνιον, πλὴν οὐχ
οἶά τί ἐστι διδόντα, μηδένος καταπολεῖν φασαίματα
δὲ τοῖς τελοῦμένοις ἐμκοῦ ποικίλα καὶ ἑξέλλα, ἅς
θεοταίος εἰ φασαίμας καλοῦσιν. Ὅν φησιν ὁμοῦ
γίνεσθαι θεοταίος, ἰὼ ἰὼ, πόσα μὲν αὐτοῖς τῶν
αὐτοῦ τελεῖται, πόσα δὲ τῶν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ κωκυ-
ρῶν! ὅσα γὰρ ἐπιφανῶς καὶ ἡμῶν ἡμῶν τε διήμι
πρασὸν τε ἐργῶν ἀθετοῦντες, λητῶσαι, καὶ πρὸς
αὐτοῖς τοῖς φασαίμας ἀθετοῦντες εἶναι νόμοις. Καὶ
τοῖς φασαίμας εἰς γραφῆν ἐκείνου μόνος ἦν εἶναι τῆς
'Αρχιλόγου βέλους ἐργῶν. Οἶμαι δὲ κακεῖνον, εἰ
πασῶν, ἀκρίτων ἐκείνου κτήρας ὄντων καταπολεῖν
καὶ ἐξέρχεται, οὔτε ἐν' Ἑλλάδι, μήτε φασαίμας
τῆς φασαίμας πόσα. Πῶ γὰρ καὶ πόσα καὶ παρῶ
τῶν ἡκουσῶν τῶν ἐργῶν καὶ τῆς φασαίμας ἀπο-
γαίμασθαι περὶ τῶν ὄντων, τίμω τῶν
καὶ ἑαυτῶν; ὁ μὲν τοῖς λητῶν φασαίμας φασαί-
μας οἶμαι. Ἀλλ' ὅμοις τοῖς φασαίμας τοῖς
πρὸς τῶν ὄντων.

ΤΙΜΟΘ. Δὲ ἦν αὐτῶν, ὃ φασαίμα;

ΘΡΑΣ. Ἰὼ μὲν ἀποφασί, ὃ φασαίμα, φασαίμα
οἱ πατρίωντες ἐπιδὲ πολλῶν ἀναφανῶν
πᾶν εἶπον οὐδέν, πλὴν ἡμῶ τῶν φασαίμας
μελέτωντο φῆμα φασαίμα καὶ φασαίμα τὸ
δαιμόνιον. Καὶ πατρί τὸ μέρος οἶμαι μοι δοκῶσαι
ἐνελεῖσθαι, κατὰ τῶν μὲν ἀληθῆς εἰδότες λέγειν.
Οὐδὲν γὰρ οἶμαι τοῖς φασαίμας φασαίμας ἡμῶν
τοῖς, ὅς τὸ τῶν φασαίμας ἀναφανῶν, ἐκείνου φασαί-
μας φασαίμα, πρὸς τῶν φασαίμας φασαίμας φασαίμα.
Τοῦτ' οἶμαι δὲ φασαίμας φασαίμας φασαίμας φασαίμας
ὅν οἱ μὲν τοῖς φασαίμας τῶν φασαίμας, εἰς φασαίμα

[μαγareшка] реѡ го издал, когато искало да
реѡ [като лѡѡ]. А сега, както онези, които са
липени от зрение, нямат слух или им липсва
разсъдък, те не виждат в хармонията на би-
тието, че има един създател, нито забеляз-
ват, че за същото говори Светото писание¹,
нито пък вникват с разума си, че ако има-
ше двама създатели на битието, не би имало
един ред и единство, които да свързват всич-
ки неща. — — —

IV. *Тимотеѡ*: Какво печелят [евхитите],
като се отричат от божествения култ на от-
ците си, за да се хвърлят в шия гибел?

Тракиецѡт: Не знам да извличат някаква
полза; мисля, че не извличат никаква. Защото
демоните, макар и да обещават, че ще дадат
злато или имоти или човешка слава, не могат
да дадат, понеже нямат нищо. Те пращат
на посвещаваните различни и особени ви-
дения, които тези богоуобразни наричат
„божи видения“. А на онези, които ис-
кат да бъдат зрители на тези неща, уви!
уви! колко позорни, ужасни и гнусни работи
се показват! Защото, като отблъснат всяко
законно и изповедимо според нас учение и
всяко дело, достойно за извършване, те се
държат като бесновати и нарушават и самите
естествени закони. И такива беззетни работи
биха могли да бъдат предмет на писане мо-
же би само в безсрамните творби на Архи-
дох². Но аз мисля, че и той, ако беше жив,
би се поколебал да сметне достойни за въз-
носаване тези отравителни и проклетни ор-
гии, които никога не са ставали нито в Ела-
да, нито сред варварите. Защото къде и кога
и при кои хора се е чуло човек, който е
същество почитено и свещено, да вкусува из-
пражнения, било мокри, било сухи! Аз мисля,
че това и бесните зверове не биха направил.
Но все пак тези зли демони с това за-
почват празника си.

Тимотеѡ: Защо така, Тракиецѡ?

Тракиецѡт: Тези тайна, приятелю, диха я
знали онези, които участвуват в този праз-
ник. На мене, който съм ги запитвал много
пъти, са казвали само, че ония, които опит-
ват изпражненията, стават приятни и близки
на демоните. В това отношение ми се струва,
че не са ме излъгали, въпреки че иначе не
могат да кажат нищо вярно. Защото нищо
не е така приятно на тези противни духове,
когато да подмлъзнат до такова безчестие
човека, когото завещават, защото е отличен
[да бъде] с образ божии. Така е процес ре-
зультатът от тяхното безумие, който е общ
не само за тези, които стоят начело на уче-

¹ Псалми, XVIII. * Древногрѡдн сатиричен поет.

διογενής τε καὶ ἀγαθὸς ἐστίν, πρὸς τὰ μέγα τῆς Σιρίας ἄγεται. Κοινοπολίταις τούτων μετινούσας καὶ τῶν Εὐστροφῆς τῆς βασιλείας· κόνεινθεν πολέως τῶν βαρβάρων καὶ χριστιανῶν ἀπειθείας καὶ λαὸν ἄτακτον ἐκ διαφόρων ἔθνων ἀναδεδείκτας ἐκ τῆς Κοινοπολίτου πόλεως ἐπέμει ἐν ὄχλῳ βαρεῖ καὶ πόλεω μεγάλῃ. καὶ ὡς περ τι θηρίον ἄλλοστον καὶ πολέμοισιν, ποικίλον τε καὶ πολυκέλευτον, τὰ πολέω τῆ γένῃ τῶν ἔθνων ἀναδεδείκτας καὶ οὐκ ἄλλος Σαναχέρημ κατὰ τῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καθολικαίμενος ἐμεγαλύνει τῶν ἐπομένων τῶ πλίθῳ καὶ καταλασσοῦται. — — —

5. Τούτῳ τῶν τῆ ἀλαστονί τῶν Σιρίας καὶ τῶ Ἀκουσίον χειρόμενος καὶ ὁ μεταύθερον Θεοῦς τῆς Κοινοπολιτοπόλεως, μάλλιον δὲ Θεοπόλεως, ἐπ' ἑα χρόνον ἐπόθει, τῶν πολιτῶν γενναίως ἀντιπαρατασσόμενον καὶ τεχοροχορότων καὶ καυματοῦσαν τὰς γὰρ πλείους αὐτῶν τῶς ἐπικατόλησας, καὶ τὰς λογάδας τῶν πολεμίων αὐτῶν ἐροπαύσαντο. Ὁ δὲ ἀγαθὸς κληθείς, τῆς πόλεως ἀφῆκε ἐκ τῆς Θεοπόλεως ἐλθεῖν, καὶ τῆς ἐπικατοῦσης λαομαρτυρίας οὐκ αὐτῆς μετῴως, ἀλλ' ὡς ἦεναι, ἀλλ' ὡς ἡ δία Πηόνια κατεμάχεται διὰ τῶς ἀμυγίας ἦσαν, οὐδὲν πλέον ἔπρασεν ἐν ποσειδόκωσεν καὶ περὶ τῆς καὶ παρέβη τὸ ἐποσῶσασμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅσοι ἐχον ἔδωκαν καὶ κατασταύζοντο κλέος καὶ σθένος ἀπεργαστήθη μεγαλὸν ὅσον καὶ δολοῦσαν. — — —

6. Οἱ γὰρ οἱ πολιτῶν, γενναίως τε καὶ σφοδρῶς ἀνταποσπασόμενοι ἐπ' ἑσπῆ καὶ σιμυγίῃ τῶν κατεπίπας καὶ μετὰ πικρῆς ἔλπίδος τιπομισοῦσαν καὶ περὶ μαρτυροῦσαν καὶ καταμαρτυροῦσαν ἀνδραγῶς καὶ κατῶσας, ἵσαν σφῶν τὸ σαθρὸν αὐτῶν σφῶσμα κατέλεσαν τὰ γὰρ ἐχρησάσαντα, ἐπ' ὅν πεποσῶς ἀσπίδος ἦσαν ἐναβρῶνται καὶ κατεβρωῦνται, τὰς τῶς αὐτῶν λέγω τὰς πλείους ἀνδραγῶσαντες καὶ τῶς λογάδας τῶν πολεμίων καὶ στρατοπεδῶσαντες τροπασάσαντες, σκοποῦσαν πολλῆ καὶ ἀμυγία πεποσῶσε τῶν εὐπρόσων καὶ καυματοῦσαν Θεοῦ καὶ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πολυμαρτυρίας ὡσπῶ καὶ ἀλλοτῶσας ἐξαναμαρτυροῦσαν ἐκαστῶς ἀνδραγῶσαντες οὕτως, ὡς ὤστω, καὶ διακρίσαντες, ἀεφῶσαντες καὶ κατέλεσαν ἐκαστῶς ὡσπῶ. — — —

8. Ἐπὶ οὐκ ἀπομαρτῶν ὁ πόλεως καὶ πεπληρωμένος ἀνδραγῶς πολεμῶν καὶ μαρτυροῦσαν καὶ μίλη

незнатен род, той пристигнал в пределите на Сирия, като сам нарекъд себе са Константин и син на императрица Ирина¹. След това, като подлъгал много варвари и християни и като събрал неизброимо множество от различни племена, настъпил срещу Константинопол с мощна войска и голяма флота като някакъв чудовищен и многолик змей, необикновен и многоглав. Събирайки много племена от различни народи като някакъв втори Санахерим², той се опълчил срещу Новия Ерусалим, гордеейки се и хвалейки се с множеството, което го следвало. — — —

5. И тъй такава дързост, подобна на дързостта на сириеца и на асириеца, безумният Тома опустошавал едва година Константинопол или по-точно Божия град, а гражданите храбро му се противопоставяли, сражавайки се от градските стени и по море. Те опожарили по-голямата част от неговите кораби и обхвърлили в бягство неприятелските отреди. А онези, изпаднал в безизходица, изоставил града и като се насочил към Тракия, започнал да я ограбва. Като взел оттам известно количество плячка, не както се надявал, а защото му позволил божественният промисъл поради нашите грехове, по-нататък не можа да постигне нищо от онова, което възнамерявал. Защото желанието му не само че не било постигнато и завършило с обратен резултат, но той почти загубил и унищожил славата и силата, която изглежда имал и си мислил, че притежава. — — —

6. Защото гражданите, както казахме, се биели храбро и ожесточено по волята и с помощта на всемогъщия и с тази идея те мъжествено и смело се сражавали и от градските стени, и по суша, и по море и смазали цялата негова гъбла дързост. Когато те унищожили с огън укрепленията, на които той безразсъдно се уповавал и с които прекалено се хвалел и гордесел, а именно по-голямата част от корабите му, и като прогонили неприятелските отреди и военачалници, повърхностният и лековислен Тома бил обзет от голяма тревоса и безизходица. Освен това те разрушили и почти напълно унищожили всички стенобойни машини, построени много изкусно и замислени много съчно, всеобедни, както той си мислел, и мъчно превъзнаени. — — —

8. Прочее, след като нещастният и заблуден [Тома] се уюрил, понеже безполезно воювал и напразно се борел, вече напълно

¹ Т. е. Тома неволно по името на Константина VI, който уграбозан с майка си императрица Ирина, от 780 до 790 г. и самостоятелно от 790 до 797 г. ² Санахерим бил асирийски цар (705—690 г. пр. н. е.), известен със своята жестокост.

δη ἀπορῶν, ὡς τοῦ σκοποῦ διαμετρῆσας ἐν διαμέτρῳ, καὶ τῶν πικρῶν αὐτῶν ἀπὸ καύταιν ποδῶν ἀπορῶν ἡμῶν καὶ ἡμεῶν καὶ πρὸς τοῦτους μαθὼν ὡς ἡ βασιλεὺς Μιχαὴλ τοῖς Βουλγάροις εἰς συμποσίαν καὶ αὐτῶν εὐφραδέως, παρεστῆρα τῆρ πόλιε ἔθεας, καὶ οὐδὲν θάλασσον ἔργον, οὐδὲ δὴ καὶ μετρώμενος καὶ πολλοὺς αὐτῶν διαφύλακας, εἰς Ἀρκαδίαν πόλιν ταῦτον ἀναλλέξων, δῆθεν τῆρ κατὰ λογίαν αὐτοῦ ἐσθλάνασ καὶ ἐλάττωσ ἰσοκόμενος ἔβλεν οἱ παρὶ αὐτῶν αὐθήμενοι εὐφραδέως τῆρ τε δεσπῆρ ἀμείων ἀπέσων καὶ τῆρ κενῆρ ἐπιπέδῳ ἀποταχῆσ καὶ τῆρ ἐσθλῶσ ἀληπίστωνται παραλεθῶσ. ἰσοῦσιν κατὰ μετρίε ἐσχωρεῖν καὶ ἐποφθῆσ καὶ καταλαμβάνειν αὐτῶν ἰσμάτων καὶ λοιπῶν.

9. Ὁ δὲ γε Μιχαὴλ ταῦτα μεμνημένος, αὐτίκα τῆρ πόλεωσ ἐπεξελέθων μετὰ πλείστησ δυνάμειω πρὸς αὐτῶν ἐξόχρωσ καὶ δὴ παρεκλήθῃσ βραχίον τῶσ πατρῶν καὶ ταῦτων ἀποσῆρ ζωοδόμειωσ καὶ τελέηθῃσ αὐτοῦ κατὰ τῆρ ἀρχαίωσ ἀσκήθειωσ ἀποταχῆσ καὶ ἀναποταχῆσ αὐτοῦ χρεῖωσ καὶ πόδωσ καὶ οὐδὲν ἀνασκαλοῦσασ, κατέταξε τῶν ἐν τρωῶν ἔπει ἐδὲ αὐτοῦ παρόδωσ καὶ διασείσασιν χαλεπῶσ καὶ δόσωσιν ἰσρούλιωσ πόλεωσ. (pp. 695₁₂₋₂₀ 697₁₆—698₁, 698₁₇—699₁₂)

2. Crummus Constantinopolim expugnat

V, 2, 8. Ἀναγκῶσιν δὲ ἰσροῦμῆρ διασῆσασθῃσ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέωσ τῆρ τε ἀνασῆρ καὶ ἄθῃσ ἐπει, μέχρι τῆρ κοκῆσ ἰσποθέσασ. Ὁ αὐτοῦσ βασιλέωσ γενῶσιν δὲ Μοναχοῦσ ἐν τοῖσ χρεῖωσ Ἀδριάνωσ πόλεωσ ἐπὶ τῆρ βασιλείωσ Μιχαὴλ τοῦ Ραγγαῆ, πατῶσ Ἰσραῖλωσ τοῦ παρῆσχοι, γαμβροῦ δὲ Νεαγγῶστωσ τοῦ βασιλέωσ εἰς Ἰσροπίωσ τῆρ ταῦτοῦ θηρατῆρα. Ἐπὶ ταῦτων ἐξῆλθε Κρούμωσ, ἄσρων Βουλγάρωσ, κατὰ χροσισῶν. Καὶ τῶσπεδῳ Μιχαὴλ, καὶ Λέων ὁ Ἀρμενῶσ τῶσ ἀνῆσ ἀπὸ τοῦ βασιλέωσ, ἐλθῶν ἐπῶθεσ αὐτοῦ ὁ Κρούμωσ, περικύβητοσ τῆρ πόλιω. Ἀσρχαδίεσ δὲ πρὸσ Λέωνωσ τοῦ Ἀρμενῶσ καὶ ἰσποσῆρῶσ ἐν Βουλγάρωσ, εἰσμεγεῖ εἰς τῶσ ἄσρων Βουλγάρωσ ἀναλέμειωσ τὰ ἐπειε χρεῖωσ ἔσθεσ. Ἀπελθῶν δὲ καὶ

отчаян, че постигнал обратното на онова, което жслаел, и че работите му от ден на ден отивали явно все по-зле за него, и когато осъен това се научи, че император Михаил повикал българите¹ на помощ срещу него, веднага изоставил столицата и бързо се отправил насреща им. След като ги надвил и погубил мнозина от тях, той потърсил убежище в Аркадиопол, като явно чувствувал своята слабост и немош при сблъскване. Тогава онези, които били около него, като разбрали по-ясно голямата си измама и пропадането на празните надежди и че е близка неговата гибел, започнали постепенно да отстъпват и да се оттеглят, и го изоставили като лъжец и демагог.

9. А тъй Михаил, щом като узнал това, веднага излязъл от града и с огромна войска се отправил срещу него, обсадил го за кратко време и без мъка го зловил. След като стъпил на врата му според стария обичай² отрязъл ръцете и краката му и след като така го надбил на кол, той прекратил започнатата от Тома преди три години продължителна, тежка и ожесточена гражданска война³.

2. Крум обсажда Цариград

V, 2, 8. Аз сметнах за необходимо да разкажа в рамките на това повествование за отравянето на императора⁴ и за потеклото му. Василий⁵ е роден в Македония⁶, в Адрианополската област при царуването на Михаил Равгаве, който е баща на патриарх Игнатий⁷ и зет на император Никифор⁸ — жевен за неговата дъщеря Прокопия. В това време предводителят на България Крум излязъл на поход срещу християните. Михаил бил разбит⁹ и Лев Арменец¹⁰ загребил властта от него и се възцарил, а Крум, който вървял по следите му, обсадил града¹¹. Нападнал с кони от Лев Арменец, той тръгнал да се върне към България и изпратил хора в Св. Мамант¹², за да задигнат тамошните

¹ Хан Омуртаг изпратил в началото на 823 г. българска войска, за да помогне на византийците. На какво се дължила тази намеса на българите, не може да се установи поради липса на данни. Срв. *Д. Ангелов*, История на Византия, I (1959), стр. 294. Общо за събитията вж. *Златарски*, История, I, 1, стр. 308—313.

² По този начин императорът отразявала пълния си глумф над победения противник. Срв. *В. Бешевлиев*, Византийски триумфални обичаи, акламини и гетли у прабългарите в IX в., ИВИАМ, III (1958), стр. 8. ³ Давелинот тук откъс (пропуснат в т. IV ГИМ) се отнася към хрониката на Георги Момах. ⁴ Василий I Македонски (867—886). ⁵ С. Манастирски тук е славянол на Историю Травно. ⁶ Цариградски патриарх (847—858—867—877). ⁷ Никифор I Готик. ⁸ Тук става дума за победата на българите при Версиникия на 22. VI 813 г. Срв. *Златарски*, История, I, 1, стр. 266—269; История на България, I, София 1961 (2. издание), стр. 71.

⁹ Лев V Арменец. Противоблъскването му за император е станало на 11 юни 813 г. Срв. *Острикерски*, История, стр. 204. ¹⁰ Става дума за обсадата на Цариград през есента на 813 г. Срв. *Златарски*, История, I, 1, стр. 275 сл.

¹¹ Св. Мамант се наричал също от предградията на Цариград, което се намирало на северозапад от Влахерне. *Janin*, Constantinople byzantine, p. 140.

ἐν Ἀδριανῶν πόλει, παρέστησαν αὐτῶν καὶ μετέστησε
 χιλιάδες ἀνδρῶν ἕκαστος χιλιάδων γυναικῶν καὶ τοὺς αὐτοὺς
 κατέστησε μέχρι τοῦ Διουβίου. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέ-
 ραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως ἦν στρατηγὸς ἐν
 Μακεδονίᾳ <ὁ> Κορδύλης προσυγορευόμενος
 εἶχε δὲ καὶ υἱὸν Βάρδα ἰσθμίου, ἠρώμενος πάν-
 τιν ἐν καίλειον ἰσθμίου ἄρχων τῶν Μακεδόνων τῶν
 ὄντων πέραν τοῦ ποταμοῦ Διουβίου αὐτὸς δὲ
 μετὰ μηχάνης πρὸς εἰσῆλθαι εἰς Θεσσαλίαν, κα-
 τὰς ἐκείνη προσέλαση, ἐν ἐποδοξάμενος χάριον
 καὶ γρῶς ὁ θέλει, ἀπέστειλε πλοῦ ἀναλοβέ-
 σθαι αὐτοῖς καὶ ἀργαῖν ἐν τῇ πόλει. Ἦν δὲ ἄρχων
 Βουλγῶντος ὁ Βολδῆμας, ἕργονος Κροβυρον, πατὴρ
 Σημεῖον τοῦ μετὰ ταῦτα κρατήσαντος.

9. Ἐποίησαν βουλὴν ὁ λαός, οὗν γυναικῶν καὶ
 τέκνων ἐξελέσθαι ἐν Ῥωμανίᾳ ἐξελεθῆναι δὲ τοῦ
 Μισοῦλ Βουλγῶρον ἐν Θεσσαλονίχῃ, ἠρῶσαντο δια-
 περῆν οὗν ταῖς ἐποδοξάμενος υἱοῦν. Μαθὼν δὲ ὁ
 κόμης τοῦτο ἀπεπέμπετο πολεμίων αὐτοῖς ἀπο-
 γνῶντες οὗν οἱ Μακεδόνες ἐποίησαν κεφαλὴν αὐτῶν
 τὸν τε Τζάντζηρ καὶ τὸν Κορδύληρ καὶ συμβαλόντες
 αἰλιμν, ἀπέπεσαν πολλοὺς, τὸς δὲ ἐξώρισαν.
 Οἱ δὲ μὴ ἀνυπόθετος περῶν Βουλγῶντος, ἀρρε-
 φήσαν τοῖς Ὀύγγροις <καὶ> ἀνήγγυλιν αὐτοῖς
 πάντα τὰ τῶν Μακεδόνων ἦλλον δὲ καὶ τὰ πλοῖα
 τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ ἀναλοβέσθαι αὐτοῖς πρὸς
 τὴν πόλει. Παρεῖθε οὗν ἀνεξέχρησ ὄσανοι πλήθος
 ἄπειρον αἱ δὲ ἰδόντες αὐτοῖς μετὰ δακρύων ἐβόων
 λέγοντες „Ὁ θεὸς τοῦ ἐγὼν Ἀδριανῶν, βοήθει
 ἡμῶν“, καὶ παρετίσαντο πρὸς σαρκοίην πλέρον
 Οἱ δὲ Τούρκοι εἶπον πρὸς αὐτοῦς „Δότε ἡμῶν τὴν
 ἐπαύξην ἡμῶν πῶσαν καὶ ἀπέλθετε ἐπου καὶ φυ-
 λάθετε.“ Οἱ δὲ τοῦτο οὐ κατέδεξαντο, ἀλλὰ παρατε-
 λερήσαντες ἐπέβησαν ἐν τρεῶν ἡμέρας τῇ δὲ τετάρτῃ
 ἤρσαντο εἰσερχομένη εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν Θεσσα-
 μωνοι δὲ τοῦτο οἱ Τούρκοι ἐνέβησαν πόλεμον ἀπὸ
 ἄλλοις ἔ μέχρι ἐκείνης. Καὶ τραπὴ το ἔθνος, κα-

медни статуи. Като отишъл и в Адрианопол, той го превзел и преместил десет хиляди мъже без жените, като ги заселил до Дунава¹. В дните на император Теофил² военачалник в Македония бил така нареченият Кордила³. Той имал и син на име Варда, много храбър, когото оставил като свой заместник да управлява македонците⁴, които се вазирали отатък река Дунав. Самият той с хитрост достигнал до Теофил, както вече се писа на съответното място. Той го приел с радост и като узнал какво желае, изпратил кораби да ги вземат и да ги доведат в града. Тогава княз на България бил Владимир, внук на Крум, саша на Симеон, който управлявал след това⁵.

9. Народът⁶ взел решение да излязат с жените и децата си в Романия. Когато българинът Михаил тръгнал на поход към Солун⁷, те заочнали да се прехвърлят с имуществата си. Комитът⁸, щом научил това, излязъл насреща им, за да воюва с тях. И тъй македонците в своето отчаяние избрали за свои главатари Тџанџ и Кордила и като заварзали сражение, убили мнозина, а някои пленили. Българите, които не могли да преживят [реката], приближили при угрите⁹ и им разказали всичко за македонците. Тогава дошли и корабите на императора, за да ги отведат към столицата. Също тъй веднага се появили и безчислено множество хунни¹⁰. А [македонците], като ги видели, извикали със създи на очи: „О боже на свети Адриан, помогни ни!“ и се наредили за сражение. А турките¹¹ им казали: „Дайте ни цялото ваше имущество и цято, издето нешто!“ Но те не се съгласили на това, а останали три дена, наредени за сражение. На четвъртия започнали да се качват на корабите си. Като забелязали това, турките влезли в сражение, [което траело] от петия час до вечерта. И

¹ Пленените от Крум византийци били преселени в тогавашните български владения на север от Долни Дунав между реките Серет и Прут. Срв. В. Златарски, Известия за българите в тропиците на Симеона Μεταφραστῆ καὶ Λογοτέτα, СФБИ, XXIV (1906), стр. 31 сл.; *свицкият*, История, I, I, стр. 339—340; A. Grecu, Bulgaria în nordul Dunării în veacurile IX—Xlea, Studii și cercetări de istorie medie, I (1960), pp. 222—236.

² Император Теофил (829—842). ³ Кордила, който бил поставен за началник на пленените и преселени на север от долни Дунав ромен, замнал тайно за Цариград, за да иска съдействието на императора за връщането на пленниците. Срв. Златарски, История, I, I, стр. 339. *Іо. Venedikov*, La population byzantine en Bulgarie au début du IXe siècle, Byzantinobulgaria, Sofia 1962, pp. 275—276.

⁴ Спреч преселените на север от Долни Дунав. ⁵ Събитието се отнася към 836—837 г. Хронологията на автора е неточна, както е далечното от него родословие на българските владетели. Българският княз Владимир (889—893) бил син на Борис и брат на Симеон. Авторът по всяка вероятност смесил името му с това на Омуртаговия син и наследник Маламир (831—836), който наистина е бил Крумов внук. Срв. В. Н. Златарски, Приезниците на Омуртаг, ВСЛ, LIV (1896), стр. 758—760; *свицкият*, История, I, I, стр. 339, 450.

⁶ Т. е. преселените от Крум на север от Дунав византийски пленници. За събитието срв. *Андалов*, История на Византия, стр. 298.

⁷ Общомно се прѣема, че тук става дума за българския хан Пресман (836—852). Събитието се отнася към 837 г. Срв. Златарски, Известия за българите, стр. 36—39; *свицкият*, История, I, I, стр. 338. Вероятно е също под „Михаил“ авторът да има пред вид Маламир.

⁸ С „комит“ тук е известен местният български управител на Добруджа. Срв. Златарски, История, I, I, стр. 340. ⁹ Т. е. при омуртагите, от които българските турци са именовани. Срв. Златарски, История, I, I, стр. 340. ¹⁰ С „хунни“ тук са именовани българите. Срв. *Moravcsik*, Byzantinoturcica, II, p. 234.

¹¹ Турци са наречени тук маджарите. Срв. *Moravcsik*, Byzantinoturcica, II, 321.

υπόλοιποι αὐτοῦ αἱ Μακεδόνες. Καὶ ἐπὶ ἐπιτοῇ ἡμέρᾳ, βουλευόμενοι ὅτι οὐκ ἐπιχωροῦσι, ἀνεγίνοντο πάλιν ὄνομα περὶ τὸ σπυριτοῦσι αὐτοῖς. Ἐπειὸς δὲ Μακεδῶν νεώτερος, Λέων ὀνομασθεὶς, ἐκ γένους τῶν Γομοσῶν, ὡς μετὰ ταῦτα γέγονεν ἐκαστάσθη καὶ ἕτεροι ὀνομασθεὶς τῶν Μακεδόνων ἔτερον αὐτοῦ καὶ ἐξέλιοντο. Καὶ ἑποστέρηταις εἰσηλθὼν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπεσώθησαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ γυλοσηθέντες παρ' αὐτοῦ ἐκείσθησαν εἰς Μακεδονίαν, εἰς τὴν ἰδίαν χώραν. Ἦν δὲ τότε Βασιλεὺς νεανίης ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἔλθων ἐκ Αἰτίας καὶ Μιχαὴλ τὸν Ἀμορβόλον καὶ Νεφέλην καὶ Θεοφίλου καὶ βασιλεύσας ἐκείνοι τὰ ἔτη αὐτοῦ καὶ. (pp. 724_b—726_c)

3. Bulgari Thraciam invadunt

V, 3, 11. Τὸν δὲ Βουλγάρων ἐπιδρομῆς κοινόντων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ ληξυμένον τὰ τοιαῦτα ἔθνη, ἢ Θεοδοῦρα τασθέντος ἐκείνης, αἱ καὶ ἐκ τῶν πόσεων ἐπιστήθησαν Βουλγάρους ἐπιρῶν καὶ καὶ ὄλλοις κοινότησιν, ἐκείνων τούτων καὶ ἡμετέροισιν, ὅσπερ βασιλεύοντι τοῦ Βουλγάρους ἐν τῇ ἰδίᾳ γῆσι. (p. 728₁₃₋₁₈)

4. Bulgari christiani fiunt

V, 3, 16. Ἐκαστάσθη δὲ Μιχαὴλ ἡμῶν Βλάδα Κανόου, πόρην ποῦτ καὶ Μιχαὴλ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας διὰ τὴν γῆν καὶ θαλίωσιν, μαθὼν τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος λαοῦ τιμοῦθα. Οἱ δὲ Βουλγαροὶ ἰσθὸ μαρτυρῆτες ὅτι ἦσαν ἰουδαίης ἐπιστάσθησαν, καὶ πρὸς τῶν ἀγόνων καὶ τῆς μάχης περὶ τῆς νίκης ἀπέφυγον (καὶ χριστιανῶν γένεσθαι καὶ ἐπιστάσθησαν τῷ βασιλεῖ καὶ Ῥωμαίους ἡμέτεροι). Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν μὲν ἀρχαίως αὐτῶν βασιλείας καὶ δεξιόμενος ἐπέδραον αὐτῷ τὸ αὐτοῦ ἴσθως πρὸς δὲ ἀερισθῆναι αὐτῶν ἐν τῇ πόλει ἑσπερίᾳ ἐρίσθησαν αὐτοῦ, ἐκαστὸν γένεσθαι εἰρήνης βασιλείας. (pp. 732₁₄—733_a)

след като това племе било обхриъно в бѣгство, македонците заповнахли да ги преследват. И на другия ден, когато почнах да си трѣгват, отново се появили хуните, за да воюват с тях. Тогава се вдигнал един млад македонец, на име Львъ, от рода Гомост, който след това станал хетериарх¹, а също и други видни македонци, които ги разбѣли в прогонили. След като се оттеглили, те се качили в корабите си и се спасили при императора. Наградени от него, те се върнали в собствената си страна Македония. Тогава Василий² бил младеш на двадесет и пет години, който бил пленен при Львъ³ и Михаил Аморийски⁴, а се върнал по време на император Теофил.

3. Bulgарите нападат Тракия

V, 3, 11. Когато българите правели набези⁵ в Тракия и Македония и опустошавали тези земи, Теодора⁶ оставила гарнизони, които нападали българите от крепостите, излизайки поотделно и на малки групи. Те ги избивали и пленявали, така че българите се върнали в страната си.

4. Покръстване на българите

V, 3, 16. Михаил⁷ трѣгнал с кесар Варда⁸ на поход и се огълчил по суша и по море срещу княза на българите Михаил⁹, понеже се научил, че българският народ изнемогвал от глад. Българите, като научили това, били като от гръм поразени, те предварително се отчаяли от победата, преди да влязат в битки и сражения, поискали да станат християни и да се подчинят на императора и на ромеите¹⁰. Императорът, като кръстил и възприел техния княз, му дал своето име. А вельможите му кръстил, като ги довел в столицата. Оттогава настанал дълбок мир.

¹ Хетериархът бил началник на хетерията — гвардията на императора, която представлявала част от стамбулните войски и през този период се рекрутирала главно от чужденци. Вж. *Brehier*, *Les institutions*, pp. 127, 354.

² Между пленение от Крум византийци били и родителите на Василий I Македонец, който през 813 г. бил пленен. Указването, че той бил на 25 години при връщането на пленниците в Тракия, дава основание да се датира това връщане през 837 г. Св. *Златарски*, *История*, I, 1, стр. 277, 449. Общо за събитията вж. *Moravcsik*, *Sagen und Legenden über Kaiser Basileios I*, p. 110 sq. ³ Византийският император Львъ V. ⁴ Михаил II Аморийски.

⁵ Събитията се случват към началото на Борисовото управление. Св. *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 2. ⁶ Теодора — византийска императрица, майка на император Михаил III, която поради малолетното на сина си управлявала като регентка в продължение на 14 години. Св. *Островерски*, *История*, стр. 219. ⁷ Византийският император Михаил III (842—867).

⁸ Варда бил вуйчо на Михаил III. Михаил III с негова помощ в 856 г. освободил от управлението майка си Теодора и нейния съветник Теофант. В 862 г. Варда, който имал голямо влияние във византийския двор, получил и титлата кесар. Св. *J. V. Bury*, *A History of the Eastern Roman Empire* (802—867). London 1912, p. 161.

⁹ Българският княз Борис (852—889), който при възкръстването приел в името Мизаня. ¹⁰ За събитията св. *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 21—32, 17164, IV, стр. 334—335; *Ангелос*, *История на Византия*, I, стр. 306, и посочената там литература.

5. De Petro Bulgaro

V, 4, 27. Άλλο δὲ τῆς ἐραυῆς τῶν ὄντων λαοὺν ἀλώσας ὁ βασιλεὺς μετὰ πολλῶν στρατῶν παρῆλθεν ἐν τῷ θλίσει τῶν ἑσπερίων. (Λαλακίσσαντες δὲ αὐτῶν εἰς Κύπρον) Βασιλεὺς ὁ παρανομήσας βασιλεὺς ἐκείνῳ ἀνελθὼν τὸν Καισάρια, ἐπέβη δὲ ἐν τῇ πόλει Μεσσηνὸς καὶ Σιγῆτος καὶ Ἀσπιλιῶν ὁ ἐβόδιος ἀπὸ καὶ Πέτρος ὁ Βουλγαρὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χάλδης καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ρεζιάρης. (p.740₁₃—₂₀)

34. — — — Τῷ δὲ βασιλεὺς ἀπὸ (τοῦ) αὐτοῦ ἔπειτα θανάτου παρακλήσας κωνσταντῖνα, ἀπὸ τῶν ἑλλήνων Βυθίσιος μετὰ καὶ ἐπειὶν πικρὰ ἀνέβη καὶ ἐσφοδρῶν ἐκείνῳ Ἰγνατίου ἀπέκτισε Βυθίσιον τῶν πικρὰ ἐβλήθη. (Πέτρος δὲ ὁ Βουλγαρὸς ἐκ τῆς τοῦ Βυθίσιου προκλήσεως διεβίβη πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ βασιλέως ἐκείνῳ περὶ Ἰγνατίου ἀπειθήσαντος αὐτοῦ) ἔξεντος ἐγένετο ὁ βασιλεὺς. (p.749₆—₁₀)

6. Symeon contra Romanos bellam gerit

V, 6, 11. Σιμεὼν δὲ πατριάρχου τῶν ἐπὶ ἐπισκοπίας, χειροτονεῖται ἀντίπαπῳ Ἀντωνίῳ ὁ λεγόμενος Κωνσταντῖνος. Πικρὰ δὲ καὶ ἀγρία λαοὶ τοῦ παραγροῦ Μακεδονίας ἔς ὃ ἀρχὴν Βουλγαρίας Σιμεὼν βέλτερον ἐκτροπύσσει κατὰ Ῥωμαίους. Ἦ δὲ αὐτοῖς ἦν ἀρχὴται Σιμεὼν ἦν αὐτῷ Ζαφῆτος ὁ βασιλευσάμενος εἶχε δόλιον ἐνδοχὸν ἀδελφὸν Μονασίου. Ὅπως ἐγγράφῃ Σιμεὼν καὶ Κοσμά, Ἐπιλυθῶντος ἡμερολογίου καὶ παρανομήσας, αὐτῶς πρὸς ἀσχετοκέρδων ἀφορμῆς, μοιτικῶν καὶ διὰ τὴν τοῦ Μονασίου διέδοσαν τὴν ἐν τῇ πόλει (γενομένην) παρανομήσας τῶν Βουλγαρίων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοὺς Βουλγαροὺς ἀμαρτῆς ἐν τῷ παρανομήσας. Οἱ δὲ Βουλγαροὶ τῷ Σιμεὼν κατὰ ἀπὸρρητῶν ὁ δὲ δόλιον πειράσας ταῦτα τῷ βασιλεὺς Ἀλέξῳ ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκ τῶν βασιλευσάμενος καὶ ἰσχυρῶντος παρανομήσας τῷ Μονασίῳ αὐτῶν ὡς ἔπειτα ἦρατε.

5. За Петър българин

V, 4, 27. След отпразнуването на светото Възкресение императорът¹ се вдигнал с много войска и пристигнал в темата на тракезийците². Когато разположил лагерта си при „Градниците“³, параклиможен Василий⁴ замислил да убие кесаря⁵. В заговора участвували Мариан, Симватий, неговият племенник Асидсон, Петър българинът, Йоан халдеецът и Константин Гоксара.

34. — — — Когато императорът поради [изпитото] вино бил заспал мъртво пиян, Василий дошъл внезапно с другите [заговорници] и отворил вратата⁶. Игнатий излязъл изпачен и се запречил пред Василий, за да не може да влезе. Петър българинът се промъкнал към леглото на императора, но бил задържан от Игнатий, който се спуснал срещу него. Императорът се събудил.

6. Симеон отвара война на Византия

V, 6, 11. Когато патриарх Стефан⁷ напуснал този свят, вместо него бил ръкоположен Антоний по прякор Кавлеа⁸. Дошло известие от стратега на Македония, че предводителят на България Симеон⁹ възнамерявал да тръгне на поход срещу Романия¹⁰. Патриархата, която възбудила гнева на Симеон, била следната: василеопатор Зауда¹¹ имал роу евнух на име Мусия; той се сприятелил със Ставразиъ и Кома, гърци сребролюбив и търговия, чиито погледи били насочени към незаконни печалби. Те сплосреднишеството и възникне на Мусия премесявал в Солун тържището на българите, което се намирало в столицата, като опщетявал българите в търговията. А българите съобщили това на Симеон. Той пак известил за това император Чув. Но императорът, възпрепятствуван от василеопатора, който имал слабост към Мусия, не събрнал сериозно внимание на цялата работа.

¹ През 11. април 865 г. Михаил III, приружен от своя дъщеря, кесар Варла, който след сватбата на кесаря (865) бил взел в ръцете си управлението на империята, предприял поход срещу кръг. Срв. *Светрогорски*, История, стр. 205.

² Тракезийската тема обхващала югозападната част на Мала Азия; на север граничела с тема Опсидон.

³ „Градниците“ се намирало покрай р. Мсандар в Мала Азия. ⁴ Става дума за бъдещия император Василий I Македонец, който по време на сватбата е съобщил сведенията за заговора на император Михаил III и бил назначен от него за началник на императорските слезни (параклиможен). За тази титла срв. *Brehier*, Les Institutions, pp. 96—97.

⁵ Имъ се пред вид кесар Варла, убит от Василия I на 21. IV. 866 г. След завръщането си от похода днхана III направил Василия свой съимператор.

⁶ Става дума за заговора, организиран от Василия срещу Михаил III през нощта на 23. IX. 867 г.

⁷ Патриархическият патриарх Стефан I (886—894), син на Василий I.

⁸ Антоний II Кавлеа, патриархически патриарх (895—901).

⁹ Симеон, български цар (893—927).

¹⁰ Става дума за кръвната война на Симеон срещу Византия (904—906). За събитията срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 284—314; *А. П. Каледан*, Пелагийският хроника, преводът и коментарий: Две панагийски хроника X век, Москва 1952, стр. 58—65.

¹¹ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹² Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹³ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁴ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁵ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁶ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁷ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁸ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

¹⁹ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁰ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²¹ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²² Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²³ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁴ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁵ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁶ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁷ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁸ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

²⁹ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

³⁰ Става дума за сребролюбивия евнух Мусия пред императора Лев VI (895—912).

12. Μαρτῖς οὖν ὁ Βουλγαρος ἐστρατεύθη κατὰ Ῥωμαίων καὶ μάχην τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἀποπέμψεν ἰὼν Κριστερ στρατηγὸν καὶ Βουλγαροσ μετὰ οὐλοῦν καὶ ἀρσενίον πολεμῶν τῆς πόλεως κατὰ Σιμεῖον. Καὶ συμβολῆς γενεμένης ἐν Μακεδονίᾳ, ἠρώσονται οἱ Ῥωμαῖοι, ἄρσενος τοῦ τε Κριστερ καὶ τοῦ Ἀρμένη τοῦ Κορνήλιου καὶ τῶν λοιπῶν πάντων, ἐξ δὲ τῶν Χιζάρων, οἱ ἴσαν ἐς τὴν ἐπιπέδον Αἰώντος, κρατηθέντος καὶ τὰς ῥίνας αὐτῶν κοπέστας εἰς ἀσκήνην Ῥωμαίων, ἐν τῇ πόλει κατὰ Σιμεῖον ἀπεπέμψεν, ὡς ἴδων ὁ βασιλεὺς καὶ θηροθήκῃ ἀπέστειλε Νικήφω τον εὐαγερόμενον Σαλφῶν μετὰ δρομῶνον ἐν τῷ ποταμῷ Δουναίῳ δόλυντα ὅσα τε τοῖς Τούρκοις καὶ πολεμῶν κτήσει κατὰ Σιμεῖον. Ὁ δὲ ἀπέπεδον καὶ οὐστιχὸν τοῖς κεράλαις αὐτῶν Ἀρπάδη, καὶ Κορνήφι, καὶ οὐτιχέμενον πολεμῶνον, λαβὼν ἄρσενος ἤλθε πρὸς τὸν βασιλεῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀπέστειλεν Εὐσταθίον πατριῶν καὶ δρομῶνον τοῦ πλοῦμον, Νικήφωνον δὲ ταπεινῶν ἰὼν Φωκαῖ καὶ δευτεροεὶς μετὰ τῶν ἡμεῖων ἀπέστειλε διὰ τῆς καὶ ἠερίδης μέγρη Βουλγαρίας, Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν εἰρήνην ἀποπέμψεν μετὰ τοῦτον ἀπέστειλε Κοσταντίνωνον ποσειστῶνα πρὸς Σιμεῖον τὸ περὶ ἡμεῖων συμβαλετόν. Σιμεῖον δὲ τὴν κατὰ τοῦ πόλεμον διὰ τῆς καὶ θαλάσσης μάχην ἐν εἰρήνῃ καταπέδον τον ποσειστῶνα ὡς ἐπὶ δόλυν ἔδωκεν. Περὶ οὗτος ἐπὶ οἱ Τούρκοι, τοῦ Σιμεῖον ἐπὶ τὸ στήθεμα Φωκαῖ ἀπολομένον, ἠγχαλῶντο καὶ πῶνον τῆς Βουλγαρίας. Ταῦτα μάχων Σιμεῖον κτήσει κατὰ Τούρκοις οἱ δὲ ἀπεπεδῶντο; συμβαλετόν πολεμῶν μετὰ Βουλγαρίων, καὶ κτήσει Σιμεῖον μάχης δωροπέδης ἐν τῇ Δοίοντι. Οἱ δὲ Τούρκοι ἠρώσονται τὴν βασιλεῦ ἀποπέμψεν καὶ ἀρσενίον τὴν ἀγχαλῶντων τῶν Βουλγαρίων, ὁ δὲ καὶ πεποιθῶν ὁ βασιλεὺς, τοῖς πολεμῶν ἀποπέμψεν ἡμεῖων αὐτῶν.

^a Βουλγαρίων ἐπ.

12. Гогава българията, разярен, тръснал на поход срещу ромейте¹. Императорът, като се научил за това, изпратил против българите срещу Симеон стратилат Кринит² с сръжии и много първенци от столицата. Завършило се сражение в Македония, в което ромейте били разбити, като бил убит и Кринит, и арменецът Куртик, и всички останали. А част от хазарите, които били в хетерията³ на Лъв, били заловени и изпратени от Симеон в столицата с отрязани носове за позор на ромейте. Императорът, като ги видял, се разгневил и изпратил към река Дунав Никита, царевен Салфр, за да даде подаръци на турките⁴ и да предизвика война срещу Симеон. Той заминал и се срещнал с техните предводители Арпад⁵ и Кузан⁶ и след като се уговорили да воюват, взел заложници и се върнал при императора⁷. Императорът отново изпратил по море патриции и друмгария на флотата⁸ Евстатиѝ, а по суша изпратил с войскови части доместика и патриция Никифор Фока⁹ и [така] стигнал до България. След това императорът, който обичал мира, изпратил при Симеон квестора¹⁰ Константинаки, за да преговаря за мир. Симеон, като научил за похода срещу него по суша и по море, заключил квестора в тъмница като човек, дошъл за изнама. Прочее, когато Симеон бил зает с войската на Фока, турките минали [Дунава] и опленили цяла България. Като научил това, Симеон потеглил на поход срещу турките. А те отново преминали [Дунава] и завършали сражение с българите.¹¹ Симеон бил обвърнат в бягство и едва се спасил в Дръстър. Турките поискали от императора да прати да откупят пленените българи, което императорът действително направил и изпратил хора от столицата да ги откупят.¹²

¹ Напряжението на интересите на българската търговия била главната причина за избухването на войната през 891–898 г. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 286–287; *С. J. Bellamy*, La commerce bulgare dans l'empire byzantin et le monopole de Léon VI à Thessalonique (Сърбия в пътя на граф II. Пивов (– ИВМД, XVI–XVII, 1940), стр. 30–36. ² Византийски военачалник от арменски произход. Срв. *Златарски*, История, 2, стр. 288, бел. 4. ³ Императорската гвардия. ⁴ През 889 г. маджарите (тук сбавнати с „турки“) под ръководство на източните си сиседи печенегите, напуснали обитаваната от тях обвива между Дон и „Днестър, повдигнали се на север от Доина Дунав и започнали да вгравт всяка рожба в тогвашините международни отношения. Вж. *Mogácsik*, Byzantinoturkica, I, p. 87. ⁵ Първият мажарски (журал в 907 г.) на маджарите след заселването им на север от Доина Дунав. Вж. *Mogácsik*, Byzantinoturkica, II, p. 71. ⁶ Маджарски военачалник и пръв помощник на Арпад. Вж. *Mogácsik*, Ibidem, p. 170; *Златарски*, История, I, 2, стр. 291. ⁷ Насита Салфр сподучил с пощата на подаръци и други обещания да привлече Арпад и Кузан като съюзници срещу Симеон. Уговорено било маджарските опреди да бъдат предрани през Дунав с византийска флота и да нападат северозападно България. Вж. *Златарски*, История, I, 2, стр. 293. ⁸ Началник на флотата, срв. *Bréhier*, Les Institutions, p. 136. ⁹ Доместикът патриция Никифор Фока бил дяло на император Никифор II Фока (963–969) и известен византийски военачалник, който се отличил в борбата срещу арабите. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 294. ¹⁰ Началник на стелевите служби при императорския двор. Вж. *Bréhier*, op. cit., p. 120, 153. ¹¹ Не е известно точно нито мястото на битката между Симеон и маджарите, нито броят на сражените между маджарските и българските войски. Според някои извори данни имало е повече от едно сражение между Симеон и маджарите. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 298 и бел. 4. Твърде вероятно е след първото си нападение маджарите да се се оттеглят на север от Дунава. ¹² Събитията се отнасят към 888 г. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 300–302.

13. Ὁ δὲ Συμεὼν δι' Εὐσταθίου δρουγγαρίου ἐδέχθη καὶ (τις) ἀρήτης, πρὸς ἣν βασιῆεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπέστειλε Λέοντα πρὸς ζωοποίησιν πρὸς τὴν γενέσθαι εὐρήνην· ἰδέσθαι δὲ Νικηφόρον ἑποιστοῦν μετὰ ἰακῶν καὶ ὁ δρουγγαριὸς τῆς βίβλος Εὐσταθίου ὁμοίως· Λέοντα οὐδὲ λόγον ἤξιωσε Συμεὼν, ἀλλ' ἠρωτήσατο εὐκατῆ ἐκστρατεύσας ὅτι κατατὼν Τούρκων, ἐκείνων ὑπέσχετο βοηθίας μὴ ἐχόντων παρὰ Ῥωμαίων, ἀλλ' ἄσπονδων ὑπὸ τῶν πόντος κινήσασθαι ἀξίως τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Καὶ ὑποσχεθεὶς εἶπε Λέοντι ἐν τῇ Λαονιδεύρῳ καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, „Ὅν πρὸ εὐρήνην ἐὼν μὴ πρὸς ἀρχαίολογόν λαβῶν“. Αὐρώσατο οὖν ὁ βασιλεὺς τοῦτον ἀποδοῦναι. Καὶ ἦλθε μετὰ Λέοντος Βουλγαρος οὐκίτος τοῦ Συμεὼν καὶ παρελάσαν αὐτοῖς.

14. Νοηφόρον δὲ τῷ Φοκῷ πελετήσας, ἀπερὸς ἔχρη Συμεὼν τὴν εὐρήνην διαύουσι ἐαχτοῦν γὰρ καὶ ἄλλους ἀρχαίολογους ἐξέχευται κατὰ Ῥωμαίων. Λέων γὰρ ὁ βασιλεὺς δομῆταισι τῶν σχολῶν προσέβλεπται Λέοντι πρὸς Κατακαλόν, ἐν τῇ Ῥάβδῳ ἦν οὐκίτον ἔχοντα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀποστέλλει Θεόδωρον πατριάρχον καὶ πρωτοεστιαρίον, καὶ παρῶσα βία τὸ ἔθνος καὶ τὰ τέγματα. Καὶ γενομένης οὐρησιότης μετὰ Συμεὼν εἰς τὸ Βουλγαρογένετον^α, ἐγένετο τροπή δημοσίη, καὶ πόντος ἐπέβλετο καὶ ὁ πρωτοεστιαριὸς Θεόδωρος δι' ὃν ὁ βασιλεὺς οὐ μετῴκω ἠντιόθη. (pp. 771₆—774₁₂)

7. De Basiliza Slavo

V, 8, 2. Οὐκίτος Ἀλέξανδρος διὰ τὸς ἑπτεταίους, ἅς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λέων ἐν ζῶν εἶχε κατ' αὐτοῦ, ἀεὶ τοῖς κενουταίσι καὶ τοῖς ἔξω παλαιῶν ἐπολιόθεν, μηδὲν βασιλείας ἔργον διαπραγματεύμενος ἀλλὰ διόρων ἐν τρεφάσι καὶ δουλείαισι καὶ μέθαισι καὶ ποσὶ ταῖνα ἀεὶ διασκεπτόν, εἶθ' ἄρξας τοῖς οὐδὲ γεννοῦσιν εὐρύσαστο, ἀλλὰ παρ' αὐτὸν ἦν τὴν παρὰ τὸ ἐπιβλεπὴ Λαζάρῳ βασιλοῦ παρ' αὐτῶν, ὅς καὶ κατὰ τὸ ζῆρ ἀπέβλεπε μετὰ θάνατον Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ Ἐρδόμενῳ ἐπιβλεπτόν ὄσαντος καὶ Ῥωμανολόγων

a) Βουλγαρογένετον auctores.

¹ Друнгарият на вилаета бил назначен на тази част от императорската стража, която пазила двореца откъм. Срв. *Brehier*, *Les Institutions*, p. 282. ² Не се знае с положителност местонахождението на тази крепост. Един автор я отъждествява с Дръстър (дн. Свиштра), други с Мадарската крепост, а трети с крепостта „Градишето“ при с. Кадявова, източно от Тутракан. Срв. *Златарски*, *История*, I, 1, стр. 326—327, и I, 2, стр. 200 в посочената там литература. ³ Сюбтата се отнася към 896 г. Срв. *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 317. ⁴ Квартал в югозападната част на Цариград на брега на Мраморно море, близо до Псамитийската врата. Срв. *Janin*, *Constantinople byzantine*, pp. 33—34, 46, 90, 385. ⁵ У други автори — Булгарофитон, византийска крепост в епископство в Тракия, старата *Burdizus*, дн. Баба Ески. Срв. *K. Jireček*, *Die Huerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel und die Balkanpässe*, Prag 1877, p. 100; *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 318; *В. Тълева-Замкова*, *Крепости и укрепени градове през първото българско царство*. Византистически сборник, XXV (1956), № 3, стр. 48; *Moravcsik*, op. cit., II, p. 106. ⁶ Император Александър, брат и наследник на Лъв VI. ⁷ Александър умрял на 6 юни 913.

13. Симеон поискал мир чрез друнгария Евстатий. Императорът се съгласил и изпратил Лъв Хиросфакт, за да бъде сключен мирът. Никифор приел да се върне с войската си, а също така и друнгарият на вилаета¹ Евстатий. Симеон не удостоил Лъв дори с една дума, а го заключил в тъмница. Когато тръгнал на поход срещу турците, той избил всички, повеже те не получили никаква подкрепа и защита от страна на ромеите, но били оставени на произвола; това увеличило неговата надменност. Когато се върнал, намерил Лъв в Мундрага² и му казал: „Не ще сключа мир, докато не получа всички пленници.“³ Тогава императорът наредил да му се върнат. С Лъв дошъл един българин, близък човек на Симеон, и взел пленниците.

14. Когато Никифор Фока умрял, Симеон започнал да търси повод да наруши мир⁴. Като предявил искане и за други пленници, той тръгнал на поход срещу ромеите. Императорът Лъв назначил за доместик Лъв Катакалон, който живеел в Равдос⁵; с него изпратил патриций и протовестиярий Теодосий. Те прекарвали (в Тракия) всички войскови теми и тагми. Завързали сражение със Симеон при Булгарогефюрон⁶, но били положовно обрнати в гръб и всички загинали, също и протовестиярий Теодосий, заради когото императорът много жалел.

7. За Василица славянина

V, 8, 2. Този Александър⁶ порали голозренята, които брат му Лъв, докато бил жив, имал срещу него, винаги прекарвал времето си на лов и вън от палата и не вършел нищо, което подобава на един цар, но живеел в равкост, разпуснатост и пиянство и все с това се занимавал. По тази причина, когато той започнал да управлява, не извършил нищо достойно, но веднага назначил за ректор отец Яни, по прозвище Лазар, който след смъртта на Александър⁷ по жалък начин завършил живота си, играейки на топка в Евдомон. Също така обо-

καὶ Βασιλέω (ἀπὸ Σκλαβῶν ἰδιόεις) οσοδρῶς καταλιούθησιν ἐκ τῶν τοῦ παλαιῶν χρημάτων ὡς φησὶ δέ, τὸν αὐτὸν Βασιλέω καὶ βασιλεῖ ἡβουλετο ποιῆσαι, (ὡς ἴσους αὐτὸς τῶν) καὶ Κωνσταντίνου τὸν Μέγιστον εὐσεβήσαν (р. 796_v-18)

8. Symeon rupta pace contra Romanos arma mouet

V, 8, 6. Ἀποσταίει δὲ Συμεὼν ὁ ἄρχων βουλγαρίας μεγάλων Ἀλεξάνδρῳ τῷ πρὸς τέρψινον, τῷ φιλοφρονεῖσθαι αὐτῶν καὶ κλιθεῖναι καθίσταται ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ὁ δὲ ἀνοίει καὶ ἀφροσύνην ἡμετέρας, τοὺς πρῶτους αὐτίως ἐξέπεμψεν, ἀπειλαῖς τῶν Συμεῶν καταπαύσας. Διελθὼν οὖν ἔπειτα τῆς ἐσχίστης, Συμεὼν παρεσκευάζει κτήρεα καὶ τῶν χριστιανῶν ὄπλα. (р. 798_v-9)

9. Symeon foedera pacis Romanis offert

V, 9, 7. Ἀφροσύνη δὲ γὰρ Συμεὼν ὁ Βουλγαρίας (ἄρχων ἐσκατισμένος κατὰ Ῥωμαίων) οὐκ ἔβλεπε (πολλῶ καὶ βαρεῖ) κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ (διὰ παρακλήσεως αὐτῆς) χάρακα περιέβαλεν ἀπὸ (τε) Βλαχερνῶν μέχρι τῆς λεγομένης χρυσῆς πύλης, ἕλκισι μετάνοιας αὐν (ἀπονήτι ταύτην πάντως ἔλκισι). Ἐπειδὴ δὲ τὴν τε τῶν περὶ τὴν κατέστησεν ἐχρησάτην, τὴν τε ἐκ τῶν πλῆθους καὶ τῶν περιβολῶν ἀσφάλειαν, τῶν Ἑλλήδων οὐκ ἔλεξε ἐν τῷ (λεγομένῳ) Ἐν ὄρω ἐπισημαίνον, ἀφροσύνας οὐκ αὐτοῦ αὐτοῦ αἰσθάνομαι. Τῶν δὲ ἐπαύσαν τὴν εὐχρίνην ἀμνηστίασιν ἀποδεχόμενον, ἀποπέμψεν Συμεὼν Θεόδωρον μέγιστον αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶν τῆς εὐχρίνης ἀμνηστίασιν δὲ ἐ τὴν πατριάρχην Νικόλαον καὶ Στέφανον καὶ Ἰωάννην τῶν μέγιστων τῶν Ἑλλήδων μέχρι τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἐπέστειλε τοῖς δύο τοῖς Συμεὼν καὶ ἀπαυδάθησαν τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ τῆς παλαιῶν. Νικόλαος δὲ ὁ πατριάρχης ἐξῆλθε πρὸς Συμεὼν, ὃς τὴν τὴν κτηνὴν ἐπέβλεπε Συμεὼν εὐχρίνην οὐκ ὁ πατριάρχης αὐτοῦ, ἀπὸ στέφανου, ὡς ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐπισημαίνον τῶν αὐτῶν ἐπέστειλε κατὰ τὴν. Ἀφροσύνη οὐκ ἀμνηστίασιν τε καὶ με-

гатия много с дворцови средства Гавриелопул и Василица¹ (от славянско потекло). Казват дори, че искал да направи същия този Василица император (повече сам бил бездетен), а Константин, син на Лъв, да направи евнух.

8. Симеон нарушава мира и започва война с Византия

V, 8, 6. Предводителят на България Симеон изпратил да припомнят на Александър условията на мирния договор, а и да го подканят да го уважава и почита, както при Лъв. Но Александър, обладан от глупост и безумие, отпратил грубо посланиците, като обещал Симеон със заплахи. Оттогава мирът бил нарушен² и Симеон се приготвил да вдигне оръжие срещу християните.

9. Симеон предлага договор за мир на византийците

V, 9, 7. През месец август предводителят на България Симеон, като тръгнал на поход срещу ромите с голяма и силна войска, стигнал до Константинопол³. След като го обсадил, той прескара ров от Влахерните⁴ чак до т. нар. Златни врата, увлечен от надеждата, че непременно ще го превземе без големи усилия. Но когато видял здравината на стените и сигурната му защита благодарение на многобройната войска и кименохвъртчиците, разочарован се върнал в т. нар. Евломон и направил предложение за мир. Тъй като настояниците на драго сърце приели мира, Симеон изпратил своя магистър Теодор⁵ да уговори мирните условия. Тогава патриарх Николай⁶ и магистрите Стефан и Йоан, като взели императора, стигнали до Влахерните и въвели и двамата синове на Симеон⁷. Те били приети от императора на угощение в двореца. Патриарх Николай отишъл при Симеон, който склонил главата си пред него. Тогава патриархът, като промъкнел молитва, сложил, както казват, на главата му вместо венец

¹ Гавриелопул и Василица били регенти на малолетния Константин VII Багренородни (913—959), син на Лъв VI от четвъртия му брак със Зоя Карбонополица (Чернишка). Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 398 и бел. 2. ² Става дума за договорите от 896 и 904 г. *Златарски*, История, I, 2, стр. 356—364, датирани изрично на споменатото посолство през пролетта на 913 г., а началото на войната — през лятото на същата година. Същата датировка приема и *Осипович*, История, стр. 253; *А. П. Каздан*, в вопросу о начале второй болгаро-византийской войны при Симеоне, Славянский архив, Москва, 1959, стр. 23—26, поддържа, че тази война е започнала още в края на 912 г. ³ Този поход на Симеон се отнася към 913 г. За събитият срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 364—370, 812—822. ⁴ Квартал в северозападната част на града и опаша на градските стени. Вж. *Jann*, Constantinople byzantine, pp. 124—128, 303—304. ⁵ Магистър Теодор тук навярно е съвместен със Симеонския киевски Теодор. Срв. за него *Златарски*, История, I, 2, стр. 311, бел. 3. ⁶ Цариградският патриарх Николай Мислик (901—907 и 911—925). Той възглавявял регентството, което управлявало поради непълнолетното на император Константин VII Багренородни. ⁷ Превозвага се, че те били Младия, син от първия брак, а Петър, син от втория брак на Симеон. Вж. *Златарски*, История, I, 2, стр. 367, бел. 3.

γίσις ούτω συνήθητες ἢ τε Συμὸν καὶ οἱ κοίτων εὐαί ες τὴν διὰ χρόνον ἐπιτομίαν (ἀσκήματα ἐν τῇ ἐπιτηθῆν νόσῳ διακείμενους). (pp. 802_{2a}–803_{1a})

10. Patzinatzī Bulgariam invadunt

V, 9, 10. Τοῦ δὲ βασιλέως Συμὸν τὴν θρησκίαν (πάλιν) ἐπισημῶν (ἐν ἑσπέρια ὁδοῦ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν ἐν εἰλίαι ἕως αὐτῶν τῆς ἀιουσιῶν πύλεων), ἤρξατο Ἰωάννης ὁ Βουλγὰς γενέσθαι πατριῶς, ἐπισκόπουτος ἤρχετῆ κατ' αὐτῶν Πατριῶντος. (Τῆς αὐτῆς δὲ τρυφῆς ἀπὸ τῆς λαβῆς (εἰς τὴν Πατριῶντος χρόνον) ἀπρη καὶ (δὴ) ἄρματα ἐκείθιν λαβῶν ἤρχον ἐν τῇ πόλει, συνθερῶν τῶν Πατριῶντος διακρίτου καὶ τῶν Συμῶν κωνσταντινουπόλεως (pp. 804_{2a}–805_{1a})

11. Symeon Adrianopolim capit

V, 9, 12. Σεπτεμβρίου δὲ μηνί, Ἰουλιανὸς γ', Περσικὸς ὁ Ἀρμένιος τὴν Ἀδριανούπολιν τῆς Συμῶν πορεύσας Ματ' οὐδ' αὐτὸν δὲ ἀκουσίῃ βασιλεὺς πατριῶς (καὶ πατριῶς καὶ Νικητῆς ἀριστοκρατίας καὶ Ζωῆς κατὰ δόξαν πολλῶν καὶ ἀντιποιεῖσθαι αὐτῶν (αὐτῶν). (p. 805_{14–15})

12. Exercitus Romanus ad Acheloum flumen caedes accipit

V, 9, 15. Βάβυλωνα δὲ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ζωῆ τῆς ἐλευθέρου Συμῶν καὶ τῆς κατὰ τῶν χριστιανῶν αὐτῶν ἐπίσκεψι, βασιλεὺς κατὰ τῶν ἐν τῆν βασιλείῃ, ἀλλὰ καὶ καὶ εὐχρῆν κατὰ τῶν ἀρχιεπισκοπῆς διακρίτου, διακρίτου πρὸς τῶν τῆς ἀσπῆς οὐκ ἔσται πρὸς τὸ πολεμῆσαι καὶ ἀρμῆς τοῦ Συμῶν. Ἀποστόλους οὐδ' ἐν Συμῶν ἐπὶ τῇ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης πατριῶς ὁ Ροδανὸς καὶ Μιχαὴλ ὁ Τοξοῦς οὐδ' ἑρμῆνος τῆς ἀσπῆς

собственныя си епископтарий¹. Надарени с бобрѡй и богати дарове, Симеон и синовете му се върнали в своята страна, като се разделили, без да се споразумеят относно мира².

10. Печенегите нападат България

V, 9, 10. Когато българинът Симеон отново опустошавал Тракия³, императрицата и сановниците⁴ обмисляли как да прекратят неговата дързост. Тогавя Йоан Богас⁵ поискал да бъде направен патриций, като обещал да доведе печенегите срещу него. Желанието му било задоволено и той отпълва с подаръци и стражата на печенегите. Византийци оттам алаожици, той ги довел в столицата, като печенегите обещали да запазат границата и сразят Симеон.

11. Симеон превзема Одрин

V, 9, 12. През месец септември, трети индикт, арменецът Пашкратука предал Адрианопол на Симеон⁶. Не дълго време след това Зоя⁷ царитица с много дарове патриций и кавказий⁸ Василий, а също и простосиатарий Пикита от Наада, които отново си възвърнали града⁹.

12. Поражение на византийската войска при Ахелуй

V, 9, 15. Императрица Зоя, като видяла дързостта на Симеон и напъска му срещу християните, взела решение заедно със сановниците да сключат мир и приятелство с аваряните и да прехвърлят цялата източна войска, за да победят и унищожат Симеон. Патриций Йоан Ралин и Михаил Токсара били изпратени в Сирия, за да сключат мир¹⁰.

¹ Епископтарий бил вид наметка или покривало за главата и ризницете. Вж. Du Saige, s. v. Обикновено се отнасяствата с г. нар. панакиплавка, носена от асими и аштар джонши. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 388, бел. 1; *J. Dujčev*: REB, VII (1950), p. 222. ² Преговорите за мир били особено азгрозни поради желанието на Симеон да бъде признат за *basileus*, срещу за развен по законството на византийския император. Срв. *Zlatarski*, История, I, 2, стр. 370. Това прѡдано с ѡдъруването на това понятие законите. ср. *ed. de Dujčev*, Byzantisches Tatum und Byzantinisches Kaiserthum, ИБАН, IX (1935) [= Actes du IVe Congrès international des études byzantines], p. 57–61; *G. Ostrogorski*, Авторитар и Самодержав, Глас САН 164 (1935), стр. 95 сл.; *Waldman*, Die Byzantinische Staatenhistorie, Simeonin Konstantinopolin VIII, (1936), p. 45; *Waldman*, История, p. 230; *Ha. Saksarian*, Короната на с бив царя Симеон в Цариград през 913 г., ГСУ бѡ, XXIV, 4 (1946–47), стр. 3 сл., прѡдано, че Симеон през 913 г. не с бил коронован нито аз цар, нито аз василевс. ³ Тези походи на Симеон в Тракия били предприети през 914 г. Срв. *Zlatarski*, История, I, 2, стр. 378 сл. ⁴ Императрица Зоя, вѡдката на малолетния Константин VII, и нейните съветници. ⁵ Йоан Богас бил византийски стратег в Херсон. Той сѡдано отпѡлва, като правя Симеон да приведе печенегите като свои съюзници против Византия, и съобщава за това в Цариград. Срв. *Zlatarski*, пак там, стр. 382–383. ⁶ Одрин бил взет от Симеон през д. септември 914 г. Срв. *Zlatarski*, История, I, 2, стр. 378. ⁷ Майка на Константин VII в рѡдника до 920 г. ⁸ Кавказий (о *ed. kavitelov*, capitellus) бил един от най-важните съюзници в императорската канцелария. Срв. *Brühner*, Les institutions, p. 168. ⁹ От това сведение може да се предположи, че Одрин бил върнат на Византия скоро след превземането. Обаче точната дата на събитието не с известна. Срв. *Zlatarski*, История, I, стр. 379. ¹⁰ Мирът с арабите в Багдад бил сключен през месец юни 917 г. Вж. *Fr. Dölger*, Regesten, I, p. 69, № 578.

13. *Domesticus scholanim Nicolais, Ducae filius, ab exercitu Bulgarorum profligatus occisusque est*

V, 9, 19. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐρηλάδε τῆ νύκτι κατασπασθέντων καὶ ἐκστρατευομένων μετὰ τῆς πόλεως, ἐξῆλθε Λέων ὁ δευτέρτος τῶν σχολῶν καὶ Ἰωάννης ἐπιτακτικῆς καὶ Νικολῆος ὁ υἱὸς τοῦ Λαοφῶς (εἰς γῶντα Θεοδοῦρα οὐκ ἐπιλεγόμενον) Κατασύρτας ἄντι ἀλεκτήρ κατ' (κατὰ Βουλγάρων) [εἶη δὲ περὶ ἀδελφῶν ἐκασπασθέντων αὐτοῖς τῶν Βουλγάρων] καὶ τοῦ δευτέρου γυμνάσιος, τοῦ γάρ Νικολῆος ὁ υἱὸς τοῦ Λαοφῶς καὶ πολλὰ ἔτερον αὐτῷ. (p. 808₁₆₋₂₂)

14. *Reinfractus ad Bulgaros transfugere ducunt, Bulgari ad Catasyrtas excursionses faciunt*

V, 10, 5. Ἐγένετο (δέ) πρὸς Ῥωμανῶς ἐν Ἐλλάδι, συγγενὴς ὄν Νικητα κατωκίον, ἀπαίδευτός τε καὶ παρὰλλῶς, ὃς τῶν ἐπιτοῦ πατέρα καταδύσαντων φασίδου, ἐσπιδήσει ἐκεῖνος κέρδιον αὐτοῦ τὴν ἐπιθήσαν, ἐν πλοῆι εἰσελθὼν, ἐξέπιει καὶ παρὰ τῶν Κερκῶν κατασχέθη, οὗτος ὁ Ῥωμανῶς, ἀδελφὸν εἶχον πάντα τὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐχρίσαστο καὶ ἐν τῆ πύλῃ ἀνελθὼν [εἶη περὶ τῶ θεοῦ ἐκείνου] προσέφη γενε. Ῥωμανῶς δὲ ὁ βασιλεὺς τὸς αὐτοῦ ἀποκρίσας καὶ ληλοσῶς καταπαθῶν] τοῦτον τῆς ἐκκλησίας ἐξαρραγεῖν ἐβουλεύεσαστο καὶ παθεῖσαστο. Ὁ δὲ ψευδέως ἐπιτοκίος πρὸς Βουλγάρους πλοῦσιμος, πρὸς αὐτοῖς ἀποτροπήσει ἐβουλεύεσαστο. Κρατήθεις δὲ καὶ ἐλεγχθῆς τοῖς ἀληθείαις ἀποστερεῖται.

6. Τῶν δὲ Βουλγάρων πύλῃ ἐξελευκάντων μετὰ Κατασύρτας, μετὰ τὴν τῶν δευτέρου Ἀδραλέστοι κλητήρ, προσελθὼν Πόθος, ὁ τοῦ Ἀργυροῦ, δευτέρτος τῶν σχολῶν καὶ μετὰ Θεοδοῦλος μετὰ τῶν κερκῶν ἐξελθὼν, ἀπέστειλε Μιχαὴλ τὸν τοῦ Μυρολέωντος υἱὸν (κατασπασθῆν ἄντα) τοῖς Βουλγάρους κατασπασθῆσαντο. ὁ δὲ ἀπεροῦστος τῶ λόχῳ αὐτοῦ ἔμεπτοσῶν, πολλοὺς μὲν τῶν Βουλγάρων ἀνείλεν, πολλοὺς δὲ καὶ αὐτὸς ἀπέκτελεν ἐν τῆ πύλῃ ἐτελέσθησος. (p. 818₁₋₂₀)

13. *Поражението и смъртта на domestik на scolите Николай, син на Дука*

V, 9, 19. По това време българите, възгордени от победата, достигнали с войските си чак до столицата. Тогава domestikът на scolите Лъв, началникът на хетерията Йосан и Николай, синът на Дука, излязали срещу българите и стигнали до Катасырти¹ (така се нарича това селище в Тракия) с огромна войска. През нощта българите ги нападнали неочаквано и domestikът избягал², а Николай, синът на Дука, бил убит и заедно с него много други.

14. *Рендакий решава да бяга в България. Българите нападат Катасырти*

V, 10, 5. Имало в Елада някой си Рендакий, сродник на патриция Никита³, негодник и отнеубиец, който търсел да убие собствения си баща. Баща му, за да набяга от неговото нападение, качил се на един кораб, отплувал и останал при крѳтяните. Тогава Рендакий използвал стодвия случай и ограбил целия имот на баща си; после дошъл в столицата и прибягнал до защитата на Великата божия църква⁴. Императорът Роман, който се научил за неговите безчинства и грабежи, решил да го изведе от църквата и да го накаже. Рендакий станнал фалшиво писмо до българите и намислил да избяга при тях, обаче бил хванат, разобличен и лишен от зрение.

6. Когато българите отново настъпили чак до Катасырти след смъртта на domestik Адралест, Пот, синът на Аргир⁵, бил назначен за domestik на scolите и като излязъл с тагмите от Термопол⁶, изпратил Михаил, сина на Морозеон, който бил (негов) заместник, да разузнае за българите. Той обаче попаднал нечаяно на техен отред и убил много от българите, но и самият той бил ранен и като влязъл в столицата, починал.

¹ Село в Ивочна Тракия, близо до Цариград. ² Предполага се, че това събитие е станало скоро след Ахелойската битка, обаче то не е точно датирано. *Византика*, История, I, 2, стр. 419, го отнася без достатъчно основание към 921 г. ³ Патриция Накита Рендакий бил вероятно от славянски произход, както показва името му (от слав. род — ред). Срв. *M. Vasmer, Die Slaven in Griechenland*, p. 187, № 93. Той бил баща на императрица София, жена на Романския син и съимператор Христофор. През 928 г. бил обвинен в съзателние против Роман I Лакатин и във връзка с българите. Срв. *Kimantov, op. cit.*, p. 60 sq. ⁴ Църквата св. София. ⁵ Това поход не е датирван съвсем точно. *Византика*, История, I, 2, стр. 419—420, го отнася към началото на пролетта на 921 г. ⁶ Пот Аргир, брат на Лъв Аргир, бил син на магистър и друктарий Евстатию Аргир. ⁷ Става дума за дн. Бургаски бащи. Срв. *K. Jireček, Die Feestrasse* pp. 148—149.

15. Bulgari palatia Pegorum succendunt

V, 10, 9. Ἰσοσταθείας δὲ πάλιν Συμεὼν κατὰ Ῥωμαίων καὶ πλείους Βουλγάρων ἀποστειλὼν ἄμα Κινάκω καὶ Μηνιᾷ καὶ ἑτέροις, ἐπέλεσε κατὰ τῆς πόλεως οὐ τὰ ἄλλα ἐκείνηντα. Διελθόντες οὖν οὕτω διὰ τῶν ὄρων, ἤλθον μέγρο τῶν Μαγγλῶν ἄ. Τὴν αὐτὴν δὲ ἔροδον μαθὼν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖος (λογοῦμενος μὴ τὸ τῶν Πηγῶν πάλαια καὶ τὸ Στενὴν μαθηθόντες ἐπιπορεύσασθαι), βραβύλα ἀποστειλὼν ἄμα Λίοντι καὶ Πόθῳ τοῖς Ἀργείοις λεγομένοις, ἔχοντας κατ' ἑαυτῶν πλείους ἰσάνων ἐκ τῶν βασιλικῶν καὶ τῆς ἑταυρίας καὶ τῶν τετραμαυρῶν, οἷς οὐκ ἦν καὶ Ἀλέξιος ὁ πειράβαιος καὶ δραγγάρως τῶν δρόμων ὁ Μουσεὺς μετὰ τῶν ἰσάνων αὐτῶν — ἦν δὲ ἑ τῶν ημετέρων ἰθρυαίς. Διαπίπτοντες οὖν οὕτω τὸν ἰσάν ἔν τοῖς πεδούσι καὶ χαμαιλοπέρας τόποις τῶν Πηγῶν, τῶν Βουλγάρων ἀποθεν ἀνακαθόντων ἐκείνων καὶ βῆν ἡλιεσμένω δοῦμῳ καὶ φοδερῷ καὶ σφοδρῶτατος ἐπιλασόντων κατ' αὐτοὺς, περιεπὴν φεύγει μὲν Ἰωάννης ὁ βραβύλας, σφάττειται [δὲ] ἐπὶ τῶν οὐρανῶν Φωτεινὸς ὁ καὶ Πλατυπόδη (εὐδὲ καὶ πολλοὶ ἕτεροι μόλις οὖν διασωθέντες ἤλθον φεύγων ἕνατος μετὰ δεδυσμένος καὶ Ἀλέξιος δραγγαίριος ὁ Μοροσλὲ καὶ μὴ ἰσχύσας τέλειον ἀνελθεῖν ἐπὶ τῆν καὶ δρόμονος ἀποκρίθων, αὐτῶν ἐν τῇ θαλάσῳ οὖν τῶ αὐτῶν προπορευθέντων ἀπεκρίθη). Ἡ Ἀργεῖοι δὲ ἐν τῇ κασιτέρῳ φεύγοντες διωκόμενοι Πλάτῳ καὶ τῶ (λουδῶν) ἴσων πλείους, οἱ μὲν τὰς τῶν πολεμίων γέρας φεύγοντες ἐν τῇ θαλάσῳ ἀποκρίθησαν ὅτι δὲ ἀδύνατον γινώσκοντες παρατάσσειν οἱ δὲ γὰρ Βουλγαροῦς (αἰχμαλώτων) ἀποκρίθησαν. Οἱ δὲ Βούλγαροι μὲντοι τὸν καλλίονα ἔχοντας οὐ τε πάλαια τῶν Πηγῶν ἐπιπορεύσαν καὶ τὸ Στενὴν ἄπαν κατέβησαν. (Ὅπως

15. Bulgarii opожаряват дворците при Изворите

V, 10, 9. Симеон отново тръгна на поход срещу ромите¹ и като изпрати българска войска заедно с Кавкан, Миния² и други, заповядал им какъто се може по-бързо да настъпят срещу столицата. Те минали през планините и стигнали до Манглава³. Император Роман се научил за техния поход и като се опасявал да не би да опожарят при настъпването си дворците при Изворите⁴ и Стево⁵, изпратил ректора Йоан заедно с Лев и Пет, наречени Аргировци, които водели със себе си достатъчно войска от императорските войници от хетерията и от тагмите на императора. С тях бил и патриций и друнгарий на корабите Алексей Муселе с войниците си. Това било през петата седмица на постите⁶. И тъй, когато те наредили войската в равните и по-високите места при Изворите, българите се появили отгоре въоръжени и с неясен и страшен вик се спуснали с все сила срещу тях. Ректорът Йоан веднага избягал, а Фотин, синът на Платипод, който го заднищавал с оръжие в ръка, бил убит, както и още много други. Ректорът, който едва се спасил⁷, се качил на дромон⁸. Бягайки в пълно въоръжение, дошъл и друнгарият Алексей Муселе, но като не можал да се изкачи съсем до палубата на кораба, паднал в морето заедно със своя протомандатор⁹ и се удавил. Аргировците пък се спасили с цялство в крепостта. А корабите, както и цялата останала войска — едни се издвали в морето, бягайки от ръцете на неприятелите, други станали плячка на техния меч, трети пък паднали в български ръце. Българите пък, без да срещнат никаква съпротива, запалили дворците при Изворите и опожарили целия Сте-

¹ Ἰσοστάθειας εἰς τὸν δρόμονα ἤλθε δὲ φεύγων ἕνατος καὶ Ἀλέξιος ἡ. cont.

¹ Докато изпратената от Симеон войска действувала успешно към Цариград, самият той потеглил с главните си сили към Одрин (921). Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 421—422. ² Кавкан и Миния са дадени тук като собствени имена. Приема се, че това са първобългарски титли: *καταδούκος* — един от първите вельможи на българския владетел и *μαγιστρός* — първият измежду конярите. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 421, бел. 2. *Moravcsik*, Byzantinoturcica, II, p. 157, 189. ³ Това местно име не е отъждествено. ⁴ Дворците при ч. нар. Животворни извори *τῶν Πηγῶν*, квартал на Цариград на изток от левия бряг на Златния рог, дн. Кастън пана в Галата. Вж. *Jania*, Constantinople byzantine, pp. 141—142. *Златарски*, История, I, 2, стр. 422, бел. 1, неточно го идентифицира с дн. Балчик при Свишривската врата. ⁵ Така византийските автори общително наричат Босфора. Срв. *Jania*, op. cit., p. 437; *Златарски*, История, I, 2, стр. 422, неточно приема, че при този поход българите, след като изгорили дворците при Изворите, които според него се намирили заедно от Свишривската врата, спомнарили какъто по Златния рог. При похода на българските войски отсуствували с. нар. Пера или Галата, отидали до Босфора, източно от Златния рог. Неизобразителност произлиза от това, че има: 1) дворци при Извора (*τῶν Πηγῶν*) заедно от Свишривската врата (дн. Балчик), срв. *Jania*, op. cit., pp. 141, 413, и 2) дворци при Изворите (*τῶν Πηγῶν*) отвъд Златния рог в дн. Галата (*Jania*, op. cit., pp. 141—142). Тук в текста вероятно става дума за вторите дворци. ⁶ Между 11 и 18 март 921 г. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 422. ⁷ Вероятно местото е изоредено. Превеждаме според съответния текст у Theoph. Continuatus. ⁸ Вид гира военен кораб. ⁹ Протомандаторът предавал на войската наребите на главнокомандувачия. Срв. *De Cange*, Glossarium, s. v.

ἄρα ἐπὶ τὴν ἀβουλίαν καὶ ἀπειρίαν δημοσίηται σύμμι-
χον ἔχουσα). (pp. 819₁₃—820₁₃)

16. *De Sactikio a Bulgaris profligato et
culnerato*

V, 10, 12. Ἰουλίῳ δὲ μηνὶ τῶν βουλῶν καὶ
ἐπιτορευομένων καὶ μέχρι τῶν τῆς ἁγίας Θεο-
δώρου παλατίου ἐλθόντων καὶ πῶτα πρὸς παρε-
δρῶν, εἰς ὄριστον ἢ βασιλεὺς Ῥωμαῖός (τοῦς)
τῶν τελευτῶν ἄρχοντας ἀπεπέμψαν, ἀνεόντες αὐτοῖς
καὶ τοῦ ἰερωμένου Σααβῆ, καὶ παρήγαυ τοῖς τοῖς καὶ
πρηνεῖς καὶ τῶν ἐκείνων ἐξελθόντων καὶ τῆς
πατρῆδος ἐπιτορευομένων αἱ δὲ συνέθεντο ἐπιτορευ-
οῦντες. Τῇ οὖν ἐπιτορευομένη μετὰ τοῦ
βασιλέως ὁ πρηνεῖς Σααβῆς ἀληθῶς οὖσαν τῆρ
ἐκείνῳ πρὸς (τε) καὶ ἀνδρείῳ ἀπέδειξεν ὁμοθυ-
μῶν τῶν Βουλῶν γένεσιν καὶ εἰς τὸ στρα-
τιδικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς ἐκείνους ἐπέ-
στειλεν. Μετὰ οὖν οἱ Βούλγαροι τὸ γεγονός ἐπι-
τορευομένη ἐν τῷ στρατιδικῶν καὶ πόλεμον ὑπερ-
επὶθῆναι, πρὸς τὸν Σααβῆν οὖν εἰς τῶν ἐπι-
τορευομένων. Ὁ δὲ ἐκείνῳ γεννητός ἀρπυζόμενος, πολ-
λοὺς ἀνελόντων ἐν ἐπιτορευομένη ἡδύσταν πρὸς τὸ
ἀληθῶς τῶν πολεμίων, μετὰ τὸ ἐπιτορευομένη ἐν
χαλκῶν καὶ εἰς τῶν ἡμέων, πρὸς τὸν δὲ τῶν (ἐπι-
τορευομένων) παραξένων διακρίων, τὸ ἐπιτορευομένη ἐν
τῇ ἡμέῳ ἐπιτορευομένη, παρῶν κατὰ τῆς ἡμέρας καὶ
τοῦ μηνὸς μάλιστα οὖν τοῦ ἡμέων ἐν τῆς ἡμέρας ἐπι-
τορευομένη ὑπερπρὸς τῶν ἐκείνῳ χεῖρα διακρίων
μέχρι τῶν βλαστάνων καὶ τελευτῶν ἐν τῇ ἡμέῳ οὖν,
καθὼς τῆς πληγῆς οὖν, τῇ πρὸς ἐπιτορευομένη.

17. *Romani Adrianopoli a Bulgaris relicta
iterum possuntur*

V, 10, 15. Τοῦ πατριάρχου τοῦ ἐπιτορευομένου
Μεθοδίου Ἀδριανουπόλεως στρατιδικῶν, χρυ-
σίστον τὰ πολλὰ καὶ περιεβίβη τελευτῶν, ὁ
ἀπὸ τῶν κατὰ Βουλῶν ἀνδρείων ἐπιτορευομένων,
καὶ πρὸς τὸ Βούλγαρος Σιμεὼν οὖν πρὸς τῷ
στρατιδικῶν αὐτοῦ τῆρ ἐπιτορευομένη πόλεμον παρεξένων
καὶ χάριτον περιβίβη ἰσχυρῶς αὐτοῦ ἐπιτορευομένη
ἐπὶ δὲ τὸ εἶδος τοῦς ἐν τῇ πόλει ἐπιτορευομένη καὶ
λιμὸς ἐπιτορευομένη χεῖρα — οὐδαμῶς τῆρ εἶχον

нов. Ето колко е ужасно, когато не-благодар-
ушето и неопитността имат за съюзни-
цката.

16. *Sactikii biva razbit i ranen
ot bulgarite*

V, 10, 12. През месец юли българите¹ от-
ново тръгнаха на поход и като стигнали до
дворците Св. Теодора² предали в тях
на огън. Тогавя император Роман свика на
обяд началниците на тегмите, с които бил
и Сактикий, ободри ги и ги настърни да
излязат срещу неприятелите и да се бият за
родината си. Те обещаха с готовност да
умрат за неговото царство и за християните.
И тъй споменатият Сактикий, който бил
въоръжен от императора, показва на другия
ден, че и верността и смелостта му са ист-
ински. Той се явил в тила на българите и
като се втурнал в лагера им, избил всички,
които се намирали там. Когато българите се
научили за ставалото, върнали се в лагера
си и като запознали сражението, обърнали в
бягство Сактикий, който бил с малко вой-
ници. След като избил мнозина в героичка
борба, той не могъл да издържи повече
срещу неприятелската войска и като отпус-
нал юздите на коня, ударил в бяг. Когато
преминал през една река, която тече на
това място, конят му загнвал в тинята и той
бил ранен в седалището и в бедрото. Конят
му с мъка бил измъкнат от блатото с по-
мощта на неговите подчинени и Сактикий
бил пренесен до Влахерните, където бил
сложен в Светата ракла³. Тъй като ударът
бил смъртоносен, през нощта Сактикий по-
чинал.

17. *Византиците отново вземат на-
оставения от българите Адрианопол*

V, 10, 15. Когато стратег на Адрианопол
бил патрицият по црякор Морозев, превъз-
ходен във всяко отношение и способен мъж,
който се бил проявил с най-много подвиги
срещу българите, българинът Симеон отново
обкръжил казанния град с цялата си вой-
ска⁴. Като построил наоколо окоп, той здра-
во го обсадил. След като се свършила хра-
ната на гражданите и започнал да ги мъчи
страшен глад, понеже отникъде не могли да

¹ През м. юни 922 г. Вж. *Златарски*, История I, 2, стр. 434. ² Дворецът и църквата Св. Теодора се намирали в близост на Златния брег. Св. *Janin*, op. cit., p. 144. ³ Църквата във Влахерните църква Св. Евстратий. Вж. *H. H. Комнаков*, Византийские церкви и памятники Константинополя, Одесса 1886 г., стр. 18-21.

⁴ *Симеоновски*, История, стр. 226, описва обсадата и превземането на Одрин към 923 г., докато *Златарски*, История, I, 2, стр. 425, 435, 448-449, смята, че обсадата започнала през 921 г., а градът бил превзет в 922 г.

ἀληθῶς, βλέπει δὲ τὰ ἔργα μηδραῖος τοῖς λόγοις συμπίπτουσα ἴδιον μὲν γὰρ θεοσεβοῦς ἀνθρώπου καὶ χριστιανῶ ἐκ τῆν εὐσεβείᾳ καὶ τῆν ἀγάπῃ ἀσπίσθη, ἕτερον „ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν“ καὶ λέγειαι, ἀσεβοῦς δὲ καὶ ἀπίστου τὸ χεῖρον ἀγαθῆς καὶ αἵμασι ἀθέως ἐκχεομένου· εἰ μὲν οὖν ἀληθῆς χριστιανὸς ἱστέριος καθὼς περιπροσηγορηθεὶς, οὐκ ἔσθι ποτε τὸς ἀθέως ἀγαθὸς καὶ τὸς τῶν ἡνοσίτερον αἱμάτων ἐκχέου καὶ σπείσει μετ' ἡμῶν τῶν χριστιανῶν τῆν εὐσεβείαν, χριστιανὸς καὶ οὐτὸς οὐ καὶ ὀνομαζόμενος, καὶ μὴ θέλει κολύμβησαι χριστιανῶν δεξιῶν αἵμασι ὁμοπίστου χριστιανῶν ἀνθρώπου· εἰ καὶ ἀπὸ τῶν, θέλειται προσδοκῶν τὸ ἀνέστασαν καὶ ἀντιπρόδοσαν σήμερον ἱστέριος καὶ αἵμασι εἰς κλόν διαλυθήσῃ εἰς πηγάς ἄνω καταβέσει τὸ φεῦγαις ἐκ τῶν λόγων δόσεως τῆν θεῶν ἐκ τῶν ἀπελθῶν ἕτερον τῶν ἀθέων ἀγαθῶν, ποιῶν προσώπου τῶν φοβεροῦ καὶ δουλοῦ ἑτασίου κρηῶν; εἰ πλοῦτον ἔργῳ πάντα ποιῆς, ἐρῶ σε κατακόου τοῦ ἐπιθυμομένου ἐμπλήσω, μόνου ἐπίσεως εὐρδεξιῶν (σοῦ), ἄσπυα τῆν εὐσεβείαν, ἀγάπῃ τῆν ἡρότητα, ἴσο καὶ οὐτὸς ἴσον ζήσης εὐσεβείαν καὶ ἀσπίστωσαν καὶ ἀσπίστωσαν, καὶ οἱ χριστιανῶν παύσονται κασι τῶν συμφορῶν καὶ σπείσονται τὸ χριστιανῶν ἡσπυῶν· εἰ θέμις γὰρ αὐτοῖς ὄρεον ὄπλα καὶ ὁμοπίστου· Τοιαῦτα οὖν εἰπὼν ὁ βασιλεὺς ἐσήχησεν. Αἰθερθεὶς οὖν ὁ Σιμεὼν τῆν τοῦτον κωνσταντῶν καὶ τοῖς λόγοις (αὐτοῦ) κατένευε τῆν εὐσεβείαν καὶ ἀσπίστωσαν· ἀσπίστωσαν οὖν ἀλλήλους διαχωρήθησαν, δῶσεως μεγαλοπρεπέως τοῦ βασιλέως δεξιοσπυμένου ἐν Σιμεῶν.

22. Ὁ δὲ τότε συμβέβηκε, διαγίγνεται κωνσταντῶν καὶ οὐκ ἐκ τῶν κωνσταντῶν εὐσεβείαν παύσονται· ἴσο γὰρ ἀσπίστωσαν, τῶν βασιλέων ὁμοπίστου, ἀσπίστωσαν αὐτῶν ἡσπυῶν, κληῶν τε καὶ πρὸς ἀλλήλους συμβέβηκε καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀσπίστωσαν, καὶ τῶν μὲν ἐπὶ τῆν πόλιν ἰσπυῶν, τῶν δὲ ἐπὶ τῆν εὐσεβείαν διασπίστωσαν. Τοῦτο οἱ βασιλεὺς καὶ τοιαῦτα σπείσονται οὐ καλὸν ἔσπυα σπείσονται ἀσπίστωσαν γὰρ ἐπὶ εὐσεβείαν ἀσπίστωσαν, ἀσπίστωσαν ἔσπυα. Σιμεῶν δὲ τὸ πρὸς σπείσονται κατὰ τῶν τοῦτον βασιλέως ἀσπίστωσαν οὐκ ἀσπίστωσαν (ἐξέσπυα τε αὐτοῦ τὸ εἶδος ἐπὶ τε εὐσεβείαν καὶ τὸ ἀσπίστωσαν τὸ φρονημῶν). (pp. 824^r - 828^g)

19. De Constantino, Boilae filio

V, 10, 26. — — — Περὶ γὰρ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τῶν Βοίλα ὁ τῆς τραπεζῆς, ἀσπίστωσαν καὶ εἶδος ὁν αὐτοῦ,

¹ В началото на списъка се съобщава за едно съвместно гониме император Фома Лакавия, подготвено наскоро след смъртта на патриарх Николай Мистик (925) от параднаста Фоан Мистик. Споменатият тук Кωνсτανтин бил обичан като съучастник в това съвместие. ² Лично име Боила произлиза от прабългарската дума *Boilas*. ³ Началник на императорската трапеза. Срв. *Di Cange, Glossarium*, s. v. *ὁ ἐπὶ τῆς τραπεζῆς*

ти никак не отговарят на думите. Свойствено е на благочестивия човек и на христианина да обича мира и любовта, защото „бог е любов“ и така се нарича; а на неблагочестивия и на неверника е пристъщо да се радва на кланетата и на проливането на невинна кръв. И тъй, ако ти си истински християнин, както сме чули, спри вече несправедливите убийства, спри безбожните кръвопролития и свлочи мир с нас християните, понеже и ти си християнин и така се наричаш, и недей иска да се осквернява десницата на християнин с кръвта на тези едносерци. И ти сам си човек, който очаква смърт, възкресение и въздаяние; днес си жив, а утре на прах ще се разпаднеш. Една огненца ще угаси цялата ти дървост. Как ще се оправдаеш за несправедливите убийства пред бога, когато отидеш там? С какво лице ще се изправиш пред страшния и справедлив съдия? Ако правиш това от желание за богатство, аз до пресвета ще задоволя желанието ти; само спри десницата си, обикни мира, полюби съгласието, за да живееш и ти сам мирен живот, без кръви и без грижи, а и християните да си починат най-после от беди и да престанат да убиват християни. Защото не им е позволено да вдигат ръце срещу едноверците си.“ След като казал това, императорът млъкнал. А Сιμεων, засрамен от неговото смирение и от думите му, се съгласил да сключат мир. И тъй те се прегърнали и се разделили, след като императорът удостоил Сιμεων с великолелни дарове.

22. Ще ви разкажа и какво се случило тогава — нещо странно и необикновено за тези, които знаят да тъкмуват тези неща. Казват, че докато императорите разговаряли, два орела прелетели над тях, извръщали, доблизали се и веднага се разделили един от друг: единият отишъл към столицата, а другият отлетял над Тракия. хората, които внимателно наблюдават тези работи, смятали, че това не е добро знамение; те казвали, че двамата ще се разделят, без на дойват до споразумение относно мира.

Сιμεων, като пристигнал в своя стан, разказал пред великожите си за мъдростта и скромността на императора и превъзнасял с похвали вида му, силата му и нескършимия му дух.

19. За Кωνсτανтин, син на Боила

V, 10, 26. — — — Избягал също и Кωνсτανтин,¹ син на Боила², трапезит³, не-

καὶ τὸν Ὀλίμπου καταλεβόν, τὸ μοναχικὸν (καὶ αὐτὸς) ἀγγίρα ἐνδύσκει. (р. 829₉₁₋₉₂)

20. *Symeon moritur Petro filio herede in imperio relicto*

V, 10, 28. Μισὸν δὲ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἡμεῖς, Συμεὼν (ὁ) ἄρχον Γιουλγαρίας ἐτελέτησε, Πέτρον υἱὸν αὐτοῦ προβαλόμενος ἄρχοντα, ὃν ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἔσχε γυναῖκα, τῆς ἀδελφῆς Γεωργίου (τοῦ) Σουρσουβούλη, ὃν καὶ ἐπέστερον τοῖς λαοῦσι πατρὶν ὁ Συμεὼν καταλείπει· Μιχαὴλ δὲ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς γενόμενος ἀπέλασε μοναχὸν Ἰωάννην δὲ καὶ Βενναμίν, αἱ τῶν Πέτρον ἀδελφοί, ἐν ποσῇ ἐκκοροῦντο Βουλγαρίῃ.

20. Τοῦ πάλαι οὖν ἔθνη τῶν Συριῶν μνησθέντα τελευτῆν, ὅτι Χριστόφοι καὶ αἱ λοιπὴ ἔσχεσαν κατὰ Βουλγαρίαν ἐβουλεύσαντο ἡμῶν δὲ οὖν ἄρχον τὸ Βουλγαρικὸν ἔθνος ἰσχυρῶς ἐκαύσαντος, ἐδέδισαν μὲν καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων τὴν ἀρχὴν, ἐδέδισαν δὲ πλέον τῶν Ῥωμαίων ἐβουλεύσαντο οὖν ποιησάμενοι κατὰ Ῥωμαίων ἐσχευασμένα καὶ ἃ Με μεθόντα καταλαβόμενοι, γέρον, ὅς ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπισημοῦντες ἐπὶ τα μνησθέντες οὖν μέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐσχευασθέντα, ἀποστέλλουσι Πέτρον καὶ Γεώργιον κλητῶν τῶν ποταμῶν Καλαϊδῶν ἰσχυροῦντων τῶν Ῥωμαίων, ἀρμενικῶν, χριστοφοῦλλων ἐπισημοῦντων διαρῶντες [ἴδ]ε τι ἐν αὐτῶ ὅς τῶν μετὰ (τῶν) Ῥωμαίων ἐπὶ τῶν ἀποστέλλοντα καὶ πρῶτοντα ταύτη σενθῶντα εἶδον ὅδ' ἄρα δέ, ἀλλ' εἶχε μολόντα, καὶ γυναικῶν ποσῶν ἀνάλλαγμα.

гов¹ близък и приятел. Като отишъл в Олимп, и той надянал монашеското рaso.

20. *Symeon umtra, sed nato ostavit za svoj naslednik sina si Petar*

V, 10, 28. На 21 май, петнадесети индикт,² умрял предводителят на България Симеон, след като оставил за владетел сина си Петър, когото имал от втората си жена. Тя била сестра на Георги Сурсувул,³ когото Симеон оставил и за настойник на дeцата си. А Михаил, роден от първата му жена, той подстригал за монах⁴ Братята на Петър, Иван и Беннами⁵, още се обличали в българска носия.⁶

20. И тъй околните племена, именно хърватите⁷ и останалите, като научили за смъртта на Симеон, замисляли да тръгнат на поход срещу българите. Понеже глед със скакалци страшно измъчвал българите, то те се страхували от нападението и на другите си съседи, но още повече се страхували от нахлуването на ромейте. Тогава, след като направили съвещание, те се отправили на поход срещу ромейте и пристигнали в Македония, за да вляшат, както изглежда, страх на ромейте.⁸ След това, като разбрали, че императорът възнамерява да тръгне на поход срещу тях, Петър и Георги изпратили тайно някой си монах на име Калокир, арменец по произход, със златопечатно писмо, което гласяло, че те желаят мир с ромейте и че са готови да се споразумеят за мира.⁹ И не само това, но ако [ромейте] искали, щели да съпознаят и брачен съюз.

¹ Т. е. на паразитната Йоан Мистик.

² 927 г. За събитията срв. *Златарски, История*, I, 2, стр. 512—515.

³ За името Сурсувул, срв. *Moravcsik, Byzantinoturcica*, II, p. 290. ⁴ Причините, поради които Симеон отстранява от управлението първия си син Михаил, са неизвестни. Срв. *Златарски, История*, I, 2, стр. 516.

⁵ Петър, Иван и Беннами, който носел още и името Боян, били деца от втория брак на Симеон. За името Боян (*Boianos*) се приема, че е от прабългарски произход. Срв. *Дуринов, Проучвания*, стр. 8—11.

⁶ Изразът „българска носия“ вероятно се противопоставя на „ромейска носия“ или ромейско облекло, което било въведено в българския царски двор още при Симеон. Това състояние обикновено се тълкува като проява на известна смирителна от страна на Петровите братя срещу византийското влияние, което проникнало в България още през първите години от управлението на Петър. Срв. *Златарски, История*, I, 2, стр. 510, бел. 2; *В. Гелетин-Байлдин, Дни владения на византийското влияние върху българското облекло през първата българска държава*, стр. 304. За облеклото на старите българи срв. също *Дуринов, Проучвания*, стр. 10, бел. 2.

⁷ Според *Златарски, История*, I, 2, стр. 519, решва завлаха от страна на хърватите по това време не е имало, тъй като войните между Симеон и хърватите завършили с мир. Но понеже летописецът знаел за несполучливия Симеонов поход срещу тях, той предположил, че след неговата смърт те и техните съседи ще почнат встъпвателна война срещу българите.

⁸ Според данните в житието на Мария Нова при този си поход българите срещали до основи завещаните от Симеон градове в Източна Тракия. Вж. *Г. Баласчев, Новые данные для истории греко-болгарских войн при Симеоне*, ИРАИК, IV, 1899, стр. 197; *Златарски, История*, I, 2, стр. 521, счита, че тук става дума не за отделен поход, а за многократни или продължителни на военните действия веднага след смъртта на Симеон. Срв. Гръцки извори за българската история, т. V, София 1961 г., стр. 80, бел. 3.

⁹ Предложението за мир било направено не само поради дипломатичните тук природни бeстeвия. Продължителите и тежки войни на Симеон разорили населението и предизвикали водостопански и паразитен иже, извършени през а септември-септември и други месеци *Златарски, История*, I, 2, стр. 519—520; *История на България*, т. I, стр. 122; *Д. Ангелова, Богомилството в България*, София 1961, стр. 86—87.

30. Τὸν τοιοῦτον μοναχὸν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος ἀμενέσθαι, παρεὶν ἀπέσταλε μετὰ δρόμου (ὃς Μισσηβείζ) εἰς μοναχὸν Θεοδοσίον ἐν Ἀρούσῃ καὶ Βασιλεὺς τὸν Ῥομῶν, τὸ εἰς εἰρήνην συλλάξαι τοὺς Βουλγάρους. Ὁ δὲ παραγενόμενος καὶ τὰ εὐαία συλλογόμενος ἐξήλθεν ἄνω Σιπυλίου Βουλγάρῳ δαΐ ξηρός. Ὁμοίως δὲ αὐτῶν κατελαβὲ καὶ Γεώργιος Σουρσοβύλιος. Καὶ παραγενόμενος ἐν Κ— πόλει, τὴν εἰρήνην ἐπέσειοτο καὶ συνήλλαξεν μετὰ τοῦ βασιλέως ποιήσας ἡμῶντος Θεοδοσίον δὲ τὴν ἑρμητικὴν Χριστοφόρου βασιλέως Μαρίας καὶ μετὰ τὸ ἐπὶ αὐτῆς ἡγεμόντος (Ἐτροφῆ καὶ Πέτρον) δαΐ αἰχμῶν μαρτυρήσαντι, σήμερον ποιήσαντες πρώτων ἀπὸ τῆς γενομένης εἰρήνης.

31. Ἀπεσταλὴν δὲ Νικήτας μέγιστος, ὁ συνπρωτοεὶς Ῥωμαίων βασιλεὺς, ἐπιστάσας καὶ ἀγαγὼν Πέτρον μέχρι τῆς πόλεως. Τοῦ Βουλγάρου οὖν Πέτρον καταλαβόντος, τῆς αἰῶνος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖός ἐαθέως ἐν Βλαχέρναις παρεγένετο καὶ τὸν Πέτρον ὡς ἐκεῖν ὀμιλοῦμενον ἐπέσειοτο τε καὶ καταπέσειοτο. Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους τὰ εὐαία συνήλλαξεν, ἐπωχάροισαν τὰ τε αἰχμῶν τῆς εἰρήνης καὶ τὰ γαμῶν συνήλλαξεν, μεσολεβήσαντες ἐν τοῖς (καὶ συνεχῶς διενεικόντες τὰ μετὰ Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων) τοῦ προτοβεστιάριου Θεοφάνους.

32. Ἐ δὲ τῷ Οκτωβρίῳ μηνὸς ἐξήλθεν ὁ πρωτοεὶς Στέφανος ἄνω Θεοφάνει πρωτοβεστιάριον καὶ Μαρίᾳ τῇ τοῦ Χριστοφόρου θυγατρὶ καὶ πόσῃ τῇ συγγενεῖ εἰς τὸν ναὸν τῆς εὐαίας Θεοτόκου τὸν τῆς Πηγῆς καὶ ἐβλέπων Πέτρον καὶ Μαρίαν καὶ τοὺς κληρικούς στεφάνους τὰς αὐτῶν ἐπιθρῶν κληρικούς, παρασηφονίστων Θεοφάνους πρωτοβεστιάριον καὶ Γεωργίου Σουρσοβύλιου, λαμπρὸς καὶ πολυκελοῦς γενομένης κραυγῆς καὶ πόσῃ τῶν εὐαίων τὰς γαμῶν φανερῶς ἐπιτελεθόντων, εὐχάριστε Θεοφάνει πρωτοβεστιάριος ἄνω Μαρίᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου ἐν τῇ πόλει.

33. Τῇ γ' τοῦ γάμου ἡμέρῃ ἐπέσειον ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖός εὐοχίαν λαμπρῶν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀπορίθμη τοῦ βασιλέως δρόμου, παρασηφονίστων εὐοχίαν οὐκ εὐοχίαν, ἐπὶ οὐκ εὐοχίαν Ῥωμαῖός ὁ βασιλεὺς, Πέτρος Βουλγάρους ἄνω Κωνσταντῖνον γαμῶν καὶ Χριστοφόρος ἄνω. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐπισσεῶν οὐκ εὐοχίαν παρασηφονίστων εὐοχίαν εὐοχίαν Χριστοφόρου, εὐχ' οὕτως Κωνσταντῖνον, ἔπειθε τῇ ἐπιθρῶν τῶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖός καὶ γάμου εὐοχίαν ἔσειοτο.

30. Императорът, като приел най-радушно този монах, веднага изпратил с дромон в Месемврия монаха Теодосий Арус и Василий Родий да уговорят с българите условията на мира. След като стигнали там и уговорили вадаскното, те тръгнали по суша със Стефан българина. След тях отишъл и Георги Суρсувъл. Щом стигнали в Цариград, сключили мир и поискали да направят договор с императора. Като видели дъщерята на император Христофор Мария, те много я харесали и писали на Петър веднага да дойде. А преди това дошли да съгласувателе относно сключения мир.

31. Магистър Никита, тъст на император Роман, бил изпратен да посредие и да доведе Петър до столицата. Когато българинът Петър пристигнал, император Роман се качил на една триера, пристигнал във Влахерните, и като видял дошлия при него Петър, прегърнал го. След като уговорили помежду си надлежните работи, те подписали мирния договор и брачия съюз; свидетел бил протовестиарий Теофан, който постоянно уреждал отношенията между българите и ромеите.¹

32. На осми октомври² патриарх Стефан³ заедно с протовестиарий Теофан, Мария, дъщерята на Христофор, и целия сенат отишли в храма на пресвета Богородица на Извора, благословили Петър и Мария и положили сватбените венци на главите им, при което кужували протовестиарий Теофан и Георги Суρсувъл. След като бил даден великолепен и изобилен обяд и след като били блестящо изгълвани всички сватбени обичаи, протовестиарий Теофан заедно с дъщерята на император Христофор Мария се върнали в града.

33. На третия ден на сватбата император Роман дал тържествено угощение на скелята за императорския дромон при Изворите, като я украсил с копринени постилки. Там пирували император Роман заедно със зет му Константин⁴ и синя му Христофор⁵ и българинът Петър. Понеже българите извънредно много настоявали най-напред да бъде приветствуван Христофор, а след това Константин, император Роман отстъпил на тяхното настояване и станало това, което те желали.

¹ За датата, която се взема участие в преговорите от българска страна, срв. *Zantopescu*, *Byzance*, I, 2, стр. 522, бел. 4. За изкуството на мирния договор срв. *van Mill*, стр. 525—526; *Rundman*, *History*, pp. 180—181. ² 927 г. ³ Цариградският патриарх Стефан II (926—928). ⁴ Константин VII Багренородни, който има жена от дъщерята на Роман Лакапи, Елена. ⁵ За приветствията към императора срв. *Fr. Dötger*, *Byzanz und die Europäische Staatenwelt*, Etbl., 1953, p. 172.

34. Ἐπειδὴ δὲ πάντα καὶ ἐπὶ τοῖς γάμοις συνετέλειθρον, ἔμελλε δὲ Μαρία ἦδη τὴν πρὸς Βουλγαρίαν οὐκ ἐπὶ ἀνδρὶ (···) Πέτρῳ (δὲδω) ὁδεύειν, οἱ τῶν γονεῶν μέγιστοὶ Ἐβδόμων συνεξήλθον αὐτῇ ἅμα Θεοφάνη πρωτοεπιστολῆν καὶ συνεταπεινέως ἄλλοις Πέτρῳ, ἐπειδὴ ἀπαύειν ἔμελλεν, περὶ αὐτὴν τῇ θυγατρὶ καὶ πολλὰ καταθώντες δάξαν καὶ βία εὐθεὶς ἐπὶ στείρῃ σπλήγγων κερκιδίον τὴν τε αὐτῆν γυμνὸν ἀποσάμενα κατῴκειν τοῖς ἀπὸ τοῦ γαμοῦ ἀποθέμενοι, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐπέσειρα Μαρία δὲ Βουλγαροῦσι παραδοθεῖσα κατὰ τὴν ἐπὶ Βουλγαρίαν ἀγίαν, γαίφωσά τε ἅμα καὶ λαομένη, λαομένη αὖν ἔφ' οἷς γόνον φιλίαν ἐπέσειρα καὶ βασιλεῖον οἶον καὶ στερηθείς τὴν γῆν προορροῦσι, γαίφωσά τε ἔκ βασιλεῖ προσποιούσθαι ἀνδρὶ καὶ δέσπονα Βουλγαρίαν προσηραδέθη. ἀγία τὸν πλοῦτον ἐκκομιζούσθαι λαομένη καὶ ποικιλίῃ καὶ ὑποκομῆν ἀναβλήσασθαι. (pp. 830, 834.)

21. Ioannes insidius Petro, fratri suo, parat

V, 10, 40. Πέτρῳ δὲ τῷ Βουλγαρῷ ἐπέδειν Ἰωάννης ὁ ἀδελφεὸς αὐτοῦ καὶ ἕτερον κερκιδίον τῷ Σημεῶν, καὶ φησὶν αὐτῶν αὐτῶν, ὁ μὲν πᾶσαι καὶ ἐκλείπειν φησὶν, οἱ δὲ λαοὶ τριτοῦσι οὐ τῶς τοῦτοῦσι ἐπιβάλλοντα. Ταῦτα δὲ πᾶσι ποιήσας Πέτρῳ τῷ βασιλεῖ Ρωμαῶν, ἀπέσειρα ὁ βασιλεὺς τὸν μοναχὸν Ἰωάννην, ὃς ἐργάτης ἔσται, προήσται μὲν ὃς πείρα ἀλλὰ τὴν κακοτημέναν ἀρχιεπιστολῶν. τῇ δὲ ἀληθείᾳ καταστῆν Ἰωάννην καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγαγεῖν (ὅ δὲ καὶ γέγονεν) εἰσελθὼν γὰρ ἅμα τῷ Ἰωάννῃ ἐν πλοῖον ἐπὶ Μεσημβρίας, ἔλθον ἐν τῇ πλοῖον καὶ μετ' οὐ ποτὴ τούτου τῷ μοναχῶν σήμα ἀποβήσαντος καὶ γυναικῆ ἐκζητήσαντος, δέδωκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς οἶον καὶ κτήματα πάμπαν καὶ γυναικῆ ἐκ τῆς αὐτοῦ πατρὸς τῆς τῶν Ἀρμενικῶν ἐκκομιζέσθαι, γάμον τε λαομένην ἐν τῇ τοῦ Καταραῶν οἰκίᾳ πεποιήσθαι, Χριστοφόρον βασιλεῖος καὶ Ἰωάννου μοναχοῦ, τοῦ γεροῦτος ἑβδόμων, παρῶν γενομένων. (pp. 837₁₈—838₁₀)

22. Maria, regina Bulgarorum, patriam suam cisitat

V, 10, 46. Ἡ δὲ εἰρημένη τῷ βασιλεῖ Ρωμαῶν ἐργάτη Μαρία, ἡ γυνὴ Πέτρῳ Βουλγαρῶν, πολλὰς ἐν τῇ πλοῖον εἰσβήσας, τοῦ τῶν ἰδίων πατέρα καὶ τὸν πᾶσιον ἀετῆς ἐπισκευηθεῖσα τελευτήσας δὲ

¹ Царската титла на българския владетел била призната с мирния договор от 927 г. Срв. *Златарски* История, I, 2, стр. 526, *Кωνσταντ.* История, I, 2, стр. 161.

² Понтийската земя включва се отначал към 928 г. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 536. ³ Византийска тема в Мала Азия, обхващаща планинската област на Армения и достигаша на юг до гл. Тавър, а на север включваща част от южния бряг на Черно море.

34. След като всички сватбени обичаи били изпълнени и Мария била вече на път да тръгне за България с мъжа си Петър, нейните родители и придружили до Евдомон заедно с протопрефектурата Теофан. След като обядвали там с Петър, когато дошло време за тръгване, те прегърнали дъщеря си и пролежали много съзвиз, което е редно при раздяла с мило чело. Прегърнали и зет си и като предали Мария в ръцете му, върнали се в двореца. Мария, предадена в български ръце, тръгнала за България, едновременно радостна и печална: опечалена, защото се лишавала от любимите си родители, от царския дворец и от общуването със своите сродници, но и радостна, защото се оженила за цар¹ и била провъзгласена за българска царица. Впрочем тя заминала, като взела със себе си и великолепни и разнообразни скъпоценности и изборни чевиз.

21. Иоанн подготвя покушение срещу брат си Петър

V, 10, 40. Против Петър българина било направено покушение от брат му Иван и други велможи на Симеон². След като били заловени, Иван бил бичуван и затворен в тъмница, а другите били подхвърлени на немалки наказания. Когато Петър съобщил това на император Роман, императорът изпратил монаха Иоанн, който бил ставал ректор, под предлог да направи размяна на заловените пленници, а в същност да вземе със себе си Ивана и да го доведе в Цариград (което и стана). Той се качил заедно с Иван на един кораб в Месемерия и пристигнал в столицата. Немного време след това [Иван] захвърля манахеското расо и поискал да се ожени. Тогава императорът му дал кѣща, много имоти и жена, която произхождала от собственото отечество на императора, Арменияк³. Той направил великолепна сватба в къщата на кесаря, при която кували император Христофор и монахът Иоанн, който бил ректор.

22. Българската царица Мария посещава родината си

V, 10, 46. Сиоменятата внучка на император Роман, Мария, жена на Петър българина, често идвала в столицата, за да види баща си и дядо си. Последният път дошла с трите

πειὰ κάδων εἰσῆλθε γ', ἦδη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Χριστοφόρου τελευτήσαντος¹ πλοῦτον ἴδον ποτὲ τῶν πάντων λαβόντες (πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν) συνέριον ἐπέστρεψεν. (p. 840⁹⁻¹⁴)

22. Ungari Thraciam invadunt

V, 10, 48. Ἐγένετο δὲ ἐπιπορεύσεια πρώτη τῶν Τούρκων κατὰ Ῥωμαίων ἰνδιαιπόνος ζ' Ἀπριλλίῳ μηνί οἱ καὶ καταδραμόντες μέχρι τῆς πόλεως Ἰλιδικῆς πᾶσαν Θρακίαν ψυχήν. Ἀσπιστὴν οὖν ὁ πατριάρχης Θεοφάνης ὁ πρωτοεβαστήριος καὶ παρακλητικὸς, μετ' αὐτῶν κατῆκε ἀλλόθεν, δεῖ καὶ θαυμάσιος καὶ οὐνεκὸς αὐτοῦ μελετῶν ὄρασις ἠθροῦλετο κατεπράξατο, πολλὰ κατ' αὐτῶν καὶ τῆ φρονήσει καὶ εὐνοσίῳ θαυμάσιος, ὅτε καὶ τὸ μεγαλόφρονος αὐτοῦ καὶ φιλόνητος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐπεδείξατο, μηδενὸς φοβόμενος χρίσματος πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων ἀνάγκην. (pp. 840¹⁰—841⁶)

V, 10, 53. Ἰνδικαίῳ δὲ α', Ἀπριλλίῳ μηνί ἐπιήθησαν πάλιν οἱ Τούρκοι μετὰ πλείστης δυνάμεως ὁ δὲ πατριάρχης Θεοφάνης ὁ παρακλητικὸς ἐξεβήκει σπουδῶς εἰσπραξίᾳ ἐποίησε μετ' αὐτῶν, ὁμοίως τῶν ἐργασιῶν ἀναλαβόμενος, ἐξ οὗ καὶ συνέβη ἐπὶ χρόνῳ εἰ τὴν ἡμέρην ἀποκλαθῆναι. (p. 844⁹⁻¹²)

V, 13, 8. Τῶν δὲ Τούρκων καταδραμόντων μέχρι τῆς πόλεως ἐν τῇ ἐσπέρῃ τοῦ πάσης καὶ ἰσχυρότων πᾶσαν τὴν Θρακίαν καὶ προῦσαν πολλὴν λαβόντων, ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῶν πατρῶων καὶ δομέστων τῶν ἐπινοήτων Πάππυ τὸν Ἀργυρὸν μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ σπαταγῶν τῶν βουκελλίων καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ θρωπῶν κατὰ πόδας αὐτῶν ἐβασίλευσε, οἱ καὶ πᾶσις ἐπακούοντες κατέσφαξαν αὐτοὺς, λαβόντες καὶ τὴν προῦσαν καὶ τὴν ἀρχαίων πᾶσαν. (p. 853⁹⁻¹⁰)

24. Tzimiskēs Bulgariam subigit

VI, 3, 4. Καὶ πάλιν ἐστράφη εἰς τὴν Κοκκωποπόλιαν καὶ ἐστράτευεν ἕως τοῦ Δοκτοβῆ καὶ ἐπέστρεψε μετὰ τῆς πόλεως καὶ Ρουζιχρόν καὶ κατέλαβε σαρδάκις καὶ στρατηγὸς Βολεγῆ ἔδωκεν ἔργον εἰς βίος μεγαλοπλοῦτος καὶ ἐξουσιῶν αὐτοῦς ἴσως ἐπιτελέσασαν τὸ βῆμα τῶν πατρῶων.

си деца, когато баща ѝ Христофор бил вече починал¹. И тъй, след като получила от дадо си голямо и оپرнательно богатство, тя си заминала с почести.

23. Маджарите нападат Тракия

V, 10, 48. Първият поход на турците срещу ромите станал през месец април, седми индикт². Те, като нахлули чак до столицата, опленили всичко живо в Тракия. Патриций Теофан, който бил протовестиярий и параклистик, бил изпратен да свикне споразумение с тях. Като преговарял необикновено умело с турците, той постигнал това, което желал, и предизвикал възхищение у тях с благоразумието и спитността си. Тогава и император Роман проявил своето великодушие и човеколюбие, като не пожелал никакви средства за откупуването на пленниците.

V, 10, 53. През месец април, първи индикт³, турците отново вахлули с огромна войска. [Насреща им] излязъл параклимометът патриций Теофан, който сключил с тях договор за мир, като ввел заложници измежду първенците им, след което мирът бил запазен в продължение на пет години⁴.

V, 13, 8. На празника Пасха турците нахлули чак до столицата, опустошили цяла Тракия и взели голяма плячка⁵. Императорът веднага изпратил по пегите им патриций и доместик на екскувипите Пот Аргрив с неговия отред и със стратега на темите Букелариий, Опсикон⁶ и на Тракезийската тема. Те ги нападнали нощем и ги избиха, като им отнели и цялата плячка, и всички пленници.

24. Цимисхий покорява България

VI, 3, 4. След като се върнал отново в Цариград, [Цимисхий]⁷ тръгнал на поход чак до Дунав⁸, избил много мъжеди татари⁹ и българи, сразил сатрапи и стратеги като лъв, който се спуска срещу едри волове и ги разкъсва. Тогава водата в реките се

¹ Това посещение на българската царица Мария-Ирина в Цариград станало през 931 г. Срв. *Златарски, История*, I, 1, стр. 535—536.

² Нападението било извършено през пролетта на 934 г. Срв. *Мутафчиев, Маджарите и българо-византийските отношения през третата четвърт на X в.*, стр. 14.

³ Т. е. 943 г.

⁴ *Мутафчиев*, пак там, стр. 15, приема, че тогава Византия се задължила да им дава дан.

⁵ При това ново нападение, предвидено през 956 г., маджарите прекосяли цяла Тракия и достигнали до околностите на Цариград. Срв. *Мутафчиев*, пак там, стр. 17.

⁶ Опсикон — тема в Североизточна Мала Азия, около брега на Мраморно и Егейско море. По времето на император Лъв III от западната част на Опсикон била образувана темата Букелариий.

⁷ Император Иван I Цимисхий (958—970). Д. *Византийска мисъл* (VI, 8, 3) се говори за походите на Цимисхий в Сирия и Финикия.

⁸ През пролетта на 972 г. Цимисхий потеглил срещу Преслав, зашищаван от войските на Светослав, които действували в съюз с българите. Преслав бил превзет за два дена и минал под властта на Византия. Срв. *Златарски, История*, I, 2, стр. 606—613; П. *Мутафчиев, Руско-българските отношения при Светослав, Семипалатен Кондаковичант*, IV (1931), стр. 85 сл. Срв. *Острогорски, История*, стр. 281, който латиря този поход през 971 г.

⁹ С „татари“ тук са казвани Светославовите руси. (Първото голямо нападение на татарите в Европа станало през 1240—1242 г. Срв. *Moravcsik, Byzantinoturkica*, I, p. 102. Упоменаването на вместо им в текста свидетелствува, че той е съставен след тази дата.)

¹⁰ Турците нахлули на българската територия, т. VI

иόν εις αίμα, καί αἱ Ῥωμαῖοι ἐχώσενον εις τὸ Ἴουστον τὴν παραπάνω, καί τὰ βασιλεῖα σφύρηρα ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς ἕως εις τὴν Ταυριανὴν καὶ ἐπὶ τὴν μετὰ Βουλγρῶν πόλεμον μέγαν καὶ ἀπῆρξεν ἴσως τὴν Προσθλίμην πόλιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον· κλειδίον ἦν ἡ βασιλεῖς τῶν Βουλγρῶν μετὰ μακροχρόνιον σφραγιστὴ καὶ κατέλασεν αὐτοῦς καὶ τὸν βασιλεῖον αὐτῶν καὶ ἐσώθη μετὰ νίκης Ἰσχυροῦς εις τὴν Κωνσταντινούπολιν. (pp. 865₂₀—866₅).

25. Regnum Basilii II

VI, 4, 1. Τῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ πέμπτης οὐρανίουκας ἑξήκοντα καὶ ἑπτὰ ἡμερῶν βασιλεῖος ὁ Βουλγροκράτης [μετὰ] Κωνσταντῖνος, ἐπὶ Ῥωμαίων, ἐπὶ 865. (p. 866₂₀—23)

26. Bulgari Thraciam invadunt

VI, 4, 3. Ἀλλὰ ὁ εὐθύνος καὶ ἡ κατὰ πόλιν ἐπέβη καὶ ἐνεμεσώθη τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀποθνήσκον καὶ τὸ τοιοῦτον καλὸν ὁ γὰρ Βάρδας ὁ οὐκίτης, ἀνθρώπος καὶ μέγας καὶ πολυμεκίστατος καὶ συγκυρῆς τοῦ βασιλεῖος, ἡμίστερε καὶ ἐστράτε φρούρα Ἰσχυρὰ καὶ ἐνέσχευε τὰ ἐπιση τῆς βασιλείας καὶ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ δυναστεία αὐτοῦ ἦν μεγάλη, καὶ φοβερὰ, καὶ ἐτάραξε τὴν χώρα τοῦ βασιλεῖος, ἀσπυρ εις τὸ πέρατος μετὰ πλοῦτων ἔσαν τῶν εἰρη καὶ ἀνεμεσώθη καὶ κλειδίον μέγας ἐπέβη δὲ ἡ μέγρη καὶ ἡ δυναστεία τοῦ κλειδίου ἐσώθησεν ζωὴν πόλιν, καὶ ἦσαν ἐμφύλιος σύγκυρσις καὶ τοιαυτὴ δυναστεία, ἡμερῶν αἱ Ἄραβες ἀδελφοὶ καὶ ἐξέβησαν καὶ κατέλασαν τὴν ἀνατολὴν, καὶ ὁ εὐθύνος Ῥωμαίων καὶ αἱ πόλεις εὐχρη μεγάλην ἀναταραχὴσιν ἐπὶ τοῦς Ἄραβινοὺς ἐξέβησαν δὲ καὶ αἱ Βουλγροὶ καὶ ἐσώθησαν τὴν ὀρθάνην καὶ ἀπὸ πέρας μετὰ τῶν ἦσαν τὸ κοινὸν πόλιν καὶ ὁ βασιλεῖς ἦσαν εις τὴν μέσην ὄσπερ ἀπῆρξεν μετὰ εις πολλοὺς ἄνεους ἢ πολλὴν εις δρακότων ἀνάμειξιν ἀλλὰ πόλιν ἐξυμνήσθησεν ἐνέσχευε γαλῆρη ἀπὸ χειμῶνος, καὶ ἐσώθησεν ἀπὸ τοῦ κλειδίου εὐθύνος καὶ ὁ μὲν Βάρδας ἐσώθησεν δεκαοκταὶ μετὰ τοῦ βασιλεῖος καὶ ἐνέσχευε ἀπῆρξεν μετὰ τῶν. (pp. 867₁₃—868₂).

27. Basiliius Bulgaros subigit

VI, 4, 5. Μετὰ δὲ οὐαὶ οἱ Βουλγροὶ εἰς ὄντως ἀδελφοὶ διὰ τῆς ἕως τὴν ἀνατολὴν ἀποθνήσκον τῶν παρατηρήσεων, κατεπάρτησαν καὶ ἡμερῶν πολλὴν γὰρ τῶν

¹ Развалина при пп. гр. Преслав в окрестности на Източна Стара планина. ² Става дума за Василий II (976—1026) и неговият сунурапетел и наследник Константин VIII (1025—1028), стъпнали на престола през 976 г. По време на Василий бил на осемнадесет, а Константин на пестнадесет години, фактически управител на империята бил естнухът параклимон Василий, който бил отстранен през 985 г. Затова някои автори приемат 985 г. като начало на управлението на Василий II. Вж. *Острогорски*, *История*, стр. 284 и бел. 1. ³ Сиреч Василий II. ⁴ Отделително-политическо движение на западна византийска провинция. Варда Склир относително между 976 и 979 г. Вж. *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 283 сл.; *Острогорски*, *История*, стр. 283 сл. ⁵ Поради липсата на документални данни не може да се определи с положителност за кой точно поход става дума тук. Може би авторът има пред вид движението на кимитиците. За събитията срв. *Златарски*, *История*, I, 2, стр. 640—645.

превърнала в кръв, ромеите достигнали до Дунавското крайбрежие и царският скипетър преминал с радост във вътрешността на Тартия. [Цимисхий] започнал с българите голяма война и довел [войските си] до Преслав¹, голям и многолюден град. Там бил царят на българите с многохилядна войска. Той покорил и тях, и тяхната столица и се върнал с голяма победа в Цариград.

25. Царуването на Василий II

VI, 4, 1. През 865 година от сътворението на света и 985 г. от божественото въплъщение се въздарили Василий Българоубиец и Константин², синове на Роман, [и управлявали] в продължение на 53 години.

26. Българите нахлуват в Тракия

VI, 4, 3. Но завистта и злото отново се намесили и създавали пречки на благородния му³ нрав и на толкова голямата му доблест. Защото Варда Склир, мъж велик, твърде опитен във войните и родственник на императора, се отметнал⁴, събрал силна войска и дръзна да вземе властта. Неговият бунт и силата му били големи и страшни и той застрашавал живота на императора подобно на бури и голямо въстание, които заварват в морето малък кораб. Тък като борбата и въстанието на Склир продължавали дълго време и била настъпала гражданска междусоборита и всеместна несигурност, арабите намерили стоден случай, излезли на поход и опустошавали Изтока. Ромейската земя и ромейските области били много изгорозени от асирийците. Излезли на поход и българите и нахлули в Тракия⁵. И от всяка страна напирали големи бедни. А императорът бил посред тях като агънце сред много вълци или пиле в уста на дракони. Но отново внезапно настъпило ясно време вместо бурия и вместо вълнение — спокойствие. И Варда се помирил с императора и те свързали голямо приятелство.

27. Василий II покорява българите

VI, 4, 5. Императорът, щом узнал, че българите, намирайки стоден случай поради замиланването на войските на Изток, са прегле-

Романоι, πόλιν ἐνεπέροθη θηροῦ δεσπότου καὶ ζήλον καὶ αἰδῶ ἐξέβη μετὰ ὀργῆς καὶ θυμώματος κατ' αὐτῶν καὶ ἔβησε τοὺς κτίματα ἐπι τῶν αἰμάτων αὐτῶν καὶ ἐρέμισαν πέλοδες ἐκ παρσίτου καὶ τὰ ζώατα, καὶ ὅπο τοὺς πολλοὺς σόρους ἐβόρυσαν ἢ γῆ καὶ ἐσορήσαν, καὶ τὰ σταθία καὶ τὰ κωπάρια τῶν Ρωμαίων ἀποτομήθησαν ὅσοι τὰ ὄσα τῶν βροχ' ἄρον καὶ ὅσοι τοὺς πολλοὺς τραηλοκοπηνοὺς αὐτῶν καὶ περιουσιῶσαν ὄφοβα καὶ ἀμακισμένοι μετ' αὐτομάτου αὐ Ρωμαῖοι καὶ παρεβίβησαν ὁ βασιλεὺς κέσσερ καὶ χέρος τῶν Βουλγάρων πολλὰ καὶ ἔβαλεν ἐπ' αὐτοὺς φούλαστρος ἰδιωτῶς τῶν Μασλαβῶν δὲ καὶ τὴν γῆσαν, ἐν ἣ ἦσαν ἡ βασιλεία τῶν Βουλγάρων καὶ εἶπεν ἐν αὐτῇ πικρῶσαι καὶ ἠθρομωθεὶς πολλοὺς καὶ χροσίον καὶ ἀερ' ἄρον ἄσπερον καὶ σέριματι καὶ διαδήματα καὶ ἀποσπασίους βασιλικῶς.

6. Ἰδὼν δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν μαρμάρων ἦν τοσαύτην βίαν καὶ οὐ τὸ φοβῶνται αὐτοῦ διεσθίην καὶ ἐρημώθη, ἐκράνισε πρὸς ἀλλῶν τὴν ἀλεξάντισον αὐτοῦ καὶ ἐπατήρησε ἐν μαρμαραίων θύλασ¹ ἐπὶ δὲ πάλιν ἐπεισύνεζε σιωπῶν ἄλλον καὶ προσμαλοποιῶν φοβῶνται ἔσαν, καὶ ἐξέβη εἰς πολέμους καὶ μάχας θυροῦ πρῶτον καὶ κωπίας καὶ ἐκλεσε τὸς κλειτούρας καὶ τὰ διαρκῆ, καὶ μὲν μετὰ τῆς μάχης, καὶ δὲ μετὰ κωπίας καὶ ζῆλου, καὶ ἐποικη χροσίονα μηχανῶν καὶ ἦρον τὸ φοβῶνται ὅσοι ἔσανε χροσίονα καὶ ἡλοζοπέθετον ἐπὶ τοσαύτου πλῆθους τὸ δὲ σπερῶσαι ἐσθίησε διὰ σιωπῶν, οὐ τὸ ἀποκλείση τὸν βασιλεὺς μετὰ τοῦ φοβῶνται αὐτοῦ, καὶ μηδὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐγγὺ ἔκρυσαν νὰ γλυμῶση ἡλθε γοῦν καὶ ἔσπεον κωπίαι εἰς τὰ σίνορα τῶν Ρωμαίων καὶ ἐσθί ἑσθῶ ἔσπεον ἦρον κέσσερ καὶ κωπίαι καὶ ζῆλου καὶ ἦρον μετὰ καὶ ὄρητὰ καὶ οὐκισθῶ καὶ χροσίονα μέσον τῆς Ρωμαίας καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἦρον κέσσερ εἰς, καὶ ἔδρασε αὐτῶν καὶ ἐβίβηλε φούλαστρον δεικνῶν καὶ ἐποικη καὶ ἡμῶσαν ἠθρομωθεὶς καὶ ἐκλεσε τὸ φοβῶνται ἢ αἰτία διὰ τὸ ἐξέβη ἐσθίησε καὶ ἠσπασίη τὸν βασιλεὺς.

7. Ὁ οὖν βασιλεὺς διὰ κωπίας εἶχε κωπίαι καὶ ἐκράνισε πάντα καὶ ἐσθίησε τὸν κωπίαι αὐτοῦ καὶ ἔνα διέβη κωπίαι ἀνδρείων καὶ ὄρητῶν ἔκρυσαν οἱ Ρωμαῖοι, οὐδὲν ἐπίμεινε ἔνα ἡλθῶσαν ἐσθίησε ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἔδρασε ἡν σιωπῶν ὄρητῶν, οὐδὲ ἠθρομωθεὶς νὰ ἀποκλείηται ἔσω εἰς τὸ κωπίαι καὶ νὰ κωπίαι εἰς ὄρητῶν κωπίαι ἀλλὰ τὸς κωπίαι τῆς κωπίαι αὐτοῦ τὸς κωπίαι κωπίαι ἐβόρυσαν, αὐτῶς νὰ κωπίαι καὶ δροσίαι τῶν αὐτῶν, καὶ ἡ κωπίαι αὐτοῦ ἐπὶ τὸν κωπίαι καὶ

зили и опустошили много ромейски области, отново се изпълнил със справедлив и силен гняв и отново стремително и с войски се отправил срещу тях и напил земята с тяхната кръв. Залели ги ручей и потоци [от кръв] и от многото убийства погреберала земята и се покрила с пепел, а мечовете и копията на ромейте се пригъбили от костите на варварите и от многото обезглавявания. Ромейте, въоръжени и невооръжени, тъпчели без страх българите. Императорът превзел много български крепости и земи и поставил в тях своя охрана Превзел и областта, в която се намирала столицата на българите, и намерил в нея много неща и съкровища: неизброимо злато и сребро, вени и корони и царски приваждности.

6. А предводителът на варварите, като видял толкова голяма сила и че войската му погивала и осиротяла, обузда малко своята надмънност и смирил варварската си дързост. Но след това отново събрал друга войска и повикал чужди наемници и се впуснал в боеве и сражения, пълен с гняв и заслепление, преградил теснините и проходите на едно място със стени, другаде с възета и дървета и направил изкуствени валове¹. Войската, която събрал², била триста и шестдесет хиляди души³ и той много се гордеел с толкова голямо множество. Преградил направил с намерението да попречи на императора да намери изход и да се изпълзне. Прочее той дошъл и попаднал близо до ромейската граница. Там, където залегнал, между Романия и българите, имало поле и големи реки, и големи, високи и стръмни планини, покрити със снегове. Имало само един изход, който той преградил и поставил силна охрана. Бил се чак до зазоряване и [тогава] дал почивка на войниците. Целта му била да направи внезапен излиз и да обгради императора.

7. Императорът пък, който имал персически съгледвачи, научавал всичко и ставал все непоколебим в своето решение. И за да покаже колко голяма доблест и смелост имат ромейте, той не дочакал онези да го нападнат и не се уплашил да стегне назад, нито пък предпочитал да се заключи вътре в двореца и да се скрие като нежна девойка. Косите на главата му, мазани някога с благовония, сега се покрили привори със сребро и роза и кожата му се нанукала от прах и пил, а лицето му почервяло от слънчевия пек. Той

¹ Вероятно тук се описва сражението в 1014 г. южно от с. Кюч, в Беласица. ² Вероятно Самуил. ³ Цифрата е преувеличена. Писмените при Беласица български войници били според Смилица Келдин 15 000, а според Коксвил — 14 000.

ἀπὸ τῶν ἰθακίων ἐκδόθη καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ ἡλίου ἀπέστειλε δὲ δύο στρατηγούς, ἔκαστον μετὰ καβαλοφόρων ἰθακίων, χιλιάδος β', καθὼς ἐθεώρουν, ἵνα εἰσέλθοντες ἀπὸ τόπων δυσβάτους καὶ νύ σέβοντες τὰ ὕψη ἀπὸ τῶν ἐπιπέδων εἰς τὸ ὄρος περὶ, ἔθθα οὐκ εἴχοντο οἱ βράχιοι προσοχὴν ἢ λογιζόμενοι, καὶ νύ κειμήσιον ἀπὸ τόπων οὐκ θέλοντες σέβοντες ἀπὸ τῶν πεδίων, ὁ δὲ ἕτερος στρατηγὸς ὁμοίως ἐτάθη νύ βάρη καὶ αὐτὸς δὲ ἄλλης νύ πύσης ἐπέμπετο εἰς τὴν γέφυραν, ὅταν ἐκείνη τὸν πόρον, καὶ νύ τοὺς δέκοντες οὕτως ἐπαδέξην, ὅταν οὐδὲ κἄν εἰς ἐξ αὐτῶν εἰπεῖν νύ τινὲν χιλιάσιν νύ βάρη μακρῶν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶπεν τὸ ἦρος καὶ ἐπ' αὐτὸ ἀνέβη μετὰ χιλιάδων ἡ' καὶ ἐγένετο μεγάλη βία. ἔπειτα νύ διαφύσαντες ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τοῖς καὶ ἐνοικησάντων καὶ κατέβη εἰς τὴν ἄλλην μερῶν καὶ ἐκρημάσασεν εἰς τὸν σὺνδεδεῶν καὶ κρητῶν καὶ οἱ Βουλγάρων ἦσαν πληροὶ, ἀλλ' οὐκ εἴχοντο εἰδμεῖν τὰς πύσεις, ὁ δὲ ἄλλος εἶπε καὶ αὐτὸς τόπων λίαν δυσκόλων καὶ δυσβάτους ὅμως μετὰ σκεπῶν πολλῶν ἐδέσθη οὕτως καὶ ἀπέβη ἀπὸ τοῦ ἑσθέρου μέρους, ἔθθα ἦν ἡ φύλαξις καὶ τοὺς ὄρον τῆς αἰγῆς ἔδεικνεν τὰ ἔργονα καὶ τὰ ποταμῖδιον τοῦ πολέμου καὶ ἐφοβήθησαν οἱ Βουλγάρων φόβον μέγαν εἰς τὸ ἀνέλπιστον γὰρ ἐπιβήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι οἱ ἐπέμπετο αὐτῶν καὶ ἐπέμπετο αὐτῶν καὶ ἄλλους μὲν ἐσημείων, ἄλλους δὲ ἐπέμπετο καὶ οὐδὲ τις ἐγίνετο ἀπὸ τῶν χείρων αὐτῶν καὶ οὕτως ἐγίνετο τὸ δῆμα καὶ ὁ βασιλεὺς ὄν ἔτοιμος μετὰ τοῦ φροῦτον εἰσῆλθε καὶ ἀπέβη μετὰ προθυμίας κατὰ τοῦ μεγάλου ἐπέμπετο φροῦτον, καὶ οὕτως ἀπερχόμενος κατ' ὄρον ἐπέμπετο τοὺς καβαλοφόρους ὅταν ἦσαν διὰ βίβλων, καὶ ἐπέμπετο ἕσπασεν καὶ μετ' ἄλλων πάλιν ἐπέμπετο ἄλλους ἐπέμπετο, βίβλων καὶ αὐτοὺς οὕτως, καὶ ἐπέμπετο καὶ αὐτῶν οἱ Βουλγάρων οὐκ ἐπιβήσαντες οὐ ἔχοντες βίβλων, ἦσαν ἀμέγαντα, καὶ ἐκαθέσαντο ὄρον φόβον τινὰ καὶ ὁ βασιλεὺς πάλιν ἐπιβήσαντες καὶ πρὸς ὄρον τῆς αἰγῆς ἔδεικνεν ἐπέμπετο εἰς αὐτοὺς ἕσπασεν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπέμπετο μέγαν ὁ ἐργασματομέγαν στρατηγὸς ὁμοίως καὶ ἐπέμπετο οἱ Βουλγάρων ἀπερχόμενοι καὶ βεβρωμένοι τοῦ ἔσπασεν καὶ ὄρον καὶ ἐγένετο ἡ σπῆρα καὶ ἡ ἀνέγκη αὐτῶν καὶ ὁ φόβος πολλὰ μέγαν καὶ οὐκ ἐγίνετο που ὄρον καὶ ἐπέμπετο εἰς τοὺς ποταμούς καὶ ἐπέμπετο καὶ κατέμπετο εἰς τὸν ἄλλον καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κατέμπετο καὶ ἐπέμπετο ἀπὸ τῶν ἰθακίων καὶ ἐπέμπετο ἀπὸ τῆς Ῥωμαῖος σπῆρας τῆς ἡμέρας ἐπέμπετο, καὶ χιλιάδας φαρμάκων καὶ οἱ ποταμοὶ ὄντα ὄρον ἐπέμπετο αἶμα, καὶ ὁ ὄρον αὐτῶν ὄρον, καὶ ἐπέμπετο οἱ Ῥωμαῖοι τὸς ἔσπασεν καὶ τὰ χερμῖα καὶ τὰ ὄρον καὶ τὸς ἀποσπασέντων Βουλγάρων, καὶ ἐγένετο γὰρ μεγάλη καὶ ἐργασματομέγαν εἰς θεόν.

изпразни двама стратези, всеки от тях с по дванадесет хиляди избрани конници, да намерят на всяка цена пътечки през непроходимите места, като водят конете си и се изкачат пеша на планината там, където варярите не подозирали и не допусkali, и също и да се спуснат от местата, през които щели да ги преведат водачите. По същия начин и на другия стратег било заповядано да тръгне и той по друг път, да върви право срещу стражата там, където пазела прохода, и да я нападне отзад, така че някои от тях да не може да даде заповед някой да се измъкне и да избяга. И първият стратег се отправил към планината и се изкачил на нея с дванадесетте хиляди. С голямо усилие успял да я премине за три дни. Пътувал и нощем, слезъл от другата страна и подслонил [войската] в гористо и скрито място. А българите били наблизо, но съвсем не подозирали за тях. И другият стратег намерил много изчисти и непроходими места. Все пак с голяма предпазливост ги преминал и слезъл от вътрешната страна, където била стражата. На разсъмяване засвирили с бойните тръби и тромпети. И българите много се уплашили от невадейната беда. Тогава ромеите се захвърлили върху тях и ги обкръжили, едни от тях набили, а други заловили. И нито един от тях не се измъкнал от ръцете им. По такъв начин те разрушили преградата. Императорът, който бил готов с войската си, потеглил и устремно настъпил срещу онази голяма войска. Вървейки така по пътя, той посрещнал конниците, които се движили като стража, и всички ги заловил. След малко срещнал отново други сто, които също били от стражата, и заловил и тях. Прочее българите, уповавайки се на своята стража, били безгрижни и си седели без всякакъв страх. А императорът отново тръгнал нощем и на разсъмяване внезапно врълетял върху тях. И скрилият се от другата страна стратег [ги нападнал] по същия начин. Българите били заварени невъоръжени и неразсъени и се опусkali на бегот. Настъпил сред тях омул и тревога и твърде голям страх. Те не знаели накъде да тръгнат, падали в реките, давели се и се избивали един друг. А ромеите безношадно ги съснали и избивали. През този ден загинали от ромейски меч сто и шестдесет хиляди варяри. В реките вместо вода потскла кръв. Предводителят им избягал, а ромеите задигнали палатките и вещите, и оръжията, и обоза на българите и много били родошни и отправали благодарствени молитви към бога.

8. Ἀλλὰ καὶ τὸν ὁ βασιλεὺς Βουλγάρων οὐδὲν ἠθέλησε νὰ σταθῆι οὐδὲ νὰ παύσῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ ὅπου ἔσται παρῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγου ἡμέρας ἐπιστρέψαις τὸ ἰσχυροτέρῃν φρούριον ἀπέστειλε διὰ καὶ ἐπιστρατεύσαντο ἑσάται καὶ ἀπὸ ἄλλας γυναικας, καὶ ἦλθε παρὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως νὰ ἐκδυναρῆν καὶ εἰς τὸν χιλιάρχιον καὶ κακαλιχίον αὐτοῦ χορηγασίαν οὐκ εἶχαν ἡμῖν ἀμοίωζεν ἀγροχοίαν ἕως συνισταμένην μετὰ τοῦ κωνσταντῶ καὶ ἀπὸ τῶν θημάτων αὐτοῦ παρῆν τὸ κομῆν αὐτοῦ εἰς τὴν γῆρας καὶ καταργησεί τῶν θημάτων ὅπως ἠρμακώθησαν εἰς Ῥωμαίαι ἀπὸ τῶ ἐν μέσος, καὶ οἱ Βουλγάρων ἀπὸ τῶ ἑσπέρῳ καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ὀλοσίδηροι ὄντες κερμαίσματα καὶ ἠρμακώθη καὶ ἄλοσίδηροι καταργητοί, εὐφραντο τὸ φημίεντα αὐτῶν καὶ ἰδοῦσαι τὰ βούβανα καὶ τὰ τραμπέται, σημεῖα τοῦ πολέμου καὶ ἴπον μεγάλη βοή καὶ ἀνύγη ἀνέβησαν ἕως εἰς οὐρανόν, καὶ τὸ αἷμα ἐχρῆνον ἐπὶ ἔδαφος, καὶ τῶν ὀλογῶν ὁ γλυπασμός ἐσείπαζε τὸν αἶρα, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων ἀνέβησαν καὶ καίβησαν ὅσπου χορηγῶς περιήγης ἢ πρόδημον γυναικας, καὶ ἴδοντες ὄντως εἰς τὸς ἀρμακῶς αὐτοῦ, καὶ περιχίτην τῆς στυγερῆς αὐτοῦ νὰ δεξοῦν ἑσάται χοίρων οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῆς ἄλλας γυναικας εἰς τὸ ἔσπασαν διὰ ἐκείτων οἱ Βουλγάρων καὶ ἐγέρσαν πρόσωπον νὰ φέρωσαν τὰ δὲ στυγερῆς τῶν Ῥωμαίων ἰδέωσαν αὐτοὺς ἐξέσπασαν καὶ ἐσείπασαν καὶ ἐκείτων τῶν αὐτοῦ καὶ ἐσείπασαν τῆς τῆτας αὐτῶν καὶ ἐσείπασαν αὐτοὺς ἵστην μεγάλην οὕτως παρῆσαν ὁ βασιλεὺς τῶν ἄλλας τῆτας καὶ τὸ θρόνος τῶν Βουλγάρων καὶ ἰδέωσαν καὶ καίβησαν αὐτοὺς δολίως καὶ ἄλοχαίους. (pp. 868₁₆—872₄)

28. Romani contra Bulgaros pugnant

3. Τὸν δὲ παρὸν ἔαίρον ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Νηρηόρας στρατηγὸς μετὰ σὺνάται ἑσάται εἰς τοὺς Βουλγάρων ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἐξέβη μετὰ ἑσάται χιλιάρχιον π' καὶ κατέλαβε χῆρας πολλὰς τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπῆσαν ἀρχμακῶς τῶν Ῥωμαίων ὅπου ἦν ἐπὶ, ἠαίβησαν καὶ ἀναπέσαν, οὐκ ἔχον ἄβησαν παρὰ τῶν, ἐπειδὴ ἦσαν ἐπὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἔχοντες διὰ μέσων αὐτῶν ἴδως ταρῶς καὶ ἀνύγης ἐξέβησαν τοῦν καὶ οἱ στυγερῆς τῶν Ῥωμαίων μετὰ σὺνάται χιλιάρχιον δώδεκα καὶ εἰς ἐπῶσαν νὰ φανῶσαι πῶς ἐν φανῶσαι, μῆρας ἐκείτων αὐτοῦ οἱ Βουλγάρων καὶ τοῦσαν ἐπὶ εἰς ἄλλοι καὶ κατέλαβον αὐτοὺς. Ὅμως ἐταρῶσαν καὶ ἠμικῶσαν αὐτῶν καὶ βούβησαν πῶς νὰ ποῦσαν

8. Обаче българският цар пак не пожелал да се смири, нито да престане и да понесе спомянатото го зло, но след немногo дни събрал останалата войска¹. Той проводил да повикат войски и от други племена и пристигнал пред императора, за да си отида. И не се настъпил на несполузите и пораженията си, но придичал на глиган, който е срещнал ловец и презирайки смъртта, от ярост налита с туловището си на меча му. Така от едната страна стояли въоръжени ромеите, а от другата — българите. И от двете страни покритите щели с желязо конници и лекотници и покритите щели с желязо копиеносци разведо знамената си и дали воен сигнал с военните тръби и тропмети. Вдигнал се голям вик и [настъпил] смуг сред двете войски, а също и голям страх. И нпом се срещнали и се ударили един друг като дивни глигани или силни лтвовε, започнали да се трошат копия, да трещят и да се лоят мечове. Тръскаът, воят и тревогата стигали чак до небето и кръв се лееа като вода, и цивленето на конете изпълвало въздуха. А императорът на ромеите тичал нагоре-надолу като пъргав ястреб или безстрашен сокол, вдъхвал сила на своите редци и поощрявал стратегите да покажат колко много ромеите превъзхождат останалите народи. Най-после българите били победени и се обрънали да бягат, а ромейските войска ги преследвали по дърите им, избивали ги и ги тъпчели, завигвали пляжките им и утържали вал тях голяма победа. Така императорът словил надменността и дързостта на българите, преследвал ги и ги превърнал в роби и подаластни.

28. Византийци воюват с българи

3. По основа време император Никифор² изпратил стратег с войска срещу българите. А царят на българите излязъл на среща им с осемдесетхилядна войска, опустошила много ромейски области и взел много пленници. Където немал, той построявал лагер и се установявал, без да се страхува от никого; защото бил чул, че сред ромеите има междусоборци и смутове. Между това излезли на поход и ромейски военачалници с дванадесетхилядна войска, но не се осмелявали да се покажат някъде, за да не ги забележат българите и като видят, че са малобройни, да ги унижат. Все пак те обикаляли насам-натам и размишлявали и се съветвали как да

¹ Авторът изобщо има пред вид борбите на България и Византия между 1014—1018 г. ² Тълкуването на това откъс, както и достоверността на съдържанието се в него дълго са дискутирани. Тук има значителни анахронизми. Авторът има пред вид император Никифор III Вотаниат (1078—1081), във времето управление може би той отпаса въстанието на Константин Бодин (царя на българите?) и Георги Вейтех.

XVI МИХАИЛ АТАЛИАТ

Михаил Аталиат бил роден вероятно в гр. Аталиа, Памфилия (Мала Азия) през първата половина на XI в. Като представител на военната феодална аристокрация той имал значителен брой имоти, а като юрист се ползувал със завидно положение при императорите Константин X Дука (1059—1067), Роман IV Диоген (1068—1071), Михаил VII Дука (1071—1078) и Никифор III Вотаниат (1078—1081). Бил е близък и с някои от известните представители на византийската култура, между които бил и Теофилакт Охридски.

Михаил Аталиат е написал една История, която обхваща периода от 1034 г., т. е. от началото на царуването на Михаила IV, до 1079 г. Това съчинение, макар и недовършено, разглежда с големи подробности събитията от тази епоха на големи династични борби в Цариград.

За нас са много ценни подробните сведения, които Аталиат дава за икономическото и политическото положение на балканските и по-специално на българските земи под византийска власт. Значителен брой от събитията съставителят е описал като свидетел и очевидец (*ὄψα αὐτὸς αὐτόματός τε θεατὴς ἐγγυράσιος*). Например бил е участник във войната на Роман IV срещу печенегите.

От Михаил Аталиат е запазен и един документ от 1077 г., озаглавен *Διάταξις ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἀσκήσει πτολοχρησίων καὶ τῶ μοναστηρίῳ* (Разпоредба за основаното от него сиропиталище и манастир). Това е в същност типик на основания от него манастир, намиращ се в Редесто, Източна Тракия. В текста на типика са вмъкнати заверени преписи на два хрисовула от Михаил Дука и от Никифор Вотаниат. Тъй като тези два документа имат почти еднакво съдържание, тук даваме извадки само от първия от тях. Освен някои дребни данни за участие на българи в наемната войска на византийските императори документите предлагат сведения за развитието на феодалните отношения в Тракия през разглеждания период.

РЪКОПИСИ: на Историята — С.—Paris, Coislin. 136 (XIII в.) — Escorial. T. III 9 (XIV в.).

ИЗДАНИЯ: а) на Историята — Michaelis Attaliotae Historia, ed. Bonn. б) на Хрисовула — К. Χαΐλας: Μεσαιωνική βιβλιοθήκη, I, in Venice 1872, pp. 1—69.

КНИЖНИЦА: *Krambacher*, GBL, pp. 269—271. — *N. Jorga*, Médaillons d'histoire littéraire byzantine, 14: Michel d'Atalie, Byzantion II (1925), pp. 273—275. — *N. Nissen*, Die Diataxis des Michael Attaleiates von 1077. Ein Beitrag zur Geschichte des Klosterwesens im byzantinischen Reiche, Jena 1894. — *Moravcsik*, Byzantinoturcica I, pp. 427—429; 200. — *H. Grégoire*, Michel Attaliatès, Histoire. Traduction française, Byzantion XXVIII (1958), pp. 325—362. — A. Pertusi, Per la critica della „Storia“ di Michele Attaliate, Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft, 7 (1958), pp. 59—73. — *A. П. Каздан*, Критические заметки по поводу изданий византийских памятников, ВВр XVII, (1961), стр. 282—287.

τοπεινοσφμενος περι δειλην υμιν προσβίλλει τῷ μεγίστῳ βασιλεῶν σπασσένδῳ καὶ γὰρ ἦν ἐξοικνευμένος ὁ παρὰ βασιλεὺς ἀποσταλὴς μετὰ τῶν Τομιανῶν δυνάμεων εἰς ἀρτασιερέαζον· καὶ πολλὰ δεήσεις τοῖς βασιλεῦσι σφαιαύτους, καὶ καυκαλιζέσθῃ ἀντιστάσῃ τοῖσιν ἡσθῆ καὶ τοῖς οἰκιστοχρίσῳ πληροῖς (καὶ γὰρ οὗτος τῷ πλήθεισ προτασάλλει τε καὶ προσεπαύδοντες, καὶ οὐκ ἦν ὅς τῷ φαστάνῳ τοῖσιν τετραπαιθεῖς αὐ τῷ ἡμίσῃ καὶ πλείον πικροφύργῃσ σφμετῃ τοσῶτος ἀκατακόμιστος καὶ σταθιρός ἐγνώσαστο, μέγας δὲ μὲν καὶ εὐχάριστος καὶ τῆν ἄσῃν φουερὰς καθιστάμενος, κόν τῶς βασιλεῖς μακάσσοῃ), καὶ πισσοῖσσαι τῶν γέγων ἦδῃ τῶς καυκαλιζέσθῃ, καὶ πορὰ τῶν πλείστων ἐκαστῶν ἐκαστοσημένους, ἐπὶ τέλει τῶν ἀρτίων τῶν ἔστων ἀποτομάσῃσ κατῆρσσεσσι, ὅσῃ τῶν θεσῶν κῆρσσι, καὶ ἀσῃσ ἐκαστο, σφμεσρῶν εἶνε τὸ πρῶτῃ τῶν ἀπθῆτων οἰσμένων καὶ σφμεσρῃ, ὅς δὲ πορσφῃ-τοῖσῃ τὸ ἀληθῆς, ἐκαστῶν τῶν ποῖλλῃ κέμενος αὐτῶν ἐπὶ ἐδῶσῃσ κατῆρσσι, αἶμασι διήσρῃσ καὶ κερῃσ ἔστων κατὰ τῆς αλεσρῆς, τῆ ἀπῶσῃ τῶν αὐτῶν τῶν ἄσῃσ αὐτῶν διοσκηδιωθέντων, καὶ πλείστων γενομένης τῆς κῆρῃ, ἐκαστῶν αἶ τῶν βασιλεῶν γερῃ καὶ φέρῃσ διερρῃμῃσζῶς σφμερῶν τῶ πρσφῃσζῶσ γὰρ μὴ ἐκαστῶν τῶ πῶν τῆ θεῖα δεσῆ ἐκαστῶν σφμερῶν. (pp. 18₁₁—19₂₁)

стан на два дена разстояние от Солун и привечер нападвал най-големия императорски лагер, защото изпратеният от императора пълководец¹ с релмейските сили бил излезъл насреща им. [Маниак] извършил много подвизи срещу императорските войски и смаявал с непреодолимата си енергия и с ударите, които нанасял със собствената си ръка (той се сражавал начело на войската и пръв се излагал на риск; и нямало човек, ранен от неговия меч, който да не е бил пресечен до средата на тялото или дори повече; такъв непобедим и твърд се показвал той, елвопреленно сдър и широкоплещест и страшен на вид, и забележителен в замислите си). Когато вече смятали, че той е спечелил победата и бил славословен от повечето си противници, на края на сражението той безпричинно се смъкнал от коня си — такава била божията повеля — и се прострял недокоснат, тъй като противниците му мислели, че това е скроена хитрина и измама. А когато истината се разкрила, мисвина се спуснали и го намерили да лежи на земята, облян в кръв и със смъртоносна рана в кълбока. Прочее, след като той паднал, тези, които били около него, се разпръснали, победата мнвала на другата страна и хората на императора се върнали, обзети, както се казва, от радост и страх, и приписали всичко на божията десница, без да се възгордент от успеха си.

3. De Leonis Tornicii rebellione et de Patzinacorum incursionibus

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ἀσὶ τοῖς κολοῖς ἔστων ἀσῃσ ἀσῃσζῶσ πόλεμον ἐκαστῶν ἐκ τῶσδε προφῃσζῶσ σφμερῆσ κερῃσζῶσ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως Ἀσῃσ καποτομαζόμενος, τοῖσιν εἰς λαμκῆσ ὅσῃσ εἰδῶς ἀκαστῆρῃ κῆρῃ, καὶ τῶ τῶν παρῶσζῶν, εἶνε καὶ τῶν βεσῃσζῶν ἀζῃσζῶσ πρῃβῃσζῶσ ἀσῃσζῶσ, σφμερῆσζῶσ σφμερῆσζῶσ καὶ διερρῃμῃσζῶσ ἐκαστῶν αὐτῶ. ἔν μῶ δὲ ἔσρος ἀσῃσ τῆ Μελατῆρῆ σφμερῆσζῶσ αὐτῶ τῶ Μακεδονῆσ ἀσῃσζῶσ σφμερῆσζῶσ, μακρῶν ἀποσῃσζῶσ ἀσῃσζῶσ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἡσῃσζῶσ καυκαλιζέσθῃσ τῶσζῶν τὸ φρόνημα διέλλεσ τῆν ἐκαστῶν, πορῶς κερῃσζῶσ μὲν, ὅς ἐκαστῶν τῶ ἀποσῃσζῶσ πρῃβῃσζῶσζῶσ, βρῶσ δ' ὀσῃν καυκαλιζέσθῃσ, κερῃσζῶσζῶσ εἶν ὁ προσφῃσζῶσζῶσ ἀσῃσζῶσ σφμερῆσζῶσ ὅς τῆς ἀσῃσζῶσ καὶ τῆς βασιλῆς ἀσῃσζῶσ, καὶ ὅς εἰς ἀσῃσζῶσ ἀσῃσζῶσζῶσζῶσ τῆς κερῃσζῶσ, παρῃσζῶσζῶσ τῆς ἀσῃσζῶσ καὶ μῶσζῶσ.

3. Бунтът на Лев Торник. Нападение на печенегу

Но този, който завивжда винаги на добрите неща², отново възбудил друга междусобна война по следната причина. Императорът³ имал един роднина от Адрианопол, на име Лев⁴, когото той бил издигнал, както подобава, до високо положение, като го отлъчил с дългогодишното на издръжка, а след това — на вест и му поверявал често командуването на походи и граждански длъжности. Но един пролетен ден, когато той бил стратег на Мелитина⁵, сред македонските войски, които замисляли голям бунт, започнало брожение. Но императорът, като успокоил духовете им с кротост, осуетил заговора и макар и временно, както по-нататък показа краят, все пак ги обуздавал. Прочее споменатият по-горе негов роднина бил обвинен като вожд и инициатор на бунта и

¹ Този пълководец се наричал Стефан Севастофор. ² Това според автора е славята. ³ Константин IX Мономах. ⁴ Подробности за бунта на Лев Торник вж. вж. дж. Малатия. ⁵ Град в провинция Втора Армения, дж. Песа.

φρόνι οργῶν καυχήσῃσαν. Εὐκαταλαβόντες δὲ τὸν βασιλικὸν στρατοπέδον, τῆς ἑγῆς τοσούτους περιετριμένοι δεισιπλόωνι φιλίαις, καὶ δευρόντι γενόμενοι τῷ βασιλεῖ παρακείμενοι μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ εὐσέβους ἡμερῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενεθλίου ἐσθίης, καὶ ἠνδρὶ λόγῳ τολόντες χρεῖα ἠγῶν τοῖς οὐθαλαμῶς ἀπεβάλλοντων. ἑτέρως δὲ τῆς βασιλευσῆς ἡμερῶν οὗ βασιλεὺς εἰς οὐρα καλλίστην οὐκ ὄκνησεν. φησὶ δὲ οὕτως καὶ δημόσιον προσηγορίως.

Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐπιφάνειας τοσούτων ἔστι τὸ τέλος. Στάθην δὲ οὗς Ἰταλιάνους οὐδὲν ὁ δημόσιος λόγος κείλει, τῶν Ἰταλῶν παρρησιόδητους κατ' οὐ καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις ἐγκαταλιώσαντες ἴσως, γένος ἀπὸ πίστεως ἄλλης ἐκείνης καὶ ἐξ ἧς τῆς μετ' ἡμῶν ἐκδοσῆν ἠσκησῶς, καὶ ἴσως ἔργον τὸ ἐν βοιωτίῃ καὶ τόξῳ καὶ βέλῳ συνεχρῶς διακρίθῃ, μεσοῦν δὲ τὸ πρὸς τὸ εἶναι καὶ τῆς ἄλλης διακρίθῃ, καὶ μεσοσφῶν οὐδὲν ἄνευ ἀνεχόμενον. τοῦτο ποτῶν ἐπὶ λόγῳ τοῖς Ῥωμαῖοις ἐπισκοπεῖσθαι οὕτως πολλὰ διὰ καὶ λόγῳ ἡθῶν καθεστῆς καὶ δούλου εἰς ἕσπερον δεσπόσασθαι. τίς δ' οὐ τῆς μετὰ τοῦτον φήμης ἐπιδημιολογίας τὸς πρὸς ἡμῶν ἰσχυρὰ δυνάμεις ἢ βασιλεὺς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς. οἱ δὲ τῆς τε ἀλλοτριότητος ἐπιδημιολογίας ἀνιστρατευόμενοι ἔχοντες, γένος μὲν ἀπὸ τῶν τοσούτων οὐκ ἐδύνασαν, τὸς δὲ ἀσχηρῶς αὐτῶν καὶ συνταγματάρχης ὄντος ἐνέχυρον, καὶ δούλων οὕτως ἐπισκοπεῖσθαι, φιλοσφῶν ἐπιπῶν πρὸς οὐ. καὶ τίς οὐ τῆς οὐρανῶς διακρίθῃ, τῶν Ῥωμαίων ἀνεκείνην οὕτως καὶ γενεθλίου ἀποφάντων μετὰ τὸς μετὰ τὸν γενεθλίου κατὰ ἐξῆς ἔχοντες γένος. καὶ οἱ μὲν ἀσχηρῶς τοσούτων τῷ βασιλεῖ παρακείμενοι, οἱ δὲ λαοὶ τῶς ἰδῶς χρεῖα συνεκρίθησαν ἀπὸ τῆς.

Λαοφροσύνη δὲ τῆς πίστεως, καὶ ἕσπερον ἡμερῶν ἐπὶ θέμης ἐκείνης συνεκρίθησαν αὐτῶν καὶ δόξαν παρεσχησῶν ἰσχυρὰ δυνάμεις ἐκείνων, οὐκ ἄνδρ ἔχον ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀσχηρῶς αὐτῶν ἀποστέλλει συνεκρίθῃ μετὰ τὸ δρόμῳ ἐπὶ γὰρ αὐτοῖς τῆς τοῦ θεοῦ λουτροῦ κατεργασῶν κατὰ ζῶσαν καὶ φιλοσφῶν ἀξίως κέρως, καὶ δὴ κατέτα οὕτως τῆς μίσης τάχα κατὰ λαοφροσύνης,

храма на Булгарофигон¹. А когато императорската войска пристигнала, обкръжила светия олтар и ги отвлékла насилу. Двамата били пленени и били изпратени при императора около празника на рождеството на великия бог и ваш спасител Исус Христос. Без да могат дори да кажат дума, те били лишени от зрение чрез ръката на палачите. А за другите пък, които взели участие във въстанието, императорът не наредил да претърпят телесни наказания, но ги наказал със заточение и лишаване от имот.

Такъв бил краят на съзакланието. Скитите пък, които народната реч нарича печенег, като преминали целокупно Истрия, не след много се разположили в ромейските земи². Те били народ, който владеея въоръженото нашествие повече от всяко друго знание и изкуство, и за тях животът се състоял само в това — да бъдат винаги с меч, с лък и стрели, а иначе в живота си и във всички обичаи били гъбени и съвсем не се въздържаха от ядене на нечиста храна. Това племе по някаква ала участ се втурнало в ромейските प्रदेशа и извършило впоследствие много страшни неща, такива, каквито не могат да се изброят в един разказ. Прочее веднага, щом се разнесъл слухът за тяхното нахлуване, императорът изпратил срещу им западните войски. А [печенегите], понеже още не били привикнали в чуждата страна и били изтощени от чумна епидемия, а нямали и опит да воюват срещу ромейските войски, не се решили да вдигнат ръка срещу тях. Те дали като заложници своите вождове и военачалници и преустроили: не по този начин на покорни, оттогава били третирани с човеколюбие. Тогавя войската била разпусната, понеже ромейте били доволни от тях и се надявали, че ще направят кратки по нрав тези, които никога не са били, нито пък можели да станат кратки. Техните вождове били трепратени при императора, а останалите били дадени в своите укрепени станове, без да търпят някакво притеснение.

Когато епидемията взривнала и те се раздвижили като змии от силна топлина и си придобили слава на несломима сила, императорът решил да изпрати вождовете им, за да вразумят, ако могат, съплеменниците си. Защото се било случило така, че те били удостоени с възрождение чрез светото кръщение и получили най-големи почести. Той ги смятал един вид като посредници в борбата и отново ги възвърнал и предал на собстве-

¹ Дв. Бабаевия. Срв. тук стр. 110. през 1048 (?) г.

² Това е известното печенежко нападение, което било извършено

καὶ τὰς ἀσείας ἡσυχίας αἰθῆς ἰσχυροῦς καὶ παρὰδίδουσι. ἔργον δὲ τοῦ προῖτον εἶναι μάτην. Αἰθῆρα ἰσχυροῦς πρὸς ἐπιβλήσιν, καὶ ὅτι ἴσως καὶ ἀσχυρῶν εὐεργετῶν ὄρωνται καὶ εὐδ' ἰσχυροῦς τοῦτον ἢ γὰρ ἡσυχίας ἀσπασίαν εἶσθετε εἴδουσι. κατὰ τοῦ τοῦ οὐραίου ἔθους ἡσυχίαν πάντα πρῶτον ὄσα τὰ ἔθους αὐτοῦ παρῆται καὶ ἀπρῆθηζεν οὐκ ἀπείρωτο, περὶ εὐεργεσίας ἐργαζόμενοι καὶ λατρευόμενοι τὰ κτήνη καὶ τῶν τῶν προσεχόντων ἐκδίδουσι, καὶ τῆρ Ῥωμαίων τῆρ τῶν τῶν τῶν Ἀσίων αἰθῆρας, διὰ καὶ σπυρισησάσθιν πάλιν ὁ βασιλεὺς ποτὰ τῶν βασιλέων εἰσῆσαι στρατιὰν ἀσχυροῦς, καὶ σπυρισησάσθιν αὐτῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀσχυροῦς ἡσυχίας ἡσυχίας ἡσυχίας καὶ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, ποτὸ μὲν τοῦτον κατὰ δ' ἰσχυρῶν προσεχόμενοι τῆρ ἡσυχίας, ἐπὶ δ' ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, πάλιν δ' ἡσυχίας τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν προσεχόμενοι, ποτὸ μὲν τοῦτον κατὰ δ' ἰσχυρῶν προσεχόμενοι τῆρ ἡσυχίας, ἐπὶ δ' ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, πάλιν δ' ἡσυχίας τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν προσεχόμενοι ἀπὸ σπυρισησάσθιν, ὄσα τὰ ἔθους αὐτοῦ παρῆται καὶ ἀπρῆθηζεν οὐκ ἀπείρωτο.

Ἔργον τοῦτον ὁ βασιλεὺς προσεχόμενοι ἰσχυρῶν τῆρ οὐραίου διὰ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὄσα τὰ ἔθους αὐτοῦ παρῆται καὶ ἀπρῆθηζεν οὐκ ἀπείρωτο. ἔργον δὲ τοῦ προῖτον εἶναι μάτην. Αἰθῆρα ἰσχυροῦς πρὸς ἐπιβλήσιν, καὶ ὅτι ἴσως καὶ ἀσχυρῶν εὐεργετῶν ὄρωνται καὶ εὐδ' ἰσχυροῦς τοῦτον ἢ γὰρ ἡσυχίας ἀσπασίαν εἶσθετε εἴδουσι. κατὰ τοῦ τοῦ οὐραίου ἔθους ἡσυχίαν πάντα πρῶτον ὄσα τὰ ἔθους αὐτοῦ παρῆται καὶ ἀπρῆθηζεν οὐκ ἀπείρωτο, περὶ εὐεργεσίας ἐργαζόμενοι καὶ λατρευόμενοι τὰ κτήνη καὶ τῶν τῶν προσεχόντων ἐκδίδουσι, καὶ τῆρ Ῥωμαίων τῆρ τῶν τῶν Ἀσίων αἰθῆρας, διὰ καὶ σπυρισησάσθιν πάλιν ὁ βασιλεὺς ποτὰ τῶν βασιλέων εἰσῆσαι στρατιὰν ἀσχυροῦς, καὶ σπυρισησάσθιν αὐτῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀσχυροῦς ἡσυχίας ἡσυχίας ἡσυχίας καὶ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, ποτὸ μὲν τοῦτον κατὰ δ' ἰσχυρῶν προσεχόμενοι τῆρ ἡσυχίας, ἐπὶ δ' ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, πάλιν δ' ἡσυχίας τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν προσεχόμενοι ἀπὸ σπυρισησάσθιν, ὄσα τὰ ἔθους αὐτοῦ παρῆται καὶ ἀπρῆθηζεν οὐκ ἀπείρωτο.

ните им родове. Но тогава за пръв път разбрах, че човек напразно би се захващал да направи бил някой етиопец, че е все едно да правим змия и да облагодетелствуващ този човек и че обикновено благодарнието към тези хора не ражда благодарност. Защото, когато си отидли при своя народ, те не престанали да вършат всичко, каквото сещавят вправ ги карал и подтиквал. Често подготвяли набези, ограбвали околностите, опустошавали всичко, каквото срещнеш, и нанасявали ромейската земя с кръвта на авзонците¹. Поради това императорът бил принуден отново да вдигне срещу варварите боеспособна войска. Когато тя се събрала и се наредила срещу противниците, започнали всеки ден непрекъснати сражения, като тудните, ту другите грабвали победата. А когато борбата изглеждала, че ще е с равен резултат, или, по-скоро, че напорът на скитите има надмощие, двесте наредени една срещу друга страни без поражение (на коя да е от тях веднага се разделяли като по даден знак без преследване и бягство).

И тъй императорът решил да прибави към войската и източните отряди и така да се справи със скитското всеоръжие. Прочее той прехвърлил масово войската от Азия в Европа и като умножил [така] числото ѝ, изпратил я срещу скитите, като същевременно ѝ турил начело един евнух от духовенството, когато удостоил с чин ректор². А той, като привел войските, пожелал право срещу противниците. И преди още да направи укрепен лагер и да се разположи на стан, да състави военен план и да подготви необходимото, той се явил пред противниците, както бил с багаж и полеви обоз. Той бързал, както и хората му, да достигнат противниците, преди те да са побягнали, и да ги унищожат до крак. А те, като се укрепили с колите си, зачукали тяхното нападение. Едва от ромейските Фаланги се нахвърляли бегом и със силен вик към техния лагер. [Скитите] пък, като си послушали отдалеч със стрели, изплашили ковете им с ударите, [които им нанасяли], и ги принудили да бягат позорно, понеже всеки от тях се боя да не загине от везанен удар или да не бъде стъпан от тези, които бягали редом с него. При завързалото се второ сражение ромейте били отблъснати по същия начин и веднага побягнали, а скитите започнали да ги преследват. И понеже в бър-

¹ Архангелска арма, с което са именувани византийците.

² Този "ректор" (titulus, които се давала на висши духовници) се наричал Викифор. Срв. *Patr. Scyl.* op. cit., p. 593—13; За титлата вж. *Скобаликов*, Византийское государство и церковь, стр. 157—159; *Bréhier*, Les institutions, p. 135.

βιολόντες ἀλλήλοις, κατὰ τὰς μέρη διδοῦσαι νότον αἰ Σιδῆται καὶ πειόντων τινῶν αἰ λαοὶ περὶ τὰς ἐπιπέδου διασείζονται.

“*Μεγαλλοὶ εὐόνον ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀρχαίην ἐξήγει δι’ ἧς ἐν ἀκαταρόεσσι θεηροῦτο τὸ ἀντίβαλον αὐτὸς μὲν γὰρ δι’ ἑαυτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἀναδέξασθαι τοῦ πολέμου καὶ βουλούμενος οὕτω ἰδέσθαι, νόσω ποδογραφεῖ περὶ τὰ ἄκρα κακῶς διακείμενος καὶ παντελῶς ἀπρόετος ὦν καὶ ἀπὸ ποδῶν κερχημένος τῷ δίσκῳ τῶν δὲ στρατηγῶν ἀνωδρόν κατακρινόμενος καὶ περὶ τὴν τῶν δεινῶν διάσκεψιν ἄνοιον, μὴν ὅτε ἐβλαβῶν ἀπαισιῶν ἢρ σενεχῶς τὴν βραβύλων ἐπιδρομῆς τὴν ἐν τοῖς ὄρεσσι διακρινόμενόν τὸν στρατηγῶν. καὶ οὕτω κατατροχολοκόμενος ἀποδείξας αὐτοῖς, καὶ τῶν Λατίνων, ἀνδρῶν γενναίων ἐς τὰ μέγιστα κατὰ χεῖρα, καὶ νοῦσαι τὸ δέον οὐδένος ἦσαν, τοῖσιν ἀρχαίην ἐπιστομῆς, τοῖς τῶν ἐπιστομῶν ἐνδρόν ἐκείθεν πεποῖχεν. ἐπιτροπῶτες τῶν αὐτοῖς ἐν ταῖς ἐπιδρομῆς καὶ τοῖς διακρινόμενος τῶν ἐπιτροπῶν, κατὰ μῦθον ἐξίστην τῶν πάλαιον, καὶ τοῖσιν ἀποράδης κατακρινόμενες, τὴν τε λείαν ἀφῆσαν καὶ πολλοὺς ἀήμερον καὶ ζοργεῖα ἐλάμβανον. τοῖσιν δὲ γενναίοις, καὶ φρόνως κατακρινόμενος τῶν ἐπιστομῶν, ἀνωδρόν ἐλάβε τὸ δεινόν τῆς ἐπιδρομῆς, καὶ αἰ ἐπὶ τῆς Σιδῆταις λεγομένης ἀνοιον τῆς σενεχῶς κατακρινόμενος εἰσείδετο.*”

“*Ἐν τῶσιν δὲ τῶν ἐπιτροπῶν κατακρινόμενος μαχηροῦ ἀνεθάρσεν τὸ Ῥωμαίων, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἐπὶ τῆς ἀλλῆς ἐντα σημαίον ἀναδέξασθαι, τῶσιν τὰς ἐπιτροπῶν δυνάμεις αὐτῶν ἐνεχόμενος, καὶ ὅς κατὰ τὸ φράσιον τῆς Χριστιανικῆς γεννητῆς ἐκείνους τῶν γὰρ αὐτῶν τίθηται. μαθὼν οὖν ὡς πληθὸς οὕτω ἐπιτροπῶν Σιδῆται ἀνωδρόν ἐλάβε τὰ περὶ τὴν Χαλκίδα καὶ Ἀρκαδιονοίον καὶ εὐα δυνάμεις τῶσιν ληξέται, ἕως ἐπιτροπῶν παντοκρατῆ τῶν βαρβάρων κατακρινόμενος ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ἐπιτροπῶν ἐπιτροπῶν πολεμικῶς καὶ φροῦνως κατακρινόμενος ἀπὸ φροῦνως ἦσαν καὶ αὐτῶν, αἰ δὲ πρὸς κακῶν ἀνισχόμενος καὶ τὴν μάχην ἐπιτροπῶν, καὶ ἐς ἀλλῆν διεκρινόμενος ἐπιτροπῶν, τῶν Ῥωμαίων ἐπιτροπῶν καὶ πολλοὺς ἀνωδρόν ἕως φροῦνως καὶ ἀνωδρόν ἐπιτροπῶν. καὶ τῆς διακρινόμενος ἐπὶ πολλὴν γεννητῆς ἀνωδρόν τῶν Σιδῆταις ἐπιτροπῶν, εἴτα καὶ λαοὶ τῶσιν ἀνωδρόν τοῖς ἐπὶ αἰ-*”

се завързало сражение между едните и другите, скитите на места обвърнали гръб и като паднаха неколкократно от тях, оставяйки набегали в своя стан.

И тъй императорът бил много огорчен и гърсел начин, чрез който можел да отблъсне противника. Защото той не можел, ако и да искал, сам да поеме командването във войната, понеже страдал от подагра в краката — бил съвсем неподвижен и вместо с краката си служел си с колесница. Виждайки обаче малодушието на стратегите, неспособността им да урледад необходимите дела, той намерил единствен начин да отблъсна честите набези на варварите именно като остави войниците по укрепленията. Той им съобщил така да бдят на стража по крепостите и като им поставил начело един латинец¹, мъж с извънредно голяма храброст, а и не по-малко способен да обмисля необходимите решения, накарал ги да чакат нападенията на противниците. Прочее те, наблюдавайки как скитите вършат набези и ограбват местните жители, излизали внезапно на части от градовете и ги хващали, когато били пръснати. Те им отнемали плячката, избивали мнозина и вземали пленници. Тъй като противниците били обзети от страх поради тях действия, ужасите от нападенията престанали и онези, които живеели отсам така наречената Сидера², получили отдиш от непрекъснатите пристъпи.

При това положение, понеже войната навън се прекратила, ромейската войска се свързала и императорът, като издигнал за стратег един от дворецовите хора³, ведната му поверил западните сили. И този, като стигнал до крепостта Харупол⁴, разположил стана си извън нея. Прочее, като научил, че неизбримно множество скити неотдавна нахлуло около Халкида⁵ и Аркадиопол и ограбвало местата по на запад от тях, той се вдигнал оттам с цялата си войска и се явил с изненада срещу варварите. Като наредил фалангите за война и ги призовал да бъдат смели, спуснал се срещу тях с огпуснати юзди. Те се съпротивлявали известно време, сражавали се и се подкавяли да бъдат храбри, но понеже ромейте ги притиснали и избили мнозина, те, макар и неохотно, се принудили да бягат. И понеже преследването продължило дълго, мнозина от скитите паднали.

¹ Според *Grégoire*, Michel Attalates, p. 347, вероятно Heive le Francorouie. ² Сяка се, че Сидера е дн. проходът Железни врата. Според *Златарски*, История, II, стр. 103, бел. 3, изразът *ἐπιτροπῶν τῶν Σιδῆταις λεγομένης* означава, че събитията са ставали не „сидере“, а „отсам“, т. е. на юг от Стара планина. ³ Т. е. Михаил Аполут. Срв. *Златарски*, История, II, стр. 105—106. ⁴ Дн. Адревол в Източна Тракия. ⁵ Според *Στ. Σακελλάρης*, *Πόλις καὶ θυσία θεῶν καὶ ἱστορίας ἐν τῇ ἀρχαίῳ, ἐν Ἀθήναις* 1929, p. 457. Халкида била град близо до Хауса.

ουκίως διακρίβητες καὶ αὐτοὶ τῆ γομφῶ τῶν Μαι-
νόντων ἠμάρτησαν καὶ πόδας ἑμοῦ συνεδέσθησαν
ὅσκι τοῦ Ῥουμανίου βουνοῦ. καὶ εἰ μὴ τοῖς ἄρ-
μοῖς καὶ τοῖς νότοις κατέβησαν, πῶς ἔδεικτο πῶ-
τος τῆς Ῥωμαϊκῆς μαχίρας γενέσθαι προσωάλωμα.

Τούτων δὲ τὸν τρόπον πραγματοποιήσαν τῶν Ῥο-
μαίων, μετὰ χρόνον τοῦ φήματι τις ἐπαρχὸς τοῦς
Σκῆθας λέγωνος μετὰ διαίτητος ἐκείτης παρεμβα-
λέτη εἰς τὸν Τροχίτζον τόπος δὲ οὗτος οὐ μακρὸν
ἴστανος τῆς Ἀδριανουπόλεως κείμενος. σπουδαγὼν
ὅτι ἔπεια τὸ στρατοπέδον ὁ δαλιωτικὸς στρατηγός,
τῶν σημείων ἰσχυρῶν χροεὶ αὐτὸς τὴν ἀντικει-
κὰ πεινητῶν κατεστρατοπεδούμετος αὐτοῖς μάχη
καὶ πολεμῶν ἐκείνοισι, καὶ τὸν ἕκαστον τρέσαν αὐτοῖς
δαυθῆς τοῖς τε πρὸς τὸν ἐκκελευστὴ καὶ μετ' ἐπι-
τάων εἰς τὴν σφετέρων ἐρητισμοῖσι. πολλοὶ δὲ
τοιαύτως ἀγονίσματα ἐντὸς τῆς σιδηρῆς ἐπέπερος
τῶν ἐκείνων ἀποδραχθεὶς, πῶσιν τὴν ἐκείσε γῆν
τῆς βοιωτικῆς ἐλάδου βεβαίως ἐκείδησεν.

Ἐλαθῆς οὖν ὁ βουλκὸς τοῖς ἐντειθέν ἀγοσι-
μοῖς τε καὶ προσηρήσια, δόγμα ἔτι ποσειδωνῆ
τοῖτον εἰς τὴν τῶν ἐκείνων γενέσθαι παρεβολήν,
ἐκείνη διπλάσι ἐκείνη στρατῶν ἐξορκίους, ἐπι-
σει δὲ καὶ τὸν τῶν Βουλγάρων σαράκιον (ἦν δὲ
ὅσκι τοῖς μαχαρῶς μετ' ἐκκελευστῶν βασιμῶς,
δόξη δὲ διαπονημένος καὶ διὰ τοῦτο προσηλομένος
τοῖς μὴ προσήμοισι) συνήρασθαι τοῖτον τοῦ πρὸς
τοῖς ἐκείνων πολέμων, σπουδαγὼς ὅσκι τοῖς
ὄλοις, ἀδύῳ δυνάμει διαβαλεῖ τὸν ἐπερωτοπρῶτον
βουνοῦ καὶ αὐτὸν μεθ' αὐτοῦ κείμενον τῆς τε Μακε-
δονικῆς καὶ τῶν περὶ τὸν Ἰσθμὸν χωρῶν, δε καὶ
Ζυγός διὰ ὡσπι τοῖς ἐκείνων κατιστορεται καὶ
σπευσῶς ἐπιπύλλω, ὅς ὁ δημόδης λόγος
κλαυθῶς κλεῖν παρεβλήθη, καὶ περὶ τὴν μεγάλην
Περσολίαν διαμερῆσος τὸ πρὸς τὸν πόλεμον
ἠδραπέδου, βουλομένης καθύσως καὶ περὶ τῶν ἐ-
κείνων δημοτροπῶν, ὁ δὲ βουλκὸς τὴν τῶν μέλλον-
τος ἐκείνων ἐκείνων, εἰτε καὶ ἐπιβουλαῖς ἐκεί-
νων περὶ τῆς, διὰ χρῆσιμῶτον παρῆναι τῶ ὡσπι
μὴ συμβαλεῖν πόλεμον, εἰ οὖν τε ἐκεί, πῶσιν
δοσμήσαντο εἰς τὸ ἐκείνων ἀγγέλουσιν γὰρ τῆς μί-
της καθεστῶσος ἀδραπῶν ἦν ἀπορησι καὶ πῶσιν
χωρῶς ἀπαλλαγῶν ἐκείθεν, καὶ ὁ μὲν τὸ ἔπεια
κατὰ ἐκείνων, ἢ μᾶλλον ἐκείνων ἀμφιβολῶν,
πρὸς μάχη ἐκείνη, καὶ ὅσκι ἦν πῶσιν τοῦτο σπ-

След това и техникте отреди вкупом се вля-
ли в ариергарда, но били също победени от
напора на настъпващите. И всички заедно
били преследвани чак до Рендакиевата висо-
чина¹. И ако не били избягали в гьсталаци-
те и в урениците, те всички щели да станат
жертва на ромейския меч.

След като ромейте добили надмощие по
този начин, подир известно време се пръс-
нала някаква мъгла, че скитите със значи-
телна войска проникнали към Топлица². Това
селище е разположено на немалко разсто-
яние от Адрианопол. И тъй споменатият
срагет, като събрал цялата войска и били
вдигнати знамената, потеглил, за да ги от-
блъсне. Той ги намерил разположени на
стан и също ги победил в сражение. По-
стъпвайки по същия начин с тях, смъзнал
оръжиято на наднашите и с победни песни
се завърнал в стана си. Чрез много подобни
сражения отсам Сидера той се показал
по-силен от противниците и смело прочистил
целата тамошна земя от варварски нападения.

И тъй, като се възгордял от тамошните
битки и успехи, императорът наредил стра-
тегът да отиде срещу укрепения лагер на
противниците с цялата войска, след като я
попълнил с други сили от Насок. Той наредил
и сатрапът на българите³ (който били
станал монах като скопец, но бил измъчван
от желание за слава и поради това се зани-
мавал с неподходящи работи) да му помага
във войната срещу противниците. Прочее
[Михаил], като събрал всички, с голяма вой-
ска преминал възвишаваната се планина,
където се издига като граница между Маке-
дония и земята около Нестър. Поради това
тя се именува и Зигос⁴ от местните жители.
Тя има много теснини, които на простона-
родния език се наричат клисури. Като прека-
рал целия ден около Велики Преслав⁵, той
починал да приготви всичко необходимо за
войната, свикал съвет и говорил за онова,
което предстояло да се прави. Императорът
пък, опасвайки се за изхода на предсто-
ящото събитие или пък подтикван от съве-
тите на други хора, наредил чрез писмо до
този човек да не влиза в бой, ако е въз-
можно. Но той му възлагал трудно изпълни-
ма задача, защото битката била вече пред-
стояща и било невъзможно без трудност и
опасности да се оттеглят оттам. И [Михаил],
смятайки, че влото е по-малко или дори съм-

¹ Неутонено. ² Според *Иречек*, Питувания, стр. 480, Топлица се намирала на запад от Хасково, при тамошните теплии вани. ³ Това е пак възлюбил монах, който у *Несрий-Сидиана* (ср. стр. II, р. 607¹⁰⁻¹¹) е наречен Сивекл. За званieto „сатрап“, давано на византийските императорски намесници в българските земи, срв. *Златарек*, *История*, II, стр. 9—10. ⁴ Това име на Стара планина се дава от по-късните и закъсни автори. Срв. *Дубнев*, *Преславия*, стр. 151. ⁵ Срв. тук стр. 154, бел. 1.

ουνας ἐπιλέγειν, εἴτα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν παρην-
 λεύοισι μὴ δεικνύσαντο ἐκ' ἀλλήλων δικαιο-
 δαισύνην, καθὼς οἱ λοιποὶ στρατιῶται κοινοῖτες
 ὑπάρχοντες, καὶ οὐκ ἔχοντες τοὺς πολεμικοὺς καὶ
 ἐπιπολεμικοὺς ἑαυτοῦς θέουσαι τῶν Σκυθικῶν τοξομη-
 τῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ μένειν καὶ σχολαίως ἐπιθεῖναι
 μετὰ κωλύσεων τοῦ συνταγματος, ὡς οὐκ ἐπιμενῶν
 τῶν τοῖς ἐπιπολεμικοῖς ἰσχυροῦς ἀνταρμήτουσιν. οἱ δὲ
 καὶ συμφορησάντες ἅμα καὶ τῇ ἀνδρίᾳ τούτου
 δοξαζόμενοι τὴν ἑαυτῶν σπηρίων τόξω καὶ τῇ
 ἐδθητικῇ ἀνέτηντο. ἐπιθεῖσθε μὲν οὖν καὶ οὐκ ὀπίσθιν
 ὁ Βοτανιάτης· οἱ δὲ Σκύθαι πληθύνοντες ἰδόντες
 μικρὰν σφαιρὰν καὶ κέρως προβαλόντων, ἐκ' αὐ-
 τῶν ἀρχαίως ἦσαν. καὶ πολλὰ παρακλιθεὶς
 τοῖσιν, καὶ μηδὲν εὐδαιμονίας ἐπιπέμψαντες,
 ὡς ἀμνηστοὶ ἔγνωσαν τὴν τοῖσιν περὶ αὐτῶν, ἑαυτοῦς
 ἀπέλιπον διασπῆναι. ὁ δὲ Βοτανιάτης τὴν περὶ αὐ-
 τῶν ποταμῶν ἐπιπέμψαντα ποιησάμενος, καὶ τὸν
 σκοπὸν ἀπὸ μέρους ἑσθέρου ἀπὸ προβαλλόμενος, ὡς
 ἂν μὴ παρελθῶν παρὰ τῶν ἐπιπολεμικῶν καὶ ποσειδῶν
 ἀπειρήσθαι τῆς ἐσθῆ καὶ μέσον χωρίον ἀπεροσπλη-
 θεὶ πολέμῳ ἀνασπῶν, παρέβαινε μὲν περὶ τὸς ὄρ-
 θος τοῦ ποταμοῦ. οἱ δὲ Περσῶν καὶ πάλιν ἐπιπολε-
 μῶντες αὐτῷ δι' εὐχῆς ἐπιπολεμῶν ἡμέρας, ἐκ' αὐτῶν
 δὲ πάλιν κατὰ διαδοχὰς ἕταροι καταστροφώσαντες δὲ
 τοῖσιν καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν, καὶ πείσαι καταθεῖναι
 τὰ ἔσθια, οὐδ' αὖτις ἠδυνήθησαν. σκοπὸν δὲ μελετή-
 σαι τοῖσιν ἐπιπολεμικοῖς ποιῆσαι, διὰ πολλῶν πε-
 λῶν μισθῶν ἐπιπολεμῶν τοῖς ἕταροι οὐκ ἔχοντες
 καταρτίσθαι, εἰς χεῖρος αὐτοῦ ἐλθόντων μὴ διω-
 κόμενοι δοξαζόμενοι γὰρ πρότερον τούτου πολλοὺς
 πολλοὺς τῶν ἰδῶν ἀπέβαλον, κατ' αὐτοῦ τοῦ Βο-
 τανιάτου καὶ τῶν οὖν αὐτῷ διαχωρισθέντες, ὡς
 δὲ τῶν ἕταροι αὐτοῦ οἱ βάρβαροι ἀπεσπῶσαν
 τοῖς ἐκ' αὐτῶν ὄρθεσιν, ἕταροι μὲν περὶ
 μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν κωλύσαντες, ταῦτα δ' ἀπε-
 μῶντες ἐν ἑσθῇ καὶ τῶν πάλιν μὲν κατέλιπον.
 οἱ μὲν τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ξιφῆ ἀπέλιπον, ἀλλὰ
 τῇν στρατιωτικῇν ὄψιν ἔχοντες οὕτω τῇν ὄψιν
 καὶ τῶν πολεμῶν ἦσαν οὐ γὰρ κατέλιπον αὐτοῖς
 ἀνασπῶν οἱ πολέμοι, ἀλλὰ κατὰ διαδοχὰς πολε-
 μῶντες ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς διὰ πείρας φιλομίας
 ἐχώρουν, ἵσπε μῆτις τῶσιν ἕταροι τῶν οὐκ ἔχον-
 τῶν αὐτοῦ καταστροφώσαντες. ἀλλ' ὄψε κατὰ τὸν
 ὄρθεσιν αὐτῶν ἀφῶντες, καὶ κατὰ τὸ θαλασσοῦ
 οὐκ ἔχοντες καὶ ἡμερικῶν ἐπιπολεμῶν. μῆτις ἐπι-
 πολεμῶν, καὶ τοῦ ἑσθῆ καὶ τοῦ οὐκ ἔχοντες
 πολέμοι πορηγοῦντες οἱ μὲν ἐπιπολεμῶν. τρίτην
 οὖν ἡμέραν οὐκ ἔχοντες διασπῶντες ἐκ' ἐπιπολεμῶν,
 καὶ τῶν πολεμῶν τοῖς ἐκ' αὐτῶν ἐλθόντες καὶ τοῖς
 ἀνασπῶντες, ἕταροι τῶν καταστροφώσαντες, καὶ τοῖσιν
 αὐτῷ προσήγαγον, ἀνασπῶντες ἐπιπολεμῶν μῆ-
 τος, κατὰ δύο ἐπιπολεμῶν καὶ τοῖς κατὰ αὐτῶν
 ποσειδῶν τῇν σπηρίαν ἑαυτοῦ. ὁ δὲ μὲν τῶν τοῖσιν

безумно решение. След това той призвал хората си да не се пръскат като овце, както се виждало, че правят останалите войници, да не обръщат гръб към неприятелите и да не стават прицелна точка на скиските стрелци, а да стоят край него и спокойно да го следват в стегнат строй, та той да може да даде твърд отпор на противниците. А те, като били еднодушни с него и едновременно като се уповавали на храбростта му, поверили нему своето спасение и излизавето си на добър път. И тъй Ботаният вървял с тях. А скитите, като видели някаква малка войска да върви наредена в добър порядък, спуснали се срещу тях в безредице. Като прускали много пъти около тях и испращали срещу им облаци от стрели, те разбрали, че е невъзможно да ги разпръснат, и се върнали назад. А Ботаният, като използвал за укрепление течащата покрай река, поставил напред някои съгледвачи в онази част, която се издигала над нея, за да не би да бъде обкръжен от неприятелите, да не бъде отрязан съвсем от пътя и да не бъде пленен, като бъде заобиколен от неизброяем неприятел. Така той вървял покрай брега на реката. А печенезите, като връхлелели отново на него, водели сражение през целия ден, а през нощта отново други идвали да ги сменият. Но те съвсем не успели да обърнат в бягство него и хората му и да ги принудят да сложат оръжия. Тогава си поставили за цел да ги лишат от конете им и затова стреляли по жавотните, като хвърляли много стрели отдалеч, без да могат да влязат в сражение отблизо. Защото [скитите] по-рано често били опитвали да направят това, но загубвали мнозина от хората си, убити от самия Ботаният и от войниците му. Когато се лишали от конете си, улучвани от стрелите на варварите, [ромейте] останали пешаци с ромейски високи обувци. Тогава те ги прерязали и оставили долните им части във вид на сандали. Но не оставили щитовете и мечовете си, а запазили бойното си снаряжение и така започнали да вървят и да се сражават. Неприятелите пък не ги оставили да отлъхнат, а като се сражавали денем и нощем на смени, преследвали ги с цялото си упорство, за да вземат по всякакъв начин еднишките над цялата им войска. Но ромейте, обърнати с очи към своя предвождигел и удивени от неговата смелост и военачалнически качества, изтълвали се със смелост и това им доставяло немалка утеха в безкрайната им умора и непрекъснатата борба. Прове, като вървели така пешком трети ден и като пленили мнозина от неприятелите, които

καταδεξιμένος μηδὲ βίραστο βαπὼν ἀποδιῆσαι
 μέχρι δούκῃς ἰσοσθένους, πληροποιεῖ μὲν αὐτοῖς
 ὡς ἀβελιότερον ἔχει θάπτον ἐκείνων ἀποθνήσκει
 ἢ ψεύσασθαι τὴν ἑμολογίαν τῆς μετ' αὐτῶν σαρ-
 κῶς διαιωνῆς καὶ ἀλλήλοισ, οὐκ εἰσὶς δὲ γὰρ τοῖς
 πόδας ἀποπέμπει τῶν ἑσπῶν, καὶ μέχρι τέλους
 ἠρωτικῶσθαι τῶν περὶ ψυχῆς ὀρέσθαι πῦρα κατατη-
 γελιστο, καὶ τοῖς πολεμιστάσις ἀμένεσθαι καὶ μὴ
 διασηγῆσαι τῆς σπουδῆς αὐτοῦ. οἱ δὲ τὸ κῆρος
 αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς ἰσθμῶς ἀνδραίας ἕπερσὸς ὄρα-
 θέντες, καὶ τὴν τῆς γούρης ἐνθῆτη καὶ τὴν ἄρα
 ἐντολίμω καὶ στρογγύλῳ πῶν ἐπληρωσῶς ἐπι-
 νέουσις, ἀβέλιπδες ἦτος γερῶσαι τοῦ μηδὲν π
 πῶσθαι ἀσημασιον, τοιαῦτα ἄσχηρα κατηγμένα
 καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἰδοῦ προεξόχουσι. ἔ-
 ποτε οἶν ἐπὶ ἑνὶ ἡμέρῳ καὶ τοσαύτας νύκτας οἱ
 δέλιαν οἱ πολέμοι παραπεύουσις αὐτοῖς καὶ κα-
 θυλασιούσις καὶ τοῖς βάλλονται. οἱ δὲ τῶς ἀ-
 σπιδας κατῆκόντες ἔδραστο μὲν τὰ βέλιη τοῖων
 καὶ ἀπεκρούσαντο, ἔχονοι δὲ τῆς ἰδοῦ εἰ πια
 εἶπον ἔρησι τοῖσις παραπεύουσις, σπῆροσῶσις
 πῶν καπεύουσι πλῆγῆς, καὶ περῆση τῶ Βοτα-
 νιστῆ μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτῶν ὁ τοῦ πολέμου καὶ
 τῆς ἰδοῦ κῆματος εἰς ἕλας ἡμῶς ἔδρα καὶ νέ-
 τος ἴουσι, πῶσθαι μῆτε τοῖς παλαιῶς ἐκείνοις κα
 ἄδραμῶσις εἰς ἀνδραίας ἐπίσασθαι μῆτε νέος ἔν τε Ρο-
 μαῖοις καὶ Πέρσῳσι καὶ λοιποῖς ἔθνεσι κατορθω-
 θέν τε καὶ τολμηθῆν. ὁ γὰρ πόλεμος καὶ ἡμίτομοι
 ἡμῶν πῶν προσπεύουσις παραλίωσ οἶδον αὐτῶν
 καὶ ἀνάλαθα ἔθρασθαι, καὶ αὐτῶν ἰσπῶσις ἦτοι καὶ
 τοῖς ποτὰ μὴ ὀυλάζονσι. τὸ δὲ διὰ τοσαύτων ἡμε-
 ῶν περὶ βῶδῆσιν καὶ πολεμῆν, καὶ μηδὲ νεοῖς
 ἠρωσιῶν ἄρα, οὐδῆς πῶ τῶν ἀπῶστων ἀκούσις ἔλα-
 βῆν, εἰ μὴ καὶ τοῦδε τοῦ ἀνδραῖς ἐπαρσῶσις ἔδρα-
 μισσηθῆσθαι. ὡς δ' ἀπέκασθαι οἱ πολέμοι καὶ τῆ
 Ἀδραμῶν πῶσις πλῆγῶσθαι ἰσπῶσις, ὅσῳσις ἡνωῖς
 ἀνελαμῶσις, θηῶσι καὶ οὐκα τῆν κατηγῶν αὐτοῦ
 καὶ ἀνδραῖς ὡς ἀντιδιῆσθαι λογιζόμεσθαι ὅσθαι καὶ
 πολλοῖς οὐρέσθαι τῶν κρηγῶσις Ρομαῖων ἐν τῆς
 τοιαύτης τῶν βαρβάρων σχολῆς τῶς τοῖων γῆσις
 διασηγῆν.

Ἐποτε τοῖων οὐδραμῶν ἀβέλιουσι δῆτασι ὁ
 Ρομαῖοις ἔρησι καὶ τῶν ἀπῶστων ἰσπῶσις, ἡμῶ
 μῆν τοῖς καταδεξιμένους γαλλόμεσθαι τῆν ψυχῆν, ἡμῶ
 δὲ καὶ ἰσθῶν θηῶσι καὶ οὐκα τῆν κατηγῶν αὐτοῦ
 καὶ ἀνδραῖς ὡς ἀντιδιῆσθαι λογιζόμεσθαι ὅσθαι καὶ
 πολλοῖς οὐρέσθαι τῶν κρηγῶσις Ρομαῖων ἐν τῆς
 τοιαύτης τῶν βαρβάρων σχολῆς τῶς τοῖων γῆσις
 διασηγῆν.

влезли в рѣкопашен бой, те хванали три
 коня и ги довели на [Вотаниат], настоявайки
 той да се качи сам с двама щитоносци и да
 повери на конете своето спасение. Но той
 не приел нищо такова, нито искал да се
 чуе, че е захвърлил своето оръжие. Уверил
 ги, че предпочита да загине преди всички,
 отколкото да измени на решението си да се
 държи твърдо и да се бори заедно с тях.
 Със собствените си ръце той прерязал кра-
 ката на конете и наредил на всички докрай
 да се борят в битката за своето спасение,
 да се съпротивляват на най-големите си вра-
 гове и да вървят заедно с него, без да се
 откъсват. А те, възхиждайки се на извън-
 редното му благородство и смелост и хва-
 лейки възоржено правотата на разсъжде-
 нията му, голямата му храброст и твърдата
 му вяра, наистина се обиадеждихи, че няма
 да претърпят нищо пагубно, идом като имат
 такъв военачалник, който да ги води във
 войната и по пътя. Прочее оттогава в про-
 дъжание на девет дена и толкова нощи не-
 приятелите не престанали да препускат око-
 ло тях, да лаят срещу им като кучета и да
 ги обсилват със стрели. А те държели пред
 себе си щитовете си, пресецали стрелите
 им и ги отблъсквали и когато вървели по
 пътя, ако някои се приближавали твърде
 близо до тях, те ги поваляли с по-жестоки
 удари. И Вотаниат, и хората му издържали
 на войната и на умората цели единадесет
 дена и толкова нощи, нещо, което не било
 постигнато, нито изпитано от онези древни
 герои, възпявани заради издръжливостта и
 храбростта им, нито от новите поколенни
 ромеи и перси и останалите народи. Защото
 войната, когато трае и половина ден, може
 да омаломощи някого и да го обезсили, и
 то дори когато е конник и краката му не
 се уморяват. А да върви човек пеша тол-
 кова дни и да се сражава и дори иощем да
 няма спокойствие, това никой никога не е
 чувал, освен ако с такъв човек е станало
 чудо. Когато неприятелите се изморили и
 разбрали, че наближават Адрианопол, отдръп-
 нали се назад, като че те смятали за неиз-
 казано чудо издръжливостта и храбростта
 на този [човек]. Ето защо станало така, че
 мнозина от бягащите ромеи се измъкнали от
 ръцете на варварите поради отпуснатостта им.

Прочее оттогава императорът решил да
 не изпраща срещу противниците никаква зна-
 чителна войска, понеже бил дълбоко засег-
 нат от получените уроци, а се и съгласявал
 с често повтаряната приказка, че божеството
 не позволява да бъде унищожен един народ
 в неговата младост и да излезне един език

1531
 1532
 1533
 1534
 1535
 1536
 1537
 1538
 1539
 1540
 1541
 1542
 1543
 1544
 1545
 1546
 1547
 1548
 1549
 1550
 1551
 1552
 1553
 1554
 1555
 1556
 1557
 1558
 1559
 1560
 1561
 1562
 1563
 1564
 1565
 1566
 1567
 1568
 1569
 1570
 1571
 1572
 1573
 1574
 1575
 1576
 1577
 1578
 1579
 1580
 1581
 1582
 1583
 1584
 1585
 1586
 1587
 1588
 1589
 1590
 1591
 1592
 1593
 1594
 1595
 1596
 1597
 1598
 1599
 1600

Βουλγάροις καὶ τοῖς Περσῶσι κατιστοληθέντες, ἄσθην ἐπέδωκεν σὺν ἑσέρι καὶ βασιλεὺς ἀλόγῃ ζῶσαν καὶ αὐταῖς τοῖς ἰδίαις ἀμάξαις σεμπιτρήδεντες καὶ ἀσπιδόεντες πικρὴν γάλακτος ἀνθρακίνην ἐπιπίει, καὶ εἰς οὐδέν λογισθέντες οἱ πόσιον κρασίῳ ποτὶ προσδοκώμενοι, καὶ ἦν ἡ σήμη τοῦ ἀληθοῦς μὴ ἀαίδοισι. ὁ δὲ βασιλεὺς παραδόξως ἐπισοφίσαν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἰδίαν, καὶ περιγραψὴς ἀκόπως γενόμενος, καὶ τῷ θεῷ καὶ τῇ τιμωρῶντι καὶ δικαιοῦντι θεοῦ ἡρώεσσι χριστήρι. ὅσας, ἐκτὸς τῆς βασιλίδος ἐπελογώμετα, εἶπε δὲ πάντη ἐκλιθέως καὶ θιμίματος γέμεσσαν καὶ οὐκ ἄρα τῇ ζωογενεῖ τρωαδὶ καὶ τῇ ματρὶ τοῦ θεωθροῦσαι λόγον ἰαματικὸν ἐπιθέσαν. οἱ δ' ἐπὶ τῆς ἱερώσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἐκχωσίων ἕσαν εἰκὸς ἀνωτέριοντες, ἀφίρημα μέγιστον καὶ θεῶν ἔργον τὸ ἔργον ταῦτο ἐπίβησαν.

Ὅπως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως καὶ πληροὶ τῇ Περσῶν ἀποσειρήσει γῆ, καὶ ἀναλλογῇ μάλιν κηδέσθαι μέγιστον καὶ καταστροφῇ πολειῶν ἀπροσδόκητος ἐπαρῆσαν, καὶ ὅσῃ οὐδὲν οὐδέτις κατασθέντων ἐπίβησε. διὰ καὶ κατὰ καὶ ἄρετῃ βασιλεῖ τὸς δυσπραγίας καὶ αὐτῶν τὸς εἰσπραγίας οἱ νοσηρῶς συμβάλλοντες, τὸ παράγωγι διαμέριζον. εἰ δὲ τὸ μὲν ἄσθην πλάθῃ τῶν ἀνθρώπων ἐπισημαίων τευχάντων ἀπέβησαν, τὸ δ' ἐκπαθὲς τῆς θεῶν μόνῃ ἀντιλήψεως θεῶν καὶ μὴ βασιλικῆς ἐπιπέδον ἀρετῆς, ὅς τῆς εἰσπραγίας γενεῆς καὶ μὴ ἀδουῆς καθεστῶσης, οὐκ ἔν διαμίσσει τοῦ πρέσβειος πάντα γὰρ ἰσότην τὸ βελτίον ἄλλο καὶ τὸ εἰρημὸς πᾶσι ἐπιμαίμεται δὲ εὐχῆς ἐπιπροσμένῃ καὶ συζωοταμένης εἰσπραγίσσει. ἐπιγράφονται δὲ τοῖς βασιλεῦσι τὰ περιηρημένα διὰ τὸ καὶ τὴν πλείονα μέγιστον καὶ ἰσῶν τῶν ἀνομένων οὐ σπυαῖς, καὶ τὴν ἐκφροσίνην θεοῦ τῶν κατιστολημένων ἐπεσεῖς, εἰς αὐτοῖς παραρθεῖσθαι, ὅσῃ εἰς τοῖς τῶν ἀρμάτων ἰθυσίαις καὶ μὴ τὰς ἱερῶν τὸ ἐπιπέδον ἀποτελέσειαν.

Τούτων δὲ τοῦ ἔθνους τοῦ Σαρδικῶν οἱ μὲν τῶν ἱερῶν ἀποσειρήδεντες λιμῶν δυσπραγίαις διαφθιμύμενοι, διὰ τὸ καὶ αὐτῶν ἱερῶν καὶ μετὰ κατὰ πρὸςδοκίαν ἔσαν ἀσπιδόεντες καὶ ἀσπιδόεντες τῆς γῆς αὐτῶν ἐαθίμοις, εἰς ἄλλοις ἀπετελέσειαν. καὶ ὅσῃς γενεῆς καὶ τῶν Μαρμαρίων ἀρετῶν προσηρῆναι καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπισπραγίσσει τὰς ἀρετῶν αὐτῶν πλείονα, καὶ τὴν ἰδίαν γῆν ἡρώεσαν ἀνθρώπων

друга, сразени напълно от съседните България и от печенегите, всички били загинали от меч и от копитата на безсловесните животни, били изтъркани от собствените си кола и били изчезнали неочаквано. Така онези, които някога смятали, че те ще завладеят всички, пропъкнали напълно. Измълтата не била далеч от истината. А императорът, като видял, че подвластната му земя била неочаквано спасена, разбира се, много се зарадва, отслужил благодарствен молебен на бога и на пречистата владичица Богородица и веднага се отправил към столицата. Заварил я учудена и удивена да отслужва на животворещата троица и на майката на боговъплътеното слово тържествен молебен за спасение. А пък и онези, които живеели в Персия, и те, както подобава, отправили благодарствени молитви и приели, че станалото е достойно за велико сказание и е божие дело.

Тъй по време на същия император и нещастия сполетели земята на ромеите, а после отново настъпило освобождение от най-голямата опасност и неочаквано унищожение на неприятелите, и то таква, каквото никой никога не мислил, че ще дойде. Поради това тези, които разумно преденяват нещата, отделили нещастията, които ставали поради злонамерението на императора, от благополучията, които пък настъпили поради неговите качества. Понеже частното е общо, а не на отделни хора, човек не би се отклонил от истината, ако приеме, че жалките страдания са възмездие за човешките грехове, а благополучието е дар, дължащ се единствено на божинето застъпничество, а не на императорската добродетел. Защото всичко по-добро идва свыше. Но пък и благоволенieto се печели чрез настоятелна молитва, придружена от добри дела. А на императорите се приписват станалите събития поради това, че към тях се насочва неразумно и по-голямото подоположено и мѝта от станалото, а също, разбира се, [неразумно им се приписва] и благополучието от успехите, както [се приписва] изпълнението на работата на коларите, а не на конете.

А от оязи сардски народ тив, които преминали на другия бряг на Истрия, повечето загинали от неумолим глад поради това, че имало недостиг на храни и не омаквали нищо да се роди, понеже земята на била оставена неясната и неорана. Така не след дълго те с изключение на малциня изчезнали. II казват, че последните прибегнали при управителя на мирми-

τους δημοφιλόμενον ἐπιθέτωρ, γενόμενον δὲ χρηματόντι πρὸς δεινότητος ἐστὶν ἢ τελευτήσαντι καὶ τὰς συνθήκας δὲ ἔθεσαν, τῶν συναρόλων αὐτοῦ πρὸς τὸ γένος Λομένιος, ὃς καὶ πρὸς τὸ ἔσθρη αὐτῶν αὐτῶν ἰσχυρῶς ἠρόθισεν, ἐπιβουλεύσαντο τοῖσι, καὶ συναπίστω ἀποστείλαντο τοῖς ἄλλοις αὐτῶν μνηστῆρας τῶν βασιλευμένων, πρὸς ἀρμενίων ἄριστος τῶν τε στρατηγούντων καὶ αὐτῶν ἐστράτων ἄνδρας, ὃς εἶδον αὐτῶν ἐπιβουλεύσαντων, κατέστην αὐτοῖς ἐν τοῖς ἰσχυροῦσι ὃς εἶναι μελετηρῶς ἀποστασίαν, μᾶλλον δὲ προδοσίαν αὐτῶν ἐκ τοῦς Σαυρομάτοις. καὶ αὐτὸς θεοῖν διακελεύσας αὐτοὺς ἐπέβησαν τοῖσι, ἀφῆδον, καὶ μόνον τῆσδε ἀλλοτριότητι καὶ ἐκ τῆς βασιλευμένης ἔχει δεσποῦναι, ὅπως τοῦ πολυήκετος δόξασαν. (pp. 97₁–98₁₂)

7. Samuel Alustanus in exercitu Romanorum militat

— — — Τελειώσαν δὲ στρατῶ μεγάλῳ τῶν ἑσπερίων πέντε ἡμέρας ἐπισημαίνοντας κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἀρμενικῶν θεμάτων, ἐν ᾧ πτωχεύοντων, ὃ εἰς ἡμεροῖν τοῖσιν ἐπισημαίνετο Σαμουὴν μεσσοχρῶς ὃ Ἀλουσίανος λεγόμενος, καὶ περὶ ὁδοῦ ἐπαυθῆς τοῖσι ἡμεροῖν καὶ ἀναστάντων κατὰ τὸ εὐσθῆς τῆς ἀναστασίαν ἡμέρας καὶ μεγάλης κενταῖης ἐπισημαίνοντας, ἔπραξε μὲν γενναῖον αὐτῶν, ἐπαυθῆ δὲ μᾶλλον πάντων κατῶς. ἐπισημαίνοντας γὰρ αὐτῶν στρατῶν τοῖς τῶν ἐσπερίων καὶ ὁδοῦ, καὶ ἀναστασίαν αὐτοῖς, γένεσαν τοῖς Φράγκοις τῆς ἐπιβουλῆς πεποιθήσαν. (pp. 123₁–12)

8. De horreo in Raedesto sito et de Nicephoritzae machinationibus. Patzinaci incurstones faciunt

— — — Ἦν γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων γενῶν καὶ περὶ ἀποσημαίνοντας δεσποῦντος ἀποδοῦσαν, καὶ πτωχεύσαν ἀναστάντων γενῶν κατῶν τῆς ἐπισημαίνοντας, ὃν ἀποδοῦσαν ἐχομενος πάντες καὶ τωρεῖον τῆς τῶν ἑσπερίων αὐτοῦ μεσσοχρῶς ἐπισημαίνοντας τῆς τοῦ Ἐρδισίου μεσσοχρῶς, κατῶν γὰρ ἀναστάντων κατῶν δεσποῦντος, παρασημαίνοντας τῶν βασιβῶν πολλὰ τῶν κτηνῶν αὐτοῦ, προσσημαίνοντας δεσποῦντος καὶ πτωχεύοντας ἀνα-

вал с непреодолими порив и сила¹. Това аз научих като признание от устата на самият Диоген. А след като било изпратено писмото при [савромагите], за да се потвърди с клетва договореното, един от неговите съветници, по произход арменец, който най-много го подтиквал към това дело, започнал да заговори протвъ него. Той го убедил да изпрати приближените си, които били посветени в заговорническите действия, за да привлекат в заговора някои от стратегите и от подчинените му. А щом го видял без хора, наклеветил го пред местните жители, че е замислил бунт и дори че възнамерявал да ги предаде на савромагите. Като възбудил гнева им, той внезапно го нападнал и понеже го намерил сам, заловил го и го завел окован в столицата, за да плати за дръзката си простъпка.

7. Самуил Алустан служи във византийската войска

— — — А накрая² вестархът Самуил³, наречен Алустан, излязъл заедно с голяма войска от пет западни отряда от темата Армениак⁴, където зимували, срещу [Крисина] и го нападнал привори, когато той стоел безгрижно и си почивал според съществуващия обичай за деня на Възкресението и Великата неделя, но не извършил нищо геројско, а по-скоро пострадал твърде зле. Защото войниците му се спънали във възетата на шатрите и като се оплели в тях, франките разбрали за нападението.

8. Тържището в Раедесто и спекуляциите на Никифорница. Нападения на печенези

— — — Покрай другите си пороци логотетът Никифор⁵ бил страшно отладен и на сребролюбие. Той жадно се стремил към придобиване на недвижими имуществва. Понеже бил невасител към тях, за средните и крайните на останалите му издръжката притежаваня станал манастирът Евдомон. Защото, като го получил във вид на дарение, подтиквал императора да му потвърждава всеки

¹ През есента на 1059 г., след като Исак Комнин възстановил византийската власт в Северна България, била организирана нова тема Паристрион, за управител на която бил поставен Роман Диоген. Не е известно за кои облекчания с печенезите дух става дума. Вж. *Элитарски*, История II, стр. 112–113; *N. Pálfi*, *Notitia ducibus byzantinis: Bulgaria et Paristrion*, BSHAR, X (1923), pp. 57, 72, 86 sq., счита, че темата е създадена по-рано.

² В предходния текст се говори за бунта на един воемен византийски пълководец, Роберт Крисина, норманец по произход. Събитието се отнасят към 1069 г.

³ Този син на Алустан бил издигнат в чин пресвитер, след като успял да усмири бунта на Крисина. Вж. *Элитарски* *Меланаскул* на Самуил Алустан, ИИИТ I (1953), стр. 86–89; 97–98; *Самуил*, История II, стр. 128–129.

⁴ Тази тема се намирала на южното черноморско крайбрежие.

⁵ Това е т. нар. Никифорница, логотет на време и влиятелно лице в цариградския двор.

ἐπὶ γῆν καταράσσειεν, οὐ μὲν κεκολλητὴν ἐν μῆ
 πληρῇ σὺν τῇ χειρὶ διαπέμπον, ἄλλον δὲ δεσπύον
 ἐπιταρῶν, τὸν δὲ καὶ καταπερῶν, καὶ μάλιστα εὐ-
 δεκα πληρῶν καυσιστόμων καὶ καταπλήτων αὐτοῦ.
 εἰ δὲ Βουλγαροὶ, πλῆθος ὄντες ἀνεξαρτήτων καὶ
 ἀρατῶν καθοπολιτήνων μὴδ' ἔλαος ἀνέμυτον,
 περισσόντες αὐτὸν εἰς μέσον ὕψος ἰδέσθαι πολλῶν
 ἄγαντες πέλαγος, αἴτως αὐτὸν ἀσκοπίζου καὶ εἰς
 ἀδεξέθετον βεθλὴν καταποτίσαι ἀσχυρίζοντο, οἷα
 πέδον καὶ κέρμασι τοῖς τίμημασι τὸν δοράτων καὶ
 τῶν ἄλλων πολεμῶν δευτέρων συνεχῶς αὐτὸν
 ἐπιπλήτουντες. ἀλλ' ἐκεῖνος βραχυῶ λέοντος κατ'
 αὐτῶν ἔλαρῶν, καὶ τοῦδε ἐπισπεσόντος ἔλατος
 ἀνοσχιστῶν πληρῶν, ὁδὸν ἐσπεῖθ' ἐλαίει καὶ πρόσ-
 βασαι ἐκτερωθήει. καὶ μετὰ τὸ γῆρασι πάντας τὸ
 τοῖσιν ἀσφαῖς καὶ πρὸς τὸς ἀνδραγαθίαις εὐνοαίαις
 καὶ ἀνύατοι, οὐδένα πρὸς ἀπικασιόσους ἀσχυρίζον
 ἀπὸ χειρὸν εἰς πῆρας πρὸς μέγαν αὐτῶ ἀνίσταται,
 ἀλλὰ χορείων μονοκλιτῶν οὐρασιόμενοι σὺν θείμασι
 μεγάλῳ δ' ἐκρηβάλων δοράτων τὸν πόλεμον συνεχ-
 εῖνον, ἕως αὐτοῦ τοῖς ἀσχυρίζοντων ἐπιπερῶντος
 ἤτοι αὐτῶν μεγίστην καὶ τρυφῆν ἀπεπερῶσται καὶ
 κοσούτων ἐν μετὰ τῆν τῶν ἀσχυρίζοντων πρὸς τὸ πλῆ-
 θος τῶν περῶντων καὶ τῶν γυνόντων, καὶ οἷον
 αὐτῶ ἔχον ἐπὶ ἀνδραγαθίαν ἰσχυρὴν ἐξέπερῶσται,
 σκοποδότης πληροῦς καὶ φράσας βραυτῆς εἶναι,
 τοῖς ἀνδραγαθίαις δευτέραις καὶ πᾶσι καταποτι-
 μέναις, ἐπεπερῶνται, ἀπομάτως ἐν τῷ ἴσπετον πρὸς
 γῆν καταπερῶντος ἀνέμυται, διάβροχος μὲν καὶ
 λελομῶντος ἐν τῷ τῶν πολεμῶν ἀπλήτερον καὶ πο-
 τιμῶν αἵματι, οὐχ ἦτον δὲ καὶ τῷ οὐαίῳ καὶ
 μιντορῶν περιπερῶντος λέθρα ἐδαίρμασι αὐτὸν
 ἐσπερῶντος καὶ ἐσπερῶντος αὐτῶν καὶ ἀπλήτερον καὶ
 πᾶν τὸ Ῥωμαϊκόν, καὶ δῆμοι πάντες ἀνδραγαθίαις
 πρὸς τοῦτο ἐξέπερῶντος. τὸ δὲ γένος τῶν Θε-
 ταλιῶν ἐβραυτῶν μὲν ἐπὶ ἐπικρατοῦ τῆν τῆς πόλεως
 λίαντοσιν, ἔθνος δὲ δεῖθ' καὶ τῷ μεγαλομῶντος
 Δημητῶν τὰ οὐαίῳ, ἔθνος δὲ καὶ αὐτῶ τῷ τοῦ-
 τῶν θεομῶντος Μιχαὴλ τῷ Βοτανῶν τῆν ἐξ ἰσο-
 θέων ἀγόντων ἐπικρατοῦ ἐβραυτῶν καὶ ἐβραυτῶν.
 ἔβραυτῶν δὲ τὸν ἀπλήτερον ἢ οὐαίῳ πᾶσι δὲ αὐτῶ,
 καὶ διὰ σποδῆς ἐπικρατοῦ τῆν τοῦτον εἶρασιν. καὶ
 γῆρασι οἷον ἐπικρατοῦ καὶ ἀνδραγαθίαις πολλῶν εἶρα-
 σιν αὐτὸν κέρμασι ἐπικρατοῦ καὶ ἀνδραγαθίαις οὐαίῳ,
 καὶ τὸ ἔλαος τοῖς διαπέμποντος περιπερῶντος καὶ μη-
 δομῶντος ἀπλήτερον, ἕως μετὰ πολλῆς θεραυτῆς καὶ
 τεχνικῆς ἐπικρατοῦ ἀπλήτερον μὲν τὸ ἔλαος ἢ χεῖρ, τὸν
 ἀπλήτερον τῆν πᾶσι ἐπικρατοῦ αὐτῶν αὐτῶ τῷ ἐπικρα-
 τῶν τῆς καὶ τῶν πολεμῶν ἐπικρατοῦ, αὐτῶ δὲ
 διαπερῶντος, καὶ μεγίσταις ἐπικρατοῦ καὶ κέρ-
 μασι καὶ δευτέραις ἀπλήτεροις καὶ ἐπικρατοῦ πᾶ-
 σιν καταπερῶντος ἕως ἀπλήτεροις ἀπλήτεροις, εἰς
 τῆν πᾶσι ἐπικρατοῦ, τοῦ κέρμασι ἢ οὐαίῳ,
 καὶ πᾶσι τῶν Ῥωμαίων γῆρασι καὶ θεομῶντος περ-

гите им и къси копия и така повалял про-
 тивниците, като на едного с един удар от-
 сикал главата заедно с ръката, други пре-
 сичал през средата на тялото, трети обез-
 главявал и ги повалял и събарял с хиляди
 видове удари. Българите, които били извън-
 редно голямо множество и изобщо мъчно
 могли да бъдат преброени, го обкръжили
 като безбрежно многоводно море и се мъ-
 чели да го потопят в бездънна пропаст. Те
 непрестанно го блъскали като с въжни с
 ударите на копията си и на другите бойни
 оръжия. Но той се извърлял срещу тях, съв-
 цайки със зъби като лъв, и със силни удари
 събарял тях, които го нападали, и от двете
 страни си отварял път за минаване. Когато
 всички разбрали неговата сила и твърдлого
 му и непобедимо мъжество, вече не излизали
 на сражение отблизо и на ръкопашен бой
 с него, а почти образували кръгоколо него и с
 голямо страхопочитание започнали сражението
 с метателни оръжия. А той се нахвърлял срещу
 отстъпващите, нанесъл им силно поражение
 и ги събрал в бягство. И такъв [бил под-
 вигът му], че след победата, като спрял по-
 глед на множеството от паднали и бегачи
 и като видял, че бил извършил дело, надми-
 наващо човешките сили, завлял му се свят
 и с това показал, че е с човешка природа,
 която се сломява пред херските нещастия и
 страдания. Сам се смъкнал от коня си и
 паднал, като се допоявал и къпел в изобил-
 ната като река кръв на неприятелите, а също
 така се обливал и в собствената си мъче-
 ническа кръв. Всички войници и целият ро-
 мейски народ се удивлявали безмерно и
 се възхищавали от него, а в всички народи
 били правени от това дело. Най-много теса-
 личите чествували освобождението на града,
 като отслужили благодарствена служба на
 бога и на великомъченика Димитрий, а на
 неговия помощник Михаил Вотаниат отслу-
 жили благодарствена служба за победата и сла-
 вата му поради богоравните му дела. Спа-
 сеният от него град търсел боеца и стара-
 телно го издирвал. Като го дирили грижливо
 и на голямо разстояние, намерили го да лежи
 в пълно въоръжение и с мъжествен вид.
 Той спускал меча с пръстите си и не го
 пускал. Най-после след много старание и
 ловкост ръката му пуснала меча. Ноктите му
 били вшити в дланта му поради свирения му
 устрем срещу неприятелите. Той триумфално
 влязъл в града, тържествено съпроводен от
 копиеносци и увенчан като непобедим герой
 с големи славословия, възхваля и викове от
 цялата страна и с венци от хвалебствия. Той
 вече се бил съвзвел и изпълнил цялата ро-

λήρομεν. ὁ δὲ τὸ αὐτάρτα τῆς ἀρχῆς ἐγκρατα-
 μένος κόμος Βασίλειος, ἀναφέρων μὲν καὶ πρὸς τὸ
 αὐτὸ γένους αἰτοῦ ἐπίσημον καὶ περιδοξον, ἀναφέρων δὲ
 καὶ πρὸς τὸς πατρῷος ἀνδρογαθίους, καὶ τὴν αὐτὴν πα-
 ρόντως κατορθώματος ἐπιληθόμενος ἀσέβητον
 ἔπαυον, ἔδον αὐτὸν ἀπειλάει καὶ μέλιος ἴδων, καὶ
 τὸ ὄνομα ταύτων ἐὰν γλώττης εἴχη, καὶ ἄρην ἐσι-
 θεῖται τούτων, καὶ πεθῶν ἔτιμα, καὶ παύεται ἔμα
 καὶ οὐκείων καὶ οὐκείων ἀκαταγόνιστον εἶχε
 καὶ ἔλογίζετο, καὶ διαλαστέρα τῶν μεγίστων κα-
 μάτων καὶ πολέμων ἐπέθετο ἀφαιλῆ, ὡς τῆ παροι-
 οῖα τούτων φειγόντων τῶν ἐνοπίων καὶ πάντα δε-
 δότων εἶδες. ὕδεν καὶ σὺν αὐτῷ μὲν καὶ τῷ
 πατρὶ τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἦρτο ἴσχυρ, καὶ
 τῆς Βουλγαρίας δυναστευομένη καὶ πολλῆς καὶ
 δυσκότου γενοσομένης κατὰ τῆς, καὶ μηδὲν
 τῶν βασιλέων ἐπισημίας ἐπὶ πολυ, καὶ παρὰ τούτω
 μὴ ἀπέσει τῆ Βύζαντος τὸ ἰσχυρὸν καὶ τὴν χορηγίαν
 τῶν ἀναγκαῶν, λιμπρὸς καὶ σὺν πολλῇ τῆ ἀκ-
 μιῶντι ἐπιείκει καὶ κατέστη τῆ Ρωμαίων βα-
 σιλεῖα πρὸς ἐπιείκει ἐν εὐχαρίαι καὶ γαίῃ τὰ
 πράγματα, καὶ ἄντ τῆς πρὸν ἐνόειας διαρῆ τὴν
 ἀφθονίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν εὐθέτως ἀπέλεγεν.
 (pp. 229₁₈—234₁₆)

10. De Nicephori Bryennii rebellion.
*Fatzinaci usque ad Adrianopolim incursiones
 faciunt*

Τοῦ δὲ ἀκαταγόνιστος μὲν ἀπεληθόμενος
 ἀποστασῆς τῆς κατὰ τὴν ἑσπέρην αἰσινδῆος
 παρεδόνησεν. ἄς γὰρ Ἐπίδαμον, τὸ τὴν κε-
 κλημένον Ἀρράβιον, τὴν δυναστεύον ἔχον ἀρχὴν
 Νισιφῶρος πρόεδρος ὁ Βουκόμος, καὶ ταύτης πα-
 ραλαθῆς, βασιλέος ταυτῶ περιέθετο ἴσχυρ, καὶ
 τοῖς ἐκείνου στρατιώταις καὶ ἰσχυροῖς καὶ οὐκείων
 κούκας γενοσομένης ἐξουσι διέθετο πρὸς Ἀδριανού-
 πολιν. ὁ ταύτου ἀπαιτήσας, Ἰωάννης ἀνομαζόμενος,
 τοῖς τῶν ἑσπερίων δυνάμεων εἰς τὴν ἰδέαν ἐπι-
 βουλήν κατὰ τῆς, μεθ' ἧν ἦσαν Βασιλῆων καὶ
 Φράγγων πλείθη πολλά, τῶν ἀπαιτήσας ἀπὸ τῆς
 παύσεως, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τῶν κατελείπων τῆς
 αὐτῆς πόλεως, συγγεῖα τούτων καὶ συμυρῆται
 ἰσχυροῖς, καὶ πρὸ τοῦ καταλαβεῖν εἰς Ἀδριανού-
 πολιν τὴν εὐφροῖαν αὐτῶ καὶ τὴν βασιλείαν προ-
 δεγόμενος, ἀνοήτως πάντως καὶ πάσης ἀφαιλῆς
 παρεπιθήσας ἀνεθετο. ἢ γὰρ ἴσ, εἰ μὴ καὶ οἱ
 κατὰ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἀνοήτοισι ἐπὶ τῆς, τα-
 χέως ἂν παρελήθη καὶ καταπολεμήθη τὰ τῆς ταυ-
 τῆς ἐπιβουλῆς. οἱ γὰρ ἄλλα ἑσπερίαι πόλεις καὶ
 Μακεδονικαὶ πλὴν τῶν συγγεῖων ἐν τῷ πάθει

мейска земя с радост и ликуване. А обла-
 дателият на скиптъра на властта — Василий,
 като взел пред вид знатността и славата на
 рода му, а също и подвизите на баща му,
 като бил удивен и от несравнимото величие
 на тогавашната му победа, го нарекла свой
 син, свои дъна рѣка и вместо му било винаги
 на езика му. Гледайки го, той го обикнал,
 а като го обикнал, отдавал му почете. Той
 го имал и смятал едновременно за най-вер-
 ния и най-близкия и най-непобедим войн и
 го поставял като сигурен посредник в най-
 големите трудности и сражения, защото
 при неговото присъствие противниците удряли
 на бяг и веднага обръщали гръб. Поради
 това императорът заедно с него и с баща му
 постигнал победа над българите. И въпреки
 че България изобщо била позната като не-
 победима, могъща и непристъпна страна, не
 се била подчинила за дълго на никой импе-
 ратор и поради това не изпадала в Визан-
 тин данъка и доставката на храни, той я
 завладял блестящо и окончателно. За ромей-
 ската империя на запад настъпило благо-
 получие и спокойствие и вместо предишната
 осъдица тя с радост получила пълно из-
 обилие и щастие.

10. Бунтът на Никифор Врениий. Печенегι
 извършват набези чак до Одрин

В края на м. октомври някакво злонамерено
 въстание разтърсило Запада. Защото в Епи-
 дами, който сега с наречен Диразими, про-
 едър Никифор Врениий¹ управлявал като
 дук и когато бил освободен от тази длъж-
 ност, той се проявил за император. Той
 използвал тамошните войници, съратници и
 другари и се отправил оттам към Адриано-
 пол. Неговият брат, на име Йоан, въвлякъл
 в своя коварен план илюк от западните сили,
 между които имало голямо множество ва-
 рязи и франки. Той ги склонил да се при-
 съединят към брат му, а заедно с тях и
 катепана на същия този граф, който му бил
 роднина и земляк. Така преди Никифор да
 стигне в Адрианопол, те предварително го
 приветствували и му присъдили царската
 власт съвсем безразсъдно и без какъвто и
 да е залог за сигурност. Но ако и управя-
 ващите във Византия не били толкова без-
 разсъдни, този заговор веднага щял да бъде
 осуетен и слян. Защото другите тракийски
 и македонски градове, с изключение на ня-

¹ Бунтът на Никифор Врениий започнал в 1077 г. Срв. Успенский, История, III, стр. 328; Острогорски, Историята, стр. 329.

αὐτὸς ἔξω, καὶ παρὰ βασιλέως ἐπιγγελίας ἐγγυό-
σους καὶ παραγγεῖας προσέμενον ἐπὶ καταστορῇ
τῶν Ἰταλικῶν, διὰ τὸ καὶ τὸν Βρονένιον εἶ με-
ταρῶν κινεσάτατα τῆς τοῦ Ἀδριανου. ἦν δὲ τῷ
βασιλεὶ καὶ σκεπτικὸς ἰδιαιτέτος, ἐπὶ συγκλήδων
ἀνδρῶν ἀθηναίων, καὶ τῇ γυναικίᾳ προσελθὼν
τὸ εὐδαιμον, οὗ καὶ ἀθροίσαντες ὁ βασιλεὺς αὐτὸς
ἀνέβηκε. καὶ διὰ πάντων ἀρχαῶν εἶχεν ἐπιθέσθαι
τοῖς γε ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει χωρὶς τοῦ προσδου-
μένου ἡμεῖνος κωνσταντῖνοι, καὶ ἢ ἐρήσασθαι
τούτους, καὶ εἰς ἄλλω ἐκείνῳ περιστήσει τὸ πρῶ-
τον, ἢ τὰς γε λοιπὰς πόλεις εἰς τὴν ἐαυτοῦ κατα-
χευέσασθαι πύσιν, καὶ ἀπέβηκεν ἔχειν ἐν τῇ ἑορτῇ
καὶ τῶν ἐπισημῶν βοηθήματα ὁ δὲ ἄνοσι καὶ ἀρε-
τῆ καὶ τῷ κατασκευαστέμῳ διὰ πολλῶν ἡμερῶν
ἐγγύθεν αὐτοῦ ἡγήσθησαν ἀπερωαίως ἀκαίρημα
(τεῶν γὰρ ἡμερῶν οὐ πάρος τῆς πόλεως ἢ Ἀδρι-
ανουπόλεως ἀπέχει διάστημα), καὶ μετὰ τὸ γρη῏ου
ἀναισθηταίως καὶ μετ' εὐθείας διαπέθετε τοὺς ἑταί-
ρους ἰσχυρῶς ἀπεργάζασθε, ὅς εἴπω τὰ κεί-
ων τῶν τοῖς ἐχθροῖς ἐπισημῶν καὶ μεταλαμπάτων
εἰς ἕως εἰς ἀμελείας καὶ ἱστορίας τῶν ἀντικατα-
στέμων αἰεὶς, κατὰ προδιείρηται. εἰ δὲ διὰ τῶν
ἄλλων εἰπέτω, δι' ἐτέρων κειμένων καὶ ἀντικαταστάσεων
ἐτέρων τῆν βασιλείαν ὁ πατέρας ἀγαθῶς ἔζη
ταύτης ἐπισημαστέτω.

— — — Καταλαβὼν οὖν εἰς Τραιανουπόλιν ὁ
Βρονένιος σιγητήρη παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν οὐκ
αγαθῶν αὐτῷ Φιλιππῶν καὶ Μακεδονικῶν παραθέτων.
παρήρησαν δ' αὐτῷ καὶ τὰ τῆς βασιλείας πρῶτον,
οἱ τε ἴσται μετὰ τῶν δίφρων καὶ τὰ ἐκείνη καὶ
βασιλεὺς πύσιν, καὶ κατασφαλίσμενος πάντας ὄ-
ρωσ καὶ ἀντιθέτως οὐκ ἀρετῆ, μὴ ἂν ἀπέσται τοῖς
ἄλλοι καὶ κλεινοῖς ἀνοῖς, οὕτω τῆν ἀποστέθη
μετ' εὐθείας καὶ δορυφορίας ἀπαλήσει πολλῶν,
καὶ τοὺς πόδας τοῖς ἐκείνοις μεταμείψας πεδίλους
καὶ εἰς αὐτοβόλεις ἐπισημῶν ἔχη μετὰ πολλῆς
ἀρετορίας καὶ εὐρημασιμῶν καὶ τῆς τοῦ στρατοῦ
βοῆς καὶ ἡγῆς εἰς Ἀδριανουπόλιν ὄχετο, ἔχει τῶν
καταλαβὼν μόνος ἐπισημῶν. ὅτε κειμένους ὁ ἀδελφὸς
τῆς τοῦ μεγάλου φροστέρος ἐπισημῶν, πρὸς τὸ
ταυρῶν ζῶδιον ἐπέσται, καὶ οὐκ ἀρετῆ καταλα-
βεται. ἀγαθῶς δὲ τριημέριον ἔχησε ὁ πρῶτος
Κωνσταντῖνος ὁ Θεοδοσιανός, ἀπὸ τοῦ Ἰνδοζῶν καὶ
γένους ἐπισημῶν καὶ βίον λαμπρότητα καταλαβὼν
καταλαβόμενος, οὗ κατὰ μὲν οὐδὲ δολοῖς κατ'
αὐτοῦ προσδέχθη καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρετῶν παρο-
ράθη, οὗ μὲν δὲ σωματικῆν πύσιν ἐπέσται, καί-
ται γε ταύτην ἑποστέτων διὰ προσημαστέτων ἔχ-

кой само, се държели извън тоя смут и
чакали от императора писмени известия и
наредби за разгромяването на въстаниците,
понеже Вриений бил още надалеч от Адриа-
нопол. А императорът¹ си имал и лична
войска, събрана от случайни хора, която чрез
упражнения си била придобила славно име.
Тях този император нарекъл „безсмъртни“².
За него било много лесно да нападне тези,
които влезли в Адрианопол в очакване на
своя вожди, от една страна, да ги разгрома
и да заздрави държавата си, а, от друга
страна, да затвърди верността на останалите
градове към себе си и да получи от Запад
поддреза, насочена срещу противниците. А
той в разстояние на много дни поради без-
умието и нехайството си не знаел дори за
готвения близо до него срамен заговор (за-
щото Адрианопол се намира на не повече от
три дни разстояние от столицата). А и след
като научил, държал се отпуснато и глупаво
и направил противниците си силни, така че
по-скоро, както се каза по-рано, небреж-
ността и бавността на наредените срещу тях
[войска] издигнали и превъзвели враговете.
А ако трябва да се каже истината, то все-
виждащото око се грижеше за империята,
достойно за нея поради други подвизи и сра-
жения.

— — — Прочее, когато Вриений стигнал в
Траянопол³, той бил посрещнат от брата си,
както и от франките и македонските войски,
които били въстанали с него. Довесени му
били и знаците на царската власт, конете с
колесниците и червените му царски обувки.
След като обвързал всички с клетви и много
договори, че няма да го изоставят до по-
следно издихание, той приел багренницата
сред аklamации и голяма свита. Сменил обув-
ките на краката си с червени, качил се ви-
сокомерно и гордо на колесницата [от дърво]
с естествен цвят и дошъл в Адрианопол, при-
пружанван от виковете и възгласите на вой-
ската. Вече настъпвал месец ноември и въз-
духът бил навъсен и мрачен поради оттегля-
нето на великия Светлоносец⁴, който отивал
към знака на Телеца⁵. А тогава бил заловен
като пленник и проедър Константин Теодо-
рокан, виден мъж и известен с прочутия си
род и огниения си живот. Вриений ве го
приел много добре, нито справедливо и го
пренебрегнал като човек от неблагоприятен род,
но ве го подломил на телесно изказание,
выпреки че той се страхувал от него поради

¹ Т. е. Михаил VII Дука. ² Никифорика бил възстановил организацията от Цимисхий корпус на „без-
смъртните“. Този корпус се състоял от 10 000 конници. Срв. *Bricker*. *Les institutions*, pp. 387—388. ³ Дн.
Термалутра (Тлъжжков) до Фере в Източна Тракия. ⁴ Т. е. слънцето. ⁵ Един от зодиакалните знаци.

καὶ ἄνωγος, καὶ τὸ τεῖχος τῆς τοῦ Ἀδριανοῦ κατασκευῆς εἶχε μόνην, οὐ τὴν τῶν ὀσίων ἀντίθεσιν, ἕως λιμὸς φορέσας ἰσὺς κατασφύρον αὐτὴν καὶ τοὺς οὐκ αὐτῷ, μετὰ πίστεως τῆς ἰστοῦ καὶ τῶν τασσῶν αὐτῶν, ἠγάπησε τοὺς βαρβάρους ἀνθέσθαι καὶ πάντα πράξει τὸ παρ' αὐτῶν προσπαθόμενα συνθυροῦς οὐκ χριστῶν ἰδῶν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῶν συναποστασιασάντων αὐτῷ, τοὺς Παιζιναίους ἀπέλαττον δέδοκεν οὐ μῖτον τῶν εἰκοσι τάλαντων ἦτοι πενήτην περισπόμενον, οὐκ αὐτῷ δὲ καὶ ἰσχυροῦς καὶ ἀργυρῶν οὐκ ἔλαττον χεῖμα, καὶ τούτων τῶν τρέσαν ἀποστασῆσαι τοὺς Παιζιναίους ἐκ τῆς πολιουρίας δέδοκεν, μέγαν δὲ κατὰ χρόνον ἠεργελοῦσε τοὺς περὶομένους αὐτῷ, πρὸς μὲν τοὺς ἐκωντοὺς καὶ ἀλλοφίλους οὐκ ἔργαζον ἐπιδαξίματος, ἀλλ' ὅσπερ τις πῶς ἐν ἐπιθήσει ἐν τοῖς τεύχεσι τῆς Ἀδριανουπόλεως κρησπόμενος, πρὸς δὲ τοὺς ἑμοφύλους λαγαυροῦμενος ἀκριβῶς, καὶ πολυαῖδης ἀποστήσει καὶ ἀμοιβῆς κατακεδέσθαι αὐτῶν, καὶ ἄλλων πῶς ξένους ξερμῶς ἐποβάλλον, ἔν' ἐν τῶν σωμάτων αὐτῶν οὐκ ἀμύσαν ἀλλὰ χρημάτων ἀνεκέννησεν πηγῆς. (pp. 242₁₂—244₃₀, 246₂₁—248₁₀, 261₁₆—263.)

11. *Leas Patzinacos turbat et Dobromirus populum circa Mesembriam in insurrectionem incitat*

Ἐν δοῦν δὲ ταῦτα ἐγράφεται καὶ γαλήρη καὶ σιγή ἐκ τῶν τεράτων ἰσχυροῦς, ἑκὼν τι σπῶλον ἢ ζεῖνον διαφθῆσαι τῶν οἶων ἐκωντοῦν ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου πόλεως ἰσχυρῆ καὶ διακόντι, ἢ γὰρ ἐκείσε ἐκ τοῦ προβεβασιλευμένου ἡλκισαίης δούξ, ἢ προπολεμῶντος Βουλδαίης, μετὰ τὸ φθάσαι παρελθεῖν τῶν Βορηνίων καὶ ἀπελθῆναι εἰς Ἀδριανουπόλιν καταλαβόν τὸ ἀκρόαριον, σπῶλον ἐκ πᾶσιν τῶν ἐκωντοῦν ἐκείσε χωρῶν ἀνελέγητο, καὶ Φυρίους μετακρησπόμενος ἐξ Ἰταλίας φιλοστῆτος δεξιῶσα τῆς ἐκωντοῦ μέρους καὶ σπῶλον ἐκείσε δεξιῶς, ἠδρασε γὰρ χωρῶν ἐκ πᾶσιν αὐτῶν καὶ ἔργαζον πρὸς τῶν περὶομένων καὶ καταδυναστευομένων αὐτῶν, καὶ κατάλογον θέμενος πρὸς τῶν ἐκείσε τῆς ἰσχυρῆς ἐκείσε τῆρ κατὰ τὸ Βυζαντινὸν ὡς ἀποστασῶν ἐκείσε, ἐπὶ δ' ἔργον πολὺ τι σπῶλον ἐκωντοῦν καὶ ἀμύσαν δόναρον εἶχε γὰρ καὶ Ῥωμαίων πολλῶν σπῶλον, Βουλδαίης τε καὶ Ἀρβανίων, καὶ οἰκίους ἐκωντοῦν ἐκ ἄλλων, ὅρας ἐκείσε πρὸς τῶν Θεσσαλονίκην ἰσχυρῆ. ἤδη δὲ καὶ αὐτοῦ ταῦτην καταλαβόμενος, φήμι προσηγγεῖσθαι τούτῳ βλακῶν ὁ Βοτανιάτης πρὸς πίστεως τῆς ἀνεκέννησεν βουλῆς καὶ τῆς σπῶλον καὶ τῶν ἐκωντοῦν, καὶ πρὸς πᾶσιν

глеждал неблагороден и слаб. Той прибегнал за защита единствено към стената на Адрианополи, а не към противопоставянето с оръжие, докато тежък глад не го налегнал вътре в града — него и хората му, както и цялата конница и добитък им, и не ги принудил да сключат договор с изварите и да изпълняват всичко, което те наредят. Прочее, като събрал много сребро от себе си и от онези, които въстанали заедно с него, той предал на печенегите откуп в размер не по-малко от 20 таланта или кентинария¹, а освен това немалък брой тъкани и сребърни съсъди. Но този начин накарал печенегите да се отдръпнат от обсадата. Той останал в страната и събирал пари от подчиняващите му се, а по отношение на враговете и на чужденците не извършил нищо доблестно, но се криел зад стените на Адрианополи като див заек в гора и неумерено се гордеел пред сънародниците си, като им налагал разни налози и наказания, а най-вече притеснявал чужденците, за да изпеди от тях не кръвта, а парите.

11. *Leas създава въстания сред печенегите, а Добромир бунтува населението около Месемврия*

Докато ставали тези събития и стихнала напълно бурята откъм узурпаторите², друг тръп или къльица изникнал от града Епидамн и напругал сили, мъчейки се да унищожи житото. Навстина протопроедър Василаки³, изпратен там за дук от предишния император, след като Вриений вече се приближил и отишъл към Адрианополи, стигнал в Дирахим и започнал да събира там войска от всички околни места. Той успял да извине чрез щедри дарове и франки от Италия и ловко ги ваемал на своя страна, в своята военна част. Защото той събирал по всякакви поводи и начини сребро от подчинените и владенията от него и направил военен списък. Като предложил за свикването на един такъв набор той поставял преследването на Вриений като бунтовник. А след като установил, че е събрал голяма и боеспособна войска (защото той имал много войници — ромели, българи и албанци, и немалко свои щитоносци), вдягнал се оттам и тръгнал към Солун. А когато вече стигнал там, до него достигъл слух, че Востаният бил избран и провъзгласен за император самодържец единлично от целия сенат, от синода, от де-

¹ Един кентинарий бива равен приблизително на 100 златни ливри. ² Т. е. Вриеневци, шито заговор не успял. ³ Той е бунтувал в 1078 г., веднага след провъзгласяването на Никифор Востаният за император.

ἔλεδν τῷ ἀπροδοκίῳ τῆς ἐν σκότει ἐπιρροήσεως, σκότος μᾶλλον ἐαυτῷ παρεκὲς ἐπροσηύδατο. διὰ γνησιότητος γὰρ τῆς ἐπέδρας αὐτῷ προεφυλάξαντο μὲν ὁ τῆς βασιλευσ μάχης στρατιῶται, τὴν καὶ ἡγεμόνος παρωγγέλιαν τε καὶ ἐργάστον παραθαυροῦνοισα ἔχοντες ἀπιστοχὸν δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ὁ ἀνιῶτης ποίησε χλευσῶ περιέπειος, καὶ κατὰ κράτος ἡτηθείς καὶ τῶν ἰδίων πλείστοις ὄσοις ἀποβυλῶν, καὶ μᾶλλον τῶν Φρόγγων, καὶ αὐτὸς κατὰ πρόσωπον τῷ δευτῷ ἀνισαφθεῖς καὶ κατ' αὐτοῦ καταπονηθείς, εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀκατόλιαν διαπέφειπεν, σόμενος τῷ τῶν φρουρίων περιεφύμασι κέρδος τι ἐαυτῷ περιπαρήσθη καὶ ἀνάστησιν. ὁ δὲ σεβαστὸς μὲν ἐλως μελλήσεως τὴν ἄλωσην τῷ φρουρίῳ τοῖς ἀμφ' αὐτῶν περιεφύμασι οἱ δὲ προσβολὸς ἐνηργεῖς παρήσθησε, καὶ τοὺς εἶδον Θεσσαλονίκης συμφορηνοῦσις ἔχονσι, ταχ' αὐτοῖν παρεγένοντο καὶ τῆς ἀκατόλιος ἐαφίπτεσαν. καὶ κατασχεθεῖς οὕτως καὶ σιθηροδέμοιος γερονίος καὶ τῷ τῶν τυράντων τοῦτω κατὰμαχος, ἀπεστάλη τῷ βασιλεῖ διὰ τῶν δημόσιων ἴστων φερόμενος. τῆς δ' ἀγγελίης τῆς τῆς προκαταλιθοῦς εἰς βασιλέως δευτῆς, κρόστασμα γέγονε τὰς πόρις ἐκαετηθῆται τῶν ἀκατοατοῶν ὀρθομένων, καὶ τοῦτω γερονίμου κατ' ἦν σιτήρητο πάροδοι, ἦλθε δὲ ἀμείβης ἔλως εἰς φέτος καὶ σιτήρησις καταφύγηται. αἱ δὲ τῷ βασιλεῖος πρὸς τὸ φέτον ἐδρανοῦσι καὶ πρὸς τοὺς ἰσζότους ἐπυργεῖσι καὶ πανημέριοι φύσιμα τὸ ἀνέδοτον εἶχον ἀπὸ καὶ ἰσζὸς δευτῶν δαχέοντο.

Ἐν τῷ δὲ τῷ στρατιῶται ἐν Θεσσαλονίκῃ διακατέρον, Σκόθαι τῆς ἐρημίας τοῦτω ἰσζὸς δευτῆς τῆς Ἀδριανοπολίω προσηύχον, καὶ τοῖς ἰσζὸς τοῦ τῆς οὐκίμασις ἐπορῶσαντες, παρῆρηθῶνται αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τοῦ μαχημαῖου ἐθνοῦ τῶν Κομάτων πολλῶν, αἰσὶ τῆς οὐκίμασις καὶ παρῆρηθῶνται πολλὰς ἀπέδειξαν, ὀργιζόμενοι τῷ Βυστερίῳ ὅτι παρῆρηθῶν αὐτῶν ἐπὶ αὐτῶν παρὰ τῶν Ἀδριανοπολιτῶν ἀνηρέθησαν τοῦ δὲ στρατοῦ πλουτοῦσις παρῆρηθῶνται, δευτῆς δὲ βάρβαροι ἔθετο καὶ οὐκίμασις τοῖς Ῥωμαῖοῖς ὀργιζόμενοι παρῆρηθῶνται. — — —

Τῷ χρόνῳ δὲ πρώτου, εἰπὲ καὶ κατὰ τοῦ ἰσζὸς δευτῆς Λεκα τοῖς Παρῆρηθῶν ἰσζὸς δευτῆς (Ῥωμαῖος γὰρ ὡν τῆς ἐπαρῆρηθῶν οὐκίμασις) καὶ κατὰ τοῦ τῆς ἐν μεσημερίῳ διακατέρον Δοβρομυρῶ γῆν στρατιῶν ἐπαρῆρηθῶν ὁ βασιλεῖος ἐμείλε, δευτῆς οὐκίμασις τῷ βασιλεῖος ἐπὶ οὐκίμασις.

тивниците чрез неочаквано нападение в мрака, вместо това докарал за себе си вече в мрак. Защото, щом се разбрало за засадата, войниците от императорската част ваели предпазни мерки по отношение на него, като съблюдавали и предупредението на пълководца, което ги държало нащрек. Като не успял в намерението си, противникът попаднал в жестоко сражение, бил победен напълно и изгубил много повече брой от своите хора и главно франки. Когато застанал срещу дука и бил надвиган от него, той избягал в Солунската крепост, мислейки, че крепостната стена ще му бъде някак от полза и изгода. А сега съгът, който не възнамерявал да прави изобщо нищо, възложил на хората си (да започнат) обсадата на крепостта. Те пак със смели пристъпи и имайки на своя страна тези, които били вътре в града, бързо станали господари на крепостта и завладели цитаделата. [Василаки] бил заловен. Окован в желязо и осъден по закона на узурпаторите, той бил изпратен на императора с пощенски колове. Когато тази вест стигнала до императорските уши, издадена била заповед да се прободат зениците на бунтовническите очи. След като това било извършено по пътя, където го настигнала заповедта, той пристигнал в кола като жалък товар и нещастен груп. А благодарствените молитви на императора към бога, благодаренията към поданиците му и всекидневните му милости немали край и като че ли все се умножавали.

Докато войските пребивавали в Солун, скитите¹, използвайки предимството на пустинните места, се приближили до Адрианопол. Те нахътали в къщите навън градската стена, като имали в помощ и мнозина от много войнственото племе кумани. Те подпалили къщите и изгорили много от тях, понеже се разгневали на Врсений, загдето пратениците им междувременно били избити от жителите на Адрианопол. А когато войската бързо пристигнала, варварите ударили на бяг и никога вече не се решавали да нападнат ромейските предели. — — —

С течение на времето императорът възнамерявал да изпрати войска и срещу тъй наречения Лека, който подстрекавал печенегите (той бил ромей, но поради брачни връзки прибягнал при тях), и срещу Добромир, който бунтувал областта при Месемврия.² Затова то, като се уповаващи от мощта и от испо бедимия дух на императора и от дадената

¹ Вероятно печенегите, за и пр. Сръ. *Moravské, Byzantinoturcica*, II, p. 281. Според *Златарски*, *История*, II, стр. 161—162, това са печенегите. ² Тези два бунта избухнали в 1079 г. Вж. *Златарски*, *История*, II, стр. 162—163, 495—496. Според *Cedr.-Scyl.*, II, p. 741₁₇, Лека бил павликянин от Пловдив. *Врвек*, *История българи*, Одеса 1879, стр. 275, предполага, че Добромир бил босомл; срв. *Ангелов*, *Босомльство*, стр. 119—120.

καὶ ἀπόδημαχον καὶ τὴν ἐν θεῷ δεδομένην ἰσχὴν αὐτῷ, καὶ τοῖς τῶν ἄλλων κορυφαίοις κακοῖς, καὶ πρὸς τῆς ...^a τῷ δουλοῦ ζυγῷ τοὺς αὐθέντας ἐπέβησαν, καὶ προσήλθον ἑκάστῳ τῶν σακεριῶν ἐαυτῶν ἐξαπαύμενοι. ἄλλ' ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον αὐτοῖς τὸ ἰσχυρὸν ἐχρησίευσεν, ἀλλὰ καὶ ἀξιώματα περιλάμπρους καὶ δωρεαῖς οὐκ ἁπλοῦς φιλοτιμιῶν εἰσχαρίστους καθάπερ πεποιθεῖ, καὶ πίστην αὐτοῖς καὶ δουλοῦσαν ἀδόλοτον ἐργασίωσεν.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰσχυρὸν Σκίθη καὶ αὐτὸς τῇ φήμῃ τῆς τοῦ βασιλέως ἐγγενείας καὶ ἀνδρίας καὶ τῆς σπουδασιότητος ἐπὶ ἀμφοτέρω δεξιῶν, ἐσσημιτικῆς τε ἑαυτῶν οὐκ εὐαὶ καὶ δορυφύλακος καὶ τῶν ἀπαύτων ἐχρησθῶν, εἰς διανοίαν ἀνελεθῆναι ἐσσημιτικῶν πρὸς βασιλικὸν εἰς οὐδὲν, τὸ πικρὸν καὶ οὐκ εἰς ἐαυτῶν ἐπισημῶν παρεχόμενα. καὶ τὴν ἐπισημῶν εἰσσημιτικῶν οἱ πρὸς βασιλῆα, καὶ τὴν ἀποκρίσιν^b συνδύασι τοῖς Παισιόχοις ἐπὶ τοῦ προβεβασίλευτος διαγνοσθέντος ἐπίσημον αὐτοῦ δεινῶς κορυφώσαντο, τὸ σέβασμα πάντως παραδεικνύοντες καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου προφανοσιότην ἀπόστασαν. ἔκοιτε τὸν οὐκ οὐκ πρὸς ἐπισημῶν καὶ ἀρπαγῆς χωρῆσαι καὶ τῶν Ῥωμαίων περιβόλαια χρεῖσιν ἐπέβησαν. (pp. 297_c—301_c, 302₁—303₈)

B. EXEMPLUM CHRYSOBULLI IMPERATORIS MICHAELIS DUCAE

Τὸ ἴσον τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ βασιλέως
πρὸς Μιχαὴλ τοῦ δούκα,

Τοῦ κατιστρατοθέντος εἰς τὸ σέβαστον τοῦ γενικοῦ
λογοθέτου κατὰ τὴν μῆσιν μάρτην ἡ' Ἰνδικτιώνος,

Καὶ εἰς τὸ σέβαστον τῶν οὐδικαίων τὴν γο' μαρτίου
μηνὸς Ἰνδικτιώνος ἡ',

Καὶ εἰς τὸ σέβαστον τῆς σακερίας εἰς μῆνα μῆσιν
Ἰνδικτιώνος ἡ',

Καὶ εἰς τὸ σέβαστον τοῦ ἀπονομίου τῶν εἰσαγῶν
οὐκ εὐ κατὰ τὴν κριαριστήν τοῦ μαρτίου μηνὸς
Ἰνδικτιώνος ἡ',

Καὶ εἰς τὸ σέβαστον τοῦ στρατολατικῶν λογοθέτου
κατὰ τὴν ἡ' μηνὸς ἀπριλίου Ἰνδικτιώνος ἡ'.

^a πάρος ὁ ed. ^b ἀποκρίσιν πρὸς βασιλῆα, C.

¹ Тука е преведена пропуснатата дума *παύειν*, която стои в съответния текст на Скилица. ² Според *Златарски*, История, II, стр. 164, това са българите. ³ Загадва се за едно нагаждане на печенегите през пролетта на 1079 г. Тогава Алексий Комнин в качеството си на пълновластен стратег на Запада ги прогонва. Вж. *Nic. Bryennii*, Historia, ed. Bonn., pp. 157_b—158_b. Срв. *Златарски*, История, II, стр. 163—164. ⁴ Това дължностно лице сполучи начело на държавното съкровище и се грижеше за догляването и подновяването на държавните списъци. Вж. *L. Bréhier*, Les Institutions, p. 257; *Dölger*, Beiträge, pp. 19, 20. ⁵ Илияците били чирковци, които заварвали императорските части и фамилии имуществата. Вж. *Dölger*, Beiträge, pp. 43, 44. ⁶ Т. е. 1074 г. ⁷ Длъжностно лице, което се грижело за прехраната, разквартируването и изнасяването на войската по време на война. Вж. *Dölger*, Beiträge, p. 21.

му от бога сила, а били явдзумени и от нещастията на другите, преди още да направят опита¹, превели брат в робския ярем и дошли да молят за своето спасение. А императорът не само че им дарил това, което искали, но като ги облагодетелствувал и с твърде блестящи сакове и достойни дарове, направил ги веднъж завинаги да му бъдат благодарни и внедрил у тях вяроост и неизменно покороство.

А скитите² около Истър поради слуха за императорското благородство и доблест и поради това, че неговата десница действувала на две страни — от една страна, щедра за близките му, а, от друга, войнствена срещу изпечените му се противници³, встали речисие да проводни достойни претенции при него, като и те давали обещание да се подчинят. Претенциите носели уверение и страшно очернили пред него някой отцепници, за които се разбрало, че се били свързали с печенегите по време на предишния император. Те напълно разкривали тяхното отцепничество и най-явно откъсване от него. Прочее оттогава те вече не смеели да пристъпват към набези и грабежи и да насят шети на ромейските селища.

B. ПРЕПИС ОТ ХРИСОВУЛ НА ИМПЕРАТОР МИХАИЛ ДУКА

Препис от хрисулула на императора и господаря Михаил Дука,

заверен в канцеларията на финансовия⁴ логотет през месец март, индикт тринадесети,

и в канцеларията на илияците⁵ на двадесет и осми март, индикт тринадесети⁶,

и в канцеларията на държавното съкровище през месец март, индикт тринадесети,

и в канцеларията на иконома на благочестивите заведения на тринадесети март, индикт тринадесети,

и в канцеларията на логотета на военното съкровище⁷ на петринадесети април, индикт тринадесети.

καὶ καταβίβασιν οὐλοδότητος ζυλῆς, ἢ μετακομ-
δῆς κωπίων, ἢ ἐέρον εἰδούς, ἐβελῆς καλαρίων
ωζυρίων, ἐροπύλων, οὐλοδότητων ἐγγύτων κωπί-
λων καὶ περὶν, καθορίων τῶν ἐπερῆς ἰσ-
χόντων, κατεπάνω, οὐλοδότητων, κατὰ, καὶ λοιπῶν
ἀπαιτητῶν, προσάτου διακομῆς καὶ ἐπιλέτων ἐπὶ
αἰλίον οὐλοδότητων καὶ ἐποπτείας, βεσπορίων,
μερδωτῶν τοῦ δρόμου πρόβου, ἀρόντων ἢ ἐσο-
ρίων, ἢ κατὰ τὰ ἄλλα χεῖρον διακομῆτων,
ποπτείας, τορμαρίων, μερδωτῶν, καὶ κατὰ
ἐτέρων δημοσιῶν προμῶν ἐρευνα ἐπιτετα-
μένον, ἀρραγῆς, παρορραγῆς καὶ λοιπῆς δι-
οίκης ἐπιτετα, κωπίων ἢ παρορραγῆς,
τῶν τε οὐλοδότητων καὶ ἐπὶ βεσπορίων ἐπιτεταμένων
διὰ παρεγγεγόμεθα καὶ πῶτος ἐξωγαλιζόμεθα
ἀπὸ τε τῶν κατὰ κωπίων οὐλοδότητων, γενεῶν
καὶ οὐλοδότητων λογιῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας
οὐλοδότητων καὶ τοῦ βεσπορίου, εἰκομένη τῶν εἰκο-
μένων καὶ τῶν περὶν, τῶν ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων καὶ
τῶν ἐπὶ τῶν βεσπορίων, οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν
γενεῶν, τῶν ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων ἡμῶν τομῶν τοῦ
φάσιον, κατεπάνω τοῦ οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν οὐλο-
δότητων, οὐλοδότητων καὶ τῶν ἐπὶ αὐτοῖς
προποπτείας, λογιῶν, κατεπάνω, βεσπο-
ρίων, οὐλοδότητων καὶ κατεπάνω ἐπὶ τῶν οὐλο-
δότητων, οὐλοδότητων, κατεπάνω, οὐλοδότητων, καὶ τῶν
ἀπαιτητῶν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων, κατεπάνω,
κατεπάνω τοῦ τε δρόμου καὶ τῶν οὐλοδότητων,
κομῶν τῆς νόμης, οὐλοδότητων τῶν ἐπὶ τῆς
οὐλοδότητων, οὐλοδότητων, οὐλοδότητων, οὐλο-
δότητων, καὶ κατὰ ἐτέρων οὐλοδότητων τοῦ κωπίου μετα-
κατεπάνω, τοῦ κωπίου τῶν οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν οὐλο-
δότητων καὶ οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων ἢ ἐπὶ τῶν
οὐλοδότητων καὶ οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων ἢ
ἀπαιτητῶν τῶν οὐλοδότητων κατὰ τῆς βεσπορίας ἡμῶν
οὐλοδότητων, ἡμῶν καὶ οὐλοδότητων ἐπὶ τῶν οὐλο-
δότητων καὶ οὐλοδότητων οὐλοδότητων τῶν οὐλοδότητων ἡμῶν
ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων οὐλοδότητων οὐλοδότητων κατὰ τὴν
νόμην μῆρα τῆς νόμης καὶ δεκάτης οὐλοδότητων
ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων οὐλοδότητων οὐλοδότητων
ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων, ἐπὶ τῶν οὐλοδότητων οὐλοδότητων καὶ οὐλο-
δότητων οὐλοδότητων οὐλοδότητων.

Μαχὴ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πωτὸς βεσπορίας καὶ
αὐλοδότητων Ὁ Λογος. (pp. 53—57)

¹ Чин във войската, който отговаря приблизително на днешния бригаден командир. Вж. *Dölger, Aus den Schatzkammern*, p. 156. ² Военен чин, който отговаря приблизително на днешния дивизионен командир. Вж. *Dölger, Aus den Schatzkammern*, p. 156. ³ Другарокомитите се развалял приблизително на днешните полков командири. Вж. *Dölger, Aus den Schatzkammern*, p. 156. ⁴ Протокоментарят е бил офицер-адютант, който изпълнявал различни служби при командването на войската. Вж. *Dölger, Aus den Schatzkammern*, p. 156. ⁵ Прелевсимите били мъдрави офицери, които служели като ординарии за свързка и за канцеларски верховия в щаба на войската. Вж. *Dölger, Aus den Schatzkammern*, p. 156.

пиевности, стрелци, конни стрелци, от изкупу-
ване на жито, ечемик, одес, дървено масло,
верива и всякаква селска, селска и селска
на всякакъв дървен материал или от достав-
ка на весла или на други неща, от доставка
на набрани стрелци, от въоръжаване на кон-
ни и пехотни началници, от даване подолон
на висши държавни служители, катепани,
стратези, съдии и на останалите побирчи от
прехрана и даване подолон на войски, сти-
ваши или връщачи се от война, от [прехра-
на] на вестиварити, мандатори на дрома, които
водят пратеници или нагнаници или приемна-
ват по всякаква друга работа, на наместници,
турмарси, мерарси и от всякакъв друг, който
изпълнява държавни работи, от ангария, пар-
ангария, и всякаква друга еспирия, спомена-
тата или премълача, която сега съществува
или по-късно ще бъде въведена. Поради това
заповядваме и гарантираме викой от сегаш-
ните сакеларии, фискалии и военни лоботети,
от завеждащите нашата хазна и вестивария,
от управителите на благочестивите заведения
и домове, от чиновници на царските частни
имоти, идниците, завеждащи старопиталища,
от хората на нашата божествена хазна на
фиска, от почетниците на нашия дом Еле-
тер и Манган, от икитиците и подчинените
им протокоментарии, от логарнастите, хартула-
рите, царските нотари и нотариите; още от
доместичите на схолиите, от дуковете, кате-
паните, стратезите и от техните предстиви-
тели: таксирси¹, турмарси², хартуларите на
дрома и темите, от комитите на двора, от
доместичите на други [места], дунгарокоми-
тите³, от протокоментаря⁴ на проелевсимите⁵
и от другите началници на отредите и темите;
освен това съдии, надзорници, стратези,
проверители, списвачи, протокоментарии, сино-
арии, ориарии и всеки, който изпълнява друга
обществена служба, викой от всички тях в
което и да е време, по какъвто и да е на-
чин да не нарушава или да унищожава [не-
ща] от определените гук от нашето царство
[неща], дори и да не се опитва да стори то-
ва, тъй като настоящият наш благочестив
хрисовул, издаден през месец март, индикт
тринадесети, в годината 6583, е здрав и сигу-
рен и на него се подписа нашата благочести-
ва и богопоставена власт.

Михаил Дука, в Христа бога верен император и законодържач на ромеите.

XVII. КЕДРИН-СКИЛИЦА

За живота на Георги Кедрин не се знае почти нищо. Предполага се само, че е бил монах. Той е живял вероятно в края на XI или в началото на XII в. Неговата хроника започва от сътворението на света и завършва с възкачването на Исак I Комнин на престола в 1057 г. Тя представлява компилация от различни по-стари хроники. Авторът е черпил главно от хрониката на Псевдосимеон Магистър, но е използвал направо и самия Теофан, както и Георги Монах и други непознати извори. За времето от 811 до 1057 г. Кедрин е предал почти буквално хрониката на Йоан Скилица (двете хроники са издадени заедно). Йоан Скилица е заемал висок военен пост: бил е куропалат и другарий на владетеля. Кедрин го нарича *ἡ προφητικώτατος ἱστορία ἐν Ὀρεινῶσι*, от което може да се заключи, че е произлякнал от Мала Азия. Сам Скилица съобщава, че е съвременник на Михаил Псел. Това показва, че ще да е живял през втората половина на XI в. Неговата хроника започва от 811 г., т. е. оттам, където завършва Теофановата Хронография, и е един вид нейно продължение. Иаказано е мнение, че хрониката на Скилица е била написана в две редакции, едната от които завършвала до 1057 г., а втората — по-пространно — завършвала с възкачването на Никифор III Вотаниат (1078 г.). По-късно обаче е било доказано, че тази част от хрониката, обхващаща периода 1057—1078 г., е била съставена от някой неизвестен преписвач на Скилица, който използвал и Историката на Агатиат. Затова някои наследвачи отбелязват тази част като Продължител на Скилица (Scylitzes Continuatus). Като извори на първата част (от 811 до 1057 г.) сам Скилица отбелязва освен Теофан също и Теодор Дафнопат, Иврита Пафлагоески, Гелсони, Псел и др. Той обаче едва ли е използвал всички тези извори в оригинал. Може би е черпил някои сведения от тях и преразказва. За периода 813—961 г. Скилица следва почти буквално Продължителя на Теофан, съответно Теодор Дафнопат, който е съставител на 6-а книга от тази хроника. Освен това събитията от края на X и началото на XI в. почиват до голяма степен и на други извори като Теодор Севастийски. Този именно период от хрониката на Скилица е от основно значение за историята на българските земи. В тази си част тя е най-пълна, най-подробен извор за Самуиловото управление, за отчаяната борба на защитниците на загиващата българска държава, за въстанията на Делян и Войтех и пр., за административното управление на българските земи под византийска власт, за включването им в системата на византийския феодализъм и пр.

В един ръкопис към хрониката на Скилица са дадени отделни кратки допълнения, всички стигащи се до събития, свързани с царуването на Самуил. Тези добавки, които са издадени отделно, все прибавихме под линия към съответните места на хрониката. Те са написани вероятно от деволския епископ Михаил (XI в.) и може би са черпени отчасти от Теодор Севастийски.

РЪКОПИСИ: а) на Кедрин: B — London, British Mus. addit. 26 112 (XII s.). — P — Paris, 1713 et 1713 A (XII s.). — D — Paris, suppl. 1168 (XIII s.). — R — Vatic. 1903 (XIII s.). — F — Venet-Marc. VI, 12 [КС], (XIII—XIV s.). б) на Скилица: A — Vindob. hist. 35 (XII s.). — C — Paris, Coislin. 136 (XII s.). — M — Matriten-

sis II (XIII s.), с илюстрации. — V = Vatic. 161 (XIII s.). — D = Paris. Suppl. 1158 (XIII s.). — U = Vindob. hist. 74 (XIII—XIV s.).

ИЗДАНИЯ: Georgij Cedrinii Compendium Historiarum, I—II, ed. Bonn. (разночтенията, дадени в парижското издание — J. Goar — A. Fabrot, CP I—II. 1647 — са отбелязани с P). — Migne, PG CXXI (1864), col. 24—1163; CXXII (1864), col. 9—367. — B. Prohic, Die Zusätze in der Handschrift des Johannes Skylitzes Codex Vindobonensis hist. graec. LXXIV. Ein Beitrag zur Geschichte des sog. westbulgarischen Reiches. Diss., München 1906.

ИЗДАНИЯ: F. Hirsch, Byzantinische Studien, Leipzig 1876. — L. Mabilis, Zwei Wiener Handschriften des Johannes Scyltzes, Breslau 1890. — П. Безобразов: ЖМП (1891), ноември. — Krumbacher, GBL, pp. 365—369. — Ф. И. Успенский, О критическом рукописи рукописи Иоанна Скилицы, ИРАИК, IV (1889), в. 2. — C. de Boor, Zu Johannes Skylitzes, BZ, XIII (1904). — *Idem*, Weiteres zur Chronik des Skylitzes, BZ, XIV (1905). — М. Соломонов, Об историках Льва Дьякона и Скилицы, Византийское Обозрение II (1916), стр. 106—166. — П. Давидес, Критическая прераба вързу поскелената на Йоан Скилица во прераба на цар Самуилова история, МПР, III (1926), в. 2, стр. 1—64. — Moravcsik, Byzantinistica, I, pp. 273—275; 335—341; 426—427. — А. П. Кавецки, На история византийска хронографит X в. ВВр. XX (1962), стр. 107—128. — *Idem*, Экзегетика Скилицы, ИВИ, т. 14—15, 1964, стр. 528—544 (изследване вързу по-късните ръкописи S — Marc. 407; E = Escot. V. 1. 4; T — Taubm. 189 (B. V. 13); M — Ambros. 724 — R 117 sup.).

GEORGI CEDRENI—IOANNIS
SCYLITZAE

HISTORJARUM COMPENDIUM

I. De quibusdam haeresibus

Μετὰ θάνατον Εὐσταθίου τοῦ ἀρχιεπισκοῦ βασιλέως Ἀντιοχείας Φλαβιανῆς ὁ μέγας προσηγορεύεται ταῖς τοῖς χρόνοις ἀρεταῖς καὶ ἡ τῶν Μοσαλιανῶν αἵρεσις εἰς τὸν Εὐχριστὸν καὶ Ἐρθουσασιανὸν καὶ Λαμπριανῶν καὶ Βογομίλων (πολυθῆντος γὰρ ἔσται αὐτοῦ) δεξιῆ Ἀδελφικοῦ καὶ Δαδῶν καὶ Σάββα καὶ Συμεῶνος τῶν αἰρεσιολητῶν. (I, p. 514₁₇₋₂₂)

2. Constantinus Magnus contra Gothos
aliasque gentes bellum gerit

Τῷ κβ' ἐτι Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβεστάτος κατὰ Γερμανῶν καὶ Σαβροματῶν καὶ Γούθων στρατεύσας μέγα ἔργον κηταιῶν διὰ τῆς τοῦ σταυροῦ δυνάμεως, καὶ τοῖς τοῖς εἰς ἐσχάτην ἔργου δουλείαν. (I, p. 517₁₆₋₁₉)

3. Constantinus Magnus per Danubium
pontem iungit

Καὶ αὐτὸς κατὰ Λέοντα περὶ τοῦ χρόνου ἐν ἀπὸ λέοντα πεποιήκει, καὶ τοῦς Σαβδουσιανῶν εἰσέειξε. — — — (I, p. 517₂₈₋₃₄)

ГЕОРГИ КЕДРИН — ЙОАН
СКИЛИЦА

КРАТКА ИСТОРИЯ

1. За някои ереси

След смъртта на Евстатий¹, пресветия епископ на Антиохия, бил ръкоположен неликният Флавиан. По това време ересиарсите Аделфний, Дадои, Сава и Симеон основали ереста на масалианите, или на свхитите, ентузиастите, ламперианите или богомилите² — тази ерест имала много имена.

2. Константин Велики воюва срещу готи
и други племена

През 22-ата година преблагочестивият Константин, като воювал срещу германци, савромати и готи, спечелил голяма победа чрез силата на кръста и ги поставил в крайно робско положение³.

3. Константин Велики прави мост над
Дунава

[Константин], като преминал Дунава, направил мост над него⁴ и покорил скитите.

¹ Евстатий бил антиохийски патриарх от 323 до 330 г., а Флавиан от 381 до 401 г. Той не е наследник на Евстатий, а на Макарий. ² Тези две ересиархисти, нешто са различни по време на богумилството или много общи черти с юберселите ереси. ³ Може би слава думи за борбите по Долин Дунав на Константин Велики срещу сармати и готи през 334 г., въпреки че хронистически посочената 22 година от царуването му не съвпада с тези събития. Срв. C. Fatsch, Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa, III, 1, Sitzungsberichte der Wiener Akademie, Phil. hist. Kl., Bd. 208, p. 30—31. ⁴ Този мост бил построен между Oescus (Pigeu) и Stedava (Celei) на границата на бр. Вж. Danoff: PWRF, XVII, col. 2035—2036, s. v. Oescus.

4. *Dyrachium terrae motu diruitur*

Τῷ 9^ῳ ἔτι Δυραχίου πόλις τῆς Δαλματίας ἐπὶ αὐτοῦ διεφθάρη, — — — (I, p. 522₂₃₋₂₄)

5. *Vaticinatio incursionum futurarum in Scythiam Mosiam Thraciamque*

Τότε καὶ Χαλκηδόνος τὰ ἐπιολιθθέντα κίχρη πηθέλειεν, ἐκτρομακίζουμένων τῶν Χαλκηδονίων τῷ Προκοπίῳ ἄσπερον κακαλιωμένον εἰρήθη εἰς τὸ θεμελίαι καὶ πλακῶν γεγραμμένον χρησμὸς οὕτως. ἄλλ' ὅτε δὴ γένηται ἔσθην κατὰ αὐτῶν χρησίων τεθεσάμενα σήσονται ἐπισημότερος κατ' ἄρνας καὶ κίχρος λοιπότερα πολύποστα ἔσονται ἂν ὡς, δὴ τότε γάρτα εὐχὴ πολυποσθέντων ἀνθρώπων, ἡ, γὰρ, μαρτυρούμενος, κατὰν ἑκατέρωθεν ἐλπίσιν, ἴστανον Κιμμερῶν πόντος διαφάντα ὄντ' αἰχμητῆ καὶ Σκυθῶν ἐλθεῖν χίμαρ καὶ Μοσία γαίαν. Θρηκίης δ' ἐπαφάντα σὺν ἑλπίσι μαρτυρούμενος αὐτοῦ κεν βιάσων ἔλκος καὶ στήμον ἐλπίσιν.

καὶ δὴ εἶχεν ἕκαστος οὕτως, ὡς δὲ μετὰ τὴν ἔσθην Προκοπίου ἐπισημῶν Ὀυάλης, φιλοτιμείται τῶν πόλεων ἔλθειν πλῆθην, κατωκυμασόμενος ἑλάνδ' ἐν Ὀυάλειται ἀπόμωκε. καὶ ὁ τότε τῆς πόλεως ἔσθης τῶν ἐκ τῶν γεγραμμένων τῆ πόλεως ἐπιδεικνύς, τηρησίων κατωκυμασόμενος ἐτ' εὖ Τάβερ τῶν μεγάλων τῆς πόλεως ἕδων, ἑκατέρωθεν ἐπιτέλειεν, ἐκσῆρας ἑκατέρωθεν τὸν λαόν. καὶ τοῖτοις οὖν μαρτυροῦν τὰ ἐκ τῶν βαρβάρων ἠκολούθησαν ἔδων, καθὼς τὸ γράμμα ἐκτρομακίζουσαν, ἐκτρομακίζουσαν μὲν τῆ θρηκίαν, κατὰ δὲ τῶν ἐπισημῶν περὶ αὐτῆν. (I, pp. 542₂₂—543₃₀)

6. *Gothi in Thraciam consistunt christianique finit*

Ἐπὶ αὐτοῦ οἱ Γόθοι περὶσσεύοντες τῆρ Μοσίαδα λίμνην ἑλάσαν ἰηρησαμένους αὐτοῖς ἦλθον εἰς τὴν Θρακίαν, καὶ δύο γερονάτες μάχη ἀλλήλοισ ἐμάχοντο, καὶ συμμαχίζον αὐτῆσαντες οἱ τοῦ ἐνός μέγιστος

4. *Землетрясение в Дирах*

През 9-ата година Дирахиум, град в Далмация, бил разрушен от земетресение¹, — — —

5. *Предсказания за нападения в Скития, Мозия и Тракия*

Тогава [Валент]² разрушил и останалите стени на Халкедон, понеже халкедонците покровителствували Прокопий³. Когато стбаряли стените, в основите им било намерено следното предсказание, написано на плочи:

„Но когато весели девойки ще видят свещено хоро по кривите улици на града и стената бъде печална защита на водата, тогава именно знаждат разпородити вълмено дити, она неепни я изгълневи със зая сила, ще преминат Киммерийския Истар⁴ с въоръжена войска и ще унищожат скитската и мизийската земя⁵. Но когато преминат в тракийската земя⁶, те ще се излъжат в надеждите си и за тях ще настъпи гибелен край.“

И станало всичко така. Когато Валент се върнал след победата си над Прокопий, той облагодетелствувал града с много вода, като направил водопровод, който нарекъа Валентов. Тогавашният градски епарх⁷, за да изрази радостта си от придобивката на града, направил в Тавър⁸ нимфейон, който бил достоен за толемия град, и отпразнувал празник, като облагодетелствувал целия народ. И немного след това според предсказанието на надписа надошли варварските народи, които се излели в Тракия и след това били унищожени в нея⁹.

6. *Gothi se заселвали в Тракия и ставали християни*

По негово време¹⁰ готите преминали Моситдското езеро, водени от един елен, и дошли в Тракия¹¹, но като се разделили на две части, започнали да воюват помежду си. Ед-

¹ Така земетресение е станало в 346 г. ² Источноюжиски император (361—378). ³ Згадва се за бунта на Прокопий, предсказан за императорската власт (363 г.). Срв. *U. Stein, Geschichte des byzantinischen Reiches*, I, Wien 1928, p. 270 sq.; *G. J. Kyrbantov, Восстание Прокопия (365—366 гг.)*, ВВр XIV (1958), стр. 3—26; *И. Хан*, К вопросу о социальных основах узурпации Прокопия, *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae*, VI, 1—2 (1958), p. 199—211. ⁴ В *Socratis Historia ecclesiastica*, PGr LXVII, col. 477 A, стои правилно „Ιεσσον κίχρωσ“ „на красновоструйния Истар“.

⁵ Става дума за провинцията Мазия Скития, дн. Добруджа, и Долия Мизия, дн. Северна България до р. Цибрива. ⁶ Т. е. провинция Тракия по средното течение на р. Марица.

⁷ Епархът на Цариград бил един от най-видните сановници в империята и началник на градските служби. Вж. *Bréhier, Les Institutions*, p. 98 etc.; *M. H. Сюзюмов*, Византийская мита епарха, Москва 1962, стр. 27. ⁸ Това е тъй нареченият Форум Таур или Теологиев форум, построен от имп. Теодосий Велики. Той се идентифицира с дн. площад Beyazıt. Нимфейонът (резервоар), който се намирал там (на мястото на дн. Университетски площад, по-рано Seraskerat) бил построен от епарха Клеарх. Вж. *Jatin, Constantinople byzantine*, pp. 69—72.

⁹ Тук вероятно се загатва за нашествията на готи, сармати, авари и др., които опустошавали Балканските земи през втората половина на IV в. ¹⁰ Т. е. по време на Валент. ¹¹ Така вероятно се разказва от някои автори и във връзка с надписото на хитите в Египта. За нея библиографски посочвания има у *Gy. Moravcsik: Byzantion IV (1961)*, p. 678 sq. Срв. *Ис. Дульнев*, ВВБН, III—IV (1954), стр. 442.

παρὰ Οὐάλεντιος ἔκτεινον βασισχεῖν τοῦ Χριστιανικοῦ γενέσθαι. ὅθεν καὶ βαπτισθέντες Ἀρεταῖοι ἀνοικιστῆσαι, καθὼς ἐν καὶ Οὐάλες. μετὰ ταῦτα οὖν ἐν Συρίᾳ τοῦ Οὐάλεντος διακρίβοντος, οἱ Σκύθαι περιέσταντες κατὰ τῆς πόλεως εἰσέβησαν, ὡς σπανδὸς μὴ φυλάξαντες μετὰ τὸ βασισθεῖν αὐτοῦς. τοῖς αὐτοῖς ἔπειτα ἢ τῶν Μασσαλιωνῶν αἰρέσει ἤγγον Εὐαγγέλιον ἢ Ἐσθονοισαπτόν, τῶν καὶ Βογορίλων, ἐφύη. (I, p. 547₁₂₋₂₂)

7. De Valentis interitū

Τῷ καιρῷ τῆς πάλης ἐξηκόντων οἱ Γόθοι εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καὶ κτήσαντες πολλὰς ἐπαρχίας, Σαυθίων Μυσίας Θυρῶν Μακεδονίων Ἀχαιοῦ καὶ αἰσαν τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ τὰς εἰσοὰς ἐπαρχίας. — Μισθὸν δὲ ἐν Ἀνατολίᾳ Οὐάλες πρὸς τῶν Γόθων ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. ἔβραζον δὲ αὐτὸν οἱ Βυζάντιοι ὡς ἀποκτεῖν καὶ φηροπόλεμον. ἐξερρημένον δὲ αὐτοῦ πρὸς τῶν Γόθων πόλειον. Ἰουάκιος ἢ μακρὸς τῶν μεγάλων κρατήρας τοῦ χελουῦ τοῦ ἴσπιον Οὐάλεντος ἔση πρὸς αὐτὸν „ποῦ ἐξέρχῃ, βασιλεῦ, κατὰ θεοῦ σφραγισμένος καὶ θεὸν ἔχων ἑπιτάλαον“; τοῖτον ἀρηγορεῖς Οὐάλες φηρορεῖ παρὰθεῶν, ἀπειλήσει θάνατον εἰ ἐπιπέθει. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἐδέσασα καὶ ἄλλα ἄλλα τὰ ἐργονα αὐτῷ „τόχος βάδιζε πρὸς Μιμαντα τὸν μέγαν, ἐνθα λόρος σε διωξὸς ἀγέσσει τέλει.“ δακτυλοθεῖς οἶν ἠρώτα εἰς Ἰου Μίμας, προσκαλοσάμενος δὲ πρὸς τῶν οὐφῶν ἐπαγγήνετο παρ’ αὐτοῦ εἰς Ἰου Μίμας. ὁ δὲ ἔρη αὐτῷ: „τόχος ἐστὶ, δόξα σοι, μέγιστος τῆς Ἀσίας, περὶ σφραγίσαν τῆς θαλάσσης, πληροῖον τῆς νήσου Χίου“ οὐτως καὶ Ὀμηρος μέγιστος, φάσκον ἐν Ὀδυσσεῖα „παρ’ ἠπειπέττα Μιμαντα“. καὶ ὁ βασιλεὺς „τίς ἐρεὶ χροῖα πρὸς τὸ τοῦ Μιμαντος ὄρος, ἵνα ἐκεῖ τελευτήσω ἀεικλῶν“; τοῦτο πλάγη δακρύων, καὶ εἰδὼλον ἀσπληλῶν ἄνωγος. καὶ μετὰ μικρὸν ἐξηλθε τῆς Θράκης πολεμήσαν ὡς Σκύθαις. καὶ σφραβλῶν αὐτοῖς καὶ ἠτηθῶν κατὰ κράτος φεύγει ἐν τῶν χωρίων, καὶ ἐκείθεν ἐν ἀγροῦν μετὰ τῶν σφραβλῶν ἐκρέμεται. τῶν οὐν Σκυθῶν αὐτῷ ἐμπελοῖσαν ἄγροῖα τῶν περηνόμενων, πάντες οἱ ἐν τῷ οὐαίματι προσπεφύργετες δακτυλοθεῖσαν, γεγονόντες περηνόμενοι φουερον δὲ μετὰ τῶν πολεμίων ἀναχώρησαν ἀναζητούντων τῶν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως ἐφύθη ἐν ᾧ ἐφύθησε σφραγίσαι τόπος ἀρ-

ната част поискали помощ от Валент, като обещавали, че ще станат християни. Поради това, като били покръствени, те станали арияни, какъвто бил и Валент. И тъй след това, когато Валент пребивавал в Сирия, скитите преминали [Дунава] и се промъкнали към столицата, без да спазват договора след покръстването си. В тези същите години възникнала ерестта на масалианите или евхитите, или ентузиастите, наричани и богомили.

7. Смертта на Валент

През третата година¹ готите отново навлезли в ромейската земя и опустошили много провинции: Скития, Мизия, Тракия, Македония, Ахейя и цяла Елада — над двадесет провинции. — Като научил в Антиохия за готите, Валент се върнал в Цариград. Византийците го хулели, че бил малодушен и избягвал войната. Когато обаче излязал на война срещу готите, Исакий, един от великите монаси, хванал кядата на Валентовия кон и му казал: „Къде отиваш, дарю, да се биеш срещу бога и когато бог ти е противник?“ Разгневен [срещу него] Валент го хвърлил в тъмница, заплашвайки го със смърт, ако се върне. А преди края си [императорът] видял на сън един мъж, който му казал: „Върви бързо към великия Мимант, където страшен жребий ще те грабне, оканико!“ Прочее, като се събудил, той питал кой е този Мимант; позвикал при себе си един от мъдредите и се осведомил от него кой е Мимант. Този му казал: „Това, господарю, е много голяма планина в Азия край морето, близо до остров Хиос. За нея споменава и Омир, казвайки в Одисеята: „При ветровития Мимант.“² А императорът отговорил: „Какво ще търся аз при планината Мимант, та, като ида там, да умра?“ Това било демонска измама и сън на лъжливи идоли. След много кратко време той излязал от Тракия, да да речева срещу скитите. Като влязъл в сражение с тях и бил победен напълно, той побягнал в едно село и влязъл да се скрие в един пленник заедно с хората си. Скитите пък хвърлили там огън, без да знаят кои са скити, и всички, които били прибъгнали в кядата, изгорели и били превърнати в пепел.³ Покъсно, след като неприятелите се оттеглили и никон търсели тялото на императора, намирен бива надан от стар проб в кядата, където той се бил скрил, с такава съдържа-

¹ До 375 г. Валент управлявал с брат си Валентиниан, а от 375 до 378 г. — самостоятелно. Зетона 378 г. е посочена като трета година от царуването му. ² Вж. Od. 3. 172. ³ Валент загинял на 9 август. Вж. Sozomen's Historia ecclesiastica, col. 561 A.

χαίου τῶς ἐπεργασµένος αἴτιος „ἐνιαυθὸν καὶ τὴν Μήνας Μακεδόνων στρατηγέτης“. ὁ δὲ θεὸς Ἰσαάκιος ἐν τῇ φρουρῇ ὅν τῆς δυσωδίας ἀνταλέβειο τῇ τῆς φυχῆς καθάρσει καὶ ἔφη „οὕτως ὁ εὐθλιος Οὐάλης ἔστι καταισνάει“. Ἐπερ διὰ τῶν μετὰ τοῦτα ἐπιανεχθόντων ἑβραϊστικῶν. (I, pp. 548₇₋₁₀, 548₂₂—550.)

8. Theodosius I barbaros in Thracia vincit

Οἷτος εἰδὸν τοὺς ἐν Θράκη βαρβάρους κατὰ κράτος ἐνίκησεν, εὐσεβῆς ὢν καὶ οὐρόδοξος. (I, p. 552₈₋₁₀)

9. Lapides de caelo in Thraciam decedunt

Τρεῖς ἐπιὶ λίθοι κρεῖς παρεγένθησ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν τῇ Θράκη ἔπεσον. (I, p. 607₁₋₂)

10. De Leonis Magni origine

Οἷτος ὁ βασιλεὺς Θραξ ἦν τῷ γένει, τριπόδους τῶν ἀξίων. (I, p. 608₄₋₅)

11. Hunni in Thraciam invadunt

Τούτου τῷ χρόνῳ ἔτι ἐν προσημίσι Μεσοποταμίῳ μὲν Σαρμαροὶ Θράκην δὲ κατέδραμον Οἰνοί, σφόδρὰ τοῖς πράγμασι κατὰς ἐκταραμένον τοῦ βασιλέως, καὶ ἡδοναῖς ἀάτοις καὶ πράγμασι οχολάζαντος. ἦν γὰρ ὁ Ζήνων τῆς κακότητος καὶ εὐδελθῶσ γενεῆσ τῶν Ἰσαάρον, διασῆ τε καὶ εὐδελθῆσσιτος ὥσπερ Ἕλληνας ζωγραφῶσα τὴν Πῆνα κρηγοσελῆ καὶ βασίλευσαν, τὴν προὐν μέλος, τὴν ἐλευσίαν ἀστυβλήσις, Ἰουλίος, ἰσχυρίαντος καὶ οὐθῆνον μοιός, γενῆ δὲ τῶντων, Ἀγαθῆν Βασιλέως δὲ ὁ Βηρόνης ἀδελφός, ἐν Ἰσαάρισι διακρίβων τῆς Θράκης, ἐστασε κατὰ Ζηρόνος. (I, p. 615₁₀₋₁₂)

12. Bulgari in Thraciam Myricumque invadunt

Τρεῖς ἐ καὶ εὐ ἔπει χρόνον πάλιν Σαρμαροὶ ἐν ἀστυβῇ ἐν τε Φωβίῃ καὶ Συρίῃ, καὶ εἰ Βουλγαροὶ τῷ Ἰλλυριοῦ καὶ τῇ Θράκη ἐκταράσαντες. (I, p. 628₁₁₋₁₂)

нис: „Тук почива восначалникът Мимант Македонецът.“ А божественният Исакий в затвора доловил нещастното с чистата си душа и казал: „Така току-що е изгорял окаяният Валент.“ И това се потвърдило от онези, които се върнали след това.

8. Теодосий I побеждава варварите в Тракия

[Теодосий]¹ веднага победил напълно варварите в Тракия, понеже бил благочестив и православен.

9. В Тракия паднат камъни от небето

В 5-ата година² в Тракия паднали от небето три извънредно големи камъка.

10. Произходът на Лев Велики

Този император³ бил тракиец по произход, а по чин — трибун.

11. Нападения на хуни в Тракия

В началото на I-ната година от царуването [на Зенов]⁴ сарацини нападали Месопотамия, а хуни — Тракия. През това време императорът причинявал извънредно големи вреди на държавните работи, като се отдавал на неуместни удоволствия и деяния. Зенон произхождал от много лошия и жалък род на исаврите, той бил космат и отвратителен, както гърците рисуват Пян, с кожни стъпала и космати крака, черен, много нисък на ръст, гневлив, злопаметен и завистлив. Жена му се казвала Арнадна. Василиск,⁵ братът на Верина, като пребивавал в Хераклея, град в Тракия, въстанал срещу Зенон.

12. Нападение на българи в Тракия и Илирик

Прес 10-ата и 11-ата година⁶ сарацините отново извършили нападение над Финкия и Сирия, а българите нахлули в Илирик и Тракия.

¹ Теодосий I, римски император (379—395).
² Император Зенон царува от 474 до 491 г.
³ Император Зенон царува от 474 до 491 г.
⁴ Василиск бил цурей на бившия император Лев I, чието жена била Верина. Зенон излязъл победител срещу него. В Пловдив е намерен надпис с негово на Василиск. Вж. Chr. Danoff: Oesterr. Jahreshette XXX (1936), Beiheft, p. 81 sq. М. Антонович: Древности XII (1930), p. 85 sq.
⁵ От царуването на Анастасий (491—518). За нападенията през 496 и 502 г. съобщава и Marcellinus comes, MGH, AA, XI, pp. 95—96. Срв. и Theophanis Chronographia, p. 142₂₋₃.

⁶ От царуването на Маркиан (450—457).
⁷ Лев I Велики.
⁸ Лев I Велики.

13. De Vitaliani seditione

Τῷ κγ' ἐτα Βιταλιανὸς παραλαβὴν πάσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ Σκυθίαν καὶ Μυσίαν, ἔχων μετ' ἑαυτοῦ πολλοὺς Οὐγγῶν καὶ Βουλγάρων, παρέλαβε καὶ πολλὰς πόλεις καὶ Κῆρυλλον τὸν στρατηγὸν Θράκης, καὶ ἦλθε πραιαίειον ἕως Βιζαντίου. Ἀναστασιος δὲ ἀπορροὺς πέμψαι πρὸς αὐτὸν, ὁμοῦν σ' αὐτῇ συγκλήτῳ τοὺς ἑξορισθέντας ἀνακαλεῖσθαι καὶ Μακεδόνα καὶ Φλαβιανὸν ἀπολαβεῖν τοὺς ἰδίους θρόνους, καὶ αὐτοὺς γενέσθαι ἐν Ἡρακλείῳ, ἔρχομένον καὶ τοῦ Ῥώμης. βεβαιωσάντων δὲ πάντων ταῦτα γενέσθαι, ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλε εἰς τὰ ἄνω γενομένης εἰρήνης. ἐπιόντων δὲ τισινοῦν ἐν Ἡρακλείῳ ὅσα διανοοῦν ἐκ διαφόρων τόπων, ὁ βασιλεὺς βασιλεὺς παραβίβας τὴν συνθήκην μετὰ καὶ Τιμοθέου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῖσιν ἐπέταξεν, καὶ ἀνεχώρησαν ἀπαικταί.

Τῷ κδ' ἐτα ὁ Βιταλιανὸς ἀναστασίας κατὰ Ἀναστασίου διὰ τὴν ἐλαφρίαν πολλὰ κατὰ τοὺς στρατοπέδους Ἀναστασίου καὶ τῆς λαῆς, πολιτικῶς ἐπεδείκνυτο, ἐγκάθει καὶ ἀροαρίζων, καὶ τέλος πρὸς ἕβαν ἑκατόν στρατιώτην μὲν φύλλους περιέβαλεν. (I, pp. 632_v—633_z)

14. De Iustini I origine

Ἰουστίνος ὁ μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐτα δ'. οὗτος ἦν εὐσεβὴς ἀνὴρ, πρεσβύτης καὶ πολέμιος, ἀπὸ στρατιωτῶν ἀρξάμενος καὶ ἕως τῆς ἐπιπέδου ἀρχιεπισκόπου, Ἰλλυριῶς τῶ γένος οἱ δὲ Θράξια τοῦτον λέγουσαν κέναι. (I, p. 636_v—α)

15. Pompeiopolis terrae motu diruitur

Ἀλλὰ καὶ ἡ Πομπειούπολις τῆς Μυσίας διαφραγεῖται μέσον κατεπίθη μετὰ τὸν σεισμόν, καὶ ἐρηξεν διὰ τὴν γῆν ὅτιες αἱ ἐπιπέδου καὶ ἐλαφύσατε. (I, p. 641_v—α)

16. Hunnorum regulus Romanis se adiungit

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτα καὶ ὁ ἀλλοῖον Βασίλειον τῆς τῶν Οὐγγῶν, Γορδάς λεγόμενος, προσεβόη τῷ βασιλεὺς

13. Бунтът на Виталиан

През 23-ата година¹ Виталиан завзел цяла Тракия, Скития и Мизия, като подел със себе си множество хуни и българи. Той завладал и много градове, а пленил и стратега на Тракия Кирил. Грабейки, той стигнал чак до Цариград. Анастасий пък отчаян, поискал мир, като се заклекъл заедно със сената, че ще възвърне обратно заточените, че Македоний и Флавий² ще получат отново своите [епископски] престоли и че ще бъде свикан в Хераклея събор, на който ще дойде и римският папа. След като всички потвърдили, че това ще стане, и бил сключен мир, Виталиан се върнал. Но когато от различни места дошли в Хераклея около 200 епископи, печестивият император, като нарушил договора, ги изиграл заедно с Тимогей³ цариградския епископ, и те се върнали, без да са постигнали нищо.

През 24-ата година Виталиан, разгневен на Анастасий заради клетвопрестъпничеството му, започнал да причинява големи щети на войските му и изобщо на държавата: той ограбвал и обезоръжавал, а накрая за подявка продавал всеки [заловен] воин за един фолис⁴.

14. Произходът на Юстин I

Юстин Велики царувал над ромеите десет години⁵. Той бил благочестив мъж, на зряла възраст и много опитен. Бил започнал като воин и достигнал до сената. По род бил илйриец, а никой казват, че бил тракиец⁶.

15. Земетресение в Помпейопол в Мизия

Помпейопол⁷ в Мизия се разцепил [на две] и едната половина потънала заедно с жителите. Хората, които били под земята, викали „милост“!

16. Хунски цар прибягва при византийците

През същата година⁸ царят⁹ на живущите близо до Босфор¹⁰ хуни на име Гор-

¹ От парувасто на Анастасий. ² Анастасий държал страната на монофизитите и преследвал православниците на православие. Затова бил изгнаният на заточение цариградския патриарх Македоний (496—511) и антиохийския патриарх Флавий (505—512). Виталиан пък бил застъпник на православие. Вж. E. Sear, Histoire de l'Empire, II, Paris—Bruxelles—Amsterdam, 1949, p. 178—181; Келдрински, История, I, стр. 451. ³ Цариградски патриарх (511—517), известен на Мавлоути. ⁴ Фолисът бил архаично мисия (1 помини на мисията има 288 фолиса). ⁵ От 518 г. до 527 г. ⁶ Юстин I бил родом от Византия, която се явявала развлична. Вж. Горд. Иванов, Северна Македония, стр. 23—25. Срв. ВМЧД, I, стр. 55, бел. 118. ⁷ Местоположението на този град не е известно. Според някои той дори не се намирал в Бизантийските земи, а в Мала Азия. Вж. E. Honigsmann, A propos de Pompeiopolis de „Mysie“, Byzantion, XXII (1952), pp. 301—304. ⁸ Г. е. 526 г. ⁹ Γορδάς (= лат. rex), с което византийските автори често наричат „царяските“ владетели, като личи и от предните откъси. ¹⁰ Херсонеския Босфор.

και ἐγένετο Χριστιανός. και πολλά δοῦς αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, ὑποχωμένῳ φυλάττων τὰ Ῥωμαῖα και τὴν Βοσπόρον πόλιν, ἥως οὕτως ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ τελευτῆ Ῥωμαῖος και ἔτος ἀπὸ χρημάτων βίβος, ἀπομειν δὲ τὰς σκευῆς τῶν βόων. ἀπελθὼν δὲ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν διατήρησεν ἐν εὐθῆ ἀδελφῶν τῆν καὶ βασιλεὺς ἀπέστειλεν και ἠλοιομίστην, και οὗ Χριστιανός γέγονε, αὐτῶν δὲ πάντα τὰ τῶν ὀφειλῶν ἐπιδύματα και ἐχάρισαν. ἐπὶ τοῦτο γολύσαντες οἱ Ἕλληνοι μετὰ και τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Μοαγέρου ἐφύλαξαν αὐτὸν, και ἐποίησαν βίβρα τῶν Μοαγέρου. ἐλθόντες δὲ εἰς Εἰσοπορον ἀπέστειλαν τὸν τριβούνον Δαίματιος και τοὺς στρατιώτας, ταῦτα ἀπαύους ὁ βασιλεὺς τὸν ἀπὸ ἐπείων Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ πατριάρχου Ῥουμίνου ἀπέστειλε μετὰ βοηθείας Σινθισίης πόλης και Γαλάττα δια γῆς ἀπὸ Ὀθωσον πόλεως, και Βαδύρον στρατηγὸν και ἀποδόντες οἱ Ὀἰνοὶ ἀρσενεῖς γενόμενοι, και γέγονεν ἐκλήρη ἐν Βοσπόρον, και ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι ἀσπίδος. (I, pp. 644₁₁—645₉)

17. De Diospolis Thraciae episcopo castigato

Τῷ β' ἔτι Ἰουλιος ὁ Ἰέδον ἐπισκοπος και Ἀλέξανδρος Διοσπολίτης τῆς Θρακίης και ἔπειτα πολλοὶ κατεσφάθησαν ἀρκετοφθόροι. (I, p. 645₁₇₋₁₉)

18. Bulgari in Moesiam Illyricumque invadunt

Τῷ ιβ' ἔτι ἐξήλθον οἱ Βουλγαροὶ εἰς τὴν Μοσίαν και ἠρῶσαν τὰς χώρας, και τοὺς στρατιώτας αὐτῶν ἀπέκταναν. ἀκούσας δὲ ὁ τοῦ Ἰβλιντοῦ βασιλεὺς Ἀσούρι ὁ Οὐῆτος ἐξήλθε και αὐτῶν, και μάχης τοὺς Ῥωμαῖους ἔσπευε τοὺς Βουλγάρους εἰς κλήδος, εἶτα ὡς ἀπὸ νίκης ἀνεπαμύνηστας αὐτοὺς ἐθρόκοναν ἄλλοι Βουλγαροὶ, και σφάξαντες ἰσθὸν πολλὴν, και τὰς κεφαλὰς και τὸν Ἀσούρι ἐκράτησαν, και ἐπέστρεψον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. — — —

Τῷ τριανταδευτῷ ἔτι προσερχθὲν Ῥωμαῖος Μουῦδος ἐκ γένους τῶν Γερμάνων, εἰς Νεσποῦ, βίβς τοῦ Σερμίου, και πολλὰ αὐτὸν φιλομηρησόμενος

дас¹ прибягнал при императора и станал християнин. Императорът му дал много дарове и го изпратил в страната му, а той обещал да пази ромейските закони и града Босфор (този град бил наречен така, защото плащал всяка година данък на ромейте във волве² вместо в пари) и да събира данъците във волве. А като си отишъл в своята страна, той разказал на брат си за сърдечността и щедростта на императора и че е станал християнин. Той разбил и преобърнал в прах всички идоли на хуните. Разгневени от това, хуните заедно с брат му Моагер³ го убили и направили цар Моагер⁴ като стигнали до Босфор, те убили трибуна на Далмация⁵ и войниците. Когато научил това, императорът изпратил бившия консул Йоан, син на патриций Рурин, със голяма скитска войска и Годила на сузо от Одесопол, както и Бадирин⁶ за стратег. Щом чули за това, хуните изчезнали и настанал мир в Босфор. Ромейте го завладели без страх.

17. Наказание на тракийски епископ

През 2-ата година⁷ родоският епископ Исая и Александър, епископ на Диоспол⁸ в Тракия, както и много други били заловени като разпратители на момчета.

18. Нападения на българи в Мизия и Илирик

През 12-ата година⁹ българите нахлули в Мизия, опустошили земите и избили войниците ѝ. Като чул това, царят на Илирик, хунът Акум¹⁰, излязъл срещу тях и като се присъединил към ромейте, избил множество българи. Но после, когато те се били отпуснали след победата, други българи ги взненадали, избили много народ и като взели главите им и пленили Акум, върнали се в страната си. — — —

През тринадесетата година¹¹ Мундо¹², по род гетинг, син на Гиемс и цар на Сирмиум, се присъединил към ромейте. Императорът го

¹ У Малала името е Γαλάτ. Вж. J. Malalas Chronographia, ed. Bonn, p. 431, 16 sq. Срв. *Moracesis*, Byzantinoturcica, II, p. 114. ² Този град се наричал на герман брата на Херсенския Босфор. Името му тук е обществено по парадна етимология. ³ У Малала името е Μοαγέρ. Срв. *Moracesis*, Byzantinoturcica, II, p. 193.

⁴ У Теофан (op. cit., p. 176) правило стоп личното име на трибуна Δελμάτιος (сес.). ⁵ У Теофан вместо с Бадирин. ⁶ От царуването на Юстиниан I (527—565). ⁷ Според K. Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel und die Balkanrömer, Prag 1877—BIB IV (1931), кн. IV, стр. 107, Диосполис е може да идентичен със средновековния Diaprotis, дн. Ямбол. Но по-късно той се отказва от това си предположение (Пътувания по България, Пловдив, 1889, стр. 382); Д. Яранов, името на гр. Ямбол, МПР, IX, 2 (1934), стр. 17—25, предполага, неоснователно според нас, че Dioprotis е съкратената форма от Diopuzrotis. ⁸ От царуването на Юстиниан I. У Теофан (op. cit., p. 246) — 259 г.

⁹ Както личи от съответното място у Теофан (op. cit., p. 217₂₅—218₂₇) и у Малала (pp. 428₁₀₋₁₁), този хун не е бил никакъв „цар“ на Илирик, а военначалник (στρατηγός). Т. е. Фелерет на Юстиниан. ¹⁰ Според Ал. Бурилов, Въпроси из историята на прабългарите, ГСУ ИФФ, XLIV, 2, стр. 17—18, това събитие е станало не в 340, а в 330 г. ¹¹ За произхода на Мундо срв. *Moracesis*, Byzantinoturcica, II, p. 194, и библиографските посочвания у Ив. Дунчев, Балканският възток през първата половина на VI в., Беломорски преглед, 1942, стр. 17—18.

ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ποιήσας τε αὐτὸν στρατηλάτην ἐπὶ Ἰλλυριοῦ, ἀπέλειπον αὐτὸν καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν εἰς τὸ Ἰλλυριὸν ἐπέλθε κατ' αὐτοῦ ἀλγῆδες Βουλγάρων καὶ τοῖους παντελῶς ἐκασήσας τὴν κρείττονα αἰχμαλωτικὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποπέμψαι οὕς ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν καὶ εἰς Λαζικὴν καὶ ἐν ἰσποῖς ἔθνησιν κατέσχευεν. ἕκαστα βαθεῖα εἰρήρη ἐν τῇ θύρῃ γέγονε, μοῖρᾴ τολμῶντων τῶν Ὀθόνων περᾶσαι τὸν εὐπόροιν. (I, pp. 651₁₇₋₂₃, 652₃, 12)

19. *Thracas Illyritque in Belsariti exercitu militant*

Ὁ δὲ Βελισάριος μακρὸν τοῖς πρῶτος ἦρασ, αὐτὸς μὲν ἑξαοικλίσις ἐπιλεξιμῶς ἄσδρας εὐμήρους τε καὶ εἰς μάχῃ καλοῦς ἀποθῆν τοῦ στρατοπέδου κωνηρήσων ἔξῃσι, Διογένην δὲ τὸν δευτεροῦσιν καὶ Ἀδοῦλιον ἄσδρα Ἀρμενίον τὸν πενταμὸν διαβήρα σὺν ἰσπεῖσι γυλίσις θέλεισων ὡς ψηλομήρους τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν. Βελισάριος δὲ ἐπὶ τῶν περιβηταῶν ἰργῆς ἐρχόμενος ἔργη, τὸν παυλιέθνα ἐπήρξατο ἐν χωρίῳ ἰρήρω, παραδηλῶν ἔα οὐδὲμιᾶ παρασκευῇ ἐνωῖθθα ἦρα τοῖς τε στρατιώσις ἐπίταξε τῆς μὲν καλέβης ἐσ' ἑκάτερα εἶναι, θροῦκός τε καὶ Ἰλλυριοὺς Γόθους τε καὶ Ἐλοῦρους, μετ' οὓς Ὀδασήλους τε καὶ Μαυροσίσις, μὴ εἰς τὸ πύδιον ἐπὶ πλεῖστον ὡς διωκονόντως ἱσασθῆναι οὐδ' εἰς ἕνα ἰσων, ἀλλὰ βαδίξων εἰσπορμένους ὡς κωνητησίσις, καὶ παρῆρος τῷ δοκίμῳ τὸν Χροσρόν περιβηταῶν βλέπων. (I, pp. 653₁₆₋₂₁, 654₁)

20. *Pontus Euxinus per ἴπραν Thraicae diffunditur*

Τῷ δ' εἴη ἰσασέσθη ἡ φύλασσι τῇ Θυράῃ ἐπὶ μίλια 8, καὶ ἐκάλωσεν αὐτῆν ἐπὶ τὰ μέρη Ὀδουσοῦ καὶ Αἰωνισοῦπολιν καὶ τὸ Ἀφροδισίσις, καὶ πολλοὶ ἐπύρῃσων ἐν τοῖς ἔδουσ καὶ πύλιω τῷ τοῦ θεοῦ προσεῖρηται ἀπασαῖσθη ἡ φύλασσι εἰς τοὺς ἴδιους τόποις. (p. 657₁₆₋₁₈)

21. *Slavi Thraciam aggrediuntur*

Τῷ δ' αὐτῷ ἐνταῦθα ἰσασέσθησιν οἱ Ὀθῶνοι οἱ καὶ Σλάβησιν τῇ Θυράῃ, καὶ ἡρμυλίμενους καὶ ἰρῶνεσων πολλοὺς, ἐκώρῃσων δὲ καὶ τὸν στρατηλάτην καὶ τὸν στρατηγόν. ἐκώρῃσων δὲ καὶ τοῦ Ἀνωσασσοῦ καὶ τῶν ἰσων τῶν πύλιωσ καὶ τῶν πύλιωσ ἐκ αὐτῶν σων-

удостоил с много дарове, а също така и сына му и го изпратил, след като го направил стратилет на Илирик. Но при пристигането му насреща му излезли множество българи. Той ги сразил напълно и изпратил в Цариград най-добрите пленници, които императорът разпръснал из Армения, Лазика и останалите провинции. Оттогава в Тракия настнал дълбок мир, понеже хуните вече не смисли да преминат Дунав.

19. *Траки и илври във войскария на Βελισαρηῖ*

Когато се научил, че пратениците идват, Велазарий¹ изпратил шест хиляди нисоки и хубави мъже далеч от лагера, защото щял да ходи на лов, а на оръженосеца Диоген и на арменеца Адулий заповядал да преминат с хиляда конници реката, уж за да търсят брод в реката. А Велазарий, като разбрал, че пратеникът се доближава, разгънал шатрата на едно пусто място, показвайки, че с допълл там без никакво приготвление. На войниците траки, илври, готи и херули, а също вандали и маврузи² той наредил да стоят от двете страни на шатрата и най-вече да не слизат в равнината уж по работа или да се събират на едно място, а да вървят, като че ли са свободни и ловуват, и да се прават, че случайно поглеждат към Хозроевия пратеник.³

20. *Черно море залива тракийския бряг*

В 18-ата година⁴ морето навлязло в Тракия на 4 мили и я заляло в областта на Одесос, както и Дионисиопол⁵ в Афродизион⁶. Мнозина се удавили във водата. И отново по божие повеление морето се прибрало в своите граници.

21. *Нападение на славяни в Тракия*

През същата година⁷ хуните, наричани и славяни, се вдигнали срещу Тракия. Те пленели и избили много люде, а заловили също и стратилата и стратега. Понеже намерили някои места от Анастасиевата стена срутени от земетресенията, те навлезли и

¹ Известен поемачалник на Юстиниан I. Събитията се развиват в Азия през 549 г. Срв. *Procopii Libri de bellis*, II, 21, pp. 243_a—244_b. ² Т. е. мавританци. ³ Хозрой I Диушпразан (531—579), персидски цар. ⁴ От парувенско на Юстиниан I. ⁵ Дн. Басмач. ⁶ Този град се намирал на Тракийския Херонис близо до дн. Сароски залив. Вж. *Hirschfeld*: *PWRE*, I, col. 2726—27, s. v. Aphrodisias. ⁷ Т. е. тридесет и втората година от парувенско на Юстиниан I. В *Theophrastus Chronographia*, p. 233_a, стои „хуни и славяни“.

μὴν εὐσέλθον καὶ ἡγχιολόγεον εἰς Δουπίον καὶ Νυμφίον καὶ Χιτος κώμης. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς ἐδουλοῦνε πολλούς, καὶ ἐπέμψεν εἰς τὸ μισθὸν τεῖχος, καὶ οὐρανόστατος πόλεμον πολλὰ τῶν Ῥωμαίων ἀπέστειλεν. ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν τὸν Βελισάριον, ὃς λαβὼν τοὺς ἴππους τῶν πολιτῶν καὶ ἐξοπλίους λαὸν ἦλθεν εἰς Χιτος κώμην, καὶ ποιήσας φρούρασι θύσας ἐκράτησεν ἕξ αὐτῶν ἀπέστειλεν. ἐπέμψεν δὲ κατὰρτι δένδρα καὶ σφραγίσθη λαύου τοῦ ἔξαρκετον αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀέριον κομοιτὸς μέγας, καὶ ἀτήρησεν αὐτὸν ἐπάνω τῶν ὀφίων. οἱ δὲ νομίσαντες πλήρη πολλὰ εἶναι ἔφερον ἰὸς Ἀρκαδιοκαλίους κελύει οὗν ὁ βασιλεὺς γένεθαι πλοῦν διαρρησὶ καὶ ἀπελθῆναι εἰς τὴν Δούβην καὶ πολεμήσει αὐτοῖς. ὕστερον γόνους οἱ βύσσοισι πικρὰλέουσι διὰ προσβεβητοῦ ἀκιδανον παρακωμήσει αὐτοῖς τὴν τοῦ ποταμοῦ διάρρησιν, καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινὸν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν κοροσουλάνην διὰ βιβύσσι αὐτοῖς. (pp. 677₂₀—678₁₄)

22. De Iustini origine thracica

Ἰουστινὸς ὁ δευτέρου, ὁ Θραξ, ἐβασιλευσεν ἐπὶ εἴ. (p. 680₁₀)

23. Avars usque ad Danubium

Τὸ ἦ' ἔπει ἐλθόν οἱ Ἀβάραι εἰς τὴν Δούβην, καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ῥωμαίους (p. 684₁₇—18)

24. Avars Thraciam Mysiamque aggrediuntur

Προσφάσονται δὲ οἱ Ἀβάραι πρὸς τὴν βασιλίαν οὐκ ἀπὸ πάγου τὸ Σίρμιον χειροῦσμενα, πλοῦν τῆς ἐκφύσεως ἐπέστησαν, καὶ ἤξιον τὰς ἀποδείξασθαι χίμαια τοῦ χειροῦ, ὡς ἐνηθὸς ἐλάβανον ἀπὸ Ῥωμαίων, προστεθήρη ἄλλας κ', καὶ ὁ βασιλεὺς στήρης ἐκείμνος τοῦτο κεισθῆσται. ἤρσαν δὲ καὶ ἐλέφαντα, ζῦον Ἰνδιῶν, ἐκαμυθῆρη αἰνοῖς πρὸς θέαν, καὶ κίτην χειροῦν ἄν καὶ πεμπθῆντων ζωφύσται ἀνέστρεψαι, τὴν κλίτην ἐπέλεῖσσαντες. ἤρσαν δὲ πλοῦν ἄλλας κ' πρὸς κίτῃς βασιλῶν. τὸ δὲ βασιλεὺς καὶ καταδείξασθαι, σφραγίστας ὁ χειροῦς τὴν Σιρμόνι πλοῦν κεισθῆσται καὶ ἐπίσης πόλεις ἐκείμνος καὶ τὴν Ἀγγόλιν, ἡμίλει δὲ καὶ τὸ

опленили чак до Дриния, Нимфите¹ и до село Хитос². Като узнал това, императорът събрал множество граждани и ги изпратил към Дългата стена. Завързало се сражение, и мнозина ромей загинали. Императорът пратил срещу тях Велитарий, който взел конете на гражданите, въръжил войска и отишъл в село Хитос. Той направил вал и избил, колкото хуни хванал. Освен това заповядал да отсекаат дървета и да ги влячат след войската му. Вятърът вдигнал голям прах и го отнесъл над хуните. А те, като помислили, че това е многолюдна войска, избягали чак до Аркадиопол. Императорът заповядал да направят двупалубни кораби, които да отплуват към Дунав и да ги нападнат. Когато узнали това, варварите проводили пратеник и поискали да им се разреши да преминат безпрепятствено реката. Тогава императорът изпратил писменника си, куропалат Юстин³, за да ги преведе през реката.

22. За тракийския произход на Юстин

Юстин тракиецът⁴, православен, царувал 13 години.

23. Аварите стигат до Дунав

През 9-ата година⁵ аварите дошли до Дунава и победили ромейте.

24. Нападения на аварите в Тракия и Мизия

Аварите, които няколко време преди това завладели Сирмиум, забележителен град в Европа, проводили пратеници при императора⁶. Те искали към осемдесетте хиляди жълтици, които вземали ежегодно от ромейте, да се прибавят още 20 хиляди. Императорът, който държал на мира, се съгласил на това. Те поискали да им се изпрати да видят и слън сласн, индийско животно, както и златно легло. Когато тези неща били изпратени, те ги отрязали и двете, понеже не харесали леглото. Но поискали освен това и други 20 хиляди към стоте [хиляди жълтици]. Понеже императорът не се съгласил, ханът вдигнал войска, разрушил град Сингидувум, покерил и други градове, както и

¹ Другия и Нимфите биват местности, които се намирили между Анастасианата стена и Цариград. Срв. *Jordan, Constantinople Byzantine*, pp. 412—413. ² Селото Хитос също се намираше между Анастасианата стена и Цариград. Срв. *Jordan, op. cit.*, стр. 245—246. ³ Това е бъдещият император Юстин II. Тогава той бива куропалат, т. е. пощенник на императора. ⁴ Т. е. Юстин II. ⁵ От царуването на Юстин II (668—678). ⁶ Съгласието в този и следващия стихове се отнасят към 583—584 г., по време на царуването на Маурисиус (582—602 г.).

μακρὰ τείχη κατασείρατα. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐλαΐδιον τὸν παρῖνον τὸν Κορμενβίλου πρόβειας πρὸς τὸν γυγῶν ἀπέστειλε, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταῖς τῶν πόσεων συνθήκας εὐχρίην ἔργον καθυμολόγησεν. (pp. 691₁₈—692₆)

25. *Avares usque ad Longum murum veniunt*

Τῷ δὲ χρόνῳ τῆς εὐχρίης ἀπετήσαντος καὶ τῷ μακρῷ τείχει ληζομένου, ὡς προσπέλασεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Κορμενβίλος, τοῖσι αὐθόως ἐπισπεύων πολλὰ πλοῖα καὶ τούτους ἐπέστειλεν. Ἐλθὼν δὲ ἐν Ἀδωνασπουλίᾳ Ἀνδικεσίω καταπέσει τῷ Σμαρίνου οὐρανηῶ ἀρχιμακροῦ ἐπισηρομένου καὶ τοῖσι ἐπισπεύων τὴν ἀκρασίαν διέσωσε καὶ νίκην μεγάλην πεμφάλετο. (l. p. 692₁₆—21)

26. *Mauritius exercitum in Thraciam transfert*

Τῷ δ' αὖτῳ ἐπι Μανουίῳ τὸν γαῖν τῶν ἄγων τεσσαράκοντα, ὃν ἀπέστειλεν Τιβέριος, ἀπεπέλασε, καὶ τῆς ἀνατολῆς εὐχρίην βοήθειαν ἐχούσης τὰς δυνάμεις τῶν στρατημάτων ἐπὶ τὴν θύραν διέβησε.

Τῷ δ' ἔπει τοῦ βασιλέως μετὰ τὸν στρατηγόν ἐπι τὴν δόξαν ἐξαρρήμενον, ἐκλήτετο παρὰ πάντων ἐπισηροῦσα τῷ πολέμῳ. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ἔτεκε γυνὴ παιδίον μίτη ὀφθαλμοῦς μίτη βλεφαρῶν μίτη χεῖρας μίτη πόδας ἔχουσα, πρὸς δὲ τῷ ἰσχυρῷ ἰχθύος στήνᾳ προσεσῆκε ἐπέστησεν αὐτῷ ἀπογαδδόμενος. τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἄνεον ἐγένετο, μακρὸν ἔχουσα λεοντώδη, γεννηθεὶς ἐγένετο μέγας σφόδρα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἔσπας τοῦ βασιλέως, ὃ τὸν χρόνον περὶ αὐτὸν κόρον, ἀθρόως διαμάχη πρὸς τὸν πόλεμον οὐρανοῦ ὁ βασιλεὺς περὶ αὐτὸν ἦν. (l. pp. 695₁₈—696₆)

27. *Romani contra Avares Slavosque in Thracia pugnant*

Τῷ δ' ἔπει τοῦ χρόνου ἐκλήτετος μετὰ τὸ Σίρμιον, ὁ βασιλεὺς στρατηγὸν Εὐρώπης τὸν Πρίσκον χειροτονεῖ. ὁ δὲ Πρίσκος Σαλβατιανὸν ἐπισπεύοντα πρὸς τὸν ποταμὸν ἐπέλασε, καὶ κατὰ τῶν βασιλέων προσηροῦσας ἀρχιμακροῦ πόλεμον καὶ νίκην Ῥωμαίων. ὁ δὲ χρόνος τῶν ἀκρασίως ἀνατολῶν τὸς δυνάμεις ἐχούσης πόλεμον, καὶ εἰς Ἀρχιμακροῦ ἔδωκεν αὐτὴν καθύλασεν εἰς τὸ Ἀρχιμακροῦ. ὁ δὲ Πρίσκος μὴ θέλων ἵκανοῦν τὰ πλοῖα τῶν βασιλέων εἰς Τροουβόλον ἐκλήτετον ἡγορεύοντο. ὁ δὲ

Αρχιμακροῦ, αὐτὸν ἐκλήτετον ἡγορεύοντο. ὁ δὲ Πρίσκος μὴ θέλων ἵκανοῦν τὰ πλοῖα τῶν βασιλέων εἰς Τροουβόλον ἐκλήτετον ἡγορεύοντο. ὁ δὲ

25. *Avarite stigmat do Dylgata стена*

Понеже хаганът бил нарушил мира и опустошавал [земите] до Дългата стена, ромейският стратег Коменбиол се приближил и като ги нападнал внезапно, избил голям брой и ги прогнал. След като попъл в Адрианопол, той попаднал на Андрагаст¹, военачалник на славяните, който водил пленници. Нападнал го, спасил пленниците и спечелва голяма победа.

26. *Маурикий прехвърля войска в Тракия*

През същата година² Маурикий довършил храма Св. четиридесет [мъченици], който бил започнат от Тиверий³, и понеже на Изток царувал дълбок мир⁴, прехвърлил войските в Тракия.

През 9-ата година императорът тръгнал с войските си към Запад, но всички го възпирали да не се намесва във войната. А в Даунион⁵ една жена родила дете без очи, без клепки, без ръце и без крака, а на долната му част била израснала рибя опашка с люспи. Същия ден се омушило едно много голямо куче с шест крака и с лъвска глава. Пак в този ден и конят на императора, който носел златна сбруя, паднал внезапно и се разчекнал. Като сметнал за лош знак всички тези неща, императорът бил много натъжен.

27. *Византийците воюват срещу аварите и славяните в Тракия*

Понеже в 10-ата година⁶ каганът тръгнал срещу Сирмиум, императорът назначил Приск за стратег на Европа. Приск пък направил Салватиан подстратег и му заповядал да стиде напред. Ромейте се отправили срещу варварите, влезли в бой и победили. А каганът, като чул това, събрал войските си и тръгнал на война. Той стигнал в Анхиало и го изгорил. Оттам отишъл в Дризипара. А Приск, който не искал да срещне варварски,

¹ *Theophylacti Simocattae Historia*, I, 6, p. 53, *Theophanis Chronographia*, II, p. 254, името носи формата *Ἀνδικεσίω*. ² Осма от царуването на Маурикий. *Theophanis Chronographia* е свързана с нарушаването на Маурикия са дадени под 590 г. и сл. Срв. *Simocattae op. cit.*, p. 218 sq. = ГИИИ, II, стр. 311 и сл.; *Theophanis op. cit.*, p. 267 sq. — II 611, III, стр. 244 и сл. ³ Византийски император, предшественик на Маурикий. ⁴ Двдесетгодишните (обни) между византийци и перси по това време вече завършили. Срв. *Кулаковски, История*, II, стр. 453—455. ⁵ Град на брега на Иранско море, между Еретим и Сицилия. ⁶ От царуването на Маурикий.

βάρβαρος τὸν Πρίσκον πολιορκεῖν ἰσχυροῦς. ταῦτα δὲ ὠραῖος Μουρίκιος ἀπαύρει πὶ δόξαι εὐβουλίᾳ δὲ κατασκευαστῆρὶ τῆς ἀπίρου δυνάμειος, καὶ ἑσά τῶν ἐξουσιαστικῶν μεγάλους δορυρεῖς καὶ ἐπιστάσασσι πέθει ἐναντὶ παρανοσῶν τοῖς βαρβάροις. καὶ δίδωσαν αὐτῷ πρὸς Πρίσκον γραφίη περιχοροῦσαν τάδε „ἕρ ἰνδοστοτάτω στρατηγῷ Πρίσκω. τὴν ἀλιτηρίαν τῶν βαρβάρων ἐγχείρησα γῆ δειλίῃς πρὸς γῆρ ἀπίλειαν αὐτῶν ταῦτα γέγραπτε. γίνεσθε γὰρ ἐν μετὰ πολλῆς εὐσχημῆς ἔχει ὁ χαράνος ἰσοσθένειος εἰς τὴν ἀπερωθεῖσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμαίων χόρην. διὰ τοῦτο καταπορεύω ἢ σὴ ἐνδ' εὐχῆς ἐν τῇ Τρουρουλῶ περιπέριστα ἀδίασε. πέμπω γάρ διὰ θαλάσσης πλοῖα, καὶ ἀρχιμαλοιστοῖσι τὸς φαρμάκους αὐτῶν, καὶ ἀνηγάγεται μετ' εὐσχημῆς καὶ εὐχῆς εἰς τὸ ἴδιον ἰσοσθένειος. “ὁ δὲ χαράνος κρατήσας αἱ χηλίματα καὶ ἀνηγάγους γίνετα περικύβητος, καὶ ἀντιθέρας πρὸς τὸν Πρίσκον διαθέμενος καὶ εὐχρησῶν ἐπὶ δόξαις ὀλίγαις καὶ ἀνεπιλόγοις εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστήνους γῆν μετὰ ἡγῆης κραταῖος.

Τῷ ιβ' ἔτι Πρίσκος μεγάλως ἐπὶ τοῖς Σιλαβίτοις ἠδ' ἄλλοις καὶ φόνους πολλῶν τῶν βαρβάρων ἀγρόσων — — —

Τῷ ιδ' ἔτι τοῦ Πρίσκου πάλιν τὸν Ἰστρον καταλάβοντας καὶ τὸ Σιλαβίτων ἔθνη κραιβάσαντας καὶ πολλὴν ἀρχιμαλοισίαν τῷ βασιλεῖ πέμπσαντες, γράφει αὐτῷ ἐπίσης παραχοροῦσαι. — — —

— — — Καὶ ὁ βασιλεὺς Πρίσκον τῆς στρατηγίας ἀπολαύει, Πέτρον δὲ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν στρατηγὸν τῆς δυναμειος Ῥωμαίων ποιεῖ.

Τῷ ιδ' ἔτι Πέτρος ὁ στρατηγὸς τοῖς Σιλαβίτοις ἐπιπερομένους Ῥωμαϊκῆν ἀρχιμαλοισίαν κρέσσει, καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχιμαλοισίαν ἀποσφάσσαντες ἔργον. ἄλλους δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ἐπέστρεψαν. — — — Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ λαβῶν γηροσμεῖον εἰς τὸ Πρίσκον, τὸ λεγόμενον τοῦ ζωικοῦ ἐγγόρηρον, διὰ τὸ ἕσθ' ἐπὶ τῶν Σιλαβίτων καῖραι, ἐκλόσωνται ἄν, καὶ πολλὰ ἐν αὐτῷ ἐγομήρηος πρὸς θεματικῶν τῶν λαβῶν ἀδελφῶν.

Τῷ ιε' ἔτι Πέτρος κακῶς ὑπὸ τῶν Σιλαβίτων τὸ σκῆπτρον ἀφανισας διαδέχεται ἐπὶ τῶν βασιλέως, καὶ πάλιν Πρίσκος στρατηγὸς θεράδης ἀναπέλλεται. (I, pp. 696₂₁—698₁₃, 698₆₋₇, 698₁₆₋₂₁, 698₂₄—699₆)

те войски, влязъл в Цурулум¹, където се укрепил. Варваринът пък се опитал да обсади Приск. Като чул това, Маврикий недоумявал какво да прави, но с благоразумие и хитрост наввил безметната войска. С много дарове и обещания той убедила един от екскувистите умишлено да попадне в ръцете на варварите. Той му дал писмо до Приск със следното съдържание: „До преславния стратег Приск. Не се страхувай от пагубното начинание на варварите, което ще донесе тяхната гибел. Звай, че хаганът ще се върне с голям позор в отстъпената му от ромейте страна. Затова дерзай, твой светлост, и ги задръж в Цурулум. Защото аз пращам кораби по море, ще взема в плен семейства им и той ще бъде принуден да се върне в страната си позорно и със загуби.“ А хаганът заловил писмото и като го прочел, много се уплашил. Среду малки и незначителни дарове той се споразумял с Приск, установил мир и с усилено бегство се върнал в страната си. — — —

През 11-ата година Приск извършил големи подвизи срещу славяните и избил голям брой варвари.

През 12-ата година Приск отново стигнал до Истр. Като наградил плъчка от славянските племена, той пратил много пленници на императора, който му съобщил да презимува там. — — —

— — — А императорът свалил Приск от длъжността му стратег и назначил за стратег на ромейската войска своя брат Петър.

През 14-ата година стратегът Петър обърнал в бегство славяните, които водели ромейски пленници. Тогава варварите избили пленниците и избягали. Ромейте пък заловили малцина варвари и се върнали в ромейската държава. — — — [Императорът] построил в Ерион² старопиталището за недъгави³ на мястото на така наречения хамбар за храна, който бил изгорен от славяните, понеже бил дървен. Той направил много нещо, за да получават там грижи недъгавите братя.

През 15-ата година императорът сменил Петър, понеже той допуснал войската му да бъде разгромена от славяните, и изпратил отново Приск като стратег на Тракия.

¹ Дн. Чорлу. ² Ерион или Йерон се намирал на малезийския бряг над Галета. Вж. *Jahn*, Constantinople Byzantinée, p. 410. ³ *λωφοί*, преведено тук с „недъгави“, означава обикновено „проважени“.

28. *Avars Dalmatiam Moesiampque
aggrediuntur*

Τῷ γ' ἔτι συνεθετοῦσας ὁ χαγάνος τὰς πρὸς αὐτὸν δυνάμεις ἐπὶ τὴν Δαλματίαν ἐχώρησε, καὶ καταλαβὼν τὴν Βιλλήην καὶ τὰς περὶ αὐτὴν τοσαύτους πόλεις πάντας ἐπίσχεθρον. ὁ δὲ Πρίσκος ταῦτα μισθῶν Γυνδούην ἐπὶ κατασκευῇ τῶν χρησιμεύοντων ἀποσκευῶν ἕως καταλαβὼν τοὺς βορβόρους διὰ δυσβατίαν χωρῶν συνδραστήας, παραγγέλλει δύο ἐξ αὐτῶν τῷ οἴκῳ κατασκευάσει, οἳ καὶ ἐκαστὸν διασηλοῦσιν ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων τὸν χαγάνον παραδοθέντα καὶ πρὸς τὸ οὐκ εἶναι ἀποστῆλαι. ταῦτα ὁ Γυνδούης μεταθερῶς κριθείς ἐν μισθῷ φέρεται, καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸ νῆμα τῶν αὐτοῦ γινόμενος ἀλόφος πάντας ἀπέλε καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἄρας τὴν Πρίσκον ἤγαγεν. ὁ δὲ χαγάνος εἰς τῆς ἀποσκευῆς μισθῶν εἰς τὴν ἐπιστολῇ ἐπαπέστειλε χροῶν, καὶ ὁ Πρίσκος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Καὶ τῷ γ' ἔτι λαβὼν τὰς δυνάμεις ἐπὶ τὴν Σιγιδῶνα παραγέται. ὁ δὲ χαγάνος συναθροίσας τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἤρκε τῇ Μισίᾳ ἐπίσχεται. τῆς δὲ ἐσχίης τοῦ πάγκα καταλαβούσης ἀμυρότεροι μετ' εὐρήνης ἠρέχασαν καὶ τῆς ἐσχίης πληρωθείσης διαχωρίζονται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων οἱ βάρβαροι, καὶ ποικίλων διασημῶν ἐξ ἀλλήλων τῶν μερῶν γενόμενον πλῆθος Ῥωμαίων ἢ μὲν κατανοήσεται τὸ δὲ αἰχμαλωτίζεται. τότε δὲ ὁ χαγάνος κατὰ Μαυρικίον ὡς αὐτὸν τῆς ἐσχίης τῷ λαῷ καταθεῖν εἶπε διδόναι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπὸ νομίματος, καὶ πάλιν δύο τοῦ νομίματος, καὶ πάλιν ἀπὸ κερῆος δ'. ὁ δὲ Μαυρίκος οὐδὲ οὕτως ταῦτος ἠθέλησεν ἀγοράσαι. ἴδεν θεουδοῦς ὁ χαγάνος πάντας ἀπέστειλεν ἦσαν δὲ ἡμίσεις ἢ, ἀνεβήθη δὲ ἡ κρὴ αὐτῶν ἀπὸ μισθωσίων δύο βιβλῶν, καὶ οὕτως πέντε ὁ χαγάνος εἰς τὰ ἴδια ἐπέστρεψε, ἢ ἡμίσεις ταῖς Ῥωμαίων ἀποσκευῆς ἐπέστειλε. ὁ δὲ στρατὸς ἐπεμψε κατὰ Κομεντιόλον ὡς πρὸς τὸν ἐν τῷ πολέμῳ ποιούσαντος, ἐν οἷς ἦν καὶ Φοκάς, ὃς διαλεγόμενος τῷ βασιλεῖ βραχέως ταῦτα ἀπέλεγεν ἐν τῷ Σελεντίῳ, καὶ τις τῶν κατασκευῶν ταῦτον ἐπαύσατο καὶ τὸν πύργον ἐξέβαλεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν αὐτῶν ἀπέστειλεν, ὡς ταῦτα καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλὴ ἕως ἡμεῶν ἐλέγεται. (I, pp. 699₁₁—700₁₉)

28. *Avarum naves Dalmatiam in Misiam*

През 17-ата година¹ хаганът събрал силите си и отишъл в Далмация. Като стигнал до Балва², той разсипал и четиридесетте града, които били около нея. А Приск, като научил това, изпратил Гундуй за разузнаване на положението. Гундуй настигнал варварите, като вървели през мъчнопроходими места, и се натъкнал на двама от тях, които били пияни. От тях узнал, че хаганът е поверил пленниците на две хиляди пешари и че ги е изпратил в своята земя. Като разбрал това, Гундуй се скрил в един малък дол и на сутринта внезапно се явил в гърба им. Избял ги всички и завел пленниците на Приск. Хаганът, като научил за неуспеха си, отишъл в своята земя и Приск се върнал в страната си.

През 18-ата година Приск едигнал войските си и стигнал до Сивгидунум. А хаганът събрал войската си и внезапно навлязъл в Мизия. Но понеже настъпил празникът Пасха, и двамата го прекарали в мир. Когато празникът се свършил, варварите се отделили от ромеите. Започнало разбъркано преследване от двете страни³ и част от ромеите били избити, а друга част — пленени. Тогава хаганът хвърлил върху Маурикий вивата за избиането на войската и казал, че ще предаде пленниците срещу една номизма за човек, но после [предложил] по двама за номизма, а след това [отстъпил на] петри кератия [за човек]. Но Маурикий не искал да ги откупи дори и на тази цена. Разсърден от това, хаганът избил всички. Те били 12 хиляди и откупът им възлизал на 2933 милиариси⁴. След като направил това, хаганът се върнал в страната си и покачил с 50 хиляди данъка на ромеите. А войската изпратила хора да обвинят Коментиол в предателство по време на войната. Между тях бил и Фокас. Той, говорейки с императора, остро му възразил в сената. Някой от патриците му ударил плесници и му оскубал брадата, а императорът го пуснал да си отиде, без да е постигнал нищо. Това било началото на заговора срещу императора.

¹ От царуването на Маурикий. ² У Симоката (Historia, p. 265.) името на тази крепост е Βόλβας, а у Теофан (Chronographia, II, p. 277₁₀) — Βολβος. Тя се намирала по пътя Σιγιδῶνα—Σαίονα. Срв. ΒΙΝΠΙ, I, стр. 121, бел. 74. Иак в същите автори стратегът Гундуй е наречен Γυνδούης. ³ Според Теофан стратегът Коментиол ни известил да се въздържа за упражнение, а не за бой и азиса били нехайни и прегазрили жестоко поразение. Вж. Theophanis Chronographia, II, pp. 278—280 — ГИПИ, II, стр. 254. Срв. Chronicon Paschale, ed. Bonn; pp. 694—695 год. мартя — ГИПИ, III, стр. 75—76. ⁴ Милиарисин бил дванадесета част от номизмата (жълтаци). ⁵ Това е бъдещият император, който узурпирал властта от Маурикий.

29. *Priscus adversus barbaros pugnat*

Αυτίους δὲ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐρήνης πάλιν ὁ χαγάνος ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ χορεύει. τοὺς δὲ τέσσαρας αὐτοῦ νότις παραδοὺς εἰκές, δυνάμεις πορεύσασθαι ἐρηθεῖν τοὺς διαβόλους τοῦ Ἰστροῦ. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι σχεδὸν πορευσάντες τὸν ποταμὸν διεπεύσαν· καὶ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ χαγάνου συμβαλόν, ὁ Πρίσκος ἐπὶ πρὸς τὰς ἐσπέρους, τριημισίων Ῥωμαίων ἀναφθέρσας, τέσσαρας χιλιάδας τῶν βαρβάρων ἔδρασε, καὶ τῆ ἐπιβόρῃ πάλιν ἐπὶ χιλιάδας τῶν βαρβάρων ἀπέκτε. τῆ δὲ τρίτῃ ἐν τῶν θυρηλατρῶν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐχώρησαν, καὶ τοιοῦτος ἰσχυρότερος ἐπὶ τὰ ἔδατα τῆς λίμνης ἤλασαν, πολλοὺς δὲ αὐτῶν ἀεκατηίζοντες, ἐν οἷς καὶ αἱ τοῦ χαγάνου παῖδες ἀπεστύθησαν καὶ νύκτῃ οἱ Ῥωμαῖοι περιουσίᾳ ἀνεδόσαντο. ὁ δὲ χαγάνος πάλιν συνειροήτους διέταξε πολλὰ καὶ Ῥωμαίων ἦλθε, πολέμου δὲ χρησιμότερος ἐρέσασα ὁ βαρβάρου καὶ νύκτῃ πορεύσασα Ῥωμαῖοι πρὸς ἐπισκοπείας. ὁ δὲ Πρίσκος τέσσαρας χιλιάδας συντάξας τὸν Ἰστρον ποταμὸν περᾶσαι ἐβίβασεν εἰς τὸ περὶ τὴν ἐπιβόρῃ τῶν βαρβάρων ἐκρηθίμηναι. οἱ δὲ βαρβάρου μὴδὲν τῶν γεγραμμένων ἐργασότερος ἐοικότερος ἐσημειώσαν. τοιοῦτος οἱ Ῥωμαῖοι ἀφρατοὺς ἐκασκοπείας μέγιστον φόνον ἐργάσαντο. τριημισία γὰρ χιλιάδας Ἰστιάδων καὶ ἑτέρων βαρβάρων ἀπέκτανον, καὶ πλείστην αἰμαλωσίαν λαβόντες πρὸς τὸν Πρίσκον ἐπέστρεψαν. ὁ δὲ χαγάνος πάλιν δυνάμεις ἀθροίσας ἐπὶ τὸν Ἰστρον παραγίγει, καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἤρῳται οἱ βαρβάρου καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἀποστύθησαν. συναυλλένια δὲ τοιοῦτος καὶ Σηλιφίτων πλήρη. ζώντας δὲ ἐκράτησαν Ἀρσάκος μὲν γ', βαρβάρους δὲ β'. ὁ δὲ χαγάνος πρόβειος πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλεν, ἀνταφρόσθια τοὺς ζωνηθέντας βασιλεύσας ἢ δὲ Μανουῆλος μήτις μισθῶν τῆν περὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων νύκτῃ, γὰρ τῆν τῶν Πρίσκῳ ἐπέδοσαν τῶ χαγάνῳ τοὺς βαρβάρους καὶ γόνους. (I, pp. 701₂₁—703.)

30. *Exercitus Romanorum ad Istrum
seditionem movet*

Τῷ δὲ Πέτρῳ στρατηγῷ ὄντι γρόφι Μανουῆλος τὸν Ἰστρον διεσπάρσας καὶ ἐν ξέτῃ γρόφι τὸν λαὸν παρεκτρέψας. ὅπως ἀποδῶν τὸ πλῆθος ἐκασκοπείας, καὶ πρόβαλλοιαι ἐξουχῶν Φοκάϊν τὸν κένταρχον, καὶ ἐπὶ ἄσπιδι τοῦτον θυρώσας ἐπὶ τῆν κένταρχον. τοῦτο ὁ Πέτρος ἐργάσας εἰς τὸ Βυζάντιον γράψας καὶ πάντα ἀναγγέλλει τῷ βασιλεῖ. (I, pp. 705₁₈—706.)

29. *Priscus vocata срещу варварите*

Понеже мирът с варварите бил нарушен, хаганът отново потеглил към ромейските владения. Той поверил отделни войски на четиримата си синове и ги поставил да пазят бродовете на Истръ. А ромейте, като направили салове, преминали реката. Приск влазят в сражение със синовете на хагана, [което траяло] от сутринта до вечерта. Триста ромейци били избити, но той унищожил четири хиляди варвари и на другия ден погубил още осем хиляди. На третия ден ромейте слезли от височините срещу варварите. Теги обървали в бягство, подгонили ги със водите на благото и издвигали мнозина от тях, между които и синовете на хагана. Така ромейте спечелили блестяща победа. А хаганът отново събрал много войски и дошъл срещу ромейте. Като се завързало сражението, варварите били обърнати в бягство и ромейте спечелили победа, по-забележителна от всички други. Приск пък, като събрал четири хиляди души войска, заговядал им да преминат река Тиса, за да разузаят стана на варварите. А варварите празнували и пирували, без да подозират нищо от това, което ставало. Ромейте ги нападнали внезапно и извършили много голяма сеч: те избият тридесет хиляди гепиди и други варвари и вземайки извъредно голяма плячка, върнали се при Приск. А хаганът отново събрал войски и стигнал до Истръ. В станалото сражение варварите били победени и се издавили в реката. С тях загинали и множество славяни. Били заловени живи 3200 аvari и 2000 варвари. Хаганът проводил пратеници при императора, понеже искал да си възвърне пленените войници. Маврикий, който още не бил узнал за блестящата победа на ромейте, писал на Приск да върне на хагана варварите и нищо повече.

30. *Византийската войска се бунтува край
Истръ*

Маврикий писал на Петър, който бил тогава стратег, да премине Истръ и асийската да презимува на чужда земя¹. Като чула това, войската се разбунтувала и провъзгласила за военачалник стотника Фока. Той бил качен на един щит и приветствувал като военачалник. Като научил това, Петър избягал в Цариград и съобщил всичко на императора.

¹ Сбътията се отнасят към 601 г. Срв. *Theophanis* op. cit. p. 281 sq. ² Сбътията се отнасят към следващата 602 г. Срв. *Theophanis* op. cit. p. 284 sq.

31. *Avares Thraciam vastant*

Ἐξ ἐμίνον ὄν τοῦ παροῦ εὐδίαλε τὴν Ῥωμαίων ἠσυχάζουσαν ποταμὸν καὶ ἐξαιῖα δὲ γὰρ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόης τὴν ἐσθήτην δέλλουσι, καὶ οἱ Ἄβαρες τὴν Θράκην διέβλεσαν, καὶ ἄρσεν αὐτὸν σφαιραπέδα τῶν Ῥωμαίων διασημύησαν, ὥστε ὀπιθάναι Ἡρόκλειος ἔβασίλευσε καὶ ἔξέτασαν ἐποιήσαντο εἰς ἀναβίαν τὸν ἁπλιτακοῦ, ἐκ πάσης τῆς πληθῆος τῆς ἐθροθείσης τῷ Μαυρικῷ ἐπὶ τῆς ταραχίδος Φοκάς οὐχ εὖσε κεραιτέρω δύο ἀνδρῶν. οὕτως οἱ τὸν τέρωνον προσσημύηται ἐπὶ αὐτοῦ ἀνηλάθησαν. (I, p. 708_{c-13})

32. *Phocas tributum Chagano offert*

Ὁ δὲ Φοκάς τῷ χαγάνῳ τὸ πάσιον εὐαιξήσας, νομίξαν ἡσυχάζειν τοὺς βασιλεύοντες, τὸς δυνάμεις ἀπὸ τῆς Ἐθροπίας ἐλθόν ἐπὶ Πέρσας ἀπέστειλεν ἐπὶ Νυσοῦ σφαιρητῶν (I, p. 710₁₉₋₂₄)

33. *Avares Thraciam Illyricumque vastant*

Τὴν τε γὰρ Ἐθροπίαν οἱ Ἄβαρες ἠεήμωσαν, καὶ τὴν Ἀσίαν οἱ Πέρσαι πάσαν κειθροφύσαν καὶ πόλιν ἠεήμωσαν, καὶ ταῦτα αὐτοὺς θεδόμενος ἐν ἰσουλῶν ἦν, εἰ δεύσει διαδοχόμενος. (I, p. 714₁₂₋₁₆)

34. *Avares Thraciam depruedantur*

Τῷ 9^{τῳ} ἔτη ἰστροπείων δὲ οἱ Ἄβαρες κατὰ τῆς Θράκης, ἀποσείβου δὲ Ἡρόκλειος ἡσυχάζουσαν καὶ οὐκ ἐμίνον τοῦ χαγάνου ταῦτην ποιῆν, ἐξήλθον οἱ βασιλεῖς ἐξ αὐτοῦ παροῦ τέρωνος μετὰ πολλῆς δορυφορίας βασιλεῖς καὶ ἀσκήτων πολλῶν μεγάλων ἰστροπέων τὸν χαγάνον καὶ λαβεῖν τὰ παρὰ παρ' αὐτοῦ, οἱ δὲ βάρβαρος τὰς τε οὐκ ἐμίνον ἀσκήτους καὶ τοὺς ἄλλους ἄρσεν τερωνοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐθροπίας. βασιλεῖς δὲ οἱ βασιλεῖς τῷ ἀστροπείων τέρωνος ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπέστειλαν, λαβεῖν δὲ οἱ βάρβαρος τὴν τε βασιλείαν ἀποσείβου καὶ εὖσε ἠδονήθη κειθροφύσαν, πολλὰ χωρία τῆς Θράκης ἠεήμωσαν ἐκ τοῦ ἀστροπείων ἰστροπείων τῇ ἑλλάδι τῆς ἐσθήτης. (I, p. 716_{e-16})

31. *Avaři опустошават Тракия*

От снова време¹ различни големи нещастия непрекъснато връхлитали над ромейската земя. Персийският цар Хосрой² нарушил мира, а аварите опустошили Тракия и унищожили и двете ромейски войски, така че когато Ираклий станал император³ и направил по-добен преглед на въоръжените сили, той не намерил повече от двама души от цялата войска, които Маврикий събрали. Фока получил по време на своето управление. Така тези, които били минали на страната на императора, били паднали по негово време.

32. *Фока дава дан на аварите*

А Фока увеличил данта, [давана] на хагана и като мислел, че [така] варварите ще мирнуват, вдигнал войските от Европа и ги изпратил в Персия под водителството на стратега Нарвес⁴.

33. *Аварите опустошават Тракия и Илирик*

Аварите опустошили Европа, а персите разорили цяла Азия и опленели градовете. Когато Ираклий гледал това, бил в безизходница и се чудел какво да прави.

34. *Аварите опленяват Тракия*

През 9-ата година⁵ аварите потеглили на поход срещу Тракия. А Ираклий преглял да иска мир. Понеже хаганът се съгласил да склучи мир, императорът излязъл отзад Дулгата стена с многобройна царска свита от телохранители и с множество големи дарове, за да го посрещне и да получи гаранция от него. Но варваринът престъпил споразумението и клевните и внезапно се отправил враждебно срещу императора. Императорът, изплашен от неочакваната постъпка, се върнал с бягство в столицата. А варваринът взел императорските вещи и войниците, които успял да плени, и се завърнал, след като опустошила много места в Тракия, понеже неочаквано измамил надеждите за мир.

¹ От смъртта на Маврикий. ² Хосрой II Парвиз (590–628). ³ Ираклий управлявал от 610 до 641 г. ⁴ Сибитията се отнася към 604 г. Висшецелствие пълководец Нарвес преуспял победение, разбултувал се и бил жив и здрав. ⁵ От царуването на Ираклий. Според N. H. Harvey, *The date of the Avar Surprise*, *BZ* XXI (1912), p. 110 sq., това аварско нападение е станало през 617 г.

35. *Heraclius pacem cum Avaribus componit*

Τῷ κ' ἔτει Ἡράκλειος ζήτην θεῶν ἐπιεὶ τῶν Χριστιανῶν ἀναλαβόν, μετὰ τῶν Ἀβάρων εἰρηνεύσας, ὡς, ἐόρμητο, μετένευσε τὰ στρατεύματα τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ διέσκεπτο τῇ τοῦ θεοῦ ἀποσφίγγι κατὰ Περσῶν καὶ αἰσίν. (П. р. 717, с.)

36. *Persae, Aavares Slavique Constantinopolim oppugnant*

Τῷ κς' ἔτει ὁ Χωροὺς νέον ἐπισκοποῦτο στρατιῶν ἀπὸ τε ξένων καὶ πολιτῶν καὶ οἰκετῶν καὶ παντὸς γένους, καὶ ἐν ταύταις ἐπιλεγόμενος καὶ τῷ Σαίν παραδόντες στρατηγῷ, ἄλλως τε ἠελίουδης ἐκ τῆς φέλιγγος τοῦ Σαμβάρον πάντας ἐπέστησε, εἰς καὶ χρυσολόγος ἀσπίδοι, καὶ κατὰ τοῦ βυσιλέως ἀπέστειλε τὰ δὲ Σόρβαρον σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ στρατεύμασι κατὰ Κωνσταντινουπόλεως ἐπεμψεν, ἕσπερ τοῖς ἐκ δύσεως Ὀθνηοῖς, οἷς καὶ Ἀβάρους κληθεῖς, μετὰ καὶ ὁπλαρχόντων καὶ ἱερῶν συντροφίαις κατὰ τῆς πόλεως προήρουν καὶ ταύτην πολιορκήσαντες. — — — Ὁ δὲ Σάμβαρὸς τῇ Χαλκεδόνι προσφάσας, ἄλλο καὶ οἱ Ἀβάρους ἐκ τῆς Θάβρης τῇ πόλει πληροῖσαστες, ταύτην ἔλκον ἱβόλοισι, μηχανῶς κατ' ἀντὶς ποήσαντες. πλῆθος τε ἀπυρῶν καὶ ἀσπίδων κρείττον ἐκ τοῦ Ἰσάου ἐπέμψαντες στρατῶν γλαυκῶν τὴν ὕψιστον τοῦ Κέρατος ἐπιλήρωσαν. ὅθεν δὲ ἡμέρας τῇ πόλει παρασφάμενοι διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης τῇ τοῦ θεοῦ ἐναντίῳ καὶ στρατῶν καὶ τῇ τῆς ἀρχαίου θεοῦ καὶ ἀεκαοχθῆτων προσβία ἠγείνησαν, καὶ πλῆθος πολλὰ ἐπιβαλόντες ἐν τε γῆ καὶ θαλάσσει μὲν μεγάλης ἀσχύνης ἐπέστησαν. τοῦτον γὰρ συνέβη αὐτοῖς. ἔσαν οἱ βάρβαροι ποταμῶν ὄψεως καὶ πῶ ἤλιον ἀποσφίγγον, ἀπὸ τῆς πύργου τῶν Βλαχερνῶν ἐξεβύσαντο γενναῖα περὶ αὐτῆς, μετὰ καὶ ἐνδοχῶν τῶν. ἰπολαβόντες δὲ τὴν βασιλοῦσα εἶνα τῆς τοῦ Ἡρακλίου γενναῖα, καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐξέβησαν εἰρήνης ἕνεκα διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν βασιλεῖα ἐν τῇ πόλει, ἀπυρῶν ἀντὶ ἐπιήρουν, ἔνα καὶ λιγὸς ἔξεβησαν ἐπισημῶς αὐτοῖς γένηται. εἶτα ὡς εἶδον αὐτῆς τὴν τοῦ ποταμοῦ περὶ αὐτῶν ἐξεβύσαντο καὶ μὴ ἀπυρῶν αὐτοῖς πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, διόκονον ἔπεισαν αὐτῆς. καὶ ὡς δὴ τὴν ἐπιήρουν αὐτῆς καὶ ὡς οὐκ ἔφη ἐργόμενης καὶ ὡς πείρας, αὐτῆς μὲν καὶ οἱ οἶον αὐτῆς ἀφῆσαν τερπύσαν, αὐτῶν δὲ ἀλλήλους ἐπισημῶς ποσὸν ποσὸν καὶ πλῆθος καὶ ἀλλήλους καὶ αὐτοῦ αὐτοῦ εἰς ἰσπύ-

35. *Ираклий склоняет мир с аvarите*

В 11-ата година¹ Ираклий, обзет от божествена ревност в защита на християните, затвърдил, както възнамерявал, мира с аварите, прехвърлил войските от Европа в Азия и мислел с божия помощ да потегли срещу Персия.

36. *Перси, авари и славяни обсаждат Цариград*

През 16-ата година² Хоррой събрал нова войска от чужденци, граждани, роби и хора от всякакъв род. Той изbral някои от тях, поверил ги на стратега Сайн³ и като му дал още 50 хиляди от войската на Сарвараз, които нарекъл дори златни отреди, изпратил ги срещу императора. Сарвараз пък с останалите му войски той изпратил срещу Константинопол, за да настъпи срещу столицата и я обсади, след като се споразумял със западните хуни, които се наричат и авари, и със славяни и гепиди. — — — Сарвараз се спуснал към Халкедон, а и аварите се приближили до столицата откъм Тракия и искали да я превземат, като поставили машини срещу нея. Те донесли от Истър и безбройно, и неизчислимо множество издълбани лодки и капълици залива на [Златния] рог. Десет дни стояли наредени в боев ред по суша и море около столицата и били победени благодарение на божията помощ и на застъпничеството на пречистата Богородица и приснодева. Загубили голям брой хора по суша и по море и се върнали много по-зорно. Защото с тях се случило следното: варварите видели при базирване, когато каицето изгрявало, една знатна жена да излиза от Влахернските врата заедно с няколко стопци. Те предположили, че това е императрицата, Ираклиевата жена, и че стива при техния вояжд във връзка с мира, понеже императорът не бил в столицата. Затова ѝ сторили път, та и друг народ, като излезе [след нея], да попадне в ръцете им. След това, като видели, че тя излиза от оградата на лагера, без да се облеке при вояжд на, те тръгнали след нея и когато вече се приближили до нея при мястото, наречено Старата скала, тя станала невидима заедно с лицата, които били с нея⁴. И те, като се счелвали помежду си, причинили голяма бъркотия срещу войската и до

¹ От царуването на Ираклий. Събитието е станало в 621 г. Срв. за събитията А. Я. Манандян, Маршруты герциских походов императора Ираклия, ВВр. III, 1950, стр. 133 и сл. ² От царуването на Ираклий. Събитията са станали през 626 г. ³ В действителност вместо на този глъководец е И. Ахун. Той претърпял поражение в Лавина. Вж. Ф. Успенский, История Византии. I. Петроград, 1913, стр. 689. ⁴ Словен ангела, както и според другите византийски автори, които г. воят за същата обсада, тази жена била Богородица, която спасила града.

ρασ. προῖτας δὲ γενομένης τὴν αὐτίαν ζυγῆρος ὁ ἀρχὸν αὐτῶν, ἐπεὶ τὸ πλεῖον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐμυρίασθε ἀναλωθῆν ἐῖσαν ἐπιστάθην μετ' αἰσχύνης εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ τοῦ πλοῦτος καὶ αὐτοὶ τοῖτους ἰδόντες ἐποχωρήσαντες εὐθείας ἀνεχώρησαν ὡς κατὰ τὸν Εὐξείνου πόντον ἰσὺν καυλαβοῦσα ἄλλους πρὸς ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια ἀτήσαν. ὁ δὲ Σέρβαρος ἐπὶ τοῖτοις ἀρθεσθεῖς θυμῳ τὴν Χαλκεδὸν παρεκδήμιμος οὐ μεῖονη, ἀλλ' αὐτοῦ ἰχέμιος, παραδόντων τὰ παρακὰ μέση καὶ ἀσπίτων τὰς πόλεις αὐτῶν. (I, pp. 727₁₋₁₅, 728₁₁₋₁₅—729₂₀)

37. *Constans contra Slavos bellum gerit*

Τῷ εἴ' ἔτι ἰσπεσθάνειεν ὁ βασιλεὺς κατὰ Σθλάβων, καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτίους ἐπέσχευεν. (I, p. 761₂₀₋₂₁)

38. *Bulgari Thraciam aggrediuntur*

Τῷ εἴ' ἔτι οἱ Βούλγαροι ἐσηλθον τῇ Θρακίᾳ, καὶ τὸν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν στρατεύσαντος ἠτιώθηται Ῥωμαῖοι καὶ πολλοὶ πικτινοὶ. πολυόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἔχων ἀρχὴν μετὰ πόντον στρατὸν πύκτω, καὶ ἐποχωσῆ εἰς αἰσχύνην τὰ τῶν Χριστιανῶν τῇ τοῖτων ἀβελχηρίῳ. (I, p. 766₁₁₋₁₅)

39. *De synodo Serdicensi*

Ἰσπεσθάνειεν δὲ εἰς καὶ ἕτεροι γερμανοὶ πόλεις καὶ σίνοδοι καὶ κληρικοὶ τοῖτων κατέχομεν, εἰ καὶ μὴ κληρικοὶ καὶ τῶν ἀρεθῶν τῶν ἐξ ἀρθινοῖτων συνόδων, ἢ ἐν Ἀνατολίᾳ, ἢ ἐν Νεοκαισαρικήᾳ, ἢ ἐν Γάγγραις, ἢ ἐν Λαοδικείᾳ, ἢ ἐν Σαρδισίᾳ, ἢ ἐν Καρταγίνῃ. (I, p. 768₆₋₁₀)

40. *Bulgari Danubio trajecto in Moesiam consistunt*

Τῷ εἴ' ἔτι καὶ τῶν Βουλγάρων ἔθνος διανοσθῆσαν τὸν Δάναβον, καὶ ἀποχωρησθῆν τὸν ὁμοειλῶν αὐτοῦ, ἰσκήνησαν ἐν Βέροναις ἐν καὶ ὁμηταῖς καὶ ἕτεροι τοῦ δὲ βασιλεὺς ἐξελθόντες οὐκ ναοὶ καὶ στρατῶν, καὶ δὴ καὶ ἐπελθόντες κατ' αὐτῶν, οἱ Βούλγαροι τοῖτου ἀδρόως θεασάμενοι, τὴν ἐπιπλῶν ἀπερνοκίους σκεχθέν, εἰς τε ὀχρῶσιμι καυρεῖ-

вечерта се избивали един други. А на сутринта вождът им разбрал причината, поради която намерил по-голямата част от войската си избита от вътрешна вражда, и поворно се върнал в страната си. Когато тези в лодките ги видели да се оттеглят, и те веднага се махнали. Те били настигнати в Евксинския Понт от буря и само малцина можели да се върнат в земята си. Сарвараз пък, макар и сломен от тези събития, все пак не се вдигнал от обсадата на Халкедон, но прекарал там зимата, като плячкосвал крайморските области и разрушавал градовете им.

37. *Констанс воюва срещу славяните*

През 16-ата година¹ императорът се отправил на поход срещу славяните² и след като взел много пленници, се завърнал.

38. *Българите нападат Тракия*

През 10-ата година³ българите нахлули в Тракия. Императорът излязъл срещу тях, но ромените претърпели поражение и мнозина от тях загинали. Императорът, като искал да бъде в мир с всички, сключил договор с тях и поради глупостта му християните се покрили със срам.

39. *За събора в Сердика*

Нека се знае, че са станали събори и на други места — въпреки че те не се числят изобщо към шестте събора, но ние имаме каноните им — именно в Анкара, в Неокесария, в Гангра, в Антиохия, в Лаодикей, в Сердика, в Картаген.

40. *Българите се установяват отсам Дунав в Мезия*

През 11-ата година⁴ народът на българите преминал Дунав и като се отделил от съплеменниците си, разположил се на стан във Варна⁵ сред някакви гъсталаци и възвишения. Императорът естествено излязъл с кораби и войска и тръгнал срещу тях. А българите, щом видели това, изгубили надежда за спасение и избягали в едно укрепление,

¹ Мъхлис? ed.

¹ От царуването на Констанс (642—668). Това събитие е станало в 658 г. ² Тези славяни живеели в областите на запад от Струма. Срв. *Златарски*, История, I, 1, стр. 136. ³ От царуването на Константин IV Порфирогенит (668—685). Събитието от този списък е същото, което се разказва в откъс 40. ⁴ От царуването на Константин IV. ⁵ Според *Иречек*, Пълнотага, стр. 818, по това време Варна е било вероятно име на Провадийската река с Девненското село и неговата долина, а по-късно то е било далечно и на самия град. Срв. в *Дубиш*, Проучвания, стр. 163—164.

γοισι καὶ ἑαυτοὺς ἀποκλιζόνται τῶν δὲ ῥωμαίων
ἢ δυναμένων συνάρατι πόλεμον διὰ τε τὰ κλίματα²
καὶ τὴν τοῦ τόπου διασπορὰν ἐθροισθέντι τὸ μικρὸν
ἔθνος συνέβη δὲ . . . καὶ τὸν βουλγαροφύτων δια-
φρημισσοῦσιν φωνῇ ἐχρήσαντο μηδένος ἀκούσαντες
ἕπερ θεουόμενα ἃ Βουλγαροὶ ἐδόξαν ἄπιστον
αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀνείλον καὶ ἕτασαι διαπερθεύον-
τες πάντες καὶ θρασυθίνες καὶ ἐμπαυθίνες
τὴν ῥωμαίων χάριαν ἠγμιλλώσαντες ἔθεν καὶ ἀνα-
κλιθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπέφρασε μετ' αὐτῶν, ὡς λέ-
λεισται ἡγεμίους δὲ ἐκ πάντων ἤρωσε τὰς ἐκκλη-
σίας, καὶ τὴν προλεχθεῖσαν ἐπίσταν ἕστην εὐνοῶσαν
συναριθοῦσας ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τῶν Μονο-
θέληθῶν εἴρεσιν ἀνεθεράτισε. (I, p. 770₃₋₁₀)

41. Justinianus II contra Slavos Bulgarosque pugnat

Παρέβησε δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων ἀ-
εὐρίην, διασφάξας τοὺς τοῦ πικρῶς αὐτοῦ τόπου,
καὶ διαβιβάσει ἐπὶ τὴν θέρψαν τὰ καβαλλομακί-
θίματα.

Τῷ γ' ἔτι ἐπισημαίνουσιν Ἰουστινιανὸς κατὰ
Σθλαθίνων καὶ Βουλγάρων καὶ τοὺς μὲν Βουλγά-
ρους προσσηματιάζουσας εὐρίας, μέχρι δὲ Θεσσαλο-
νίκης ἐδόρασαν πολλὰ πλῆθη τῶν Σθλαθίνων τὰ
μὲν προσσηματὰ τὸ δὲ πολίμω κομίζουσι καὶ εἰς τὸ
τοῦ Ὀμηροῦ κατάρτασε μέρη ἐν δὲ τῷ ἐπισημαίνοντι
αὐτῶν ὁδοσηματῆθι ἐπὶ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ σι-
κῶ τῆς κλεισούρας, καὶ μάλιστα ἠδονήθη μακρόθεν,
πολλοὺς τῶν αὐτῶν ἀποβιάων. (I, pp. 771₁₀—772₀)

42. Slavi in exercitu Romano bellant

Τῷ ζ' ἔτι Ἰουστινιανὸς ἐπιλέξατο ἐκ τῶν μι-
κροπρόθετων ἐπὶ αὐτοῦ Σθλαθίνων καὶ ἐστράτευσε
μυριάδας γ', ὡς ἐκωνόμασε τῶν παροῦσων τοῦ-
τους βασιλέως ἰεῖα τὴν Ἀράβων συμφορῶν πα-
ραλιθῶν γὰρ τὸν παροῦσαν ἰών καὶ τὰ καβαί-
θιματα³ εἶ.

³ τείματα? εἶ.

¹ Според Златарски, История, I, 1, стр. 146—147, мирът между Константин IV и българите бил склю-
чен в 678 г., в. Грабавина, Изследвания на Сиринския грънатар Константин за Исперитовата гора на ви-
зантийците, ИИЗ, XI—XII, 1952, стр. 206—216, отнася това събитие към 681 г., а Г. Цанкова-Петкова, Бе-
лежки към началния период на историята на българската държава, ИИФМ, V, 1954, стр. 336—345 — към 680 г.
Според М. Барто, За стария договор на Аспаруховите българи със славяните и за датата на основаването на
българската държава, ИИФМ, VI, 1956, стр. 453—468, българите са нахлули в Мизия през 680 г. и мирът е
бил сключен преди 16. IX. 681 г. ² Шестият вселенски събор е траял от 7. XI. 680 до 16. IX. 681 г.
³ Мислещите проповидават, че Христос имал две същества — божествено и човешко, но само една воля —
божествена. ⁴ Юстиниан II. ⁵ Т. е. мир, сключен от Константин IV, за който се говори в предходния
откъс. ⁶ Това е станало през 687 г. Срв. Златарски, История, I, 1, стр. 159. ⁷ Това са славяните, които
са живеели около Солун. Вж. Златарски, История, I, 1, стр. 160—161. ⁸ Може би тук става дума не за
мизийските българи, а за Куверови българи. Вж. Златарски, посочено място, и В. Бащалиев, Младшеини
конни, София, 1956, стр. 62—63. ⁹ Този поход се датира през 688 г. ¹⁰ Според Н. Дуйчев, Славяни
и траблани, ИИФМ, I, 1951, стр. 107, това е проходат Алпоница, близо до Каплия, а според Бончевото, по
същото място — теснината при устието на р. Ренгана. ¹¹ Събитието се отнася към 692 г. ¹² Дн. Sula
Savaу (Сѹлѹа), град на логотоничния брѹк на Черно море.

където се намирали в безопасност. Но понеже
ромените не могли да завържат сражение
поради блатата и непроходимата местност,
вечествият народ се одързостил. Случило се
и . . . и понеже се разчуло, че императорът
бяга, те ударили на бягство, без някой да ги
гони. Като видели това, българиите се спус-
вали след тях и избили мнозина. И след това,
като преминали всички, те ставали по-смели,
приснажи се нашироко и започнали да опле-
няват ромейската страна. Това принудило
императора да сключи мир с тях, както се
разказа¹. Като постигнал навсякъде мир,
той обединил пърквите Сивкал гореказания
шести събор² в Цариград и апагемосал мо-
ногелитската ерес.³

41. Юстиниан II воюва срещу славяни и българи

[Юстиниан]⁴ нарушил и мира с бълга-
рите⁵, като престъпил разпоредбите на баща
си и презвършил в Тракия конните войски⁶.

През 3-ата година Юстиниан тръгнал на
поход срещу славяни⁷ и българи⁸. Отблъс-
нал налезлите насреща му българи и като
нахлул чак до Солун, завладял голям брой
славяни, една доброволно, а други
чрез сражение, и ги заселил в Опсидийските
предели⁹. Но когато се връщал, той бил при-
чакан от българите в теснините на прохода¹⁰
и едва можал да се измъкне, като загубил
много от хората си.

42. Славяни помагници във войната на византийците

През 7-ата година Юстиниан подбрал и
въоръжил 30 хиляди от славяните, които бил
преселил¹¹. Тях нарекъл избрана войска. Об-
легнат на тях, той нарушил споразумението
си с арабите и тръгнал към Севастопол¹² по

λαρωὰ θέματα ἐπορεύθη ἐν Σεβαστοπόλει τῇ παρὰ θάλασσαν. τῶν δὲ Ἀραβῶν μὴ βουλομένων λίσσιν τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς καὶ προσπειθεῖς ποῦτος πεδῶν ἀναγκασθέντων, ἐπεισθέντων καὶ ἀποδὸν παρεγένοντο πάλιν τῷ βασιλεῖ, ματαζόμενα καὶ τὸν θεὸν ἐνδεικνύοντες ἐπισημασίως, τῷ δὲ βασιλεῖος μηδὲ ἀπὸ τῆς θέσεσθαι ταῦτα ἀναγκασμένον, ἀλλὰ πρὸς μίσην μᾶλλον καταπειγόμενος, τῶν τῆς εἰρήνης ἐγγυαφῶν χάριτι ἐπὶ φιλικούτοις κερμαίνοντες καὶ προύγοντες κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐρημίας, Μωῦμαδ στρατηγὸν ἔχοντας καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠτοιμήσαν Ἀραβίαις, ὃ δὲ Μωῦμαδ τῷ στρατηγῷ τῶν Σηλίβων² κἀκακῶν γέμιστο νοσημίαν, πέμπων καὶ πολλοὺς ἐπιστρέψασιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς εἰρήνης, πάλιν προσφυνῶν αὐτῷ μετὰ εἰσοδείξασθαι Σηλίβων, καὶ οὕτω Ῥωμαίους τὴν τροπὴν παρασκευάσαντες ὅθεν Ἰουστινιανὸς τὸ ταῦτον ἐγκαταλείψας ἰδὼντες εἰς γένουσι καὶ ἕσονται ἐν τῇ παρὰ Νικομήδειαν Λευκάστῃ. — — —

Τῷ 8^ο ἐτα γέγονεν ἔπιλοιπὸν ἡλίον ὡς ἑσπέρας φαινοῖται. τῷ αὐτῷ ἐτα ἐκαστάεινε Μωῦμαδ τῇ Ῥωμαίων γῆ, ἔχων μετ' ἑαυτοῦ τοὺς παύσαντας Σηλίβους ὡς ἐρημίας τῆς χώρας καὶ πολλοὺς ἰαμαλοῦντων. (I, pp. 772₁₃—773, 773₁₁—14)

43. Justinianus auxilio Terbellis regnum recuperat

Καὶ ἐσελθὼν ὡς τὸν Δούναβη ποταμὸν ἐποστέλλει Στεφῶν πρὸς Τερβελίαν τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπὶ τῷ δούναϊ αὐτῷ ἀνίστασθαι, ὅπως κρατήσῃ τῆς προγονικῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἐπιστάμενος δῶρα πολλὰ καὶ τὴν βασιλῆος θυγατέρα εἰς γυναῖκα. αὐτῷ δὲ πάντα ποιεῖν μετ' ἔσσαν ἐπισφαιμένοι, ἀναγκῆ πάντα τὸν λαὸν τῶν Βουλγαρίων καὶ Σηλίβων, καὶ ἀπεισθέντες ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ἔχοντας ὅμα τῷ Ἰουστινιανῷ, ἠελίχοντο δὲ εἰς τὴν Χαροκὸν πόλιν καὶ τοὺς τῶν Βλαχευρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμέρας προσελθὼν τοῖς ἐν τῇ πόλει μᾶλλον ἠβόλετο. ὃ δὲ Ἰουστινιανὸς μετ' ὀλίγων ἑταίρων εἰς τὸν ἀρχηγὸν ἐπέστειλεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὄρυσσον ἀνακαρτῆς βαλὼν πρὸς βίον ἐπέστειλεν ἐν τῇ πόλει τῶν Βλαχευρῶν. ὅπερ καὶ τῶν Ἀγίναρος φησὶ εἰς Ἀπελλαμάδου ἐγένετο, ἔχων μετ' ἑαυτοῦ χρῆματι πόμπαιλα. Ἰουστινιανὸς δὲ ἀπέλασε τὴν βασιλείαν. τῶν δὲ τῆς ἀρχιερατικῆς θέσεσθαι κατέχει Κωνσταντῶς.

a Σλαβῶν lege ubique, margo P

¹ Лематъ (т. Theophanes op. cit., p. 366₂₂ — Аксакъ) е псе на Малкоазитски брег на Мраморно море. Наречен бива от турците Фелкенсбурх. Вж. Janin, Constantinople byzantine, p. 456. ² Сябланта се счестява към 765 г. Срв. Г. Балабанов, Българският посланец Тервел, ПСМ, LVII, 1888, стр. 58 и сл.; Дубчев, Прочувания, стр. 8—8. ³ Тази врата (тж. Елдрнекау) се намирала на северната част на Теодосиевата стена. Вж. Janin, Constantinople byzantine, p. 263. ⁴ Вероятно става дума за гр. Аполонията във Витиния.

тъгя край морето с избраната си войска и с конните теми. Арабите не искали да нарушат мира, но били принудени да го сторят поради омпота и призраността на императора. Те също се въоръжили и пак отишли при него, като призовавали бога за свидетел и съдник в тези работи. Но понеже императорът не искал дори да чуе за това, а повече напирал за бой, арабите закачили на едно знаме листа с написания мирен договор и с него начело се спускали срещу ромеите под предводителството на Мохамед. Отначало те претърпели поражение. Тогава Мохамед изпретил на страната на славяните с един коняк, пълен с номизми, подмамил го с много обещания и го убедил да премине на негова страна с 20 хиляди славяни. Така той станал причина за поражението на ромеите. Поради това Юстин избил в Левкакта¹ при Никомидия останалите славяни заедно с жените и децата им. — — —

През 9-ата година станало слънчево затъмнение и се появили звезди. През същата година Мохамед тръгнал на поход срещу ромейската земя заедно с прабиянците при него славяни като познавачи на страната и заробил много [ромейци].

43. Тервел помага на Юстиниан да си възвърне престола

Като навлязъл в река Дунав², Юстиниан изпратил Стефан при Тервел, владетел на България, за да му даде съдействие да завладее царството на деците си, като му обещавал много подаръци и дъщеря си за жена. Тервел се заклеял да направи всичко и като влягнал и въоръжил цялата си войска от българи и славяни, тръгнал с Юстиниан към столицата. Те се разположили на стан от Харсийските врата³ чак до Влахерните. Юстиниан преговарял три дни със столицаните, но бил все повече и повече обиждан. Тогава с малцина ромей той влязъл в града през водопровода. Като предизвикал смут чрез пробива, той скоро след това се разположил във Влахернския дворец. Когато научил това, Асимар⁴ избягал в Аполониада⁴, вземайки със себе си извънредно много богатства. А Юстиниан завзел царската власт. На патриаршеския престол [тогава] седнал Калник.

Ἰουστινιανὸς τὸ δούρειον Ξη εἰ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, δῶρα πολλὰ δὸς τῷ Τέρβελι καὶ βασιλικὴ σκεπὴ καὶ χόρον τῆς Ῥωμαίων γῆς ἰσχυρὸς τὰ τῶν λεγόμενα Ζαγόρια, ἀπέλυσε αὐτὸν ἐν εὐρίῳ. Ἀπείμορος δὲ φυγὼν εἰς Ἀπολλωνιάδα συνελαμβάνεται καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἄρματα βούτῳις βε καὶ Πηλίκων, ἀπὸ Θεσσαλίας μετὰ τῶν εὐρίων ἀρχόντων. (I, pp. 779₂₂—780₁₀)

44. Iustinianus contra Terbellim pugnat

Τὸ γ' ἔτι Ἰουστινιανὸς τὴν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εὐρίην διαίεργε, καὶ διαπεράσας τὰ καυκασικὰ θέματα εἰς τὴν Θράκην, ἐξοπίλιος καὶ σόλον, κατὰ τοῦ Τέρβελι ἐχώρισε, καταλαβὼν τὴν Ἀρχαίον. καὶ ἀφελώσας τοῦ στρατοῦ αὐτῆς κώστανος, ὃς εἶδον σὺν οἱ Βουλγάρων βεντάκῳις διαπορευόμενον, ἐπιχεύσας πολλὴν αἰχμηλασίαν καὶ ἤκον ἐποίησεν. ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς σὺν ἐλίγροις τῶν ἐν τῇ κώστῳ καταργῶν ἐπὶ κωσὶν ἡμίσεως ἀπέλυσε τὰς θύρας. θησαυρῶνος δὲ τὴν τῶν Βουλγάρων ἐπιμονήν, τοὺς ἑσπῶους αὐτοῦ κεντροκαταίεσε, ἐπὶ τῆς νησὸς τοῖς πλοίοις ἐπιβὰς λαθροῖος ἔφυγε καὶ μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πόλει πνεύρετο. (I, pp. 781₁₆—782₃)

45. Bulgari usque ad Auream portam incursionem faciunt

Τὸ δαυτῷ χρόνῳ οἱ Βουλγάρων διὰ τὸ Φύλιον ἰσόδιον τῷ σκεπῷ διατρέχοντες ἕκαστῃς χωρῆς διέδραμον, κὼν δὲ ἀφελῶν τῶν στρατηγῶν καὶ αἰχμηλοποιήσαντες, ἐπὶ ἀφελῶν ὄντα, λέγοντες σὺν ἔχουσι. αὐτὰ δὲ ἀβλαβῆς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπέστρεψαν. (I, p. 785₈₋₉)

46. Bulgari contra Arabes in Thraciam invadentes pugnant

Τὸ β' ἔτι κατέλαβε Σουλεϊμάν μετὰ σόλου καὶ ἀμφράδων, καὶ διεπέρασεν εἰς Ἀβίδον ἐν τῇ Θράκῃ. οὗ ἐλευθέρωντος ἀμφράδῳ Οἰμῶκος. κωσῶνος δὲ βασιλεὺς ἡτοιμάσθη ἐν τῇ Θράκῃ ὡς ἐπὶ ἡμέρας ἑκατὸν μὴ σκεπῶν γῆρ ἐν τῆς κωσταλίουθίεως χρόνος, πλῆθος ἑσπῶους καὶ κωσῶν καὶ λατῶν ζῶων τῶν ἐχθρῶν κωσῶν. — — — σκεπῶν δὲ πρὸς αὐτοῖς καὶ οἱ Βουλγάρων πόλεμος, καὶ κωσῶν τῶν κωσῶν εἰσαβὰς Ἀράβων. (I, pp. 789₁₄₋₁₉, 790₁₇₋₁₈)

¹ Загора тук означав областта между Стара планина, пограничния окол Еркесия, Сопен и Несебър. Вж. *Златарски*, История. I. I, стр. 170. Общо за употребата на името „Загора“ в средновековното вж. *Ant. Иширков*, Областното име Загорие или Загора някога и сега, ИИЕМ. V, 1925, I—IV, стр. 80 и сл.; *Ив. Савина*, Областното име на Загора, Сб. в чест на А. Иширков, София, 1933, стр. 353 и сл.; *Срк. Г. Цанкова-Петикова*, Територия българското господства в VII—IX вв., ВВр. XVII, 1960, стр. 135 и сл. ² Брат на Апсимар. ³ Сибитията се отнасят към 708 г. ⁴ Т. е. първата година от нарушаването на Филския Вардан (711—712). Сибитията се отнасят към 712 г. ⁵ Филсия, гр. в Тракия, при до. Орманлии на Брџа на Черно море, северно от севрното Деркос. ⁶ От нарушаването на Абу III Исавър (717—741). ⁷ Другаде този арабин предводителя се нарича Исмаелия. Обсадата на Цариград траива от август 717 до август 718 г. ⁸ Българите участвували като съюзници на византийците.

Юстиниан за втори път царувал 6 години. Като завзел църската власт, той дал на Тервел много дарове и царски венци, отразал [му] в част от ромейската земя, така наричаната днес Загора¹, и го изпратил с мир. А Апсимар, който избягал в Аполониада, бил заловен и заведен при Юстиниан, също и Ираклий² [бил заловен] в Тракия заедно с други военачалници.

44. Юстиниан воюва срещу Тервел

През 3-ата година Юстиниан нарушил мира между ромей и българите³. Като прехвърлил конвите теми в Тракия, той въоръжил също и флота, тръгнал срещу Тервел и завзел Анхиало. Понеже войската станувала без охрана, българите, като я видели пръсната в безредие, нападали я и пленили и избии много хора. А Юстиниан с малцина избягал в крепостта и три дни държал вратите заключени. Но когато видял упорството на българите, той прерязал желиите на конете си и като се качил през ношта на корабите, тайно избягал и поворно стигнал в столицата.

45. Българите нахлуват до Златните врата

През същата година⁴ българите през Филсия⁵ нахлули тайно през теснините и стигнали до Златните врата. Не мога да кажа броя на избитите и пленените ромей, защото не може да се изчисли. А българите се върнали в страната си, без да претърпят щети.

46. Араби нападат Тракия. Българите воюват срещу тях

През 2-ата година⁶ Сюлейман⁷ пристигнал с войски и емири и от Абидос преминал в Тракия. След смъртта му емир станал Умар. А в Тракия настанала толкова тежка зима, че около сто дни земя не се показвала изпод заледения сняг, и множество коне, камили и други животни на враговете измрели. — — — А и българите започнали война срещу арабите и избии 22 хиляди от тях⁸.

47. *Terbellis bellis intestinis Romanorum se
tumiscet*

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτι Νουήτος ἡ Σουλάντης γράζει πρὸς Ἀρτέμιον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπελθεῖν πρὸς Τέρβελον τοῦ ἀναλαβέσθαι συμμαχίαν Βουλγαρῶν καὶ εἶθεῖν κατὰ Λέοντος. τοῦ δὲ ἀεικλόουτος, δίδουσαν αὐτῷ στρατὸν ὁ Τέρβελος καὶ πενήτηντα κεντηνάρια χρυσίου. ἔρχεται γοῦν πρὸς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀρτέμιος, μὴ δεξαμένης δὲ αὐτὸν τῆς πόλεως, οἱ Βούλγαροι κῆτον τῷ Λέοντι παραδιδόντες καὶ γελοιοποιηθέντες πρὸς αὐτὸν ἐπέστρεψαν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Ἀρτέμιον σὺν τῷ Σουλάντῃ ἐπέειλε, διημερεύσας ἐν Σουλάντῳ σέβασμα μέρους γὰρ ἐκ πλοῦτος πᾶν ἐπέχεε σὺν αὐτοῖς ἀπεκτείνε καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους πλείους, πλείους δὲ ἰσρανοτόμους καὶ ἐξώρισε. (I, pp. 792₁₄—793₈)

48. *De terrae motu in Thracia facto*

Τῇ κα' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, τοῦ ἔτους Ἀγριππία, ἤρθε δ' ὄρα ἡ, σισμὸς μέγας γέγονε καὶ φοβερὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐκτόθισον ἐκείνην καὶ μοναστήριον καὶ οἴκον, καὶ λαὸς πολλὸς ἐπέθανον. ἔπεσε δὲ καὶ ἡ στήλη Ἀρκαδίου ἐν τῷ Σηρολόφῳ καὶ ἄλλαι πολλαί, καὶ τὰ χερσοῖτα τῆς πόλεως τεῖχος, καὶ πόλις καὶ χωρία ἐν τῇ Θεάκῃ, ἣ τε Νίκαια καὶ Νικομήδιον καὶ Προύσιος. (I, p. 801₉—10)

49. *Constantinus Copronymus Paulicianos in
Thracia cōlitosai*

Τῷ ια' ἔτι Κωνσταντῖνος τὴν Θεοδοσιούπολιν περιέλαβεν ἅμα τῇ Μελαγχῆ, ἀρχιεπίσκοπος πάντας τοὺς ἐκείσε. Καὶ προῖσται τοῦ θεσσαλοῦ προσλαβόμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ Ἀρμενίους καὶ Σέρβους ἀρμενιῶν εἰς τε τὸ Βυζάντιον μετέφερε καὶ ἐν Θεάκῃ ὅς μέρη τοῦ νῦν αἵρεσις αὐτῶν τεύχεται διασπαρῶσαι. ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐκτελέσθη ἡ αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν. (II, p. 10₃—8)

50. *Bulgari incursionem usque ad Longum
murum faciunt. Constantinus Copronymus
exercitum contra eos ducit*

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτι ἐξήγησον οἱ Βούλγαροι πῶσαι διὰ τὰ πρὸθέντα κάστρα, καὶ τοῦ βασιλέως ἀτιμά-

47. *Тервел замесен във византийски
междусоборници*

През същата година¹ Никита Кемлинит² писал на Артемий³ в Солун⁴ да отиде при Тервел, за да получи помощ от българите и да потегли срещу Лъв. Когато той отишъл, Тервел му дал войска и 50 кентинария злато. И тъй Артемий тръгнал срещу Цариград. Но понеже градът не го приел, българите го предали на Лъв и като получили дарове от него, се завърнали. А императорът умъртвил Артемий и Кемлинит, като отчуждил и мнозина на Кемлинит, който бил много богат, защото бил магистър. Заедно с тях той обезглавил и солунския архиепископ и мнозина други, а на по-голям срок отрязал носовете и ги прагил на заточение.

48. *Земетресение в Тракия*

На 26 октомври⁵, през четвъртия ден [от седмицата], на празника на св. Димитрий, станало голямо и страшно земетресение в Цариград. Много църкви, манастири и къщи били разрушени и много народ загивал. Паднала и статуята на Аркадий в Ксиролоф, както и много други, а също и [части от] стената на столицата, която била откъм сушата, и градове и села в Тракия, а също и Никея, Никомидия и Пресет⁶.

49. *Константин Копроним заселва
павликяни в Тракия*

В 11-ата година Константин⁷ превзел Теодосиопол⁸ заедно с Мелетина, като пленил всичките им жители. Под предлог, че имало мор, той преселил в Цариград и Тракия сродните нему еретици — арменци и сирийци. Те съхраняват и до днес ереста на тиранина. Чрез тях именно се разпространила ереста на павликяните.

50. *Българи нехлуват до Долгата стена.
Пход на Константин Копроним срещу
българите*

През същата година⁹ българите поискали данък поради построените крепости¹⁰. Но по-

¹ Т. е. третата година от царуването на Лъв III Исавър. Събитията се отнасят към 719 г. ² Византийски синодник, доверено лице на детронирания император Анастасий II (713—715). ³ Анастасий II като частно лице се наричал Артемий. ⁴ Анастасий бил заточен в Солун след свалянето му от престола. ⁵ 1082 станало през 24-ата година от царуването на Лъв III. ⁶ Селища в малка Азия. ⁷ I, е. от царуването на Константин V Копроним (741—775). В същност тези събития се случили в 756 г. (6247, в Theophanis Syroclastria, p. 429, 10—30). Срв. Златарски, История, I, I, стр. 201—202, който ги отнася към 755 г., илюзия не взема пред вид, че Теофан застава с една година за дядовия период. ⁸ Град в Армения, дн. Ерзерум. ⁹ Според автора това е 13-ата година от царуването на Константин V, но в същност събитията се случили във 756 г. Срв. Златарски, История, I, I, стр. 202—203. ¹⁰ Защото българите смятали построенията на крепостите като нарушение на договора от 716 г. Вж. Златарски, История, I, I, стр. 201.

σαντος ἰὼν ἀποικισάμενον αὐτῶν ἑξήλιθον ἕως ἡνίκα μακρῶν τευχῶν, καὶ πολλῶν ἀρχιμυλωνίων ποιήσοντας ὑπέστρωσαν ἀβλαβεῖς.

Τῷ 18¹ ἔπει δὲ βασιλεὺς Βασίλειος κατὰ Βουλγάρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν κλεισομένην Βερεγᾶβον, πολλοὺς ἀπολλέσας, ὑπέστρωσε μετ' ἀρχόντης. (II, p. 116-12)

51. Pontus Euxinus congelat

Τῷ 18¹ ἔπει γέγονε ἡβρὸς μέγα καὶ πορῶσαν κατὰ τὴν βασιλεία καὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ ἄρκτον καὶ ὄρεα, ὅσπερ τὴν ἄρκτον τῷ Πόντῳ παρῶσαν ἐπὶ ἑκατὸν μίλια τὸ πέλμας ἀπολιθοθῆραι καὶ ἐπὶ 7² πῆγας τὸ πάθος παρῶσαι ὅσπερ χειμῶντος ἠδὲ βῆσι ἐπὶ ἄλλοις 4³ πῆγαις, ὅσαι συμφοροθῆραι τὴν ἡλιθωμένην εἰς ἑρπῆς, καὶ κεραιωθῆναι ἐπαρθεῖν τῶν κρῖσας παρὰ τὴν ἀνθρώπων καὶ ζῴων ἡμέρας τε καὶ ἔργων τὸ πέλμας, ὅσοι τε Ζοχίος μέγας Λαυσιόβιος καὶ τῷ Κοβηρὶ παταμῶν τῶν Λαυσιόβιος τε καὶ Λαυσιόβιος καὶ τῶν Νεφροσίβιος καὶ τῆς λοιπῆς ὀκτῆς μέγας Μεσημβρίας καὶ Μηθείας. (II, pp. 116-126)

52. Constantinus Copronymus aulas Bulgarorum incendit

Τῷ 18¹ ἔπει ὄρηται δῆθεν πύρρας μετὰ Παγᾶνον τῶν πύρρων Βουλγάρων, ἑξήλιθης ἐξελθὼν τῆς πόλεως καὶ ἀρηνόστοις ἐθρὼν ἰὼς κλεισάμενος διὰ τὴν ἀνατολὴν ὄρηται, εἰσῆλθεν εἰς Βουλγαρίαν ἕως Τούμπατος, καὶ βαλὼν πῶρ εἰς τὸς οὐλὰς ὡς εἶπε, μετὰ ἡβρῶν ὑπέστρωσε, γενναῖον μετὰ πύρρας. (II, p. 138-19)

53. De Niceta patriarcha Constantinopolis origine Slavo

¹ Αντιχριστοσυνεὶ δὲ πατριάρχῃ Νεκίτῳ ἐκδοῦχον καὶ Σλάβῶν. (II, p. 148-19)

неже императорът увидал пратеника им, те нахлули до Дългата стена и като взели много пленници, върнали се невредими.

През 19-ата година¹ императорът тръгнал на поход срещу българите. Той стигнал до прохода Верегава², но изгубил много хора и се върнал посерио.

51. Черно море замръзва

През 23-ата година³ настанал голям и много силен студ в столицата и на изток, и на север, и на запад [от нея], така че по северното крайбрежие на Понта морето замръзнало до сто мили дължина и до 30 лакти⁴ дълбочина. А като паднал сняг върху [ледената площ] вързували се още 20 палми, така че морето се уподобило на сушата. Хора, животни и дори зверове можели да ходят по зеленият море от Зинкия⁵ до Дунав и до река Куфа⁶, Днестър и Днестър, до Некропилите⁷ и до оставалата част на брега чак до Месемврия и Мидия.

52. Константин Копроним подпалва аулите на българите

През 24-ата година⁸, след като свързал правидно приятелство с Паган⁹, господаря на българите, [императорът] излязъл ненадейно от столицата и като намерил проходите незащитени поради измамния мир, навлязъл в България до Тунджа¹⁰. Подпалил аулите¹¹, които намерил, и се върнал улашен, без да е извършил нещо доблестно.

53. Цариградският патриарх Никита — славянин

[Императорът]¹² поставил вместо него¹³ за патриарх Никита¹⁴, който бил свугх и славянин.

¹ От царуването на Константин V Сабашката се отнасят към 780 г. ² Проходът Верегава не е локализиран точно. Според Дубичев, Проучвания, стр. 163, Верегава е Върбишкият проход. Вж. пак там подребна информация на изказаните други мнения. ³ От царуването на Константин V. ⁴ 1 мила = 1800 стъпки, т. е. около 1 км и половина, а една лакта — 61 см. ⁵ Област на северното Черноморско крайбрежие, намираща се между Кавказ и Азовско море. ⁶ Дн. р. Кубан. ⁷ С. място Некропил бил наречен един залив на черноморския бряг на север от устието на Дунав. ⁸ От царуването на Константин V. Сабашката се отнасят в същност към 767 г. Св. Златарски, История, I, I, стр. 220. ⁹ Българският хан (767—768). ¹⁰ Това е река Тана, а не Тунджа. Вж. V. Bezdniev, Die protobulgarischen Inschriften, Berlin, 1963, p. 267. ¹¹ Според някои изследвания с аули тук са означени двораще на първобългарския хан (вж. В. Бешевлиев, Паралели, ИИД, XIV—XV, 1937, стр. 75—80). Други смятат, че тук става дума за селищата на прабългарите (вж. В. в. Аринт, Zur Geschichte der Spogruen, Zschft. f. slav. Phil. X, 1933, p. 345 sq.; В. Гансова-Залиева, Първоначалното българско селство и въпросът за аулите, ИКБН, VI, 1956, стр. 441—450; св. Mergensick, Byzantinoturica, II, p. 80); Г. Баласчев, Укрепителните работи в старобългарската армия, Минало 1918, стр. 1 в сл. изтъква, че прабългарите са имали много аули (селища) в Северизточна България. ¹² Т. е. Константин V. ¹³ Патриарх Константин II (784—786). ¹⁴ Никита I (776—780).

54. *Constantini Copronymi navigia ad Anchtalum submerguntur*

Ἐπιφανέως δὲ κατὰ Βουλγρίων πηξή τε καὶ πλοῦσι, καὶ ἠπέπτελεν ἐπὶ Ἀρχαίων χελώνδια βίχ. βροχῶ δὲ πρεΐσωνος ἀπώλοντο πάντα πλὴν ὀλίγων, ὑπέστρεψε δὲ ἐν τῇ πόλει ὀδύζως. (II, p. 15_{a-γ})

55. *Constantinus Copronymus exercitum contra Bulgares dicens mortem obit*

Τῷ 17̄ εἶσι ἐκώρησεν Κωνσταντῖνος οὐδὸν κατὰ Βουλγάρων, καὶ ποιήσας ἐβάρησεν ἠπέστρεψε καὶ τῶν Βουλγάρων δώδεκα χιλιάδας περικύτων εἰς Βερζιτία, ἰκοδόσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξελεῖθαι εἰς τὴν λεγομένην Λιτοσορία ἐπέστειλεν αὐτοῖς, καὶ πάντας ἀνελθὼν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν, τοῦτον τὸν πόλεμον ἀνέβρασαν ἐγγεῆ ὡς μηδένος σφετέρητος Χριστιανοῦ. ὁ δὲ τῆς Βουλγαρίας κήσος Ἐλέσχος, γινῶς ὅτι ἐκ τῶν εὐκλείων αὐτοῦ προδίδεται, γράσει τῷ βασιλεὶ „βουλῆν ἔχω τοῦ φηγεῖν καὶ εἰδεῖν πρὸς σε πύργον οὐκ ἔχω λόγον ἀποδείας, καὶ ἴσως ἔχεις φίλους ὧδε, ἵνα παραρῶσαι αὐτοῖς καὶ συνδράμασθε με.“ ὁ δὲ κοῦρος ἐν καὶ ἀνάρως συμπάρχη τῇ ἠπίσῃ τοῦ Βουλγάρου, καὶ γράσει αὐτῷ, κἀνεβος μοθὸν πάντας ἀπώλεσαν. ἐπεὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἀκούσας τὴν γεινῶσα αὐτῷ ἐξέειπε.

Τῷ 18̄ εἶσι ἐπαρτασθεὶς Κωνσταντῖνος κατὰ Βουλγάρων, καὶ θεράτω ὄρη κατὰ τῶν σκελῶν ἄνθηκωδὸς καὶ ποταμῶ λάβρω καὶ διασεῖ σναξεδίς κατὰ τὴν Ἀρχαδιωπολὶν ἰαίεστροσε ἐγγίλιος, καὶ εἰθὼν ἐν Σηλεβρία καὶ θεαλοῦδόμενος μέχρι τοῦ Σισογγίλου κασιέλλον φηγήσει φηξή καὶ οὐρασε, βοδὼν καὶ λέγων ὅτι ζῶν κατὰ ὀβέσεια προδεδόθη διὰ τὴν θεοκόπον Μαρίων ἢλλ' ἐπὶ τοῦ γῶν κελωθῶ καὶ ἀνημενῶσαι τῆς φηαυῶνος ἀληθῆς οἶου. (II, pp. 17_ε—18_ε)

54. *Корабите на Константин Копроним потопени при Анхтало*

[Императорът]¹ тръгнал на поход срещу българите по суша и по море и пратил към Анхтало 2600 челанди². Но като задужал северен вятър, всички погинали с изключение на малък брой и той се върнал безславно в столицата.

55. *Константин Копроним умира при поход срещу българите*

През 33-ата година³ Константин изпратил флота срещу българите и след като сключил мир, се завърнал. Но българите пратили 12 000 души войска в Берзития⁴. Като научил това, императорът налязъл към така наречената Литосория⁵, нападнал ги и като избил всички, се върнал в столицата. Императорът нарекъл тази война благородна, защото не бил убит нито един християнин. А господарят на България Елерих⁶, като разбрал, че е предаден от приближените си, писал така на императора: „Имам намерение да избягам и да дойда при тебе. Прати ми прочее залог за безопасност и ми кажи кои приятели имаш тук, за да им се доверя и те да избягат заедно с мен.“ Императорът, бидейки лековерен и безразсъден, се хванал на измамата на българина и му писал [имената на привърженците си]. А този, като ги узнал, побял вселених. Като чул това, Копроним си оскубал брадата.

В 35-ата година⁷ Константин тръгнал на поход срещу българите. И поради божия гняв усетил силен огън в краката си, изгарял от страшна треска огневица. Върнал се на носилка в Архадипол. После пристигнал в Силмврия и когато дошувал с кораб към укрепението Стронгилон⁸, починал духом и тялом, като писал и повтарял, че е жив предаден на неуталим отън заради бодородица Мария и че завнапред трябва тя да бъде почитана и славена като истинска божия майка.

¹ Константин V. ² Вид дървотен военни кораби. Този поход е станал през 774 г. ³ От царуването на Константин V. Събитията се отнасят пак към 774 г. ⁴ Берзития се е наричала областта, обитавана от славянското племе берити, окъло дн. Битоля, Прилеп, Крушево и Велес. И днес жителите на тази област се именуват бърцици. Вж. L. Niederle, *Slovanské starožitnosti*, Praha 1906, II, 1, p. 424 sq. = *Manuel de l'antiquité slave*, I, Paris 1923, p. 104 sq.; M. Дрилов, *Заселение Балканского полуострова славянами*, Славянство, I, София, 1908, стр. 302; *Златар ма*, История, I, 1, стр. 280; ВИАИИ, т. I, стр. 189, бел. 7. ⁵ Неуталима област. ⁶ Т. е. хан Телерия (768/9—777). ⁷ От царуването на Константин V. ⁸ Стронгилон е укрепен нос на Мраморно море между Теодосиевата стена и Евломон. Вж. *Jahrb. Constantinople byzantine*, p. 415.

56. *Telerigus Constantinopolim confugit.
Leo III Iacobitas in Thracia collocat*

Δίων ὁ ἐκ τῆς Χαζάρως υἱὸς αὐτοῦ Ἰβραήμεων ἔτι εἰς ταύτην τῷ α' ἔτα προσέφυγε Τελλέριγος ὁ τῶν Λογγιβάργων ἦρξ τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ πόλει ὅν προσεδέξαντο ἰερευμένιστα δόξαις. — — —

Τῷ β' ἔτι προσέφυγε Πελλέριγος ὁ γάμος τῶν Βουλγάρων τῷ βασιλεῖ, καὶ ποῦρος αὐτὸν παρῆκον ζεύγους τῆ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐφρόνης ἑταδέλην, καὶ δεξάμενος αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐρίας πολυμήθους μετρίως καὶ ἡράργει καὶ ἰδοῦσεν.

Τῷ γ' ἔτι ὁ σκλαβὸς τῶν Ῥωμαίων εἰς Γερμανίαν ἀπελθὼν αἰχμαλώτους Σέρως Ἰακωβίτας πλήθος πολλὸν ὡς ἐκέρυσεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Θέρσιν. (II, p. 191—11)

57. *De morte Nicetae Slaci, patriarchae
Constantinopolis*

Τῷ ε' ἔτι τέθνηκε Νικήτας πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἀπὸ Σθλάβων ἐνοῦχος, καὶ προχειρίζεται Παύλος ὁ υἱὸς ἀναγνώστου Κέσσιος. (II, p. 1915—17)

58. *Exercitus Romanorum contra Slavos
in Peloponneso ducitur*

Τῷ γ' ἔτα εἰρηνεύσασα Εὐφρόνη μετὰ τῶν Ἀρίβων ἀποπέμπει Σιαυρέκιον παρῆκον καὶ λογοθέτην κατὰ τῶν Σθλαβίων¹ καὶ καθελθὼν ἐπέταξε πάντας καὶ ἰσοφύρους ἐπέταξε τῆς βασιλείας, ἔλθων δὲ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἰσχύον ἰακὼν ἔρυσεν τῇ βασιλείῳ. (II, p. 21₁₀—22)

59. *De Constantini VI expeditione contra
Bulgaros*

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ τοῖτους ποῦρος ἐπέταξε. (II, p. 25_{7—8})

56. *Телериг избягва в Цариград. Лев III
заселва яковити в Тракия*

Лъв¹, синът на [Константин] от казарката, дарувал 5 години. През първата година от царуването му Телериг², царят на лонгобардите, избягал в столицата при императора, който го присл и привлякъл с поларъци. — — —

През 2-ага година³ Пелериг, господарят на българите, избягал при императора, който го направил патриций и го оженил за сестринцата на жена си — Ирина. И като го възприел от светата купел, обикнал го много и го улостоял с почести.

През 3-ага година ромейската войска се отправила към Германия⁴ и пленила голямо множество сиринци яковити⁵. Императорът ги преселил в Тракия.

57. *Смъртта на патриарх Никита
славянина*

През 5-ага година умрял Никита, патриарх на Цариград, скопец от славявски род, и бил ръкоположен Павел, уважаваният четец от Кипър⁶.

58. *Византийска войска срещу славяните
в Пелопонес*

През 3-ага година⁷ Ирина сключила мир с арабите и пратила патриция и логотета Ставракий срещу славяните. Като отишъл, той ги покори и всички ги направил данници на императрицата. А като дошъл в Пелопонес, взел много пленници и пленка и ги занесъл на императрицата.

59. *Константин VI на поход срещу
българите*

Императорът⁸ потеглил срещу българите и като ги победил, върнал се.

¹ Лъв IV (775—780). ² Авторът на хрониката погрешно спомена Телериг и по-долу Пелериг (другаде Елериг) за две различни лица. Телериг избягал в Цариград през 777 г. Сря. *Златарски*, История, I, 1, стр. 237. ³ От царуването на Лъв IV. Авторът втори път говори за голямо събитие. ⁴ Град в Сърбия. ⁵ Яковити се наричали монофизитите в Сърбия според името на Яков Вардаей, който в VI в. организирил сиринските църкви. ⁶ Павел Кипърски (780—784) бива иконоборец. ⁷ От царуването на Константин VI (780—787) и майка му Ирина. Походът на Славяните се датира през 783 г. Сря. *Златарски*, История, I, стр. 238. ⁸ Тук става дума за похода на Константин VI в 781 г. За този поход обаче Тедфан съобщава, че след едно малко сражение се разбягали и българите, и византийци. Вж. *Theophanis Chronographia*, p. 467_{7—8}. Сря. *Златарски*, I, 1, стр. 243.

60. *De clade in Bulgaria a Constantino accepta*

Τῷ β' ἔτι ἐπιστρατεύει κατὰ Βουλγάρων, καὶ συναυγίους Καρδάμη τῷ πατρὶ Βουλγάρων, πληθὺς ἰσχυρῶν καὶ ἀρχόντων ἀποβαλὼν καὶ τὴν πόλιν καὶ πᾶσαν τὴν ἑνομήνην καὶ τοὺς ἑταίρους, ἡδὺς αὐτὸς διαφυγὼν εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει. (II, p. 25₁₆₋₁₈)

61. *Constantinus VI tributum Bulgaris solvere negat*

Τῷ ε' ἔτι Καρδάμης ὁ κύριος Βουλγάρων ἔγραψε τῷ βασιλεῖ „ἢ τέλειόν μοι πάσαι, ἢ ἔρχομαι ἔως τῆς σῆς χειρὸς πόλεως.“ ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλεν αὐτῷ ἐπιστολὴν οὕτως οὕτως διηγεῖται σοὶ πάσαι ἀπέστειλα γέγραπται δὲ εἰ, καὶ οὐ θέλω καταθῆναι σε ἕως τῶν ὄψε, ἀλλ' ἐγὼ ἔρχομαι πρὸς σέ, καὶ εἴ τι κερθεῖ ὁ θεός, συναυγίους δὲ ὁ βασιλεὺς ἴδων ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἕως εἰς τὸ ἴδιον. (II, pp. 26₂₁—27.)

62. *Irena Berrhoem Anchiatumque reficit*

Ἀπέθε καὶ τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βέρροην ἔκτισεν, Εἰρηνοπόλιν μετονομάσασα. ἔκτισε δὲ καὶ τὴν Ἀγχιάλιον. (II, p. 29₁₋₃)

63. *Crummus in Romanorum exercitum irritat. De clade in Bulgaria a Nicephoro accepta*

Τῷ δ' αὖτῷ ἔτι ζήγος διδομένης τῷ λαῷ ἐν Στρυμόνι, ἐπιστρατεύει οἱ Βούλγαροι ταύτην ἀφελόντο, πρὸς ἵκτους χιλιῶν ἑκατῶν, καὶ στρατηγὸν ἕνα τῷ λαῷ κατέσφαξαν, καὶ λαβόντες τὸ τοῦ ἄλλου ἰσχυρῶνα. τῷ αὐτῷ χρόνῳ Κρούμιος ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς τὴν Σαρδικίαν παρελάβε, καὶ χιλιῶνος ε' στρατιωτῶν κατέσφαξεν. ὁ δὲ Νοσηρότος δῆθεν κατ' αὐτοῦ ἐξελλθὼν ἀξίωλον μὲν οὐδὲν ἐπιστήρι, τοὺς δὲ ἀφρονοθεῖον ἐν τῆς χειρὸς ἔρχομαι αὐτοῦσι λόγον οὐκ ἔλαβε μὴ δοῖς τοῖς ἰχθυοῖς προσεργεῖν ἰβρίσασα, ἐν οἷς ἦν Ἐυδῆμιος ἀποθνή-

60. *Поражение на Константин VI в България*

През 2-ата година¹ Константин тръгнал на поход срещу българите и като влязъл в сражение с Кардам², господаря на българите, загубил голям брой войници и военачалници, както и шатрите си, целия обоз и конете си, а самият той едва се спасил, като избягал в столицата.

61. *Константин VI отказва да плати данък на българите*

През 6-ата година³ Кардам, господарят на българите, писал на императора: „Или ми плати данък, или ще дойда до Златните ти врата.“ А императорът пратил да му кажат следното: „Пратих данък, какъвто ти подобава. А понеже си стар и не искам да се уморяваш чак дотука, сам ще дойда при тебе, та какъвто отсъди бог.“ И като събрал войска, императорът излязъл срещу него и го прогонил до земята му.

62. *Ирина възстановява Верея и Анхиало*

[Ирина] възстановила Верея⁴ при Солун и я преименувала на Ирринопол. Тя възстановила също и Анхиало.

63. *Крум напада византийската войска. Гибелта на Никифор в България*

През същата година⁵, когато била раздавана заплата на войската в Струмонската област⁶, българите нападнали и заловили [партите], всичко 1100 златни литри⁷. Те убивали стратега заедно с войската, ввели обсада и се върнали. По същото време Крум, предводителят на българите, превзел Сердика и избил 6000 войници. Тогава Никифор уж излязъл срещу него, но не извършил нищо достойно за упоменаване. А военачалниците, които се спасили чрез бягство, му поискали обещание за немалкриямост, но той не им го дал и така ги принудил да прибегнат при неприятелите. Между тях бил и техникът спатарий⁸

¹ От самостоятелното царуване на Константин VI, т. е. от 780 г. Този поход е станал в 792 г. ² Хан Кардам (777? — 803).

³ От царуването на Константин VI. Този поход е станал през 796 г. ⁴ И тук съставителят дотука грешка, като твърди, че е била възстановена Верея в Македония (ан. Ger). В същност е била възстановена Стара Загора, наречена също Верея или Верос (Βερεσία). Това е станало през май 784 г. Срв. *Златарски*, История, I, I, стр. 241.

⁵ Същата година от царуването на Никифор I (802—811). Събитията се отнасят към 809 г. Срв. *Златарски*, История, I, I, стр. 254 и сл.

⁶ Възлежда, че областта по долното течение на Струма е била организирана като военноедминистративна единица — тема, по времето на Юстиниан II. Вж. *М. Рајкович*, Област Струмона и тема Стримон, 36. Радова ВЛ, V, 1958, стр. 1 и сл. Така че тук може би става дума вече за Струмската тема. ⁷ 1 литра = 72 номизми (жълтци) или 1728 кератия.

⁸ Спатарият (менюхосец) участвувал в императорските процесии. По-късно — само титан. Вж. *Bréhier*, Les Institutions, pp. 107, 118 etc.

ρος μηχανικός, ούτως δὲ ἐπ' αὐτῷ γρομέτης, δόμοις ταῖς πλείονας ὑπολέγοντες ἑσπερον ἐκείνοισι δημεύουσι καὶ ἕξουσιν καθ' ἑαυτοῦσιν, σκευάμενος δὲ καταπόσει τὰ στρατεύματα, πῶς δὲ διὰ κατὰ Χριστιανῶν οὐκ ἐπενόησε; πωροῦσα δὲ τοῖς Χριστιανῶσι ἐν πρώτῳ θέματι ἐπὶ τὰς Σδληγνίους μεταστέθει, ὡς δὲ ταύτων οὐδὲν παρῆσθεσθαι καὶ ἦν ἀρχαῖος οὐκ ἔλατον τὸ πρῶγμα. ἐν ἀρχαῖα τῶν πάντων γρονοίας, δευτέρω οὖν τῶν κείνων προσέθεε στρατεύεσθαι πωροῦσιν, καὶ ἕξουλίτρεσθαι αὐτοῖς παρὰ τῶν ὁμογρόων, παρεχόντων ἀπὸ τῆς φορολογίας καὶ πρὸς τὸν δημόσιον ἀλλοτριῶν τὰ δημόσια αὐτῶν. ἡδὲ κατόνοια ἐποπτεύεσθαι πάντας, καὶ ἀναβιβάζεσθαι τὰ τῶν δημοῦ τέλη, παρεχόντας καὶ χορηγικοῦ ἕνεκα ἐν κείνοια δύο. τετάρτη πληγὴ, τοῖς κομητοῖσι πάντας ἀναβιβάζεσθαι προσέθεε. πέμπτη συμφορὰ, τοῖς ἐν εὐσχῶν οὐκ ἔλατον ποροῦσας, τοῖς δὲ ὀφειλοῦσιν ζενώνων γρογομεῖων ἐκείνοισι ποροῦσας βασιλικῶν, τὰ κακοῦ ἀποστέθει ἀπὸ τῶν κείνων ἕτους τῆς αὐτοῦ τυραννίδος, τὸ δὲ κρείττονα τῶν κηρῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ ποροῦσας ἀφῆσθαι, τὸ μὲντοι τέλη αὐτῶν ἐπιτέθει τοῖς ἑταροῦσιν εἰς τοὺς αὐτοῖς εὐσχῶν οὐκ ἔλατον, ὡς δευτεροῦσιν πολλῶν τὰ τέλη, τῶν οὐκ ἔλατον σκευάμενος, καὶ τῶν χορηγῶν καὶ ἕξουλιτρεσθαι. ἕκτη τυραννίς σκοπεῖσθαι παρὰ τῶν οὐκ ἔλατον ὡς ἀφῆσθαι ἐκ τῆς ποροῦσας ἀποστέθει, καὶ ἀναβιβάζεσθαι τῶν κείνων οὐκ ἔλατον ἀφῆσθαι, ἕβδομη κείνοια, τοῖς ἐν κείνοισι ἕξουσιν καὶ μὲν τῆς δευτεροῦσιν ἢ ποροῦσας οὐκ ἔλατον καὶ αὐτοῖς ἕξουσιν ἕξουσιν. ὄγδοη ἀφῆσθαι, τοῖς ἐκ κείνοισι ἢ ποροῦσας κείνοισι ἀποστέθει ἐκ τῶν κείνων ἢ ποροῦσας ἀποστέθει τῶν δημοῦ, καὶ τοῖς ἀποστέθει ἕξουσιν τῆς Ἀρδῶν κείνοια ἀφῆσθαι ἀπὸ δύο ποροῦσας κείνοια ποροῦσας, μάλιστα τεταρτή τῇ δευτεροῦσιν.

Евтимий. Когда пѣкъ избухнул бунтъ противъ него, той подмамыл повечего [бутовницы] с подарыи, а следъ това ги накавал с конфискаци и със заточения. И какво ли ало не замислялъ срещу християни¹ с целъ да унизи войската. Наредилъ християните отъ всички теми да се преселятъ в славяните², а имотите имъ да се продадат. Това по видю не се различавало отъ пленничеството. Всички изпаднахъ в голямо затруднение, по последвала втора злина; заповѣдвалъ бедните да служатъ въ войската и сѣсельните имъ да ги вторъ-жават, като заплащатъ по 18 номизми, а също всички обичю да внасятъ в хазната данъците имъ³. Третото злоумышленнс; да се проверятъ [имотите на] всички и да се повишаватъ държавните имъ данъци, като трябвало да плащатъ и по два кератия⁴ за хартиатиконъ⁵. Четвъртиятъ бичъ: заповѣдалъ да се отнематъ всички обскчения⁶. Петата беда: отъ обитатели-те на богоугодните заведения, сиречъ сиропиталището, странноприсмыиците, старческите приюти, църквите и императорските манастири да се изиска димкина още отъ първата година на насилническото му управление; най-ценните отъ имуществата имъ да се взематъ за императорско попечительство⁷, но техните данъци да бъдатъ наложени върху ония, които оставали в самите богоугодни домове. Така че калозите на икозина се удвоили, понеже стопанствата имъ били намалявани, и те почнали да се изселватъ и отъ селата си. Шестото насилне: стражеите да изидятъ кои бедни са забогатѣли изведнѣжъ и да имъ изискватъ пари като на иманяри. Седмата злина: тези, които отъ двадесетъ години парамъ били изма-рели някаква делва или гърне [с пари], и отъ тяхъ да се взематъ пари. Осмата несправедли-востъ: да платятъ данѣкъ на хазната на тези, които са получили наследство отъ деди или прадеди, следъ като са се отделили отъ тяхъ, макаръ и преди двадесетъ години. Той заповѣдвалъ също да се облагатъ с по две номизми тези, които купували роби извънъ Абидос, най-вече тези в Додеканеза. Цветето безъ-

¹ Т. е. византийците. ² Според *Zlatarska*, История, I, 1, стр. 254—255, става дума за славянските области в Македония, а според други автори — в Западен и Северен Пелопонес (вж. *P. Chironis, The chronicle of Moremyria and the Question of the slavonic settlements in Greece*, DOP, V, 1950, pp. 155—156). ³ Това е системата на т. нар. „въргово перичество“ — *ἀλλοτριῶν*. Според нея възможните плащали данъците на по-бедните си селани. Вж. *Fr. Dölger, Beiträge zur Finanzverwaltung*, Leipzig—Berlin 1927, p. 130; *P. Lemerle, Esquisse pour une histoire agraire de Byzance*, RH, 219, 1958, p. 101; *Острогорски, История*, стр. 194; срв. *K. A. Острогорский в Византии в X в.*, ДВР XVII, 1900, стр. 28—38. ⁴ Един кератий се равнявал на $\frac{1}{2}$ част отъ златния солид или $\frac{1}{1728}$ част отъ лирата. ⁵ Хартиатиконъ бил единъ видъ такса за писмените документи. ⁶ Става дума за някои обскчения, награвени отъ Ирия презъ последните години отъ царуването ѝ на данъците върху търговците, земеделците и пр. Вж. *Успенский, История*, II, стр. 238. За финансовата политика на Никифоръ I срв. и *Литвицъ, Смерки истории*, стр. 128 и сл., и *Д. Ангелов, История на Византия*, I, София 1909, стр. 260—261. ⁷ Императорската „куратория“ или попечительство оная властвя да вземе известни недвижими имоты в волза на императора. В случая тукъ проявява стремление на Никифоръ да ограничи манастирските привилегии. Вж. *Успенский, История*, II, стр. 239.

νησον. ἐννάτη παρόνται, τοὺς τὰς παραθαλάσσιους
οὐκούντας, μάλιστα τῆς μερὸς Ἀσίας, τουκλήρους,
μυδέκιαι γηραιώως χήρατας, ἄκοιτος ἀνέσθαι ἐν
τῶν κοιτωπαρτέσιον παρ' αὐτῶν κτημάτων, ὡς ἴα
ἐπισημῶσαι παρ' αὐτῶν. δεκάτη ἀθεῖα, τοὺς ἐν
Κωνσταντινουπόλει ἐπισημοὺς κακλήρους συναγαγόν
δίδωκεν ἐπὶ τῶν τετρακράτων τὸ νόμισμα ἀπὸ
χρυσίου λίτρας δόδεκα, τελόντας καὶ τὰ σιγήθη
κομμάριαι. τοῦτα ἐν τῶν πολλῶν ὡς ἐν κηρύσει
μωρὰ μοι ἐπισημῶσαι, δηλοῦντα τὸ πρὸς πᾶν
εἶδος πλεονεξίας αὐτοῦ πολυμήχανον. τὸ γὰρ κατὸ
τῆν βασιλῆα τοὺς ἐν τέλει καὶ μέσοις καὶ ἐπιπέσοι
ἐνδεχόμενα διατὶ παρ' αὐτοῦ πέρα συναγαγόν
ὅσα περιπέσοιαι, ὅπως τοὺς πονηροὺς τῶν ἀνε-
τῶν καθιπέβαλε σκοποσυνεῖν τοὺς ἱκανῶν δεσπό-
τας, ὅσοι δηλοῦν ἐν εἰσορῆι ἔαγον, τοὺς μὲν δια-
βάλλοντας κρητὸν ἀξίῶν, τοὺς δὲ διαβαλλόμενοις
ἐξηγητήσαν. ὅστε καὶ τοῦ κηροσλίμου ὅσα ἐν
τῆν γούρῃ, ἀνεπέθη τυχόμενοι ἐν πόσιν ἰδίαν,
μετασπαλάμενος ὁ παρῆγος γρητὸν «ὡς τῆν χεῖρ
σεν ἐπὶ τῆν κεφαλήν μου, καὶ ὄμοσον πόσος γρη-
σός σοι ἴσθη.» ὁ δὲ λίτρας ἱκανῶν ἐξέτασεν ἔαγον.
ὁ δὲ ἀγορῶν ταύτας κατ' αὐτῆν τῆν ὄσων ἔαγον. ἐν
ἐνεχθέντων γρητῶν ὁ ἐκκοσμημένος «ὡς ἡ χεῖρ
ἔαγον περικοσμητοῦ; συναρτοσθόν μοι, καὶ ὄσος νό-
μίσματα ἔαγον παρῆτον ἀγορῶμενος αὐταῖς».

Τῶν δ' ἐπι τὸς κατὰ Χριστιανῶν ἐπιστολὸς ἐπέτα-
νον, ἐπισημῶσαι ἀθέτους, ἐπισημῶσαι πιστοσιν ἀλο-
γῶν βοσκημάτων τε καὶ ζωσπῶν, ἀθῶσιν δημοσίους καὶ
ζημίους τῶν ἐν τέλει, κοσμοσῶς ἐν αἰοίσις ὁ πᾶσι
νομοθεσίον τὸ μὴ τοῖσιν, καὶ ἄλλας μωρῶς κα-
κῶν ἐπιστολῶν, ὡς ἡ κατὰ μέρος ἐπιστολὴ φοροσθῆ
ὡς ἐπισημῶσαι γρητῶν μαρθέσιν τὸ πρῶτον
πᾶσιν. τῶν δὲ Μανηλιῶν, τῶν μὲν Πικηλοσῶν
καὶ Ἀδερμάσων, τῶν κατὰ Φρυγίαν καὶ Λυκαοσῶν
ἀρχηγοσῶν αὐταῖς (ἐκείθην γὰρ ἐγούρει) ἦλος ἡ
διέσπρος, γρητοσῶς καὶ τελεταῖς αὐτῶν ἐνεχέσων.
ὅσων γρητῶν ἔαγον ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀπό-
σιν παλαίσσονται, καὶ παλῆσι τῶν κωσποσῶν τῶς
ἀθερῶσιν αὐτῶν δευθέρησιν δόξας. — — —
τῶν γὰρ πρῶτῶν σερβίσιον τῶν νησιῶν τῆς δ' ἡ-
δοσῶσιν ἐκαστοσῶσιν Σαρδηνὰ εἰς τὸ Κρήσιον
Μεσσηνίαν τῶν Ἀρμενικῶν εἰς τῆν βόρην

умие: крайморските жители, главно малоазий-
ците, които се занимават с мореплаване и
никога не били живели от земеделие, да кү-
пуват против волята си от заграбените от
императора земи, за да им се определи за
тях по-голям данък¹. Десето безбожие: [им-
ператорът] събрал знатните притежатели на
кораби в Цариград и им дал по 12 златни
литри с лихва 4 кератии за номизма, макар
да плащали и обичайните си данъци. Тъ-
зи малко злодеяния от многото други на-
писах за накратко, като развих изобрета-
телността на Никифор за всякакъв вид гра-
бителяство. Пропусках зливите, които е из-
вършил в столицата среду първенците, средно-
имотните и обикновените хора, а те надми-
нават всяко описание. Така той подкупил лу-
кави слуги да наклеветят господарите си, ако
били богати, и оказвал почит на клеветни-
ците, а от наклеветниците събирал пари. Освен
това имало един свештопродалец на площада,
който навсел охотно от собствения си труд.
Ненаситният го извикал и му казал: „Сложи
си ръката на главата ми и се закълни колко
злато имаш.“ Човекът признал, че има 100
литри. Тогава той му казал да ги донесе на
часа. А когато ги донесъл, умопомраченият
му рекъл: „Защо ти са тревоги? Ела да
обядваш с мене, па си иди със сто номизми
и бъди доволен от тях.“

В 9-ата година императорът разширил за-
мислите си среду христианияте²: безбожни
ревизии, закупувания на всякакъв впрегатен
добитък, стада и храни, несправедливи от-
чуждявания и глоби на първенците, събираве
лихви върху корабите, докато със закон забра-
нявал лихварството за всички, и хиляди други
зловредни нововъведения. За това е извънредно
трудно да се изброят поред, ако някой иска да
научи делата му поотделно. Той бив горещ
привърженик на манихите, наричани сега
павликяни и атингани³, негови съседни във
Фригия и Ликаония (защото той произхож-
дал оттам), и се наслаждавал на техните га-
дания и обреди. През време на неговото ца-
руване те добили възможност да живеят без
страх и развратили мнозина по-лесовярни с
църкьството си учение. — — — В първата
сѣбота от постите, 4-и индикт, сарацини на-
паднали при Едхайта⁴ Лъвъ, стратега на [те-
мата] Армениак, който носел заплатата на

¹ Според *Μεταστομῶν*, *История*, II, стр. 220—230, тук прозира още да се свършат в съюзническо от-
ношение с владетеля на поземлен участък, както това е било и с останалите войски. Общо за гънуществото на
финансовата политика на Никифор срв. и *Острогорски*, *История*, стр. 192—196. Според *Lemert*, *Esquisse d'une*
histoire agraire de Byzance, p. 73, това исцо трябва да се тълкува в смисъл, че корабпритежатели, а не мо-
ряците били принуждавани да купуват земя. ² Т. е. манихейците. ³ Атинганите били християнска секта,
близка до павликянството, която възникнала през VIII в. И тук се смесват павликяни, манихеи и атингани. ⁴ Град
в Пафлагония.

τοῦ θήματος, πάντες ἀγείροντο σὺν κλίτῳ κλίθῃ λαῶν, πεπηγμένα ἢ ὄσαν, ἐπὶ τοῖσι σὺν ὁ γὰρ Ἀχάβ μὴ παύσασθαι, ὁ Φαίλαχος καὶ Μίδου ἀπληρότερος, κατὰ Βουλγάρων παραίταται ἕμι Σταυρακίῳ τῷ αὐτῷ ὀνότι. καὶ ἐξελεθὼν τῆς βασιλίδος ἐκένεισε Νικήταν παρῶντα καὶ γενναῖον λογιότατον καὶ δημοσίᾳ ἐδῶ, ὡς Βουλγάρων καὶ μεταστῆθαι ἀναβιβῶσι, καὶ ἐπὶ τῶν ἀσπιδοπέλων τοὺς τῶν ἀρχόντων ἀπαιτήθησι οἴκους, καὶ ἦν θρηγὸς μέγας ἐν τῇ πόλει. ἐπὶ τοῖσι ἐγκαλιόμενος ἐπὶ Θεοδοσίῳ πατριῶν τῷ Σολύβαζῳ, τῷ γρησίῳ ἀπὸ θελήματος, διὰ πάντες καταβέβωον ἡμίον, ἄσπετοι, καὶ ἐν κινήσῳ πειρασμοῦ πάντες ἐπαρασφύσαντο εἴ παύσει ἡμῶν, ἔφη πρὸς αὐτὸν „εἰ ὁ θεὸς σκληρότερον ἐσκέλησεν τὴν καρδίαν μου ὡς καὶ Φαραῶ, τί ἐγώθῃν ἔσται τοῖς ἐπὶ χεῖρά μου; καὶ ἂν Νικήταρον, Θεοδοσίᾳ, μὴ ἐπέβην πλὴν τῶν ὑπομένων σοι.“ Ἐπιπλάξας δὲ τὰ σκευάσασθαι ἀνατολῆς καὶ δόσεως, καὶ πολλοὺς πύθμους ἰδίου ὀρηκίαις, ἀσπιδόταις καὶ βάρβις ὀπλισμένους, βλασφημοῦντας ἅμα τοῖς σκευάσασθαι ἤλπεσε κατὰ Βουλγαρίως. Κροῦσιος δὲ τὰ κλίθῃ φοβηθεὶς, ὄντων αὐτῶν ἐν Μαρκελίῳ, ἤγειτο εὐχόμενος. ὁ δὲ τοῖς σκευάσασθαι κακοσυνήθους καὶ τοῖς τῶν ὑπομένων αὐτῶν συμβούλων διακολιθῆθαι, εἰσέσχεται δὲ εἰς Βουλγαρίαν τῇ κ' τοῦ Ἰουλίου μηνός. κινῶς ἦν ἐπιπλοῦ παρωλεθρίως, καὶ προέβην τὴν αὐτοῦ παρωλεθρίων σκευάσασθαι ἐπεφθέρητο „τίς πορεύεται καὶ ἀπαιτῶν τῶν Ἀχάβ; ἐπὶ κῆν ὁ θεὸς πᾶν ὁ ἀπικείμενος, εἶμαι με ἄνομα.“ μετὰ γοῆν τὸς πρώτους συμβούλους δόξας καταδοῦσθαι αὐτῷ τῷ θεῷ τὰ τῆς τῆς ἀλλὰ τῇ τοῦ Σταυρακίῳ εὐκνήθῃ ἐκίθηται. καὶ τοῖς κολιθῶσι τὴν εἰσοδὸν ἀρχαῖον ἤπλεται. πᾶσαν δὲ ἤλπειον, ἔως καὶ βρεσθῶν αὐτῶν, ἀπληρῶς φανεύοντο προσέταξε. καὶ τὰ τῶν ὀρηκίλων νεκρὰ σώματα ἀσπιδί εἶσα, μὴντες ἐπιμολόμενος τῆς τῶν σκευάσασθαι συλλογῆς. κλείθηται δὲ καὶ σκευάσασθαι τοῖς ταμίαις Κροῦσιον ἐπιπλοῦ ὡς ἴδα λοιπὸν ἠροφίσιον. οὕτω

темата. Те взели заплатата, която възлизала на 13 контивария, и плетили многобройна войска. Но неградумен достатъчно от това, новият Ахав¹, по-користолюбив от Фаларне² и от Мидас³, се приготвил за бой срещу българите заедно със сина си Ставракий. Като налязал от столицата, той заповядал на Никита, патриций и финансов логотет⁴, да събере държавните данъци от църквите и манастирните и да изиска от домовете на първенците налозите на изтеклите осем години. В столицата настъпило голямо ридание. За тези си деяния той бил упрекнат от патриция Теодосий Саливаре⁵, верния негов служител. „Всички викат против нас, господарю, му казал той, и в час на изпитание вълчи се равват на пръсана на.“ [Императорът] му отговорил: „Ако бог ми е направил сърцето кораво като на фараона, какво добро могат да очакват поданиците ми? Не чакай друго от Никифора, Теодосие, освен това, което виждаш!“ Като събрал войските от Изток и Запад и много бедни, въоръжени на собствени средства с пращки и тояги, които [го] проклинали, заедно с войските се отправил срещу България. Крум, уплашен от множеството, когато били в Маркели⁶, поискал мир. Но императорът поради собственото си неблагоразумие и неблагоразумието на съветниците си, които мислели като него, отхвърлил предложението. На 20-и юли той навлязъл в България, когато греела пагубната звезда на кучето⁷. И сам предричал гибелта си, като непрекъснато си повтарял: „Кой ли ще дойде и ще измами Ахав? Защото бог или пък Сатаната ме тегли насила.“ Прочее след първите съблъсквания той помислил, че е на прав път, и извесил, че успехите се дължели не на бога, а на щастиего на Ставракий. И заплашвал военачалниците, които били против нахлуването. Заповядал да бъдат избивани безмилостно хора от всички възрасти, дори и скърмачета. Оставил непогребани труповете на умрелите си съллеменици и се грижел само да прибере палчката от убитите. Като поставил ключалки и печати на Крумовите съкровищници, завардил ги вече като

¹ Цар на Израел (918—897 г. пр. н. е.), известен с това, че преследвал поклонниците на Йехова.

² Тиранин на Агригент (565—549 г. пр. н. е.), прокут с жестокостта си. ³ Легендарен фригийски цар, прокут със сребролюбиего си. Известна е легендата, според която богът Дионис му дал способността да пресъгрца в злато всичко, до което се докосвал. ⁴ Този Никита бил помогнал на Никифор да завземе властта от Ирина в 802 г. ⁵ Той бил началник на императорската гвардия. ⁶ Маркели била тогава гранична крепост. Според *Златарска*, *История*, I, 1, стр. 204, тя се намирала на Бакъджините при с. Войница, Ямболско. По-правдоподобно изглежда откъслеставането ѝ с Нарюбатовски Хисарлък, източенно от Карнобат. Вж. *К. Бредек*: АЕМО, р. 158, 2; *К. Шкорпил*, ПРАИК, X, 1905, стр. 564; *К. Шкорпил*: Byzantinoturcica, III, р. 336; *В. Акрамов*, Юбилеен сборник Плиска—Преслав, София 1929, I, стр. 197—200. ⁷ Така наричали звездата Сириус, която се явявала за този прелестник тъй като в ните на небното изграждане, наричани у нас германци, се явявали доста заболвавши. За този известен поход на Никифор в края на юли 811 г. вж. *Византиска разказ*, ГИИИ, IV, 1961, стр. 11 и сл., и *Теофан*, ГИИИ, III, стр. 280 и сл.

γούν καὶ ἕτερα μέλη Χριστιανῶν ἀπέτεμον ἀγαμέ-
ρον τῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν λεγομένην αἰλίαν τοῦ
Κροῦθου ἐπέτασαν. ἐκείνων οὐδένα περὶ τὴν αἰλίαν
δηλοῦντος οὐκ ἴδον νεκρῶν· λάβε ἂ ἢ οὐκ ἄνω-
γόν ἔση, καὶ ἔβλεπε ἐν αἰλίᾳ, ὃ δὲ τῆς εἰρήνης
ἐχθρὸς πάντων εἰς πικρῶτα. ἐγὼ οὖν χαλεπὸς ὁ
Κροῦθος πρὸς τῆς χεῖρας εἰσόδους καὶ ἐξόδους πε-
πέσειεν ἀνευνοῦσα ξυλῆσι. ὃ δὲ Νικηφόρος
αὐτῷ γρούς τοῖς σκευῶν τῶν ἀπολείας ἀπέτε-
ρον, ὅτι γὰρ πικροτάτη γέννησι, οὐδὲν ἐκέρχην τὴν
βλῆθον. καὶ μετ' ἡμέρας δύο συναθροίσας λαόν ὁ
βασίλευρος ἐπέηλε καὶ τῆς τοῦ Νικηφόρου σκηνῆς.
καὶ τοῦτων ἀνασῶσαν ἀξιώσας καὶ πάντας τοὺς σὺν
αὐτῷ ἀρχοντας καὶ τοῦ λαοῦ πλήθη ἄπειρα, καὶ
πάντα τὴν ἀποκαίειν ἀπέβησαν. τὴν δὲ κεφαλὴν
τοῦ Νικηφόρου ὁ Κροῦθος ἐκείρας ἐκ ξύλου ἀνή-
τηρον εἰς ἐπίδειξιν πάντων, εἰδ' οὕτω· γινώσκουσιν
τὸ ὅτι οὐκ ἐπὶ περιουσίᾳ πόντος πένει εἰς αὐτὸ
τοῖς Βουλγαρίων ἀρχοντας ἐπέλειον, ἐγκρατομένους
κατ' αὐτοῦ ὡς ἀλλήλων καὶ τὴν εἰρήνην μὴ θελή-
σοντας. οὕτως τοῦ Νικηφόρου τῆς ἀρχῆς Χριστιανὸν
μυστέτερον οὐδέτι χροῖον ἠύχρησαν πάντα· γὰρ τοὺς
πρὸ αὐτοῦ ἀμαρτάνους βασιλεῖς τῆ ἀποκαίειν ἐπε-
κράτησαν οὕτως, οὐδέτι ἢ καὶ μέρος τῶν βουλγαρῶν
διέστην τὰ ποταμὰ ἐπιπεδύματα, ὃ χροῖον ἐπέλει-
ται καὶ ἡ χροῖον ἀνοίγει αἰλίαν ἐκ τοῦ κρημνίστου τὸ
ἕσπερον πύδηνον.

Περὶ τῆς δὲ καὶ Σιμεράνας ὁ τῶν αὐτοῦ
καίρας κατὰ τοῦ σκευῶν καὶ πόλις τῆς μετῆς
ἐπέλειν ἔσπερον, καὶ περὶ τῆς τῆς ἀδελφῶν
ἀναγορεύεται, καὶ μὴ δυνάμενος ἐπεκράτην ποταμῶν
τῆς πόλις κατέλειπεν. ὅς διὰ τὴν πύλην ἐν τῷ πα-
λαιῷ κελύφῳ ἀποτίσας ἦν, ἰδούλετο δὲ τὴν κοι-
νοπολίτην Μιχαὴλ τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ ἐκπορεύσασθαι,
τῆ δὲ κατὰ Θεοφάνῳ τῆς βασιλείας καὶ ἀνοίγειν.
γρούς δὲ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ ἐξοίχνης ἀναγορεύεται
βασιλεῖς ἐν τῷ ἐκπορεύσασθαι κατὰ τῆς σκευῶν
καὶ τῶν ταχυτάτων ὡς ἦδη ἀπεκρινόμενος τοῦ Σταυ-
ρακίου. ἄπειρ μὲν τῶν Σιμεράνας τοῦ παλαιῶν ἐπέ-
λειον, τὸ μὲν οὐκ ἐπέλειον αὐτοῦ τῶν τῆς τῶν αὐτοῦ
θεοφάνῳ περὶ τῆς, ἡς τὰ Βουλγαρῶν μετῆς
ἐπέλειον, καὶ ἐπέλειον ἐν τῇ μετῆ τοῦ Σταυρακίου, τὸν
δὲ τῆς ἀναγορεύσασθαι θεοφάνῳ κατὰ τῆν ὁ ἀνοίχτης
Νικηφόρος.

Μιχαὴλ δὲ ὁ κοινοπολίτης καὶ γαμβρὸς τοῦ
βασιλέως Νικηφόρου ὁ Ραγανῶν ἦν ἡ προσήκοια,
ἐργασίας τῶν Ραγανῶν ἀνοίχτης ἐν τῷ δέριον
καὶ τῆς σκευῶν ἀνοίχτης ἀνοίχτης, ἀνοί-

свои. Отризал ушите и други части от те-
лата на християните, които се докосвали до
плячката, а така жареченимаул на Крум изгорил,
въпреки че този твърде смирено казвал: „Ето ти
победи. Вземи, което ти харесва, и си върви
с мир.“ Обаче врагът на мира не приел пред-
ложението. Разгневен от това, Крум заградил
входовете и изходите на страната с дървени
укрепления. Когато Никифор узнал за това,
предрекъл пред своите хора очакватата ги
гибел: „Дори и птици да станем, никой нама
да избегне смъртта.“ След два дни вар-
варинът събрал войска и похитил шатрата
на Никифор. [Българите] убили по жалък
начин него, всичките му военачалници и без-
чет войска и взели целия обса, Крум отря-
зал главата на Никифор и я набучил на кол
за показ на всички. След това започнал да
отолят черепа и да го посребрят наоколо и
карал българските военачалници да пият от
него и да се гаврят с него като с алчен човек,
който не поискал мир. Християните не били
преживявали по-тежко време, отколкото при Ники-
форовото управление. Защото той надминал
по безчестност всички императори, дори и
най-жестоките, които били преди него. Ако
някой иска да опише злодеянията му по-
дробно, не би му стигнал време и ръката
му би отпаднала. Но от конеца се познава
тыканта¹.

Смъртно бил ранен в гръбначния стълб и
Ставракий, неговият син. Той едва се измък-
нал жив от боя и като стигнал в Адрианопол,
бил провъзгласен за император. Понеже
не можел да язди, стигнал на посылка в
столицата. Поради раната си той лежал не-
подвижно в двореца, но поискал да бъде
ослепен вет му, куропалат Михаил, та цар-
ската власт да остави на жена си Теофано².
Михаил, като разбрал това, бил незабавно
провъзгласен за император на хиподрума от
сената и от тагмите, понеже Ставракиевото по-
любовие било вече отчаяно. Ставракий, щом
научил за ставалото, излязъл от двореца и вед-
нага с жена си Теофано облекли манастирски
одежди. Той завършил живота си в мана-
стира Врака и бил погребан в Сатировата
обител³. Тогава архиепископският престол заемал
пресветият Никифор.

Михаил, по прякор Раягане, куропалат и
зет на император Никифор, бил провъзгласен
за владетел на ромейския скипетър от народа
и сената. Обаче той се отказвал от властта,

¹ Βυζαντινίστικα τογγορφα, която означаваша, че от една
племеница на имп. Ирина. Била омажена за Ставракий
град, но не се знае точно къде. Сатировият манастир
Бостанджик. Вж. Janin, Constantinople byzantine, pp. 306, 460, 461.

малка част се признава правото. ² Тя била стигнала,
през 807 г. ³ Манастирът Врака се намирал в Цариград,
на 2 км източно от дв.

γροθαί ἀλιζουσίαν, μηδ' αὖτις δὲ αὐτῶν τῆς
τοιαύτης ἐπιπέσεως τοῦ Κρούμου, ὃ προλεχθεὶς
ἀνερωπίσθη πόλιος, καὶ ἡ τροπὴ καὶ ὁ πολὺς
φθόρος τῶν Ῥωμαίων ἐπιρολοσθέντες, ἄλλο τι τοῦ
θεοῦ ὡς εἶχε προαναγομῶντος.

Τῶν δὲ ἐν φθοίᾳ ἀρχὴν μετανοήσαντες ὁ
Λέων Θωρῶν μὲν, ἐκ τῶν τοῦτον ἄντα ὡς ὁ
λόγος τοιαύτης φήσεως ἀνεῖται τῷ Βαρδανίῳ ἐπι-
τιγα πρὸς τὸν μοναχὸν ἐν τῷ Φιλομμίῳ ἐφοίτησεν,
ἄρθεα τῶν καὶ ἄρμητιον τουρμάρην ἀπέδρασε τοῦ
καθεδρῶν τῆς πόλεως, Μιχαὴλ δὲ τὸν τριτλόν, καὶ
αὐτὸν ἐκ τῶν τριῶν ἄντα, οὗ τὸν οὖν ἐκ τῆς
ἀγίας ἀπέδρασε τουρμάρην, ἀπαρτίον ἀνέπει καὶ
κόμματα τῆς τῶν ἐξουσίῶν σχολῆς, καὶ τὰλλα δι-
σπῶναι τῆς βασιλείας καθύπευθε ἦν αὐτῷ βολητόν.
οἱ Βουλγῶνται δὲ πλεον τῆ παρ μικρῶν τῶν Ῥω-
μαίων ἦντι ἐκροσθέντες τὴν θρόνον κατέστη καὶ
καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐδίησαν καὶ ἐκλήροντο. ἴδοξεν οὖν
τῷ βασιλεῖ προσβῆναι στέλλα καὶ λόγους πρὸς αὐτὸν
εἰρήνης, τοῦ δὲ Βουλγῶντος φρασζαμένον καὶ τὴν
εἰρήνην παροσζαμένον, ἐδέησε μίχης ἐξ ἀνάγκης
τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦν καὶ σποσθροσθέντων τῶν στρα-
τημῶντων μίχῃ σπύσσην γρῶσθαι, καὶ πάλιν ἠντιῆθη
τῷ Ῥωμαῖκῷ στρατεύματι, τῶν δὲ Βουλγῶντων τῇ
ἀνῆσει ἐκροσθέντων, ὁ βασιλεὺς ἐν και ἐπεσθελῶν
πῶσῃ ἐπίσῃ μετὰ τῆς πάλαι αὐτῶν ἐπιπέσεως παροσ-
ζῶναι τὸ δεσπῶσαι, καὶ καποσθῶσῃ ὡς ἀπύσσηται
καὶ πῶσῃ τῶν ἀπύσσηται οἱ Βουλγῶνται ἐκ-
διδῶσθαι τοὺς ἀπύσσηται, ποσθῶσθαι τοὺς ἀπύ-
σσηται καὶ ἀπύσσηται ἀπύσσηται καποσθῶσθαι
καὶ μὴ τῶν Ῥωμαίων ἐπύσσηται πρῶσθαι γρῶσθαι
ὡς τὸ μὴδὲν, ἐκροσθέντων φρασζῶσθαι ἀπύσσηται, καὶ τῷ
παροσζῶσθαι τῆς ἐπύσσηται πρῶσθαι τοὺς παροσ-
ζῶσθαι, καὶ τὸ ἰσπῶσθαι τῶν Βουλγῶντων στρατεύματι
τῷ ἀπύσσηται κατέπλησε καὶ τρῶσθαι καὶ ἠδύσθαι
ἐπύσσηται, καὶ ἀπύσσηται ἐπύσσηται, τῶσθαι ἐπύ-
σσηται μὲν ἐν τῇ παροσζῶσθαι πῶσθαι, καὶ ἀπύσσηται ὁ τῶν
ἀπύσσηται ἀπύσσηται, καὶ καὶ ἀπύσσηται ἐπύσσηται
ἐπύσσηται, καὶ ἀπύσσηται ἀπύσσηται τῶν ἀπύσσηται ἐπύσση-
ται, ἐπύσσηται καὶ τῶν ἀπύσσηται πῶσθαι
ἀπύσσηται, τῶσθαι τὸ ἐπύσσηται τὸ μὲν τῶν Βουλγῶντων

предаването на бегълците. И понеже този Крумов натиск не постигнал нищо, горска-заната война избухнала и последвало поразение и голямо изгребление на ромеите, защото друг бил по всяка вероятност божият промысл.

Между това, когато завзел царската власт, Лев назначил за турмарх на отряда на федератите¹ владия и бусен Тома², един от тримата, за които вече се съобща, че са били с Варданий³, когато той посетил монаха⁴ във Филомилион⁵. А Михаил Балба, също един от тримата и чийто син бил възприел от светата купел, той направил и патриций, и комес на екскувитската школа⁶. И всичко друго в управлението на държавата той нареждал по своя воля. Българите пък, още по-възгордени от недавнатното поражение на ромеите, нападнали Тракия, като грабели и пустошавали всичко по пътя си. Затова императорът решил да изпроводи пратеници и да поведе преговори за мир. Но понеже българинът се държал надменно и отхвърлил мира, императорът трябвало по необходимост да започне война. И тъй, когато войските се събрали, завързал се лют бой и ромейските войски били отново победени. Българите се пуसнали да ги преследват, а императорът, като застанал със свитата си на едно възвишение, наблюдавал какво става. И като видял, че българите в безредие и изоставяйки всякакъв строй, преследват бегълците, призовал своите хора и ги помолил да бъдат мъжествени и да не оставят да гледат равнодушно как чезне ромейската слава. След това с устреи се нахвърлил срещу българите. И с неочаквано нападение обърнал в бягство [ония], които му се изпречвали, и с тази внезапност предизвикал паника и страх в останалата част от войската на българите, тя не останало помен от храбростта им. От тях мнозина паднали в сражението и самият темен предводител [цял да има същата участ], ако хората му не го били качили веднага на един бърз кон. Така той се спасил с бягство⁷. Плененияте били много повече от убитите. Този успех намалил високомерието

¹ През IV—V в. федерати били наричани чуждестранни поселници по граничните територии на империята, които били настанявани там заедно със своите вождове. Но от VI в. изтъкът това название било давано на военни корпуси, съставени пав от чужденци, обаче възглавявани от византийски началници. Вж. *J. Mазрека, Феодритос и осигуряване на границите на византийската империя в VI в.*, ВЗ, XXI, 1912, pp. 97—109. ² Това е известният Тома Славянинът. ³ Той бил военачалник на войските в Мала Азия и при него служели Лев Арменец, Михаил Аморийски (Билба) и Тома Славянинът. Към 803 г. Варданий вдигнал въстание и се опитал да свали от престола Никифор I, но бил предаден от военачалниците си, между които и Лев. Срв. *Bréhier, Vie et mort de Byzance*, Paris 1948, p. 97; *H. Осиповска, История*, стр. 207. ⁴ Този монах не бил предсказал велико бягане. ⁵ Град във Фригия, дн. Акшехир. ⁶ Стояна на екскувите е отряд дворцова гвардия. Вж. *Bréhier, Les institutions*, p. 94. ⁷ Тук става дума очевидно за известното покушение на Крум в 813 г. прот сепарате на Цариград. Вж. *Златарски*, I, 1, стр. 272—274, където са посочени всички основни извори. В наши дни това събитие е дадено съвсем общо.

ἐφένθη Κατακίλα καὶ τὸν Ὀβριανόν, ἐπαίχθη καὶ τοῦ τυράννου, ἐπιελείτο δὲ καὶ τὸν κατὰ Φιλισσῶν, ὡς ἠνοσιῶν ἦν. ὕστερον δὲ ἡς χεῖρα φεῖσεν ἐξ Ἐφελῶν ὄρσαν ὁ τόρανος ἐπιλάθων τὴν τε κατὰ χεῖρα δόξα καὶ τὴν κατὰ Φιλισσῶν ἐπισκέδατο, καὶ ποσὶ τὴν ἐπέθηκε πλοῖον τῷ βασιλεῖ ὡς καὶ οὐκ ἔχον ἄλλου ἀπὸ τῆς ἀναστασίας εἰς τὸ καινῶτα πλοῖον παλαιοῦ ἀπεικῆσαι, τὴν ἔκοθεν ἄριστον ἡγεύσαν Φιλισσῶν. ἦν δὲ ἡς σιγαριῶς βασιλεὺς ἐν Σάσω τῆς νήσου (μία δὲ αὐτῆ τῶν Κυκλάδων), ἀδελφεοῦς μὲν τυράννου Ἀλεως τοῦ βασιλέως, τοῦτου δὲ ἀνεκείνουτος παρορησόμενος πολέμας καὶ ἡν Μιχαὴλ εἰς πρόσωπον ὀφείδους διὰ τὸν φόνον, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἑσπεροῖον ποταμοῦς, τοῦτον προμεταρροῦμενος ὁ Θεοφῶς στρατηγῆαίς τούς κατὰ γῆν ὡσεὶ γηλάδων δέαι δοδεκάκοντα στρατηγῶν καὶ τὸν κατὰ ἑαλοῦτων δὲ ὄσιον εἰρησόμενος καὶ ἑτέρον αὐτῷ ἐπιστήμας ἡγεύσαν, οἷον τὴν προδρόμους ἐξέπεργε κατὰ τῆς βασιλείας, δαί τε γῆς καὶ θολήσας ἀνέλιμα εἶνα κρήτας ποιῆσθαι ὡς προσβολῆς. οὐ γινούμενος, καὶ κατὰ ταῦτον ἀναμετρήσαν τῶν τε νηπιζίων καὶ πεζοῶν δυνάμεων ἐν τῷ περὶ Βλαχέρωνος κόλπου, ἀνοχεῖν ὄσιον μὴ ἀναφθίσιος, ὡς εἴρηται, τῆς βασιλευμένης σιγαριῶς ἀφίστατο, προσβολῆ τῶν τῆς κατὰ τῆν ἔχοντο. ἐπιλάθη δὲ καὶ ἄλλων καὶ ὁ Θεοφῶς, καὶ ἐσχεῖς πύργους ἔχοντο ἢ πολυαῖα, οὐδὲν δὲ ὁ ἡ καὶ ὡσεὶ ὄσιον ἐσχεῖται, τῶν ἔχον εὐρώπτος ἀναμετρήσαν καὶ τὸς ἑαλοῦς ἐκαστοῦ ἀνάσσειν. ἔπειτα μὲν γὰρ ὁ Θεοφῶς ἔμα τε ἐπαρτήρα τῆ βασιλείᾳ καὶ ἔμα τοῦς πολίτας ἀναστασία αὐτῷ τῆς πόλεως διὰ τὸ πρὸς τὸν Μιχαὴλ μῖσος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν τε Πηργῶν, ὡς εἴπομεν, ἀρτίων ἐκίμα, καὶ αὐτὸς πύργους μετὰ καὶ τοῦ νόθηται ἔχοντο αὐτῷ Ἀναστασίον, ἔπει τὸν ποταμῶν ἀνησασίμου βίον καὶ πρὸς τὸν κορυφῶν ἀποστέλλεται, κατέκειτο ἀναμετρήσαν ὡς δὲ οὐδὲν τῶν κατὰ ἐπιλάθη αὐτῷ ἀπὸ τῆν, ἀλλὰ καὶ ἔχοντο μύλλον ἀπὸ τῶν ἔχον ἐπιλάθη, τότε μὲν πύργους ἔχοντο τῶς Πηλῶν, ἔχοντο τῶν βασιλευμένης Ἀναστασίον ἀνάσσει ἔχοντο, ἀρτίων ἐπιλάθη, λαὸν δὲ πύργους ἔχοντο τῶν ἐπιλάθη πύργων καὶ τοῦ ἔχον ἀπὸ τῶν πύργων, εἰ πρὸς αὐτῷ πύργους καὶ μὴ τῶν κατὰ τῶν ἔχον ἔχοντο ταῦτα δὲ ἀναμετρήσαντο, καὶ τῶς ἔχοντο ὡς ἀναμετρήσαντο δόξαι ἔχοντο, ὡς ἐν πρὸς ἀπὸ τῶν κατὰ

цело казания Катакила¹ в Олвиан и потеглил срещу узурпатора. Той взел жерки и за флотата, доколкото било възможно. Но узурпаторът, върхлантайки като някаква буря от високите плавини, разпокъсал сухоzemните и морските сили и такъв страх внушил на императора, че той отпала железна верига от акропола до външното градче², която да назе залива непроходим. Имаше един граничен стратег в остров Смир (една от Цикладските острови), който бил племенник на император Лъв. След убийството на последния той често говорел открито пред Михаил, обвинявайки го в очите му за престъплението, и поради това бил изпратен на гранично място. Тома, като се сблизил с него, назначил го за стратег на една пехотна войска от около десет милиа души. Като съоръжил и флотата и ѝ поставил начело друг стратег, той изпратил [тези двама-та] напред срещу столицата, смятайки, че е полезно нападенията да се правят по суша и по море. Когато това било направено и морските и пехотните сили се явили при Влахернския залив, понеже опънатата железна верига съвсем на можела да бъде претрада, както се каза, откъснеле започнали нападения срещу стените. Не след дълго пристигнала и самият Тома и обсадата се затегнала от всички страни. Но нищо достойно за споменаване не било извършено, защото онези, които били в града, се отбрънчавали твърдо и отблъсвали обсадните машини. Наистина Тома мислел, че щом се появи пред столицата, гражданите веднага ще му отворят вратите от омраза към Михаил. За тона той изпратил най-напред Григорий³, както казахме, а самият той вървял отзад с цялата си войска и с основания си син Анастасий⁴, който неотдавна се бил отказал от монашеския живот и се върнал към светския. Но понеже нищо не станало според надеждите му, а дори бил обсиран с хули от гражданите, той установил укрепен лагер в Павлиновата местност⁵, където се падица и храмът на чудотворците Безребърници, като изпратил войска чак до селищата на Евксинския Понт и на Хиерон⁶, та, ако може, да ги привлече на своя страна и врагът да не му бъде в тил. Когато уредил тези работи и като си оставил няколко дни за подготовка, той видял като от някаква наблюда-

¹ Катакила била стратег на темата Олсикон.

едната страна на Златния рог до отпадлия бряг.

² Той го бил основал след смъртта на първия му основен син, наречен Псевдоанастасий, за който се споменава по-горе.

Срв. *Vizantijs*, ср. 44, pp. 85—96.

³ Друго име на константинополски манастир Св. Безребърници. Срв. *Janin*, *Constantinople byzantine*, pp. 423, 441—443.

⁴ Височина на брега на Черно море при Босфора, недалеч от Анадоликкавак. Срв. *Janin*, ср. 44, pp. 441—442.

² Тази верига била отпната от крепостта *Πύργος* на

³ Григорий Птерог бил племенник на импер. Лъв V. Той бил минал на страната на Тома.

⁴ Той го бил основал след смъртта на първия му основен син, наречен

Псевдоанастасий, за който се споменава по-горе.

Срв. *Vizantijs*, ср. 44, pp. 85—96.

⁶ Друго име на константинополски манастир Св. Безребърници. Срв. *Janin*, *Constantinople byzantine*, pp. 423, 441—443.

⁵ Височина на брега на Черно море при Босфора, недалеч от Анадоликкавак. Срв. *Janin*, ср. 44, pp. 441—442.

ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐκρίνεται, εἰς λόγους ὁ Μιχαὴλ ἤλθέ καὶ τῶν στρατιωτικῶν τῷ ἀποστάτῃ, διηγομένων τε καὶ τῶν αὐτοῖς ἐπαγγελιόμενος καὶ κτηνοποιοῦμενος δόσαν ἀγαθὰ πολλὰ, εἰ μόνον διημεσιάζεσθαι καὶ αἰμασὶν ἐργασίαις ἀπόσχοντο χροῖσθεσθαι. ἐπίβρανε δὲ οὐδέν, ἀλλὰ παρορμητικῶς, ὅτι δὴ καὶ παρορμῶντες, τοὺς ἀποστάτας ἐποίησεν, καὶ τῆς ἐκ τοῦ φόβου οὐσιώσεως λειψύμενος καὶ βεβησιόσεως τῷ ἀποστάτῃ ἐπαύσατο. τῆς ταύτης δὲ πέρας ἀπερρωπῶς, καὶ πολλὰ τοῖς οὐν αὐτῷ παρακαλοῦσας ἀνδρῶν ἀγαθῶνς γενέσθαι καὶ μὴ προέσθαι ἀλάτοια τυράντη τῆν Βιθυνίαν, ἄνθρωποι ἐκ πολλῶν κελύων ἐκλήθον ἀπροσδοκίμως ἐκλιθεῖσαι ταῖς ἐπιτάξαις· καὶ τῷ παραδόξῳ καταπληθέντες τοῖς ἀντικειμένους ἐπέβρανε, φθόρον ἰκανὸν ἐρησιώμενος καὶ ἕως ἡμετέρας ἐνεκρίμενος. καὶ τὰ κινεῖα δὲ καὶ οὐκ ἐρέθη τῷ ἀποστάτῳ ὅς γὰρ οἱ βουλὰς τριῶν ἀνέγοντο καὶ ἡδὴ συμπλέκεσθαι ἔμελλον, δείμασι τῶν καὶ θεοφύλακας περιεστρατηθέντων τοῦ ἐκαστοῦ στόλου πύθοντο αἰνῆς ἐκασίωσαντο καὶ πρὸς τὴν χέρσον κειμήσαντο, καὶ αἱ μὲν τῶν ἀνδρῶν ἠεκουσίωσαν πρὸς βασιλέα, οἱ δὲ πρὸς τὸ οὐκείον στρατιωτικῶν τῷ κατὰ γῆν ἀποδίδρασκον. καὶ οὕτως μὲν ἀποστῆναι διεκλήθη τῷ τυράντῳ τὸ κινεῖον, ὅθεν καὶ Γρηγόριος, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδόου Διόντος, στρατιωτικῶς ἐκκαταφύγητον ἀπὸ τῶν θεοφύλακων (ἐπετίμαζε δὲ καὶ πρῶτος τοῦ πρόνου γεννησόμενος ἐπὶ πύθον), διὰ τῶν μνηστῶν τῶν ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Στουδίων κατοικοκηραίμενος τῷ βασιλεῖ, ποιῶν τὰ τοῦ ἐφ' ἐαυτῶν γάμματος ἀλλήλους ἔχον ἐνοιεῖ καὶ κατὰ νόμον γίνεσθαι τῆν τυράντη, ὁμοῦ μὲν ταῦτον ἐκείμασθαι, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἐξοσιώμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ γυναικὶ καὶ τέτατοις (ἔτερον γὰρ καθαιεμένην ταύτην τῷ Θεωμῷ προσχωρήσαντος) εὐαγγελίαν προσημασμένους ἀλλ' αὐτῶν δὲ βασιλεῖς ἐδύνατο διακίβησαι, καὶ ὁ Θεωμὸς τὸ μὴ πολλὰ ἐξέστης ταῦτον γενέσθαι κατοικητικῶν, καὶ γὰρ ταῖς ἐπιτάξαις ἐκασίωσαντο βουλόμενος, τῆν μὲν στρατιωτικῶν τῆς πόλεως οὐ μετέστησε, τὸ μὴ ἀπορῆναι ἐξοσιώσαντες δεδωκῶς, ὅπως δὲ ἦδει ἀξιωματικῶς εἶναι τῆς πρὸς τὸν Γρηγόριον οὐκίωσθαι παρῶσθαι στρατιωτικῶς ἐξῆναι πρὸς ταῦτα, καὶ μὴ τρεφόμενος φέροντα καταλυθῆναι ἀνασθεῖ. καὶ αὐτῶν δὲ ταχέως πρὸς τὰς προσεδημένους τῇ πόλει δυνάμεις ἐπέβρανε, καὶ γὰρ ἔμενον ἐπιπολλῶν ἀποστῆναι ἀπορῆμασθαι ὅς εἴη κειμήσις, ὅπου οὐκ ἦν, καὶ αὐτῶν

Михаил влезъл в преговори с някои от военачалниците на бунтовника, като им известявал, че ще им опрости [извършените] злния и обещавал да им даде много блага, ако само се отменят и престанат да се мърсят с кръвта на съплеменниците си. Но той не постигнал нищо, а със своите увещавния направил онези, които го слушали, по-дръзки и по-верни на бунтовника, тъй като били освободени от страх. Като се отчаял и от този си опит и като призовал настоятелно хората си да бъдат храбри мъже и да не предават свободата си на злосторника узурпатор, той направил внезапно излаз от много врати и нападнал противниците. Като уплашил противниците си с внезапното си нападение, той ги обърнал в бягство, извършил доста голяма сеч и спечелил блестяща победа. Също и корабите на бунтовника претърпели несполука. Наистина, когато императорските триери се придвижили напред и вече щели да влезат в сражение, противниковата флота била обзета от страх и паника, корабите се обърнали и потеглили към сушата. Някои от екипажите им преминали на страната на императора, а други избягали по суша към собствения си лагер. Така без сражение била разпръсната флотата на узурпатора. Поради това и Григорий, племенникът на император Лев, който бил видял, че авторитетът на Тома е паднал (а подозирал, че с течение на времето още повече ще отслабне), влезъл във връзка с императора чрез един монах от Студийския манастир¹, отделил една част от своята тагна, заигнчил отпътуването и се овил в гръб на узурпатора. Така той се опитал и него да уплаши, и императора да разположи към себе си, и да подготви спасението на жена си и децата си (защото те били задържани, след като той избягал при Тома). Но императорът не успял да научи [това], а Тома, който се страхувал да не би влиянието на този човек да порасне внезапно, пък и искал да внуши страх на своите хора, не отдръпнал лагера си към града, понеже се опасявал да не бъде преследван в тил. Той събрал всички войници, които знаел, че са способни да влезат в сражение с Григорий, и излязъл срещу него, разгропил го в сражението и като го заловил, когато той бягал, убил го. После пак се върнал бързо при онези, които обсаждали столицата, и изпратил навсякъде писма, известявайки, че е победител, което не било вярно. Освен това той заповядал

¹ Студийският манастир се намирал в западната част на Цариград. Където днес е джамията Miğazlıca. Вис. Janin, op. cit., p. 395—396.

φής καὶ ἦν μὲν αὐτῷ ταύτη παροργισίᾳ, οὐκ
 ἔμελλε δὲ ἕρα εἰς ἔργον ἐπιβῆναι τὸ μεμελετημένον.
 αἱ γὰρ αὖθις αὐτῷ ἐπιπέσει πολλὴν χάριν γεννη-
 κῶν καὶ ἐσκόπον σπαράσσει δι' αὐτὸν καὶ τὸς χεί-
 ρους χραίνοντες ἐμωρίας αἰμοσίν, ἕρα δὲ καὶ τῷ
 χεῖρῃ περιωσμένοι (ταῖσδε γὰρ ἐξήρθετο ἦτος, καὶ
 ἀνηρτίεις ἐδόσαν ἐπιχειρῶν ἄσδρος ἰσὺς ἀποσεί-
 καὶ ἐπιθερῆς δουλεύοντες), τὸ κελουσθῆν ὡς ἱερα-
 ῶν ἢ ληρόντες, τῆς οὐλοσγῆς ἀχρόσσης τὸ ἐπι-
 λων καὶ εἰς χείρας ἀγαλιόσσης τῶν παρῆσων, οὐ
 δουῶσαι εἰν τοσπῆρ ὡς παρηρῆσθῆσων ἐπιωῶντο,
 ἀλλ' ἀσάπας καὶ πόσμον χουῆς τῆν τάσων διαλι-
 γῆσθε ἐκασθῆσωντο καὶ εἰσῶσε τῶν μὲν ἀλί-
 κῆσ δὲ πῆλιος, τῶν βουλιῆ ἀροσχοσῶσων, ὁ δὲ
 θουμῶσ οἶν ἀλί-κῆ τῶν εἰς Ἀδουανουσίαν παρ-
 σῶσεται, ὁ δὲ τοῖσων παρηρῶσσας καὶ τῶσθε τῆσ
 Ἀνασῆσῶσ τὸ τῆς βιζῆσς φείγῶν κατέσχε ἐρω-
 σῶν, ὁ δὲ βουλιῆσ εἰν πῆδῶσ τῶσθε ἐκασθῶσ
 παρῶσων ἔργῶν παλοσκηῖν τῶν θουμῶν, ὅσθων ἐπῆσθε
 αὐτῷ παλοσκηῖν, οὐ εἰσὶν μηχανῶν καὶ ἐπεσῆσων
 σπαρῆσθῶσων αὐτῶν κατέσθε, ἕρα μὲν τῶν ἐργῆσων
 ἐπῆσθῶσσων ἀλέμῶν, ἕρα δὲ καὶ τῶσ παροσῶσθῶν-
 τῶσ τῆ Ἀδουανουσίαν βιζῆσς τῆ ἰθῆσων τῶν
 παλοσκηρῶν ὁσῶσων χείρας ληρῆσθῶν, ἀλλὰ ληρῆ
 καὶ ἀσῶσθῶ τῶν ἐπαρῶσθῶν ἐπαρῶσθῶσ τῶν ἀνῆ-
 σαλῶν παρῶσθῶσων καὶ δὴ παρῶσθῶσ εἰν
 Ἀδουανουσίαν καὶ χῶρῶν καὶ σπαρῶσθῶσ σπαρῶ-
 σῶσων ἐπαρῶσθῶσ ἐκασθῶσθῶν, ὁ δὲ θουμῶσ πῆδῶσ
 μὲν πῆσων ἀσῶσθῶσ ἰθῆσων καὶ τῶν τῶν ἀνῆσθῶ-
 σῶσων τῆσ πῆσων ἐσῶσθῶ. ἕρα, ὡς ἦδη ἱερωῶσ
 ὁ ληρῆσ καὶ ἀσῶσθῶσ ἐλῆσ ἐσῶσθῶ, εἰ μὲν τῶν
 σπαρῶσθῶσ αὐτῷ λάσθῶ δῆσ ἀσῶσ πῆδῶσ κλέσθῶ-
 σῶσ τῆν ἐσῶσθῶσ, οὐ δὲ δῆσ τῶν ἀσῶσ πῆδῶσ
 καὶ τῶσθῶσ φείγῶσθῶσ εἰσῶσθῶ τῷ βουλιῆ παρῶσθῶ-
 σων, ἀλλὰ δὲ πῆδῶσ τῶν τοῦ ἀσῶσθῶσ τῶσθῶσ
 Ἀσῶσθῶσ εἰς τὸ βιζῆσς παρῶσθῶσ ἀσῶσθῶσθῶσ.
 ἐπῆσ δὲ τῶσ παλοσκηρῶσ ἦδη τῶ ἀσῶσθῶσ
 κῶσθῶσθῶσ, ἕρα, τῶ δὲ τῶσ ἀσῶσθῶσ βουλιῆσ
 ἐσῶσθῶσ καὶ τῶσ ἀσῶσθῶσ καὶ πῆδῶσ τῶν ἀσῶσθῶσ
 σπαρῶσθῶσ καὶ τῶν κῶσθῶσθῶσ, καὶ τῶσθῶσ ἀσῶσθῶ-
 σῶσ εἰσῶσθῶσ, λάσθῶσ πῆδῶσ λόσθῶσ ἐλῆσ τῶ
 ληρῆσ, καὶ τῶν ἰερωῶσθῶσ σπαρῶσθῶσ ἐσῶσθῶ-
 σῶσ καὶ ληρῆσθῶσ, τῶν ἰερωῶσ πῆδῶσ ἀσῶσθῶσ
 τῶν ἐσῶσθῶσ, ὁ δὲ τὸ δῶσθῶσ πῆδῶσ τῶσ εἰσῶ-
 σῶσ καὶ εἰς ἀσῶσθῶσ ἦδη ἐλῆσ πῆδῶσ τῶσθῶσ,
 καὶ τῶ ἐσῶσθῶσ ἀσῶσθῶσ αὐτῶν καὶ τῶσ πῆδῶσ τῶν
 ἀσῶσθῶσ τοῖσων παρῶσθῶσ, ἀσῶσθῶσθῶσ πῆδῶσ αὐτῶν

нат неприятелите в бѣгство. Той издал та-
 кова нареждане, но намеренията му не щели
 да се сбъднат. Защото войниците, които
 били с него, отдавна били лишени от же-
 ните и децата си заради него и опетнявали
 ръцете си с едноплеменна кръв, а били из-
 пъчени и от продължителната война (на-
 стъпвала вече третата година и те смятали,
 че са се захванали за нещо безкрайно, като
 робуват на безумието и амбицията на един
 човек) и затова посредничали заповедта като
 добре дошла. Когато тръбата засвирила за
 бой и хората се сблъскали помежду си, те
 не направили отстъпването привидно, както
 било наредено, а объркано и без ред раз-
 пъсали редците и се пръснали. И така най-
 напред малцина, а после мнозинството при-
 бягнали при императора. Тома пък с некол-
 цина се спасил в Адрианопол¹. А незаконно
 осикновеният му син Анастасий, като стигнал
 до Виза² при бѣгството си, превзел тази
 крепост. Императорът пък, следвайки ги по
 пегите, решил най-напред да обсади Тома.
 Поради това той започнал да го обсажда,
 като не се стремил да го унищожи със
 съоръжения и стенобойни машини, защото
 имал предвид, че това е гражданска война,
 а и не искал смъртите³, които живеели близо
 до Адрианопол, да се запознаят с обсадни
 оръжия. Затова той се заволил да сломи
 противника с глад и недостиг на храна. Като
 обкръжил Адрианопол и с вал, и с ограла,
 той започнал силно обсада. А Тома отгра-
 нил най-напред от града всички неподхо-
 дяща възраст и всички ненужни животни.
 След това, понеже вече гладът се ширел и ня-
 мало никаква надежда за спасение, един от
 съмишлениците му тайно се измъквал през
 някоя вратичка, а други се спускали с въже
 волеи от стените и се предавали на импе-
 ратора. Трети пък бягали при незаконния
 син на бунтовника Анастасий в укрепения
 град Виза. А обсадниците, сака като вече
 пригършили храните, започнали да ядат ня-
 кои необичайни храни, но нуждата ги довела
 и до гнили кожи, и до подметки. А когато
 по необходимост започнали да ядат и тях,
 тайно отишли да преговарят с Михаил, мо-
 лейки го да им прости за прегрешенията им.
 Като получили [прошва], те отвели при врага
 Тома, окован във вериги. Императорът най-
 напред изпълнил обичая, който отдавна бил
 вече станал традиция за императорите: запо-
 чадал да го прострат на земята и стъпил
 с крака на врата му. След това, като му

¹ Според друг извор — в Аркадиопол (Люлебургас). Вж. *Vasiliev*, op. cit., p. 44. ² Дн. също Виза, град в Източна Тракия. ³ Може би тук става дума за слава.

προβόλῃ ποιησάθαι κατὰ Ῥωμαίων, ἢ δὴ βασιλεὺς
 κηδὲν ἀγανὲς μαθὲν γυμνασίῳ ἰταμίῳα „καὶ ἐμὲ
 εὐόισιμα“ κινεῖται ἰταμιστοπειούσα, φεῦδὲ δὲ γείσει
 καὶ κατηχίονσα. εἰ δ', ὅσαυτ' οὐκ ἐν, διατρέξας
 αὐτός, καὶ οὐτως ἢ πῶς ἐμὴ γυναικα γῶν ἴση,
 ἀλλ' εἰς ἄνδρα γενεακός.“ οὗς ὁ βασιλεὺς διατα-
 ραχθεὶς ἔκρηξεν ἰταμίῳα καὶ τὰς ἀσηγγαμένους
 ἀνέναντι σπονδῶν. διαπερσβεύσαντο δὲ ἀλλήλους πάλιν
 ἢ τε βασιλεὺς καὶ ὁ ἄρχων, ἢ μὲν παρὶ τῶν Θεο-
 ἠσίου τοῦ ἐλάλητ Κουφάρῃ, ἄξιόζου ἄνδρός
 καὶ χρησίμου τῷ πολιτεύματι, ἀρχιστάτου ὄντος ἐν
 Βουλγαρίῃ, ὁ δὲ παρὶ τῆς οὐκίως ἀδελφῆς, κατὰ
 τὰς λαοφυρῶν λαοφίλους καὶ τοὺς ἰταμιστοὺς διατα-
 βούσης. οὐκ γὰρ πρὸ πολλοῦ ἀρθείσα ἀρχιστά-
 τος, τὰ Χριστιανῶν τε μετῆλθε καὶ γαμμίονον
 μεταστρέψασα κατὰ τὸν τῆς ἀρχιλογοῦσας καὶ ἄρα
 τε τῆς ἀρχιλογοῦσας ἰταμιστοῦ, οὗ ἠέλιμα πρὸς
 τὸν ἀδελφὸν τὰ Χριστιανῶν ἐπέστειλε καὶ τῇ
 αὐτῷ κηδὲν κηδὲν καταβάλλοντι καὶ ἄρα, προ-
 μετήλθετος ἦδη παρὰ τοῦ Κουφάρῃ τὰ θεῖα μετῆ-
 λθη. τοῦ ἀλλοτρίου δὲ γενουμένου καὶ τῆς γενεακῶς
 ἀποδοχέως τῷ ἀδελφῷ, ἀντιδοχέως δὲ τῇ δε-
 σποτῆρ τοῦ Κουφάρῃ, εἰ καὶ προτιγχεῖτο ὁ ἄρχων
 καὶ προτιγχεῖτο ἢ θεῖα, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ ἀρ-
 χεῖται ἀποχέως, τῆς οὐκίως ἰταμιστοῦ ἐξηρημένους.
 ἡμῶν δὲ σφραγῶν τὸν γέροντ' τὸν Βουλγαρίῳν
 καταστρέψας, καὶ πάσης βοηθείας ἀρθείσης, τὸν
 τῶν Χριστιανῶν ὁ ἄρχων εἰς βίβησιν ἐπέστειλε
 θεῶν τὸν ὑπὸ τοῦ Κουφάρῃ καὶ τῆς αὐτῷ ἀδελφῆς
 σπῆρ μετῆλθετῶντα. τὰ αὐτὰ δὲ τοῦτο καὶ τὸ
 ἴδιον ποιῶν μετῆλθετῶν ἴσων. καὶ τυχόντες
 ἀπαλλοτρίως, εἴτω δὴ πρὸς θεοῦ κηδὲν μετῆλθετῶν
 καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἀλλοτρίως καταστρέψας.
 Μιχαὴλ κατανομοθέτης τῶν ἄρχωντ' κατὰ τὸ
 ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων παρὰ τῷ πρὸς
 αὐτὸν ἀποσταλέντος ἀρχιερέως καὶ τοῦ θεοῦ μετῆ-
 λθετῶντος λαοῦ.

Συνέβη δὲ καὶ ἕτερον τι τὸ ὀδηγήσαν καὶ βα-
 ρυῖασα τὸν ἄρχοντα πρὸς εὐδοκίαν. ἀπὸ τῆς
 οὐκίως ἔχον παρὶ τὸ κατηχέσθαι, καὶ βουλόμενος
 οὐκίως ἐκτεροῦν μὴ μόνον διε πρὸς ἴσην ἔξισιν,
 ἀλλὰ καὶ ὡς σχολάζει, διὰ ζογγαρίως ἐκτεροῦν
 τοὺς ποιητάς, οὐκίως δημονοχέως νέον Μεθόδιον
 ὑπὸ μετῆλθετῶν Ῥωμαίων τὸ γένος, ζογγάρων τῆν
 τέχνην, ἐπέστειλεν ἰταμιστοῦ πλεῖστα τὸ οὐκίως.
 ὅσαυτ' δὲ ὑπὸ τῶν ἰταμιστοῦ θεῖα ὀδηγήσαντος

пата със закана, че ще наруши договора и ще нападне ромеите. Но императрицѣта, без да изпадне в страх и в женска слабост, му известила: „Н мѣн самѣта ще намерѣш опылчена срещу теб и ще победи по божие благоволение. Ако ли пъкъ ти надделѣет, което не ще стане, то и тогава победата е моя, защото ще си победила жена, а не мъж.“ Смутен от тези думи, варваринът прегърнал мира и подновил споменатия договор¹. Тогава императрицата и князът отново разменили помежду си пратеници — императрицата, за да иска някой си Теолосий, по пример Куфара, мъж честен и полезен за държавата, който бил пленник в България, а князът — сестра си, заловена при някакъв набег и пребиваща в двореца. Пленена отладна, тя през време на пленничеството си била посветена в християнството и научила четмо и писмо. Шом като била освободена от пленничеството, тя не престанала да възвеличава християнството пред брат си, който вече бил посветен от Куфара в светите тайнства, и да посее в сърцето му семената на вярата. Но след размяната, т. е. когато тази жена била върната на брат си, а на негово място Куфара бил предаден на императрицата, князът, макар и да бил донякъде просветлен и въведен в божествените работи, все пак още не се отказвал от безверието си и се придържал към своята вяра. Но голям глуп обхванал българската земя и неща помощ била бесилна. Тогава князът призовавал на помощ християнския бог, относно когото бил посветен благодарение на Куфара и сестра си. Той подготвил и целия народ да направи същото. И тъй, след като се отърпали [от бедствието], българите преминали към благочестие и се удостоили с купела на прерождението. Князът бил преименуван Михаил по името на императора на ромеите от изпратения при него архиерей, от когото взорил и светото кръщение.²

Случило се и нещо друго, което напълнило и затвърдило княза в благочестието. Той обичал неяситно лова и желал да му се наслаждава не само когато отивал на лов, но да се наслаждава на тия неща, изброени чрез живопис, и когато си почивал. Като построил нов дом, той заповядал на едия монах от ромейски произход на име Методий и живописец по занаят да изпише цялата сцена с изобразил. По ръководен

¹ Загата се за мирния договор, сключен между Византия и България по времето на Смургаг. Срв. Златарски, История, I, 2, стр. 249 и сл. ² Събитията се отнасят към 864 г. според A. Vaillant — M. Lascaris, La date de la conversion des Bulgares, RES, XIII, 1933, p. 5 sq. Общо за събитията срв. Златарски, История, I, 2, стр. 1 и сл.; Мих. Войков, Някои извори за възхода и образуването на българската държава и просветяването на българите, ИИИ, X, 1962, стр. 296 и сл. Срв. друга литература и в ГИИИ, IV, стр. 335.

τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐν ταπεινῇ καὶ
 ἀλαμπεῖ δυνάμει ἐπέχετο, ἀνοήτως διελθὼν
 ἢ λόγος διακονήσας ἡγεῖται τοῖσι δὲ τῶν Μακε-
 δόνων χάρις αὐτῶν, εἶπε δὲ τὸ γένος ἐκ Ἀρμενίων
 ἐκ τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν ἄριστον τῶν Ἀρμενίων
 οὐκ ἔστι, εἰς ἧς πόλις νόμος ἦν βασιλεύεσθαι Πάρθοις
 καὶ Μήδοις καὶ Ἀρμενίαις διὰ τὸ κλίος τοῦ πρώτου
 Ἀρσάκου τοῦ ἀνοικημένου τοῖς Πάρθοις τὴν
 βασιλείαν ἐπὶ Περσῶν ἐπισκευαμένη, καὶ συνέβη
 μέχρι πολλοῦ τοῖς τοῦ Ἀρσάκου ἀπογόνους βασι-
 λεύειν τῶν ἐπιγεμένων ἐθνῶν. Ἰσχυρὸς δὲ τῆς βασι-
 λείας ἐκπεσὼν Ἀρσάβανος τῆς προσηγορίας, καὶ
 ὁ παῖς αὐτοῦ Κλέωνος, ἑταίρος αὐτοῦ ἦν Βαζάν-
 τος παρονομαζόμενος. Λέων ὁ μέγας τότε τὴν τῶν
 Ρωμαίων ἴθνη βασιλεύειν, ὅπως αὐτὸς τῶν ἀνδρῶν
 ἐποδεδόξαστο καὶ ἀξιοπρατὸς αὐτῶν οὐκ ἔσται τὴν
 προσηγορίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀπέστησε, ὅπως μὴδὲν
 ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς γράμματα αὐτῶς μετε-
 κάλειτο, εἰς τὴν πόλιν ἐπισκευαμένην ἡγεμονίαν
 ἐγκαταστήσει. δεξιόμοιος δ' ἐπέβη τὰ γράμματα
 καὶ περὶ τοῦ πρώτου ἀνοικημένου, μὴδὲν
 διὰ τὸς τῶν ἀνοικημένων αὐτοῖς πάντα τὰ
 βασιλεῖ, καὶ ὅτι οἱ πλεῖστοι οἱ καὶ ἐπὶ τὸν
 τῶν ἐπιστημοτέρων εἶσι. καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς
 Μακεδονίας Νίκην ἐν μαζομένη μετὰ γυναικῶν καὶ
 τέκνων αὐτῶς κατοικεῖται. εἶτα πάλιν τῆς Περσῶν
 βασιλείας ἐπὶ τῶν Σαρματῶν ἀναστασίως, τὰ
 παραλήματα καὶ ὁ τῆς βασιλείας ἀπερμαίνης διαπέ-
 ριστο, καὶ γράμματα μετεκαίλειτο τοῖς ἐν Μακε-
 δονίᾳ τῶν Ἀρμενίων ἀπογόνους. ἑταίριος δὲ
 καὶ τοῦτου τοῦ βασιλέως Περσῶν τῷ βασιλεῖ,
 καὶ ὅτι οὐκ εἶναι τῇ πόλει αὐτῶς ἢ μετέβητος
 γένος, ἀλλ' ὅπως δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν Ἀρμενίων καὶ
 Πέρσων γένος ἐπέβητος γενέσθαι, εἰς Φιλίππους
 αὐτοῖς (μία δὲ αὐτῶν τῶν Μακεδονικῶν πόλεων)
 μεταβίβηται, εἶτα πάλιν ἐπέβητος εἰς Ἀδριανούπολιν.
 εἰς τὴν δὲ τοῦ πρώτου φωνήσας τοῖς ἔθνεσιν, εἰς
 ἀλήθειαν κατέστησαν, ἀπογγινῶν τὸ γένος φιλέ-
 στας. — — — ἐκ τῶν τῶν γεννηθέντων προ-
 σκεχθῆς ὁ βασιλεὺς Βλασθέριος ἀνήγειτο. ἐκεῖ δὲ
 Κροῦμος ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, τῶς κατὰ
 Ρωμαίων εἰς τὴν ἀρχὴν, μέγα στρατεύσασθαι
 ἠρετῶν ἐπιβουλεύει τὴν Ἀδριανούπολιν, μὴδὲν
 ζήτησιν ἀνταρῶν τοῦτο τολμήσας ἀναστασίως τε-
 χνῶνται διὰ τὸς ἐπισημασμένους ἐθνῶν, κροῦμα τῇ
 πόλει περιεσθῆναι ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιβουλεύει ταύτην διὰ
 τὴν τῶν ἀνοικημένων ἔθνεσιν παραστήσασθαι, πάντα
 τε τοῖς ἐν αὐτῇ, οἷς ἠεὶ μὴδὲν καὶ ὁ εἰς πόλιν

и неизвестно съществуваше до висотата на
 императорската власт, това нашето повеству-
 вание не обясни, като започнем от голямата.
 И така той се родил в земята на македон-
 ците¹, но произхождал от арменците, от
 много прочутия род на Арсакидите². По-
 ради славата на първия Арсак, който въз-
 становил завладяното от персите царство на
 партите, според закона само от този род
 можели да бъдат царете на партите, на ме-
 дите и на арменците. И дълго време послед-
 ниците на Арсак царували над споменатите
 народи. Последен бил Арсак, който, еми-
 лен от царството на прадедите си, дошъл
 заедно с брат си Клеонис като беглец в
 Цариград. Тогава царската власт на ромеите
 държал Лев Велики. Прочее той приел тя-
 мъже и като ги почел достойно, предоставил
 им подобаващо жилище в столицата. Когато
 научил това, царят на персите ги навикал
 обратно с писмо, като обещавал да им въз-
 върне бащината власт. Когато те получили
 писмото и започнали да разсъждават какво
 да правят, императорът бил уведомен за
 всичко от един от техните слуги, както и за
 това, че тези скитници и греселници са из-
 между най-видните люде. Тогава той ги пре-
 селил заедно с жените и децата в едно
 градче в Македония, наречено Никѳ. След
 това, когато царството на персите отново
 било разгромено от сарацините, подобно нещо
 направил и тогавашният емир, който с
 писмо повикал пармациите се в Македония
 потомци на арсакидите. Когато император
 Ираклий разкрил това дело и че (емирът) ги
 викал не поради благоразположение към тях,
 а за да подчини чрез тях народа на армен-
 ците и на партите, преселил ги във Фловия
 (това е един от македонските градове)³,
 а оттам след това отново в Адрианопол.
 Повеже това място се оказало удобно за
 чужденците, те ставали многобройни и па-
 рцили възраждат от владеещите имение. — — —
 Роден от такива родители, Василий растял
 свободно. А когато владетелят на българите
 Крум, възгордан от победите си над роме-
 ите, вдигнал голяма войска и обсадил
 Адрианопол, никой не посмял да му окаже
 съпротива, понеже бил непобедим поради
 споменатите си успехи⁴. След като обса-
 дал града доста време, той се съгласил
 градът поради липса на припаси да му се
 предаде. Той отшел в България всичките му

¹ Т. е. Източна Трояна. ² За произхода на Василий I вж. А. А. Васильев, Происхождение или. Васи-
 лия Македонянина, ВВр. XIII, 1906, стр. 148—165; А. Adontz, L'Age et l'origine de l'empereur Basile I, Byzanti-
 on, VIII, 1933, pp. 475—560; IX, 1934, pp. 223—260. Срж. и тук стр. 137, бел. 11. ³ Μισση Νεφέλη или
 Никѳа се наричала дн. Хавса в Одринско. Античното ѝ име е Nestidionum. ⁴ Дн. развалини между Кавла
 и Драма. ⁵ Става дума за обсадата на Одрин през юли 813 г.

ἀρχιερός Μανουήλ, εἰς Βουλγαρίαν μετέστη, συνέβη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς Βασιλείου γεννητός, ἐπομύζιον αὐτῶν ἐπὶ φέροντος, εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀναχθῆναι γῆν. Ἐνθα αὐτὸς τε ὁ πλεῖστος ἀρχιερός καὶ ὁ τοῦ Βασιλείου γεννητός καὶ τὸ σὸν τῷ ἀρχιερεὶ πλεῖστος ἀνάειπτον τὴν εἰς Χριστὸν αἰσῶν διασφραγίσαντες πολλοὺς τῶν Βουλγάρων πρὸς τὴν ἀρθόδοξον αἰσῶν μετέστησαν, αἴψου καὶ ἔθρουσιν μετεγγίνοντες πρὸς θεοσεβίαν, καὶ πολλοὺς τῆς Βουλγαρικῆς γῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίᾳ μετεβέβησαν σαφῶς, ἀλλὰ Κροῦρος μὲν ἐπέβη καλλιέσασθαι τὴν γῆν, Κροῦρος δὲ ὁ τότε δάδουχος πολλῶν τῶν ἀπελθόντων νεῶν εἰς Φρανκίαν, αὐτὸς τὸ γενόμενον αὐτῷ ἀνελάσας, καὶ τὸ τῶν Βουλγάρων γένος ἡρέμῃ πρὸς χριστιανισμὸν μεταπέμπων, θεοῦ αἰδέως καθίστατο. καὶ τὸν τε θεῶν ἀρχιερέα Μανουήλ καὶ τοὺς ἐξομακίτους τῶν πατρῴων αὐτῶν μετὰ θεοῦ παριστάμενος ἀσπίδων μὲν ἡρώς μεταστῆσαι ἐπαύειτο καὶ ὁμιλῶς τῆς ἀρθόδοξου καὶ ἁγιωτέρου τῶν Χριστιανῶν πίστεως, ἐπεὶ δὲ κρείττους αὐτοῖς μακρόν καὶ ἐπισχέσειεν καὶ ἀπαιτῶν, μετὰ πολλῆς αἰδέως τῷ θεῷ μαρτυρίαν παρέθηκε θεοῦ, καὶ Μανουήλ μὲν ὁ πλεῖστος ἀρχιερός αὐτῶν τῷ θεῷ δια μαρτυρίαν τέλει συνήκει τοὺς ἐπ' αὐτῶν ἐμμένοντες τὴν ἑαυτοῦ ἐπιφραγίαν γῆν, καὶ πολλοὺς τῶν κατ' αἴμα συνέβη προσήκωντων μαρτυροῦντες ἐβλάσφημοι ἐπεὶ δὲ ἔδει ποτὲ κληθῆναι πρὸς τοὺς ἐπιβλασφημούντας ἀρχιερέους, ἴσασθαι τὸ θεοῦ τὴν ἐξοδὸν αὐτοῖς πραγματοποιημένην, ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχιερός πολλὰς θεοσεβίας καὶ μὴ δεγόμενος ἐπὶ αἴμα πρὸς τὸς Ῥωμαίους ὀνομασίαις ἀνακαθίστασθαι εὐφροσύνην ἀπὸ τῆς μάτης ἀπαύειτο καὶ ἀπολύει τῆς ἀρχιερωσύνης τὸν λαόν. αὐτὸς δὲ συνειδηόμενος τῶν ἀρχιερωσύνης, καὶ μελλόντων ἤδη πρὸς τὸ πάτριον ἦδη ἀπομαρτυρῆσαι, καὶ ἡ ἀρχιερωσύνης ἐβόησεν τῶν ἀρχιερωσύνης, καὶ τὸν πατέρα πατρῴων Βασιλέως ἤδη τὴν πεινῶσαν παραλλήλοσσαν ἠλοῦσεν καὶ τῆς ἐνὸς ἀπομαρτυρῶν πρὸς ἑαυτὸν μετεκαλεῖτο, ἐλευθέρων ἰδὼν ἐνοχῶν καὶ χαρίεν βασιλεύοντι καὶ προσκυνοῦντι, καὶ ἑγγὺς παρασῶντι αὐτῶν χερσὶν ἠδέεσθαι κατασχέειν καὶ ἀπομαρτυρῶν καὶ μῆτις ἐκτετριπὸς τὸ μέγεθος αὐτῶν παρμαστῆν ἕως οὕτως αἰδέως πάντι καὶ ἠσυχίας τοῖς καὶ ἀρχιερός ἐπαρῶντος γένους διδόμενον ἐπαύειτο, ἐν τῷ ἀπὸ αὐτοῦ ἦν καὶ ἀπεμαρτυρῶν τὴν ἐαυτοῦ ἀρχιερωσύνην ἀπομαρτυρῶν, ὅτε ἐντέλει γῆν μὲν τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀρχιερωσύνης δὲ κληθῆναι τοῖς ἐπ' αὐτῶν, εἰ ποῦντος ὅτι ὁ νῦν συγχωροῦντο οἱνοὶ παρμαστῆν. ἀλλ' ἀπεμνήθη εὐμῶς εὐμενῶς θεοῦ

жители, между които се намирал и архиепископът на града — Мануил. Случило се, че заедно с другите били откарани в земята на българите и родителите на Василий, които поселил и самият него още кърмаче. Там славният архиепископ, родителите на Василий и народът с архиепископа, които запазили непокътнатата вярата си в Христа, привлекли към православната вяра много българи, понеже този народ не се бил обърнал дотогава към благочестие, и поселил семената на християнското учение на много места из българската земя. Но Крум наскоро завършил живота си, а приемникът му Критагон¹ далеч надминавал по жестокост предшественика си. Той добре знаел за станалото и че българският народ неусетно преминава към християнство, и се изпълнил с гняв. Той гневно повикал при себе си светия архиепископ Мануил и първенците около него и отначало кротко и спокойно се опитал да ги отклони от православната и безупречна християнска вяра, но като разбрал, че те не отстъпват нищо на обещания, нищо на закани, след много изтезания ги предал на мъченическа смърт. Така славният архиепископ Мануил заедно със зватните, които били под негова закрила, увенчал живота си с мъченически край и мислина от еднокръвните му братя се удостоили със слава на мъченици². Но тъй като впоследствие едни ден останалите пленници трябвало да се завърнат в родината си, защото бог подготвял свине освобождението им, владетелят на българите, който бил претърпял чести несполуки и не можел повече да устои на ромейските сили, предпочел мира вместо войната и освободил народа от плен. Прочее, когато пленниците се били вече събрали и шели да се връщат по родните си места, владетелят наблюдавал тия пленници и като видял Василий, който мислял вече от детство в юношество, повикал го при себе си. Той видял момчето да подскоча с открит поглед и с мила усмивка наоколо и когато остепило близо до него, пожелал да го прегърне, да го целуне и да му даде една извънредно голяма ябълка. То приело подаръка съвсем доверчиво и смело, като се облегнало на коленете на владетеля, и със своя съвсем естествен и безизкуствен нрав проявило своето благородство, така че удивило владетеля, а подчинените му скрито се възмущавали, че един такъв младеж има разрешение да се върне в родината си. Но

¹ Т. е. Омуртаг. За формата *Κριτάγον* срв. *Moravcsik, Byzantinoturcica*, II, p. 218.

² За същите събития срв. гл. ср. 55, откъс 18 от *Μενοβουβ* на Βασίλειο Β'.

ὁ ἀγγελοκοκός τῶν Ῥωμαίων λαὸς ἀποθήξ, οὐ-
εξηλθὼν δὲ οἱ τοῦ Βασιλείου γυνεὶς, τὴν εὐλατείαν
ἐπιστὰς παῖδι προεσκαυόμενοι (pp. 182₁₀—184₄;
184₁₈—186₁₇)

69. Basiliius cum Bulgaro athleta devertat

Ἐν τῷ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἀντίγονος ὁ τῶν
οὐράων ἀσκητόμενος, ὁ τοῦ πατρὸς Βάρδα εὐξ,
ἐπίστων πολεμικῆ καὶ κραιπνῆς δακτυλίαν εἶχε
τὰ πρῶτα τῶν ἀνοικημένων τῶν ἐπιτοῦ πολεμῶ
Πύρρων, ὡς πολλοὺς καὶ ἄλλοις τῶν συγγενῶν καὶ
ἄλλων καὶ κραιπνῶν πολεμικῶν πολεμῶ τῶν ἐσθλίων
ἀπὸ τε ἀσκητικῆσιν δ' αὐτῶ καὶ Βουλγαροὶ συγγ-
θῆς καὶ ἄλλων, οὕτως παραγγίλ τῆ βασιλίδι ἐπι-
τιθέμενος. οὗν ἀπὸν δὲ τῆς κραιπνῆσιν εἶδὲ ὁ
ἄσκητος ὁ τοῦ Βασιλείου κραιπνῶ, οὐα συγγενῆς
καὶ ἀπὸν τοῦ Κραίπνῶ. τοῦ δὲ πόσον κραιπνῆς
καὶ ἀσκητικῆσιν τῆς κραιπνῆσιν, ἐπὶ ἐτι γὰρ ὁ Βουλ-
γαροὶ ἔχοντις τῶν μετ' ἐπιστὰς ἀπὸν ἀλλοτριῶν
καὶ ἐπὶ ἄσκητ' ἀσκητικῆσιν οὐαίσι, ἰδόντων ἐπ'
αὐτῶ μέγα φρονεῖν καὶ ἰλαζόμενον καὶ μηδὲν
εἶναι τῶν εἰς κραιπνῆσιν ἀπὸν ἀσκητικῆσιν ἀπὸν
ἐργαζόμενον. ἐπὶ γοῦν ἀπὸν μέγας κραιπνῆσιν ὁ
ἄσκητος πρὸς τὴν Κραίπνῶ ὡς ὁ ἀπὸν τῆ σῆ
ἐξουσία, τοῦ τις τῶν ἀσκητικῆσιν οὐα ἄσκητικῆσιν
ἀσκητικῆσιν τῶ ἀσκητικῆσιν τῶν Βουλγαροὶ μέγα
γὰρ ἄσκητος Ῥωμαίους, εἰ οὐτως ἀσκητικῆσιν
οὐαίσι ἐν Βουλγαρία παραγγίλται. ἀσκητικῆσιν δὲ
τὸν λόγον τοῦ Κραίπνῶ, καὶ κραιπνῆσιν εἰς
μέγας ἄσκητικῆσιν τῶν κραιπνῆσιν, ὁ παρὸν Κραίπνῶ
τῶν ὁ Βουλγαροὶ ἀσκητικῆσιν εἰς καὶ ἀπὸν εἰς
Ἀσκητικῆσιν τῶν τοῦ γένεσιν ἔχοντων ἀπὸν, ἀσκητικῆσιν
ἰδὼν τὸν τόπον ἐν ἄσκητ' ἐμελλον οἱ παλαιότεροι
ἀσκητικῆσιν, καὶ ἀπὸν τῶν ἐκ τῆς ἄσκητικῆσιν
ἀπὸν, κραιπνῆσιν καὶ πρῶτα ἀπὸν ἐπὶ ἀπὸν
τῶ δόσκειν οὐα γοῦν ἀπὸν ἀσκητικῆσιν τῶ Βουλγαροὶ
ὁ Βουλγαροὶ, καὶ ἄσκητ' ἡ ἀπὸν κραιπνῆσιν ἀπὸν
καὶ κραιπνῆσιν ἀπὸν, ἀπὸν τῶν ἀπὸν κραιπνῆσιν
ἢ ἀπὸν τῶν κραιπνῆσιν ἀπὸν. τῶν γοῦν ἀπὸν
τῶν μετ' ἀπὸν. Ῥωμαίους ἀπὸν δὲ τῆς ἡμέρας
ἐπὶ πλείον ἢ τοῦ Βασιλείου ἡ ἀπὸν κραιπνῆσιν ἀπὸν
βασιλικῆσιν, καὶ τοῖς ἀπὸν ἀπὸν ἀπὸν ἀπὸν
πρῶτα ἀπὸν ἡδὴ κραιπνῆσιν. (pp. 193₆—194₁₅)

70. Leo Stytiota in Italia militat

Περαισιτικῆσιν δὲ καὶ ἀπὸν τῆς Ἰταλίας μέγα
ὁ ἀπὸν ἀπὸν, καὶ τῶς ἀπὸν ἀπὸν Ῥωμαί-
κῆσιν ἀπὸν ἀπὸν, ὡν Προκοπίος ἡ ἀπὸν ὁ

¹ Под думите τὴν εὐξία (приятел) разбираме
Филотея, ГИМ, IV, стр. 124. ² Съблизва се отнася
към 880 г. Византийската флота под водителството на
Назар воевала в Пенсепенес със сарацинските араби,
брегове. Срв. *Васильев*, Византия и араби, II, стр. 74.

все пак по божие благоволение ромейските
пленници се освободили невредими и заедно
с тях се върнали и родителите на Василий,
водейки със себе си обичното дете.

69. Basilii se бори с български атлет

Един ден Антигон, началникът на школите
и син на Кесар Варда, устроил богато уго-
щение и поканил като пръв гост баща си,
кесаря Варда, който дошъл на пира с много
роднини, приятели и близки. С него били
скъпи и много българи, пребиваващи в при-
тели¹, които се случило тогава да пребива-
ват в столицата. На пириеството присъствува-
вал и Теофил, господарят на Василий, защото
и той бил роднина на кесаря. В разгара на
пиемето и на угощението българите, които
водели със себе си някакъв борец, прочут с те-
лесната си сила, започнали да се гордеят с него,
надували се и се хвалели, че никой не може
да се бори с него. Прочее сред угощението
Теофил казал на кесари: „Ако твое превъз-
ходителство желае, има между моите слуги
един, който може да се пребори с този про-
славен българин. Защото за ромейте ще бъде
голям срам, ако той се върне така в Бълга-
рия, без да бъде победен.“ Кесарят приел
предложението му и заповядал да доведат
младежа. Башата на логотет Тома, патриций
Константин, бил много приятелски разполо-
жен към Василий, защото и сам той произ-
хождал от арменски род. Затова, като видял,
че мястото, гдето борците трябва да си
премерят силите, е влажно, и се страхувал
да не се хлъзнат поради влагата, накарал
да посипят пода с пепел и дървени стърго-
тини. След това Василий започнал борбата
с българина. Като някакво малко дете не го
хванал и го стиснал, вдигнал го над масата
така леко и лесно като хватка себе или
като руно вълна и го метнал. Тази случка
попозволява с радост ромейте и със срам
българите. От този ден славата на Василий
започнала да се разнася още повече на сто-
лицата и прочутото му вече име да се носи
от уста на уста.

70. Лев Ститиот воева в Италия

Същата флота се превършила към бре-
говете на Италия и се съединила с тамош-
ните ромейски войски², вемело на коню

пребиваващите във византийския двор пратеници. Вк-
към 880 г. Византийската флота под водителството на
а след като победила, се претвършила към италианските

τοῦ βασιλέως πρωτοστράτηγος καὶ Λέων παρσίβος ὁ Θεσσαλὸν καὶ Μικαδόταν ἀρχηγέτης, οὗ ἀπὸ Στυλίου ἐκίλευ, ἀπέκταντο ἔργα κέραιατο τὸν τε γὰρ ἐξ Ἀφρικῆς πάλιν ἐξελεύσασθαι εὐχόμενος ἐν τῇ νήσῳ ταῖς Στήλαις σφραγίσσας καταπολιέμα. καὶ ἴπῳ τῶν Ἀγαθηῶν κωιχόμενα φρούρα ἐν τε Καλαβρία καὶ Λαυροβασίῃ πάλιν ὄλεον τῆς μαυροβασίης χάρις ἠλευθέρωσι καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἕξουσίᾳ ἐπισταύσαντο καὶ ὁ μὲν Νέστω καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ Ῥωμαϊκὸς στόλος τοιοῦτον ἡρωϊκὸν ἠρωϊκῶσεν ἐκ φρεσῶν, καὶ μετὰ πολλῶν λατρῶν καὶ τορμηκῶν ἐπετόσων ἐπισημῶς πρὸς τὸ βασιλεῖα ὅτι δὲ κατὰ Λαυροβασίαν περὶ τὴν δεκάμησιν ὡς ἀπὸ τῆς βάρβαρος διέφυγον ἔφερον, ἀλλ' ἔργα μὲν ἠνδρῶν καὶ λαμπρῶ διατάξασθαι, ἐξ ἕτους δὲ καὶ ἡλιουσιος : καὶ ἐπὶ τὸν σφραγίσσας ἐπὶ ἠνδρῶν διαλοχῶσαι σφίρη τῶν μετὰ σφραγίσσας τοῦ γὰρ Λέωνος καὶ τὴν διατεχθέντος πρὸς τὴν Προκόπιον, καὶ πρὸ τοῦ διαλασθῆναι συμβολῆς γενομένης πρὸς τοὺς ἐχθρούς, σφίρη τὸν μὲν ἀπὸ Στυλίου μετὰ τῶν Θεσσαλῶν καὶ Μικαδότων κατὰ τὸ διεξὶν μέγας ἀναστρέψασθαι κραιπνῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ πολλὴν ὄλεον ἐγγράψασθαι τῶν Σαρακηνῶν, κατὰ Πάαντον δὲ τὸν Προκόπιον ἐπισημῶσεν μετὰ τῶν Σιλλαιῶν καὶ ἡνωσῶν ἐπὶ τῶν ἡνωσῶν κίχουσαν πρὸς πρῶτον δὲ πρὸς τοῦ στρατηγῶν βοηθείας τῷ ποταμῶν διὰ τὴν προσηρημένῃν ἀπονομίαν, ἐπέκταν πρὸς ἡνωσῶν τὸ κατὰ τὸν Προκόπιον σφραγίσσας, τὸ Τύριον κείοντα ἐκ τῶν τῶν Ἀγαθηῶν κατεγόντες ἐπιστάσαντες καὶ πάντα τὸν ἐν αὐτῷ λαὸν ἠνδρῶσασθαι, ἐξ ὧν τὸ τε στρατοποικῶν φελέσθαι ἀποστρέψασθαι καὶ τῷ βασιλεῖ προσήγαγε ἰάφρα. ἀλλ' οὐκ ἐπέκταν ἐν τοῖσι τῶν βασιλέων, ἀλλὰ μετὰ τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Προκόπιου σφραγίσσας τῆς τε ἀφῆς τῶν παρελθόντων ἐξέσπασε πρὸς τὸ Κοσίαν, ἐνθα τὴν οὐρανὸν εἶχε, παρέλασε. Βασιλεῖ δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐπιστάσαντων ἀπὸ τῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξαστρεψασμένων ἀπὸ τῆς γρηγορῆς καθορισθείσης ἐποστρέψασθαι πρὸς αὐτοῦ, μετέστη. τούτω Πέδω καὶ Δαβὶδ οἱ παῖδες ἀπὸ τῶν μὲν Βασιλέων ἀναμῶν, φελέσθαι δὲ τὴν ἐκ βασιλέων ἀφῆν διὰ τὸ ἰδύσθαι, ἀναμῶν καὶ τῶν ὄσων πατέρα. ἡνωσῶν πρὸς Σιλλαιῶν οὐκ ἐπὶ μεθόσων ὁ βασιλεὺς ἀποστρέψασθαι τὸν τῆς ἡνωσῶν ἀφῆν μετὰ καὶ τῶν σφραγίσσας, ἐπισημῶσεν καταστρέψασθαι καὶ καταστρέψασθαι ἀπὸ τῶν ἐπιστάσαντων καταστρέψασθαι αὐτοὺς ἐκ Κοσίου

стоени Прокопий, претовестниарий на императора, и патриций Лъв, военачалник на тракийците и на македонците, когото наричали Стилий¹. Там флотата извършила дела, достойни за похвала. Защото на о-в Стيلة тя победила флотата, която дошла повторно от Африка². Освободила от варварски ръце почти всички крепости в Калабрия и Лангобардия, завладени от агаряните, и ги върнала под римейска власт. Назар заедно с римейската флота, която го придружавала, получил с божия помощ много трофеи и се върнал в столицата с голяма плячка и много победни венци. А пехотните войски в Лангобардия не избягнали съвсем от завистливата съдба, но след като извършили храбри и оплестящи подвизи, сред боя избухнала вражда и съперничество и загинал твърде големият стратег. Защото между Лъв и Прокопий избухнал викакъв спор и преди да се помирят, се завързал бои с неприятелите. Стилий, който се бил в десния фланг заедно с тракийците и македонците, взел надмощие над неприятелите и избил много сарацини. Но Прокопий, който държал другия фланг със славяните и западните войски, бил притиснат от противника. Понеже поради гореказаната разпра стратегът не му транил помощ когато се нуждаел, отрялът му ударил на бегство и самият той наднал в бои, след като се борил героически. Лъв пък искал да извърши още нещо славно и да заличи нещастното, произлязло от спора. Той взел своята войска, както и спасилите се от разгрома Прокопиеви войници и презел с обсада крепостта Тарает³, която била още в ръцете на агаряните. Той хванал в плен цялата войска, намираща се в нея. Това богато възнаградило войниците и донесло плячка на императора, но не го омилостивило. Той, като разбрал причината за погиването на Прокопий, отнел длъжността на Лъв и го напратил на заточение в Котиеон⁴, където той живеел. А Баян, началникът на конюшните на Лъв, и ежков други бивши негови служители го обвинили с писмо в обни на царското величие. Като научили това, синовете му Варда и Давид убил Баян. Но тъй като се страхували от гнева на императора поради дръзката си постъпка, те влезли и баща си и тръгнали да бягат към Сирия. Щом научил това, императорът изпратил началника на хетерията с няколко войници, като им заповядал да избързат и да ги заловят. Те успели да ги настигнат в Кападокия, когато се

¹ Другаде този византийски военачалник е наречен Ἀλοσάλλης. Срв. Василев, Византия и араби, II, стр. 76. ² Там флота била арабска. ³ дн. Таренто. ⁴ В Мала Азия.

δοξία σπένδους τῆν ἐπὶ Σιρίαν ποίνοντας μέλλοντες δὲ κοιλῆσαι τούτους προσωτέρω χωρεῖν εἶρον ἀνθισταμένους. καὶ εὐοπλίως ἐπιπέμψας οἱ αὐτὸν δύο παῖδες αὐτοῦ μαχόμενα λίανιστην, αὐτὸς δὲ ὑψηλῶς λιγυθῆς ἤρθη πρὸς βασιλεὺς καὶ τοῖς νόμοις ἐξεδόθη. κατεληφθέντος οὖν ἐξουσίῃ τῶν ἐν τῶν ἀθηναίων, ἀρηρέθη δὲ καὶ τῆν μίαν τῶν γενοῶν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐν Μεσημβρία ἰδιώτικος περιήραστο. (pp. 231₈—233₇)

71. *Milites Throces in Langobardiam mittuntur*

Ἀποστέλλεται δὲ Στέφανος ὁ τῆν πρωτοκρονον Μουσειανὸς ὁ Καπαδοκίης, μετὰ τε Θρακῶν καὶ Μακεδόνων καὶ Καπαδοκίων ἐκκλητικῶν, στρατηγὸς Λογγοβαρδίας. (p. 236₄₋₅)

72. *Basilius I Pulgeros in fide confirmat*

Καὶ τὸ τῶν Βουλγάρων δὲ γένος ἀπειραγὸς ἄνθρωπος θεοῦ ἔφευγον μαχεσθῶν ἀποσταλῆ ἐδιδόθη καὶ ἰσχυρῶν διειρητικῶν ἐξουσίαν πρὸς τῆν πίστην. (p. 242₄₋₅)

73. *Symeon pacem cum Romanis suscipit et in Thraciam irradit*

Τῆν δ' ἐπιόντι ἐπὶ Στέφανος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς καὶ πατριάρχης ἀπέειπε τῆν ζωὴν καὶ παρεχρησάθη Ἀντόνιος ἄνθρωπος πατριάρχης, ὁ ἐπὶ Ἰσαυρίαν Κωνσταντῖνος. καὶ κατὰ μὲν πρὸς τὴν πλὴν ἐγένετο εἰρῆς, Σιμεὼν δ' ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὸς πρὸς Τουλωνίους ἀποπέδως διελέσθησθε σκεπτόμενος πρὸς αὐτοὺς εἶχε κενάειν. δοθεὶς ἦν εἰρησῶχος τῷ βασιλευσάτορι Μουσαῶς καλεσμένος. εἶτος συμπελυθησθὲς ἀνδράσιν ἑμποροῦσι καὶ εὐλογοῦσιν, φιλώμενοι; κηδοῦσιν αὐτοῖς, τῆ πρὸς τῶν Ζαουλιτῶν γενομένης παροχής τὸς ἐν Βουλγαρίας εὐαγγελιστῶν προσηλαίως ἄς τῆν πίστην εὐθέως μετέστησεν ἄς Θεσσαλονίκην, καὶ τοῖς ἠρημύτοις ἐρωσάτο, κατέστησεν ἰσοῦς ἀνδράσιν, οὐκ αὐτοῖς κατέστησεν τοῖς τὸς προσηλαίως μεύοντας ἑνωσάτο, μετὰ ἡσυχαστῶν τελευτήσασθε. τῶν δ' Βουλγάρων ἀναγγελλόμενοι πάντα τῶν Συμίων, καὶ τοῦτου ὄψετο τῶν βασιλέων παροχήςσασθε, ἐπὶ τῆ πρὸς τῶν Ζαουλιτῶν ἀναγγελλόμενοι κατέστησεν πάντα ἄς ἰσχυρῶν ἠρῶσασθε καὶ οὐδέως ἤδεισασθε ἐπιστολής, μετὰ δὲ Σιμεὼν, καὶ ἄλλοις,

мъчили да минат в Сирия. [Воинците] искали да им попречат да продължат, но срещнали съпротива. Заяввало се сражение, в което паднали двамата синове на Лев, а самият той бил хванат в плен. После бил заведен при императора и предаден на съд. След като бил осъден, извадили му единото око и му отрязали едната ръка. А после го заточили в Месемврия, където оставал до дълбока старост.

71. *Војски от Тракия в Лангобардия*

Стефан, по прякор Максений, кападокиец, бил изпратен за стратег на Лангобардия с стрели от тракийци, македонци и кападокийци.

72. *Василий I укрепва българите във вярата*

Василий утвърдил във вярата новопокръстения български род, като му изпратил благочестиви монаси и добродетелни свещеници¹.

73. *Симеон нарушава мир с византийците и навлиза в Тракия*

На следната година умрял патриарх Стефан², братът на императора³, и на негово място бил ръкоположен Антоний, по прякор Каплица. Това се било пожеланието в столицата, когато князът на българите Симеон, старейшина се да наруши договора с ромейците, намерил следния предлог. Василосаторът имал един слуга евнух на име Музик. Той се бил сприятелил с търговци и сребролюбци и като искал те да се обогатят, възползувал се от влиянието си пред Зауца и веднага преместил в Солун пазара на вясняните в столицата стоки от България. А за митничари назначил там съвременните търговци, които се държели зле с българите търговци, като им налагали тежки мита. Българите съобщили това на Симеон, а той го известил на императора. Но понеже императорът, заслепен от благоразположението си към Зауца, сметнал всичко за правни приказки и не обърнал никакво внимание, Симеон се разярил, а и без това, както казахме, той търсел

¹ *Theophanes Continuatus*, p. 847₇₋₈, разказва подoben, че били изпратени джуджета също на българската църква, както и много свещеници, които уверили християнството в България. Тези събития са ставали след събора в Цариград в 870 г. Срв. *Zlatarski*, *История*, I, 2, стр. 260 и сл. *Ив. Снегаров*, *Неизвестен досега препис от разказа "Чудото на св. Георги с българина"*, *ИМЕН*, III—IV, 1958, стр. 295—296, доказва, че първият български архиепископ се е казвал Стефан, а не Исидор. ² Патриарх Стефан I бил третият син на Василия I. ³ Лев VI философ (886—893). За събитията, предадени в този опус, срв. тук стр. 138, *Продължателят на Георги Мошат*, опус 6.

1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100
1101
1102
1103
1104
1105
1106
1107
1108
1109
1110
1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200
1201
1202
1203
1204
1205
1206
1207
1208
1209
1210
1211
1212
1213
1214
1215
1216
1217
1218
1219
1220
1221
1222
1223
1224
1225
1226
1227
1228
1229
1230
1231
1232
1233
1234
1235
1236
1237
1238
1239
1240
1241
1242
1243
1244
1245
1246
1247
1248
1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302
1303
1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314
1315
1316
1317
1318
1319
1320
1321
1322
1323
1324
1325
1326
1327
1328
1329
1330
1331
1332
1333
1334
1335
1336
1337
1338
1339
1340
1341
1342
1343
1344
1345
1346
1347
1348
1349
1350
1351
1352
1353
1354
1355
1356
1357
1358
1359
1360
1361
1362
1363
1364
1365
1366
1367
1368
1369
1370
1371
1372
1373
1374
1375
1376
1377
1378
1379
1380
1381
1382
1383
1384
1385
1386
1387
1388
1389
1390
1391
1392
1393
1394
1395
1396
1397
1398
1399
1400
1401
1402
1403
1404
1405
1406
1407
1408
1409
1410
1411
1412
1413
1414
1415
1416
1417
1418
1419
1420
1421
1422
1423
1424
1425
1426
1427
1428
1429
1430
1431
1432
1433
1434
1435
1436
1437
1438
1439
1440
1441
1442
1443
1444
1445
1446
1447
1448
1449
1450
1451
1452
1453
1454
1455
1456
1457
1458
1459
1460
1461
1462
1463
1464
1465
1466
1467
1468
1469
1470
1471
1472
1473
1474
1475
1476
1477
1478
1479
1480
1481
1482
1483
1484
1485
1486
1487
1488
1489
1490
1491
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510
1511
1512
1513
1514
1515
1516
1517
1518
1519
1520
1521
1522
1523
1524
1525
1526
1527
1528
1529
1530
1531
1532
1533
1534
1535
1536
1537
1538
1539
1540
1541
1542
1543
1544
1545
1546
1547
1548
1549
1550
1551
1552
1553
1554
1555
1556
1557
1558
1559
1560
1561
1562
1563
1564
1565
1566
1567
1568
1569
1570
1571
1572
1573
1574
1575
1576
1577
1578
1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591
1592
1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235
2236
2237
2238
2239
2240
2241
2242
2243
2244
2245
2246
2247
2248
2249
2250
2251
2252
2253
2254
2255
2256
2257
2258
2259
2260
2261
2262
2263
2264
2265
2266
2267
2268
2269
2270
2271
2272
2273
2274
2275
2276
2277
2278
2279
2280
2281
2282
2283
2284
2285
2286
2287
2288
2289
2290
2291
2292
2293
2294
2295
2296
2297
2298
2299
2300
2301
2302
2303
2304
2305
2306
2307
2308
2309
2310
2311
2312
2313
2314
2315
2316
2317
2318
2319
2320
2321
2322
2323
2324
2325
2326
2327
2328
2329
2330
2331
2332
2333
2334
2335
2336
2337
2338
2339
2340
2341
2342
2343
2344
2345
2346
2347
2348
2349
2350
2351
2352
2353
2354
2355
2356
2357
2358
2359
2360
2361
2362
2363
2364
2365
2366
2367
2368
2369
2370
2371
2372
2373
2374
2375
2376
2377
2378
2379
2380
2381
2382
2383
2384
2385
2386
2387
2388
2389
2390
2391
2392
2393
2394
2395
2396
2397
2398
2399
2400
2401
2402
2403
2404
2405
2406
2407
2408
2409
2410
2411
2412
2413
2414
2415
2416
2417
2418
2419
2420
2421
2422
2423
2424
2425
2426
2427
2428
2429
2430
2431
2432
2433
2434
2435
2436
2437
2438
2439
2440
2441
2442
2443
2444
2445
2446
2447
2448
2449
2450
2451
2452
2453
2454
2455
2456
2457
2458
2459
2460
2461
2462
2463
2464
2465
2466
2467
2468
2469
2470
2471
2472
2473
2474
2475
2476
2477
2478
2479
2480
2481
2482
2483
2484
2485
2486
2487
2488
2489
2490
2491
2492
2493
2494
2495
2496
2497
2498
2499
2500
2501
2502
2503
2504
2505
2506
2507
2508
2509
2510
2511
2512
2513
2514
2515
2516
2517
2518
2519
2520
2521
2522
2523
2524
2525
2526
2527
2528
2529
2530
2531
2532
2533
2534
2535
2536
2537
2538
2539
2540
2541
2542
2543
2544
2545
2546
2547
2548
2549
2550
2551
2552
2553
2554
2555
2556
2557
2558
2559
2560
2561
2562
2563
2564
2565
2566
2567
2568
2569
2570
2571
2572
2573
2574
2575
2576
2577
2578
2579
2580
2581
2582
2583
2584
2585
2586
2587
2588
2589
2590
2591
2592
2593
2594
2595
2596
2597
2598
2599
2600
2601
2602
2603
2604
2605
2606
2607
2608
2609
2610
2611
2612
2613
2614
2615
2616
2617
2618
2619
2620
2621
2622
2623
2624
2625
2626
2627
2628
2629
2630
2631
2632
2633
2634
2635
2636
2637
2638
2639
2640
2641
2642
2643
2644
2645
2646
2647
2648
2649
2650
2651
2652
2653
2654
2655
2656
26

ὅς εἴπειτα, πρόβραρον ἐπαρόμενον ζῆλον, εἴρει κατὰ Ῥωμαίων τὴ ὄψια ὑπέσθη ἀκούσιος ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ἐνθουσιάζεσθαι, καὶ Πρωτοκρίτων τὸν Κουρτίτην τὴν τοῦ στρατηλάτου μετόπισθε λατονοχίαν λατὸ πολλῶν καὶ ὄρχασι καθολικός, δοθεὶς τε ἐσθῆρ καὶ Κορυμβίων τὸν Ἀρμένιον, ἐκατέωσα κατὰ τοῦ Συμεῶν. συναρπαστικῶν δ' ἐν Μικασίᾳ τῶν στρατευόμενων ἤπειδ' ἔπειτα Ῥωμαίων, καὶ κατασφάσσονται αὐτὸς τε ὁ Κουρτίτης καὶ ὁ Κορυμβίος Ἀρμένιος καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶν κατοικηθέντων ἀπὸ τῆς Συρίας τοῦ βασιλέως τοῦ Συμεῶν ἐπιπερόντος εἰς εἶπος. καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐπεπερομένης πρὸς ἀλαστότην Ῥωμαίων, τῷ τῶν ὄψεων δὲ πάθει καὶ τῷ προσσημασίῳ τοῦ Συμεῶν περιελθὺς γενόμενος ὁ βασιλεὺς Νοστήριον παρθένον τὸν τῆν ἐκαστομένη Σκληρὸν δὲ τοῦ Ἰουλιανὸς πρὸς Τούρκους τοὺς Ὀβγγρῶν κατοικημένους ἀπέστειλεν, ἵνα ἢ παραυσαθῆναι τὸν ποταμὸν καὶ τὴν Βουλγαρίαν τὸν ἐνταῦθα γρόσιον λιμνησάθαι, ὃ δὲ τοῖς Τούρκοις σημάξιος καὶ πρὸς τὸν Βουλγαρίαν εἰσελθὺς κενεὶν, ἐπαρῶν τε λαθῆναι, εἰς βασιλεὺς ἤπειδ' ἔπειτα, ἀλλὰ οὐ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης ἐργάσθη Βουλγαρίαν πολέμειν. διὰ μὲν οὖν θύλακους Εὐνοσίχοιο ἐπέβηται τὸν ποταμὸν καὶ ὄρησιν, διὰ δὲ γῆς τὸν ποταμὸν Νυσογίον τὸν Φοκάδην, παραβόμους αὐτὸν μετὰ τὸν Ἀνδρόνικον θάνατον δομεικῶν τῶν σχολῶν, ὡς ἀπὸ Βουλγαρίας ἀρκαμέντων ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν εἰρήνην πύργων τῶν ἰσχυροτάτων Κοκκωπιπύτων ἐπέβηται πρὸς Συμεῶν ὃ ὅστις κατοικῶν ἐπὶ τῆν ἐν φρονεῖ, δολίως πρὸς αὐτὸν ἀρκαμένους νομίσιος, ὄρχολομένους δὲ περὶ τὸ στρατόμαχον καὶ περὶ τὸν Φοκάδην τοῦ Συμεῶν, ὃ Τούρκοι περιουθέντες τὸν ποταμὸν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐβήσαντο, ὅπερ ὡς ἠγγέθη τῷ Συμεῶν, τὸν Φοκάδην ἄρκα μετὰ τὸν Τούρκοιο ἐπέβηται. γληφίμενοι δὲ καὶ αὐτὰ σημαξίοντα Βουλγαρίαν, περιουθέντες τὸν Ἰουλιανὸν πρὸς ἀπέβηται καὶ νικῶν κατὰ κράτος, νόμις τοῦ Συμεῶν ἐν ἰσοστάθῃ σιδήρεος, ἢ καὶ Ἀφῶτα καλῆται, κηρύσσων οὖν ὁ Τούρκοιο ἡφῶται εἰς βασιλεὺς τοὺς κατοικηθέντες ἐπ' αὐτὸν ἀρχαμένους ὄρησιν πρὸς ὃ καὶ καταπέβηται τοὺς πολίτας ἐκατέωσα εἰς τὴν τούτων ἐξοχήν, θανατοῖς τὸν ὁ Συμεῶν διὰ τοῦ ὄρησιν ἐδοκίμασε τὸν βασιλεὺς ἔπειτα περὶ τῆς εἰρήνης πρὸς ἡν ἐπέβηται ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν Χριστοφύτων Μέντα ἐπὶ τῷ ποιῶσθαι ἐπαπέβηται τὸς ἀποδῶν, καὶ ὁ δομεικῶν τῶν σχολῶν ὁ Φοκάς καὶ ὁ ὄρησιν ἐπεβήται μετὰ τοῦ ἰουλιανὸς ἐπέβηται. ὁ δὲ Συμεῶν ἀπεβήται πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστοφύτων Μέντα ἐν εἰρήνῃ κατέβη, μηδὲ λόγον αὐτὸν ἀκούσιος, ἐκατέωσα δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν τῶν Τούρκοιο μὴ δυναθέντος τοῦ βασιλέως διὰ τὸ ἀρκαμένους τε καὶ ἀρκαμένους

благовиден предлог и влигат оръжие срещу ромеите. Като чул това, императорът също така се въоръжил; той поверил голяма войска и архонти на Прокопий Криникт, който изпълнявал службата стратилат, дал му и Куртикий Ариснеда и го изпратил срещу Симеон. Бойските се сълъскали в македония; били победени ромеите, а самият Криникт и Куртикий Арменецът, както и мнозина други паднали убити. На плевените пък от императорската хетерия Симеон отрязал кововете, а тях самите изпратил в столицата за срам на ромеите. Навътречно опечален от това голямо страдание и унижение, което Симеон му нанесъл, императорът пратил патриция Никита, с презиме Склир, по Истър при турките, наречени унтри, за да ги склонят да преминат реката и да опустошат, както могат, България. Никита влязъл във връзка с турките и като ги убедил да влигат оръжие срещу българите, взел заложници и се върнал при императора. Но и сам императорът решил да започне война срещу българите по суша и по море. По море той изпратил патриция и друнгари Евстатий, а по суша — патриция Никифор Фока, когато след смъртта на Андрей¹ бил иззначил за доместик на школите. Когато те стигнали до България, императорът, който все още държал за мира, изпратил квестора Константина при Симеон. Но той го задържал и хвърлил в тъмница, понеже помислил, че е дошъл при него, за да го измами. Докато Симеон бил зает с войската на Фока, турките преминали реката и опустошили цяла България. Щом съобщили това на Симеон, той оставил Фока и се отправил срещу турките. А понеже и те самите искали да влязат в бой с българите, преминали Истър, нападнали ги и ги разбили вангълно, та Симеон едва се спасил в Доростол, наречен също и Дристра. След победата турките поискали императорът да откупи заловените от тях плевници. Той се съгласил на това и изпратил граждани от столицата, за да ги откупят. Словец Симеон помолил чрез друнгари Евстатий императора за мир. Императорът склонил на това и изпратил Лъв Хирсофакт, за да сключи договора за мир. А доместикът на школите Фока, както и друнгариет волучили заповед да се върнат с войската. Симеон пък задържал в затвор дошлия при него Лъв Хирсофакт, без да го удостои нито с дума. Със съвлия войска той тръгнал на поход срещу турките и понеже императорът, за когото този поход бил неочакван и ненадесен, не можал да им прати

¹ Той ет иже де от български променход. Срв. *Ha. Duhovos*: ИИИИ, VII, 1957, стр. 252.

γίτην ἐθέβαιν ἄντικτα καὶ ταραχήν. Ἐπειὸν γὰρ τῶν προποσηφάτων τὴν ναυαγίαν ἐγγεραίως δέονον κατὰ τοῦ Τριπολίτου ἀναισιμῶν ἦν Ἄρθρον διεκτιθῶν καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Στροφιῶλον προσεμίγη, εἴτα παύσαι ἀπὸς Ἰμβρον. Σαμοθράκιον δὲ διαβῆς κατέλαθε πῶς πολεμίως καταλοπόντος ἐν ἑσπέρῳ, πλὴν πλῆθει τε καὶ προθυμίᾳ ἐπιπέζοντος αὐτοῦς ἰδὼν οὐδὲ πληρώσεια τοῦτος ἐπέδωκεν, ὃ δὲ Τριπολίτης ἀποθέσπιος γεροντός καὶ κατὰ ἑσπεριότητα γενόμενος κίβητ' ἐπολιόρητος, κατασχεθέντος καὶ Δέσποτος τοῦ στρατηγῶν ἐν αὐτῇ, ᾧ Χατζιλίκιος τὸ ἐπώνυμον ἐγένετο δὲ πρὸς ἀμύτων πολλῶν καὶ αἰχμαλωσίᾳ. Ῥοδόσιος δὲ πρὸς νομβικονλίσιος κατὰ τὴν χεῖρ' ἐν Σικελίᾳ περιφθῆς μετὰ χροῖον λατῶν ἐκείνῳ, νέον περιπέδον ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰσῆλθεν ἐν' ὃ ἐκαυελίας ἀειδίνα. ἄνευ κατασχῶν ὁ Τριπολίτης καὶ πολλὰ βραυτίσιος διὰ τὸ χροῖον ἀπέκασετ' ἰσθῆν ἔχων ἰσχυροζόμενος τοῦτο γὰρ ἔειπε καταλατῶν ἐν τῇ ἑσπέρῳ, ἔπει Συμεὼν ἀσπράτης διειχόμενος ἀντίκειτο, καὶ τοῦ Τριπολίτου βουληθέντες κατασχεῖν τὴν πόλιν, ὁ Συμεὼν λαβεῖν αὐτὸν χροῖον ἐμήσασε καὶ τῆς κατασκευῆς ἀποσχέσθαι, ἢ καὶ γέρονε, καὶ λαβῆν τὸ χροῖον ὁ Τριπολίτης ἐπαύσησεν, ἐποδεξάμενος δὲ τὸν Συμεὼν τοῦ ἔργου ὁ βασιλεὺς παρήσαν καὶ προποσηφάτων τῶντων τεύματα. (II, pp. 251₁₇—263.)

76. Alexander imperator Gabrielopolum
Basiltzenque largitionibus ditat

*Ωσιμῶς καὶ Γαβριολόπουλον καὶ Βασιλίζην, οὐμπαιότατος αὐτῶν ὄντας ἀπὸ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἀναισιμῶν παρέχουσι κατανοήσας καὶ θεοδότης, πλείστοις τε χρήμασι περιήλθε καὶ εἰς πατρικῶν τιμῶν ἀνεβίβασεν. Ἡράκλειο δὲ, ὃς ἦεν οὐ, εἰ μὴ θεὸς εἴσεχε, τὸν Βασιλίζην εἰς τὸν βασιλικῶν θρόνον ἀναγαγεῖν καὶ Κωνσταντῖνον εἰσελίσει τὸν οὐκείον ἀνεγίθην. (II, pp. 275₂₂—276.)

77. Alexander imperator Symeonis legatos
contumeliose dimittit

Τῶν Βουλζῶων δὲ ἄρχοντας Συμεὼν πρόβατος πεπερημένος τοὺς παρομένους εἰ τὴν εἰρήνην ἀσάροζοιο καὶ τῶν φιλότων πρὸς αὐτὸν ἐπὸς ὁ προβασιλευσάδης ἀδείξας αὐτοῦ, τοῦ μὲν πρὸς εἰς ἀίμωσις ἐξέλασεν, ἀσάροζοιο καὶ ἀλαζῶνας λέγοντες καὶ φρονηματικῶν ἐκείνων καὶ ἀλείων χροῖον.

ствие и изпаднал в смут. Прочее той поверил флотата на протоасекрита¹ Химерий и го изпратил срещу Триполит, който, отминавайки покрай Абидос и Егейско море, хвърлил котва в Стровил², а след това спрял при Имѳрос³. Отминавал Самотраки и настигнал враговете, чиито кораби били спрели в Тасос. Като видял обаче, че по численост и бързина те надминават [неговите], той не поспял дори да се приближи до тях. Триполит пък, като се оттеглил, стигнал при Солун и го обсадил, като заловил и стратега, който бил в него, [на име] Лъв, а по прикор Хациликай. Настанало голямо проливане на кръв и зуробане. Един кубикюларий⁴ Родофид, изпратен по някаква работа в Сицилия със сто ливра злато, понеже се разболал, спрял в Солун, за да се лекува. Триполит го заловил и като го изгезавал много заради златото, умъртвил го, понеже той твърдял, че няма нищо. И наистина той случайно бил оставил по пътя златото и вскрятъз Симеон, като микал [оттам], го прибрал. Понеже Триполит искал да разруши града, Симеон му казал да вземе златото и да се откаже от разрушаването. Така и станало: вземайки златото, Триполит си заминал. Императорът одобрил това дело на Симеон и го почел с достойнство патриций и протоасекрит.

76. Александр благотелствуюа
Гаврилопул и Василица

Също така Александър преситил с извънредно много богатства и издигнал в патрицианско достойнство и Гаврилопул и Василица⁵, които били негови другари в забавленията му, преди той да получи императорската власт, и съобщници и слути в необузданите му деяния. А възнамерявал, както разправят, ако бог не го беше възпрял, да издигне Василица до императорския престол и да скопи своя братанец Константин.

77. Александр позорно отпраца
Симеонските пратеници

Българският княз Симеон проводил пратеници [при Александър], които да разберат дали ще приеме мира и дали и той ще запази към него почит, както царувалият преди това негов брат⁶. Но той отпрадил пратениците позорно, без да ги замече, като отпра-

¹ Протоасекритът бил началник на императорската канцелария. Вж. *Brehtier*, *Les Institutions*, pp. 145, 147. ² Този град се намирал в югозападната част на Мала Азия, в Иверийската тема. ³ Един от Осерманските острови в Егейско море. ⁴ Кубикюларий бил едно от висшите на императора. Вж. *Brehtier*, *Les Institutions*, p. 128 et passim. ⁵ Както личи например от текста Продължителя на Георги Момах, тук стр. 140, глава 7, тези цареворци (вж. също Василица) били славяни. ⁶ Т. е. Лъв VI.

μνος καὶ Συμεὼν, ἐν ταύταις καταλήγειν τοῦτον αἰώνιος ἐπισκοπεύων δὲ τῶν χερσέων πρὸς τὸν Συμεὼν, μὴ ἐνεργῶν οὔτως μετῴως τὰς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ θήκῃ καὶ τὰ ἐργάματα καὶ ὡς ἀπαίσις, ἔλασε τὴν πόλιν καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἔκρινεν ἅλα κρεῖν. Ἀλέξανδρος δὲ τῇ ε' τοῦ Ἰουνίου μηνὸς λαοσάμενος καὶ ἀρωσῆος καὶ ἀνωθείε μετὰ τοῖς ἕκκοις καθήλυθε σφαιρέων. πόνον δὲ γεννηθέντος ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τῶν βρομαίων ἀληθείας καὶ τῆς μίθης ἀνελθῶν ἐν τῷ πάλαιῳ, αἰματος οὐδὲν πολλοῦ ἐκ τῶν βυθῶν : ἀ τῶν αἰθέρων ζήνιος, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐτελεύτησεν, ἐκασθῶτος κατὰ τῶν τῶν πασιδέρην Νικόλοισι, τὸν μάλιστα Στεφάνου, τὸν μαγιστρὸν Ἰωάννην τὸν Ἐλευθέρου, Ἰωάννην τὸν Ζακύνθου, τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Γαβριηλομανίον, τὴν βυσιλέτα παρὰ τοῖς Κομοτασίῳ τῷ Ἐκέρῳ ἀνεγέρ. ἀποδοτῶν δὲ ἐκείθι μετὰ καὶ παρὶς αἰεὶ Βασιλείου. (pp. 277, — 278.)

78. Symeon in Thraciam irruit et usque ad Constantinopolim venit

Ἀλλὰ τοῦτον κατὰ τὴν πόλιν πεπονημένον, Συμεὼν ὁ Βουλγαρίας ἄρχων μετὰ βασιλεὺς δυνάμεις εἰσβολὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐποιήσατο, καὶ τὴν βασιλίδα ἠθάειος χέρουα περιέβαλεν ἀπὸ τῆς Βλαχερσῶν καὶ μέχρι τῆς λεγομένης χρυσῆς πόρτης, καὶ μετῴως ἦν ταῖς ἡμέραις ἑξήκοντα τὴν πόλιν καὶ ἀναρῶν δὲ τὴν ἀρχαῖον τῶν τεχνῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν τετρακλιμακόντων καὶ τὴν τῶν πετοβέλων καὶ τοξοβέλων ἀργύριον δαπέδου, ἀγέμενος τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ Ἐβδόμῳ ἐπίσχεψεν, εἰσπρῶς ἀποδοῦς ἑξακοσμίαις. τῶν δ' ἐπιστάτων ἀρμυριστοτο δεδαμένον τὸν λόγον, παροῦσιν δὲ Συμεὼν τὸν βασιλῆα ἠθάειου ἠμύλοισι ἀπὸ πόρτης : οὐ παρρησιασθέντος καὶ λόγον κτηθέντος πολλῶν, ὁ πατριάρχης ἦμα τοῖς λοιπαῖς ἐπισκοποῖς ἀναλαβόντες τὸν βασιλῆα ἐν τῷ πάλαιῳ ἦλθον τὸν Βλαχερσῶν, καὶ ἠμύλοισι δόντες ἀγρολόγους ἐκίχησαν τὸν Συμεὼν ἐν τῷ πάλαιῳ, καὶ ἀντιστάθῃ τῷ βασιλεῖ, τοῦ Συμεὼν ἐπιστάτωνος τῷ πατριάρχῃ τὴν κρολίον καὶ τὴν χρυσὴν δεξαμένην καὶ αὐτοῦ, ἐπιβήτες, ὡς αἰεὶ, τῇ τοῦ βασιλέου κρολίῳ ἀπὸ σφαιρῶν ἢ ἰδῶν ἐκασθῶσαν. μετὰ δὲ τὴν ἑκασθῶν, ἀσπρῶσαν γενομένην ἀπὸ τῆς εἰρήνης δόρας : β' τε Συμεὼν καὶ οἱ τοῦτον παῖδες ἐκίχησαν ἄς τὴν ἰδίαν ἀγγλίτησαν χέρουα. (II, p. 282₆₋₉₁)

79. Gabrielopulas Basilitzaque aula Constantinopolitana eleiuntur

Τοῦ δὲ βασιλέου Κομοταίνου διὰ πρῶτος ἀνοσμενῶν καὶ τὴν βασιλῆα ἀνωλαομένην μηέρος

вил към Симеон надути, самохвалии и надмевни слова и употребил закани, с които мислел да го уплади. Когато претенциите се върнали при Симеон, той не пожелал леко обидите, дързостите и заплахите на Александър, а нарушил мира и решил да вдигне оръжие срещу ромеите¹. На 6 юни Александър, след като се окъпал, обядвал и напил, легнал да спи и като станал от сън, съвзъл да играе на топка. Но понеже му ставало лошо на стомаха поради неумереното ядене и пиене, качил се в двореца. Той получил силно кръвоизлияние от носа и от срамните части и умрял след един ден. Властта прелан на своя племенник Константин, като му оставил за настояници патриарх Николай, магистър Стефан, магистър Исаия Елада, ректор Исаия, Василица и Гаврилогул. След смъртта си бил погребан при баща си Василий.

78. Симеон нахлува в Тракия и стига до Цариград

Докато ставали тези събития в столицата, Симеон, князят на българите, нападнал ромеите със силна войска и веднага обкръжил престолния град с наскопи от Влахерните до така наречените Златни врата, увлечен от надеждата лесно да го превземе². Но като узнал за здравите му стени, многочислените му защитници и за изобилието от каменометни и стрелометни съоръжения, отказал се от надеждите си, върнал се в Евдомон и поискал да сключи мирен договор. След като настояниците приели твърде охотно това предложение, Симеон прати своя магистър Теодор да уговори мира. Той отвинял и след като преговаряли дълго, патриархът и останалите настояници взели императора, отишли във Влахерския дворец и като дали заложници, въвели Симеон в двореца, където той обядвал с императора. Там Симеон навел главата си пред патриарха, който го благословил и положил, както разправят, на главата на варварина вместо корона собствения си епиритарий. След угощението, понеже не се споразумели относно мира, Симеон и синовете му, почетени с дарове, се върнали в своята страна.

79. Гаврилогул и Василица отстранени от цариградския двор

Понеже император Константин востоянно скърбел в търсел майка си (защото Александър

¹ За тези събития гл. тук стр. 141, Продължителят на Георги Момах, октс 8. ² За събитията гл. тук стр. 141, Продължителят на Георги Момах, октс 9.

(ήδη γὰρ αὐτὴν παύσατο τοῦ παλαίου Ἀλέξανδρος) ἀναβιάζουσι καὶ ἄκουσι πάλιν αὐτὴν. ἀελθοῦσα δὲ καὶ ἐργαστῆς γενομένη τῆς βασιλείας προλαμβάνεται τὸν παρακαταμένον Κωνσταντῖνον καὶ Ἀναστάσιον καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς τῆν ἐκουσίαν Γυργελοῦς, συμβουλευσάντες δὲ καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἰλαδα καθιβεράζουσι τοὺς αἰετοὺς Ἀλεξάνδρον, Ἰωάννην τὸν ζάικωνος, τὸν Γαβριηλοπούλου, τὸν Βασίλειον καὶ τοὺς λοιποὺς. (II, p. 283₁₋₉)

80. *Ioannes Bogas Patzinacos contra Symeonem uulduct*

Ἄγοντες δὲ καὶ φέροντες τοῦ Συμεὸν τὰ Θρακῶα μέρη, καὶ τῆς Αἰγυπτίους φροντιστάσης μετὰ τῶν ἐν τέλει ὄντων ἀπὸ τοῦ πάσαισι τὰς ἐπαρμιὰς, Ἰωάννης ὁ Βογᾶς ἐπέσχετο πατρίως τιμηθεὶς ἀγαγεῖν κατ' αὐτοῦ Πατζινακός, καὶ τυχὸν τῆς αἰχμαλωσίας, δῶρα λαβὼν ἴσκιων εἰς Πατζινακίαν, καὶ σπασίματος καὶ ἄλλων εὐχρηστῶν ἐπέσχετο ἐν τῇ πόλει, συνθηκῶν τῶν Πατζινακῶν τὸν Ἰωάννην περιώσασθαι καὶ Βουλγάρους πολεμεῖν. (II, pp. 283₂₂—284₁)

81. *Symeon Adrianopolim exurgat*

Πολυκοιτώντες δὲ τοῦ Συμεὸν τὴν Ἀδριανούπολιν ἔφ' ἡμέρας ἑκατὸς καὶ μηδὲν ἀέκοντος, Πατζινακίως τις γένος ὄν Ἀρμένιος καὶ εἰς τὸν ἡλιόταν τεταγμένον τῆν πόλιν, χρυσῶν δελεασθεὶς προσέδοκεν αὐτὴν εἰς Συμεὸν, μετ' ἄλλων δὲ ἀπειρήναι παρὰ τῆς Αἰγυπτίους ὁ πατρίως Βασιλεὺς ὁ ἐπ' αὐτὸν κομισθεὶς καὶ Νικητὸς Ἐλαδικός, καὶ χρυσῶν καὶ κρήμασι πλείστοις πάλιν αὐτὸν ἀνακτίσαντο. (II, p. 284₁₀₋₁₈)

82. *De pugna apud Acheloum commissa*

Μη φέρονσα δὲ Ζωὴ ἡ βασίλισ τῶν τοῦ Συμεὸν συνεχεῖς ἐπιδρομὰς, καὶ βουλομένη τῆς ἐπιβίου, δέον ἐγνώσκει μετὰ τῆς συγκλήτου εἶναι σφισσάσθαι τοῖς Σαρακηνοῖς, καὶ πάντα τὸν ἐν τῇ ἐφ' αὐτὴν δουρατοῦντος πρὸς τὴν ἑσπέραν, καὶ ἐνοσθέντων τῶν τε ἐξῶν καὶ τῶν διακῶν σπουδαίων πύλλων συνστήσασθαι κατὰ τὸν Βουλγάρων, καὶ πλείους ἀφαινοῦσι αὐτοῖς, ἔδοξε ταῦτα, καὶ πεμψθεὶς εἰς Συρίαν Ἰωάννης πατριῶς ὁ Ῥοδηκὸς καὶ Μιχαὴλ ὁ Τεσσαρὸς ἐπέδρασαν τοῖς Σαρακηνοῖς, καὶ δὴ τῆς αὐτῶν ἀναλλαγῆτος φροντίδος ἡ βασίλισ, τὴν σιγήν διακομῆν τῆς ζήρας

дър я бил отстранил от двора), те¹, ако и неохотно, я повикали отново. Прочее, когато тя отишла и станала обладателка на властта, взела при себе си параномона Константин и братята Анастасий и Константин, по прикол Говгил. А по съвета и на Йоан Елада те отстранили приближените на Александър, именно ректори Йоан, Гаврилопул, Василица и останалите.

80. *Joan Bogas nastrojwa pelenegime срещу Симеон*

Понеже Симеон опустошавал и опленявал тракийските области, императрицата се съветвала с първенците как да спрат нападенията му². Йоан Богас обеща, че ако бъде почетен със сан патриций, ще завее печенегите срещу него. И след като молбата му била изпълнена, тръгна с дарове към Печенегия. Той сключил договор, взел заложници и се върнал в столицата, след като печенегите се съгласили да преминат Истър и да възват във война с българите.

81. *Симеон превзема Одрин*

След като Симеон обсаждал Адрианопол дълго време и нищо не постигнал, подкупен бил със злато някой си Панкратука, арменец по род и едни от поставените да бранят града, и той му го предал³. Но не след дълго императрицата пратила каниклеит патриций Василий и Никита Еладик, които възврътали града с помощта на злато и много пари.

82. *Сражението при Ахелой*

Императрица Зоя, понеже не понасяла често Симинови нападения и искала да ги прекрати, решила заедно със сената, че трябва да сключи мир със сарацините и да превърли на Запад цялата източна войска, та, като се обединят източните и западните войски, да започне война с българите и съвсем да ги унищожат⁴. Това било решено и в Сирия били изпратени патриций Йоан Родни и Михаил Токсара, които сключили мир със сарацините. Освободена от грижата си по тях, императрицата заповядала да се раздаде установената заплата на войските и

¹ Т. е. приближените на Александър, които по-рано били отстранени императрица Зоя Карбоноисия стр. 142, Продължителът на Георги Момах, откъс 10.
² За събитията пак тук стр. 142, Продължителът на Георги Момах, откъс 11.
³ За събитията пак тук стр. 142, Продължителът на Георги Момах, откъс 12.
⁴ За събитията пак тук стр. 142, Продължителът на Георги Момах, откъс 11.

κελεύουσα γενέσθαι τῶν στρατευμάτων, Λεονί τε μαχίστῳ τῷ Φωκῇ ταῦτα παραδοῦσα, δομestίῳ τῶν σχολῶν κηρύσσουσα, ἑπίσει κατὰ Βουλγάρων ἐπέειπεν ἄθροισθέντων δὲ πάντων τῶν θειότων καὶ τῶν ταγμάτων κατὰ τὴν Δάβρην (πεδίον δὲ ἢ Δάβρην μὲν καὶ πρὸς ἐπιδοχὴν στρατοῦ ἐπιδήθειν) ἀποστολῆς δὲ προσκοπιῶτος τοῦ πολατίου μετὰ τῶν τιμίων ξύλων παρεσκεύασε προσαγγήσαντας πάντας ἐκομίσασθαι συγκαθηύουσαν ἀλλήλοις, καὶ τοῦ θεμοῦ τελευθέντος παστραῖ κατὰ Βουλγάρων ἐξώρησαν, ἦρχον δὲ τοῦ μὲν τάγματις ἐξκομιστῶν Ἰωάννης ὁ Γράμιον, ἀπὸ πολεμικῶς καὶ πολλῶν ἐν μάχῃσι ἀδραγαθίῃσι, καὶ δὲ ἐσπῆν ἄλλων Ὀλβανός ὁ Διακοπῆς, ἀπὸ δαδουμασμένος, καὶ Ῥομανός καὶ Δίον οἱ τοῦ Ἀργυροῦ παῖδες καὶ Βάσιος ὁ Φωκῆς ἐξήματα ταγμάτων ἐξήρχον, ἀπὸν δὲ τοῖσι καὶ Μελίος ὁ μάλιστα μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ ἄλλοι πλείστοι στρατηγῶν τῶν θειότων, παστραῖ δὲ καὶ Κοσταντίνος πατρῷος ὁ Ληῦ ὡς τάχα σύμβουλος Λέοντος τοῦ δομestίῳ τῶν σχολῶν, κατὰ δὲ τὴν ε' τοῦ Ἀυγούστου μηνός τῆς πέμπτης ἡδευαῖνος πολέμου συρραγῆτος Ῥωμαῖος τε καὶ Βουλγάρως πρὸς τῷ Ἀχελῷ φρονεῖο τέλειται κατὰ πρῶτος οἱ Βουλγάρως, καὶ ἐτόνος αὐτῶν ἐγένετο πόλεμος, ἰδρῶν δὲ τοῦ δομestίῳ περιτραπέντος πολλῶ καὶ λιποθυμίσαντος καὶ τοῦ ἑσπῆτος ἀποθέντος ἐπὶ τῷ πηρῷ καὶ τῶν ἰδρῶν ἀκολούτους καὶ ἐπιτῶν ἀποφύγοντος, τὸν δευτέρου ἀποφύγοντος ὁ ἑσπῆτος ταχῶς ἔδει διὰ τοῦ στρατοῦ κενος ἐπιβῆται ἐν οἱ στρατιῶται θεώμενοι γινώσκων ἔσπῆ, καὶ τῶν δομestίῳ περὶν ἐποικιλοῦσας, ὡς φῶβον ἐπίπασα καὶ κατεβλήθησαν ἰς ψυχῆς καὶ τῆς ἀσθενείας ἐσπῆται, ἔσπῆ δὲ καὶ πλείστοι γενέσθαι. Ἐξ ἀποφύγοντων δὲ ταῦτα θεώμενος ὁ Συμεὼν (οὗ γὰρ ἔσπῆ ἀπέντασαν τὴν φρενὴν παρῶμενος) ἐπαρήκε τοῖς Βουλγάρως κατὰ Ῥωμαῖον, οἱ δὲ καὶ πρῶτος, ὡς εἶπομεν, τὰς γνώμης ἀλασθέντες καὶ τεθησῖτες, ὡς καὶ ἀπὸντιδιον ἐπῶντος ἔθεσαντο τοῖς Βουλγάρως, τρέπονται παστραῖ, καὶ γέγονε φρενὴ φρενῶσιν, τῶν μὲν ἐπὶ ἀλλήλων συμπασομένην τῶν δὲ ἐπὶ τῶν ἐπιτῶν ἀποφύγοντων. Λέων δὲ ὁ δομestίῳ ἐν Διοσημῆτις ἀποσῶθη φρενῶν, ἐπεισε δὲ καος ἐν τῶν πῶσων στρατιῶται, ἀλλὰ καὶ στρατηγῶν καὶ ταγματάρχων ἀπὸντιδιον κρείσσους, ἰσπῆ δὲ καὶ Κοσταντίνος ὁ Ληῦ καὶ ὁ τῶν ἐξκομιστῶν ἐξαρχος Ἰωάννης μάλιστα ὁ Γράμιον, ἦν δὲ ἀποστολῆς ὁ πατρῷος Ῥομανός ὁ Λακαπῆς, δραυγῆτος τηνηκαῖο τῶν πλωῖων ἐπὶ, μετὰ παντός τοῦ στόλου παστραῖ τοῖς ἀπὸντιδιον προσαγγήσι καὶ ἐς βοήθειαν κηρύσσου τῷ Λέωντι, διαπερῶσαι δὲ καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Βογῆ ἀπὸντιδιον Παστραῖσι ἐς συμπασοῖν Ῥωμαῖον, διανέμεις δὲ γενομένης μίσων τοῦ Ῥομανοῦ καὶ τοῦ Βογῆ, ἰδρῶντες ἀπὸντιδιον οἱ Παστραῖσι στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους ἐπίπασων ἰς τὰ ἴδια, καὶ γέγονε ἢ ἐξ αὐτῶν βοήθειαν ἀπέντασαι καὶ ἀπέντασαι.

като ги поверила на магистър Лъв Фока, тогава domestik на школите, заповядала му да ги поведе срещу българите. Когато всички теми и отреди били събрани при Дябазис (Дябазис е голяма равнина, удобна да побере войска), изпратен бил с честния кръст дворцовият протопоп, който накарал всички да коленичат и да се закълнат, че ще умрат един за друг. След полагане на клетвата цялата войска се втурнала срещу българите. Йоан Грапсон, който бил войниствен мъж и често се отличавал в битиите със своята храброст, стоял начело на отряда на екскувитите, а Олван Марул, мъж изпитан [в битките] — начело на отряда на иканатите, Роман и Лъв, синовете на Аргир, и Варда Фока предлагали други отреди. Заедно с тях били и магистър Мелия ведно с арменците, както и много други стратези на теми. Придружавал ги и патриций Константин Липс, един вид съветник на Лъв, domestik на школите. На 6 август, 5-и идиакт, се завървало сражение между ромен и българи при крепостта Ахелос. Българите били напълно отблъснати и голям брой от тях били избити. Но когато domestikът, облян от обилна пот и пресмалил, свързва от коня си при един извор, за да омекне потта си и да се освежи, копит случайно скъсала поводите и се втурнал през лагера без ездач. Войниците, като видели познатия им кон, предположили, че domestikът е вагинал. Те изпаднали в страх, духът им паднал и прекъснали преследването, а някои дори побягнали назад. Симеон, шом забелязал от една височина това, отправил българите срещу ромените (защото той не допускал бягството [на своите] да бъде безредно). Ромените, които и преди това, както казахме, били паднали духом и уплашени, като видели сега внезапно настъплението на българите, вкупом обърнали гръб и ударили на страхогно бягство, като едни се изтъпнали помежду си, а други били избивани от противниците. Domestikът Лъв пък се спасил с бягство в Месемврия. Паднали много люде, не само обикновени войници, но и твърде голям брой стратези и тагматарси. Убит бил и Константин Липс и началникът на екскувитите, магистър Йоан Грапсон. А патриций Роман Лакапн, тогава другарий на корабите, бил изпратен с цялата флота със заповед да плува покрай бреговете и да бъде в помощ на Лъв, а също и да прекара печенегите, които били доведени от Богас за съюзници на ромените. Но понеже настанала разпра между Роман и Богас, печенегите, като ги видели да се карат помежду си, се върнали в земите си и помощта им се осуетила.

Ἄλλοι δὲ οὐχ οὕτω φασὶ γενέσθαι τὴν ἐπιπέ-
 ρουσαν, τρέσαν δὲ ἕνεον, τρεφόμενοι γὰρ τῶν
 Φοκῶν τὸν Συμεὼν καὶ δαίμοντος, φήμη τις ἐξαι-
 ρητῆς ἔφθασε πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλουσα ὅς ὁ δουρ-
 γάριος τῶν αἰσίων ἀπεία μετὰ τοῦ στόλου πλο-
 τός, πτωλεγχόμενος τὴν βασιλείαν. ὁ δὲ τῆ ἀκοῆ
 μεταβρονηθεὶς (ταπεινίσθητο γὰρ εἰς ταυτὸν τὸ τῆς
 βασιλείας κρείσσος) καταλείπων τὸ δαίμον ἐπέστρεφεν
 εἰς τὴν παρεμβολὴν ὡς τάχα τὸ ὄν μισητόμενος.
 Λαοφρόντος δὲ λόγος πρὸς τὸν στρατὸν ὅς ὁ δο-
 μέστικος πάσαν, ἀλλῆς ἐπιλοθόντες αἱ λοιποὶ
 ἐποίησαν ἄριστος. οὗτος ἰδὼν δὲ Συμεὼν φηίγοντος
 (ἴσται γὰρ, ὅς εἴρηται, ἐν ἀκόσῳ τῶν τὸ εἶδος
 ἀσπιδῶν τοῦ ἀργύρου) ἐξεχύθη πανουργίᾳ καὶ παλίν-
 τροπον τὴν φεγγὴν ἐποιήσατο. αὐτὸς μὲν δὴ αἰ
 δευτέρως λόγος, εἴτε δὲ οὕτως εἴτε ἑτέως ἢ ἀλη-
 θεῖα ἔχει, ἡμῶς ἐφράσησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὰ
 λεγόμενα ἄνωθεν διαμαρτήθη.

Μετὰ τὴν πρώτην δὲ τῶν βοήθειων ἐκ τοῦ
 πολέμου παραγενομένων, τὰ κατὰ τὸν Ῥωμανὸν
 καὶ τὸν Βογῶν ἐπαύθη, καὶ εἰς κοινὴν κωδὸν
 περὶ τῆς τῶ δουργαγίας τὰ πρόγματα ὡς φησὶν
 καὶ αὐτὸς ἐξετεχθήναι πρὸς τῶν δουρῶν κατα-
 δουρῶσαν αὐτὸν ἐκαταίρηαι τὸς ἄρτας, ὡς ἀμελεῖ
 ἢ μᾶλλον κακοεργεῖ μὴ διαπερῶσαν τοὺς Παν-
 νάσις, αὐτὸν δὲ μὴδὲ τοὺς ἀπὸ τῆς ἑσπέρης δεχόμενον
 ἐποσεγγενησίας, τοῦτο δ' ὄν ἐπεκρίθη, εἰ μὴ Στέφαν-
 ος μάχιμος ὁ τῶν ἐπιπέπων εἰς καὶ Κοσταντίνος
 πατριάρχης ὁ Γογγύλης, πολλὰ θυράμενοι παρὰ τῆ
 δουροίτη, αὐτὸν ἐξερέουσαν. Συμεὼν δὲ ἐπαύθη
 τῆ νύκτι καὶ γαρυῶν, ἄρας ἅπαν αὐτοῦ τὸ στρα-
 τῆμα, κατὰ τῆς ἀπεκρίτης ἐπέστη. Ἐξήθη τὸν
 αὐτὸν ὁ δουρῆτικος Ἀβὴν ὁ Φοκῶν καὶ ὁ ἐπιπέ-
 ορῆς Ἰακόντης καὶ Νικόλαος ὁ Κοσταντίνου τοῦ
 Λούκα υἱός, μετὰ τῶν στρατοῦ τῶν παρε-
 θέτων, εἰς ἀνάτηρον αὐτοῦ, καὶ κατὰ τῶν τῶν
 λεγόμενον Κατασίρτιος ἀπομοίρηαι τῆ Βουλγαρίαν
 εἰς προσημὴν πευρθεῖον οὐπηγῆτες προσημῆ-
 νται κατὰ τῶν τρέσανται ἴσται. ἀκριβοῦς δὲ
 πάλιν ἔτεως ἐπιπέπουσης, ἐφίσταται καὶ τῶν
 βράδιος τε καὶ ἀνδραγαθίαν, καὶ γένετα μάχη κα-
 τὰ καὶ ἐπὶ πολλῶν διαμαρτήσαι γένετα, καὶ τρέσαν-
 ται μὲν αἱ Βουλγαρίαι, ἐπαύθη δὲ Νικόλαος ὁ τοῦ
 Λούκα υἱός, ἡρωϊκῶς ἀναπέθανε καὶ αὐτὸς τῆς
 νύκτι Ῥωμαῖος γενόμενος, καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν
 πόλεμον οὐπηγῆθη γενέσθαι οὕτως. (II, pp. 284₂₁—
 288₁₇)

Други пък казват, че поражението на ро-
 менте не е станало така, а по друг начин.
 Когато Фока обърнал Симеон в бягство и го
 преследвал, внезапно до него стигнал слух,
 че другарият на корабите се бил оттегнал
 с цялата флота, за да завземе царската
 власт. Поразен от този слух като от гръм
 (защото и той сам се домогвал към царската
 власт), [Лъв] изоставил преследването и се
 върнал в лагера, за да разбере какво ста-
 ва. Когато сред войската се разпростра-
 нила мълвата, че доместикът избягал, остава-
 лите войници, забравяйки всяка храброст,
 направили същото. Като ги видял да бягат,
 Симеон (той, както разправят, бил застанал
 на едно удобно място, за да наблюдава из-
 хода на сражението) се спуснал с цялата
 войска и превърнал бягството ѝ в нападение.
 Такова именно е второто обяснение. Но все
 едно дали единият или другият разказ е ве-
 рен, роменте са били обърнати в бягство и
 казаното по-горе е станало.

След поражението оцелелите от войната се
 върнали и това, което се случило между Роман
 и Богас, се разчуло. Положението на другария
 станало толкова опасно, че съдиите произ-
 несли срещу него присъда да му бъдат из-
 вадени очите, заедно от небрежност или по-
 скоро от злоамереност не превел отсам
 печенелите, нито пък после събрал тези, които
 се връщали след поражението. Той щял да
 изтърпи това, ако не го спасили магистър
 Стефан, един от настояниците, и патриций
 Константин Гонгил, които имали голямо влия-
 ние пред императрицата. А Симеон, възтор-
 плив от победата и тържествувал, адигнал ця-
 лата войска и потеглил към столицата. Срещу
 него излезл пак доместикът Лъв Фока, хе-
 териярхът Йоан и Николой, син на Констан-
 тин Дука, с някои случайно събрани вой-
 ници. На така нареченото място Катасирти те
 се срещнали с един отред българи, пратен
 да плякосва, влезли в сражение с него и
 лесно го отблъснали. Но понеже отново връх-
 летяла друга незасегната част, те и срещу
 нея устояли лесно и храбро. Захвърлено се
 ожесточено сражение, което траяло дълго
 време, и българите били отблъснати, обаче
 паднал убит Дуковият син Николой, който се
 сражавал геройски и станал причина за по-
 бедата на роменте. Тези са събитията около
 тази война.

83. *Rendacius ad Bulgaros transfugere tentat. Bulgarorum milites Potium Argyrum interficiunt ad Thermopolin*

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ αὐτῇ χρόνῳ καὶ κατὰ τὸν Ῥεντάσιον, οὗτος ἐξ Ἑλλάδος ὀνηρημένος τὸν ἑαυτοῦ γυνήτορα ἐπιχειροῦσαν ἀνελεῖν, δεδιώς δ' ἑαυτὸς εἰρ' τοῦ υἱοῦ ἀπαλλάξαι, τίσιον ἐπιφύσ' ἔπειτα πρὸς τὸ Βυζάντιον ὡς τάχα τοῦ βασιλέως δεησόμενος ἀνακοπήν γενέσθαι τῆς τοῦ υἱοῦ δουλοδικίας. ὅστις δὲ κατεσχέθη παρὰ τῶν Σαρμαρῶν ἐν τῇ Κρήτῃ, ὃ δὲ ταῦτα οὐδὲ ἐπιχειροῦσαν ἔχων τὸν πατρῶον πλοῦτον, ἀπελθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλαν πόλιν, τῷ υἱῷ περὶ τῆς τῶν πτωχῶν σπουδῆς προσέειπε, καὶ τοῦτο προσκαθήμενος τὴν πατρῴαν κατεσχέσθαι οἴεται. οὐκ ἔλατ'ε τοῦτο τὸν Ῥωμαίων, ἀλλὰ γρη῏ς ἐβουλεύσατο ἐξαγαγεῖν ταῦτα τῆς ἐκκλησίας καὶ παιδεύσαι. ὃ δὲ πληροφοροῦσαν εχθρῶν, βασιλικῶν πλειοπέμων γρημίται ὡς δῆθεν ἐπεμεισθέντα πρὸς τὸν Συμεὼν, ἀποπολιόσαν ἐβουλεύσατο πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ ἑλεγχθεῖς τῆς τε οὐσίας καὶ τῶν δυνάμεων ἀπερῆται.

Ἀδραλίσειον δὲ τοῦ δεμωσιζοῦ τῶν σχολῶν ἀποπαρῶνος ἀποβλήθη Πόθος ὁ Ἀργυρός, καὶ τῶν Βουλγάρων ἔχει τὸν Κατακουσιῶν ἐξελασσῶτον ἔξαισι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ταγματῶν, καὶ καταπαρῶσι κατὰ τῆς λιγυμένης Θεωμάτολιν. ἐπεὶ οὖν δὲ Μιχαὴλ ταγματάρχην τὸν τοῦ πατριάρχου Μωρολίοντος υἱὸν ἐπὶ κατακουσίῳ τῶν Βουλγάρων ἐπέμπευ, ὃ δὲ ἀπροόπιτος καὶ βαρβαρικοῦς ἐπιπέδων ἐπέδρασε, ἐπέπεισε ἄρματα ἦν, ἐπέπεισε πρὸς ἀλλήν, καὶ πολλοὺς τῶν Βουλγάρων ἀνέλεν καὶ τρανέμενος, κωστῶν δὲ κατὰ καὶ αὐτὸς, ἐπατήρην εἰς τὴν βασιλῆα καὶ μετὰ μωρὸν ἐτελέτησε. (II, pp. 297³⁰—298¹⁰.)

84. *Bulgari suburbia Constantinopolitana incendio vastant*

Ἦ δὲ Συμεὼν πάλιν δόγμα βαρεῖον ἐπέμπευ κατὰ Ῥωμαίων, ἔξαιρον ἔχουσαν Χαγῶν ἐκ τῶν πρὸ αὐτῶν μέγα δυναμένων καὶ Μιχαὴλ τῶν ἐπιπέδων τὸν πρῶτον, οἷς ἐπέπεισε καὶ αὐτὸς ὡς τάχα τῆς πόλεως ἐπιστρατεῦσαι, ὡν τῆν ἐπρόδον ἀναμειβὼν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων, καὶ λογισόμενος μή τις ἐπιπέδων τὸν κάλλιπαι τῶν πλησιάζοντων τῇ πόλει παλατίων καὶ ἀσχημάτων συνηπλήσονται, τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην ἕρα Ἀλέξανδρον καὶ Πόθος τοὺς Ἀργυροὺς ἐπέμπευ μετὰ πλείθους κωστῶν ἐκ τῆς βασιλικῆς ἐπιπέδων καὶ τῶν ταγματῶν, οἷς ἐπὶ καὶ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος καὶ δευτέρως τῶν πλείθων ὁ Μωρολίος μετὰ τῶν οἷς αὐτῶν κατὰ ἐξ τῆν εἰ ἐβδομάδα τῶν ηἱρητῶν

83. *Rendacius prae se optat da izbija pri bulgarite. Bulgarски войници убиват Пот Аргир при Термопол*

По същото време станала случката с Рендакий,¹ който произхождал от Елада. Той се опитал да убие баща си. Страхувайки се от безчинствата на сина си, бащата се качил на кораб и бързо заминал за Цариград, за да помоли императора да възпре дързостта на сина му. Но по пътя той бил пленен от критските сарацини. А синът му си присвоил бащиното богатство, отишъл с него в престолния град, приближал в божествения храм на божията премъдрост и като се приютил там, почнал да прахосва бащиното си имане. Но това не останало скрито за Роман, който, щом узнал каква е работата, решил да го изведе от църквата и да го накажат. Като узнал за това, Рендакий намислил да избяга при българите и съзвнил императорско писмо, уж отправено до Симеон, но бил изобличен и лишен от имуществата и зрението си.

След смъртта на Адралест, доместика на школите, на негово място бил назначен Пот Аргир. Когато българите стигнали до Катамурти, излязъл и той с отредите и се разположил на став при така наречения Термопол. Оттам изпратил тагматарха, син на патриархъ Моролеон, за да наблюдава българите. Той обаче попаднал ненадейно в засадите на гарварите и понеже нямало възможност да бяга, почнал да се отбранява и избял и обърнал в бягство много българи. Но и самият той бил тежко ранен и, като се върнал в столицата, наскоро умрял.

84. *Българите опожаряват предградията на Цариград*

А Симеон пак изпратил силна войска срещу ромите под началството на Хаган, един от неговите велможни, и на Миник, началник на кочиярите, като им поръчал да се отправят на поход колкото може по-бързо срещу самата столица.² Когато научил за нахлуването им, император Роман се опасявал да не би да дойдат и опожарят най-красивите дворци и жилища в околността на столицата. Той изпратил ректора Йоан заедно с Лъв и Пот Аргировци и достатъчно войска от императорската гвардия и от отредите. С тях бия и патриархъ Алексий Москал, друмгарий на корабите, заедно с хората си. През петата седмица от постите те разполо-

¹ За събитията срв. тук стр. 144, Продължението на Георги Монах, омакс 14. ² За събитията срв. тук стр. 145, Продължението на Георги Монах, омакс 15.

διαφέροντες τὸν λαὸν ἐν τοῖς πεδίοις τῶν Πηγῶν
 ἰσχυρῶς προσέμενον. ἐκείθεν δὲ τῶν Βουλγάρων ἀφ-
 ραγνέων καὶ βῆν χειροπέτων δοίμων καὶ σφοδρῶς
 ἐπελασάντων κατ' αὐτῶν, στείγει μὲν ὁ βασιλεὺς
 Ἰωάννης, σφάτταια δὲ ἐσθῆρ' αὐτοῦ ἀραγνίζοντας
 Φωτεινὸς πατριῶκος ὁ τοῦ Πλατίποδος υἱὸς καὶ
 Πάνου πῶς ἄλλω. μὲντοι πᾶν ὃ εἰρηαιῶς διαποδοθεὶς
 εἰσηλθὼν εἰς τὸν δρυμόνα, τοῦτο καὶ Ἀλέξιος ὁ
 δραγγαρίος ποταμὸν βουλήθει, καὶ μὴ δινηθεὶς
 ἀνελθεῖν ἐν τῇ τοῦ δρυμόνου ἐκβολῆθρα ποσὸν ἐν
 τῇ Φαλλόσῃ σὺν τῷ αὐτοῦ πρωτομακάτορι ἀπεπ-
 νήν. Λέων δὲ καὶ Πόθος οἱ Ἀσγρηοὶ ἐν τῷ κα-
 σιελίῳ διαφυγόντες ἐαυθῆσαν. τοῦ δὲ λαοῦ πλῆ-
 θους οἱ μὲν τὰς τῶν παλαιοῦν χιτῶνας φείροντες
 ἀπεκρίθησαν, οἱ δὲ οὐδῆρον γερύουσι παρασώσωσι,
 οἱ δὲ κατὰ βαρβαρικῶς ἀνελήθησαν. οἱ δὲ
 Βούλγαροι κατὰ πολλὴν τοῦ βασιλέωςτος ἐσθρῆσαν
 τὰ τε τῶν Πηγῶν ἐπέστησαν πολῆται καὶ ἕκασον τὸ
 Στεφῶν ἐπεσώλησαν (II, pp. 299_b—300_a).

85. Symeon iterum suburbia
 Constantinopolitana incendiis grassatur

Τῶν δὲ Βουλγάρων πάλιν εἰσβολὴν ποιησάμε-
 νων κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆρας, καὶ τοῖς παλαιῶς
 τῆς βασιλείας ἰγγισιάντων Θεοδώρου, οὐδὲν ἦν τὸ
 προσοσιμίμων, πρὸ ταῦτα παρῆσαν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς Ῥωμαῖός ἄριστον ποιησάμενος πολιτείας τοῦ
 τῶν τογμάτων ἄρχοντος συνεκάλεσε. οὐτῶν δὲ τού-
 τως καὶ ὁ τῆν ἐπισημίαν Σακτικὸς, τοῦ πάγκρατος
 ἄρχων τῶν ἔκκοπιτων. ἐπέθεσαν δὲ λαμβανόντες τῆς
 εὐαχίας λόγος ἐκαθήθη πρὸ τῶν Βουλγάρων. καὶ
 τοῦ βασιλέως ἐπαγορὰ πολλὰ εὐσημίως, πρὸς δο-
 μῆν ἐκαποσῶντα ἐθνοσώδη καὶ παρακαλοῦντα
 εὐμῆχος ἐξελθεῖν κατὰ τῶν ἐκασίων καὶ τῆς σφῆν
 διαπερυσσῶνται πατρίδας, πάντες συνέθετο ἔτοι-
 μως ἐξελθεῖν καὶ αὐτὸν Χρυσωμένων ἐπισημιώσωντα
 εὐθὺς σὺν καθολισθόντες ὁ Σακτικὸς, ὅπως τῶν
 Βουλγάρων γερύμενος καὶ εἰς τὸ σφαιρῶσιν αὐτῶν
 εἰσελθόν, τῶν πλείονων ἐπὶ διασπαγῆν σάβων σφαι-
 ρῶσιντων κατὰ τῆν γῆρας, πάντες τοῖς ἐν τῇ παρ-
 εμβολῇ εὐρεθῆντας κατέσφαξε. μὲντοι σὺν τῷ πλῆ-
 θος τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῶν διασπαγῆν τὸ γε-
 γονός ἐπιστάσαντων ἐν τῷ σφαιρῶσιν, καὶ σφαιρῶ-
 σιν γεγομῆντες, ὁμοῦτες οἱ Βούλγαροι πρὸς κερμη-
 νῶσιν μαζόμενοι καὶ ἀσφαιρῶσιν πρὸς ἡδὴ τῷ προσηγ-
 ουμένῳ πλῆθον κερμηνόμενος ἄνευς τρεπῶσιν τῶν
 Σακτικῶν σὺν ἄλλοις τῶν προσβολῆν τῶν ἐκασίων
 δεξάμενος, γερύουσι σὺν ἀραγνίζοντας καὶ πολλοὺς
 ἀνελθόν τῶν παλαιοῦν, ἐπειδὴ κερμηνέται, μὲντοι
 τοῦ ἔπλου τῶν χαλσῶν, καὶ τῶντα δοῖς ἐσφαιρῶσιν.
 Ἐτῶν δὲ ποταμῶν γερύμενος καὶ τούτων ἐσφαιρῶσιν, καὶ
 τῇ ἰλῶν τοῦ ἔπλου ἰμιαγνέως, καὶ λαμβάνεται πρὸς
 τῶν Βουλγάρων· οἱ δὲχεται πλῆθον κερμην κατὰ
 τῆς ἔδρας καὶ τοῦ μηροῦ, καὶ τοῦ ἔπλου δὲ

жили войската в равнината при Изворите и
 зачакали там. Оттам се появили българите и
 стремително се нахвърлили срещу тях с ве-
 ясен вник. Тогава ректор Йоан избягал, а
 Платиподовият син патриций Фотин, който го
 отбранивал, бил убит, както и мнозина други.
 Ректорът едва се спасил и се извил на дре-
 мона. Друмгарият Алексий искал да направи
 същото, но не можал да се качи по стълбата
 на дримона, паднал в морето и се удавил
 заедно със своя протомандатор. Лъв и Пот
 Аргировци избягали в крепостта и се спа-
 сали. А от останалото множество едни, като
 бягали от ръцете на неприятелите, се уда-
 вили, други станали жертва на оръжието,
 трети пък паднали във варварски ръпе. А
 българите, без да срещнат камено и да в
 съпротива, изгорили дворците при Изворите
 и опожарили целия Стефон.

85. Симеон отново опожарява
 предградията на Цариград

Българите цахаули отново в ромейската
 земя и се приближили до дворците на импе-
 ратрица Теодора.¹ Понеже не срещнали ни-
 каква съпротива, те ги опожарили. А импе-
 раторът Роман устроил богато угощение и
 пованил началниците на отредите, между
 които бил и началникът на екскувитския отред
 по прозвище Сактикий. В разгара на пирие-
 ството станало дума за българите. Импера-
 торът проканесъл лъга насърчителна реч, с
 която възбудил у тях устремно въодушев-
 ление и ги подтиквал да излязат смело срещу
 враговете и да се борят за родината си.
 Вълхва обсадали да тръсват с любовност и
 да се борят за християните. Прочее сугринта
 Сактикий се въоръжил, явил се в тил на бъл-
 гарите и навлязъл в стана им. Тъй като по-
 вечето се били пръснали в околността, за
 да грабят плячка, той избил всички, които
 намерил в стана. Обаче българската войска
 научила от избягалите за станалото и се вър-
 нала в стана. Завързало се сражение. Бъл-
 гарите, които се сражавали бодри и с пресни
 сили срещу уморени и вече пострадали в пре-
 дшното сражение войници, отблъснали Сак-
 тикий, който с малко войници посрещнал на-
 падението на неприятеля. Той се сражавал
 храбро и избил мнозина от неприятелите, но
 когато бил надвиг, отпуснал коздите на коня,
 обърнал гръб и избягал. Когато стигнал до
 една река и я преминавал, конят му затънал
 в тинята. Българите го настигнали и ранили
 смъртно в седалището и бедрото. Конят му

¹ За събитието срв. тук стр. 146, Продължителът на Георгия Можа, стр. 16.

ἀνασπασθέντος ἐν τῆς ἑλίας σπονδῆ καὶ συγκυρίᾳ τῶν αὐτοῦ θεογαπόντων, νῦν μὲν γέγονον, νῦν δ' ἐπιστρέψαν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀνακαταπὼν Βουλγαροὺς, διασώζεται μετὰ τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἐν τῷ καιῷ τῆς ἁγίας σοφοῦ τεθῆς ἐπὶ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐτελεύτησε, μετὰ πένθος οὐ τῷ βασιλεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ στρατῷ καὶ παντὶ τῷ πληθύνει Ῥωμαίων ἀπολιπόν. (I, pp. 300₁₈—302₉)

86. Symeon iterum Adrianopolim expugnat

Συμεὼν δὲ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὴν Ἀδριανούπολιν καταλάβων καὶ ταύτην χάσσει καὶ τὰς τοὺς περιουαζοῦσας ἐπιμελῶς ἐπολιόρει. Ἰσρααήλ γὰρ τῆς πόλεως ὁ πατριάρχος Λέων, ὃν διὰ τὴν ἀξίωσιν πρὸς τοὺς πολέμους ἄρχοντα Μιχαὴλ λέοντα ἐβάλεον. οὗτος ἐμφύλιος τὴν πολιτείαν ἐδέξατο, καὶ γενναίως τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ τείχους τοὺς προσιόντας τῶν Βουλγάρων ἤμυνετο, ποτὶ δὲ τοὺς τοῦ βασιλέως ἀσπαινοῦσας ἐπιπίπτον οἷον ῥῆμα ἀντιπυρρῶν καὶ ῥοδίας ἐπέπετο. ἐπεὶ δὲ ὁ οὗτος τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπιλεόντας καὶ λιμὸς ἐπέπεσε τοὺς ἐνδοθὲν κατοικοῦσας, μετὰ τὴν ἑλπίδα ἔχοντες ἰσχυρισμῶν, τῇ ἐκείνῃ πεισθέντες προεδεδόκασι τὴν πόλιν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸν στρατὸν τοῖς Βουλγαροῖς ἐν χειροσέμειος ὁ Συμεὼν, καὶ ὃν εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐνεδέξατο μετρημένους κισῶν, μετὰ αἰτίαις τιμοσηράμετος τελευτῶν ἀπέβησαν θανάτῳ περὶ. Βουλγάρους οὖν ἐπιστάτας φέλλικος ἐπὶ πόλει ἐπαρτήσαν οὐκ ἔτι Ῥωμαίων στρατοπέδον ἀπαρτίσας ἦσαν καὶ αὐτῶν καταλιπόντες τὴν πόλιν ἔφυγον, καὶ πάλιν ἡ Ἀδριανούπολις ἐπὶ Ῥωμαίων ἐγένετο. (I, pp. 302₂₆—303₁₄)

87. Symeon prope Blachernas castra ponit. Romanus Lacapenus pacem petit

Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνί, ἰνδοκτιῶνος β', ὁ ἄρχων Βουλγαρίας Συμεὼν παντοκρατὶ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατεύει, καὶ λαίρει μὲν Μακεδονίαν. ἐπιστῶ δὲ τὰ ἐπὶ Θράκης ποίαι, καὶ πάντα καταστρέφει τὰ ἐν ποσὶ. ἔγγιστα δὲ Βλαχερνῶν στρατοπέδον πύξας ἐπέστησεν ἀποσπλήναι αὐτῷ τὸν πατριάρχον Νικόλαον καὶ τοὺς τῶν ἐν τέλει ὄσσε περὶ πύξας διακέρθηται. λαβόντες οὖν ἄρχοντες καὶ ἄλλῃων ὡς οὐδὲν αἰς ἐπιμακρονθήσει ἐπαβολῆ, καὶ τοῦ πατριάρχου τοῖς ἕρως ἀναδυσφύσσαντες, γέγονε λόγος ἀπίστους διὰ τῶν συγκλητικῶν οὕτως συνεζήτην. προσκλήθη γοῦν ὁ πατριάρχος Μεγαλὸς ὁ Στεφανῆς καὶ Ἰωάννης ὁ μοναχὸς καὶ παρθεμιαντῆος ἦδη γὰρ Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος διαβλήθεις πρὸς τὸν βασιλέα, κατέβησαν τοῦ πάλαι

бил изгннат от гинята благодарение на устрдието и съдействието на слугите му. Той ту бягал, ту се връщал с хората си, като отблъсвал връхлиташите българи, и така стигнал жив до Влахерните. Положен бил в църквата Света ракла, где то умрял на следната нощ, като причинял голяма сирѣб не само на императора, но и на войската и на целия ромейски народ.

86. Симеон отново превзема Одрин

Българският княз Симеон стигнал до Адрианопол, обкръжил го с окопи и ровове и здраво го обсадил.¹ Стратег на града бил патрихий Лев, когото наричали Морoleon поради неговата устремност в сраженията. Той безстрашно посрещнал обсадата: ту храбро отбивал от стените нападащите българи, ту отварял малките врати, навървяйки се срещу тях с неудържима сила, и така лесно ги отблъсвал. Но тъй като храната в града се свършила, настъпвал голям глад сред обсадените, които нямали никаква надежда да си доставят отнякъде храна. Тогава те, заставени от нуждата, предали на българите града, себе си и стратега. Симеон, като уловил стратега, си спомнил колко злини бил навесъл на българите, подложил го на много изтезания и най-после жестоко го умъртвил. Той поставил българска стража в града и се оттеглил. Но като чула, че настреча ѝ иде ромейска войска, стражата изоставила града и избягала. Така Адрианопол минал отново в ромейски ръце.

87. Симеон достига до Влахерните. Роман Лакапин моли за мир

През месец септември, 2-и индикт,² князят на България Симеон предприел поход срещу Цариград с цялата си войска. Той опустошавал Македония, опожарявал селищата в Тракия и унищожавал всичко по пътя си. Като разположил стана си близо до Влахерните, той поискал да му изпратят патриарх Николай и някои първенци, за да преговаря за мир. Те си размислили заложници, за да не бъде извършено никакво злоумишление, и патриархът се доверил на клетвите. Тогава станало дума кои сенатори да излязат заедно с него. Избрани били патрихий Михаил Стилиот и парявинастът Йоан Мистик, защото ректор Йоан, който бил нависнетси пред императора, бил вече напуснал двореца

¹ За събитията срв. тук стр. 146—147. Преплъкителът на Георги Момах, окръс 17. ² Събитията се датират през 924 г. според един, 923 г. според други. Срв. тук стр. 147. Преплъкителът на Георги Момах, окръс 18.

ίτοι, ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ τὴν κοσμίαν ἀποπέρασσε
 ἰσχυρὰ δευρομένους οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν Συμεὼν
 καὶ μέλλοντες κινεῖν λόγους περὶ εἰρήνης, ταύτους
 μὲν ἀπεπέμψατο, αὐτὸν δὲ τὸν βασιλεὺς Ῥωμαίων
 ἐπέστειλε θεάσασθαι. πεπληροφόρητο γὰρ ἄνθρωπος
 σπουδῶν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀληθῆ. ἀποσείσας δὲ ὁ Ῥο-
 μαῖὸς εὐθεῖαν ἴκτω. ἀποπέμψας οὖν ἐν τῷ τῷ
 Κοσμίῳ ἀγαθῶν καταπέρασεν ἐν τῇ θαλάσῃ
 ὀχυροτάτην ἀπόβασον, ὅπου τὴν βασιλικὴν τριηρὴν
 διεκπέλασαν ἐν αὐτῇ προσομιζέσθαι, παραράδας
 αὐτῇ πόντοθεν διαπεράσασαι μέσων δὲ θηρυκῶν
 γενέσθαι προσέειπεν, ἐνθα ἀλλήλους ἐπέλεον ὀμι-
 λῆν. ὁ δὲ Συμεὼν ἀποσείλας ἐπέσχετο τὸν τῆς
 ἐπιτομῆς θεάσασθαι τὸν ἐν τῇ πρυμῇ, ὅν ὁ βασι-
 λεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδομήσατο. ἐπεπέμψας δὲ καὶ
 τὰ κάνα οὐκ ἔλασσε, καὶ δῆλος ἦν ἐν ταύτοις μὴ
 εἰρήνην ζητῶν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ ναυῷ γενόμενος
 τοῦ Βλαχερνῶν ἡμῶν τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ
 σοφῷ εἰσελθὼν καὶ ἱερωτικὸς ἦδος ἀποδοῦς τῷ
 θεῷ, τὴν ἀποπέρασσιν τῆς θεοτόκου λαβὴν ἐξῆκε τῷ
 ναυῷ, ἡσυχίαν ἀσφαλῆς προαγγέλλων. τὸν οὖν αὐτὸν
 οὖν στόλον κοσμίως ἀποπεράσας τὸν ὀχυρῶν κα-
 τὰ τῆς τάσης. ἐντάτῃ τοῦ Νομάρχου μὲν ἦν
 οἱ ταῦτα ἔργατο. παραγγίλλει δὲ καὶ ὁ Συμεὼν
 πλῆθος ἐπιπέμψας εἰς πολλὰς ἀποπέρασσας τὸς πα-
 τριάρχους καὶ τὰς ἰδίας. οἱ μὲν γὰρ ἦσαν χριστο-
 πίδες καὶ χριστὸν δόξαν ἔχοντες, οἱ δὲ ἀγνο-
 ῶντες, εἰ δὲ χριστιανῶν, οἱ δὲ ἀλλῆ χριστῶν,
 ὅς τῃ ἐκείνῃ ἐλάττω, ἐκείνῃ. ὅτι οἱ μὲν οὖν
 αὐτὸν εἰληφέντες τὸν Συμεὼν ὡς βασιλεὺς ἐπέ-
 μυσεν Ῥωμαῖκῇ τῇ μονῇ. πάντες δὲ οἱ ἐν ταύτῃ
 καὶ ὁ βασιλεὺς δῆμος ἐν τῶν ταύτων ἐθεάσαντο τὰ
 ἔργατα. πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖκῇ τῇ
 εἰρημῶν ἀποπέρασσιν καταλαβὼν τὸν Συμεὼν ἐπέ-
 δέξατο. ἔργατα δὲ δότας ἀλλήλους, καὶ τὴν ἀπο-
 πέρασσιν οἱ Βούλγαροι ἀπεμνήσαντες ἀκριβῶς, μὴ
 καὶ οἱ δότας ἢ ἐπέδρα κινήσασθαι, τότε καθελθὼν
 τὸν Συμεὼν τῷ ἱεροῦ προαγγέλλων καὶ εἰσελθὼν
 πρὸς τὸν βασιλεὺς. ἠσπύσαντο γὰρ ἀλλήλους, καὶ
 περὶ εἰρήνης ἤρξαντο διαλέγεσθαι. φασὶ δ' οὖν εἶ-
 πειν τὸν Ῥωμαῖκῇ πρὸς τὸν Συμεὼν „ἀσφαλῆς οἱ
 Χριστιανῶν ἀνθρώπων καὶ θεοσεβῆ, φέλλω δὲ τὰ
 ἔργατα μὴ αὐτὸς τοῖς λόγοις συμβαίνομαι. εἰ μὲν γὰρ
 ἀληθῶς Χριστιανῶν ἰσχυρῶν, σπύσανται πάντες ἀδελ-
 φῶν σπύσαντες καὶ ὡς χριστῶν τῶν ἀποστόλων ἀδελφῶν,
 καὶ σπύσανται μετ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν Χριστιανῶν
 καὶ αὐτὸς οὖν καὶ ἀπομνήσαντες, καὶ μὴ θέλω μο-
 λύνεσθαι Χριστιανῶν δεξιὰς αἵμασι ἀπομνήσαντες
 Χριστιανῶν. ἀνθρώπων εἰ καὶ αὐτὸς, θείατος προ-
 δοξῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ κρείων καὶ ἀσπύσαντων τῶν
 βεβαιώσαντες. σπύσαντες ἐπάσχετο, καὶ αἵμασι εἰς κόνιν
 διαλύσαντες, εἰ πλοῦτοι ἔσονται ταῦτα ποιῆτες, ἐγὼ οὖν
 ταύτων ἐπιπέρασσε εἰς κόνιν. μόνον ἀσπύσαντες τὴν εἰ-
 ρήνην καὶ ἀνθρώπων τὴν ἐμνήσαντες, ἵνα καὶ αὐτὸς
 βίον εἰρήνης εἰρημῶν καὶ ἀνθρώπων, καὶ οἱ Χρι-

и се бил подстригал за монах в своя манастир. Но когато те отицели при Симеон и искали да говорят за мир, той ги отпрати и пожела да види самия император Роман защото бил уведомен, че той е разбран и справедлив човек. Роман приел това предложение на друго сърце. Той отицел да пригответ на брега при Космидион в морето много здрава скеля, та когато императорската триера пристигне, да пусне котва там. Скелята обкръжил отсакъде с прегради, а там, гдето щели да разговарят помежду си, заповядал да сложат в средата площадка. А Симеон пък взиратъ хора, които изгорили построения от император Юстиниан храм на пресвета Богородица при Извора. Опожарил и всичко насколо, от което било ясно, че не желал мир. Императорът пък отицъл във Влахернския храм заедно с патриарха. Като влязъл в Светата ракла и отпращал към бога просителни хинни, той взел омофора на Богородица и излязъл от храма, защитен от това мощно оръжие. След това той украсил блестящо своята флота и пристигнал на определеното място. Когато това станало, било деветият ден на месец ноември. Пристигнал и Симеон, придружен от войска, разделена на много отреди, различни на глед: едни имали златни щитове и златни коня, а други — сребърни щитове, трети — медни щитове, а четвърти били с други щитове според желанието на всеки. Те заобиколили Симеон и го приветствували на гръцкя език като император. Градското население наблюдавало от стените зрелището. Пръа император Роман пристигнал на споменатата скеля и посрещнал Симеон. Разменили си заложници и след като българите прегърнали внимателно скелята, за да не би някъде да се крие някаква измама или засада, поканили Симеон да слезе от коня си и да дойде при императора. И тъй двамата се прегърнали и започнали да преговарят за мир. Разправят, че Роман казал на Симеон: „Чух, че си християнин и благочестив човек, но виждам, че делата ти никак не се съгласуват с думите. Защото, ако наистина си християнин, прекрати най-после несправедливите убивания и престъпни кръвопролития и понеже сам си християнин и се наричаш така, споразумей се с нас християните и не искай десниците на християни да се оцеляват с кърви на едноверци християни. Човек си и ти очакваш смърт и възкресение, съд и въздаяние за делата си. Днес живееш, а утре ще се разпаднеш на прах. Ако вършиш това от жажда за богатство, то аз те те обсъпи до насита с него. Само приеми мира и възлюби съгласието, та и ти да заживееш

ουνοὶ παύσοντάσ τε καὶ ἀλλήλων ὄψα κινούντες*, καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ βασιλεὺς, αἰδεσθεῖς δὲ ἡ Συμεὼν τὴν τύπτειν καταθέσειν ἑαυτάσ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ ἀπολαύμενοι ἀλλήλοισ διχοστάθησαν, καὶ βασιλεὺς μεγαλοπρεπέσ θεξιασμένον τὸν Συμεὼν, συμβέβηκε δὲ τε κερδέσων τότε, ὡς ἄξιον εἶναι καὶ ἀκηρῆσασθαι. δύο φασὶν ἀπειρῶ τῶν βασιλέων ὁμιλοῦντων ἐνώθησ ἀπὸν ἵππεσίνων, κλίξαι τε καὶ ἀλλήλοισ συμμάχαι καὶ παρουσία διαζευχθῆναι, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν Ἰλθεῖν, τὸν δὲ ἐπὶ τὴν Θρόσασ ἀποστῆναι. ταῦτα δὲ οἱ κατὰ τὸν ὁμιλοσσοσπίασ ἐπιστημένοι οὐκ αἰσίων ἐξῆσαν αἰσίων ἀσκητέσων γὰρ διασθῆσασθαι καὶ τῆ εἰρήνην ἀμειλίχοισ ἐξῆσαν. ὁ δὲ Συμεὼν ἐπιστημένος ταῖσ ἀπειρῶσ ἀρχασσι τὴν τοῦ βασιλέωσ ἐξῆσαστο μετῶσθησ καὶ τὸ πρὸσ τὸ χεῖρῆσαστα χροσαστὸν τε καὶ ἐλευθέρων. (II, pp. 303₂₀–306₁₇.)

88. *Symeone mortuo Bulgari cum Romanis foedus componunt*

Μετῶ δὲ μηνί, ἰνὸν καὶ ἄσος, αἰσολὴν Συμεὼν ὁ τῆσ Βουλγῶσασ ἀρχων ἐπιστήσαστο κατὰ Χρησῆστων, καὶ συμβαλέων μετ' αἰσίων καὶ ἡσθηθείσ ἐν ταῖσ τῶν ὄρων διχοσφῆσασ ὅσων τὸ ἐκατοῦ ἀπὸσλοσ σιράστωσι. Ἰωάννησ δὲ πρὸ ἀστροσνέασσ πρὸσσελέθων τῶ βασιλεὶ ἐξῆσαν ὅσ εἰ αἰετῶσ ἀποσῶσσι τὴν κεφαλὴν τῆσ ἰσασμένησ ἀσπῆσ τῆσ ἐν τῶ Ἐθρολόφῶν ἀσπῆσ καὶ πρὸσ δῖσων βλεποῦσασ στήλῆσ, ἀσπῆσσεσται ὁ Συμεὼν ἀσπῆσσεσται μετῶ γὰρ ἀσπῆσσεσται τὴν τοιαύτην στήλῆν, ὁ δὲ ταῖσ ἐσπῆσσ πῆσασσ λόγωσ ἀσπῆσσε τὴν κεφαλὴν τῆσ στήλῆσ καὶ ἀσπῆ τῆσ ὄρασ, κατὰσ ἀσπῆσσεσται ἐγῶσ ὁ βασιλεὺσ, ὁ Συμεὼν ἐν Βουλγῶσασ τέσθησσε νόσων κατὰσπῆσσεσται ἰσολῶσ.

Ὁ τελευταῖος τὴν τῶν Βουλγῶσων ἀρχὴν Πέτροσ γάσσεσσε ὁ δὲ τῆσ δευτέρασ αἰσῶν γυναικὸσ τῆσ ἀδελφῆσ Γεωργίωσ τοῦ Σο σασπῆσσεσται, ὅν καὶ ἐπίστωσων τοῖσ εἰσῶσ πῆσων ὁ Συμεὼν κατὰσπῆσσεσται Μιχαήλ, γὰρ τὸν ἐκ τῆσ πρὸσσεσσασ ἀσπῆσσεσται πῆσδα αἰσῶ ἐκ τῶν ὁ Συμεὼν ἀσπῆσσεσται μετῶσ. τὰ γὰρ πῆσσεσται ἔσθη, Τούρκοι Σέρβοι Χρωσῆσται καὶ οἱ λοιποὶ, τὴν τοῦ Συμεὼν ἀσπῆσσεσται τελευταῖον ἐπισπῆσσεσται κατὰ Βουλγῶσασ ἱβουλοσστω, κατὰσπῆσσεσται δὲ καὶ ἡμῶσ μετῶσ ὅσν ἀσπῆσσεσται τὸ Βουλγῶσων ἔσθωσ, ἰσπῆσσεσται ἐκασῆσσων καὶ κατὰσπῆσσεσται τὸ πῆσθησ καὶ τοῖσ κατῶσ. ἔσπῆσσεσται μὲν ὅσν οἱ Βουλγῶσων καὶ τὴν τῶν αἰσῶν ἐξῆσασται ἔσθησ, ἔσπῆσσεσται δὲ πῆσων τὴν τῶν Ρωμῶσων ἐπῆσσεσται. ἰβουλοσστωσ ὅσν ὁ Πέτροσ μετῶ τῶν πρὸσ αἰσῶν ἐγῶσ δὲ ἐπισπῆσσεσται Ρωμῶσασ ἐπὶ κατὰσπῆσσεσται.

в мир и без кръвопролития, а и христианице да престанат най-после да вдигат оръжне едни срещу други*. Това каза императорът Симеон, засрамен от смирението му, обеща да сключи мир. Те се прегърнали и се разделили, като императорът удостои Симеон с великолепни дарове. Тогава станало и някакво чудо, което заслужава да се разкаже. Казват, че докато царете разговаряли, два орела летели над тях, закрепели и се прибили едни към друг и веднага се разделили, като единият отишъл към столицата, а другият ослепил към Тракия. Онези, които разбирали от птицагадание, се обезпокоили от това, като го смятали за неблагоприятна полнча. Те казвали, че двамата владетели ще се разделят, без да се споразумеят относно мира. Като се върнали, Симеон разказал на своите първенци за скромността и благородната щедрост на императора.

88. *След смъртта на Симеон българите сключват мир с византийците*

През месец май, 15-и индикт¹ князът на България Симеон извършил нападение срещу хърватите. Той влязъл в бой с тях, но претърпял поражение в планинските теснини и загубил цялата си войска. А някой си астроном Йоан отишъл при императора и му казал, че ако прати да отрежат главата на статуята, поставена над арката на Ксиролоф и обзърната на запад, Симеон няма да умре веднага, защото тази статуя била възпявание на Симеон. Императорът повярвал на думите му и отрязал главата на статуята. В същия час, както точно узнал императорът, Симеон умрял в България, поразен от сърдечна болест.

След неговата смърт властта над българите приел Петър, роден от втората му жена, сестра на Георги Сурсувул, когото Симеон бил полюбил и за полюбил на децата си. Защото още приживе той бил подстригал за монах родения от първата му жена син Михаил. Турци, сърби, хървати и другите народи, като научили за смъртта на Симеон, решили да се отправят на поход срещу българите. А българският народ бил сполестан от голям глад и скакалци, което силно измъчвало масите и унищожило храните. И тъй българите се страхували и от нахлуване на другите народи, а още повече се уплашили от нападението на ромеите. Като се посъветвал със своите хора, Петър решил да предприеме поход срещу ромеите.

¹ Тези събития се отнасят към 927 г. Срв. тук стр. 150. Продължителят на Георги Монах, окол. 20.

καταλαβάνοι τούτων τῶν Μακεδόνων. εἶτα μεθίπυτος ὡς ἔξαι καὶ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, πέμποντα λέγοντα πρὸς τὸν Πέτρον τι ὁ ἄρχων Βουλγαρίας καὶ ὁ τῶν παλῶν τοῦ Σερμείων ἐπιτροπεύων Γεώργιος, γράμματα ἐπαράμενον, ὡς βούλοιντο δὲ ῥητορῶς παρῆσθαι, τὰ νόμιμα ποιεῖν, εἰ ἀρχόντιαι δὲ, καὶ γερμῶν συνήθειαι ἀνὰ ἄλληλα μετ' αὐτῶν, ἢ ἀρκούντων ὁ βασιλεὺς ἀρμενίστῃα προσδεξάμενος, εὐθέως ἀπέστειλε μετὰ δρόμωνον μοναχὸν πρὸς Θεοδόσιον καὶ Κωνσταντῖνον βασιλεῖς κληρικῶν τῶν Ῥώμιον, ἐπιπέμπει τοῖς Βουλγαρίοις τὰ εἰς εἰρήνην ἐν Μισσηρῶν, ὅπως παραγενόμενοι καὶ τὰ κείατα διαλεχθέντες ἐπίστρεψον δια ζητίας ἕνα Στεφάνον καὶ περὶ αὐτῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κατόπιν δὲ τούτων παρεγένετο καὶ ὁ ἐπίτροπος Γεώργιος ὁ τοῦ Σουρ ἐπιπέμπει καὶ ἄλλοι τοῖς τῶν ἱερωνῶν, καὶ εἰς ὅσον ἔλθοντες τῶ βασιλεὺς, θεωσάμενοι δὲ καὶ τὴν θυγατέρα Χριστοφόρου τοῦ βασιλέως Μαρίαν καὶ ἐστασῆ μεγάλοις ἀρεθόντες (τῆ γὰρ ἱεροφάνεσσα τῶ κάλλι), ἔγραψαν τῶ Πέτρῳ διὰ τῶν ἀρχόντων παραγενέσθαι, σύμφωνα ποιησάμενοι πρότερον περὶ τῆς εἰρήνης. ἀποστέλλει δὲ καὶ Νικόλαος μέγιστος, ὁ τοῦ βασιλέως συμπέμπει Γεωργίου, Κωνσταντῖνον καὶ ἀρχιεπὶ τῶν Πέτρῳ μέχρι τῆς βασιλείας, οὗ καταλαβάντες ἐν Βλαχέραις, ὁ βασιλεὺς μετὰ τμήρων ἔλθον τούτων ἰδέσθαι καὶ ἡσπίσασθαι καὶ ὁλοπύως ἐδεξίωσασθαι. ἀλλήλους οὖν τὸ εὖ ὄντα προσομιλῶντες τὰ π τῆς εἰρήνης σύμφωνα καὶ τὰ τοῦ γάμου ἐπεραιώσασθαι, τὸν πρωτοβεστιαρίον Θεοφάνους ἐν πᾶσι μεσολαβήσαντος, καὶ τῆ ἢ τοῦ Ὀποβερίου μὲν εἰς ἔλθον ὁ πατριάρχης Στέφανος, ἕνα τῶ πρωτοβεστιαρίῳ Θεοφάνῳ καὶ πᾶσιν τῆ συγκλήτῳ, ἐλόγησε Πέτρον τε καὶ Μαρίαν ἐν τῶ νεῶ τῆς ἱεροφάνης ἀποτόκου τῆς Πηγῆς, παρασημασμένον τῶ ἀγρονόμῳ καὶ τῶ Συναρχιεπισκόπῳ, φαιδρῶν δὲ καὶ πολυτέλειαν γερμῶν τῶν γέμων, εἰσήλθεν ὁ πρωτοβεστιαρίος ἕνα τῆ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως ἐν τῆ πόλει, τῆ δὲ μετὰ τῶν γάμων ἐπίσταν ἐν τῆ τῶν Πηγῶν ἀποβόδρα ποιήσας ὁ βασιλεὺς, παρῆσθαι τῆ ἀποβόδρα τοῦ βασιλέως δρόμωνος ἱσαμένον, ἀποστέλλει τῶ Πέτρῳ, παρῆσαν δὲ τῆ εὐχαρί καὶ Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς καὶ Χριστοφόρος, ἐγένετο δὲ σάσις οὐ μὲν παρὰ τῶν Βουλγαρίων, ἀποστέλλει πρότερον ἐδημηθῆναι τῶν Χριστιανῶν, εἶτα τῶν Κωνσταντινῶν ἐν τῆ ἐστάσει παραγορῶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίους ἐπέλευσεν οὕτω γενέσθαι πάντων δὲ τῶν ἐν τοῖς κοινῶν εὐχόντων γενέσθαι ἀντελεθόντων, ἀπῆρξεν ἡ Μαρία οὖν τῶ ὁπῆν στήθῳ καὶ τῆς πρὸς Βουλγαρίαν ἡρῆα, προπερηθεῖσα παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου μέχρι τοῦ Ἐρδόμενου, καὶ τὰ μὲν ἐν τῆ πόλει τούτων ἐπέλετο τῶν τρέσον. (II, pp. 307₂₀—310₁₇)

за да ги сплани. И тъй българите стигнали в Македония. След това, като узнали, че императорът е тръгнал срещу тях, князът на България Петър и настояникът на Симеоновите деца Георги тайно изпратили един монах с писмо. [В което се казвало] че искат да сключат мир с ромсите, а ако желаят — и брачен договор. Императорът приел дошлия пратеник много радушно и веднага притил с дромон някой си монах Теодосий и императорския клирик Кωνστανтин Родий¹, за да преговарят в Мисемврия с българите относно мира. Те пристигнали и след като говорили за всичко необходимо, завърнали се по суша заедно с някой си Стефан, именит човек в България. След тях пристигнали и посредничелт Георги Сурсувул с някои други знатни лица. Те се представили на императора, видели и Мария, дъщерята на император Христофор, и много я харесали, понеже се отличаваала с красотата си. Те писали на Петър да дойде бързо, след като предварително се споразумели относно мира. Изпратен бил и магистър Никита, сват на император Роман, да посредниче и доведе Петър до столицата. Когато този стигнал Влахерните, императорът отишъл да го посрещне с триера, прегърнал го и му оказал достойна почит. След като си казали един на друг това, което подобавало, те сключили мирния и брачния договор, като протовестияр Теофан посредничел във всичко. А на 8 октомври патриарх Стефан излязъл с протовестиярия Теофан и целия сенат и благословил Петър и Мария в храма на пресвета Богородица при Извора; свидетели били протовестиярия и Сурсувул. След сватбата, която била блестяща и разкошна, протовестиярия се върнал в столицата с дъщерята на императора. А на третия ден след бракосъчетанието императорът дал угощение на скелята при Извора. Императорският дромон стоял до самата скеля, докато императорът обядвал с Петър. На угощението присъствували император Кωνστανтин и Христофор. От страна на българите пък било проведено немалко недоволство: те настоявали на първо място да бъде приветствуван Христофор, а после Кωνστανтин. Император Роман отстъпил на настояването им и заповядал да стане така. Когато се извършило всичко обичайно при такъв случай, Мария с мъжа си тръгнала за България. Тя била изпратена до Евдомон от родителите си и от протовестиярия. Така завършили събитията в столицата.

¹ У Георги Монах, опус X, тук стр. 151, същото лице е наречено Василій Родий.

89. *De Ioannis Michaelisque Petri Bulgarorum regis fratrum seditione*

Πέτρος δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἐπέθετο Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετ' ἐτέρων τῶν μέγα δυναμένων ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ φεραθεὶς αὐτὸς μὲν τίθειται καὶ καθίσταται, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες αὐτῷ ἐσχάτως ἐπεβλήθησαν τιμωρίας, ὅπλα δὲ ἔθετο καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων Πέτρῳ τὰ γενομένα, ὡς περὶ κατὰ τὸν νόμον τῶν μοναχῶν Ἰωάννην τὸν ποιεῖν βασιλικὰ πέποιθε, προσάγει μὲν ἄλλοιόν, τῇ δ' ἀληθείᾳ Ἰωάννην ἀποκαταστάσας ἐβρεῖν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐφορᾶν, ὃ δὲ καὶ γέροντι καὶ διασηφῶς ὁ βασιλεὺς ἀποκρίσας τὸν Ἰωάννην, ἐν πληρῇ Μεσημβρίῳ ἐπέλεθον, ἔπειτα αὐτῷ τὴν βασιλικὴν κατέλαβε, καὶ μετ' οὗ ποιεῖ τὸ μοναχικὸν ἀποστέλλει στήματα καὶ γυνῆται αὐτίκως ἵλαζε, προσέλαβε δὲ καὶ οἶκον καὶ κτήματα πάμπολλα, καὶ Μιχαὴλ δὲ ὁ τοῦ Πέτρον ἕτερος ἀδελφός, τὴν Βουλγαρίαν ἡμιόρμιον κατασχέειν ἐξουσίαν, φεραίχων καταλαβὼν ἐρηγὸν ἀπέειπε τὰ Βουλγάρων, καὶ πολλοὶ προσεβόησαν αὐτῷ, μετὰ μισθῶν δὲ τῶντων ἀποσπάρωντος ἡδιότους οἱ προσεβέντες τὴν τοῦ Πέτρον ἀνακούστησιν, ἐπέλθον αὐτῷ Ῥωμαίοις χείρας διὰ Μασσαρίας καὶ Στρυμόνος καὶ Ἑλλάδος, καταλαβόντες τὴν Νοϊόπολιν, πάντα τὰ ἐν ποσὶ ληψάμενοι καὶ τέλος ἐν αὐτῇ καθίσταντες ὅλους ἔοικον διασπάρων καταπολεμήσαντες ἵστορεῖσιν Ῥωμαίων ἐγένοντο. (II, pp. 312₈—313₄)

90. *Borises Romanisque Petri filii obsides apud Romanos dantur*

Πέτρος δὲ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς τὴν εἰρήνην ἔχων ἀνακευόμενος ἀποθανοῦς τῆς αὐτοῦ γυναικός, σπονδὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἔθετο, ὁμήρους δούς καὶ τοὺς υἱαίους δύο υἱοὺς Βούλγαρον καὶ Ῥωμαίων, καὶ μετὰ μισθῶν ἀπέβη, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπέμνησαν μετὰ ταῦτα ἐπ' αὐτῆς πατρὸς ἀποσπάρων βασιλείας, καὶ τοὺς κομνηνεύσαντες ἀπέστειλον τῆς πόλεως οὐκὸς Ἰαβὴλ γὰρ καὶ Μωσοῦς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, ἑξὸς οὗτοι παῖδες τῶν μέγα δυναμένων ἐν Βουλγαρίᾳ κομνηνῶν, πρὸς ἀποστασίον ἀπέβησαν καὶ τὰ Βουλγάρων ἀπέκτανον, καὶ ταῦτα μὲν στήλησιν ὕδατο. (II, pp. 346₁₁—347₇)

¹ За тези събития срв. тук стр. 152, Продължителят на Георги Монах, откъс 21. ² Този грал се намирал в Елар до дв. Превезе.

³ Т. е. малолетните тогава синове на Роман II Василий и Константин. Спорн се отнася датата на сключения тогава договор между Византия и България. За различните мнения вж. П. Петров, *Образование и укрепяване на Западната българска държава*, ИСУФФ, ЛП, 2 (1960), стр. 140 и сл. ⁴ В началото на 970 г. Срв. Петров, пак там, стр. 160 и сл.; *Съобщит.* Въстанието на Петър и Боян в 960 г. и борбата на комитопулите с Византия, Византиноведения, 1 (1962), стр. 123; М. Вайнов, ИПр., кн. IV, 1963, стр. 123, бел. 1.

⁵ Т. е. синове на комит (областен управител) Никола. Срв. *Златарски*, История, 1, 2, стр. 390. За комит вж. тук стр. 136, бел. 8. Срв. също тук стр. 275, бел. 3.

⁶ Движението на комитопулите било насочено не срещу българската държава, а срещу дотогавашната провинциална политика на царския двор и срещу Византия. Вж. П. Петров, Някои въпроси от българската средновековна история, разглеждани в „История на народа Югославия“, ИПр. XVI (1961), кн. 1, стр. 109; М. Вайнов, ИПр., XIX, 1963, кн. 2, стр. 8.

89. *Бунт на Иван и Михаил, братя на българския цар Петър*

Срецу княза на българите Петър се противопоставил брат му Иван заедно с други български вельможи.¹ Но Иван бил заловен, бичуван и хвърлен в тъмница, а всички останали били подложени на най-тежки наказания. Петър съобщил за случилото се и на император Роман. Като научил това, този пратил монаха Йоан, бивш ректор, уж за да размени пленника, а в действителност, за да намери Иван по какъвто и да е начин и да го доведе в Цариград. Така и станало. Ректорът успял да отвлече Иван, качил се на кораб в Месемврия и заедно с него пристигнал в столицата. И не след дълго Иван хвърлил монашеското одяние, поискал да има жена и се оженил и освен това получил дом и твърде много имоти. Също и Михаил, другият Петров брат, мечтал да завеме властта в България. Той завладял една силна крепост, започнал да смущава българските работи и мнозина българи се присъединили към него. Но той умрял наскоро и привържениците, понеже се страхували от гнева на Петър, навлезли в ромейските земи през Македония, Стримон и Елада. Като опустошили всичко по пътя си, завладели Никопол² и се установили в него. По-късно, победени в различни сражения, те се покорили на роменте.

90. *Борис и Роман заложници у римляните*

Петър, царят на българите, възобновил мира веднага след смъртта на жена си и сключил договор с императорите³, като дал за заложници и собствените си синове Борис и Роман. Не след дълго той починал.⁴ След това синовете му били пратени в България, за да заемат бащиното си царство и да възпрат напредването на комитопулите.⁵ Защото Давид, Мойсей, Аарон и Самуел, синове на един от велемошните комити в България, замисляли въстание и внаесли смут в българската държава.⁶ Така станали тези събития.

91. *Bulgari pacis foedera rumpunt*

Απέλειπον οὖν εἰσκακύνοντα ἡ Ἰταλία μέχρι τῶν χρόνων τοῦ πατριάρχου Γεωργίου Κοινοτατίου καὶ οὗτος αὐτῶν κληρικός ἐπ' ἐκείνους δὲ πάλιν καταθέτωντες οἱ Σαρακενοὶ μηδὲν ἐκλιπόντες τὴν Ἰταλίαν κατέσχεον. οὐκ ἴσταντες οὖν οἱ κληρικοί, ὅτι οὐχ οὐτοὶ αὐτοὶ εἶναι πρὸς τε τοὺς ἕρως Σαρακενοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἑσπερίους ἀνέχων, ἦδη καὶ τῶν Βουλγάρων εὐσπονδίας λειλαχίαν, σπείσασθαι ἐγνώσαντες μετὰ τῶν ἐν Σαυδίας Σαρακενῶν. (II, pp. 354₁₁—355₂)

92. *De pace inter Symeonem Arabosque composita*

Ὁ οὖν τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς Ζυμεὼν πολλὰ κατὰ Ῥωμαίων σίβητος ἐπέσται καὶ φραστικῶς ἐπὶ ταύταις καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀνατολίαν βασιλείαν, ἰσχυρῶς πρὸς Φατλοῦν τὸν ἀνατόλιον τῶν Ἀρμενίων ἐπιπέμπωντος πρεσβυτέρου σέβητος κατὰ τῆς βασιλίδος ἀποσχεῖν, ἐπιστηνῶν δὲ καὶ αὐτὸς διὰ Θέρμης εἰσεῖν καλῶν καὶ βυρῶν στρατῶν ἐπαρμένους, καὶ γενομένου ὄψ' ἔτι τῶν στρατευμάτων διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης ἐκπολιουργῆσαι τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν αὐτοῦ πλοῦτον διακρίσασθαι ἐκείνης, καὶ αὐτῶν μὲν ἐπ' οἷον ἰσχυροῦσθαι, ταῦτα δὲ τῇ Κοινοτατιανῶν καταλατῆν. ἔλαθον οὖν οἱ Βούλγαροι πρὸς τὴν Ἀρμενίαν ἀποπέμποντες, καὶ δόξαντες τοῦ Σερμείου ἀφ' ἑλπίου παρῶν οὐκ ἐλπίσαντες Σαρακενοὺς Ἰλλυρίων ἀποτῆσαι τὴν δεδομένην. ἐν τῇ ἐπιστηνῇ δὲ παραπέμποντα τοῖς Κελυβροῦς καὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀποπέμποντα μετὰ τῶν Σαρακενῶν, οἷς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς (Ῥωμαῖκός δὲ ἦν ὁ γένος) καὶ τὴν πρεσβυτέρου μηδὲν ἰσχυρῶς, καὶ ὡς ἢ τούτῳ γένει κατανοήσας οὐ μικροῦς χρόνους βασιτευσάτω, δεῖν ἠνθῆν μεγαλήτορα καὶ εὐσεβεῖα εἰς Σαρακενοὺς ἀναστῆσαι τῆς παροῦσης ὁμῆς. τοῖς μὲν οὖν Βουλγάρους ἔθετο ἐν ἡλίαις, δόξους δὲ τοῖς Σαρακενοὺς ἄδρυοῖς ἐπιστηνῶν, ἐν δὲ καὶ ξένα τῶν αὐτῶν ἐκείνων ἀποπέμπει πολλάκις, ἀπαθεῖς καὶ ἰσχυροῦσθαι, ἡρῶν μὲν τῶν κερῶν αὐτῶν ὅς οὐτως ἀμύθως οἴδων οἱ βασιλεὺς Ῥωμαίων τοῖς βασιλῶν πολέμοις. (II, pp. 356₈—357₃)

91. *Bulgarii pacis foedera rumpunt*

Италия прекарвала я мир до времето на Константин Болренородни и на майка му. Но през тяхното царуване саракините отново се раздвижили и почнали да опустошават Италия, без никак да им се противопоставя. Тогавга владетелите, като видели, че не са в състояние да дават отпор и на източните, и на западните саракини, решили да сключат мир със сицилийските саракини, понеже българите били вече нарушили договора.¹

92. *De pace inter Symeonem Arabosque composita*

Предводителят на българите Симеон спечелил много победи над ромейте и възгордял от тях, започнал да мечтае дори за ромейската царска власт. И тъй той проводил пратеници до владетеля на африите Фатлум, като го подбуждал да изпрати флота срещу столицата.² От своя страна той обещавал да пристигне през Тракия с многобройна и силна войска, та като съединят войските си, да обсадят столицата по суша и по море, да си разделят богатствата ѝ по равно и след това Фатлум да се върне в страната си, а Симеон да остане в Цариград. Прочее българските пратеници отплавали тайно за Африка и понеже изглеждало, че Симеон предлага изгодни неща, те взели със себе си някои видни саракини, за да потвърдят уговореното. Но на връщане [пратениците] попаднали в ръцете на калабрийците и заедно със саракините били изпратени в Цариград. Императорът — старият Роман, — като ги видял и като се осведомил точно за споразуменето, разбирайки, че ако стане това, ще му се отворят немалки грижи, решил, че трябва с великодушие и благодеяние да се отклонят саракините от този поход. И тъй той върнал българите в тъмница, а саракините почел с големи дарове и ги изпратил, без да им причини нещо лошо. Той пратил съвпоцени подаръци и на техния владетел, като им поръчал да кажат на своя господар, че ромейските императори знаят по такъв начин да отплащат на своите неприятели.

¹ И Италия византийската войска търпяла неуспехи по време на войните с България (915—927). Срв. *J. Bréhier, Vie et la mort de Byzance*, p. 174 sq. ² Тези пратеници с египетските араби били изпратени през 924 г. Вж. *Ostrogorski, Istoriija*, стр. 256—257; *M. Canard, Arabes et Bulgares au début du Xe s. Byzantion*, 11 (1936), pp. 213—223.

93. *De Sventoslavi Rossorum principis in Bulgariam expeditione*

Ἐπισημῶν δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας εἶσι, μὴν Ἰουλίῳ, τῆς ἑ' Ἰνδικαίουτος, τίς ἐν τῇ Θέρσει πόλει ἐξήγα εὐπιστευόμενος, καὶ γενόμενος ἄξι τῆς λεγομένης μεγάλης σαβδῆς ἔγραψε Πέτρω τῷ Βουλγαρίας ἄρχοντι μὴ εἶν τοὺς Τούρκους διακτεῖν τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὸ Ῥωμίων ἐπιμύνησθαι. τοῦτου δὲ μὴ προσέχοντος ἀλλὰ παντοίας ἀφορμαῖς παρακρούσαντος, τὸν τοῦ δε Χερσονόσου στρατηγῆτος τῶν δ' Νεαφρόων τὸν Καλοκίρον παραστέθειται τμήσας πρὸς τὸν ἄρχοντα Ἰωάννη ἐπιπέμπει Σαυδοουθλίαν, ὁμοίαν ἐπισχεσσε καὶ φελοπιῶν οὐκ ὀλίγον ἀκαταίδων ἐπισχεσσε κατὰ Βουλγάρων. πεπθέντος οὖν οἱ Ῥῶς καὶ ἐπελέγοντες τῇ Βουλγαρίᾳ κατὰ τὸν Ἀδριανῶν ποταμῶν, τῆς α' Ἰνδικαίουτος, αἰματῶ τῆς βασιλείας εἶσι τοῦ Νεαφρόου, πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἰδύρασαν τῶν Βουλγάρων, καὶ λίαν οὐκ ὀλίγον περιβύζοντο ἐκείστωσαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ τὸ ἑσπέρῳ δε πάλιν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ χάρων ἐπιστέλλεται κατὰ Βουλγαρίας, καὶ τὰ ἕματα τῶν προτέρων ἢ καὶ χείρονα διακράζοντο. (II, p. 372^{a-10})

93. *Поход на руския князь Светослав срещу българите*

В четвъртата година от царуването си през месец юли, 10-и индикт,¹ [Никифор] отишъл да навести тракийските градове и като стигнал до тъй наречения Голям окол², писал на Петър, владетеля на България, да не допуша турките³ да преминават Истр и да опустошават ромейските земи. Но понеже Петър не го послушал, а отказвал под различни предлози, Никифор изпратил сина на херсонския управител — Калокир, като го почел с титла патриций, при руския княз Светослав, за да го убеди с обещания за дарове и немалки почести да предприеме поход срещу българите. Прочее русите се съвласили и нахлули в България през месец август, 11-и индикт, в петата година от царуването на Никифор. Те разорили много български градове и земи и като събрали грамадна плячка, върнали се в страната си. В б-тата година от Никифоровото царуване те отново се отправили на поход срещу България и извършили същите и още по-големи опустошения от предишните.

94. *Ioannes Zimisces Moníchaos Philppopolí collocat*

Πολὴν δὲ οὐκὼν καὶ ταχυρῆν ἐχούσης τῆς βασιλείας ἔν τε τῇ ἑρ καὶ ἐν τῇ ἐσπέρῳ (αὐ τε γὰρ ληθίσει κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Φοινίκη καὶ Κοίλην Συρίαν πόλεις τῶν Ἀγαρηῶν, μὴ σζόντος τοῦ Νεαφρόου παρὰ τὰ κατ' αὐτὸς διαθέσθαι πολὺς καὶ ἀγαθὰς πόλεις, πρὸς ἀποστασίαν ἀπέβλεπον, καὶ ἢ τῶν Ἰνδίων κίτροι οὐ καίως περιέκοντο ἐπὶ Βουλγάρους μελετηθεῖσα μέγιστον ἐπέσπε τοῖς ἀρχαίῳν κέντρον, καὶ ἡμῶς ἐπὶ πέντε ἔτους ἐνωπὸς τὴν Ῥωμίων ἐπιμύνησθαι σζόνται τὸς πόλεις ἐπέσπε) διασκεπτεῖται καὶ ἐμμέριον πῶς ἐν τὰ ταῦτα θεοκλεονεῖται κατὰ καὶ τὸ εἶς αὐτῶν ἀποσχεσσεθεῖσα ἐπιμύνησθαι ἄλλοις. τῶς δὲ τῆς πῶς τῷ Ὀρόνῳ Ἀγιοχίῳς χρονοβόλης ἀρχαίῳς,

94. *Йоан Цимисхий заселява „манихи“ в Пловдив*

Голям смут и безредие владели на Изток и на Запад в царството и понеже Никифор нямал време да уреди и да затвърди добре положението в завоеваните агарянски градове в Киликия, Финикия и Долна Сирия, тези земи замисляли да се отделят.⁴ И руският поход срещу българите, необмислен добре предварително, представлявал най-голяма опасност за положението в империята, а и глад вече цели пет години се ширел в ромейската земя и силно измъчвал градовете. И тъй императорът⁵ обмислял загрижено по какъв начин да намери лек срещу тези големи бедствия и да отстрани произтичащата от тях опасност. През това време, понеже Антиохия на Оронг⁶ оставала без архиепεί, императорът поставил [за патриарх]

¹ Т. е. 967 г. Според П. О. Караманският, О хронология русско-византийской войны при Светославе. ВВр, V (1962), стр. 127—138, разриет между България и Византия и походы на Никифор Фока до границата са станали през пролетта или лятото на 967 г., пратеничеството на Калокир — през септември на 967 г. или пролетта на 968 г., първият поход на русите — в 968 г., западното на печенегите срещу Киев и извършването на Светослав в Русия — през пролетта на 969 г., вторият поход на русите — през лятото на следната година, войната на Селмир с русите — през пролетта или лятото на 970 г., а побяга на Цимисхий — през пролетта или лятото на 971 г. Вж. как там в прелюд на другите извадени отсички по този въпрос. Срв. също *Острогорски*, История, стр. 281, в особено бел. 2. ² Т. е. Ерековата. ³ Т. е. вазарите. ⁴ Между 965 и 969 г. Никифор Фока водил жестока война на изток срещу арабите и успял да завладее Киликия и Сирия с Антиохия, която от три века вече не била във византийски ръце. Вж. *Острогорски*, История, стр. 276—277. ⁵ Йоан Цимисхий, който заел престола след убийството на Никифор, в юсти лично той взел участие заедно с императрицата Теофано. ⁶ Фока в Сирия.

Θεόδωρον τὴν προμερίζεται μοναχόν, πᾶσι κομῶντα τοῖς ἀγαθοῖς καὶ οὐδὲν προοικισιῶνται τὴν ἀνέγκην, καὶ παρηγορούμενον μὴ ἐπισκεῖσθαι ὅς τοῦ θεοῦ μίλλιονος αὐτὸν ἕως τὸ τῆς βασιλείας ἔργος ἀναβιβῆσαι, ἢ μὴν γινώσκων ὅς εἰ ὀλιγότρος διατεθεὶς ἐπισκοπὴν τῆς βασιλείας κατέσχευε, τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἐπιβουλοῦς τοιαύτην ἀξιοσύνην διὰ καὶ τοὺς Ἀσπαργίους, τὴν ἐξῆς πᾶσι ἐπινομήσαντος καὶ ἐκτελεσθέντος τῆ μεταδόσει τῆς μοναχῆς αὐτῶν φησὶν ἡσυχίας. ἀρὸς τὴν ἐσπέρην ἀποπέσει καὶ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐργασίαν ἐπέστημι, ὃ καὶ πεποιθὲν ἕσπερον, ὡρασιότατος πείτης καὶ τῆ Φιλιπποπόλεως ἐργασίαντος. (II. pp. 381₁₀—382₁₀)

95. *Rossi in Thraciam invadunt. De proelio apud Arcadiopolim commisso*

Τῷ ἔθνη δὲ τῶν Ῥώσων ἂν ἔχομεν ἰσότροπον τὴν Βουλγαρίαν χειρομαχῶν, δουλοκότους δὲ κατεσχεῖναι καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Πέτρου Βασίλειον καὶ Ρομανόν, οὐδένα ἦν βουλγαρὸν ἢ ἐπ' οἴκου ἐπιστορεῖν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἰστροῦ βασιλείαν εἰσείναι, μὴδὲ χάριον εἰσπίπτει τὰς πρὸς Νικηφόρον τὸν βασιλέα γενομένης ἐπιθήρας, συμμέτρον ἐνόμισαν αὐτοῖς μῆναι κατὰ χάριν καὶ τῆς γῆς κωμῆσθαι. ἰστροὶ δὲ πρὸς τοῦτο πλέον αὐτοῦ καὶ ὁ Κολιμανός, λέγον, εἰ παύσασθαι ἐπαγορευθῆ βασιλεὺς Ρομανόν, αὐτὸς οἷς τε Βουλγαρίας ἐπισκοπῆσιν καὶ σπανίως ποιήσει δωρεαίς, καὶ τὰς συμφορηθείσας δεξιῶν δόσεις οὐκ ἀπέξει πολιτείας, καὶ συμμέτρος ἔξει καὶ φίλος αὐτοῖς διὰ φιλίαν οἷς τῷ ἔθνησι χαρισθησὶν οἱ Ῥῶσες τῆς τε Βουλγαρίας ὡς δομητῆρον ἀντεπεσόντο κήρυκτος, καὶ διαστρεβουσίαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐπισκοπῆσαν ἐπιτελέσθαι ἅπαντα πρὸς τὸ Νικηφόρον ἐπισημαίνοντες ὡς προσεβόησαν, δωροκότους ὄντες συμφωνίῃς πεπληρωμένους ἄλαστον, ὡς ἀπαρκαθῆναι τοῦτον διὰ μάχης κρῖναι τὰ πράγματα. γράμματα οὖν ἐν ἄλλῃ τὰς ἐξῆς ἐπέμψας πρὸς τὴν ἐσπέρην διαβίβασας, ἀρχοῦντα τὸ αὐτοῦ ἐπιστήρας ἐν ἐπέμψασε στρατηλάτην Βάρδα μύητρον τὸν Σελγηῶν. οὗ τὴν ἀδελφὴν Μορίαν κόμισσιν ἤγάγετο γαμήτην ἑσπερίαν ὁ βασιλεὺς, ἐπιπέσει ἕως ἐργασίαντος καὶ οὐδὲν ἐξοικισίαν οἱ Ῥῶσες δὲ καὶ ὁ ταύτων ἀρχηγὸς ὁ Σφενδοβλάτος, τὴν τοῦ Ρομανίου στρατηγείαν ἕως ἐπέμψασε παρανοῦν, κωμῆσαντες δουλοκότους ἔθνη τοὺς Βουλγαρίους, πρὸς ἀληθείας δὲ καὶ συμμέτρος τοὺς τε Πατριάρχους καὶ τοὺς πρὸς δόξαν ἐν Πατριῶν κατακομῆτους Τούρκους, καὶ διὰ πάντων στρατῶν πολιεμῆτην

един монах на име Теодор¹, човек, надарен с всички добродетели. Този му бил предсказал издигавето, но го прелупредил да не бърза, тъй като бог щял да го издигне до висотата на царската власт. [Цимисхий] трябвало да знае, че в противен случай, ако не биде предпазлив и побърза да вземе властта, щял да изложи живота си на опасност. Той бил поискал от [императора] да изскли на Запад манихеите², които се ширели по целия Изток и го заразявали, разпространявайки гнъсната си ерес, и да ги засели в някоя своя пуста далека покрайнина. Това и направил императорът по-късно, като ги вдигнал и заселил във Филиполон.

95. *Russiee onustomavatt Trakia. Srazhenie pri Lyuburgas*

След като народът на русите покорил България по казания начин³ и пленил двамата синове на Петър, Борис и Роман, те вече не искали да се върнат в страната си, но възхитени от благоденствието на тези места, съвсем пренебрегнали сключения с император Никифор договор и сметнали, че за тях е изгодно да останат в страната и да завладеят тази земя. Към това ги подтикнувал още повече Калкир, който казал, че ако го провъзгласят за император на ромеите, той щял да напусне България и да сключи траен договор, а също така щял многократно да им даде уговорената дан и да ги има за съюзници и приятели през целия живот. Възгордени от подобни думи, русите започнали да се отнасят към България като към завойваната страна. Те не приели пратениците на императора⁴, който се задължавал да им издължи всичко обещано от Никифор, и дали отговор, изпълнен с варварско самохвалство. Това принудило императора да разреши войска с война. И така чрез писмо той в кратко време прехвърлил на Запад източните войски, като им поставил за началник магистър Варда Склир, когото назначил за стратег и чиято сестра Мария била негова законна съпруга, когато бил още частно лице.⁵ С настъпването на пролетта и самият той щял да потегли. А русите и вождът им Светослав, като научили за преминаването на ромейската войска, споразумели се с поробените вече българи, а освен това взели за съюзници печенегите и живущите на запад в Папония турци, та по гол начин съ-

¹ Теодор II, автентичен патриарх (970—976).
² Срв. стр. 93, тук стр. 259. ³ Т. е. Йоан Цимисхий.
⁴ Това Мария била умряла, когато Цимисхий стъпнал на престола и се оженил за Теофана.

² Тук под манихей се разбират павликните.

³ Тези Мария била умряла, когато Цимисхий стъпнал на престола и се оженил за Теофана.

ἠθροκότους ἐς διακοσμίους ἐπὶ ταύκοντα μισίασιν
 κερσοσμένον, καὶ τὸν Αἴμιον διαβάντες, πᾶσαν
 Ἰαπωνίαν τὴν Ὀσφρην καὶ Ἐλφζοτιο, πηγάμε-
 να παρμεβολίην ἀρχῶν ποῦ τῶν κερσίων Ἀσπιδιαν-
 πόλων, γὰρ εἴποι τὴν σκευολογίαν ἐκδεχόμενοι τοῦ
 πόλεμου. ὁ δὲ μάχιμος Βάσδας ὁ Σεληός ἐς
 Ἰσθμιο παρὰ πολὺ τῶν πλῆθει λαβόμενος (περὶ-
 παρὰ γὰρ αὐτῷ πᾶσα ἡ στρατιὰ ἐξ ἧλιβάς), στρατη-
 γικαῖς ἐργῶ ἀπάτας τοῖς ἀνατόις περιελάθει καὶ τῆ-
 ρην καὶ ρηγοῖν τὰ πᾶσα κερσοσμένη πλῆθι,
 ὁ δὲ καὶ γέρονε. συγγέλους γὰρ ἑαυτῶν οἶν τῆ
 στρατῶ εἶσαι τευχῶν, πολλὰ προκαιουμένον τῶν
 πολεμίων ἐξελεῖται καὶ περὶ τῶν ὄλων διαρρησά-
 θη οὐκ ὑπάρκοντα, ἀλλ' ἐκαστὸν ἐς τὰν δει-
 λιάσις, βλέπων τοῖς ἀνατόις τὰ παρατεχνην
 φέροντας τε καὶ ἀγασίας τοῦτο δὲ τὸ βούλευμα
 μέγαν καταρτάσαν ἐκαστὸν ἐς βαρβάρους*,
 οὐκ ἔχοντες γὰρ ἐς τοῖς ἀληθείας δαίτη συνεζώ-
 μους ὁ Σεληός σκευολογίας ἐχει τευχῶν ἔδων
 τὰς Ῥωμαῖκοὺς φελλογας, ἐπεξελεῖται μὴ τοῖσι μὴν,
 ἀλλὰς τε ἐκαστὸν καὶ ἀνελίως ἐκαστοσδεύ-
 οντο καὶ τῆς στρατῶν ἡμέλιον φελλογας, γάτας
 καὶ μέθας καὶ ἀλλὰς καὶ κερσῶν καὶ ὀσφρην
 βαρβαρικαῖς διακοσμήσαντες καὶ μακρῶς τῶν δέ-
 ων ἐπιμελόμενα, καὶ τῶν ἐπιτηδίων λοβόμε-
 να ὁ Βάσδας, καὶ ὑπὸς ἐπίτηται τοῖς ἐλθροῖς τῶ
 μάλα διακοσμήσαν, καὶ τῆς ἡμέλιον καὶ τῆς ὄλων
 ὄλων, λόγους καὶ ἐνέθους νητας ἐπὶ τῶν ἐ-
 καστῶν χωρίων στρατόμενος Ἰωάννην πατριάρχον
 τῶν Ἀλασκίτων μετὰ τῶν ὄλων ἀνέμους ἐκασ-
 τῶν, προερχόμενα κερσῶν καὶ διακοσμήσαν τοῖς ἐ-
 λθροῖς καὶ τῶν πρὸς αὐτῶν μακρῶν καὶ ὄλων πᾶ-
 σαν ἀναδιδόσαν. ἐκαστὸν δὲ καὶ σκευολογίας
 τοῖσι ἐργῶσι καὶ ἄρα τῆς σκευολογίας δόματα τῶ
 πᾶσι καὶ δόματα φελλογῶν παρμεσμένον, μὴ ἐ-
 καστῶ μόνον γὰρ φελλογῶν, ἔλα φελλογῶν ἐνδόντος τοῖς
 ἴσπας τοῖς κερσῶν, ἀλλ' ἡμέλιον καὶ μετὰ τῶν
 ὄλων δὲ περὶ τῶν, καὶ ἴσπας ἐκαστῶν σκευολογίας
 τοῖς ἐλθροῖς, καὶ ὄλων πᾶσι μέχρις ἂν εἰς τοῖς
 ὄλων τοῖσι καὶ εἰς τῶν ἐνέθους ἐκαστοσδεύσαν,
 τότε δὲ ἀπόμους φελλογῶν καὶ προερχόμενα, τῆ δὲ
 τῶν βαρβαρικῶν διακοσμήσαν (Βαλβάρους μὲν γὰρ
 καὶ Ῥῶς τῶν πᾶσι ἀναδιδόσαν μακρῶν, Ῥῶς
 δὲ καὶ ἴσπας ἡμέλιον μόνον καὶ Παιζῶν καὶ ὄλων
 τῶν) ἐκαστῶν οἶν ὁ Ἰωάννης σκευολογίας τοῖς
 Παιζῶν καὶ κατὰ τῶν πᾶσι φελλογῶν, καὶ ὄλων
 ἡμέλιον παρμεσμένον, παρμεσμένον φελλογῶν, σκευ-
 ολογίας τῶν ἀναδιδόσαν παρμεσμένον. ἐκαστῶ δὲ οἱ
 Παιζῶν καὶ τῶν ἴσπας τῶν, ἐς τῶν
 τοῖς φελλογῶν ἀναδιδόσαν φελλογῶν ἐκαστῶ δὲ τῶν
 μὲν φελλογῶν μετὰ τῶν τῶν ὄλων ἴσπας φελλογῶν
 καὶ ἀναδιδόσαν ἔδων τῶν τοῖς λόγους. ἐπὶ δὲ

брали около треста и осем хиляди души
 войска, годна за бой. Като преминали Хемус,
 те опожарили и опустошили цяла Тракия,
 после разположили стана си някъде близо до
 стените на Аркадиопол, където чакали започ-
 ването на войната. Магистър Варда Склир,
 като разбра, че числено е много по-слаб
 (цялата му войска достигала до 12 000 души),
 решил да се справи с неприятеля с военна
 хитрост и с умение и ловкост да унищожи
 това толкова голямо множество. Така и ста-
 nello. Той се затворил с войската си вътре
 в стените и въпреки че неприятелят много
 го предизвиквал да излезе за решително ср-
 жение, не се поддад, а се спогайвал, сякаш
 се страхувал, и наблюдавал как противници-
 те грабят и опустошават, каквото намсрят.
 Този му план направил варварите много са-
 монадеши. Те помисливи, че Склир нанстина
 от страх държи ромейските войски затворени
 зад стените и поради това не смее да из-
 лезе насреща им. Затова се прснали без-
 страшно и станували безгрижно, пренебрег-
 вайки [да поставят] стража. Нощем те се от-
 давали на пиене и пиянство, варварски танци
 под звука на свирки и кимбала и съвсем не
 се грижели за необходимите неща. И тъй
 Варда се възползувал от удобния случай и
 като обсъдил много добре как да нападне
 неприятеля, определил деня и часа и поста-
 вил през нощта клопки и засади на някоя
 твърде удобна места. После изпратил натри-
 пия Ивоан Алякасене с някаква малка войска,
 заповядал му да излезе напред и да наблю-
 дава неприятелите, като постоянно го осве-
 домява и му съобщава къде се намират те.
 Поръчал му също, когато неприятелите на-
 ближат, да влезе в бой с тях и щом се
 завърже сражението, да обърне гръб. Ромей-
 те трябвало да се престорят, че бягат, но не
 да бягат неудържимо с отпуснати юзди на
 конете си, а спокойно и в ред и където
 може, да се обръщат и да се обръскват с
 неприятелите. Те трябвало така да постъпват,
 докато ги възвнат в клопките и засадите, а
 тогава да ударят на бяг безредно и стрем-
 главо. А варварите били разделени на три
 части (в първата част влизали българи и ру-
 си, след тях били турки и накрая само пече-
 негци). Когато върнал, Ивоан влязъл в ср-
 жение с печенегите, на които се натъквал
 случайно, и, както му било заповядано, пре-
 сторил се, че беге, като отегнал бавно. Печ-
 негите разкъсали редовете и се втурнали
 да преследват бегълците, за да може бързо
 да унищожат всички бягаци. А те тичали
 към засадите, като ту бягали в ред, ту се
 обръщали, за да се защитават. Щом стиг-

* Βαρβάρους.

καὶ ἐς μέγαν ἐγένετο τοῖσι, τότε δὲ ἀνέστη
τοῖς χιλιῶσι ἀσπίδος ἔφευγον, καὶ οἱ Παιζωνῆες
ἐχθρόντες ἀπίστος βήσαν. Ἰαπωνίητος δ' ἐξείσθη
τοῖς μαγίστροι μετὰ πᾶσι τοῦ στρατοῦ, τῷ ἀπο-
δοκίμῳ καταλαβάντες τὴν μὲν δῶκεν ἐπίστρον
οὐ μὴ γὰρ καὶ ἐς φωνὴν ἀπέδωκεν, ἀλλ' ἔμενον, ἦν
αὖ εἰσι δεξιόθεν. μετὰ ὑποστάς δὲ φέουσι τῶν
περὶ τὸν μέγιστρον στρατιωτῶν αὐτοῖς, καὶ τῆς
λοιπῆς γάλαγγος δαυθεῖ ἐχθρόντες μετέκρουσας
καὶ ἰάσας, σίπασαν εὐθὺς οἱ ἀλαμπίτες τοῦ
Σκίθου, καὶ παρὰ βέλος τῆς γάλαγγος στρατιώτης
ἐς μέσους ἐπιπίπτουσι τοῖς λόχοις οἱ Παιζωνῆες,
τῶν κρητῶν ἐπιβλήσαν ἄλλήως καὶ κάλιστα
ἀποκτείνουσι, ἐπὶ ἄλλοις οὐκ ἀποκρίνεται ἐπέλε-
πον, καὶ πάντες ἐχθρὸν κατακτείνουσι.

Ὅμοιοι δὲ τοῖσι τοῖσι μέγιστροι οἱ Ἰαπωνῆες, καὶ διὰ
τῶν ἀρχαίων μαθόντες ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀκρίτες
ὄντες ἀποκτείνουσι συντεταγμένους τῶν πολεμῶν, ἐπέ-
πεισε τὴν τοῦ στρατοῦ πρὸς Ἰαπωνῆας, ἵνα δὲ καὶ τὸν
Παιζωνῆων ἐχθρόντες ἀπὸ φωνῆς κατακτείνουσι
τὰς φωνὰς τῶν ἀποκτείνουσι τῆς στρατιῆς. ὁμοῦ πα-
ροικαίνουσι ἐπιπτόντες καὶ τοῖς ἐς τῆς στρατιῆς οὐκ
ἀποκτείνουσι ἀποκτείνουσι ἀποκτείνουσι τοῖς Ἰα-
πωνῆσι, εἰ μὲν ἐπιπτόντες ἀποκτείνουσι, εἰ δὲ περὶ
καὶ τῶν ἐχθρῶν. ὅς δὲ καὶ παρὰ τὴν πρώτην
προσβολὴν ἀποκτείνουσι οἱ Ἰαπωνῆες τὴν δεξιὰν ἐπὶ
Ἰαπωνῆων ἀποκτείνουσι φωνῶν, ἐπιπτόντες εἰς
τοῖς στρατοῖς συντεταγμένους. ἔπειτα δὲ πᾶσι γενόμε-
νοι ἀπελάσαντες ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς Ἰαπωνῆσι ἀποκ-
τείνουσι ἐχθρόντες. καὶ ἦν μὲν ἴσχυς πρὸς ἡ
μέγιστρον ἀρχαίον, ὅς οὐ Σκίθους αὖ μετὰ τὴν ἀπο-
κτείνουσι καὶ ἀποκτείνουσι φωνῆς ἐχθρόντες, τῶν ἄλλων
ἀποκτείνουσι, ἐπὶ τῶν τῶν μέγιστρον ἡ φωνῆς ἀπο-
κτείνουσι καὶ τὰς ἰάσας ἀποκτείνουσι, καὶ
ἐπιπτόντες καὶ τὸν μέγιστρον. τῶν δὲ Σκίθους ἀποκ-
τείνουσι ἀποκτείνουσι ἡ φωνῆς. τῶν δὲ ὁ
μέγιστρον φωνῆς πᾶσι κατὰ τοῦ κράτους βέλος δὲ
τῆς χειρὸς καὶ φωνῆς ἀποκτείνουσι ὅτι φωνῆς ἐχθ-
ρός ἡ φωνῆς ὡς διὰ τῶν ἀποκτείνουσι τῶν Σκί-
θων. καὶ Κωνσταντῖνος δὲ παρὰ τὸν ἡ φωνῆς ὁ τῶν μετὰ
στρατιῶν, τῶν ἀποκτείνουσι φωνῆς, ἐπιπτόντες Σκίθων
ἀποκτείνουσι τῶν φωνῆς καὶ ἰαπωνῆων στρατι-
ῶν καὶ τῶν τῶν φωνῆς ἀποκτείνουσι. ἐπιπτόντες
δ' ἐπὶ τῶν φωνῆς ἀποκτείνουσι φωνῆς, ἀποκτείνουσι ὁ
Κωνσταντῖνος ἀποκτείνουσι φωνῆς ἐς τῶν ἀποκτείνουσι τῶν
ἰαπωνῆων καὶ ἀποκτείνουσι τῶν φωνῆς τῶν φωνῆς.
ἀποκτείνουσι δὲ τοῦ Σκίθου ἀποκτείνουσι τῶν φωνῆς καὶ
τῆ φωνῆς τῶν φωνῆς ἀποκτείνουσι ἀποκτείνουσι τῶν
φωνῆς. τῶν τῶν φωνῆς Ἰαπωνῆων μὲν ἀποκτείνουσι καὶ
ἀποκτείνουσι φωνῆς, ἀποκτείνουσι δὲ καὶ φωνῆς τοῖς

нали сред тях, ромеите отпуснали ковите на
ковете си и ударили на неудържимо бягство.
Печенегите пък се пръснали и започнали без-
редно да ги преследват. Но магистърът се
появил внезапно с цялата си войска и пе-
ченегите, смазани от неочакваното му присти-
гане, прекратили преследването, но не може-
сли да бягат, а останали да чакат, за да
дадат отпор, ако някой ги нападне. Скоро
наднааں най-храбрите скити, след като срещу
тях се нахвърляли с голяма стремителност
хората на магистъра, последвани от остава-
лата войска в строй и в пълен ред. Ромей-
ската войска се разделила на две в дълбо-
чина и печенегите попаднали сред отредите.
Тогав ромеите ги обкръжили, като съеди-
нили фланговете си. Печенегите не издържа-
ли дълго, огънали се и почти всички били
избити.

След като Варда ги победил по този на-
чин, той научил от пленниците, че в остава-
лите неприятели, бодри и наредени в боев
ред, очакват сражението, и затова веднага
се насочил към тях. А те, като узнали за
злочастието на печенегите, паднали духом
поради тази неочаквана беда. Все пак, като
се ободрили взаимно и като повишали и тези,
които се били пръснали поради бягството, те
се науснали срещу ромеите, като конницата
препуснала напред, а пехотата вървяла зад
нея. Но тъй като още в първата схватка на-
порът на конницата бил отблъснат от ро-
меите, които изглеждали непобедими, тя се
огънала и била тласната към пехотата. Ко-
гато конниците се намерили отново при пе-
хотата, те се свързали и пресрещнали настъ-
пащите ромейци. Известно време боят бил без
надмощия. Тогав един скит, който се гор-
дзел с едрин си ръст и мъжествеността си,
излязъл пред другите. Той се нахвърлил сре-
щу самия магистър, който обикалял на кон
насколо и ободрявал редиците, и го ударил
с меч по шлема. Но мечът се плъзнал встря-
ни и ударът отишъл напречно. Тогав и ма-
гистърът го ударил с меч по шлема. Поради
тежката му ръка и каленото желязо ударът
бил толкова силен, че разсякъл скита на две.
А патриций Константин, братът на магистъра,
помагайки на брат си, стремително ударил
по главата един друг скит, който нападнал
заедно със споменатия вече и се държел твър-
де дръзко. Но той бързо се навел на дру-
гата страна и Константин, като не го улудил,
стопарил меча си върху врата на коня в му
отрязал главата от шията. Скитът паднал, а
той скочил от коня си, хванал го за брадата
и го закъвал. Тази случка поддигнала духа на
ромеите и ги направила по-смели, а скитите

Σκόθως ἐπέλιπον καὶ ταχὶ ἐπιλεηρόμενοι ἀδελφὸς πᾶ τῷτα θεώματα, καὶ ἀσέβητος καὶ μετὰ πολλῆς ἔκτασης ἀσεβείας ἔπιπτε δὲ Ῥωμαῖοι, καὶ ὕπαν τὸ πῶλον νεκρῶν ἐμπληρώσαν. ἤλωσαν δὲ καὶ ζῶματα τῶν ποσσίων πλείους. ἔγένοντο δὲ καὶ πλὴν ὀλίγων πάντες οἱ περιλευθέντες τραυματικά, καὶ οὐδεὶς ἂν διέδοι τὸν κίνδυνον, εἰ μὴ τῆς ἐπιλεηρότης ἐπέσχε τῆς διόξεως τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τῶν μὲν βασιλέων ἐκ τοσοῦτων μακρῶν ἄλλα πτωχέως διαγένοντο, Ῥωμαῖοι δὲ ἔπαυον ἐν τῇ μάχῃ καὶ, τραυματικὸν δ' ἐγένοντο ὀμοῦ καὶ σέματα. (II, pp. 383_u—388_u).

96. Ioannes Tzimisces in Rossos expeditionem suscipit. De pugna apud Preshlabam commissa

Δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀέλιον ἑσπεράειον κατὰ τὸν Ῥῶς τὰ τε στρατεύματα φιλομήτως ἐπελάμβανε, καὶ στρατηγούς ἐρίστα εἰσιν αὐτοῦ καὶ ἑταίρους ἀσπληνημάτων βεβαρημένους, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖτο ποροσκευῶν, ἵνα μηδενὸς στερῆται τὸ στρατόν. ἐπιμελήθη δὲ καὶ τῶν στόλων διὰ Λέοντος τοῦ μετὰ τῶναι προσηγορευομένου, ὁρογγυαίου τότε τὸν πλοῦμον ταχόντος. τὰ μὲν πλείω ἐπισκευάσας, κατασκευάσας δὲ καὶ ἄλλα κινὰ καὶ αὐτῶν ἀξιώματων κατασκευάσας ἐπέδδε πάντα καλῶς εἶχεν αὐτῷ ἕως ἑσπέραιος, πρὸς τὸ ἐξαιεῖν θύρας καὶ συναζάμενος τοὺς πόλιτας εἶχε τῆς βασιλείας. γεννηθέν δ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ῥωμανῶν δὲ σταντοῦα προσηγορευομένου τὸν Σαβῶν, τῷ δικαίῳ μὲν ποσίστων ἀναπληροῦντες, ἔσχε δὲ τὸ Ῥωμαῖον ἡθῶντες κατασκευάσαι ποροσκευῶν αὐτὸν ἀνεκδοξοῦ καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐπιβοηθώντας προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἀμελεῖν ὕπαν τὸ στρατεύμα καὶ θεοφοῦς γενέσθαι τῶν ἰσθίων (οὐδὲ γὰρ ἠγύθηταις ἀπέλας τὴν αὐτῶν), ἀμελεῖν δὲ καὶ πάντα κατασκευάσας ἀναπληροῦντες ποροσκευάσας, καὶ τῷ σὺν ἡγεμένῳ λέγον ὡς μετὰ ταύτης εἰσερχοῦσας καὶ ἀσπληνηνοῦ ὁ Ῥωμαῖον βασιλεὺς ἔσχεται ἀσπληνηνοῦ πολεμῶν αὐτῶ. καὶ τῶς μὲν πρῶτον ἐπισκευάσας πεποσῆν ἕως, αὐτῶ δὲ κατὰ τὸν εὐδῶντος ἡθῶν, κατὰ μὲν αὐτῶ τῶν αὐτῶν ἡθῶν δὲ εἰς τῶν σταντοῦα, τὸ δὲ λοιπὸν ἕως ἀπληροῦ σταντοῦα ἔσχεται κατὰ τὸν Βασιλεῖον τῶν ποροσκευῶν, τὸν ἄλλον δὲ σταντοῦα εἰς πολεμῶν διαβῶν καὶ ἑσπέραιος, καὶ ἔσχε τῆς αὐτῶ τῆς μετὰ τῆς Περοβλάνας, ἡθῶς εἶχε τὰ τῶν

изпълнила със страх и ужас. Храбростта им се изпарила бързо, те обърнали гръб и по-зоро ударили на безредно бягство. Ромеите започнали да ги преследват и цялото поле се изпълнило с трупове, а заловените в плен били повече от убитите. Почти всички заловени били ранени и никой не щял да избегне гибелта, ако с настъпването на войта ромеите не били спрели преследването. Малцина от толкова хиляди варвари се отървали съвсем невредими, а от ромеите паднали двадесет и пет, но почти всички били ранени.

96. Ioan Цимисхий отива на поход срещу русите. Сражението при Преслав

През втората година от царуването си¹ [Йоан Цимисхий], като се готвел да тръгне на поход срещу русите, привлякъл войските с издрости и назначил за стратеги хора, отличили се с разум и опитност във военното дело. Погрижил се да бъде готово и всичко друго, та нищо да не липсва на войската. Наредил също и Льв, който впоследствие станал протостежарий, а тогава бил другарий на корабите, да се погрижи за флотата, като стегне старите кораби, приготви и други нови и уреди една значителна флота. Когато с настъпването на пролетта всичко му било готово, императорът направил молбен за щастливо тръгване, дал нарежданията си на гражданите и излязъл от столицата. Като станал при Геделте, императорът ги драма пратеници на скитите, дошли прилично, за да изпълнят мисията си, а в действителност, за да разгледат положението на ромеите. По-късно те негодували и отправяли упреци, че са третирани несправедливо, императорът, който знаел твърде добре причината за идването им, наредил те да обиколят целия лагер и да видят разпределението на войските. А като обиколили и разгледали всичко, той заповядал да си отидат и да разкажат на господаря си, че императорът на ромеите идва да воюва с него, осланяйки се на такава дисциплинирана и послушна войска. След като отправил така пратениците, сам той подир тях прехвърля Хемус с езвои², около пет хиляди пехота и четири хиляди конници, вахлуд ненадейно в неприятелска земя и разположил лагера си близо до града Велики Преслав, който бил столица на българите. А на цялата останала част от войската заповядал да го следва бавно с паракимомен Ва-

¹ T. e. 971 г. Срв. чл. стр. 259, бел. 1. *Златарски*, История, 1, 2, стр. 606—607, описва този поход към 972 г. ² Лексиконските вошини.

Ῥωμαῖοι εἶχοντο τῆς πολιορκίας, τοὺς τε τοῖς ἐπιπέθον
εἰργοντες καὶ κλιμάκους τοῖς τεύχεσι προσοειδόντες, καὶ
πᾶς στρατιωτικῆς γεννάδας, ἕξτος τῆ δεξιᾷ κατέχον
καὶ τῆ ἰσχυρῶς ἐπιπέθον τῆς κεφαλῆς γυρὸς ἀσπίδα προ-
βέβηλημένος, πρῶτος δὲ μὲς τῶν κλιμάκων ἀποσπαι-
όμενος, καὶ τῆ μὲν ἀσπίδι τὰς βολὰς ἀποσπαινού-
μενος τῶ δὲ ἕξει τοῖς ἐπιπέθον καὶ καλέοντος
ἀπεσπαιόμενος, ἀνείκει δὲ τῶν ἐπιπέθον, καὶ τοῖς
ἐκείσε πάσης δικοσμηδίας ἀδύον ἀνέδον τοῖς παύ-
σαν παρέχευε ἐν μηροσύνετος ἄλλος καὶ αὐ-
τὸς καὶ πολλὰ ἔτερε ἀνῆλθον, καὶ σπασσασίμοιο
γενουέον αἱ Σκῆθαι κατασπαιόμενοι τινεὶς αὐτῶ
τῶν τευχῶν κατασπαιόμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι
Ῥωμαῖοι κατὰ ξηλοῦ τῶν προτέρων καὶ ἐν διαφό-
ροις τόποις δὲ κλιμάκων ἀνέβησαν εἰς τὸ τεῦχος,
καὶ τῶν Σκῆθῶν ἀποσπαιόμενον ἑλατὸν τοῖς ἀπο-
σπαινοῦσιν εὐς πύλους ἔλθειν, καὶ τούτοις ἀνακει-
σάντες εἰσήγαγον τὸ στρατόν, καὶ τούτων τὸν τρυ-
φῶν τῆς πόλεως ἀλλοσύνης οἱ μὲν Σκῆθαι ἀπὸ τοῖς
σπεκτοῖς κείροντες καὶ κατακλιμαζόμενοι ἀγρυ-
φῶντο, γυναικας δὲ καὶ παιδία ἡμιλιπίζοντο.
Ἐλαὶ δὲ καὶ Βουλγῶν οἱ βασιλεῖς τῶν Βουλγῶν
ἄρα γυναικας καὶ τέκνοις, ἕτα τα παρῶντα φέρων
τῆς βασιλείας, καὶ αὐτὸς βασιλεῖς ἀπῆλθον, τούτων δὲ ὁ
βασιλεῖς φιλοφρόνως ἐχρήσατο, τῶν τε βασιλεῖς
Βουλγῶν ἀποσπαιόμενοι, καὶ πάσης τοῖς ἑλισσόμε-
νοις Βουλγῶν ἀπῆλθον ἀπῆλθον καὶ ἐλευθέρους
ἦν καὶ βοδλοῦσιν ἀπῆλθον, οὐκ ἔα δουλείᾳ φέ-
σων Βουλγῶν ἀλλ᾽ ἐλευθέρως μῆλλον ἀφῆλθον,
Ῥῶς δὲ μόνους γυναικας ἐχρήσατο καὶ τούτοις χρο-
θαί οὐς πολιορκίας.

Οἱ δὲ τῶν Σκῆθῶν γενναῖοι ἀγρυφῶντα ἡμι-
λιπίζοντες ἐπὶ τῶν τῆς πόλεως βασιλείων, ἑτα-
σπαιόμενοι τῶν τευχῶν, ἐπὶ τῶν χρόνῳ ἐλάττωσαν,
καὶ πολλοὺς τῶν καθ' ἱστορίαν ἐκείσε γενουέων
ἢ ἐλάττωσαν ἀπῆλθον ἀπῆλθον ἀπῆλθον ἀπῆλθον.
οἱ γυναικας τῶ βασιλεῖ στρατὸς ἐπὶ αὐτοῖς
ἐπέλλετο ἀπῆλθον, ἑτασπαιόμενοι δὲ εἶχον αὐτῶν
μετασπαιόμενοι, καὶ τῆς πολιορκίας ἐλάττωσαν ἀπῆλθον,
οὐκ ἔα τῶν Ῥῶς ἐχρήσατο, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν τῶν
ἀπῆλθον ἦν καὶ ἀπῆλθον, καὶ τούτων δὲ ὁ βασι-
λεῖς ἐχρήσατο διελύσαν, τὰ ἑτασπαιόμενοι καὶ τῶν
ἐχρήσατο τῶν ἄλλων ἀπῆλθον ἀπῆλθον τούτων καὶ
ἑτασπαιόμενοι αὐτῶν τὰ βασιλῆας ἀπῆλθον,
ἐτασπαιόμενοι τῶν βασιλῆας ἀπῆλθον ἀπῆλθον, καὶ μετὰ
βασιλῆας καὶ ἀπῆλθον τῶν φρονεῖν ἀπῆλθον.

слезат от стената, роиенте, изпълнени със спра-
ведлив гняв, започнали обсадата: те прогони-
вали с лъкове неприятелите, които стоели
отгоре, и опирали стълби о стените. Един
храбър войник, като държел с дясна-
та си ръка меч, а с лявата си издигнал
щита над главата си, пръв се изкачил по
една от стълбите. С щита си той отблъснал
ударите, а с меча си се отбранявал срещу
тези, които идели насреща и му пречели. Та-
ка се изкачил през зъберите и като разпръс-
нал всички, намиращи се там, отворил без-
опасен път на ония, които го следвали. По
негово подражание се изкачил и втори, трети
и после мнозина други. След като те обра-
зували затворен строй, притиснатите скити
започнали да се хвърлят от стените. Също и
много други ромен, съревновавайки се с
първите, се изкачили от различни места на
стената с помощта на стълби. Докато ски-
тите били обзети от смут, някои ромен се
промъкнали тайно и без мъка до вратите,
отворили ги и пуснали войската. След като
градът бил превзет по този начин, скитите
побягвали към теснините, но били хващани
и избивани, а жените и децата били зароб-
вани. Заловен бил с жена си и децата си и
царят на българите Борис, който носел още
огланията на царската власт, и после бил
отведен при императора. Императорът се от-
несъл човеколюбиво с него, назовавайки го
цар на българите, и на всички пленени бъл-
гари разрешил да отидат безпрепятствено и
свободно, където искат. Той казвал, че не
бил дошъл, за да пороби българите, а, на-
против, за да ги освободи. Признавал за вра-
гове само русите и се държал с тях като с
неприятели.

По-храбрите от скитите, на брой 8000,
завзели едно укрепление във вътрешността
на дворците¹ в столицата, където се при-
таили за известно време, в незабелязано хва-
щали и убихли мнозина от дошлите там, за
да огледат мястото или за да заграбят пляч-
ка. Като научил това, императорът изпратил
срещу тях силна войска. Но пратените вой-
ници се колебавали и не смели да започнат
обсадата не защото се страхували от русите,
а понеже мястото било укрепено и непре-
вземаемо. Императорът лесно разпръснал това
смущение, като изел сръжнето и тръгнал
пеш пред другите. Щом видели това, войни-
ците му пом грабнали оръжието и се върна-
ли, като всеки бързал да изпревари импера-
тора, и с бойни пикове в боен зор се на-

¹ Става дума вероятно за т. нар. Вътрешен град на Преслав. Срв. *Н. Мавродиев*, Описание на Преслав в Шестодневна на Иван Екзарх, 1917р. XI, 1983, кн. 3, стр. 66—76.

ἐπιθύμως δὲ τῶν Ῥώσ ἐκαυμένωτων τὴν πολιορκίαν, πῦρ εἰς πολλὰ μέρη ἐσφηνάτες, οὕτω τοὺς ἀνθιστάμενους καταρρήσαντο. μὴ στένοτες γὰρ τὴν τοῦ πυρός θέτησαν καὶ τὴν Ῥωμαίων χεῖρα, βασιλεὺς ἐαυτῶν κρημαίνοντες ἀπεδίδοσκον. καὶ πολλοὶ μὲν ἀνίσταντο τῷ περὶ, πολλοὶ δὲ κρημαζόμενοι ἐπιόλοντο, τοὺς δὲ λαποῦς μετὰ καὶ αἰχμαλωσίαι ἀεδέξαντο. καὶ ἡ μὲν πόλις τοῦτον ἔβλετο τὸν χρόνον, ἐν δευτῆρῳ ἡμέραις μὴ ὑποστήσεια. ταύτην ἄλλοτεσσιν ἀνακηρύσσοντας ὁ βασιλεὺς, καὶ φραζὸν ἀξιόλογον ἐποιήσας, καὶ εἰ πρὸς τὴν ζῆν ἐπιπέσει δαυλίως παρασκευασμένους, καὶ τὴν τῆς ἀγίας Ἰουλιανῆς μετανομήσας τὴν πόλιν, τῆ ἐπονομασμένης εἰς τὸ Λαρόστολον, ἢ καὶ Ἀρίστρα καλεῖται, εἴρητο πορεύειν.

Ὁ δὲ Σκευδοβιάδης τὴν τῆς Περσουλάρης περιουσίαν ἄλλοτε εἰς καταρῆν ἐπέστησεν, οὗς ἐβόη, οὗς εἶπε γὰρ καὶ τοῦ φρονήματος καθυπέστη, ἀλλὰ παραθεσάνας τοὺς περὶ αὐτῶν, καὶ τῶν μάλιστα ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀναρρήσας παρακαλέσας, οὕτως τὸ εἰς τὴν καταρῆν ἔπεισεν, καὶ πάντας οὗς εἶχεν ἐκ ἐπονομασμένης τῶν Ἰουλιανῆς ἀπὸ τῶν ἱεροσολίμων ὄντας τὴν ἀρετῶν ἀρετῶν, ἔβησε κατὰ Ῥωμαίον. ὁ δὲ βασιλεὺς πῶς ἐν τῇ παραρῆν πόλις ἔβλετο καὶ σφαιροῦς αὐτῶν ἐπιπέσειας, πολλὰ τε φραζόμενος καὶ πολέμους ἐκαυρῆσας καὶ οὐκ ἀντιπῶντας εἰς ἀκροῆν δεδοσῶς, εἴρητο τῆς ὁδοῦ. τῶν δὲ οὐρανῶν ἦσαν φραζόμενοι Σκίθας πῶς, ἰσθμὸν ἐπέκεινον ἐκαυρῆσαι Θεοδόρῳ τε τῶν ἐκ Μισθίας αὐτῶν τῶν πλείθων ἀρετῶν ἐπιπέσειας ἀρετῶν ἐπέκεινον τῶν στρατιῶν, κατεσκεπῆν τε τὸ πλείθων τῶν ἐκαυρῶν καὶ αὐτῶν δίδονα γνῶσιν, εἰ ἀρετῶν δὲ. καὶ δάσειον τῆς αὐτῶν ἰσθμῶν ἀκαυρῶν ἐκαυρῆσαι, οὗς δὲ κατὰ τὸν ἔατο ἀντιπῶντας μετὰ πῶν τῆς στρατιῶν. οἱ δὲ τῶν Θεοδόρῳ τῶν ἐκαυρῶν εἰς χεῖρας ἦσαν τοὺς πολέμους, ἐκαυρῶντας τοὺς φραζόμενους. οἱ δὲ Ῥῶς ἐπέκεινον εἰληφῆθῆντας πῶν μὲν οὐκ ἐκείνον, πολλῶν δὲ πλείθων καὶ πῶν δὲ πῶν ἐκαυρῶντες ἐκ τῶν πλείθων πεδῶνται ἀρετῶν καὶ τῶν ἐκείνον ἰσθμῶν καὶ ἐκαυρῶντας ἐκαυρῶντας, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τῆς Ἀρίστρας ἐκαυρῶντας. ἦσαν δὲ τῶν πλείθων αὐτῶν ἐκαυρῶντας, οἱ δὲ τῶν ἐκαυρῶντας καὶ ἐκαυρῶντας Ῥωμαῖοι τῶν ἀρετῶν ἐκαυρῶντας. ἐκαυρῶντας δὲ οἱ Σκίθαι τῇ Σκευδοβιάδῃ, καὶ τῶν ἐκαυρῶντας ἀκαυρῶντας μετὰ πῶν τῶν στρατιῶν, πῶν δίδονα τῶν ἀρετῶν μάλιστα ἀρετῶντας, ἐκ τῶν ἐκαυρῶντας καὶ ἀρετῶντας πλείθων ἀρετῶντας καὶ τῶν βασιλεῶν ἐκαυρῶντας καὶ βασιλεῶς ἐκαυρῶντας, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν ἐκαυρῶντας ἐκαυρῶντας καὶ τῶν τῶν πῶν τῶν πῶν μάλιστα

хвърляли срещу крепостта. Но понеже русите храбро удържали обсадата, те запалили огън на много места и така надвили съпротивляващите се. И наистина [русите], като не могли да устоят на силата на огъня и на ромейската войска, започнали постелно да се хвърлят от стените и да бягат. Мнозина загинали в огъня, други били погубени, като се спускали, а останалите били избити с меч или били взети пленници. По такъв начин бил превзет градът, без да е могла да устои дори цели два дни.¹ Императорът възстановил завладения град и поставил силна стража. После доставил съестни продукти в изобилие и след като отпразнувал празника Възкресение и преименувал града на своето име Иованопол, потеглил на другия ден към Доростол, който се нарича и Дристра.

Светослав, като научил за превземането на Преслав, въздъхнал в смущение, както може да се предполага, но не останал дълго в това душевно състояние, а ободрил хората си и ги призовал да се покажат храбреци навечер в този момент. Наредил и всичко останало, както трябва, и като избил всички българи на брой около триста души, към които имал подозрение, излязъл срещу ромейте. А императорът завладал градовете по пътя си и поставил в тях стрелеци. Той опустошил и много крепости и паланки, които предоставял на войниците за плячка, и продължил пътя си. А понеже разузнавачите му съобщили, че идват някакви скити, той пратил [срещу] тях избрана войска, като поставил начело на това множество Теодор от Мистия,² на когото заповядал да наблюдава неприятелската войска, да му дава вест, ако тя напредва, и да опитва силата с престрелки отдалеч. А самият той идвал отзад в боен ред с цялата войска. Войниците на Теодор, помъвлезли в схватка с противниците, нападнали ги с устрем. А русите се страхували от засада и понеже мнозина били ранени, а някои паднали и убити, вместо да продължат пътя си напред, извили и се пръснали из близките височини и намиращите се там горази и гисти гори. Така се добрави до Дристра през планинската местност. Те били на брой седем хиляди, а ромейте, с които се сракавали и които ги победили, били триста. Като се присъединили към Светослав, скитите го убедили да се вдигне с цялата си войска на брой около 330 хиляди души и [така те] се разположили на дванадесет мили от Доростол, където твърдо и смело зачакали идването на императора. А ромейте, възгордени от скорошните си победи и очакващи

¹ Според *Златарски*, История, 1, 2, стр. 613, градът паднал на 5 април 972 г.

² Град в Галиция.

χία ὁ βασιλεὺς καὶ πολλοὺς ἐπεκράροντας τοὺς Σκύθους ἐρέμεται. μὴ δὲ τῶν ἡμερῶν οὐκ αὐθαίρετοι τοὺς Ῥωμαίους εἰς ἄριστον περὶ διείρησάν τινι οἱ βάρβαροι, εἰς δύο διαιροθέντες μέρος, Ἰταλὸς καὶ περὶ ἐκ μακρῶν δύο τῆς πόλεως, τῆς τε κατὰ ἀνατολὰς, ἣν φρουρῶν ἐτίετο Πέτρος ὁ αὐτοκράτορος μετὰ Θεοδοῦν καὶ Μανουῖνον, καὶ τῆς πρὸς δύον, βασιὸν Βύρδος ὁ Σκλιρὸς κατὰ τῶν ἐφῶν διατίετοσαν τὴν φελοκὴν ἐπιπέτησαν. ἐβήλθον αὐρασιζόμενοι, τότε πρῶτον φανέντες ἐγένοντο ἰσὺ γὰρ προηρησμένοι μάχης περὶ διαρροίεσαντο. οὗς ἐφρόσωντο οἱ Ῥωμαῖοι δεξιόμενοι ἐνθίμως ἐμάχεοντο. καὶ μέχρι πολλοῦ ἰσχυρότατος ἦν ὁ ἀγών, τέλος δὲ τῆ σφαιρῆς ἀρετῆ Ῥωμαῖοι κέρρονται τοὺς βαρβάρους καὶ πρὸς κέρρον σφαιρῆσονται, πολλοὺν μὲν τῶ ἀγῶνι τῶδε περὶοντο, καὶ πολλοὺν ἰσχυρῶν. κινδυνὸς δὲ τῶν Ῥωμαίων τραυματισθέντος, ἀλλ' ἡ μόνον ἰσχυρῶν περὶοντο τῶν, οὗτοι δὲ ἀνασπέντες οἱ βάρβαροι καὶ εἴσοι κέρρον σφαιρῆσονται κατὰ ἐπιγενομένην διενεκεν κερρον ἰσχυρῶν, καὶ τῶς ἐν τῆ μάχῃ περὶοντος ἀπολοφίοντο ἀγῶν καὶ φρασιζόμενοι ἀδυσμῶν, οὗς δοκεῖν τοὺς ἀνοδονους ἰσχυρῶν εἶναι σφαιρῆσονται καὶ ἀγῶν, ἀλλ' οὗ ἰσχυρῶν ἀνθίστων καὶ αἰσχυρῶν. ἡμέρας δὲ ἔση διαγελώσων πᾶντας τοὺς ἐν τῶ φρουρῶν εἰς φελοκὴν ἐσπεδαρμένους ἐσπεδαρμένους ἐσπεδαρμένους, καὶ ταχέως ἦσαν μετακλήθεντες. καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ ἀνακλήσας ὅλην τὴν δύναμιν ἦλθεν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδῶν, καὶ πρὸς πόλεμον ἤρθε τὸς βαρβάρους. ἐκατὰ δὲ μὴ ἐξήσαν, εἰς τὸ τραπέζων ἐπισπέντες ἰσχυρῶν ἦσαν. καὶ προσβλήσαν οὗτοι πρὸς ἐκ Κομοταίης καὶ τῶν ἄλλων φρουρῶν τῶν πῆρον ἰσχυρῶν τῶν ἰσχυρῶν, ἀνακλήσαν κατὰ ἀποδύμενοι καὶ αὐτοὺς ἐγκυρῶντες οὗτοι τοὺς ἀνοδονους οὗς προσπέντες δεξιόμενοι ἀπέστειλε τοὺς παρακλήσονται τὸ σφαιρῶν καὶ σφαιρῶν ἀποδύμενοι ἐκ τῆν αὐτῶν φελοκῆν. ἦδη δὲ ἰσχυρῶν κατακλήσονται τὸς πόλεως πόλεως τῆς πόλεως ἀνακλήσονται οἱ Ῥῶς, πολλοὺ τῶν πρὸς τῶν πλεονες ὄντες, ἐκατλήσονται τοὺς Ῥωμαίους ἀνακλήσονται διὰ τὴν νίκην αὐτῶν καὶ κατὰ μὲν τὴν πρῶτην συμβολὴν ἔδοσαν ἀποδύμενοι, μετὰ μικρὴν δὲ ἰσχυρῶν Ῥωμαῖοι οὗς γὰρ σφαιρῶν περὶον τῶν Σφαιρῶν ἰσχυρῶν ἀνακλήσονται, συνεχώρησαν τῆ τῶ πρῶτος σφαιρῶν καὶ τῶς ὄντως ἐκατλήσονται. ἔμος ἀνένδοτοι παρ' ὅλην τὴν πόλεον ἀνακλήσαν καὶ τὴν ἐποδύσαν ἰσχυρῶν σφαιρῶν μεσημέριος, τότε δὲ τοῦ βασιλεὺς δύναμιν πεποδύσαν ἐκ τῶν τῶν σφαιρῶν ἀποκλήσονται τῆς πρὸς τῆν πόλεον εἰσοδον, γρόντες αἱ Ῥῶς εἰσοδον εἰς φελοκῆν, καὶ τῶς πρὸς τὴν πόλεον εἰσοδον ἰσχυρῶν.

вече пристигнала, императорът почнал да напада стените и многократно отблъсвал скитите, които се противопоставили. Един ден късно вечерта, когато ромеите се били пръснали, за да вечерят, варварите, разделени на две части, конница и пехота, излезли в боев ред от две врати на града. Едната от тези врати гледала на изток и стратопедархът¹ Петър бил получил заповед да я охранява с тракийци и максдонци, а другата гледала на запад и там бил на стража Варда Склир с източните войски. Тогава за пръв път се появила конница — и предишните битки се биели само пехотинци. Ромеите я посрещнали решително, сражавали се храбро и дълго време борбата била с равен резултат. А накрая ромеите нападали варварите със собствената си храброст и ги отблъснали зад стената. В това сражение паднали мнозина от тях, главно конници, докато от ромеите никой не бил ранен, а били убити само три коня. Така изменил и затворени зад стените, варварите прекарвали будни следващата нощ и оплаквали падналите в боя с дивни и страшни жалби, които за слушниците ги приличали на рев и виене на диви животни, а не на човешки воляи и стевания. А идом настъпила денят, всички, които били пръснати на стража из разни крепости, били извикани в Доростол и дошли веднага. Императорът отишъл с цялата войска на полето пред града и започнал да предизвиква варварите за бой. Но понеже те не излизали, той се върнал в лагера и останал там мирно. При него дошли пратеници от Констанция² и другите крепости, замислили се с оградя Петър. Те му искали прощка за сторените злини и му се предавали с укрепленията. Той ги приел благосклонно и изпратил хора да заемат крепостите, както и войска, нужна да ги охранява. Но вече с настъпването на вечерта русите, много по-многобройни от преди, отворили всички врати на града и нападали ромеите, които не очаквали таква нещца през нощта. В първата схватка русите изглеждали, че имат надмощие, но скоро ромеите ослабили връх. И наистина, след като Сфагел паднал след героична борба, те се обезсърчили от загубата му и паднали духом. Все пак те се държали твърдо през цялата нощ и през следващия ден до обел. Тогава императорът изпратил войска, за да пресече за варварите достъпа до града. Научавайки това, русите се впуснали да бягат и като намерили вхо-

¹ Државъ доростолъ.

² Т. е. Констанция. Сирѣчь *J. Constantin, Byzance, Kiev et l'Orient au IXe et Xe siècles*, Académie de la République Populaire Roumaine, 1955, pp. 4--5, става дума за Constantina Daphne, де. Описаниа на севен от Държавъ.

χομένους εὐρόντες ἔφευγον διὰ τοῦ πεδίου καὶ καταλαμβάνομενοι ἀγροῦντο. ὁ δὲ Σφριδοούλιβος νικῶς ἐπινοοῦντις δαίονα βαθεῖα τῆς πόλεως καταφάσκει τείχος, ἵνα μὴ εὐχερῶς ἔχουσι εἰς Ῥωμαῖα μετ' αὐτοῦ τῆς πόλεως τείχεϊ προσπέλασθαι. καὶ οὕτως τὴν πόλιν ἀσφαλισμένους ἔγνω δεῖν εὐφροσύνην τὴν πολιορκίαν προσδέχονται. ἐπεὶ δὲ τὸ πλεῖον τῆς στρατῆος ἀέκωντο κατὰς ἀπὸ τῶν κραυγαίων, συνελήφθητε δὲ καὶ λιμὸς ἤδη τῶν ἀναγκαίων διατηρήσιν αὐταῖς, καὶ μὴδ' ἔσθαι τὰ πρὸς χεῖραν συνεχρῶσθαι αὐτοῖς εἰσορμῆσθαι παρὰ τῶν Ῥωμαίων, νύκτα βαθεῖαν καὶ ἀσέληνον ἐκπορεύσας ὁ Σφριδοούλιβος, κατ' ἄνδρας εἰς φρούρας ἐξ ὄψεως κατηρήθη καὶ χεῖρα φρούρα ἐπιστάτην καὶ ἔσθαι καὶ ἀσφαλιστῆσαν, μονοξέλου ἐμβῆς μετὰ δορυλίων ἀνδρῶν ἔξυαν εἰς ἐκαστοῦν. ἀλλεξάμενοι δὲ ὄψιν εἰσέφυγον ἕκαστος οἶκον καὶ κρήνην καὶ εἶδη ἄλλα συνεικά τῆς ζωῆς, ἀνήκοντο δὲ τοῦ ποιμποῦ τοῖς κτηνοκόμοις εἰς τὸ Δοροστόλιον. ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ θεωρούμενοι κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ θεωρούμενοι οἱ ἄλλοις τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν ἴσπαιος ποτίζοντες τοὺς δὲ χορτολογοῦντες, ἄλλοις δὲ καὶ ἐυλεῖοντες, ἀποφύοντες τῶν πλοίων διὰ τῆς ὕλης ἀπορητὴ βυθίζοντες ἀδαιήτως ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἐμβάσκοντες αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν τοῖσιον ἀπέκταναν, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐπὶ τὴν πλοίων λόγους σποδασθῆσαν ἠρώσαντες. αὐτοῖς δ' οὖν οὐκ ἀπέφυγε ἐμβῆσθαι καὶ οὐδὲν ἠρώσαντες πνεύματι πρὸς τὸ Δοροστόλιον φέρονται. τοῦτο δὲ γνωσθὲν εἰς μεγάλην ἄνοιαν ἐμβῆσθαι τὸν βασιλέα, καὶ τοὺς ἀσφαλιστῶν τοῦ σκόλου ἐν αὐτῇ μεγάλῃ ἔσχευ, ὅτι μὴ ἐπιβόησαντο καὶ ἐκ Δοροστόλου τῶν φρουρῶν ἀποπέσειν ἕστη πείλησι δὲ καὶ θάνατον αὐτοῖς, εἰ ἔτι ἀπὸς λάβη τοιαύτων τι γενέσθαι. καὶ οἱ μὲν εὐς πᾶς ἐκείνην ἄνοιαν τῆς ποταμοῦ ἐτήσαν ἐπιπέσει, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπ' ἕλκευ πένει καὶ ἐξήκοντα ἡμέρας τῆς πολιορκίας χροῦσμένος, καὶ κατ' ἐκείνην πολέμων καὶ μὴ οὐκ, δὲν ἐνόμισε διὰ προσεδρείας καὶ λιμὸν ἀποπελάσθαι τῆς πόλεως, διὰ καὶ πάντεθεν τέρους τὸς ὁδοῖς ἀποκλείσας καὶ φάλαγγας ἐπιστάτης αὐταῖς, ὅς μὴ τις ἐξέει τὸ ἐκπέσειν καύσαν, ἐκπέσειν ἡμετέρας. καὶ οὐ μὲν ἐκ ἡμετέρας ἀπέσειν τῆδε. (II, pp. 392₂₁—403₂₁)

97. De Durostori obstidione

Οἱ δὲ Σκίθται ἐνδοθεν τῆς λιμῆς πεζόμενοι, ἐκείνους τῶν κατασκευῶν ἀσφαλιστῶν καταβρῆσαι, καὶ κατ' ἐπιπέσειν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ὅν ὁ μαρτυρῶς Ἰουλιανὸς ὁ Ῥωμαῖοῦ τοῦ Κορνήλιου νῦν ἀνίσταται ἐπέκταντο (τὸ γὰρ ἐκείνους περὶ τὸν πόλιν ἀσφαλιστῶν ἀσφαλιστῶν οὐ μόνον τοὺς ἐκείνους ἐπιπέσειν), ἀποκρίσθαι τῶν ἀσφαλιστῶν ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐπιπέσειν ἐκείνους ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἐπιπέσειν ἀσφαλιστῶν, εἰ πᾶς ἀν-

δοвете към града преградени, почнали да тичат през полето и били избивани, щом бивали хванати. През слепящата нощ Светослав оградил стената на града с дълбок ров, за да не могат ромеите лесно и с устрем да се приближат до стените. Като укрепили града по този начин, той разбрал, че трябва много смело да издържи обсадата. И понеже много войници били в тежко състояние от раните си, а бил настанал и глад порали привършване на необходимите припаси, тъй и ромеите не ги оставяли да излизат и да се снабдяват с храни. Светослав изнебувал една тъмна и безлувна нощ, когато вали проливен дъжд, придружен със страшен град и ужасни гръмотевици и светкавици, и с две хиляди души се качил на еднодръвки, за да достави храни. Когато всеки се снабдил, откъдето можел, с необходимото количество жито, просо и други видове храни, те тръгнали с еднодръвките по реката към Доростол. Но докато шивали, забелязали по брега на реката няколко обзидни слуги, едни от които посели ковете, други събирали фураж, а трети — дърва. Тогава те слезли от корабите и докато вървели безшумно през гората, върхлетели на тях ненадейно изневиделица и избили мнозина, а останалите принудили да се пръснат на близките гъсталаци. Веднага след това те се качили на лодките си и тръгнали към Доростол, носени от попятен вятър. Императорът повесил много тежко известното за тази случка и подвел под отговорност началниците на флотата, за дето не усетили отплуването на варварите от Доростол. Заплашил ги и със смърт, ако такова нещо се повтори още веднъж, без да бъде разкрито. Оттогава те почнали да наблюдават грижливо и двата бряга на реката, а императорът, след като обсаждал града цели шестдесет и пет дни и не можал да го превземе с никакъв вид военни средства, разбрал, че трябва да го завладее с обседа и глад. Затова той пресградил отсрещна петицата с ровове и поставил стражи по тях, га нкой да не излиза за продоволствие, а той зачакал спокойно. Така се развивали събитията в Доростол.

97. Обсада на Силистра продължава

Скитите страдали от глад вътре [в града], а отвън били измъчвани от стенобитни машини, и то главно на това място, където била поставен на стража магистър Йоан, син на Роман Куркуа (там една каменометателна машина нанасяла немалки поражения на обсадените). Затова те избрали няколко от най-храбрите тежковъоръжени войници, смесени с лековъоръжени, и ги прагнали при тази

νηθείον αὐτὸ καταργήσασθαι τὸντο γένος ὁ Κορυκοῖος, ὃ αὐτὸς ἦν περὶ αὐτὸν ἀνιλαβόμενος, ἐβόηθη διὰ ταχέων ἐς μέσους δὲ τοῖς Σκύθαις γενόμενος ὄκωνται βληθέντες αὐτοῦ τῶ ἔσθον καὶ οὖν αὐτῶ πεπεσόντες ἀσπυρῆσαι περιεργηθεῖς. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ λαθροκίοντες καὶ τοῖς Ῥῶς συμπαλαστήτες τὸ τε ἔργον αὐτῶν διατήρησαν καὶ τοῖς Σκύθαις ἀσπυρῆσαι περιέκλειον εἰς τὴν πόλιν. Ἰουλίον δὲ καταβύθιστος μῆρς, καὶ ἐκαστὴν ἡμέραν ὄροντος, ἐξήλθεν οἱ Ῥῶς παυτήρητες καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις συμπαλαστήτες ἐμάχοντο, περιπαροφῆσθαι ἔχοντες καὶ ταχὲς τοῖς ἀγῶνας ἀλείφοντα ἄνδρα τὰ πρὸς Σκύθαις ἐπισημαίνοντα, Ἰεμωρα, κῆτορα, μετὰ Σηδράκων τῶν ἀνωκεθῆντα πιούμενοι, οἷτε κατὰ σφύρασαν τὴν ἐξ αἵματος ἐν τοῖς ἰάλλοις ἐρῶμενον παρῶντος ὅτε καὶ συμπαλαστήται, ἀλλ' ἐκ μῆρας τῆς ἀρετῆς κατὰ πάσι σεβόμενον, τοῖς τῶν ἄνδρων ὁ τῶν Κρητῶν τοῦ βασιλέως υἱὸς Κορονοπῆ, εἰς ὃν τῶν βασιλέων συμπαροφῆσθαι, αὐτῶν τε ἐπιπέρας ἐρῶμενον καὶ τοῖς λοιποῖς εἰς τοῦτο παροφῶντα καὶ διεγείροντα καὶ τῶν Ῥωμαίων τοῖς διατάσσοντα, μαρὰ ταχὲς τὸ μέγιστος κινηλαγῆς τῶ ἄνδρος μῆτε τὴν ἀδελφὴν Σελίνας, ἀλλὰ περιουσίῳ θέρη, ληρθεῖς καὶ τῶν ἰπῶν τῆς κατὰ τὴν περιουσίῳ, μετ' ἀρετῆς ἀνακασμένου τὸ περιουσίῳ τῶ μῆτῶ αὐτοῦ ἔσθον πεπεσόντες ἵστα, κατὰ τῶ Σκύθαις, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν φασγῆν κατὰ τῶν ἄριστων ὄρον περὶ τὴν κλίμα καὶ ἀποκίοντα τῶν ἀγῶνων, ὅς σφύρασαι τὴν περιουσίῳ οὖν τῆ δεξιᾷ χειρὶ ἐκσπείσαν πεσεῖν εἰς τὸ ἔσθον, καὶ ὁ μὲν Σκύθαις ἔσθον πεσεῖν, ὁ δὲ ἄνδρος ἀσπυρῆσαι εἰς τὸ σφύρασαι, ἔσθον ἐπὶ τῶ ἔσθον τῶν περιουσίῳ, τῶν μὲν Ῥωμαίων ἀλλοκίοντων ἐπὶ τῆ κλίμα, τῶν δὲ Σκυθῶν ἀσπυρῆσαι ἀλλοκίοντων δὲ τῶν Ῥωμαίων εἰς σφύρασαι ἐγκοκίοντων, καὶ ἀλλοκίοντες εἰς τὴν πόλιν ἐκίοντων. ἔσθον δὲ πολλοὶ κατὰ τῆς τῆς ἡμέρας, ἐπὶ ἀλλοκίοντες συμπαροφῆσαι διὰ τὴν στενοχωρίαν καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων σφύρασαι τῶ καταλαβάνοντα, μαρὰ δ' οὖν ἵστα καὶ ὁ Σφύρασαι αὐτῶς, εἰ μὴ τῆς ἐπισημαίνοντα τῶν ἐρῶμενον, οἱ δὲ τῶν κῆτορα διατάσσοντες, ἐπὶ τῶ περιουσίῳ γενόμενοι, κῆτορα ἐπὶ τῶ τῶ Ἰεμωρα θασπυρῆσαι μέγιστος ἐκίοντων, τοῖς δὲ πεσεῖν τῶν σφύρασαι σφύρασαι οἱ Ῥωμαῖοι ἐρῶσαι καὶ σφύρασαι ἐν τοῖς ἀσπυρῆσαι κατὰ τῶ ἀνδρῶν ἐκίοντων καὶ μετὰ τῶν ἀνδρῶν περὶ Ῥωμαῖοις ἀσπυρῆσαι.

Ἐπει δὲ τοῖς σφύρασαι κατὰ τῶν ἐρῶμενον τῶν πόλιν καὶ ἐπισημαίνοντες ἦν ἐπὶ τῶν οὐδῶσαι (οἱ τε γὰρ οὐδῶσαι ἦσαν μακρῶν, καὶ τὰ ὄμοια σφύρασαι τῶν ἰπῶν διέσθοντες τοῖς Ῥωμαῖοις ἀπείκωντα τὴν σφύρασαι ἐπελελεῖσαι δ' αὐτοῖς καὶ τὴ ἐπισημαίνοντες, καὶ ἀπείκωντα σφύρασαι δ' αὐτοῖς ἦν, τῶ Ῥωμαῖοις οὐδῶσαι τῶ ὄμοια ἀσπυρῆσαι τῶν οὐδῶσαι τῶν οὐδῶσαι: ἐπὶ τῶ καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις ἐκίοντων

машина, за да опитат да я повредят по някакъв начин. Като разбрал това, Куркуа събрал всички най-силно, което било около него, и веднага отишъл на помощ. Но като попаднал сред скитите, конят му бил удучен с копие и паднал заедно с него, а той бил насечен на късове и така загинал. Ромеите обаче се нахвърлили и като се сбили с русите, отгървали машината вепокъпната, отблъсвали скитите и ги затворили в града. На 20 юли русите излезли масово и завързали бой с ромеите. Те били подтиквани за борба от един човек, най-знатен измежду скитите, на име Икмор, най-почитан след загиналия Сфагел и уважаван от всички не поради кръвно родство с най-верните измежду тях, нито по благоразположение, а само поради храбростта си. Авема, синът на критския цар Курупа, който бил един от телохранителите на императора, го видял да се бие храбро и да насърчава и подбужда другите към това, а и да разбърква редовете на ромеите. Тогава той, без да остане поразен от едрия му ръст и без да се плаши от храбростта му, схванат от пламък в сърцето, раздвижил коня си насам-натам и като извадил с буен порив висящия на бедрото си меч, отпрвил се срещу скита. Той го ударил по лявото рамо с меч близо до ключицата и му прерязал врата, така че отрязаната глава с дясната ръка паднала на земята. След като скитът бил повален, Авема се върнал невредим в лагера. Това дело предизвикало смесен вик: ромеите ликували поради победата, а скитите надавали неясни ридания и малко по малко прекратили съпротивата си. Ромеите, като напрегнали всички сили, ги обвърнали в бягство и те безславно се спасили в града. През този ден паднали мнозина, понеже се тъпчели помежду си поради тясното място и понеже ромеите ги избивали, щом ги настигали. На-смалко щял да бъде хванат и самият Свето-слав, ако падналата нощ не го била спасила. А тези, които избягнали опасността, след като се прибрали зад стените, заоплаквали със силни ридания смъртта на Икмор. Когато ромеите съблечали падналите варвари, намърлили измежду убитите и трупове на жени, облечени в мъжки дрехи: те се били сражавали заедно с мъжете против ромеите.

Варварите търпели големи несполуки във войната, тъй нямали и никаква надежда за военна помощ, защото сънародниците им били далече, а и пограничните варварски народи им отказвали помощта си, страхувайки се от ромеите. Липсвали им и храни, а нямали възможност да си доставят огънскъде, понеже ромейската флота пазела грижливо бреговете на реката. А за ромеите всеки ден

ρωαίωόμετο ήλιοντο εν αλεογυα. ως δε κατά τών άριστόνων έβήσαντο τότε οι Ρωμαίοι, έπισημαίνεντες προσήρηται τοίκοις γενταλοκ. έναιθά μίχης έσχυοίς γενομένης ανήρη στρατηγών Θεόδωρον τών εν Μοσκέια τών έσπον άσποΐ λογ γεθίνεας πεσείτ κατά γής. μετά τούτων ήμιλλα ένβηκε μακροί, τών μόν Ρως άνάλοθαι, τών δε Ρωμαίων βασις μη άσφαρησθή ενλομιασθέντα. ούτος γάρ ο Θεόδωρος τών έσπον πεσών, έναι κατά τών Σαββάρ της γούης δραζόμενος κα ήθε κάκεις τή χειρός σθένει καόν ως τι μακρόν άσπιδισιον καόντα, τός καΐΐστού πιστομένους άχρως άσπιδόετο, κα κατά μακρόν προς τοίς Ρωμαίοις έσπινχόμα άσπιδωκήρη τή ποσίε. τέλος έσφρασταις ή Ρωμαίοι τός τε Σάββας άσπιδοντα κα τών άνδρα τού καόνειν έσπιδόμα, κα τή σποσπίμας άσπιδόετα κείως, ηρημαίος έν κρησ τού πόλεμου καόντος.

Ο βασιλεύς δε ήγινώσκειν τήν μάλλον ή πρώτερον όσον άγασόμενους τοίς Σάββας, κα τήν τού γούου τριών ήσπιδόετος, άσπιδισιον δε κα τός Ρωμαίους τελομιασόμενους κα τή πόλεμια καός; πασποντας, μονομαχία ήήθη κρησ τα πριγίματα κα ή διασπασοβείετ ε προς τών Σαυδοσάλλεωσ, ποκαλοόμετος άντόν εις μονομαχία, όσον είναι λέγειν ενός άνδρός άνωάτω κρησρη τα έργον ή κασσοσπίεσθαι κα κατά μακρόν άσπιδόετα τα έθη, κα τών κρησρησται κρησ εναι τών έλων, ούτος δε τήν πρόκλησον μόν όον έδέξαστο, λόγους ή έσπαρηεν έσπασπιασός, ως τά καΐ άντόν άμνησιν άντός τού έχθροΐ σπασπίεσ άντός δε ει μη ζήρ άγει σχοζήρ, είσά μαρία ήλιεσ θανάσιν άσπιδό τούτων άσπιδον άσπιδετα ήλιεσθαι, ταύτα φρασόμενος της πόλεμιας ήθεσ σπασπιασός προδωμώτερος. ο δε βασιλεύς τών εν προκλησας άσπιδόετος άγινώσ, πάσ τρούμας ήμηνάετο τήν εις τήν καλα άσπιδόετα έσπιδον ες σαυβίως, κα προς τή έσπον εκτέμα Βάρδα υέσπιασιν τών Σκληρών μετά τών τεγρήτων άσ άντός έσπιασής τών δε πασπίων Ρωμαίων τών υίον Κωνσταντίνος τού βασιλέα, τού υίον τού προσβό-έρον Ρωμαίου, κα Πέτρον τού σπασπιασός, μετά έξήσπον άντάμιασ, προσάσιν τοίς πόλεμιας έσπιασεν. οί δε άσπιδόετες τός Σάββας έβήσαν μακροσάσ έσπιδόετος ή καόνειν έσπιδόετασ πολλας τρούμας κα μετακίσις ανήθη τών πόλεμου ο έσπιδον, κα έσΐ έσπιδον γούου ήσπιδόετος ή ή μάχη έναιθά κάλον ο τών της Κρήτης άσπιδό υίος Ανειμύς, ήθε κάκεις τών έσπον μετασπιασας κα σπασπιασιν μακροσας, καΐΐστού τού Σαυδοσάλλεωσ έσπιασ καΐ λίμιασ ρωμαίου, κα τήν κάλαρρα άσπιδόετος τών άσπιδόετων πάσ τούτων τή έθεσ κα

и като се насърчили взаимно, започнали да ги преследват с въкове. Щом стигнали на определеното място, ромците се обърнали и смело ги нападнали. Тогава се завързал жесток бой, в който конят на стратега Теодор Мистийски бил прободен с копие и той паднал на земята. Около него настанала ожесточена борба, защото русите се стремели да го убият, а ромците — да не бъде погубен. Като паднал от коня си, Теодор хванал един скит за колана и със силната си ръка го размахвал насам-натам като викачъв малък и лек щит, с който отблъсквал заграцаните срещу него коняви, и като отстъпвал малко по малко, стигнал заднишком до ромците. Накрая ромците напрегнади силите си, отблъснали скитите и спасили стратега от опасността. Най-сетне войските се отдръпнаха, без още сражението да е навлязло в решителна фаза.

Императорът намислил да разреши въпроса с единоборство, понеже виждал, че скитите се бият много по-храбро от преди и понеже бил уморен от протакането, а пак съжалявал и ромците, които били истощени и измъчени от войната. И тъй той изпроводил пратеници при Светослав, подканвайки го на единоборство и казвайки, че работата трябва да се разреши със смъртта на един човек, вместо народите да бъдат избивани и унищожавани малко по малко; а победителят щял да стане господар на всички. Но Светослав не приел поканата и високомерно отговорил, че той ще прецеди по-добре от неприятеля кое е по-изгодно за него. А ако на императора по му се казвало вече, имало хиляди пътища към смъртта — да си избере, който му харесва. Възгордян от това, той започнал по-устрядно бойните си приготовления. Императорът пак, който изгубил надежда за единоборство, се погрижил с всички средства да пресече на варварите пътя към града и с това дело натоварил магистър Варда Склир заедно с отредите, които командувал. А на патриций Роман, син на император Константин и внук на стария Роман, и на стратоподерха Петър заедно с войските, които командували, той заповядал да влязат в бой с неприятеля. Те нападнали скитите и се сражавали храбро. Но понеже и тези давали след отпор, сражението претърпяло много промени и поврати и доста дълго продължило при равен резултат. Тогава пак Анема, синът на критския емир, който обикалял тук и там с коня си и силно го прищипорвал, се посочил срещу савата Светослав с младежка решителност. Той разкъсал бойния ред на неприятелите и като уда-

98. *Bulgarorum imperio potius Samuel bellum contra Basilium imperatorem incipit*

Τὸν δὲ Βουλγάρων ἄμα τῇ τελευτῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποκυλισθέντων, ἄρχην αὐτῶν ἀρχαίῳσι τέσσαρες ἀδελφοί, Δαβὶδ, Μωϋσῆς, Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, ἐνδὲ τῶν παλαιῶν Βουλγάρων μέγα δυναθέντων πόλιος ὄντες παίδες^α καὶ διὰ τοῦτο κοιμηθέντες κατανομαζόμενοι τῶν γὰρ πατρὸς προσκρότων τῷ Πέτρῳ οἱ μὲν ἄλλοι θανάτῳ διεκόνησαν, Βορίσθ^β δὲ καὶ Ῥωμανὸς οἱ τοῦτον ἐπὶ εἰς τὴν πόλιν εἰσερχόμενοι, ὡς ἐν τοῖς ἑρασιπδοῦ ἔγραψεν, ἔρασαν ἐν αὐτῇ, ὃ μὲν γέννησεν πατὴρ τοῦ βασιλέως τμηθεὶς Ἰωάννου, ὃ δὲ Ῥωμανὸς διημιθῆναι τὰ παιδουργὰ μόριον παρὰ τοῦ πατρὸς κληρονομήσαν πρότερον Ἰωάννην καὶ ἐπὶ συνέβη τὸν βασιλεὺς Ἰωάννην ἀποθάνοντα, ἐξείδεν ἀποδοχάσκοντα, καὶ τὴν Βουλγάρων γῆναι ἡλείοντο^γ καὶ ὁ μὲν Βορίσθς τόλῳ βίβηται ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῶν λόγων παρὰ τοῦ Βουλγάρων^δ νομίματος αὐτῶν Ῥωμανὸς εἶνα (ἐνεδέδωκε γὰρ οὐλοῦν Ῥωμανὸν) ἀπόλλυται, Ῥωμανὸς δὲ διασώζεται, καὶ χροῖον ὅσοτον ἐλάττω πᾶν εἰς τὴν βασιλίδαν, ὡς ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ λέλεται τοῦτον δὲ τῶν νεοτέρων ἀδελφῶν Δαβὶδ μὲν εὐθὺς ἀπέβη ὡσευθεὶς μέσον Καστορίας καὶ Πρεσπας καὶ τὰς^ε ἐρημιὰς Καλῆς δὲ παρὰ τῶν Βλαχῶν ἔδωκεν, Μωϋσῆς^ς δὲ τὰς Σέβρας πολιορκεῖν λίθη ἀπὸ τοῦ τέλειος βίβηται ἐπελέτηται καὶ τῶν Ἀρῶν δὲ τὰ Ῥωμανῶν, ὡς λέγεται, φρονεῖται ἢ τῆς ἀρχῆς εἰς ἐαυτὸν σπειροῦσιν ἀρεῖαν ὃ ἀδελφὸς Σαμουὴλ

98. *Самуил застава начело на българите и започва война с Василий II*

Веднага след смъртта на император Йоан¹ българите въстанаха и били определени² да ги управяват четирима братя: Давид, Мойсей, Аарон и Самуил, синове на един от велемощните комити³ у българите⁴ и затова били наричани комитопули. От роднините на Петър един били измрели, а синовете му Борис и Роман били отведени в столицата, както разказахме по-горе, и останали там. Борис бил почетен от Йоан с [титло] мегистър, а Роман бил скопен от бившия параклимомен Йосиф. И тъй след смъртта на император Йоан⁵ те избягали оттам и бързали да стигнат в България. Но като минавали през някакъв гъсталак, Борис бил ударен със стрела от елин българин, който го помислил за ромей,⁶ защото бил облечен в ромейски дрехи, и загинал. А Роман се спасил и по-късно пак се върнал в столицата, както ще разкажем на съответното място.⁷ От четиримата братя Давид бил веднага⁸ убит между Кастория, Преспа и така наречените „Красиви дъбове“⁹ от някакви си скитници власи. Мойсей пък, като обсаждал Серес, бил ударен от един камък, хвърлен от стената и умрял¹⁰. А Аарон бил убит

^α In U fol 14r, 11 post παίδες additur: Νεώλιος, δουλοκόμος πατρὸς Ῥωμανῶν. ^β In U fol 14r 19 post δε θυοῦν additur: καὶ τὸν Σελιάρην δουλοκόμου, τὸν βασιλέως καὶ ἀρχηγῶς αὐτῶν Βουλγάρων εἰς τὴν ἐκὸς ἑσπέρην γῆν ἐβίωσεν. ^γ In U fol 14r, 24 post Βουλγάρων additur: καὶ τῷ γὰρ διακοσάσαντος τῶν Βορίσθην εἶνα αὐτῶν. ^δ In U fol 14r, 26 post Ῥωμανὸν: τυχόντων αὐτῶν ἐπὶ τῆς οὐλοῦς. ^ε In U fol 14r, 27 post διασώζεται additur: εἰς Βαλῆν. ^ς In U fol 14r, 3 post εὐθὺς additur: τῆς ἀποκρίσεως. ^ζ In AB U fol 14r 4 loco καὶ τῶν: εἰς τὰς. ^η In U fol 14r, 6 loco ἰδίῳ — ἐπελέτηται: σπαιροῦσιν αὐτῶν τὸν ἴδιον ἐπὶ τῶν πατρὸς ἀρεῖαν τὸν ἴδιον ἀρεῖαν ἀποδοχάσκοντα. ^θ In A fol 127 in margine additur: ἀλλοὶ δὲ οὐ ἴδιον βίβηται λέγοντι τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ τοῦ ἑαυτοῦ σπειροῦσιν αὐτῶ ἐπὶ τῶν πατρὸς ἀρεῖαν τὸν ἴδιον ἀρεῖαν ἀποδοχάσκοντα.

^α Βορίσθς C. ^β μωσῆς C.

¹ Йоан Цимисхий умрял в 976 г. ² Вж. *J. H. Anastasijewitch*, *Християн „Западнобългарско“ Гласник* Спартско научно дружество, III, 1927, стр. 6, бел. 3; *M. Voinov*: ИИР, XIX, 1963, бел. 34. ³ Според *Златарска*, История, I, 2, стр. 63б, думата *κόμος* тук не е употребена в значение, което имала във византийската служебна йерархия, а е употребена вместо близката по звучение, а и по значение общославянска дума *къметъ* — значен, именит човек, който заемал видно място в обществото⁴. Вж. пак там и другите изказани мнения по този въпрос. Срв. също тук стр. 257, бел. 5. ⁴ За датата на бягството на Борис и Роман вж. различните мнения у *П. Петров*, *Образование*, стр. 180 и сл. ⁵ Това е очевидно име на местност, което не е локализирана. ⁶ *Златарска*, История, I, 2, стр. 644, отнася смъртта на Мойсей към 976–977 г. Различните мнения, издадени във връзка със смъртта на Давид, Мойсей и Аарон, вж. у *Петров*, *Образование*, стр. 167 и сл. ⁷ За това имена срв. *Йордан Никитов*, *ВСМ*, стр. 21–26; *Златарска*, История, I, 2, стр. 637. ⁸ Първото въстание на Варая Склир възбухвало в 976 г. Вж. *Schlumberger*, *L'Érope byzantine*, I, p. 348 sq.

^α *Добавка в U*: наречен Никола, а майка му била Римска. ^β *Добавка в U*: и възставено на Салмур, когато император Василий, тсхивит роднина, вземал в тракийските земи. ^γ *Добавка в U*: глупия, който недоразбра, че той е Борис, а *Добавка в U*: порали облеклото. ^δ *Добавка в U*: във Видин. ^ε *Добавка в U*: след възстанието. ^ς *В U*: пак, така наречените: и така наречените. ^ζ *В U* вж. ударен от един камък — умрял; понеже конят му бил паднал, той бил съседен от одного от хората на дука Мелисит. ^η *В A* е *добавено в поетия*; други пак казват, че Мойсей не бил ударен от камък, но че бил съседен от одного от хората на дука Мелисит, понеже конят му бил паднал.

παργενί, κατά την ιδ' του 'Ιουλιου' παρός, εν τη τοποθεσία της 'Ρωμαναίτζας', μόνον Βλαδοσθλάβου' του και 'Ιωάννου διασωθέντος, του υιού αυτού, παρὰ 'Ροδομανού' του και 'Ρομάνου', του υιού του Σαμουήλ,⁴ και καθίσταται νόμιστος Βουλγαρίας 'Ισπανός ή Γερμανός ήτις πολιτικώς 'Ισπανός' ον και μηδέποτε εἰδώς ήμερεῖν, τὸν 'Ρωμαίων στρατευμάτων τοῖς πρὸς τὴν Σκλήρον μέγιστος δοχολογούμενον ἀδελφὸς τεχρὸν κατέδραμε πρὸς τὴν ἐσπέρην, οὐ μόνον Θύρην και Μακεδονίαν και τὴν Θεσσαλονικὴν πόλιν, ἀλλὰ και Θεσσαλίαν και 'Ελλάδα και Πελοπόννησον και πολλὰ ἄλλα παρ-εστίαστο, ὡς ἦν τὴ κορυφαίον ή Λάρισα, ἥς τοῖς λαοῖσιν μεταφρασεῖν εἰς τὰ τῆς Βουλγαρίας ἐνδότερα πανεπιστήσις, και τοῖς καταλόγοις τῶν ἐκ-τουτο μεταβάτας στρατιωτῶν ἀνεγέρχεται ἔχοντι κατὰ 'Ρωμαίων μετῆρσε δὲ και τὸ λείψανον τοῦ ἄγίου 'Αχιλλίου, ἐπισκόπου Λυκίσσης γρηματιστικῶς ἐπὶ Κωνσταντινον τοῦ μεγάλου και τῆ μεγάλης και πρώτης ἀνάδοις παρῶντος οὐν 'Ρηγίνου Σκαπύλου και Διοδώρου Τυβότης, και εἰς τῆς Πέδοναι ἀπέ-θετο, ἐνθα ἦσαν αὐτῶ τὰ βεσῆματα.

¹ Αἰνῶσθαι δὲ τούτων ὁ βασιλεὺς τῶν εὐρω-πέων γλυόμενος, ἐπέπειθε ἰσπανότατος τὸς και τοῦ Σκλήρου γενεῆς, τοῖς 'Ρωμαϊκοῖς ἀθροῖσιν δυνάμεις αὐτῶς δι' αὐτοῦ εἰσβολὴν ἐν Βουλγαρία εἶδοναι ποιῆσασθαι, Βάρδα τον Φωκῶν ἐν τῶν σχολῶν δομῆσικον οὐνα και τοῖς λοιποῖς ἐφόις δυνάμεις μηδ' αὐτοῖσιν λόγον, ἀνεγέρχεται δὲ ἐν Βουλγαρία διὰ τῆς παρὰ τῆ 'Ρόδονη και τῆ πο-ταμῶ 'Εβρου, τὸν πύργουον Λέοντα τον Μελοση-νὸν κατόπι εἶπε, οἷς διαχωρίσας φιλῆταισιν προσ-ώφως αὐτῶς δὲ εἰς μετῆν Γραβδίτζη, ἦτις πύλις Σαρδικῆ ἐπινοήσαντο, στενὸ διελθὸν και τὰς λό-γους, και ἐν τῆι τόποι Σκαπύλου' λεγόμενον γενό-μενος, εἶδονο γένεσθαι, ἐκείσε τε διεκρίετο πρὸς ἐν ἐπιχωρίση τῆ πολωνείας τῆς Σαρδικῆς ἦρῶντο δὲ και ὁ Σαμουήλ τὰς κορυφὰς τῶν κίρκλων ἐδῆον (πρὸς πρῶτον γῆς σαρδικαίων και ἀγγελομαζον ἰδι-αι).

⁴ In U fol. 14v, ὁ loco 'Ιουλιου': 'Ιουλιου. ⁵ In U fol. 14v, 12 loco 'Ρωμανοῖς': 'Γερμανοῖς'. ⁶ In AC U fol. 14v, 21 post βεσῆματα additur: κωνσταντινου και νε-ωτερον ἐπὶ τῶ ἀνάδοις αὐτῶ δομῆσικον.

⁸ κατά — 'Ρωμαναίτζας add. C ⁹ In U fol. 14v, 11 loco Βλαδοσθλάβου: Βλαδοσθλάβου Σαυδοσθλάβου C, ε δομῆσικον C⁴ και — Σαμουήλ add C ¹⁰ σκαπύλου C.

¹ Тази местност се наричала така според името на р. Разметаница, десен приток на р. Джерман. Развалините и се намират в местността, наречена Царичина, недалеч от Кюстендил. Вж. *Нордан Иванов*, Северна Македония, стр. 28—41.
² Според *Златарски*, История, I, 2, стр. 660 и сл., Лариса била обсаждана между 980 и 983 г. Според *H. Blauwe*, Българският цар Роман, *MIp*, т. VI, 1931, кн. 4, стр. 33—35, Лариса била зевладяна около 990 г. *P. Lemetle*, *Prolegomenes à une édition critique et commentée des „Consells et Récits“ de Kékauménos*, Bruxelles 1960, pp. 25, 58, смята, че падането на Лариса станало през 986 г. ³ За този епископ на Лариса срв. Житието на Ахил, гук стр. 7. ⁴ За храма на св. Ахил в Преспа и изобило за гр. Преспа срв. *Норд. Иванов*, Цар Самуилската столица Преспа, ИЛД, I, 1916, стр. 55—73. ⁵ Река Марица. ⁶ Сбитията се описват към 986 г. Срв. *Златарски*, История, I, 2, стр. 669. Подробисети за прохода вж. у *П. Мутафчиев*, Старият друм „Триновата гора“, Св. БАН, LV, 1937, стр. 101 и сл. ⁷ *Σκαπύλου* или Цилиеце се намират на с-в от мн. Ичтиман. Срв. *Нрехел*, Пътувания, стр. 111; *Златарски*, История, I, 2, стр. 670.

от брат си Самуил на 14 юли¹ в местността Разметаница¹ заедно с целия си род, защото бил привърженик, както казват, на ромеите или защото се стремил да завземе за себе си властта. Само синът му Владислав Иван бил спасен от Самуиловия син Радомир Роман². Така Самуил станал самовластен господар на цяла България. Той бил войнствен човек, който никога не знаел покой, и докато ромейските войски били заети в боевете срещу Склир, той безнаказано владявал във всички западни области не само в Тракия, в Македония и земите около Солун, но и в Тесалия, Елада и Пелопонес. Той завзел много крепости, най-главната от които била Лариса³, много жители преселил с целите им семейства във вътрешността на България, и като ги записал в списъците на своите войници, използвал ги като съюзници срещу ромеите. Пренесъл и мощите на св. Ахил, който бил епископ на Лариса⁴ по времето на Константин Велики и който участвувал в първия събор с Ригин Скопелеки и Диодор Трикски, и ги положил в Преспа⁵, където се намирала неговите дворци.

Императорът, който искал да си отмъсти на Самуил за стореното, след като се отърсил от гържите си около Склир, събрал ромейските войски и решил сам да потегли срещу България, без да удостои с никакво внимание Варда Фона, тогава още domestik на scolite, и останалите източни вельможи. Като навлязъл в България през Родопите и река Еврос⁶, той оставил в тила магистър Мелисин и му заповядал да pazi проходами⁷. А той самият, като пръвонал през теснините и горите преди Трианица, наричана по-рано Сердика, стигнал до едно място, наречено Стопонион⁸, разположил се на став и започнал там да обмисля как да обсади Сердика. Но пръснал се слух, че и Самуил завзел върховете на околните планини, защото се страхувал от открито сра-

⁸ В U: в м. юли: юни. ⁹ В U: в м. Роман: Гаврил. ¹⁰ *Добаска* в U: като издигнал разкошен и величествен храм на негово име.

10) και πρότιον ἐπέδραμον, εἰ πως διαφθείη
 11) βλάτια τῆς ἐπατίου ἐν ᾧ δὲ πάντα ἔγνετο καὶ
 12) τοσούτος ἦν καὶ βασιλεὺς ὁ σπουδαῖος, Στέφανος ὁ δε-
 13) μέσιμος τῶν οὐραίων τῆς ἀσίας. ἐν δὲ τῷ βίῳ
 14) τῆς ἡλικίας Κοκκοστήσανος ἐπινοήσας, ἀνεχθήσα-
 15) τος ὄν τῷ δέοντι τῷ Μελισσηῶν πρόκοιτο νικᾶς
 16) ἤδη καταλοφίους τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναδευγνίσαν
 17) ὡς τάχατι παρενάλα, τὰ ἄλλα λογιζόμενος δεύτερα,
 18) καὶ τῆν βασιλίδα καταλαβεῖν, ὡς τοῦ Μελισσηῶν
 19) ἐποφθαλμῶνος τῇ βασιλείᾳ κἀκείσε ἀπύοντος ἄσπ-
 20) ὄν τῶντι πολλῶν. ἔρχομαι ὁ λόγος τῶν βασιλῶν,
 21) καὶ ἀναστῆναι εὐθέως ἐκείνην ὁ δὲ Σαμουὴλ τῆν
 22) ἀσπασταῖον ἀναρχήσαν φυχὴν ὡς εἰδὼς ἄσπ-
 23) τοσούτος, ἐπιστασίον ἀθρόως^α μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ
 24) βίαις τοῖς τε Ῥωμαίοις κατέβαλε καὶ φυχὴν ἠρά-
 25) κωσε, καὶ τὸ στρατόπεδον κατέσχε, καὶ τῆς ἀσπ-
 26) σματικῆς ἀπάσης ἔγνετο κίβητος καὶ αὐτῆς τῆς βα-
 27) σιλικῆς σκηνῆς καὶ τῶν βασιλικῶν παρασημῶν μέ-
 28) λος δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ στενά διεκίδαν εἰς Φιλιστινί-
 29) πολον διασώζεσθαι ἐν ἧ γενόμενος, καὶ τὸν Μελι-
 30) σσηῶν ἀμειψάνητον εὐραὶν καὶ ἐπισκευθεῖσθαι
 31) αὐτῷ φιλανῶν ἐπιμελῶς τηροῦντα, τῷ Κοκκοστι-
 32) γῶντι ἐλαδορεῖτο ἢς γεννημένη καὶ παρὰ τῶν γε-
 33) γονῶν τοσοῦται κινεῖ^β οἷος δὲ μὴ ἐννεγχεῖν πρὸς
 34) τῆν ἐκείνην, ἀλλ' εὖ μάλλον τραχητόμενος καὶ
 35) ἄλλα συμβουλευόμενος λογιζόμενος, ἠράσαν τῶν
 36) βασιλῶν δὲ τῆν ἀναρχήσαν ἐπαρόχη ἀναστῆναι
 37) τε τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τραχῶν αὐτοῦ καὶ τῆς γε-
 38) ναικῆς λαβόμενος κατασπᾶσαι εἰς γῆν. (II, pp.
 39) 434₉—438₉)

99. Bardas Phocas in bello Bulgarico a Basilio imperatore neglectus conspirationem movet

10) Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων πρῶτοις παρῶντες τῷ
 11) βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκᾶς Βάρδας καὶ τῶν αὐτῶν
 12) οὐκ ἔστιν ἐν Βουλγαρίᾳ ἀναρχήσαν ἐκείνην
 13) αὐτοῖς, μηδ' ἐν Κορῶν λογισάμενος μοῖρα, ἄλλοι δὲ
 14) καὶ ἄλλοι δὲ ἄλλοις προσηλασμοῖς τε καὶ παρ-
 15) ἡνας, ὁ δὲ πρῶτος Εὐσταθῖος ὁ Μάλενος δὲ τὸ
 16) ἄσπασταῖον ἀπὸ τῆς εἰρημικῆς ἐπιστασίας ἀσπαστη-
 17) ναι, συσπειρωθέντες ἐν τῷ Χαρσιανῶ κατὰ τὸν
 18) ὄραν τοῦ ἡγήοντος Μάλενον, ἐ' τοῦ Ἀυγούστου

10) жение и от рѣкопашен бой, и че той поста-
 11) вил засади от всички страни, та ако може,
 12) да посреди инок на неприкосновен. Докато
 13) ставали тези приготовления и такъв биде пла-
 14) нът на императора, domestikът на западни-
 15) те сходи Стефан, когото наричали Кондосте-
 16) фан поради виския му ръст и който биде
 17) много неприязнено настроен към Лев Мели-
 18) син, отишъл при императора при палането
 19) на поцта и взел да го увещава веднага да
 20) вдигне лагера и да отиде в престолния град,
 21) като остави настрана всичко друго, защото Ме-
 22) лисин се стремил към царската власт и вече
 23) бил тръгнал към Цариград с голяма бързина.
 24) Тези думи скутили императора и той наредил
 25) веднага да дадат сигнал за вдигане на
 26) лагера. А Самуил, който, разбира се, помислил
 27) безредното отстъпление за бягство, с
 28) викове и шум нападнал внезапно ромеите,
 29) уплашил ги и ги принудил да бягат. Той за-
 30) владял лагера им и сложил ръка на всички-
 31) те им съоръжения, дори и на императорската
 32) шатра и на императорските отличителни
 33) знаци. Императорът едва преминал теснините
 34) и се спасил във Филлипопол. Като стигнал
 35) там и намерил Мелисин на същото място
 36) грижливо да изпълни поверената му задача,
 37) той изобличил Кондостефан като лъжец и
 38) виновник за това голямо зло. Но този не-
 39) прият смирено упрека, а станал още по-гне-
 40) вен и продължавал да гледа, че правдиво
 41) бил посъветвал императора. Това му дръзко
 42) безсрамие накарало императора да скочи от
 43) престола си и да го повали на земята, като
 44) го хванал за косите и за брадата.

99. Barda Foka съзаклятник срещу Василий II, който го пренебрегнал във войната срещу българите

10) Ромейските първенци Варда Фока и някои
 11) с него се гневели на императора, защото ги
 12) пренебрегнал и не ги уделил особено внимание
 13) внимание, когато тръгнал на поход срещу Бъл-
 14) гария, други пък — поради разни унижения и
 15) обиди, а магистър Евстатий Малени¹ — за-
 16) дето позорно бил отпратен от споменатия
 17) поход. Затова те се събрали в Харсиан², а
 18) къщата на споменатия Малени, на 10 август,

^α In II fol 15^v. Ἡ ἄσπασταῖον ἢ δὲ Σαμουὴλ τῆν ἀσπασταῖον ἀσπασταῖον ἀθρόως; ὁ δὲ Σαμουὴλ καὶ Ἀναχὴν ἢς καὶ τῶν Ῥωμαίων τῆν ἀσπασταῖον ἀναρχήσαν φυχὴν ὡς εἰδὼς κατασπᾶσθαι ἐκείνην.

¹ Евстатий Малени: биде бугар земевладелец, чинто в Катадокия

^β В U вл. А Самуил — внезапно; А Самуил и Аарон заедно с Ромей, когото помислил за бягство безредното отстъпление, уплашвали.

10) вота Василий II конфискувал по-късно.

² Град

μηρός, τῆς α' ἡδεσιπῶνος, Βάρδα τὸν Φωκῶν ἀπεικὸν βασιλεῖα, διὰ τὸν τε παρθένους ἀδελφὴ καὶ τὰ ἰσχυρὰ τῆς βασιλείας γυροφόρα. (II, p. 438_a—₁₂)

100. Βασίλειος II ἐν Θεσσαλονίκῃσιν ἐκποδηθῆναι facti

Ἀποκλιθεὶς δὲ τὸν ἐμφυλῆν πόλεμον καὶ ἔχοντι τὸν ὁ βασιλεὺς, πῶς ἂν διαθήρῃ τὰ κατὰ τὸν Σαμουὴλ ἐκδοτὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τοπάρχας, εἰπερὶ ταῖς ἀκαιοσίαις ἐνοχοποιούμενον ἄδειαι εἰληφῆσθε αὐτὰ μὲν κατὰ τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐπιφανείας ἕλκεσσαν. ἔπειτα οὖν ἔς τὴν ἑσπέρην καὶ Μισοδονίαν πορεύσας, καὶ πᾶσαν εἰς Θεσσαλονίκην, ἀποδοῦσαν τὸ ἐγγραμματεῖον τῆς μεγιστοβουλίας Ἀργυροπλῆς ἐκείσθαι τε Ἰηρόδοτον μέγιστον τὸν Ταρπονίτην ἄρχην ἰσχυρῶν. Δότες οὖν καὶ στρατὸν ἀξιωματικὸν ἐφ' ᾧ εὐχεῖν καὶ ἀνοικήσαν τὰς ἐπαρχίας τοῦ Σαμουὴλ, αὐτὸς ἐπιστρέψας πρὸς τὴν βασιλῆα γενόμενος ὄψαιτο ἢς Ἰβήρια. (II, p. 447_a—₁₄)

101. Bulgari in bellis continuis contra Romanos perseverant

Τῶν δὲ Σαμουὴλ ἐπιχειρήσεων κατὰ Θεσσαλονίκης, καὶ το μὲν ἄλλο πλῆθος εἰς ἄρχους καὶ ἐπίδραξ ἀσχυρομένους, ἄλλοις δὲ πῶς εἰς ἐπαρχίαν ἄρχη Θεσσαλονίκης αὐτῆς ἀπομνηστος, ἐπὶ τοὺς τὴν ἔξοδον ὁ δοῦξ Ἰηρόδοτος τὸν μὲν οὐκ εἶπεν ἄλλο ἐπιμερῶν ἰδέσθαι καὶ κατασκευάσαι τὸ πλῆθος καὶ οὐκ ἔχοντες δοῦσαι, οὐκ εἰς ἐπιδοῦν ἔπειτα ὁ δὲ ἐξελεῖσθαι καὶ τοὺς πρὸς πόλιν ἀσχυρομένους καὶ ἐπὶ τὸν εἰσὸς τοὺς ἄρχους περιηγήσας, ταῦτα ὡς ὁ Ἰηρόδοτος ἐπαρθεῖν, ἐσπῆθη δὲ παρῶν τὸν παῖδα τῆς ἀρχιεπισκόπου γιγνόμενος ἐκλιπόμενος, ἀλλὰ καὶ οὐκ εἰς πᾶσαν ἐπὶ τὸν Βουλγάρων καὶ γυναικῶν καὶ ἡρώτων ἀγαπημένους ἔλασεν. ἀγγελέσθαι δὲ τῆ βασιλῆ τῆς τοῦ δεσπότης ἰσχυρομένης πύσης δόσεως ἔρχοντο ὁ μέγιστος Νικηφόρος ὁ Ὀρθρινός ἐφ' ἧμεν γὰρ καὶ οὐκ εἰς τὴν ἐκ Βαυθλῶνος ἡγήσας ὄψαιτο καὶ τὴν βασιλῆα καταλεβόν. ὕσας ἐν Θεσσαλονίκῃ γενόμενος, καὶ ἔργον ὡς Σαμουὴλ ἐφ' αὐτὸν ὄψαιτο τῶν ἐπὶ οὐκ εἰς ἐπαρθεῖν, καὶ διὰ τούτου τὰ ἐκ Θεσσαλονίκης διακρίναι τῆσιν καὶ τὸν Ἰβήριαν περιουσιάζοντων ποιούντων, Θεσσαλονίκης τε καὶ Βουθλῶνος καὶ Ἀττικῆς ἀποβλήσας τε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τοῦ ἐκ Κορίνθου ἰσχυροῦ, καὶ πάντα ταῦτα

15-и индикт,¹ и провъзгласили Варда Фова за император, като му сложили диадемата и другите отличия на императорската власт.

100. Βασίλειος II ἐκποδηθῆναι κατὰ Σαμουὴλ

Освободен от грижите си по междусобнителните войни,² императорът заключил да обмисля как да се справи със Самуил и другите местни воеводи, които се били възползували от заетостта му поради бунтовете и много увреждали ромейските владения. И тъй, като излязъл в тракийските и македонските области, императорът се спуснал до Солун, за да отдаде благодарност на великокомъченик Димитрий. Там той оставил за управител магистър Григорий Таронит, като му дал и силна войска, за да отблъсна и възпре нашествията на Самуил. А самият той се върнал в столицата и оттам отишъл в Иверия.³

101. Войната между българи и византийци продължава

Самуил потеглил срещу Солун⁴ и разпределил главната част от войската си по засади и клопки, а само една малка част пратил да направи набег до самия Солун. Когато научил за нахлуването му, дукът Григорий изпратил сина си Ашот, за да види и огледа войската и да му извести за това, а самият той следвал отзад. Ашот излязъл и като влязъл в съгласованост с разущаващите [на Самуил], разбил ги, но попаднал сред засадите и бил залочен. Като научил това, Григорий веднага отишъл на помощ на сина си, желайки да го освободи от плен. Но и той бил обграден от българите и паднал след храбра и геройска борба. Когато съобщили на императора за гибелта на дукa, той извикал военачалника на всички западни войски, магистър Еписфор Урав⁵, който успял да откуп да побегне от Византия и да дойде в столицата. Когато стигнал в Солун, той научил, че Самуил се бил възгордял от убийството на дукa Григорий Таронит и от залавянето на сина му и затова бил преминал Тесалийските теснини и река Пиней и бил навлязъл в Тесалия, Беотия, Атика и в Πελοπονнес през Коринθския провлак, опустошавайки и плячкосвайки всич-

¹ 987 г. Вж. Schumberger, L'empereur byzantin, I, p. 686; Успенский, История, III, стр. 268 и сл.

² Става дума за бунтовете на Варда Спанр и на Варда Фова, с които Василий II се справил сполучливо. Вж. Schumberger, op. cit., p. 116 sq. ³ I, с. в. в. I серия (1939). ⁴ В 990 г. Вж. Златарски, История, I, 2, стр. 635 и сл. ⁵ За това виж вж. A. Dain, La „Tactique“ de Nicéphore Ouranes, Paris 1937, преводача и стр. 227—228.

οὐκ ἔστιν Εὐσταθίου πατριάρχου τῷ Δαφνομίῳ, καὶ ἃ τοῦ Χρυσίου ἐν τῷ ταύρωτο πατριάρχου, ἐκείνου γράμματος καταστροφῆς τῆς ζωῆς.

Τούτῳ τῷ χρόνῳ Παῦλος μέγιστος ὁ Βουλός, ἀπὸ πῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῶ πρώτῳ, καὶ Μαλακίος πρωτοεπαθλάως ἐπὶ συνόσῳ καὶ λόγῳ ἱεροποιῶν. Δοκίμηθέντες ἔτε πὶ Βουλόσιον προσκοίντες μετασθένται, ὁ μὲν Παῦλος εἰς τὴν ἐν Θρογκρίῳ πεδιάδα, ὁ δὲ Μαλακίος ἐκ Βαζάντιον. τοῦτο παιδῶν φοβηθέντες καὶ τῶν ἐν τῆς Ἀδριανουπόλεως Ἰλλυόστροι καὶ στρατηγικοῖς ἀρχαῖς διατρέφοντες διὰ τὸ ἔσπεπένεσθαι τῷ Σαμουὴλ προσεγγόνται, ὁ μὲν Βασιλῆος πινουσι, μένος δὲ Βασιλῆος ὁ Γλαβός. εἰ τὸν ἴδον ὁ βασιλεὺς κατέβη καὶ ἐπὶ τοῖς ἴδιον ἐπιαιτοῖς κατέχευ, εἰς ἀπέλευσε. τότε καὶ τῷ ἄρχοντι Βενέτιος γυναικῆ πύριον ἔδωκεν ἡ βασιλεὺς τῆς φηγασίας τοῦ Ἀεργουῦ, ἀδελφῆν δὲ Ῥωμανῶν πῶ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, τὸ ἔθνος οὕτως ἔπαροισθῆναι, ἐπαύσαντο δὲ καὶ ἐσβολῆν ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ Φίλιππου βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς, ταύτην φρασεῖν τόξας τῶ πατρίαν Θεοδοσοφίαν. καὶ πολλὰ τῶν ἐν Τραπεζῆν φροσῆτον καταστροφῆς εἰς Μοσινούπολιν.

Τῷ δὲ 794 ἔτι, Ἰνδικαῖνος ἡ', δόναμι βερεία ἐκπέυρος ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν πέρι τοῦ Αἴμου Βουλγαροῦν κίσηται, ἀρχηγοῖς ἔχουσαν τὸν πατριάρχου Θεοδοσοφίαν καὶ Νικηφόρον πρωτοεπαθλάως τὸν Εὐστάθιον, τὴν τε μεγάλην εἰς Περσθλάβια καὶ τὴν μικρὴν καὶ τὴν Πίλοκοβα, καὶ ὄσσης καὶ καταστροφῆς ἡ Ῥωμαῖν ἱεροποιῶν δόναμις.

Τῷ δὲ ἐπὶ πάλιν ἔτι ἡπειὸν κατὰ Βουλόσιον ὁ βασιλεὺς δὲ Θεσσαλονίκης, καὶ πρῶτος ἐπὶ αὐτῷ ἰσχυροτέρως ὁ τῆς Βουλῆς κινήσαντος, κα-

патриций Евстагий Дафномид.¹ Синовете на Хрисилій били почетени с титул патриции, понеже той бил вече умрял.

По същото време² магистър Павел Вовос, най-видният от жителите на Солун, и протоспатарий Малакия, човек забележителен по своя разум и красноречие, били насловотени, че са привърженици на българите, и били преселени, Павел — в Тракезийската равнина, а Малакия — в Цариград. Някои знатни в Адрианопол, отличили се във военното командване, се плашили да не ги постигне същата участ, ако бъдат заподозрени, и се присъединили към Самуил. Те били Ваташи, който [избягал] с цялото си домочадие, и Василий Глава, който [избягал] сам. Императорът задържал с тях му и го държал цели три години в затвор, а след това го пуснал. Тогав³ императорът оженил дъщерята на Аргир, сестра на бъдещия император Роман, за управителя на Венеция и така спечелил този народ на своя страна. Императорът нападнал и България⁴ през Филипопол, където оставил на гарнизон патриций Теодороскан. Той разрушил и много крепости около Трилица и се върнал в Мосинопол.

В 6508 г., 13-и индикт,⁵ императорът изпратил силна войска срещу българските крепости оттакъ Хемус под предводителството на патриций Теодороскан и на протоспатарий Никифор Ксифия. Ромейската войска превзела Големия и Малкия Преслав⁶, както и Плиска и се върнала невредима и победоносна.

На следната година⁷ императорът пак потеглил срещу българите през Солун. Към него се присъединили управители на Верса Добромир, който предал на императора гра-

¹ In U fol 7r, 9 post quodam additur: τῷ δὲ τῷ 794 ἔτι ἰσχυροτέρως τῶ Σαμουὴλ.

² δεκαετηρῶς C

¹ Това е станало вероятно в 1005 г., според Златарски, История, I, 2, стр. 727—728. ² Обаче според Златарски, История, I, 2, стр. 714, събитията се отнасят към 999 г. ³ Това станало през пролетта на 1001 г. Срв. Златарски, I, 2, стр. 715 и сл. ⁴ Според Златарски, История, I, 2, стр. 716—717, тук става дума за две действия на една и съща акция: Василий ще да е минал в Мосинопол (Гюмюрджина) както ще е резултатът от похода откъд Стара планина. ⁵ Това според Сивилиа е станало пак в 999 г., а щото 6508 г. отговаря на 999/1000 г. Вж. обаче Златарски, История, I, 2, стр. 716. ⁶ Днес се оспорва тезата, че т. нар. Малък Преслав се е намирал при с. Кадъноф, Тутраканско. Вж. С. Георгиева, Разкопки на обект S в „Горно градцине“ при с. Кадъноф, ИАН, XVIII, 1952, стр. 259 и сл.; Кр. Мустафа, Славинский город в древней Болгарии, Византизмисловен, X, 2, 1940, стр. 250—267; същото, Промисловото производство на Константиновски градини, ИАН, 1952, стр. 243—256. ⁷ Това според Златарски, История, I, 2, стр. 717—718, е 1002 г.

⁵ Добаван е U: можн за преименува на Самуил.

ουδὸς καὶ τὴν πόλιν τῷ βασιλεὶ καὶ ἀνθρώποις
 πτωχέις.¹ ὁ δὲ τὰ Σέρβια φιλότιον Νικόλαος, ὃν
 Νικόλαον ἰστοροῦμενοι διὰ το βραχὺ τῆς ἡλικίας
 ἐκαλεῖται, ἐπισημῶς ἄντειχε καὶ τὴν ἐπισημημένην
 αὐτῷ γερηθείας ἐπέφερε πολιορκίαν. φιλοτίμος δὲ
 τοῦ βασιλέως χρησαμένον αὐτῇ εἶλω τὸ φρούριον
 καὶ αὐτὸς ὁ Νικόλαος καὶ μετακίσεως ἐκείθεν
 τοὺς Βουλγάρους ὁ βασιλεὺς Ῥομάνος φιλότιον
 ἐπέστειλε, καὶ ταῦτα δρώσας ἰσχυρῶς πρὸς τὴν βα-
 σίλιν, ἐπιβόητος μὲν ἑαυτοῦ καὶ τὸν Νικόλαον,
 ὅτι καὶ παρακλήσιν ἐπέμψεν, ἀλλ' ἄφεβαίον γρόμης
 οὗτος ταχίῳ, ἐκείθεν ἀποδοῦς, ἔλαθεν ἀκωστήεις
 πρὸς τὸν Σαμουὴλ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔλθον ἑκατόμηναι τὰ
 Σέρβια, ἀλλὰ πάντων ὁ βασιλεὺς εἰς ἐπιφανείας τὴν
 τῆς πόλεως ἔλπει πολιορκίαν, δεσπρῶ χρησαμένον
 τοῦ Νικόλαου εἰν τῷ Σαμουήλ. ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος
 δέδωκε ὁ ἄπιστος λόγῳ τοῦ Ῥομάνου περιπε-
 ροῦν σκελῆσθαι, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα δέσμιος ἀχ-
 θεῖς εἰς φιλοτίον ἐπεβλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει
 περικεῖται. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλθον εἰς Θεσσαλίαν τὰ
 ἐν αὐτῇ φρούριον ἦδη παρὰ τοῦ Σαμουήλ καταπα-
 ρήντα ἀκωστήσασα, καὶ τὰ παρὰ τῶν Βουλγάρων
 κατεχόμενα Θεσσαλονίκης τοὺς μὲν Βουλγάρους ἐς
 τὴν λεγόμενον μετῴκειαν Βολερῶν, φρουρῶν δὲ ἐν
 αὐτῷ κανάλισθαι ἀξίωμασεν ἐπιστήλθαι εἰς τὰ ἱερῶ-
 μεναι Πωδιρῆ φρούριον δὲ τὰ Βοδρῶν ἐπὶ πέτρῳ
 ἀποσέμου κείμενον, δι' ἧς κατορεῖται τὸ τῆς ἡμετέρας
 Ὀστροβοῦν ἴδιον, ἐπὶ γῆς κάτωθεν βίον ἀφανῶς
 κάκεται πάλιν ἐκποδόμενον. καὶ ἐπὶ μὴ ἐκωνίως
 παρεδόσαν ἐκωνῶς οἱ ἔνδοι, πολιορκίᾳ ταῦτο κα-
 τίεσθε. καὶ τοῖτους ὁμοίως εἰς τὸν Βολερῶν ἀποκί-
 σαι, φρουρῶν δὲ ταῦτο ἠχυροποιήσαντες ἀξίωμασεν, ἐπι-
 κειναι εἰς Θεσσαλονίκην.

Ὁ δὲ τοῦ φρουρίου κατόχων Δραζίνος, ὄνη
 πολεμιστής, ἤρθετο καὶ τὴν Θεσσαλονίκην ὀδεῖται.
 ἐπιπέσαστος δὲ τοῦ βασιλέως ἠρόδοστο γενναίᾳ τὴν
 φηγάτρῳ τοῦ πρώτου τῶν περβασίων τοῦ νοβοῦ
 τοῦ ἀθλοφόρου Δημητρίου καὶ παῖδος ἐξ αὐτῆς
 ἔσχε δύο εἰνα ἀποδοῦς ἔλθον, καὶ ἐκείθεν τοῦ πη-

¹ In U fol. 7r, 11 post τιμηθῆς additur: ὁ δὲ τὴν Κολυ-
 δρον φιλότιον Δραζίνος ὁ Τυχοῦς, ἐπεὶ μὴ παρεδόθη
 τὴν πόλιν, ἔβλεπε δὲ ἐκκαταβῆναι αὐτῷ [αὐτῷ] αὐτῷ πρὸς
 αὐτὸν μετακίσει, ἰστοροῦμενοι δὲ βασιλεὺς, ἐγγρη δ' αὐτῶν
 εἰν τῷ οὐκ αὐτῷ ἀφ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Σαμουήλ ἐπέμψασα.

¹ Верес (или Бер) была занята от болгарите след 996 г. ² За превземането на Сърбия, което ста-
 пано през последното десетилетие на X в., вж. *Lentier, Prolegomenes*, p. 23. ³ Според *Златарски*, Исто-
 рия, I, 2, стр. 719, бел. 1, този Никוליца е същият управител на Лариса, превен от Самуил в 983 г., който
 занемал ебана востанови си вето. *Български България*. За този Никוליца вж. в П. *Почивка, Поника, Установилница*
 българска земя през XI в. според „Стратегикона“ на Кезавиш, ИИБИ, VI, 1956, стр. 595—596, и *Каводат-Лит-*
тарий: ВВР, XX, стр. 286. ⁴ Преводът на *αξίωμασεν* с „дървинг от епитропите“ е съвсем несигурен.
 Тълкуването е на *Златарски*, История, I, 2, стр. 720, бел. 1. ⁵ Колыдрос е вероятно дн. градц Кюмдир,
 който се намира на юг от Добринското езеро, на изток от с. Мачуково и на север от Солун. Вж. *Златарски*,
 История, I, 2, стр. 277 (Догьлениня).

да¹ и получил титла антипат.² По защит-
 никът на Сърбия³ Николай, когато пора-
 ди неския му ръст наричали с умалител-
 ното име Никוליца, му оказал смела съпрот-
 тива и безгрижно издържал наложената му
 обсада. Обаче императорът се взел упорито
 да превземе крепостта и успял, а пленил до-
 ри и самия Никוליца.⁴ Той изселил оттам
 българите и оставил ромен на гарнизон. Като
 свършил всичко това, той се върнал в сто-
 лицата и отвел със себе си и Никוליца, когото
 почел със званieto патриций. Но впоследств-
 ията Никוליца избягал оттам и като са върнал
 тайно при Самуил, започнал да обсажда заедно
 с него Сърбия. Обаче императорът бързо
 дошъл и освободил града от обсадата, а Ни-
 колица избягал със Самуил. Но в края на
 краищата вероломникът не можал да избяга.
 Той попаднал на един ромейски отред, бил
 заловен и отведен при императора окован
 във вериги, а след това бил изпратен в Цар-
 иград и хвърлен в затвор. Императорът
 огнишъл в Тесалия и възстановил разруше-
 ните вече от Самуил крепости, а тези, които
 били в ръцете на българите, превзел чрез
 обсада и преселил българите в така на-
 речения Волерон. Като поставил силна стража
 във всички [крепости], той се върнал в така
 наречения Воден. Воден е малка крепост,
 разположена на стръмна скала, през която
 се спуска волата на Островското езеро, коя-
 то тече скрито под земята и на това място
 излиза отново. Понеже жителите на този
 град не се предали доброволно, [императорът]
 го превзел с обсада. И тях той изселил във
 Волерон, после поставил силна стража в гра-
 да и се върнал в Солун.

Управителят на крепостта, Драгшан, воин-
 ствен човек, поискал разрешение да се за-
 сели в Солун. След като императорът се
 съгласил, той се оженил за дъщерята на
 първия от епитропите⁵ на храма на Победо-
 носея Лимитрий и от нея имал две деца.
 По-късно той избягал и бил хванат, но със-

⁵ *Добавка в U*: И повеле защитникът на Колыдрос⁵
 Димитрий Тихнос не предавал града, а искал да му
 се разреши да живее заедно с победата си, императо-
 рът се отдръпнал и му позволил да отиде при Самуил.

διστοῦ παρεχόμεθα, καὶ δεύτερον ἀπαρτὸς ὁμοίως ἀφελθῆναι, καὶ ἕτερα δὲ τέσσα δύο ποσῆας τὸ τρίτον ἀπέδει, καὶ συλλληθῆς ἀνεσπολοπόθη.

Τὸν δὲ Νουμριτῶν καὶ Ἀραβιτῶν Ἀράβων δαυὸς εἶναι ἐκ αὐτῆς Σινδῶν καὶ αὐτῆς αὐτοεχέλιον τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν μέγιστον Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ὁ βασιλεὺς ἄρχοντα Ἀντιοχείας ἐπέστη. διώδωκεν αὐτοῦ τῆς Θεσσαλονίκης πεποιθὸς τὸν πατριῶτα Ιωσήφ τὸν Ἀραβίτην. ἐν δὲ Φιλιπποπόλει τὸν προνομιάρχον Νικηφόρον τὸν Σιφίτην στρατηγὸν ἔταξε, τὸν Θεοδοροζιανὸν διὰ γῆρας παραιτησάμενον. ὁ δὲ μέγιστος Νικηφόρος ὁ Οὐρανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ θεοὶ καὶ τριῶν μίχαις συμπλακείας Κιστρινητῶν τῶν Ἀράβων συμπληρῶ καὶ τεταμένως ἐπιστολὴν ἠορῆσαι ἄγειν, καὶ τὰ πρόφρατα εἰς βασιλεῖν εἰρήνην καὶ γαλήνησαν μετῴχευεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἐπιπρῶτος Ἰνδικιωνῶν ἐ' ἐπιταρτέλει κατὰ Βιδίνης, καὶ ἐφ' ὅλους ἀεὶ μῆνος ἐπιμολογησῆος τῆ προσεδραία ἀρεῖ κατὰ κρείσσον τὴν πόλιν. ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ οὕτως προσήδραυεν, ὁ Σαμουὴλ ἐδύνατο χριστομένος ὀδοπορία ἐπαθῆναι ἐξ ἰσθμοῦ τῆ Ἀδριανουπόλεως κατ' ἀντήρ τὴν ἡμέραν τῆς γενήσεως τῆς ἑαυτοῦ θεοῦ-κου, καὶ τὴν τε πατήρην, ἡμῶς εἰσθεῖ ἐγχεῖος τελεῖσθαι δημοτελής, ἀρεῖ ἰξάμενης ἐπιστολῶν, καὶ λείαν πολλὴν ὑπερπονησῆος ὑπέστηρεν εἰς τὸ ἴδιον. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν Βιδίνην μύλα καλῶς ἐρχοσάμενος ἐπιπρῶτος ἀπὸ τῆς εἰς τὴν βασιλῆα, ἐν τῇ αὐτῆς πάντα τὰ ἐν ποσὶ Βουλγαροῦ κρείσσον ἦσαν καὶ κατασχεφόμενος. τῇ πόλει δὲ εὖν Σκοπίων ἔργιστος εἶχε πύργον Ἀξίον τῶν ποταμῶν, ὅν τῶν Βαρδάνων ὀνομαζόμενος, κατασχεφόμενος ἀμερίστος τὸν Σαμουὴλ ὑπερπονησῆος τῆ πλημύρος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὅς ἐπὶ διαβάσις τὸ τῶν ἔχον ἔναται, πρὶζέτο ἀμείλιος, ὡς δὲ τὸν στρατιωτῶν πύργον ἐδύνατο καὶ δὲ αὐτοῦ τὸν βασιλῆα διεψήσαστος, ὁ μὲν Σαμουὴλ τῶ ἀφελθῆς κατασχεφόμενος ἐργεσεν ἀμετασχεφῆτι, ἐλήρηθη δ' ἡ πόλις σκηρῆ καὶ τὸ ὅλον στρατιωτῶν. ἐν γῆρας δὲ καὶ τὴν πόλιν τῶν Σκο-

застѣпничеството на тѣста му бил опростен. Той за втори път избягал и пак бил помилван. Родили му се още две деца и той избягал за трети път. И когато го заловили, набили го на кол.¹

Понеже нумерийските и арабитските араби страшно нападнах Дамаск Сирия и самата Антиохия, императорът изпрати магистър Никифор Уран за архонт на Антиохия,² а за негов заместник в Солун назначи патриций Давид Арианит. Вън Филиппопол пък поставил за стратег протоспатиарий Никифор Ксифна, понеже Теодорокан се оттеглил поради старост. Магистър Никифор Уран, като отишъл в Антиохия, влязъл два-три пъти в бой с Кистринит, военачалника на арабите, победил го и го принудил да мирува. Така той въдворил дълбок мир и спокойствие в страната.

На следната година, 15-и индикт,³ императорът се отправил на поход срещу Видин и го превзел със сила след цели осем месеца обсада.⁴ Докато той бия зает с обсадата, Самуил с бърз ход нападнал ненадейно Адрианопол на самия празник Успение на пресветага Богородица.⁵ Той завладял с внезапно нападение и панагря, който ставал ежегодно при стечение на много народ, и като събрал много плячка, върнал се в страната си. А императорът, след като укрепил много добре Видин, върнал се в столицата без загуби, като опустошил и разрушил всички български крепости по пътя си. Но когато наближила град Скопие, намерил отвъд реката Аксис — която сега се нарича Вардар⁶ — Самуил да станува безгрижно. Тъй като се уповавал на пълководиста на реката, която по това време не можела да се преброли, той небрежно бил разположил лагера си. Но един войник намерил брод и превел през него императора. Поразен от внезапното му появяване, Самуил ударил на безредно бягство, а шатрата му и целият лагер били взети. И град Скопие бил

¹ In U fol 8r. 14 post τὴν πόλιν ἀδικεῖται: ἐνθα καὶ τὸν Βουλγαροῦν ἀρχόντων ἀπελθῆναι ἢ πολιορκεῖται, εἰς τὴν πόλιν ἀρχόντων παρελθῆς ἐπιπρῶτος τὸ μέγιστον ἐκ τῶν διὰ τούτων ἐβλήθησαν. In U fol 8v. 2 post ἀμερίστος ἀδικεῖται: διὰ τὸ ἐπὶ Βιδίνης καὶ Σαλαμῶν τῆς αὐτῆς πόλεως μετοχρῆσθαι. ἐνθα τῶν βίαια φάσιται.

² Както отбелязва Златарски, История, I, 2, стр. 721, бел. 1, между първото нападение на Волан и самата смърт на Драган са били изминали няколко години. ³ Според Яхъ Антиохийски (Барон В. Р. Ружен. Яхъ Антиохийски, СПб 1883, стр. 41₂₂ ss). Никафор Уран бил изпратен в Антиохия в 1000 г. ⁴ Т. е. 1003 г. Вж. Златарски, История, I, 2, стр. 721. ⁵ Успение Богородично се падаше на 15 август (сега 28 август). ⁶ Обяснението на автора, че вместо Вардар прозвима от името на Варла Склар, разбира се, не отговаря на действителността. За това вж. Нордан Илиян, Аксис-Волна-Вардар, стр. 27—28.

πίων τῷ βασιλεῖ ὁ πύργος ἕρπεν παρὰ τοῦ Σαμουὴλ καταμένους Ῥωμανός, ὁ Πέτρον μὲν βασιλέως τῶν Βουλγάρων πῶς τοῦ δὲ Βορίσσο¹ ἀδελφός, Συμεὼν δὲ τοῦ αὐτίτου ἰσχυροῦ μετασημοθεῖς ἐν ὁ βασιλεὺς διαδοξάμενος τῆς πραγματικῆς πατρικῶν τε καὶ καὶ προσηύοντο, καὶ στρατηγεῖν ἐπέμπετο Ἀβρόδο².

Ἐγένετο δὲ βασιλεὺς διαβῆς ἰσχυροῦ πρὸς τὸν Πέτρον, οὗ φύλαξ ἦν ὁ Κρακράς, ὁμοῦ ἀριστοῦ τὰ πολεμικά. ἐν ᾧ χρόνον οὐκ ὀλίγον διασείσας καὶ λαὸν ἐν ποικιλίᾳ οὐκ ὀλίγον ἀποβαλὼν, ὡς ἔγωγε γρη῏των ἰσχυροῦ πολεμικῶς τὸ ἔργον, καὶ οὐδ' ὁ Κισαρίης θορυβίως ἢ ἄλλως ἐκασθέσειν ἐπαλάσσειτο καὶ ἐπαγγελίας, μετέβη πρὸς Φιλισποπόλιον, ἐπειθὲν τε ἀτάκτως ἔπεισαν αὐτὸν Καυκασιανοὶ τινες. (II, pp. 441₆—456₂).

102. De clade in Clydii angustiis a Bulgaris accepta et de Gabriele Radomiro Iouannique Vladislavo regnantibus

Ἡ δὲ βασιλεὺς οὐ διετέτε καὶ ἴσχυρον ἐπιαντὸν εἶδων ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τὰ ἐν καὶ κείρον τι καὶ διῆσαν ὁ Συμεὼν, διὲ μὴ δυνάμενος τὸν ἰσχυροῦ ἀποκαταστήσει μηδὲ πρὸς ἐμμενῶν μακρῆ ἀποστῆραι τῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ πύργου θηρόμενος καὶ τῆρ οὐκίον ἀκμῆν ἀποβύλλων, ἔγνω τάμενος καὶ ἀρχαγοῖς ἐκασθέσει οὐκίον τῆρ εἰς τῆρ Βουλγαρίᾳ εἰσοδοῦ. εἶδος οὐκ ὡς εἶδος αὐτὸ τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ λεγομένου Κίρφα Ἀβροῦν καὶ τοῦ Κλειδίου ποικίθη τὸς διελθεῖν, τούτων ἔγνω τῆρ ἀποχωρῶν ἐκασθέσει καὶ τῷ βασιλεῖ ἰσχυροῦ τῆρ εἰσοδοῦ. γρη῏των οὐκ ὀλιγώμενος εἰς εἶδος πολὺ, καὶ ἡδέως ἐν αὐτῷ ἀποκαταστήσει ἰσχυροῦ, ἀρσάμενος τὸν βασιλέα. ἀρσάμενος δὲ καὶ τούτων καὶ ἀποκαταστήσει τῆρ εἰσοδοῦ, ἐπίπετο ἀπείρητο γρη῏των οὐκ ὀλιγώμενος καὶ τῶν ἰσχυροῦ ἐξ ἀπερδεξίον ἰσχυροῦ βύλλωντες καὶ πύργουτες, καὶ

¹ In U fol 9r, 4 post ἐπιαντὸν [Skyl., p. 456, 8] additum: ὁ δὲ Συμεὼν ἰσχυροῦ πῶς ἐν τῷ αὐτῷ καταμένους τὸν δυνάστη βασιλεῖ τῆρ ἰσχυροῦ πατρικῶν τῶν Χάλδων εἰσοδοῦ.

² α βολδοῦ C.

¹ Според Яхъ (Барон Розен, пос. сѣм., стр. 34₁₋₂) Роман бил повторно пленен от Василъ в 991 г. и умрял в Цариград през 997 г.; Златарски, История, I, 2, стр. 723, е склонен да приеме годината 991 като дата на пленяването му. ² Н. Българев, Българският цар Роман, МПр., г. VI, 1931, кн. 3, стр. 26 и сл., и вн. 4, стр. 37—38, приема, че Роман наистина е парувал и е бил пленен, както казва Сколиця, в 1003 г. ³ Събитията се отнасят към зимата и есента на 1004 г. Вж. Златарски, История, I, 2, стр. 725. ⁴ Според Новак Иванков, Беласицката битка, 29 юли 1014 г., ИИИ, III, 1911, стр. 5—6, Кирфа Авроу е влашко име и ще да се е намирало при с. Маврица, Струнище. Клайдион пък отговаря на с. Клош, което се намира в теснината между Беласица и Огряжден. ⁵ Това е било т. нар. „дъсна“, дъсна стена, която простираща дъсна теснина от сѣвиза до други край. Според Златарски, История, I, 2, стр. 731, бел. 1, тази стена се намирала на р. Струница, под с. Клош, при високит бряг, наречен Куфалница. ⁶ Според Златарски, История, I, 2, стр. 726, Халдв била пленен също в 1004 г.

предаден на императора от Роман,¹ син на царя на българите Петър и брат на Борис, наричан и Симеон по името на дядо си и поставен там от Самуил за управител.² Императорът го приел и като го почел заради решението му с титлата патриций и преспозит, изпратил го за стратег в Абидос.

Като преминал оттам, императорът погеглил към Перник, чийто защитник бил Кракра, мъж отличен във военното дело. Той престоял там немалко време и в обсадата изгубил немалък брой войска.³ Но като разбрал, че крепостта не се поддавала на обсада и че Кракра не отстъпвал нито на ласкателства, нито на други обещания и предложения, върнал се във Филопопол. Оттам тръгнал обратно за Цариград.⁴

102. Поражението на българите при Клякмата клисура. Царуването на Гаврил Радомир и на Иван Владислав

Императорът не преставал всяка година да навлиза в България и да опустошава и разорява всичко по пътя си. Самуил не можел да се противопостави на открито поле, нито да излезе на явно съравенке срещу императора, а търпял отвсякъде поражения и започвал да губи силата си. Затова той решил да прегради с ровове и огради пътя на императора към България. И понеже знаел, че императорът обикновено навлиза през така наречената Клякма Лоща и Клайдион,⁵ той решил да укрепи тази теснина и да прегради достъпа на императора. И тъй той издигнал много широка стена⁶, поставил на нея сигурни постове и зачакал императора. Когато той дошъл и се опитал да навлезе, защитниците оказали смела съпротива: стреляли от височината на стените и така ранявали и избивали касираците [неприятели]. Императорът бил вече изгубил надежда за преминаване,

¹ Добавка в U [към Сколиця — стр. 456, 8]: Като поставил засади на подходящи места, Самуил хванал в плен дука на Софун, наричан Иван Халдв.²

ἤδη ἀπέγνωστο τῷ βασιλεῖ ἢ διάβας, Νικηφόρος ὁ Ἐπίστος τῆς Φιλιπποπόλεως ἰστέ στρατηγὸν τῷ βασιλεῖ συνταξάμενος, καὶ αὐτὸν ἔνν προσμένειν καὶ συνεχῆς προσβολῆς τῷ ἔθνεσι παρεγγυήσας, αὐτὸς δὲ ἀπείναι στήσας, εἴ πως διαγῆσθαι δυνατέες ἢ διαπρήξασθαι καὶ σωτήριον, τὸν περὶ αὐτὸν ἀλλοτριῶς ἰσὺν ἐπιστρέψαι, καὶ περιπέσειν τὸ πρὸς ἡσσημεβέσων καίμωνον τοῦ Κλιδίου ἐρηλιότατον ἕρος, ὃ Ἐλαδίσσιον^α κατονομάζοντο, καὶ πρηνεπορίας καὶ ἀνοδίας χρησάμενος, καὶ τῷ Ἰουλίῳ μὲνός, ἐπιμεύσει φθ', ἄνωθεν ἐξείσνης μετ' ἀλλαγμοῦ καὶ δούσαν κατὰ πόνον γίεται τῶν Βουλγάρων· οἱ δὲ τῷ ἀπροσδοκίῳ παυσαμένους τρέπονται πρὸς φεγγήν, καὶ ὁ βασιλεὺς μονοθέν διαρρήξας τὸ κέχος ἔδωκεν ἔπεισον οἷν πολλὰ, καὶ πολλῶ πλῆθος ἐλάσσειν, μόλις τῷ Σαμουὴλ διακρητῆν διωφθέντος τῶν κινήτων συνεγίγ τοῦ ἴδιου νόου γενεῖσας τοὺς ἐπίστας ἐποδεξάμενον, καὶ ἵστασιν τοῦτον ἐπιβήσαστος καὶ εἰς τὸ λεγόμενον Πράλατον τὸ φρούριον ἀπαγορεύσας· ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐλασσίας τῶν Βουλγάρων ἀμυρὶ τὸς εἴ, ὡς φασί, ἔστας πλῆθος ἀποσείσσει, καὶ ἐκάστην ἐκατοντάδα πεπερημένον ἰσ' ἐνός μονοφθάλμου ὀδηγῆσθαι κελεύσας εἰς τὸν Σαμουὴλ ἀποσῆσαι, οὗς ἐκάτους ἀφρονουμένους καὶ ἀρρητῶν καὶ τῶν θεάμενος, καὶ τὸ πάθος οἷν ἐνεργῶν νενοσῶς καὶ εὐρύχως, λεπτοθυμῆ καὶ σκότος βάλλεισι καὶ εἰς γῆν πέσειν ἔδειν δὲ καὶ μύθους εἰ παρόντες τῆν προῆν αἰσὺ ἀνακαλεσάμενοι ἀνενεργεῖν μετῶν πεποήσασιν ἀνενεργῶν δὲ ἔδωκεν μετῶν ἐνεργῆσαι μνησῶν, λαβῶν δὲ καὶ πῶν ἐλήσθη κερδίσασιν, καὶ μετὰ ἄν ἡμερῶς θῆσασιν^β. παρελαμβῶσαι δὲ τῆν Βουλγάρων ἀρρητῆν ὁ εἰδὸς αἰσὺ Γαβριὴλ ὁ καὶ Ἰουλιῶς, εἰσῆσιν μὲν καὶ ἰσῆσιν τοῦ ποταμοῦ Ἰσπερῆσιν, φροσῆσαι δὲ καὶ διανοσῆ πολλῶν λαπόμενος, τρῆσιν τῆν Σαμουὴλ^γ ἰσῆσιν τῶν ἀστυαλωσῶδους Λαμοσῶσας. ἡρῆσιν δὲ κατὰ τῆν α' τοῦ Σαμουὴλ μὲνός, ἐκνεμῆσαι ἰσ' καὶ μνη^δ ὄλον ἀποσῆσῶσας ἐκατῶν σφῆσῆσαι εἰς κρητῆσιν ἐξελθῶν, παρὰ Ἰουλιῶν τοῦ καὶ Βλαδισλάφου τοῦ αἰσὺ Ἀρσῶν, ἐν αὐτὸς θῆσῆσιν μελλόντα τοῦ φανάτου ἀπεκασῶσασιν.

^α In A C et U fol 10^v, 1 loco: Βελίσιον. ^β In U fol 10^v, 21 post εἰσῆσιν αὐτῶν: καὶ τῆν ἄνω καὶ Ὀκτωβρίων μὲνός. ^γ In U fol 10^v, 1 post τῆν Σαμουὴλ: ἐξ Ἀγάθης τῆς θησαυρῶς Ἰουλιῶν τοῦ Χρησῆσιν τοῦ ἐν Δυρραχίῳ προσιόντος. ^δ In U fol 10^v, 3 loco Σαμουὴλ: Ὀκτωβρίων. ^ε In U fol 10^v, 3 post ἀποσῆσῶσας αὐτῶν: εἶχε δὲ γενεῶν δ' Ἰουλιῶν τῆς θησαυρῶς τοῦ κρέσιν, Ὀθρητῶν, οὗκ εἰδ' αἰσῆσιν ἰσῆσιν καὶ ἀποσῆσῶσιν ἰσῆσῶσιν ἡδῆ ἐξ αἰσὺ γενεῶν, ἡρῆσῆσιν δὲ Εἰσῆσῆσιν τῆν παροσῆσιν ἀστυαλωσῶσας ἐν Λαρίσῃ.

¹ Т. е. 1014 г. ² Според Cecaumeni Strategicon, ed. Wassiljevski-Jernstedt, Petropoli 1896, p. 14—18, § 49, те биле 14 000. ³ Хриспий е бил в старинот имен. Срв. *Алптински*. История. I. 2, стр. 680. ⁴ Към това място в текста на Скилица има, изглежда, една неточност, която се поправя от добавката на Матхана Деволски — Гаврил Радомер бил син на Агата, а „лубаната ларисшица“ му е била негата.

когато Никифор Кесифи, назначен от него по това време за стратег на Филипопол, го склонил да остане там и непрекъснато да продължава пристъпите срещу преградата, а самият той казал, че ще отиде да потърси дали някъде не може да направи нещо изгодно и спасително. И тъй като взел своите войници, върнал се и заобиколил намиращата се на юг от Клидион твърде висока планина, наречена Балагвистае, и като минал през стръмна и непроходими места, на 29 юни, 12-и индикт,¹ внезапно с викове и шум се показал от височината в гърба на българите. Уплашени от внезапното му появяване, те ударили на бяг. А и императорът разрушил изоставената стена и започнал да ги преследва. Мнозина паднали убити, а още по-голям брой пленени. Самуил едва можел да се спаси от гибел с помощта на сина си, който смело отблъсвал нападащите. Той го качил на кон и го отвел в крепостта, наречена Првлеп. А императорът ослепил пленените българи — около 15 000,² както казват, и като заповядал всеки сто ослепени да бъдат волени от един едипок, изпратил ги при Самуил. А той, като ги виждал да идват в редици с еднакъв брой хора, не можал да издържи това страдание храбро и спокойно, а му пришло, причерняло и той паднал на земята. Пристъпуващите, които се мъчели да възвърнат джшането му с вода и благовония, успели малко да го свесят. А той, като дошъл на себе си, поискал да пие студена вода, но когато взел и пил, получил сърдечен удар и след два дни умрял.³ Властта над българите поел синът му Гаврил, наричан и Роман, който наминавал баща си по мощ и сила, но далеч му отстъпвал по мъдрост и разум. Той бил син на Самуил от една лариска пленница. Започнал да управлява на 15 септември,⁴ 13-и индикт. Но не изпълнил и една година, и бил убит, когато отивал на лов, от Ароновия син Иван Владислав, когото самият той бил спасил от смърт, когато цял да загине.⁵

^α В U: Безисна. ^β Добавка в U: на 6 октомври. ^γ В U след Самуил сина, от Агата, добавката на Йосиф Хриспий, началник на Држ. ^δ В U см. септември: октомври. ^ε Добавка в U: Радомер пък, който бил женен за дъщерята на унгарския крал, а нарязан по неизвестни причини и я прогонил, когато била вече бременна от него. А той взел Ирина, красивата пленница от Лариса³.

Πρὸ τοῦ δὲ ταῦτα γενέσθαι, Θεοφιλάτου τοῦ Βοτανιάνου ἄρχην Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν Ἀριάνην παρὰ δυνάμεως Λαβδᾶ ἔκ Νεστορίτζης, εἰς τὸν παρὰ Βουλγάρους μέγα δυναμῆον ἐπάσχων, μετὰ δυνάμεως ἄλλης κατὰ Θεσσαλονίκης ἐκπέμπεται παρὰ τοῦ Σαμουὴλ^α οὗς συναντήσας ὁ Θεοφιλάκος σὺν τῷ εἰῶ Ἀλεξᾷ καὶ συμπλαθεὶς τρέπει τε κατὰ κράτος, καὶ λείπει πολλὴν καὶ σιχναλῶτους συχρὸς προσλαβόμενος διακομίζει τῷ βασιλεὶ πολιορκεῖν τὸ ἐν τῇ κλεισίῳ τοῦ Κλειδίου δέμα. τὸ δέμα δὲ, ὡς εἴρηται, διεβῆς ὁ βασιλεὺς κατὰ Στρομφιλιαν^β γένεται, καὶ περιστήρσαι μὲν φρούριον τὸ καλούμενον Μαζουκόσιον, τῇ Στρομφιλιανῇ δὲ προσεγγίζον, μετὰ δυνάμεως δ' ἐκπέμπει τὸν Βοτανιάνην Θεοφιλάκων τὸν δοῦνα Θεσσαλονίκης, ἐπιβήναι κλεισίαν τοὺς ἐν Στρομφιλιανῇ φρούρις, καὶ τὰ ἐν ταῖς κατ' αὐτὸς ὁδοῖς περὶτολῆσαι δέματα, καὶ ἐπιβραβεῖν αὐτῷ θῆναι τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην ἄγασσαν ἰδὼν ὁ δὲ ἀπελθὼν συγχωροῦσθαι μὲν ἐν τῷ εἰσέναι παρὰ τῶν τοποελακούτων Βουλγάρων ἀνεπιδοσίως διεβῆεν, μέλλων δὲ πρὸς τὸν βασιλεὺς πάλιν ἰπποστέρσαι μετὰ τὸ τὰ προσεταγμένα πληρώσει περὶταίται ἴσχυος ἐπ' αὐτῷ τοῦτο προσκοιτημένους καὶ ἐνδεδρεύουσαι ἐν τῷ ἐπιμακρῶ σινοχορῶς ἐν ᾗ εἰσελθὼν καὶ πάροθεν περὶ τοιμαθῆς καὶ ἄναθεν ἐπὶ λίθων καὶ τῶν βαλλόμενος, μηδενὸς ἀμύνασθαι δυναμῆον διὰ τὴν πίπτουσαν καὶ τὸ τῆς σινοχορῶς ἀδιεξέδαιτον, αὐτὸς τε πίπτει, μηδὲ τὰς ἀμείνας περὶ δινηθεὶς χηροσθεῖ, καὶ πολλὸ μέρος σὺν αὐτῷ ἀκόλει τοῦ στρατοῦ. ἔπειτα ὑπεθέτω τῷ βασιλεὶ πολλὴς αὐτὸν ἐπέκλιθεν ἄνημος ἔθεν καὶ προσοπίσαι χηροσθεῖν ὑπὸ ἔκαστον, ἀλλ' ἐπιμακρῶς ἤλθεν εἰς τὸ εἰσέρουσι, ἔνθα τὸ λίαν ἐχρησάσαι ἴδωνται φρούριον ὁ Μελίνος^δ, ἐπὶ πρὸς πέτρῳ ἰδωμένον κρημνῶς καὶ φρούριε βαθυτάτῳ κρημνῶν ἐπισημασμένης ἐν ᾗ οἱ περιεβῆον πάροθεν καταργήσαντες Βουλγάρου ὄλιγα τῶν Ρωμαίων ἐρηγόντων. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς Σέργιος καὶ ἑστούει, ἐνὰ τῶν ἀνεκτικῶν αὐτῷ ἠαλιμαρῶλων, ἐκπέμπει, ἄνδρα φηνήση τε καὶ δεικνὸν εἰπεῖν, ἀποστασόμενος τῆς γυνήμους αὐτῶν. οὗτος δ' ἐκείῳ γινόμενος καὶ πολλὰς χηροσθεῖς πικρολογίας μεταθέσας ἰσχυρῶς τοῖς

Πρὸ τοῦ δὲ ταῦτα γενέσθαι, Θεοφιλάτου τοῦ Βοτανιάνου ἄρχην Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν Ἀριάνην παρὰ δυνάμεως Λαβδᾶ ἔκ Νεστορίτζης, εἰς τὸν παρὰ Βουλγάρους μέγα δυναμῆον ἐπάσχων, μετὰ δυνάμεως ἄλλης κατὰ Θεσσαλονίκης ἐκπέμπεται παρὰ τοῦ Σαμουὴλ οὗς συναντήσας ὁ Θεοφιλάκος σὺν τῷ εἰῶ Ἀλεξᾷ καὶ συμπλαθεὶς τρέπει τε κατὰ κράτος, καὶ λείπει πολλὴν καὶ σιχναλῶτους συχρὸς προσλαβόμενος διακομίζει τῷ βασιλεὶ πολιορκεῖν τὸ ἐν τῇ κλεισίῳ τοῦ Κλειδίου δέμα. τὸ δέμα δὲ, ὡς εἴρηται, διεβῆς ὁ βασιλεὺς κατὰ Στρομφιλιαν γένεται, καὶ περιστήρσαι μὲν φρούριον τὸ καλούμενον Μαζουκόσιον, τῇ Στρομφιλιανῇ δὲ προσεγγίζον, μετὰ δυνάμεως δ' ἐκπέμπει τὸν Βοτανιάνην Θεοφιλάκων τὸν δοῦνα Θεσσαλονίκης, ἐπιβήναι κλεισίαν τοὺς ἐν Στρομφιλιανῇ φρούρις, καὶ τὰ ἐν ταῖς κατ' αὐτὸς ὁδοῖς περὶτολῆσαι δέματα, καὶ ἐπιβραβεῖν αὐτῷ θῆναι τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην ἄγασσαν ἰδὼν ὁ δὲ ἀπελθὼν συγχωροῦσθαι μὲν ἐν τῷ εἰσέναι παρὰ τῶν τοποελακούτων Βουλγάρων ἀνεπιδοσίως διεβῆεν, μέλλων δὲ πρὸς τὸν βασιλεὺς πάλιν ἰπποστέρσαι μετὰ τὸ τὰ προσεταγμένα πληρώσει περὶταίται ἴσχυος ἐπ' αὐτῷ τοῦτο προσκοιτημένους καὶ ἐνδεδρεύουσαι ἐν τῷ ἐπιμακρῶ σινοχορῶς ἐν ᾗ εἰσελθὼν καὶ πάροθεν περὶ τοιμαθῆς καὶ ἄναθεν ἐπὶ λίθων καὶ τῶν βαλλόμενος, μηδενὸς ἀμύνασθαι δυναμῆον διὰ τὴν πίπτουσαν καὶ τὸ τῆς σινοχορῶς ἀδιεξέδαιτον, αὐτὸς τε πίπτει, μηδὲ τὰς ἀμείνας περὶ δινηθεὶς χηροσθεῖ, καὶ πολλὸ μέρος σὺν αὐτῷ ἀκόλει τοῦ στρατοῦ. ἔπειτα ὑπεθέτω τῷ βασιλεὶ πολλὴς αὐτὸν ἐπέκλιθεν ἄνημος ἔθεν καὶ προσοπίσαι χηροσθεῖν ὑπὸ ἔκαστον, ἀλλ' ἐπιμακρῶς ἤλθεν εἰς τὸ εἰσέρουσι, ἔνθα τὸ λίαν ἐχρησάσαι ἴδωνται φρούριον ὁ Μελίνος, ἐπὶ πρὸς πέτρῳ ἰδωμένον κρημνῶς καὶ φρούριε βαθυτάτῳ κρημνῶν ἐπισημασμένης ἐν ᾗ οἱ περιεβῆον πάροθεν καταργήσαντες Βουλγάρου ὄλιγα τῶν Ρωμαίων ἐρηγόντων. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς Σέργιος καὶ ἑστούει, ἐνὰ τῶν ἀνεκτικῶν αὐτῷ ἠαλιμαρῶλων, ἐκπέμπει, ἄνδρα φηνήση τε καὶ δεικνὸν εἰπεῖν, ἀποστασόμενος τῆς γυνήμους αὐτῶν. οὗτος δ' ἐκείῳ γινόμενος καὶ πολλὰς χηροσθεῖς πικρολογίας μεταθέσας ἰσχυρῶς τοῖς

Πρὸ τοῦ δὲ ταῦτα γενέσθαι, Θεοφιλάτου τοῦ Βοτανιάνου ἄρχην Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν Ἀριάνην παρὰ δυνάμεως Λαβδᾶ ἔκ Νεστορίτζης, εἰς τὸν παρὰ Βουλγάρους μέγα δυναμῆον ἐπάσχων, μετὰ δυνάμεως ἄλλης κατὰ Θεσσαλονίκης ἐκπέμπεται παρὰ τοῦ Σαμουὴλ οὗς συναντήσας ὁ Θεοφιλάκος σὺν τῷ εἰῶ Ἀλεξᾷ καὶ συμπλαθεὶς τρέπει τε κατὰ κράτος, καὶ λείπει πολλὴν καὶ σιχναλῶτους συχρὸς προσλαβόμενος διακομίζει τῷ βασιλεὶ πολιορκεῖν τὸ ἐν τῇ κλεισίῳ τοῦ Κλειδίου δέμα. τὸ δέμα δὲ, ὡς εἴρηται, διεβῆς ὁ βασιλεὺς κατὰ Στρομφιλιαν γένεται, καὶ περιστήρσαι μὲν φρούριον τὸ καλούμενον Μαζουκόσιον, τῇ Στρομφιλιανῇ δὲ προσεγγίζον, μετὰ δυνάμεως δ' ἐκπέμπει τὸν Βοτανιάνην Θεοφιλάκων τὸν δοῦνα Θεσσαλονίκης, ἐπιβήναι κλεισίαν τοὺς ἐν Στρομφιλιανῇ φρούρις, καὶ τὰ ἐν ταῖς κατ' αὐτὸς ὁδοῖς περὶτολῆσαι δέματα, καὶ ἐπιβραβεῖν αὐτῷ θῆναι τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην ἄγασσαν ἰδὼν ὁ δὲ ἀπελθὼν συγχωροῦσθαι μὲν ἐν τῷ εἰσέναι παρὰ τῶν τοποελακούτων Βουλγάρων ἀνεπιδοσίως διεβῆεν, μέλλων δὲ πρὸς τὸν βασιλεὺς πάλιν ἰπποστέρσαι μετὰ τὸ τὰ προσεταγμένα πληρώσει περὶταίται ἴσχυος ἐπ' αὐτῷ τοῦτο προσκοιτημένους καὶ ἐνδεδρεύουσαι ἐν τῷ ἐπιμακρῶ σινοχορῶς ἐν ᾗ εἰσελθὼν καὶ πάροθεν περὶ τοιμαθῆς καὶ ἄναθεν ἐπὶ λίθων καὶ τῶν βαλλόμενος, μηδενὸς ἀμύνασθαι δυναμῆον διὰ τὴν πίπτουσαν καὶ τὸ τῆς σινοχορῶς ἀδιεξέδαιτον, αὐτὸς τε πίπτει, μηδὲ τὰς ἀμείνας περὶ δινηθεὶς χηροσθεῖ, καὶ πολλὸ μέρος σὺν αὐτῷ ἀκόλει τοῦ στρατοῦ. ἔπειτα ὑπεθέτω τῷ βασιλεὶ πολλὴς αὐτὸν ἐπέκλιθεν ἄνημος ἔθεν καὶ προσοπίσαι χηροσθεῖν ὑπὸ ἔκαστον, ἀλλ' ἐπιμακρῶς ἤλθεν εἰς τὸ εἰσέρουσι, ἔνθα τὸ λίαν ἐχρησάσαι ἴδωνται φρούριον ὁ Μελίνος, ἐπὶ πρὸς πέτρῳ ἰδωμένον κρημνῶς καὶ φρούριε βαθυτάτῳ κρημνῶν ἐπισημασμένης ἐν ᾗ οἱ περιεβῆον πάροθεν καταργήσαντες Βουλγάρου ὄλιγα τῶν Ρωμαίων ἐρηγόντων. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς Σέργιος καὶ ἑστούει, ἐνὰ τῶν ἀνεκτικῶν αὐτῷ ἠαλιμαρῶλων, ἐκπέμπει, ἄνδρα φηνήση τε καὶ δεικνὸν εἰπεῖν, ἀποστασόμενος τῆς γυνήμους αὐτῶν. οὗτος δ' ἐκείῳ γινόμενος καὶ πολλὰς χηροσθεῖς πικρολογίας μεταθέσας ἰσχυρῶς τοῖς

^α In U fol 11r, 8 post γενέσθαι αὐτίμα: τοῦ Ραβομαροῦ τῇ λέ: III ἢ ἐπιβραβεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀμείνας ἑστούει.

^β στρομφιλιαν. ^γ μελίνας C.

^δ Според *Нордан Иванов*, Беласицката битка — 27 юли 1014 г., ИИД, III (1911), стр. 9, Мацуков тръбна да се идентифицира с дн. с. Мацуково. *Златарски*, История, I, 2, стр. 737, казва, че с. Мацуково не се намирало на пътя на вазелия. Затова той предполага, че или става дума за с. Гужричево, което се намира близо до Сарувица, или пък че в средновековните вилно крепост Мацуково, близо до Струмица, често население по-късно се е преселило тук дн. с. Мацуково. ^ε За делата на тези византийски пълководци срв. *Атаназ*, тук стр. 185 и сл., откъс 10. ^ж С името Загория тук е означена областта на югоизпад от Пирин. Срв. *Нордан Иванов*, Беласицката битка — 27 юли 1014 г., стр. 11. Срв. *А. Иванков*, Областното име Загория или Загора в миналото и сега, стр. 80—81.

της ὁ ἄρχων Μογλένων, καὶ ἕτεροι δυνάστα πολλοί, καὶ τοὺς πολέμιους οὐκ ὀλίγους. τοὺς μὲν οὖν ἴσπερ δυνάμεις κατέειπεν ἡσυχαστικῶς ἐκπαύσει ὁ βασιλεὺς, τὸν δὲ κατὰ τὴν συνφρασίαν αὐτῶν διαστρέφειν προσέειπεν, ἐμνηστεύθηται δὲ καὶ τὸ φραζέσθαι. ἕλθω καὶ ἕτερον φησὺς ἔργον κεκλημένον, γυμνοῦν τοὺς Μογλένους.

Ἡμεῖς δὲ πέμπτη ἡμέρη ὁ χειρῶντος Ῥωμαῖος, ἔχων καὶ θεράποντας Ἰωάννου τῷ Βλαδεδόβλῳ, φίλῳ Ἀσπυρῶν, ἐπαγγέμενος καὶ γυμναστικῶς δηλοῦντα φωνεῖσθαι ἐπὶ αὐτοῦ τῷ Γαβριὴλ ἐν τῷ Πετρισκῷ καὶ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν εἰς ἐαυτὸν μετακλήσει, ἰσχυρομένῳ τε τὴν πρῶτον ἰσχυρῶν καὶ δούλωσεν ἐνδεδείχθητι πρὸς τὸν βασιλεῖ. ἕπει ἀναγοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ γροεβοῦλλῶς γυμνοῦσεν τὰ δοκῶντα πιστωσάμενος, ἀπέσταλε πρὸς τὸν Ἰωάννην. καὶ μετ' ὀλίγους πάλιν ἡμέρας ἐπιστῆκεν ὁ περιμμένος τὴν χεῖρα Ῥωμαῖος, γροεβοῦλλῶς καμίζων Ἰωάννου τε καὶ τῶν ἀρχόντων Βουλγαρίας ἠπαρξάμενος ἠμολογούστων καὶ δούλους γενέσθαι τοῦ βασιλέως προσεγγήσῃ δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ Κωνσταντῷ ὁ ἀδελφὸς Ιωαννινοῦ τῷ ἐν Μογλένοις ἀλόγως ἦν φιλοτιμησάμενος διὰ τῆς ἡμέρας. ἐπει δὲ ἔργον τὸν Ἰωάννην δόλον καὶ παροῖα γένηται τὰ χειρῶντος καὶ τὴν αἰτίαν τὸν ἠπαρξάμενος διαπορεύσασθαι, ἐπιστῆκε πάλιν πρὸς Βουλγαρίαν, καὶ Λαγκαδίως τὴν περιχώρον Ὀστροβοῦ καὶ τῶν Σαοκοῦ καὶ τὴν πεδιάδα Πελαγονίας τοὺς ἀλλοκομένους πᾶντας ἀπαρξάμενος Βουλγαρίαν ἄνωγαν οὖν ἄρχη τῆς πόλεως Ἀγγίδος, ἐν ἣ τὰ βασίλειον τῶν βασιλέων ἴδρυντο Βουλγαρίας, καὶ τὴν πόλιν περιελάμβανεν καὶ πάντα καλῶς διαθείς ἐπέλεξε καὶ προσάχων βούλειται καὶ τῆς πρὸς τὸ Λαγκαδίον ἐκαστῶν ἰδέσθαι γὰρ τῆς ἐπιδημίας αὐτῶν τὰ ἐκείσε. ἔως μὲν γὰρ Τριμυρίδος καὶ τῶν ἀρχόντων Σερβίας μερῶν ἦσαν Βλαδεδόβλῳ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ τῷ Σαμουήλῳ κηδεύσας,

управителят на Мъглен Илица и много други велможни, както и доста голям брой войници. И тъй императорът изпитал в Аспракания голните да носят оръжие, а останалият нестроеви народ наредил да бъде разграбен и да се изгори крепостта. Паднала и една друга крепост на име Евотия¹, съседна на Мъглен.

На петия ден пристигнал безръкият ромей зведно със слугите² на Иван Владислав, Ароновия син. Той носел писмо, с което Иван Владислав съобщавал, че е убил Гавриил в Петриск³ и че е взел цялата власт в свои ръце. [С писмото] обещавал също да пазви на императора подобаващата му покорност и подчинение. Като прочел писмото и като потвърдна решението си с хрисовул, императорът проводил пратеници при Иван. След няколко дни ромейцът с отрязаната ръка отново се върнал с писмо от Иван и от българските първенци, които заявявали, че са готови да станат поданици и роби на императора. Към императора се присъединил и Камван, братът на Деметриан⁴, който бил пленен в Мъглен. Императорът го приел и го имал на почит⁵. А след като разбрал, че Иван е написал писмото с хитрост и коварство и че мисли обратното на това, което обещава, той се върнал пак в България и като опустошил местността около Острово, Соск⁶, както и Πελαγονийското поле, ослепил всичките заловени българи. И тъй той стигнал до град Охрид, където се издигали дворците на царете на България. Като завзел града и наредил всичко добре, той решил да продължи напред и да стигне до Дирахлум, защото тамошните работи се нуждаели от присъствието му. И ванстина, докато Владимир, който бил женен за Самуилова дъщеря⁷, справедлив, миролюбив

¹ In A. U. fol. 20r. 14 loco θεράποντας: θεράπονται. ² In U. fol. 20r. 25 loco Κωνσταντῷ ὁ ἀδελφὸς Ιωαννινοῦ: Κωνσταντῷ ὁ Κωνσταντῷ ὁ ἀδελφὸς Ιωαννινοῦ καὶ Μελιτιῶνος. ³ In U. fol. 20r. 27 loco ἦσαν ἀλλότῳ: ἦσαν καὶ ἀλλότῳ τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ ἐν Βλαδεδόβλῳ ἀλόγως δὲ ἐπὶ Βουλγαρίαν οὖν τῷ θεράποντι τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὴν οὐρανὴν ἀπαρξάμενος ἀπέλεξε καὶ δούλους ἠπαρξάμενος, καὶ αὐτῶν οὐρανῶντος ἐπὶ τῷ Σαμουήλῳ κηδεύσας, ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας αὐτῶν τὰ ἐκείσε. ⁴ In U. fol. 20r. 17 loco Ῥωμαῖοι τῷ Σαμουήλῳ: Ῥωμαῖοι θεράπονται τῷ Σαμουήλῳ.

² τραπεζίας C. ³ Βλαδεδόβλῳ C.

¹ Дн. Наре (Наро) в Северното море на Меланеско. ² Дн. с. Пазарево на Брго на западното езеро, което се намира юж. от Островското езеро. Според Иван Станиславски превод на „Мудостта на св. Димитрий“ Гаврил Радонир бил убит в Соск. Срв. *Византика, История*, I, 2, стр. 752–753, и *Притурка* 13, стр. 857. ³ Дн. с. Съботско, Мъгленско. ⁴ Има някъква версията около това име, което може да се отъждестви с Цин или със Слоб на р. Черна гора влизането ѝ във Вардара. Но ник нито едното от двете селища не се е нарицало никога Девол. Срв. *Византика, История*, I, 2, стр. 757. ⁵ Теодора-Косбра била жена на Самуилова дъщеря Иван Владислав, а Мирослава била жена на Аног.

⁶ In U. в.м. слугите: слугите. ⁷ In U. в.м. Камван, братът на Деметриан: Теодор Камван, братът на Деметриан и Мирослава. ⁸ *Византика, История* на императора да убие Владислав и ослепи в България зведно с Иванови слугите, който бил подкупен с подаръци и щел да изпречи убийството, но бил убит от него в Студен¹, където живял. Това място вероятно е нарицано Девол. Там именно било извършено убийството на Теодор. ² In U. в.м. Самуиловата дъщеря: Самуиловата дъщеря Теодора³.

ἀνὴρ ἐπιεικής καὶ εὐργανός καὶ ἀεικῆς ἐπιεικόμενος, ἡρεμίαν εἶχε τὰ ἐν Δυρραχίῳ ἐπιπέδη δὲ ὁ Γαβριὴλ παρὰ τοῦ Ἰωάννου ἀπέλιπε, καὶ οὗτος παρὰσπονδιηθεὶς καὶ τοῖς ἕρως πιστεύουσιν παρὰ τοῦ Ἰωάννου δοθεῖσαν αὐτῷ διὰ Δαβὶδ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἐπιπέδη ἐπιεικόμενος καὶ μετὰ μακρὸν ἀνευρέθη, πῶδ' εἰς ἀνακτορὰν καὶ εὐδαιμονίαν τὴν ἐπιπέδη, ἐγγυμένον κατὰ δόξαν καὶ διὰ στρατηγῶν πολλῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ δι' ἐαυτοῦ πόλιν εἶπεν τὴν πόλιν καὶ διὰ ταῦτο ἐξορίσθη μὲν ὁ βασιλεὺς ἀπέλιπεν καὶ ἰσχυρῶς ἐκώλυθη δὲ δι' αὐτῶν οὐκ ἄλλοθεν ἀπεργόμενος γὰρ πρὸς Ἀρχιδιά³ κατέλιπε μάστιγιν μετὰ πλῆθος στρατιωτῶν Γαβριήλ στρατηγὸν τὸν Γουλιέλμιν καὶ Ὁρέστην προποσιπυθόσιον τὸν ἀρχιμάστοιν, καταπέσειν καλέσας τὴν πεδίον Πελαγονίας⁴ οὗς ἑλλοχίσησιν ἐπιεικόμενος εὐρησθεῖς οὐκ ἐπιεικόμενος τὸν Ἰωάννην, ἡρεμίαν ἔχοντα τὸν Ἰωάννην κατέλιπε καὶ διώξας ἀπέλιπεν ἐν Θεσσαλονίῃ, κατέλιπεν διέρη εἰς Μεσσηνίαν, καὶ Σιρονιάτης λαὸν πελοποννήσιον ἡρεμίαν ἔχοντα τὸν κατέλιπε Δαβὶδ τὸν Ἀρμενίτην ὅς ἀρχιδιάς ἐπιεικόμενος εἰς τὸ φροῦνον ἢ Θεμύτζα κατονομάζεται, καὶ εὐρεθὸν πόλιν κατὰ τὸν ἐν Τριδιτῆν φρουρήσαν, ἐξαρχῶν ἔχοντα τὸν Ζισίον, ἐπέκεινται καὶ οὗτος δὲ τὰ ἐν πῶς ἐπιεικόμενος πᾶσι καταστροφόμενος εἰς τὴν πόλιν τὴν ἐν τῷ Ἰωάννῳ καλεῖται. (pp 457°—464°)

103. *Bulgaris subiectis Basilius II praefectum Bulgariae instituit*

Ἰωάννῳ δὲ περὶ τῆς ἐπιεικόμενος ἰδ', οὐκ ἐπιεικόμενος τῆς βασιλείας ὁ βασιλεὺς ἀπέλιπεν εἰς Τριδιτῆν καὶ τὸ φροῦνον Περνικῶν περὶ τῆς ἐπιεικόμενος, τὸν ἐνδον τε κατεπέσειν καὶ ἐκώλυσε ἀπεργόμενος, καὶ πολλῶν Ἰωάννου κατέλιπεν ἐν ἄλλας ἀρχεισκοπίας καὶ ἡ ἡμέρας προσηγορίας τῆς πόλεως,

³ In U fol 20°, 21 loco Δαβὶδ τοῦ ἀρχιεπισκόπου: Ἰωάννου τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

⁴ ἀρχιδιάς C.

¹ Т. е. областта Дуној (Зета), приближително до Черна гора во Југославија. ² Според Златарски, Историја, I, 2, стр. 762—763, Владимир бил убит према 1016 г. ³ Според Златарски, Историја, I, 2, стр. 758, бел. 2, таа крепост на да се е намирала во местноста Калеџија над с. Банско, ю.-и. од гр. Струмица при западното подножје на Беласица. Там има тогди бани и развалини од крепост. ⁴ Дн. с. Божна во рајонот на Софија. Сбјатината се однесуваат към крајот на 1015 г. ⁵ Т. е. 1016 г. ⁶ Според В. Н. Златарски, кој е бил бугарски архиепископ во Охрид при доковивањето на Бугарија од Василиј II, Христијанска мисла, II, 1909, стр. 464—472; Историја, I, 2, стр. 763, Историја II, стр. 18, таа дојавна е погрешна и не припаѓа на Михаил Деволски, а на прелиснача на текстот, исто е од по-късно време. Ивоан е станал охридски архиепископ след паднањето на Бугарија под византинско нго и е заемал престола меѓу 1019 и 1026(7) г. Тој е бил веројатно бугарин од Дебар.

и добродетелен човек, владеел Трималија¹ и земите во самата околина на Србија, во Дирахум напувало спокойствие. Но след като Гаврил бил убит от Иван, Владимир се доверил на клетвите, които Иван му предал посредством Давид, архиепископа на България, предал се и нескоро бил убит². Тогавта там настанал полна смут и безредие, защото Иван често пати чрез военначалници или пък сам всъщност се стремил отново да завземе града. Затоа императорът искал да му отиде на помощ, но го въпреки основателна причина. Защото, когато стивал към Охрид, той оставил в тил стратега Георги Говиниат и пленения протоспатирий Орест с множество войници, като им заповядал да оустошават пометата на Пелагония. Но бугарите, предвождани от военначалника Иванд, твърде виден и изпитан мъж, ги хванали в засада и иабвили всички. Обзет от скръб по тях, императорът се върнал в Пелагония и преследвайки по петите Иванд, стигнал в Солун и оттам минал в Мосинопол. Срещу Струмица пратил войска под предводителството на патриций Давид Армянит, който се появил внезапно и завзел крепостта, наречена Термица.³ Друга пък войска под предводителството на Ксифия пратил срещу постите при Триадица. Като завладел всички крепости, разположени на открито, той превзел с обсада крепостта, наречена Бойон.⁴

103. *Vasilius II pacoriva Bulgariam et postea upravimel na novozaklovanata strana*

През същата 1024 година, 14-и индикт⁵, императорът, като се вдигнал от столицата, отправил се към Триадица. Той обкръжил крепостта Перник и я обсадил, но защитниците ѝ се сражавали юначко и смело и много ромейци паднали убити. Императорът държал обсадата цели 88 дни, но като разбрал, че се е заловил за нещо невъзможно, оттег-

⁶ В U им. Давид, архиепископа: Ивоан, архиепископ.

ὅς ἔγνω ἀδυνάτους ἰσχυροῦσι, αἰμακίος ἔπεποιθήσας
καὶ εἰς Μοσινούπολιν ἀπέλθων. ἐν ἧ ὡς λαὸν
διαναπαύσας, ἕσπετος ἐπιστολιος αἶρος ἐς Μοσινου-
πόλειος εἰσέεισι εἰς Βουλγαρίαν, καὶ περιεπιβίσας
φροῦριον τὸ λεγόμενον Λογγὸν εἴπε ποικιλιὰ.
Δοσιδὸν δὲ τῶν Ἀρμενίων καὶ Κωνσταντίνον τὸν
Διογένην εἰς ὡς κατὰ Πελαγονίαν πεδιάδας ἐν-
πέριρος ἔρειον πολλὰ καὶ αἰχμαλιώτων ἐγένετο
κέρως τὸ δὲ λαφύρον φροῦριον ἱμερήσας ὁ βασι-
λεὺς, καὶ τρεῖς τοὺς ἀλόντας μερισμένους, καὶ μὴν
μὲν μετὰ τοῖς οὐρημαχοῦσι παρεστρηῶς ῥῶς
εἰκόνα δὲ Ῥωμαίους, καὶ ἄλλην ἰουαῖν παρακατα-
σχῶν, ἔγραψα προσωτέρω, καὶ μέχρι Καστορίας
ἑλθὼν καὶ πόλειος ἀποπεραθεῖς, ὡς ἦθετο ἀν-
πεκρήσαν αὐτὴν οἶον, ἐπέστρεψεν ἑδέξαστο γὰρ
καὶ γράμματα τοῦ στρατηγούτου ἐν τῷ Λαρο-
ουάτῳ Τριχιδάτῳ,¹ τὸν αἰοῦ τὸ παροῦτον Θεο-
δώτῃ τῶν Ἰβήρων, ὡς ὁ Κρακρῶς λαὸν οὐ πλεί-
στον ἀθροίσας καὶ τῷ Ἰωάννῃ ἐνοθεῖς, προσλαβέ-
μενα δὲ καὶ Πατριάρχους, μέλλουσιν εἰσελθὴν κατὰ
Ῥωμαίων περὶρασθαι. τότε τῷ γράμματι φρο-
νήτως ἐπαύθη διὰ ταχέων. ἐν τῷ παύεσθαι δὲ τὸ
τε φροῦριον εἴπε τὰ Βοσογράδας καὶ ἐπέριρος, καὶ
τὴν Βέροσιαν ἐνωτάτος, δρώσας δὲ καὶ πατεραιώ-
σας τὰ περὶ Ῥοσοφῶν καὶ Μελισσοῦ, ἵστη τοῦ
προσωτέρω ἰουαῖν ἀπηγγέλη γὰρ αὐτῷ ὡς ἡ μελο-
τομήν τῷ Κρακρῶ καὶ τῷ Ἰωάννῃ κατὰ Ῥωμαίων
ἔροδος ἐπεποδίσθη, τῶν Πατριάρχων μὴ δένειαν οὐρ-
μαχῶν αὐτοῖς, διὸ καὶ ἰουσιτέρως πολιορκῶ φρο-
ύριον ἄλλο τὴν Σέσσανα², ἐν ἧ βασιλεῖα ἦσαν τοῦ Σε-
μονῆ καὶ οἷτος ἀπέκειτο πόλις, ἐν τῷ λαῷ διαπύουσι
πληθύνσας τὰλλα πάντα κατέφραξεν: ἰξέπεργε δὲ καὶ
κατὰ Ἰουαῖναι: οὐ μὲν γὰρ ἀπέβησας τὸ πύριον αὐτοῦ
τῆς δύσεως καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡγεμόνα
ἔχοντα Κωνσταντίνον τὸν Διογένην³ τότεως αἰου-
σῶν ἐνήδμεον ὁ Ἰωάννης⁴ μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ βασι-
λεὺς καὶ γὰρ τι πάθειεν φοβηθεῖς, παρὰ τοῦ λαοῦ
ἐξαιτασόμενος, καὶ μηδὲν ἄλλο εἰπὼν ἄλλ' ἢ μό-
νον „ὅστις πολεμιστὴς, ἀκολουθεῖτω μοι,⁵ ὡς ἴα

лил се, без да извърши нищо, и се върнал
в Мосинопол. Там оставил войската си да
почине, а при настъпването на пролетта¹,
както се видянал от Мосинопол, навлязъл в
България, обсадил крепостта, наречена Лон-
гон², и я превзел с обсада. Като напра-
тил в полетата на Πελαγονία Давид Ари-
ниг и Κωνσταντίν Диоген, той завладял много
добитък и пленници. Императорът, като опо-
жарил превзетата крепост, разделил пленни-
ците на три: едната част дал на съюзниците
си руси,³ другата — на ромеите, а третата
оставил за себе си. След това той
продължил напред и като стигнал до Ка-
сториа, опитал се да завладее крепостта, но
разбрал, че е непревземаема, и се върнал.
Защото той получил и писмо от доростол-
ския стратег Цидний, син на патриций Γε-
νδάτ Ιβερνέца, [който му съобщавал], че Κρακρ
бил събрал твърде многобройна войска и се
съединил с Иван: те били привлекли и ве-
ченеги и възнамерявали да нападнат ро-
меите. Разтревожен от това писмо, импера-
торът веднага се затърнал. Пътном той пре-
взел крепостта Βοσογράδ⁴ и я изгорил,
възстановил Βερεσ, а всичко около Острове
и Μολικ⁵ опустошил и унищожил. Той
спрял по-нататъшното си настъпление, за-
щото му съобщили, че замисленият от Κρακρ
и Иван поход срещу ромеите е бил осуе-
тен, тъй като пеленегите не им дали военна
помощ. Затова той се върнал и обсадил
друга крепост — Σεσσα, където Самуил имал
дворци и където било събрано много жито.
Императорът заповядал на войската да го
разграби, а всичко останало изгорил. А сре-
щу Иван, който не бил много далеч, той
изпратил отряда на западните сколи и со-
луиския отред, начело на който стоял Κων-
σταντίν Диоген. Но когато те отишли, Иван
им устроил засада. Когато научил това, им-
ператорът се уплашил да не ги постигне
нещо лошо и като излязъл на вой пред
войската, казал само това: „Който е воин,

¹ In U fol 22r, 7 loco τὸ Βοσογράδας: Βοσογράδων

² Βοσογράδων C² τριχιδάτων C³ θεοδώτων C⁴ αἰε-
των C.

⁵ Β C² αμ. Βοσοград: Вишеград.

¹ Т. е. 1017 г. ² Тази крепост се е намирала някъде на пътя между Костур и Кожани. ³ Как-
то е известно, Василий поддържа приятелски връзки с киевския княз Владимир, който се оженя за
сестра му Ана и въвел християнството в Киевска Русия. Владимир изпращал при нужда и военна
помощ на Василия в борбите му срещу Варла Фока, срещу кривжките татари и в последните фази на
войната му със Самуиловите наследници. Срв. *Vigener, vie et mort de byzance*, p. 221 sq. (с посочената
там литература). Срв. общо В. М. Ливченко, Очерки по истории русско-византийских отношений, Москва,
1956, стр. 340 и сл. ⁴ Това име е идентифицирано от някои автори с Бешитрад, място от Костур,
при горното течение на р. Девол. Поправката на Михаил Деволски обаче показва, че крепостта се е казвала Ви-
шеград, която според *Златарски, История*, I, 2, стр. 768, бел. 1, се намирала западно от Βερεс, по пътя за
Костур. ⁵ Тази крепост не е отъждествявана с точност; намирала се е източно от Лерин и западно или с-з. от
Острове.

κατὰ ἐπιτομήν. ταῦτο γινώσκεις ὅτι τοῦ Ἰωάννου ὠδύνη μετὰ θόβου πρὸς τὸ τοῦ Ἰωάννου στρατόπεδον ἔρχονται, καὶ δειλὸς καὶ ταραχῆς κατὰ ἐπιπλήρων, μηδὲν ἄλλο βροῦντες εἰ μὴ „βεβέητε, ὁ Τζαῖσα.“¹ πάντων οὖν φρονήτων ἀπόβροχος οὖν τῷ Ἰωάννῃ, οἱ παρ' αὐτῶν Διογέτην ἐνοθυρωρήσαντες καὶ σπῆν ἰδιωτῶν καὶ κτείνοντα μετ' πολλοὺς, σκελευόμενοι δὲ καὶ διακοσίους περὶ σπῆν καὶ τοὺς ἱστανὸς καὶ τὴν ἀποστολήν Ἰωάννου καὶ τὴν αὐτοῦ τὸν ἀπερῆν², ταῦτα δρώσας ἐπάγει πρὸς τὸ Βοδρῆν, καὶ αὐτῷ τὰ βεῖται καταστῆ ἀμεγῆς ἐπαρξενότα πρὸς τὸ Βιζάντιον, κατὰ τὴν 8' τοῦ Ἰωνουσιῶν μαρτῶς, τῆς 1' ἐπιμετρήσεως, ἔτος 996³.

¹ Ἀδίκως δὲ λαβόμενος ὁ Ἰωάννης ἄδικα πολιορκεῖται τὸ Διραχίον μετὰ φρεσέρματος καὶ ἡρῶν βαρβαροῦ⁴ ἐνθά ποιητικῆς ἐνοσίσεως καὶ ἐμπλοκῆς γενομένης πᾶσι, μηδενὸς δὴλου γενομένου τοῦ καταβιβλίου αὐτόν⁵, ἄρξας Βουλγάρων ἐπὶ ἡμεῖς τοὺς 8' καὶ 9' καὶ 10' ἡμεῖς δὲ τῷ βασιλεῖ τοῦ θαλάτου τοῦ Ἰωάννου διὰ τοῦ στρατηγότου Ἀρραχίου Νικήτα πατριῆα τοῦ Πηγονίου, ἔχει παρακλῆτα ὁ βασιλεὺς, γενομένου δ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀδαμοπόλιν ἑλατῶσαν ὁ ἀδελφεὸς τοῦ πατριῆου Κρακρῆ καὶ ὁ υἱὸς, προσχωρεῖν ἐδαγγελόμενοι τὸ τε περὶ τῶν φροῦτων τὸν Πηγονικὸν καὶ ἔπειτα πᾶσι ἐπὶ τῶν κῶντα, οὗς ἡμεῖς ἔδειξεν καὶ τὸν Κρακρῆν ἐς τὸν τὸν πατριῆα θρόνον ἀναβιβάσας ἤλθεν εἰς Μοσινοπόλιν. ἐπιβῆθα δὲ καὶ κρῆσθας ἦσαν ἐκ Πελαγονίας καὶ Μοσινοπόλιν καὶ Ἀσιανίου, παραδόντων τῷ βασιλεῖ τὸς πόλεις. ἐκείθιν ἄρας ἤλθεν ἐν Σέρρας, ἐν αἷς ἀρῆται ὁ Κρακρῆς μετὰ τῶν ἀρχόντων τῶν προσκέντων ἐπὶ κῶντα, καὶ καλῶς ἐπιδέχθη. προσερχομένη δὲ καὶ Ἀραγοῦσθας, καὶ ἐν τῇ Σαρομῆτι⁶ προσερχομένη ἄρας καὶ πατριῆος τιμηθεὶς, ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τὸν πατριῆον Ἰωάννην ἐν Χαλδίαις, τότε τῆς χρονίας ἀπολιθῆντα καθείχεως ἔτυχε γὰρ αἰλοὺς πορὰ τοῦ Σαρομῆ καὶ ἐπὶ εἴκει καὶ δύο χρόνους ὄν ἐν

да ме последва!⁴, и бързо потеглил. Като узнали това, разузнавачите на Иван се втурнали уплащени към Ивановия лагер и го изпъннали със смут и безредие, като викали само: „Бягайте, царят!“⁵ И понеже всички се разбягали в безредие заедно с Иван, Диогеновите хора се окуражили и започнали да ги преследват. Те избили миозина, а заловили и 200 тежко въоръжени войници, и конете им, и обоза на Иван, и племенника му⁶. Като извършил това, императорът се върнал във Волен, паредил всичко там и потеглил за Цариград на 9 януари, 15-и индикт, 6526 година³.

Иван се възползувал от оставения му от дих и тръгнал да обсажда Дирахим с варварска надменност и високомерие. Когато през време на обсадата се завързало сражение, той паднал убит⁷, без да се разбере кой го е ударил⁸. Той управлявал българите 2 години и 5 месеца. Щом чрез стратега на Дирахим, патриция Никита Пигонит, известили на императора за смъртта му, той тръгнал веднага. Като стигнал при Адрианопол, пресрещнали го братът и синът на прочутия Кракра, които му съобщили добрата новина, че му предават известната крепост Перник и други 35 крепости. Императорът ги почел достойно и като издигнал Кракра в достойнство патриций, отишъл в Мосинопол. Там дошли и пратеници от Пелагония, Моровизд и Липений, които предали градовете на императора. Като се дигнал оттам, императорът отишъл в Серес, където пристигнал Кракра заедно с началниците на 35-те предали се крепости: той бил добре приет. На страната на императора минал и Драгомъж, който предал Струмица, и бил почетен с титла патриций. Той водел със себе си и патриций Йован Халдия, който тогава бил освободен от дългогодишно затворничество (защото той бил заловен от Самуил и прекарал 22 години в тъмница)⁹. Веднага

¹ In U fol 22r, 24 loco ei μὴ „βεβέητε ο Τζαῖσα“ ἀλλ' ἢ „βεβέητε, βεβέητε, Τζαῖσα“, AC: ἀλλ' ἢ „βεβέητε, ὁ Τζαῖσα“. ² In U fol 22r, 1 post ἀνεγνόν ἀδίκως: ἐν καὶ παρὸντα σκεπὶ τὸν σθηλαῖον. ³ In U fol 22r, 8 loco πάντα — αὐτόν: μετὰ τοῦ στρατηγῶ καὶ πατριῆον Νικήτα τοῦ Πηγονίου ἀπὸ τῶν ἑστων μαχομένη πᾶσι καὶ δύο χρόνους ἐπιδεχόμενον ἐν τῇ σαρομῆ κατὰ τὸν ἐπιπέχων μαρτῶς τῆς 1'.

⁴ In U fol 22r, 35 Σαρομῆτι.

⁴ B U ал: „Бягайте, царят!“; „Бягайте, бягайте, царят.“ B AC: „Бягайте, царят!“ ⁵ В Добавка в U: к-гого [Диоген] веднага еслена, ⁶ B U ал: Той паднал — го е убил: [между Владислав и] стратега патриция Никита Пигонит, сражаваш се и, коне, той бил убит от двама нехотинци, които се спускали и го ударили смъртносно в юрена.⁷

¹ В текста тези думи са български. Срв. Дюбнев, Върху някои български имена..., стр. 161, 2 Т р 1018 г. ² In Византизма бил убит през февруари 1018 г. ³ Запознати, История, 1, 9, стр. 796, е на мнение, че той е пленен чак в 1004 г, а Prohás, Die Zusätze, p. 42, основаващо се на една добавка от Мелана Девонски (тук окръг 101), смята, че Халдия е бил пленен в 996 г. ⁴ Към това текст срв. М. Пеев, Надродно слово за императрица Ирина, тук стр. 118.

αν εξ εικοσιμηνῶν καὶ τοσοῦτῃ υἱὸν τοῦ Σαμουήλ καὶ δύο θυγατέρας Ῥαδομυρῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ καὶ πέντε υἱούς, ὧν ὁ εἷς παρήγαγε τοὺς ἐπιθυμῶντας παρὰ τοῦ Ἰωάννου λαβηθεῖς, ὅτε τὸν Ῥαδομυρὸν τὸν υἱὸν Σαμουήλ ἐν τῇ αὐτοῦ γυναικὶ καὶ Βλαδμηρὸν τὸν τοῦτον γυμνήθῃ ἀπέλειπεν. ἦσαν δὲ ἕκαστοι ὡς υἱοὶ τῇ Μαρτῇ ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου τεχθέντες, ἀλλ' ἐφθόσαν ἀποδρῶσαι εἰς τὸ ὄρος τὸν Ἰμῶρον, κορυφὴν ἐπάσχοντα τῶν Κεραυνίων ὄρων ἢν ἡπίως δεξιόμενος καὶ φιλοφρόνως φιλοτινεῖσθαι προσέταξε μετὰ τῶν ἄλλων, προσήλθον δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕκαστοι μετὰ τῶν υἱῶν Βουλγαρῶν, ὁ Νεποριζῆς, ὁ Ζαρίτζης^α καὶ ὁ νέος Δαβρομυρῆς, μετὰ τῶν οὐκείων ἐκαστος ταμίαν καὶ ἐδέχθησαν εὐμενῶς καὶ βασιλεὺς ἐταμίησαν τότε καὶ Προουανὸς καὶ οἱ τοῦτοι διὰ ἀδελφῶν^β, οἱ τοῦ Βλαδοθλάβου παῖδες οἱ εἰς Ἰμῶρον φερόντες, ὡς ἐμπροσθεν εἰρηται, καὶ χρεῖνα παραθέντες πολιορκίᾳ (σπειρώσθαι γὰρ προσεχθῆν ἐκ βασιλεὺς προσεδρόντες ἐτήσαν ὡς καθόδους τοῦ ὄρους), διακηροῦνται πρὸς τὸν βασιλεῦα πίστως αἰτούντες καὶ ἑαποὺς ἐγκρίσειν ἐταγγελομένοι. καὶ πρὸς τὴν τοῦτους ὁ βασιλεὺς φιλοφρόνως ἔδοκεν ἀποκρίσκει, ὅρας δ' ἐξ Ἀρχιδὸς ἔρχεται εἰς τὴν Ἰμῶρον τὴν λεγομένην Πρέσπαν, ἐν τῷ οὐραῖν τὸ μετὰ τὸ ὄρος φρούρον ἀποδορῶν ὡς ἰσχυρῶς τούτου καὶ Βασιλῆα ἐκνομάσας, καὶ ἔτερον ἐν τῇ λεγόμενῃ Λιμῶν. ἐν δὲ Πρέσπῃ ὄπισθεν εἰς τὴν λεγομένην Λιμῶν, ἐν ἣ βήματος ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς εἰσὶν εἰδόμενοι τοὺς περὶ τὸν Προουανὸν ἀδελφοὺς, καὶ λόγους ἐπεικέει καὶ φιλοφρόνως παραμυθηθῶντες τοῦτον μὲν μάλιστα τοὺς δὲ ἑαποὺς παρῆκτος ἐτήσανε ἤρθη δὲ καὶ ὁ Ἰβράζης παρηγορούμενος ἔχων τὰς ὄρας, ἀλλ' ἄξων ἀπεῖν καὶ τὸν τούτον τῆς ἐπισημῆτος ἔχει γὰρ ἰδίᾳ καὶ ἀπορῶνται ὁ ἰσχυρῆς.

Μετὰ γὰρ τὸν τοῦ Βλαδοθλάβου τοῦ καὶ Ἰωάννου θάνατον καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μαρίας καὶ τῶν πέντε παίδων προσχώρησαν^γ καὶ τῶν ἄλλων θυγατέρων ἀπάσης Βουλγαρῶν ἔπαυσεν ὁ Ἰβράζης αὐτὰς τρυφῆν καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ γενόμενος ὄρει (Βροχτοῦς κλέφας αὐτῶν) βασιλεὺς ἐχρῶν περιώλη (Προουαν^δ τὰτα καλοῦσι) καὶ παρ-

^α In U fol 23°, 15 loco etc: πρώτος, β In U fol 23°, 24 loco ὁ Ζαρίτζης: ὁ Ἀκυρτζης in A: ὁ Λιζερτζης. ^β In U fol 23°, 26 post ἀδελφοί: additur: Ἀλοκάνος καὶ Δαφών. ^γ In U fol 24^r, 10 post Ἰμῶν additur: τῇ βροχτοῦς ὁ καὶ αὐτὸ Κορυφῶν ἐκνομάσας. ^δ In U fol 24^r, 12 post Λιμῶν additur: ἔτι Σελευσῆος ἰσχυρῆς. ^ε In U fol 24^r, 21 post: προσχώρησαν additur: Προουανὸν Ἀλοκάνον Ἀρῶν Τρυφῆν καὶ Ῥαδομυρῶν. ^ε In U fol 24^r, 25 loco Προουαν: Κορυφῶν.

дъщеря. Тя водела със себе си и един незаконен син на Самуил, и две дъщери и пет снове на Самуиловия син Радомир, единият от които бил осакатен от Ивац, като му били навадени очите, когато този убил Самуиловия син Радомир с жена му и зет му Владимир. Мария имала още трима снове от Иван, но те били успели да избягат в планината Тмор¹, която е най-високата от Керавийските планини. Императорът я приел ласкаво и наредил да бъде пазила благосклонно заедно с другите. При императора дошли и други български вельможи, всеки с отредите си: Несторница, Зарина² и младият Добромир. Те били приети благосклонно и били почетени царски. Тогава и Владиславовите снове — Прусиян и двамата му братя³, — които били избягали в Тмор, както разказахме по-рано, измъчени от продължителната обсада (защото поставените от императора войници пазели изходите на планината), съобщили на императора, че искат гаранция, и обещавали да се предадат. Императорът им отговорил човеколюбиво и като търнал от Охрид, отишъл при езерото, наречено Преспа, и преминавайки междинната планина⁴, той издигнал на върха ѝ една крепост, която наречъл Василида⁵, а друга на казаного езеро⁶. От Преспа той отишъл в така наречения Деволя, където на една издигната трибуна приел идващите Прусиянови братя. Той ги успокоял с благосклонни и човечни думи и почел Прусияв с титла магистър, а другите — с титла патрици. Доведен бил и Ивац, който бил лишен от зрение. Но трябва ли раякажа и начина, по който бил ослепен, защото този разказ съдържа нещо приятно и чудно.

След смъртта на Иван Владислав, когато жена му Мария и синовете ѝ се предали и другите вельможи на цяла България се покорили, този Ивац избягал в една непроходима планина на име Врохот⁴, където имал много хубави дворци, наречени Пронца⁵,

^α B U etc. единият: първият. ^β B U etc. Зарина: Аврелия; в A: Лазарница. ^γ Добавка в U: Алусиян и Аарон. ^δ Добавка в U: — по-високото, което наречъл Константилий. ^ε Добавка в U: вилуван и Селасфор. ^ζ Добавка в U: Преспа, Алусиян, Аарон, Траян и Радомир. ^η B U etc. Пронца: Коринтица.

¹ Дн. Томор в Албания. ² Днес гл. Петрино. Срв. Златирски, История, I, 2, стр. 779. ³ Тя се наричала може би вад дн. с. Царевбор. Срв. пак там, стр. 179. ⁴ Словен. Яго, Дубичи. Най-ранни връзки между първобългари и славяни, Сборник Гавриил Катаров, II (= ИЛИ XIX), София, 1955, стр. 383, това е византийски надпис на българското местно име Врохот или Врохот.

δέσποτος καὶ ἀπολαύσεις οὐκ ἀποστρεφεί, ἐπειδὴ τῶς
 θελήμασιν οὐκ ἐβόλευτο τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ δόξαρον
 ἐκ τοῦ κατὰ μακρὸν συνεγείρων ἀνεστίτην τὰ παρο-
 κείμενα καὶ ἀσσοσκόπον ἐμελέτω καὶ τὴν Βουλγα-
 ρικὴν ἀνατολίαν ἀρχήν. πρὸς οὐ μακρῶς εἶδεν
 τὸν βασιλεῦς, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ κατ' εὐθείαν ἀρ-
 μενος πορεύεσθαι ἀπέκλιπε πρὸς νεομηθίαν, καὶ
 κατὰ τὴν εὐρημένην ἐγένετο Διάβολα, ὅς ἢ κατο-
 ναγιάσων πόντος ἐπὶ ἁποστάτην καταβάναι τὰ
 διπλά ἢ πολέρω τοῦτον καταγαγόμενος. καὶ ὁ μὲν
 βασιλεὺς ἐν τῇ ξηθίᾳ κίπρ ἡλιγογράν χάριμα-
 ρον ἐνοσθεῖται τὸν Ἰβράζην, μὴ τῆς Βουλγαρίας πύ-
 σος ἰσχυραίως μόνον ἀναίσειν γέρας αὐτὸν μηδὲ
 φρατίζεσθαι τὰ ἀλλεῖα, γινώσκοντα ὅς εἰς
 ἀνησιν αὐτῷ τὸ ἐγγεῖμαται τελευτήρια. ὁ δὲ τὰ γράμ-
 ματα δεχόμενος καὶ ἑτέρως ἀμαθόμενος, καὶ πα-
 τοῖς προαβῆς ἄσσομῶς, ἀπεπέλει καὶ ἀνεδόξα,
 ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν βασιλεῦς ἐπὶ πόντε καὶ πενή-
 κοντα ἡμέρας ἀδιακέραι τῷ τόσῳ, καὶς ἐπισχέ-
 σαι δελεασόμενον. ἰγνώσθη τὰ τοῦ πράγματος τῷ
 τῆς Ἀχιλῆος ἄσσοται Εὐσταθίῳ τῷ Λογομήτῃ,
 οὗ μέλει τῷ βασιλεῖ ἢ τῷ Ἰβράζην καταβῆτος καὶ
 οἷον κερῶν ἐπιτήριον εὐφροῦς, καὶ διὰ θεράπειαν
 τῶν πονηαυαίων καταλογογράματος καὶ τὸ βούλευμα
 φανερόσας, ἐρχοῦν τῇ πύξαι. δημοτικῆς ἦγετο
 εὐσχή τῷ Ἰβράζην, ἢ κείνοτος τῆς παροῖον καὶ
 θεομύθοτος. κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν εἰσθεῖ συγ-
 καλεῖν εἰς εὐφροῦν οὐ τοῖς ἀσσομῶς μόνον καὶ
 ἀρχιέμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ὡς πορευόμενος πολ-
 λοις. ἀπταί γὰρ ὁ Εὐσταθῆος ἀπέκλιπε εἰς τὴν
 εὐσχή, καὶ τοῖς φράζοσασ ἔτεχον τὸς δόδοτος
 ἀπογράφειν ἐκείθεν οὐς εἶν, καὶ οὐ πάρασι τῷ
 βασιλεῖ ἐπισημασόμενος ἀσσομῶς ἀσσομῶς ἀσσο-
 μῶς, ἐν παύσει ὁ Ἰβράζην εἶδεν εἰ ὁμομη-
 ἀσσομῶς ἀσσομῶς ἦρει καὶ χερσὶν ἐδίδωσκον
 εἰσθεῖν πολεμίας. ἑμὸς ἀσσομῶς κελεῖ, καὶ ἰλ-
 θήντα εἶδεν τὸ περιχαρῶς καὶ ἰσπάσαι. ὡς δὲ
 τελευθῆτος τοῦ εὐσθητοῦ ἦσαν, καὶ πόντων τῶν
 συνελεγμένων εἰς τὸς ἰδίος ἀσσομῶς καταγο-
 γῆς, ὁ Εὐσταθῆος πρὸς τῷ Ἰβράζην, καὶ οἷον
 τοῖς ἄλλοις μὲν μακρὸν ἐσσίτην ὡς ἕχα μῆλων
 αἰτὸς διαλέξασθαι κατ' ἴδον περὶ τῶς ἀσσομῶς
 τῶν καὶ ἀσσομῶς ἀσσομῶς. ὁ δὲ τὸν δόλον καὶ τὴν
 ἀπάτην μὴ κατασφίσει, ἀλλὰ τῷ ὅτι ἰσπολαβῆν ἰσ-
 βόλεται καὶ αἰτίς εἰς γινώσθαι τῶν ἀσσομῶς
 αὐτῷ τὴν ἀσσομῶς, τοῖς θεράπειαν μακρὸν ἀσσο-
 μῶς κελεῖς, τῆς χερσὶν ἐκείνον λαβόμενος ἐν
 τῷ παυθῆτος ἐν ἡμέρῳ ἰσσομῶς καὶ ἀσσομῶς
 ἀσσομῶς ἔχοντα, ὡς μηδὲ πονῆν ἐγγεῖσθαι δέσσομῶς
 διὰ τῆς ἀσσομῶς οὐ ἐπὶ γινόμενος ὁ Εὐστα-
 θῆος, καὶ μεμονομένον λαβόμενος τοῦ Ἰβράζην, εἰς
 γῆν τε αὐτὸν εὐθὺς καταβάλλει, καὶ τῷ στίθει πρὸς

градина и подобавани места за удоволствие. Той не искал да се подчини на божията воля, а като събрал постепено войска, започнал да бунтува околностите, замислял да вдигне въстание и мечтаел да завземе властта в България. Това обстоятелство тревожило много императора. Затова той изоставил прекия път, завил на юг и стигнал в казанния Девол, та или да принуди бунтовника безусловно да сложи оръжието, или с война да го унищожил. Императорът се установил с удоволствие на поменатото място и пратил писмо до Ивац, за да го призови да не му се противопоставя сам, когато цяла България е покорена, што да си въобразява невъзможни неща, а да разбере, че това, което е започнал, няма да донесе полза. Ивац получил писмото и му отговорил с друго, протакал и извъртал, като привеждал всякакви доводи, така че императорът бил принуден да остане петдесет и пет дни на това място, залъгвал от обещанията. Управителят на Охрид Евстатий Дафномил научил, че императорът замисля да премахне Ивац. И така той избрал удобния момент и като се стоворил с двама от най-верните си служители, на които разкрил намерението си, захванал се за работа. Ивац празнувал всенародно празника Успение на пресветата боготайка и в този ден обичал да ками на угощение не само близкотоокущите си съседи, а и мнозина от твърде далеч. И тъй Евстатий отишъл самозаплаше на празника и като срещнал на входа пазачите, заповядал им да съобщят кой е и че е дошъл да се повесели с първесица. Когато известили това, Ивац се зачудил, че един враждебно настроен човек е дошъл доброволно и се предава в неприятелски ръце. Все пак заповядал да влезе и когато той дошъл, приел го много радостно и го прегърнал. Щом утринната молитва свършила и всички събрали се разотшлили по мезгала си, Евстатий отишъл при Ивац и поискал да се отстранят за малко, защото желал да поговорят насаме за нещо много важно и полезно за него. Ивац, който не подозирал хитростта и измамата, а предположил, че Евстатий иска наистина да се присъедини към неговите съмишленици във въстанието, заповядал на служителите си да се отстранят за малко. Хванал го за ръка и го звел в една градина, обрасла с дървета, където имало една глъбина, та и глас не можел да се чува поради гъстите дървета. Като влезъл там, Евстатий хванал останалия сам Ивац, съборил го бързо на земята и като опрял коляното си о гърдите му —

νατων λογίζομεθα, έχοντες καὶ τῶν μέλλοντα καὶ τὸ
ἡμέτερον ἐξζητήσῃ καὶ ἐδικαίρῃ αἰμα, πρὸς ἃν
βουλεύσασθε εἰ δυνατὸν ἵνα πολλοὶ ἐπιθῶσιν.^α
τοῦτον ἀκούσαντες οἱ σκλιθροὶ τῶν λόγων,
καὶ τῷ ἐκ βασιλείας οὐκ ἀσπιλαγόντι, κατὰ μω-
ρὸν ἰσχυρόντις ἄλλοι ἄλλοῦ διεκεδόθησαν, οἱ
γρηχότεροι δὲ καὶ γρηγορότεροι τῶν βασιλέα εἰσηγ-
μύσαντες ἐπιρώησαν. ὁ δ' Εὐσταθίου κατὰ πολλὴν
ἀδεια τῶν Ἰβέρων^β ἀλλοφῶς τῷ βασιλεὶ διακόρι-
στον, ὃν αὐτὸς ἀσπιδόμοτος τῆς ἀνδραγαθίας στρα-
τηρῶν τε ἐθδῆς περιβάλλειτο δουραχίον καὶ τῶν ἑπι-
σαν κλητῶν ἵππων ἰσχυροῦσιν τῶν Ἰβέρων^γ τῶν-
των δὲ παροῦσιν ἠύλα.^δ

Ἦσαν καὶ Νικολαῖος ὁ πολλὰς λεηθείας καὶ
τοσαυτὰς ἀρτίθεις, ἐν πᾶσι ὄρειον κρητιόμοτος, οὗ
ἐπιμήθη δόξα καὶ αὐτῷ καὶ τῶν αἰ σκλιθῶν
οἱ μὲν προσεχρήσθησαν ἰβήροις οἱ δὲ ἡμικροῖοι, αὐ-
τίμοτος κατὰ κινεῖς εἰς τὸ σκλαβόνων, καὶ τῇ
κατὰ κροῖοις τῶν ἰβήρων προσήγαγεν ἐπιτῆς δόξας εἰ
καὶ ἃν παρὰ τῶν ἰβήρων ἴσιν τὸ αἶμα τῷ βασιλεὶ.
ἀλλὰ πᾶσι ἐν τῷ βασιλείῳ οὐδὲ ἰδῆν ἰδέσθαι, ἀλλ'
εἰς Θεσσαλονίκην ἐξέπεμψε στρατοῦσιν κελύκοις,
αὐτὸς δὲ πᾶσι τῷ δουραχίον καὶ τῆς Κολωνίας καὶ
Δρινακίουσιν, ὅσιν πῆ ἰδοῦσι αὐτῷ βέλτοια,
κατιστησόμενος, καὶ φέλασιν τοῖς θέμασι καὶ στρα-
τηρῶν ἐπιτάξας, καὶ τῶν ἀρχαίων τῶν Ρωμαίων
τοῖς βουλομένοις κατὰ χάριον μένειν ἴσιν, τοῖς
δὲ λοιποῖς ἐπιτάξας πικρῶσιν, ἦλθεν εἰς Καστο-
ρίον. Ἦσαν προσήγαγον αὐτῷ θυγατέρες δύο τοῦ
Σαμουὴλ, αἵτινες θεοσάμενος Μαρίαν τῆν Ἰαίνων
γυναῖκα προσεχρήσθη τῷ βασιλεὶ δουραχίον καὶ
αὐτῆς ὡς δουραχίον^ε, ἀλλὰ ταύτας μὲν ὁ βα-
σιλεὺς τῶν θυγῶν κατιστάσας, δουραχίονσιν κλη-
σιν καὶ ἐπιτάξας αὐτῶν, τῆν δὲ Μαρίαν κῆ
τῆς χροῖοις ἀξίωμα κλησιν εἰς τῆν βασιλίδα μετὰ
τῶν ἑπιτῶν ἐκέρπει^ς. καθαρῶν δὲ καὶ τῶν ἐν Σε-
λίονσιν καὶ τῶν Σακῶν πᾶσι πάντα διὰ τοῦ Σε-
λίονσιν, καὶ εἰς ἕδαρος κατιστάσας, καὶ εἰς τὸ γρο-
σιν Σαμουὴλ ἔχεται, Ἦσαν κατέλθει ὁ τῶν Βελο-

ποτρῶσιν сметка и отплата за нашата крѣв
и срещу когото именно вие искаете да се
съпротивявате, колкото се може по-пълно.
Като чули тези думи и били обзети от страх
пред императора, събралите се започнали
малко по малко да се намъкват и да се
разпръсват на разни страни. По-старите пък
и по-благоразумните се подчинили, просла-
вяйки императора. А Евстатий при пълна
безопасност взел Ивац и го завел при им-
ператора. Този приел [Евстатий] и за краброс-
та му веднага го назначил стратег на
Дирахиум и му подарил всички движими
имущества на Ивац. А тогава хвърлил в тъм-
ница.

Тогана и Николица, който често бил зала-
вян и толкова пъти освобождаван, се бил
укрил в висаки планини. Когато била пра-
гена срещу него войска и един от хората
му се предал доброволно, а други били за-
ловени, той слезъл една нощ като беглец в
лагера [на императора] и като почувал с ръка на
вратата, съобщил кой е и че се предава до-
броволно на императора. Но императорът не
искал и да го види, а го изпратил в Солун
и заповядал да го затворят. А самият той,
след като уредил работите в Дирахиум, Ко-
лония и Дриспол, както смятал за най-
добре, и като оставил гарнизони и стратегии
по темите, разрешил на желеаците плен-
ници ромси да останаг в страната. А на
другите той заповядал да вървят след него.^α
Така отишъл в Кастори. Там били доведени
при него двете дъщери на Самуил, които,
щом видели Мария, жената на Ивац, заста-
нала до императора, нахвърлили се срещу
нея, едва ли не за да я убият^β. Но импера-
торът усложнил гнева им, като обещал и на
теж да даде почести и големи богатства, а
Мария почел с тигла зостн и я изпратил в
Цариград със синовете й. Посредством Кси-
фия императорът разрушил и изравнил със
земата всички крепости в Серию и в Соси.
А той отишъл в крепостта Стаг, където приел

^α In U fol 26^v, 10 post προσεχρῶσιν αὐτῶν: καὶ τῶν
ἀλλοτρῶν καὶ σκλιθῶν ἦσαν τῶν πολλῶν ἐκ τῆς Ρωμαίων
καὶ Ἀρμενίων ἐν τῇ Πελοποννήσῃ καὶ Ἰβήρῃ καὶ τῇ Ἀρβίῃ
ἐπὶ Σαμουὴλ κατιστάμενος, ὡς ἐπιτάξασιν οἱ βασιλεῖοι
τοῦ Ἀποστόλου παύσης, Γεωργίου καὶ... ἦλθεν. In U
fol 26^v, 16 loco θεοσάμενος — δουραχίονσιν: συνδόνει
τῶν τῶν ἦν κλησιν Μαρία ἢ τῶν Βλαδισλαβῶν ἀδελφῶν
ἠπείλασαν αὐτῶν δουραχίονσιν. In U fol 26^v, 22 post
ἐπιτάξας αὐτῶν: καὶ τῶν σκλιθῶν ὅσιν τῶν Σαμουὴλ
κατιστάσας βραχίονσιν παύσης.

^β ἰβήροις C.

^α Добавка в U: от заловените ниего войници. Мно-
зина от тях били ромси и арменци, заселени от Са-
муила в Пелопонез, Писсия и Схрия. От тях най-видни
били синовете на Василий Апокац, Григорас и...
^β В U ам. щом видели; като научили за честта,
която била отгладена на Мария, Владиславовата жена,
те се заклели да я убият. Добавка в U: и с всички
роднини заедно с най-малкия незаконен син на Самуил.

ἦθέει πρὸς τὸν Κωνσταντῖνος ὁ Λογέτης, τῶν βασιῶν μακρὸν ἄρχων, γιγνέτω ὑλοκρονώμενος πρεσβυτέρη ἐκπέμψεται, διὰ τὸν μετ' ἑσέων ἐπιθυμῶν ἔργον ἐνοηθῆναι αὐτῷ καὶ περὶ ἀναγκαῖων γνωστοποιήσασθαι, εἰ δὲ τις αὐτὸν ὑποτιμᾷ φόβος, κρείς ὑπερέτος εὐλογεῖται μόνος, καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ παραρηϊόντος ποταμοῦ περιμῖθει αὐτῷ μετὰ τῶν ὑπαρχῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι μέλλοντι, πασθεὶς οὖν ἐκείνος ἔρχεται πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ τῷ Λογέτι ἐνοῦνται. ἐν τῷ δὲ ἐπιέλλον διαλέγεσθαι, ὁ Λογέτης ἐγρόλαιον φέρον ὑψίστην καὶ κούτην ἀφροδίτου· ἐκείνος πᾶσι τοῦτον κατὰ τῆς πλευρᾶς καὶ εὐθέως ἀναείει. τὸν δὲ μετ' αὐτοῦ ἐπισημαίνοντι, τοῦτο πληροῦς τας ὁ Λογέτης συνοθηρῶς σηματοῖς μετὰ χαρῆς βασιῶν ἔρχεται πρὸς τὸ Σίρμιον, καὶ γυναικα τοῦ τεθνεώτος καταπληξάμενος καὶ ἰσχυρῶς μετὰ τὸ Σίρμιον παραδοῦναι τῷ βασιεῖ. ἦτις καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπελεύσθη, καὶ ἀνδρὶ συνεζεύχθη ἐν τῶν ἐν τῇ πόλει μετρούμενον, καὶ ὁ Λογέτης ἄρχων ἐτάχθη τῆς νεοστήτου χώρας. (II, pp. 464₂₁—476₂₄)

да се покори. Константин Диоген, който управлявал тамошните области, се престорил на приятелски разположен и проволил при него пратеник, за да му каже под клетва, че има желание да се срещне с него и да поговорят за нужните работи. Ако пък го било страх, да вземе само трима служители и да се срещне с него при течащата надблизо река, като и той щял да дойде с трима слуги. И тъй този се съгласил и отишъл на реката да се срещне с Диоген. Когато щели да започне разговора, Диоген, който носел в пазвата си кама, изкалил я внезапно, ударил [Сирмон] в хълбока и го убил на място. Хората му ударили на бягство, а Диоген събрал намиращите се надблизо войски и тръгнал към Сирмиум с доста голяма дружина. След като уплашил жената на убития, той я принудил с щедри обещания да се покори и да предаде Сирмиум на императора. Тя била изпратена в Цариград и омъжена за един от първенците в столицата, а Диоген бил назначен за управител на новопридобитата област.

104. De Davide Achridensi Sami praefecto

Καὶ Ἄννης δὲ τῆς τοῦ βασιλέως ἀδείης ἐν Ἐσωτῇ ἀποναύσης, καὶ πρὸς αὐτῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Βλαδευροῦ, Χρισοχίω συγγενῆς τε ὄν τοῦ τελευτήσαντος, ἀνδρᾶς ὑστακρούς προσκυμασμένος καὶ πλοῖος ἐμβάσιος, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς τάχα μεταφωρεῖσθαι τοῦ δὲ βασιλέως καταθέμενα τὰ ὄπλα κελύοντος καὶ οὕτω ποιήσασθαι τὴν ἐπιτήριον, μὴ θελήσας διαλεῖν τὴν Προσοπίδα. ἐν Ἀβέδρω δὲ γινόμενος καὶ τῷ συγγενεῖ αὐτῆς συγγενῆς ἰσχυροῦντι τῶν παρῶν, καὶ τοῦτον ἐκείνος κατακρούμενος, κατήλθεν εἰς Λίμνον. ἐκείσε δὲ παρὰ τοῦ στόλου τοῦ Κυβερνησιῶν, καὶ Δαβὶδ τοῦ ἀπὸ Ἀρχιδῶν στρατηγούτου Σάμου, καὶ Νικηφόρου τοῦ Καράουλα δοκῆος ὄντος Θεσσαλονίκης παρασυνδηθέντες ἰσχυρῶς κατεπύθησαν. (II, pp. 476₂₀, 470₁)

104. Давид Охридски стратег на Самос

Когато Ана, сестрата на императора, умряла в Русия, а преди нея умряли мъжът ѝ Владимир, Хризохир,¹ някакъв роднина на умрелия, събрал 800 души, натоварил ги на кораби и отишъл в Цариград, уж за да стане наемник. Императорът му позволил да сложи оръжието и така да се яви при него, но той не пожелал и преминал Пролопонтидата. Когато стигнал в Абидос, той влязъл в сражение с тамошния стратег, който защищавал брега, и като го победил лесно, стигнал до Лемнос. Но там флотата на кивиритите² с Давид Охридски³, който бил стратег на Самос, и на Никифор Кавасила⁴, солунския дук, ги избил в сечи всички тях, които били нарушители на споразумението.

105. Prusianus in exsilium relegatur. Patzinaci Bulgariam infestant

Ὁ δὲ τοῦ Σκληροῦ Ῥωμανῶ νότος Βασίλειος αἰσχυρῶς, προσκρούων τῷ μαρτυρῶνι Περνασιῶ τῷ Βουλγάρῳ συγγενεῖσι βαυκελλοῖον, εἰς τοσοῦτον προήχθη τόλμης ὥς καὶ διὰ μάχης τούτου ἔλθειν.

105. Пруснан изпратен на заточение. Печенег нападат България

Пагриций Василий, син на Роман Склир⁵, като се скарал с магистър Пруснан⁶ българина, който бил стратег на Вукеларий, се одървоостия дотолкова, че влязъл в бой с

¹ за тази жена и същият срв. тук стр. 289, бел. 1.

² Кивиритската тема се намираше на южния черноморски бряг на Мала Азия.

³ Той ще да е бил българин. Събитията се отнасят към 1024 г. Срв. Schlumberger, L'épopée byzantine, II, pp. 613—615.

⁴ Кавасиловици били известно византийско семейство. Един от тях, Александър, бил назначен в 1080 г. за дук на България. Срв. Zastarck, История II, стр. 168, тук стр. 340.

⁵ Роман Склир бил известен византийски съветник, който заместил в Цариградския двор Георги Метак и предизвикал неговия бунт.

⁶ Пруснан (Пруснан или Фружан) бил син на Владислав. За името му вл. историците у Zastarck, История II, стр. 33, и у Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 257.

καὶ τοῖς κατὰ τοῦ Σαμουὴλ ἔργοις προσέλαρον
ὅτι λογιεῖσθαι καὶ ὡς ἐπέδρασε τὰ ἐν
ἐν κατακαλιόσθηαι, ἀλλ' ὅσον ἐν φαντασίᾳ γενέ-
μιος ἐπέσει, καὶ ὡς ὁ παῖς ἀπῆται ταύτῃ κατα-
στρέφοντος, εἴθ' ἵπποκράτης καὶ ἀσχαλίαν ἔμιμον
ἔχων καὶ φροντίδα τῶν τῶν Βουλγάρων ἱστορίας
γένος, ἀπορομὴ γένοιτο τῶν ζυγῶν ἀποστρέφει τὸς
δυναταίους τῶν πόλεων καὶ τῆς βασιλῆος ἀναζητῆ-
σαι ἐπιπέθειαν. (pp. 489_{1e}—490_a)

108. Prusianus monachus efficitur

Τούτῳ τῷ ἔτει ρηλθ' ἐγγύοντι, ἰνδοκταῖτος εἰδ',
καὶ ὁ Προυσιανὸς βασιλεὺς ἀποστρέφεται μοναχός,
καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκ Μαντικίου τῆς ἐν βουκε-
λαρῶν μονῆς εἰς Θηροκοπίους μεταφέρᾶται, καὶ
Κωνσταντῖνος πατριάρχης ὁ Αὐγστῆς ἐμβληθεὶς τοῦ
πέτρῳ ἐν τῇ υιοτήτῃ τῶν Στουδίων ἀποκρίσεται με-
ναχός. (p. 497_{b-c})

109. Constantinus Diogenes coniurat. Patzinaci
Moestam invadunt

Ἐκείνῃ δὲ τούτῳ ἰνδοκταῖτους μηνῆτα τῇ
βασίλειδι Ζωῆ διασηφέντος ἰνδοκταῖτους ὡς
Κωνσταντῖνος ὁ Αὐγστῆς καταλογηθέντος τῇ ταύ-
της ἀδελφῇ Θεοδώρα ἀπόδοσεν ὡς τὸ Ἰλλυρῶν
μελέτῃ, εἰδίου τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννῶν καὶ
τοῦ ἐπισκόπου Περγαμοῦ, καὶ εἰθὺς ἀπέστρεψεν
ὅς τε ἐπίσκοποι καὶ ὁ Αὐγστῆς γίνονται, καὶ ὁ μὲν
Κωνσταντῖνος ἐπιβύτιος ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλα-
χερῶν διὰ Ἰωάννου τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ μετὰ
ταῦτα ἀφραγορῆτος καὶ ἀδελφῶν τοῦ βασιλευσ-
τος Μεγαλῆ, ἐκείνῳ ἀποσηφέντος τοῦ τέχους καὶ
ἐπαρρηθῆναι ἀπέδοσεν βυζαῖος μετὰ τῶν αὐτοφόνων,
ὡς ἂν ἐπίσκοποι ὡς τῶν βασιλῆος πρὸς τὸ Μισ-
σιατικὸν ἐπέμψθησαν κατέστην ἡλευθεροφόνων.

Ἐκείνῃ δὲ ἡ Ἰουλίῳ μηνός, ἡμέρας 5', ὡς β' τῆς
μηνός, ἀπέστρεψεν ἡμέρας ἑνὸς ἐν μεσημέριος πρὸς
ἄραρον, πρὸς τὴν ἀποσηφέντος τῆς γῆς. καὶ μετὰ
μυσοὶν ἀποσηφέντος τὰ καταστρέφει τὸν Ῥωμαίων
ἀπὸ τῆς γῆς. Ἄραρες μὲν ἡμεροῦσι Μοεστῶν
ὄχι Μελιτινῆς, Πατζίνασι δὲ τῶν Ἰσταν ἀπὸ τῆς
καὶ τῆς Μισίας καὶ ὡς ἀπέστρεψεν, Σαρακηνῶν
δὲ τῆς πρὸς τὴν ἀποσηφέντος τῶν Ἰλλυρῶν μέ-
γα Κεϊβάρης καὶ αὐτῆς πηλολήφοντες. (pp. 498₁₃—
499₁₀)

110. Nicolaus Chryselius Bulgarus a Roma-
nis ad Arabes mittitur

Παρεδόκε δὲ κατὰ τὸ σκεῦος τὸ λεγόμενον Πα-
ρὰ δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν Σαρακηνός Ἄλιμ, ἔργον

Самуил и нямал време да уреди работите си
на Изток дубаво и както трябва. Той отивал
там, когато му хрумнало, и уреждаше нещата,
както изисквал моментът. Но после, като се
връщал, бивал постоянно зает и погълнат от
грижи с покоряването на българския народ.
Така той станал причина по-силните от гра-
довете да отхвърлят игото и да си възвър-
нат свободата.

108. Прусиан подстриган за монах

През същата година, 6539, индикт 14-и¹,
Прусиан се подстригал доброволно за мо-
нах и майка му била преместена от Манти-
кейския в Букелариевия манастир в Тракезия.
А патриций Кωνσταντῖνος Диоген бива изведен
от кулата² и се подстригал за монах в Сту-
дийския манастир.

109. Константин Диоген замисля бунт.
Печенези нападат Мизия

Докато императорът бил там³, импера-
трицата Зоя получила съобщение чрез Тео-
фан⁴ от Солун, че Кωνσταντῖνος Диоген в
споразумение със сестра ѝ Теодора се напел
да избяга в Илирик със знанието на митро-
полита на Дирахиум и на епископа на Пе-
ригеорион⁵. Епископите и Диоген били вед-
нага отвлечени. Когато във Влахерския дво-
рец се започнало следствие срещу Кωνσταντῖνος
от препозит Йоан, който бил брат на цару-
валия по-рано Михаил и след това станал
орфанотроф, той се хвърлил от стената и
като си пречупил врата, умрял и бил хвър-
лен при самоубийците, а епископите били из-
пратени при императора в Месанакта⁶ и
оттам освободени.

На 28 юли, събота⁷, във втория час на
нощта една звезда паднала от юг към север
и осветила цялата земя. Не след дълго било
съобщено за нещастията, които вълхлетели
над ромейската земя, а именно че арабите
опустошили Месопотамия до Мелитина, пе-
ченегите преминали Истрия и опустошили
Мизия, а сарацините вахлули в Илирийското
крайбрежие до Корфу и го опожарили.

110. Българинът Николай Хризелий води
переговори с арабите

Сарацинът Алим, който владее крепостта
Перкри⁸, намираща се твърде близо до Ва-

¹ 1020 г. ² Вероятно става дума за зетвора Анемас до Голямата стена. Срв. *Schlumberger*, *Les empereurs byzantins*, p. 102. ³ През пролетта на 1032 г. Роман Армен предприел поход в Сирия. ⁴ Солун-
ският митрополит. ⁵ Перигеорион или Перитор, дн. Бурулае, пелазгес от Гюмюрджина. ⁶ Месанакта или
Диготамос — крепост във Фригия. ⁷ През 1032 г. ⁸ Тази крепост се намирала във Веспуржан, на с.и.
от езерото Евв. В същност тя била далеч от Вааниси, т. е. Багдад.

113. *Thracia Macedoniaque fame premuntur*

Τῷ δὲ ρομῶς ἔτι, ἰνδιαιτώνος εἴ, ἡμέρη Νοεμβρίου β', γέρονε νεωρῶν κατὰ ἄκραν εἴ τῆς ἡμέρας, καὶ διετέλειον ἢ γῆ ἀπομένη ἄχρη ὅλου τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. γέρονε δὲ καὶ ἰνδὸς κατὰ τε Ἐπιφῶρη καὶ Μακεδονίαν, Στρυμόνα καὶ Θεσσαλονίαν, καὶ μέχρι Θεσσαλίας. (pp. 518₉₋₁₀)

114. *De Ioannies Orphanotrophi iniuriis*

Μαίω δὲ μηρὶ τοῦ ρομῶς ἔτους, ἰνδιαιτώνος η', ἢ ἀδελφῆ τοῦ βασιλέως Μαρία, μητὴρ δὲ τοῦ Καίσαρος, ἄκουσεν ἐν Ἐφέσῳ εἰς κωνοκώτην κατὰ ἡρατινέου, κατὰ τῷ δυνάτῳ πολλοῦ τῶν παυρολόγων χραισιμένον μαθοῦσα, ἐπιστρέψασα εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπήγγαλε πάντα τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, καὶ παρεύλατο ἰναστολῆν αὐτῇ γαστήρ τῆς ποιηρίας ὃ δὲ μετὰ γέλοιοι οὐκ ἐν ἀπεπέμματα, γεννακία φρακτῆν εἰσὶν ἕσασιν ἢ πολεμεία δεῖται Ῥωμαίων. ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ, ὡς εἶπασεν, τῷ βασιλεῖ διατίθοντι χραιοῖαν ὃ Ἰωάννης ἐπεμπε κεντηρία δόλαι, ἐπὶ στροβύλων δὲ πονυμύων ἀρπασθέν το πλοῖον τοῖς Πλευραῖοις προσερχοῦν ἀγαλῶσι καὶ συντηρῆν τὸ δὲ χραιοῖαν ἀπέλειτο Στέφανος ὃ καὶ Θεοφίλατος, ὃ τῶν Σέρβων ἄρχων, πρὸ μηροῦ τῆς πόλεως ἀπεδοῦσε καὶ τῶν ἰσίων τῶν Σέρβων κατωρηαῖος, θεοφίλων ἐκατῶν τῶν Ἐρωπῶν ἀπέλασας. ὃ δ' Ἰωάννης ἄνωγοι προσηθέματος τὰς δεξιὰς, καὶ πᾶσα χαλαρῶν ἰνδιαιτώνος ἀδικίας, μωρῶν συμφωρῶν ἐπέλατρε τῆν αἰκονμένην, ἀδελφὸς τῶν κρατῶν φορολογούτων τοῖς ἐργαστοῖς, καὶ μηδεὶς ἐπιστραφῆν ὕμῳ, ἰδεμένον τῶν γραιόντων.

Ἐὸ δὲ βασιλεῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ μετῶν τῆν τοῦ χραιοῖαν ἀπέλασαν, γαστήρ τῷ Στεφάνῳ ἐπέμπετα ἀπὸς αὐτῶν τὸ ἴδιον καὶ μὴ φελλῶσι ἀνθήσειται ἀπελάσαι πόλεον. τοῦ δὲ μηδεμῶν ποιησιμένον ἐπιστραφῆν, ποταῖον ὃ βασιλεῖς ἐπέμπετα κατὰ αὐτοῦ, ἄρχοντα ἐκπομῶν Γεώργιον ἔχοντα τῶν Προβασίων. ὃ δὲ τὸ ἴδιον κατωρηαῖον, καὶ διασχερῶς καὶ γαστήρ καὶ διασχερῶς ἀπερῶσασα: ἐμπεσῶν τῶνος, τὸ τε σφάτερον ὅλον ἀπέλασε καὶ αὐτῶς διασχερῶς ἀπεσῶθη. (II, pp. 526₃ — 527₄).

113. *Глад в Тракия и Македония*

През 6546 г., 6-и индикт¹, на 2 ноември ставало големо земетресение във всички час на деня и земята продължила да се тресе чак до края на месец януари. Настанал и глад в Тракия, Македония, Стримон² и Солун, чак до Тесалия.

114. *Беззаконията на Йоан Орфанотрофа*

През месец май 5648 година, 9-и индикт³ Мария, сестрата на императора⁴ и майка на Кесари⁵, отишла в Ефес, за да се поклони на любимия (ученик на Христос, Йоан). По пътя тя разбрала, че много неща се вършат по неразумен начин. Като се върнала в Цариград, съобщила всичко на брат си Йоан⁶ и го подканила да намали изискването за злато. Но Йоан я изпратил със смия, казвайки, че разсъждава по женски и че не знае от какво се нуждае държавата на ромеите. Той изпратил десет кентинария злато на императора, който, както казахме, пребивавал в Солун. Но корабът, грабнат от силни вихрушки, се блъснал в илрийските брегове и се разбил. Златото заграбил владетелят на сърбите Стефан, наречен и Войслав⁷, който избягал малко преди това от столицата и зазел земята на сърбите, като изгонил оттам Теофил Еротик⁸. Йоан направил длъжностите да се пролават и оставил всички да вършат несправедливости. Така той изпълнил света с хиляди злони, като съдбите налагали несправедливо давци на местните жители и никой изобщо не обръщал внимание на това, което ставало.

Императорът, като научил в Солун за загубата на златото, писал на Стефан да му върне това, което било негово, и да не пожелава доброволно да носи отговорност за война. Но понеже той не обръщал никакво внимание, императорът изпратил срещу него войска начело със скопца Георги Проват. Той, като стигнал онази земя, попаднал необмислено в мъчнопроходими места, урви и стръмнини и изгубил цялата си войска, а самият той едва се спасил.

¹ Т. е. 1037 г.² Областта по долното течение на Струма.³ Т. е. 1046 г.⁴ Михаил IV.⁵ Българският император Михаил V.⁶ Йоан Орфанотрофът, който бил брат на Михаил IV и на Мария.⁷ Дукаляски (а не сръбски) княз, който водел дълги години война за независимост срещу Византийската империя. Вж. К. Иречек, История Сръб, I. Београд 1911, стр. 202. ⁸ Острогорски, История, стр. 298—299. ⁹ Византийски стратег, който управлявал Дула, докато Войслав бил пленник във Византия.

και λοιπον γενησιν δυο στασεις Βουλγάρων, η μὲν τὸν Δελιανον ἀνευφηροῦσα, θαλάρα δὲ τὸν Τεχομηρόν δὲ ὁ Δελιανος γράμματα ἐπέμψεν πρὸς τὸν Τεχομηρόν γρήφας καὶ ἐπὶ κωνοπραγίων καλέσας ἔτασαν ἔλθειν ἐπὶ δὲ ἡμετέρη τὰ δύο σπουδαίωτα τῶν Βουλγάρων, συγκαλεσόμενος ἅπαντας ὁ Δελιανος προκάλεε, εἰ μὴ πεπληροσώρηται ἀπὸ τοῦ Σαμουήλ ἔλκεν αὐτὸν τὴν σιμὸν καὶ ἐσ' αὐτοῦ εἰρόθνια βασιλεύσθαι, ἐπιστολὰν ποιήσασθαι τὸν Τεχομηρόν, εἰ δ' ἀπόκρισιν ἀποῖσις ταῦτα, αὐτὸν μὲν ἀποσκευάσασθαι, ἀρχοῦν δὲ ἐπὶ τοῦ Τεχομηροῦ· „δύο γάρ“ φησιν „ἐριθασκὸς μία λόγμω εὐ τῆσιν, αὐτο μὲν γέφυρα ἐβόδο-θήσεται ἐπὶ δύο κυβερνομήτη ἀρχηγῶν“. ταῦτα δὲ ἐκπαιτος αὐτοῦ ἀπορροβίς τε ἦρθη παλὺς, καὶ μόνον αὐτὸν βούλωνται ἔχειν ἱκανῶς αὐτοκράτορα ἀρχηγόν. καὶ οὕτω τῆ βουλή λιθὸς ἔκρινεσι λιθολευστοῖσι τὸν ἄθλιον Τεχομηρόν. καὶ ὁ μὲν ὡς ἐν ὄκειρω δόξας ἄξει αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχῇ κωνοστέγει καὶ τὴν ζωὴν, πῶς δὲ ἡ ἔκστασις μεθίσταται εἰς τὸν Δελιανον, οὗτος δὲ τὰς θανάτους ἄρας ἀπὸ οὗ ἀπῆμν πρὸς Θεουδωτότην κατὰ τοῦ βασιλέως· ὅπερ μαθὼν ἔκτεινος ἀνοτάκτως ἦρχετο εἰς το Βαζάνιον, καταλείπων πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν σκηνὴν καὶ ἄλλοι γυναικῶν ἦν καὶ ἀργυρος καὶ θηρίατα, ὅπως Μανουήλ ὁ Ἰβρίτης, ἰθακωμένος ὄν τῷ βασιλεῦ ἡρωσισθῆκε ἀπελίσθη καὶ ἐπαροῦσθαι, ἀπολαβόμενος προσερχόμενος τῷ Δελιανῷ μετὰ καὶ αὐτοῦ Κοσμοῦτου, ἐπὶ τῶν βασιλευμένων εἰνούσων.

Ἐγένετο δὲ αὐτῶς κατὰ τοῦτων ἰὼν χρόνον, ὡς σχεδὸν ἀποξηραθῆναι τὰς ἀρθόρους πηγὰς καὶ τοὺς ἀρθόρους ποταμούς, ἐγένετο δὲ καὶ ἑπισηρῆς ἐν τῇ Ἐξωσίᾳ, κατὰ τῆν ε' Αἰγυπτίου μηνός, καὶ ἐνεπληρώθησαν αἱ ἑστίαι τοῦτον πᾶσι τῆσιν μετὰ τῆς ἑσπῆς παρασκευῆς.

Ὁ δὲ Δελιανος ἀποσκευασόμενος, ὡς εἴπομεν, τὸν Τεχομηρόν καὶ πάντων τῶν προσημάτων κῆρος καταστὰς γενναίως ἐξήρχετο τῶν ἔργων. καὶ πρότερον μὲν ἀποπέμψας πολλὸς οὐκιστῶν ἔχειν ὡν λεγόμενον Κοσμοῦτον εἴλε τὸν ἀρχηγόν. ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐπιστολὰν ἐπέμψεν ἐν Ἑλλάδι, σφραγισμένην ἐπ' Ἀπόλλων, ἢ τῷ ἑσπῆτιος ὁ Ἀλλοιωσθεὶς καὶ οὐκιστῆς ἐν Ἑλλάδι τρέπεται, καὶ ἀναμελῆσαι πλῆθος τῶν ἑσπῆτων παλῶ. τότε δὲ καὶ τὸ ἔθνος τῶν Νικαιοπολιτῶν, ἀλλῆ Νικαίσιον, πῶσας

νικησικὸς лагера от българи, единият от които признавал Делян, а другият — Тихомир. Но Делян писал на Тихомир прикрито писмо, с което го канеше за задружни действия и го склонил да дойде. Когато двете български войски се съединили, Делян събрал всички и ги призовал да отстранят Тихомир, ако наистина са уверени, че самият той води потока си от Самуил, и искат да царува над тях. Ако ли пък това за тях е нежелателно — да премахнат него и да бъдат управлявани от Тихомир. „Защото, казва той, един хрусталик не прави две переносийки, нито пък една страна процъфтява, ако е управлявана от двама вождове.“ Като изрекъл тези думи, настанал голям смут и всички казали, че искат само него за самовластен началник. Щом взели това решение, те веднага грабнали камъни и убили нещастния Тихомир, който само като на сън бил повел властта и я загубил заедно с живота си, а цялата власт минала в ръцете на Делян². Той вдигнал всички войски и тръгнал към Солун срещу императора. Като научил това, императорът¹ потеглил безредно към Цариград, изоставяйки целия си обоз, шатрата си и колкото имал злато, сребро и тъкани. Мануил Ивац³, който бил от сивката на императора, получил заповед да вземе тези неща и да го последва. А той, като ги взел, присъединил се към Делян заедно с някакъв Китовит⁴, един от евнусите — специални прислужници.

По същото време настанала такава суша, че почти всички изрекълсващи извори и постоянно течащи реки пресъхнали, а на 6 август станал и пожар в Екзархия⁵ и всички трекери, които се намирали там, изгорели с товара си.

А Делян, след като премахнал Тихомир, както разказахме, и станал господар на всичко, започнал храбро да ръководи действията. Най-напред той изпратил под предводителството на тѣй наречения Кавказ войска, която завзела Дирахум. А друга войска начело с Ангим била изпратена в Елада. Срецу нея излязъл Алакасеос⁶, който, като влязъл в сражение при Тива, бил разбит и голем брой тиванци били избити. Тогави и Никополюската тема⁶ с изключение на

¹ In II fol. 59. 19 post Δελιανον II· ἀποπέμψας ἀλλοιωτῶν ἀποπέμψας γὰρ μὲν καὶ κωνοστέγει τὸν ἀρθόρον τῆν Βασιλίδεα.

² Михаил IV. ³ Тоши Мануила Ивац е бил Селевторно роднина на ослепения Свизулов воевода Ивац. ⁴ Това не е лично име, а длъжност: изгонил: специален служителя на императора. ⁵ Това изглежда се намирал на Златногор. Вж. Jankó, Constantinople byzantine, pp. 417, 418. ⁶ Вероятно стратег на тема Елада. Вж. Златарски, История, II, стр. 56. ⁶ Тази тема с главен град Навпакт се намирала в Еоар

⁵ Цариград в II: а той пък изпритил го разрушил крепостта Василияна.

ρήν Βουλγάρων δ' αὐτίαν τὴν ἐξηγήσασθαι μέλλουσαν. Ἰωάννης γάρ τις ἄνθρωπος Ἰωάννης τοῦτοναι, Κοινηζωῆτης τὴν ἰσχυροῦσαν, ἀρίστακον τὸν ἐπίστον δημοσίων χάριον περιθίκε καὶ βασιλεὺς προσσηνεγμένους τοὺς ἑγγυρίους ἑαυτοῦ τε ἄλλων προεξέστη καὶ ἀποστασίους αἶτος γέρονε τοῖς Νικολαίους μὴ γέροντες γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, καὶ αὐτοὺς μὲν εἰς μέσην καὶ μέσην γέρονε, αὐτοὶ δὲ τῶν βασιλέων ἀποσημεύσαντες Ῥωμαίων τοῖς Βουλγάρους προσέειπεν. οὐκ ἰσοδύνατοι δὲ διὰ τὸ πρὸς τὸν Δελεάνου εὐκλειαν ἀσημεύσαν καὶ τῶν Ῥωμαίων ζῆλον ἀπέσπασαν ἔσαν διὰ τὴν τῶν ἀποστασίων ἀπλησίαν καὶ πρὸς τὰς εἰσπράξεις ὑπερβολῆν. Βασιλεὺς γάρ τῶν βασιλέων, ἐπὶ τῆν Βουλγάρους ἐχευόμενος, μὴ γενοῦντο ἀποστασίους ἵκως ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν ἰσχυροῦσαν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μέσης ἀποστασίας καὶ οὕτως διεξάγεσθαι καθεὺς πρὸς τὸν Δελεάνου ἀποστασίαν, καὶ δίδουσι τὸν ζῆλον βασιλέων ἑαυτοῦ Ῥωμαίων εἰς τὸ κενὸν οὐκ ἔστιν ἔτι καὶ πρὸς τὸς Ῥωμαίους καὶ οὕτως οὐκ ἔστιν ἔτι, ὁ θεοσεβέτης ἀπὸ τῶν εἰδῶν νομίσειν ἀποστασίαν ἀποστασίαν ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῆς οὐκ ἔστιν ἔτι ἀποστασίας, ἐπὶ τῆς οὐκ ἔστιν ἔτι καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀποστασίας ἔργον καὶ πρὸς τὸ ἄριστον ἐπὶ τῆς οὐκ ἔστιν ἔτι. (II. pp. 527_a—530_b)

116. *Delianus oculis privatus una cum
Ibatza Constantinopolim vehitur*

Σταυρωθεὶς δὲ μὲν, ἰδοὺσάντων δ' αὐτὸν πολλοὶ ἔτιμος, Ἀλοσιανὸς πατριάρχης καὶ στρατηγὸς Θεοδοσιουπόλεως, ὁ τοῦ Ἀαρὼν δευτέρου υἱός, ἄρην τῆς πόλεως ἀποδίδει τῷ Δελεάνῳ προσέχοντα ἐξ αὐτῆς ταπεινῆς ἐν Θεοδοσιουπόλει καὶ γὰρ στρατηγὸν οὐκ ἔστιν καὶ ὡς ἀδικῶς κατηγορηθεὶς, πρὶν ἢ ἐξετάσει δοθῆναι τὸ κατ' αὐτὸν λεγόμενον, ἀστητήθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου χριστοῦ λίθου ἡ, προσσημεύθη δὲ καὶ γυναικῶν χωρίον, ὑπερ εἶχεν ἐν τῷ Χριστιανῷ κάλλιστον δεηθεὶς δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν τῶν βασιλέων πολλὰ καὶ τῶν εὐχῶν ἐπιστροφῆς ἀποστασίας ἀποστρέφει, σπολὴν λαβὼν Ἀρμενίων καὶ ὡς τὰς ἀποστασίας τοῦ Θεοδοσιουπόλεως Βασιλέων εἰς τὸν βασιλέα εἰς Θεοδοσιουπόλιν ἀπὸ τῶν λαβῶν ὑπερ

Навпакт, се присъединява към българите по причина, която ще изложим. Един цариградчанин на име Йоан, а по прякор Куцомит бил изпратен като бирник за тамошните държавни данъци. Повеже той притеснявал местното население, навлякъл гибел за себе си и станал причина за въстанието на никополчаните. Тъй като те не могли да понасят повече аличността му, разбунтували се и го насаки на парчета, а самите те, като хулили императора на ромеите, се присъединили към българите. Те одигнали въстание и отхвърлили ромейското иго не толкова от благоразположение към Делян, колкото поради ненаситността на орфанотрофа и поради прекомерното събиране на ланъци¹. Защото император Василий, когато покорил българите, нищо не искал да измени, нито да прави изобщо нововъведения, а оставил нещата в предишното им състояние, така, както ги бил наредил Самуил, а именно: всеки българин, който имал чифт волове, да дава на държавата по една крина жито и толкова просо и по една стомна вино. А в замяна на тези храни орфанотрофът наредил да се дава номизми. II Тъй местното население, като не могло да понася леко това и като намерило благоприятен случай в появата на Делян, отхвърляло ромейското владичество и се върнало към стария си начин на управление.

116. *Ослепеният Делян бива ослепен
в Цариград заедно с Ибат*

През месец септември, 9 и шизник, 6510 г.² вторият син на Аарон, Алусиан³, който бил патриций и стратег на Теодосиопол, избягал ненадейно от столицата и се присъединил към Делян по следната причина. Като стратег на Теодосиопол той бил обвинен в несправедливост и преди да бъдат разглеждани изказаните срещу него обвинения, Йоан⁴ му наложил да заплати 50 антри злато и отнел великолепия имот на жена му в Харсиан. [Алусиан] се опитвал много пред императора от това, но не получил подкрепа, отчаял се от всичко и като се облякъл в арменско облекло, уж като слуга на Василий Теодорокан⁵, който отивал при императора в Солун, измъкнал се тайно от нещак и из-

¹ За увеличението на данъците в българските земи след смъртта на Василий II срв. общо Д. Ангелов — М. Андреев, История на българската държава и право, I изд., София, 1955, стр. 106—108; Матарик, Българин в Византия в XI—XII вв., стр. 309. ² Нак 1041 г., тъй като 6549 е посочена по септемвриското летописание. ³ За личността и бачството на Алусиан срв. и разказа на Исел, тук стр. 97. ⁴ Т. е. Йоан Орфанотрофът. ⁵ Този византийски пълководец бил назначен в 1037/1038 г. за катепан на Италия, до когато в 1040 г. Георги Маннак септември зетя на императора, Стефан Калфит, който бил назначен на феодал, Теодорокан бил арестуван заедно с Маннак.

ἐρχοι καὶ ἐν Ὀστρωβῶν διασώζεται, ἐκείνος πάντοτε τοῦ Δελεάνου ἐκτραποειδευμένου ἐγγόνουτος τοῦτον περιχαρῶς δεξάμενος ὁ Δελεάνος (ἰδεδόκει γὰρ μὴ πως προστεθῆσιν αὐτῷ μύθηα εἰ Βουλγῆται ὡς εἰς βασιλευσὶν αἵμα τὴν ἀναστασιὴν ἔχοντι) καὶ κοινῶν ὡς ἰδέεια τῆς βασιλείας παραληφῶς, σιχαῖν αὐτῷ δίδουσι χιλιάδας τεσσαράκοντα, ἀπελθεῖν κελεύσας καὶ ἐκκλησιάζουσι Θεσσαλονίκην ἤρχη δὲ τότε τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ὁ τοῦ βασιλέως ἀνεμῖος Κωνσταντῖνος ποιηθείς ὡς ἀπελθεῖν καὶ τῶν περὶ βαλόμενος ἐπιμελῶς εἶχετο τῆς πύλας καὶ ἐξ ἧς δὲ ἡμέρας ἀποστρατεύσας τῆς πόλεως ἑλεπόλει καὶ μαγαράς καὶ πάντοθεν ἀποστρατεύσας καὶ τοῦτο πάσαν ἀναστρέφει δὴ προσεδόκει ἰδέειν ἀπίσαι τὸ σπουδαζόμενον, μὴ δὲ τῶν ἡμερῶν τῆς πόλεως τοῦ μεγάλου μέρους ἀμνηστῶν προσελθόντες αἱ λαοὶ καὶ ἀντιχρον ἐπιπέσαντες δεῖρον καὶ τῷ μίση τῷ ἐκ τοῦ θεοῦ τῶν βασιλέων προσημῶν, ὡς ἐκ μίας ὁμιλίας ἀναπεισώμεντες πῶς αἴλας ἐξέρχονται κατὰ Βουλγάρων, συνῆν δὲ τοῖς Θεσσαλονικεῦσι τὸ πῆγμα τῶν μεροθῶρον, ἐξελθόντες δὲ καὶ τῷ ἀναστρέφειν καὶ ἀναστρέφειν τοῖς ποταμοῖς πῶς Βουλγάρους μὴ δὲ ἄλλας πῶς ἀμνηστῶν ἢ ἀλλοῖν στήναι βουλγῆτικος, τοῦ μέρους προσημῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς σιχαῖς καὶ τὴν ποταμὸν προσμαλίζοντος, καθὼς ἐνομέως διεβεβύοντο οἱ ἀχρηματούχοντες Βουλγῆται, λέγοντες νεώτερον ἔργον ἔχειν προσημῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, ἐξ οὗ πῶς ἐξαλλόμενον ἐκπερῶν τῶν ἐνομήων ἔπεσον σὺν πλεον τῶν ἡμερῶν, δροῦλοι δὲ ἐλήθησαν οὗτοι ἑλπίους τοῖσιν οἱ δὲ λοιποὶ αἰσχρῶς σὺν τῷ Ἄλκουσιν εἰς τὸν Δελεάνον διασώζονται.

Τότε τῷ ἔτει, ἐπιμετῶν θ', Ἰουλιανὸς ε', πῶς ὄρω τῆς ἡμέρας καὶ γέγονε σιχαῖς.

Μετὰ δὲ τὴν τροπὴν ἐνομήντες ὁ τε Δελεάνος καὶ ὁ Ἄλκουσινος ἐπεροῦντο ἀλλήλους, ὁ μὲν δὲ τὴν ἡμερῶν αἰσχρῶν, ὁ δὲ προσδοκῶν ἐκπερῶν, καὶ ἐκπερῶν ἀλλήλους καὶ ἀναστρέφοντες ἀναστρέφοντες σὺν ὁ Ἄλκουσινος μετὰ τῶν οὐραίων αὐτοῦ καὶ ὄρω τῶν ποταμῶν καὶ εἰς τὴν πόλιν κατέλασεν τὸν Δελεάνον, κραταυροῦντα καὶ μεθόντα κατασχῶν ἀπεκρίσεν, ὡς μὴ δὲ ἀσθενῶν ὄρω τῶν Βουλγάρους δοθῆναι τοῦ γένους καὶ ἀναστρέφοντες ἐν Μοσικονόλῃ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ τῶν μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Βεζόνιον πρὸς τὸν ἀναστρέφοντες.

бягал в Острово, където тогава станувал Делян с цялата си войска. Делян го приел много радостно, защото се страхувал да не би българите да предпочетат да се присъединят към него, като произхождащ от царска кръв. Изглежда, че той разделил с него царската си власт и като му дал 40-хилядна войска, изпратил го да обсажда Солун. Управител на този град тогава бил племенникът на императора, патриций Константин. Като отишъл, [Алусиан] оградил града с ровове и старателно заключил обсадата. Шест дни той се опитвал да превземе града със стенобойни и други машини. Той бил отблъснат отвсякъде и като се отказал от всичко, решил да постигне целта си чрез дълготрайна обсада. В един от тези дни жителите на града отишли на гроба на великомъченика Димитрий, отслужили всенощно бдение и си послужили с мирото, което бликало от божествения гроб. После гаведенъж разтворили вратите и излезли срещу българите. Със солунчаните бил и отредът на храбрите¹. Като излезли внезапно, те изплашили и обърнали в бягство българите, които изобщо не искали да пристъпят към отбрана или съпротива, понеже мъченикът предвождал ромейската войска и ѝ разчиствал пътя, както под клетва твърдели пленените българи. Те казвали, че видели да предвожда ромейската войска един млад конник, от когото излизал огън, който горел противниците. И тъй паднали повече от 15 хиляди българи и били взети не малко пленници. А останалите заедно с Алусиан избягали позорно при Делян.

През същата година, 9-и индикт, на 10 юни² към дванайсетия час през дъня станало земетресение.

Когато след поражението Делян и Алусиан се събрали, те заочнали да се съмниват един в друг: последният, понеже се срамувал от поражението, а първият, понеже подозирал измяна. Те почнали да злумышляват помежду си и да дебат удобния случай. И тъй Алусиан приготвил обяд с няколко свои хора и поканил Делян на угощението. Когато главата на Делян се размътила от пиење, той го хванал и го ослепил, без изобщо българите да разберат нещо от случилото се. После избягал при императора в Мосикопол. Императорът го пратил в Ца-

¹ Според *Василевски*, *Свети и разкази*, стр. 335—339. *Скици*, Действителна история Гаралда и его Верингов в Константинополе, Труль, I, стр. 269—272, този израз *μυράδηνος* = скандинавско *hardvader*, показва, че в отбраната на Солун е участвувал скандинавският пълник Харолд Хардред със своята дружина. *Златарски*, *История*, II, стр. 66 и 487 (прибл. 2), счита, че този *μυράδηνος* са били *καταστράτες* (телографисти) на Михаил IV, които са могли да бъдат също виемаку веригите. Според него те са останали в Солун след бързото замъкване на императора. ² Става дума за 1041 г.

ρον έκπέμπε, δε τὸ τῶν μαγιστρῶν ἕως ἀναβιβάσας, αὐτὸς δὲ ἄρισ ἐκ Μοσινοπόλεως ἔκειτο ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐκείθεν δὲ διαβὲς εἰσεὶ ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ τὸν Δελιάνον κατασχὼν ἐπέμψεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, αὐτὸς δὲ πρὸς τὰ ἐνδότερα γενόμενος — ἐν γὰρ Μανουῆ ὁ Ἰβάνης δέμα ξέλαντο κατεσκευάσας κατὰ τὸν Προΐσιον ἤκτο ἀκείρξαι προσοπέσει χροῖτῃ τῆρ βαλλοῦν στρατὸν καὶ τὰ ἐνδον κατέχων ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκείτω γενόμενος λόγον δόττον τὸ τε ξέλαντο τεῖχος διέσχευε καὶ τὸ ποταμὸν τῶν Βουλγάρων ἐκείδουε καὶ τὸν Ἰβάνην κατίσχε καὶ καταστρώμενος πάντα τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ στρατηγὸς ἐν τοῖς θέμασι τάξις, εἰσεσαν ἐν τῇ βασιλίδι, ἐπαγγόμενος μετ' αὐτοῦ τὸν τε Δελιάνον καὶ τὸν Ἰβάνην τῇ δὲ καταχρησῆσθαι τούτων νόσφ' ἐντροχολῆσι, καὶ πάντηθεν τῆς οἰκίας ἀπονοῖς ἀπονοῖας, ἐπαπέλοισι μοναχὸς πῶσι τοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ τοῦ Τζουσιλόου, δε διὰ πινυὸς ἀνὴρ αὐτῷ καὶ ἐνοχῆται τὰ θέοντι κοσμησίον δὲ δευτέρῃ τοῦ γ' ἔτους, ἰσθαιῶνος ε', ἀνῆκεν ἐν μετανοῖ καὶ ἐξομολογήσει, τῆρ εἰς τὸν βασιλέα Ῥωμαν τ' ἀμαρτὰ ἀποκλιωνόμενος, βασιλεύσας ἐπὶ τῆρ ε' καὶ μῆρος ἦ, ἀνῆρ ἄλλα μὲν ζουσις καὶ χρηστὸς καὶ ἠλιθίος δόξας μῶσι, πλῆρ τῶν εἰς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ἀμαρτῶματος ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἱ πολλοὶ τῷ ἀρεσποτρῆτῳ προσάπτοναι. (II, pp. 531,--534.)

117. De Georgii Maniacti insurrectione

Ἐστὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων σφῆταρι ἐς Κοσινοπόλιν ἦλθε τὸν Μονομάχον καὶ ὁ Σκληρὸς ἐπὶ μῆρα τόχης ἦστο (ἐκαλλικεύετο γὰρ τῷ Μονομάχῳ ἢ τοῦ Σκληροῦ ἀδείρη) μῆστρος πρῆβας καὶ πρῆτοποστάσιον, τῶν ἐκ αὐτῶν μειωμένους τοῦ Γεωργίου καταδραστήν, καταχρησόμενος τῇ δέοντι καὶ τῆρ ἀποκρίσει κατατρέχων τοῦ Μανιακῆ, τὰ τε ἀνῆμασται αὐτῷ ἔδρα καὶ ἐκ οὐ χροῖα καὶ εἰς τῆρ τούτων καθεῖν ἀνέδην ἐξήρῃσεν. ἕλαρ ἐκεῖνος ἐν Ἰταλίᾳ συνιστόμενος ἠγολλε καὶ δεασιέτω τῷ δυνεῖ, ἕλαρ δὲ καὶ σπονδῇ τοῦ Ῥωμανοῦ βασιλεὺς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῖς πῶσιν ἀπερνοῖας (ἴδου γὰρ ὡς οὐκ εἰς χρῆσιν αὐτῷ τέλος ἦ εἰς τὸ Βεζάντιον ἄρῆτις τελευτήσῃ), ὡς ἐν Ἰταλίᾳ δυνάμεις ἀνωσίσας καὶ διασπείρας, λαγάντων τῶν στρατιωτῶν τὰς οὐκείας ἔδρα καταδραστήν, ἕλαρ καὶ τῷ βασιλεὺς κινεῖ καὶ τῶν μὲν πεμφθέντα διάδοχον αὐτοῦ (ἦρ δὲ ὁ πρωτοσπαθῆριος Πάρδος, ἀνῆρ Βεζάντιος, καὶ δὲ ἄλλο μὲν εὐδὲν ἀγαθόν, ἕτα δὲ γνῶριμος ἦρ τῷ βασιλεῖ, τηλαυθῆς χώρας ἦσεν πεμφθείς)

приград при орфанотрофа, след като го повишил в звание магистър, а самият той, като се вдигнал от Мосинопол, отишъл в Солун. Оттам преминал и навлязъл в България, заловил Делиян и го изпратил в Солун, а сам отишъл във вътрешността на страната. Защото Мануил Ивац бил издигнал дървена преграда¹ при Прилеп, като смятал да възпре императорската войска да напредва и да завземе вътрешността. Но императорът дошъл там светкавично бързо, разрушил дървената стена, разпръснал отряда на българите и заловил Ивац, II като уредил всичко в България и поставил стратегии на темите, той се върнал в столицата, водейки със себе си Делиян и Ивац. Намъквам обаче от болестта си, той съвсем нагубил надежда за спасение и бил подстриган за монах от монаха Козма Цинцулуц, който постоянно бил с него и му давал необходимите съвети. На 10 декември 650 г., 10-и индикт, той умрял, след като се разкаял, изповядал и оплакал греха си спрямо император Роман. Той парувал около седем години и осем месеца и иначе бил разбран, добър и живял благочестиво, като измолчим греха му спрямо император Роман. Но ивсина приписват и това на орфанотрофа.

117. Бунтът на Георги Маниак

Когато ромейският скитър преминал в ръцете на Мономах² и Склир³ се издигнал до високо положение, като бил почетен със звание магистър и протостратор (защото сестра му била наложница на Мономах), той си спомнил за обидите, нанесени му от Георги [Маниак]. Служейки си с властта си и нападайки отсъстващия Маниак, той разграбил и опустошил неговите села, а и безсрамно обидил семейната му чест. Когато този научил тия работи в Италия, изпаднал в гняв и силно негодувание. А понеже порали старането на Роман бил освободен и от длъжността си, той, като се отчаял от всичко (защото знаел, че връщането му в Цариград няма да съзриш добре за него), разбунтувал и разложил войските в Италия, тъй като войниците копнели да видят родните си места, и вдигнал оръжие срещу императора. Убил изпратения му заместник (това бил протоспатарият Пардос, цариградчанин, който бил изпратен да управлява една толкова голяма страна не защото бил способен за нещо, а защото бил познат на им-

¹ За г. нар. дървени прегради във днешн грк. 134 с.р. 265, фел. 5.

² Роман Склир, внук на Бард Склир.

³ Т. с. константин Мономах.

περὶ τὴν ἑδοστικὴν ἐπιπέφυτον συνστάσεως Κατακαλιῶν Βίσιος ὁ κικουμέντος, ἄρχων ὢν τῶν περὶ τὸν Ἰστρὸν πόλιν καὶ χωρίων, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς λεγομένης Βόρειας, καὶ συμβολὴν ἐκρέμας, καὶ ἀπέβαινε μὲν πολλοὺς, βασιλοῦσας δὲ ζωγρίας λαβὼν ἀπεκθνήσκων ἰατρικῶν τῶ βασιλεῦ. (II, pp. 554₉₀—555₆).

119. De Leone archiepiscopo Bulgariae

Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνὶ ἰνδικτιῶνος ιβ', ἔτος, στϛθ', ἐπέπεσον ἀνεμος σφοδρὸς, ὡς διαφθάρειν σχεδὸν τοὺς τῶν ἀμπέλων καρποὺς. (p. 555₁₅₋₁₇)

120. De Leuitis Tornikii imperatoris

Καὶ παρεστράτεον ἂν καὶ τοῦτο, εἰ μὴ ἀφροδῖος ἢ τοῦ πατρῷου Λέοντος τοῦ Τυρηνίου ἐξ ἐσπέρας ἀνησθη ἡσπασία. οἷος γὰρ στρατηγὸν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ διαβληθὲς ὡς παραστῶν τῆς τε ἀρχῆς παρασιέλλεται καὶ μισθὸς ἀποκρίσται καὶ εἰς τὴν πόλιν ἀγέλαις οὖνα μέτρα ἐν Ἀδριανουπόλει προστάττει. μὴ ἐνεργῶν δὲ ἐνθάδε τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀναγὰ, λάδρα καὶ κατὰ μισθὸν τοὺς ἐν Ἀδριανουπόλει πρῶτον ἠλοποιεῖται στρατηγός, ὅπως ἔτιχον ὅπως παρεστράτεον καὶ ἄφροδοι. διὰ δὲ τούτων καὶ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν ἠπορθεῖται καὶ τοὺς ὄσοι τῶν Μακεδονικῶν ἡχοσ τυρηνίων καὶ Θερραίων, καὶ τοὺς ὄσοι ἰσχυροῦσιν στρατιώτας καὶ τοὺς ὄσοι τῶς κληλαστας καὶ ταῦς διασφαλαῖς ἔχραον, καὶ χεῖρα ἰσχυρὴν ἀσπασίμους, ἀναγορεύεται βασιλεὺς, καὶ ἅπαντα τῶν ἐπ' αὐτὸν ἀρχαῖας λαὸν ὄεις ἐκασίεται τῇ βασιλίδι, τοῦ βασιλεὺς μιστε ἰσχυρὸν λαὸν ἔχραος πρὸς ἀντιπαρῶσιν μιστε πιστευοστας τοῖς πολίταις ὡς εἴχραον καὶ πῶσιν φυλάσσραον ἐς αὐτὸν. καὶ διὰ τοῦτο ἄγγελος ἐς τὸν Κωνσταντῖνον ἐν Ἰβηρίᾳ πέμπεται δημοσίως ἔποχος Ἰππος μετὰ γραμμάτων βασιλικῶν καλεσθέντων τῶν ἐν χρασὶν ἀρέμειον ἔχραον ἀφροδοθαῖ εἰς τάχος μετὰ τῶν δυνάμειων ἐς τὴν βασιλίδι, δεσόμενος δ' ὄσος τὰ γράμματα, καίτοι ἐν χρασὶν ἔχραον τὸ φροδοθῖον, ἴσα μὲν τῶν ποίσεσίων, σπῆσεται δὲ τῶ Ἀπλησάσιν, ἀφροδοθόμενος αὐτὸν

пеша. Срещу тях по крайбрежието на така наречената Варна излязъл вестът Катакалон Кекавмен¹, който бил управител на градовете и селциата край Истриа. Той влязъл в сражение с тях и като ги разбил, избил многозина и взловил 800 пленници, които напратил на императора оксвани.

119. Българската архиепископ Лев

През месец септември, 12-и индикт, 6552 г. от сътворението на света², задухал страшен вятър, който почти унищожил плода на лозите.³ — — —

120. Бунташи на Лев Турник

Те щели да постигнат в това⁴, ако на Запад не избухнал внезапно бунтът на патриция Лев Турник⁵. [Лъв] бил стратег на Иверия и бил наклеветен, че иска да завземе властта насилствено. Той бил задържан и подстриган за монах и след като бил заведен в столицата, бил принуден да живее в Адрианопол. Тъй като не повесъл леко постигналите го вестастия, тайно и постепенно подкупил бившите стратези в Адрианопол, които тогава били пренебрегнати и в бездействие. Чрез тях и чрез роднините си той подкупил и началниците на македонските и тракийските отреди, незаетите войници и такива хора, които обичат плячкосванията и грабежите. Като съставил доста голяма войска, той се провъзгласил за император, вдигнал всичките си войници и се явил бързо при столицата. А императорът⁶, понеже нямал достатъчно войска, за да се противопостави, нито се доверявал на предаността и верността, която гражданите хранили към него, проводил с държавни коне пратеник в Иверия при Константин⁷, комуто заповядвал с императорско писмо да остане работата, с която бил зает, и да дойде веднага в столицата с войските. Като получил писмото, Константин, макар и почти да държал в ръце крепостта, изоставил обсадата и сключил мир с Аплис-

¹ Post καροῦς in C: Μισθὸν δὲ ὁ παραστῶνς ἔρα τὸ χρασασίεθται τῶν πέσιν. Ἰβηρῆς τῶν διαπύχων ἰσχυρῶν, τὸ τῶν ὄσμων ἔχραον ἰσχυρῶν αὐτῶ τῆς ἐσφίλης αἰσων. συγγραφῆ δὲ τούτω Πάρος κ' Ὀκτωβρίας παραστῶνς καὶ Λέων ὁ Βουλγαρίας ἀφροδοθόμενος καὶ τὸ τῆς ἰσχυρῶν ἔχραον ἰσχυρῶν. — — —

² Добавка в С; Още с ръкополагането си патриарх Михаил⁸ изключил римския папа от диниите и като причива за изключването му поставил въпроса за безвасниите хлябове. Антиохийският патриарх Петър и българският архиепископ Лев⁹, както и всички по-видни църковници му съдействували. — — —

¹ Известен военачалник, който се бил отличил преди това в Спандия. ² Г. с. 1043 г. ³ Г. с. византийската войска щела да превземе Хелидонисион — крепост в Армения. ⁴ За бунта на Лев Турник срв. 271 релелос у Пелл, стр. 25 и сл. ⁵ Т. с. Исоконтис Мосинас. ⁶ Той бил политическия царел в Иверия. ⁷ Михаил Керуларий. ⁸ Този схридски архиепископ бил първият от „ромейски род“. За събитие, което станало в 1053 г., вак. Ив. Снегеров, История на Охридската архиепископия, София, I, 1924, стр. 197; Schlumberger, L'Épopée byzantine, III, p. 706 sq.

ἀροαῖς καὶ ὄρεσις ὡς εἴποιεν διασπλάζει τῷ βασιλεὶ καὶ οὐδέποτε μελετήσοι φιλῶν κατὰ Ῥωμαίων. οὕτω δὲ πείσας καὶ τῆς δυνάμεις ἀναλαβὼν σπουδαίως ἠπαύειτο πρὸς τὴν βασιλίδεα καὶ τὸ μὲν Χελιδόνιοι τοῦτοι τὴν τρέπον διαδοχάσκει τὴν ἄλλωσαν ὃ δὲ Κωνσταντῖνος μετὰ τὴν ἐξοὴν ταγμάτων καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ κατελθὼν αὐτὸς μὲν εἰσεὶσι εἰς τὴν βασιλίδεα, τὸ δὲ πλῆθος ἕπειν παρασιώσει προσάξει τῷ βασιλεὺς εἰς Θράκην, τὸ μὲν κατὰ τὴν ἀπειροδωμῶν τῆ βασιλίδε Χρυσόπολιν, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἑλλησπόντιῳ Ἄβιδον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἕσπερον αὐτῶν ἢ δὲ τὸς δυνάμεις ἔλθειν, ὁ Τωρναῖος κατὰ τὸν Σπερμερίων μῆνα, τῆς δ' ἐπομερήσιος, βιοσιδεὺς, ὡς ἔλεχθη, ἀνασθηδὸς θάλασσῃ ἢ λόγος τὴν βασιλίδεα καταλαμβάνει, ἐλατῶν αὐτῶσι κατὰ τὴν ἀρίστην δὲ τὸ μὴ εἰσπερῶν τὸν βασιλεὺς δευτέρωσαν. καὶ χίρσκι πηγάμενος κατὰ τὸν Βλαχερσῶν, ἔγγιστοι τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, πρῶτον λόγους καὶ ἱποσχόμενον ἀπεπειρώτο τὴν πολιτῶν, μηδεὶς δὲ προσέχωντ' αὐτῷ ἤδη καὶ ἔργον ἔπειτο. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς διὰ τε τὸν πολιτῶν καὶ τὸν παρενεθῆναι κατὰ τὴν στρατιωτῶν ἀπειρωσιάνητο, τοὺς μὲν πολίτας καὶ τὸν δήμον τάσας ἐπὶ τοῦ τείχους, τοῖς δὲ παρασχοχόντας στρατιώτας καὶ ἄλλους τινὰς ἕσας αἱ τῆς στρατῶν ὄρχωνες καλεῖται τοῦτον καθύπλιον, μὴ πλέον τῶν γηθῶν ὄνας, ἐξοργῶν τοῦ τείχους διὰ τῶν ἐν Βλαχερσῶν πολλῶν ἀντιμετώπων ἔστησε τῷ τείχεσι, τείχων τῶν προσησάμετος εἰς κώλυρα τῶν ἐπιόντων, δέον εἶσοι κατὰ ἐπέχειν καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν τοὺς ἐπίοντας ἀμύνεσθαι, πολλὰ τοῦ μαγίστου Ἀρσενίου καὶ Ἰακῶβου ποτιωμῆνον καὶ παρακαλοῦντας εἶσοι μένω καὶ μὴ ἐξάλλεσθαι, καὶ μὴ θέλειν λαῶν σιγαλέσθαισι μωρομένη καὶ ὀργῶντι καὶ σιχασιωμῶν μελέτας ἐνηλιμῆνι μετὰ σιχασιωτῶν ὀρχιστῶν καὶ λαῶν καλοῦς καὶ ἀπυροσολέρον. ἀλλὰ ταῦτα λέγων εὐθὺς ἐπέειπε. ἀντίκειτο γὰρ Κωνσταντῖνος ὁ τὴν ἐπομερήσιον Λαχρόδης, τὸ πρῶτον τότε παρὰ βασιλῆος φέρων καὶ μέγα πρὸς τῶν δυνάμετος καὶ τῆς βουλῆς κατῆς ὑπάρχων κατὰ ὁ. ἔξελθόντων δὲ τῶντων πρὸς διόλου ὄνας, ὡς ἔρω δ' ὑπέρστος, καὶ ἄμυρ' αὐτῶν καθυπλιούς δυνάμεις ἔπεισε μετὰ βίβης μερίλης, καὶ θάπτον ἢ λόγος τὴν τείχων διαμερῶν τρέπειται τοὺς ἔνδον, ὧν αἱ μὲν ἄλλοσινται, οἱ δὲ κούχωντες εἰς τὴν τῆς πόλεως τείχων κατεσπῶν καὶ οὐχῶν ἀπύλιοντα. ἔπειρον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ

фар¹, като го обврзал със свещени кълвета, че ще храни преданост към императора и никога няма да замисля зло срещу роменге. След като извършил това, той събрал войските си, бързо тръгнал към столицата. Така Хелидоний се спасил от превземане. И когато Константин пристигнал с източните отреди и с всичките войски, самият той влязъл в столицата, а цялата войска по заповед на императора минала в Тракия, едната част — при Хрисиопо, който е на отсрещния бряг на столицата, а другата — при Абидос на Хелеспонт. Но това станало по-късно. А преди да пристигнат войските, Торнак, както казахме, бил провъзгласен за император през месец септември, 1-ви идиак², и навъредно бързо стигнал до столицата, като се надявал веднага да я превземе, защото императорът не разполагал с войски. Той разположил укрепления си лагер срещу Влахерните, съвсем близо до манастира Св. Безребърници³. Отначало с приказки и обещания започнал да напътна духовете на гражданите, но по-неже никой не му обърнал внимание, той веднага се заловил за работа. Самият император с помощта на гражданите и със случайно намиращите се там войници му дал отпор, като наредил гражданите и народа по стените. Той извел извън стените през Влахернските врата случайно събранияте войници и някои други, въоръжени по негов заповед от първенците на севата, на брой не повече от хиляда души, и ги наредил във фронт срещу узурпатора, като награвил някакъв ров помежду, за да възпрепятствува нападателите, въпреки че трябвало да стоят вътре зад вратите и да отблъсват от стените напращаните неприятели. А магистър Артур Игальнець го молел настоятелно и го увещавал да стои вътре, да не се насилва и със съвсем малобройните си войници в с този неупражнен и неопитен във военното дело народ да не се осмелява да влиза в бой с побеснялата и възбудна тълпа, калена чрез военни упражнения. Но макар и да казвал това, той не го склонил, защото се противопоставил Константин, по презиме Лихуд⁴, който бил тогана най-близък на императора в имал голямо влияние над него. Той именно бил авторът на такъв съвет. И тъй те излезли привечер. Като научил това, узурпаторът въоръжил войските си и потеглил с голяма сила. Той премолил магично [лагерния] ров и обърнал в бягство тези, които били вътре: едни били хванати в плен, а другите, както бягали, паднали в градския ров, където жалко загинали. Започ-

¹ Използвано име на емира на Ливия Абдул Селар. Става дума за обсадата на крепостта Хелидонийон.
² 1049 г. ³ Манастирът Св. Безребърници се намирал в Цариград. Срв. гук стр. 230, бел. 5. ⁴ Това е българният цариградски патриарх.

λόγους νεκρῶς ἐν διακοσμητικῶς στήσιν χωρίοις, κάλειδόν οἱ Τούρκου ἐβίβασται καὶ ἔσθιον ἀνδρῶν εὐφρόνιος τὸν χάρακα πρὸς διακωφὰς τῶν ἔνδοσ χωρήσασι, τότε δὴ τῆς ἐνδοσ ἀπαισιάντες ἐπιθέσθαι αὐταῖς, καὶ γε οὐ διεγείσθη τοῦ σκοποῦ. ἔσθιον γὰρ ὁ Ἄσων ἀσασὶς ἐν τῆς οὐδας παρεμβολῆς κατὰ τὸν Στραγνὰ κειμένης ποταμῶν ἕπειον ὡς πρὸς πόλεμον. ὡς δὲ οὐδεὶς κείνητο, ἐπαλοῖσσε δὲ καὶ τῷ χάρακα τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὔτε φιλανθρῆ εἶπεν οὔτε φωνῇ ἐξηρώσθητο, ἀλλὰ κενὸς ἦν πάσις ἀνείρων, τότε δὴ φησὶν ἰσχυροῦσ τοῦσ Ῥωμαίους βήναισ τε διὰ πολλῶν τόπων τὴν παρεμβολὴν καὶ διακωφὴν ποιεῖσθαι τῶν λογιέσων κελείει. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τερὶ δειλὴν οὐρίων ἀπαισιάντες τῶν λόγων, ἰσχυροῦσ σὺντακωμένοι προσήρηνται τοῖς Τούρκοις, καὶ παρεκσθῆνι τρέλουνσι τὴν ἀπαισιάντων μὴ ἀνιπύσασ τῶσ Ῥωμαίους ἁμαῖσ. αἰσῆτι μὲν οὐν πρῶτος ὁ Ἄσων ἐν τοῖσ πρώτοις ἀπαισιάντων, αἰσῆτι δὲ καὶ ὄσον ἄλμασ τοῦ σκοποῦ. οἱ δὲ περιωσθέντες λίον ἄλμασ καὶ γυναισ δὲ τῶν ὄσων ἐσ τὸσ τῶν Περσασμενῶν διασούζονται πόλεισ. (pp. 573₁₈—575₆)

122. Patzincai in Moesia considunt^a

Τὸ ἔθνος τῶν Πατζινάκων Σκαθρῶν ἀπάρχον, ἀπὸ τῶν λεγομένων βασιλείων Σκαθρῶν μῆρα πῆσαι καὶ πολυἀνθρώπων, κενὸς ἔσθιον ἐν αὐτῶ πηρῆσαντὸ Σαθηκῶν γένεσ ἀπαισιάντων δένασα. δῆσῆσαι δὲ εἰς τρισάσθαισ γενεῖσ, αἰσῆτις κελείωνται μὲν πῆσαι τῷ κοσῶν ὄσῆσαι, ἔσθαισ δὲ ἐπίσθη καὶ ἴδιον ἀπὸ τοῦ αὐτῆσ προγόνων καὶ ἀρρητοῦ τὴν προσήρηνται κληροσμενῆ. κελείωνται δὲ τὸσ πῆσαι Ἰσῆσαν ἀπὸ τῶν Βορσῆσθῶνσ ποταμῶν καὶ μῆρα Περσῶνσ^b ἰσχυροῦσ ποταμῶνσ, τερὶ δὲ οὐ ἴσῆσαι καὶ τὸν σκοπῆσ δὲ ποταμῶσ ἀπαισιάντων πῆσαι. τοῦτοισ τοῦ γένεσ ἀρρητοῦ ἦν τῷ ἴσῆσαι Τυρῶν ὁ τοῦ Κιλέου κένσ, εἰσῆσαισ ἦσαν ἐσ τὸ ἀρρητοῦσ, ὄσῆσαισ δὲ ἄλλοσ καὶ τὴν ἰσχυρῆσ σῆσαι. ἦν δὲ καὶ ἄλλοσ τις ἐν τῷ ἔθνω τὴν κλησῆσ Κεγῆσ, κένσ τοῦ Βολιζῶν, τὸ μὲν γένεσ ἰσχυρῶσ καὶ σῆσαι ἀπαισιάντων, πηρὶ δὲ τὸ πολέμια καὶ τὸσ σῆσαισ κένσ ἀρρητοῦσ, ἔσθαι καὶ πολλῶνσ σῆσαισ κατὰ τῶν Πατζινάκων τοῖσ ὄσῆσαισ (γένεσ δὲ ὄσῆσαισ οὐ ὄσῆσαισ), εἰσῆσαισ ἀρρητοῦσ καὶ ἀπαισιάντων, αὐτῶ Τυρῶν σῆσαισ ἀπαισιάντων μὴ ἀρρητοῦσ,

^a *Introductio in SETM*: Ἄλλῆ μὲν πηρὶ τῶν ὄσῆσαισ λέγειν, ὡς πηρῆσαισ, ἰσχυρῶσ ὄσῆσαισ γὰρ τῶν ἀρρητοῦσ οὐκ εἰσῆσαισ, ὄσῆσαισ τῶν ἰσχυρῶν δῆσαισ, ὄσῆσαισ ἐπὶ τὴν Ῥωμαῖῶν γῆν κελείωνται, ἀλλῆ ὄσῆσαισ αὐτῶ καὶ ἰσχυρῶσ δῆσαισ κελείωνται.

^b *Τελείωνσ SE Τελείωνσ TM*.

¹ Проанциния в граница Армения, простиралась по в направлении отозв. Курдистан. ² В селении население са были порекли евров, сроден на узите и куманите. Срн. *Mercatoris, Byzantinoturcica, I, p. 87 sq.*

³ Река Днестър.

обоз, и през пошта да поставят засади на най-подходящите места, та когато дойдат турците и намерят лагера обезлюден, да се втурнат да грабят, каквото има вътре. Тогава те да излязат от засадата и да ги нападнат. [Кскавмен] не се излъгал в плана си. На сутринта Асав излязъл като за сражение от лагера си, който се намирал при река Страгна. И понеже никой не излязъл насреща му, той се приближил и до лагера на ромеите, където нямало ниго стража, нито пък се чувал глас, а липсвала каквато и да е войска. Тогава предположил, че ромеите са избягали, нахлул в лагера от много места и заповядал да грабят плячка. А ромеите, като излезли късно следобед от засадите, навърнали се в бсеп рел срещу турците, които били пръснати, и веднага ги обърнали в бягство, понеже те не могли да удържат непреодолимия им устрем. Най-напред паднал Асав, който се бил между първите; загинало и всичко храбро от войската. А спасилите се, твърде малко на брой и без оръжие, избягали през планините в градовете на Персармения¹.

122. Печенегт се заселват в Мизия^a

Печенежквият народ е скитски, от така наречените парски скити². Той е голям и многолюден и никой скитски народ не може сам да му се противопостави. Дели се на 13 рода, които носят всички общо име скити, но всеки е получил и собствено име според името на родоначалника и вождя си. Те обитават равнините откъд Истър, което се простират от река Бористев³ до Панония, като номади и винаги водят персартски живот. Вожд на този народ по това време бил Тирах, син на Килтер, който бил много благороден, но иначе бил мекучав и обичал спокойствието. При скитите имало и друг човек на име Кеген, син на Валпар, който произхождал от незначителен и почти неизвестен род, но бил извънредно способен във военното дело и военното изкуство. И когато узите (те са хунски народ) често нападали печенегите, той ги обръщал в бяство и ги отблъсквал, докато Тирах не само че не смеел да излезе насреща им, но дори се и спотайвал в мочу-

^a *Уезд в SETM*: Но име няма да говорим за узите, понеже е излишно. Защото те не са напуснали своите земи, не са преминали Истър и не са нахлули в ромейската земя — изобщо не са извършили нищо, заслужаващо да се отбележи и разкаже (Вж. *Каледан, Excursus, стр. 543*).

ἀλλὰ καὶ καταδύτος εἰς τὰ παρὰ τῷ Ἰστροῦ ἕλη καὶ τὰς λίμνας, τὸν μὲν οὖν Τυράχ οἱ Πεζώνιοι ἐτίμων διὰ τὸ γένος, τὸν δὲ Κεγένη ἠσπάζοντο διαφερόντως διὰ τὸ τῆς ἀδελφῆς ἐπιτεβάλλειν καὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις δευτέρω. ἄσκη ἀκούων καὶ βλέπων ὁ Τυράχ ἰδώνοντο τὴν γυνήν. διδῶς καὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τρέσων ἐξήγαγε ὅπως ἂν τὸν Κεγένη ἐπισκευάσονται. ἰστίστησαν οὖν αὐτῷ λόγους πολλούς, ἐβόωντο δὲ πάντες ἀγροί. καὶ δὲ πολλὰς ἐπιμαρτύρας κριτικῶς ἠσπάζοντο, ἔγνω δὲ μὴ διαμέλλειν ἀλλ' ἐπαγαγεῖν ἠσπάζοντο, διὰ καὶ ἀλόγως πέμψας προκαλεῖται ἐκέλευσε τὸν ἄνδρα καὶ ἀνελθεῖν. ὁ δὲ προνοῶς τὴν ἐπιβουλὴν σφραγίσας πρὸς τὴν ἕλη γένεται τοῦ Βερουθίνου, καὶ οὕτως διαφύγει τὸν πλῆθος. ἐκείθεν δὲ κρατιστόμενος καὶ λάθρῃ περικύβητος μινύματα πρὸς τοὺς ἑσπέρου συγγενεῖς καὶ τὴν φυλὴν, ἠδονήθη τὴν τε ἰδίαν γενεὴν διασῆσαι τῆς τοῦ βασιλέως εὐνοίας (ἦν δὲ ἡ Βελεμιστῆς) καὶ πρὸς ταύτην καὶ ἄλλην τὴν Πεγοουμανίδα καὶ ἄνευται προσελθόμενος ἀπεπαραισάμενος μετὰ τῶν δύο γενεῶν πρὸς τὸν Τυράχ τὰς αἰ' ἔχοντα. καὶ ἐπὶ πολλὸς μὲν ἀνισχόν ἄρας, ἕως ἐπὶ τοῦ πλῆθους καταπονητῶς κέπειται. περικυβανόμενος δὲ ἐν τοῖς ἕλαι καὶ οὐρησίαν ζητῶν μίαν ἔγνω ἑσπέρου τε καὶ τῶν οὖν αὐτῷ τὴν εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Ῥωμαίων κωροφυγῆν. διὰ καὶ πρὸς τὸ Δορόστολον ἠσπάζοντο, καὶ ἐν τῷ ποταμῷ περὶ τὴν περικυβανόμενος ἑσπέρου διὰ τὸ ἀπεφυγέμενος μετὰ τῶν οὖν αὐτῷ (ἦσαν δὲ ἀσπὲρ πρὸς τὴν γυνάδα), διαμαρτύρεται ἡρ τῆς πόλεως ἔχοντα (ἦν δὲ Μιχαὴλ ὁ τοῦ Ἀναστασίου υἱός) καὶ γνωρίζει οὖς τε εἶη καὶ οἷας διαδράσκων τύχας ἀσπικται, καὶ διὰ αὐτόμολος βούλεται γινώσκειν τῷ βασιλεῖ, διαμαρτύρεται δὲ καὶ αἰ προσδεχέται, εἰς μεγάλην ὄνησον ἑσπέρου τοῖς τοῦτοι πείσμασι, ὁ δὲ τὴν μινύματα λόγους θάσκειν πρὸς τὸν βασιλεῖα διαμαρτυρούμενος διὰ ταύτην κελύεται τὸν ἄνδρα μετὰ τῶν οὖν οὖν αὐτῷ πρὸς ἀξίωσθαι, καὶ ταύτους μὲν τὸ ἐπιτέθειτο χορηγεῖν, αὐτῶν δὲ ἐνθὺς ἐς τὸ Βυζάντιον πεπορευμέναι. καὶ ὁ μὲν ὅς ἐπιτεβόθη διαμαρτύρεται, ὁ δὲ Κεγένη εἰς τὴν βασιλεία φραγίσας καὶ ἐς λόγους ἔλθων τῷ βασιλεῖ ὀλοσφρόντος τε καὶ μερολοπρεπῶς διαδέχεται, καὶ ἐπιμαρτύρεται αὐτῷ τε τὸ ἔγνω δέξασθαι βάντισμα, παραπέσει δὲ καὶ τὸς οὖν οὖν αὐτῷ τοῦτοι πείσμασι, εἰς παιμαρτυρία τε ἀνίστη, καὶ ἀσπέρου τετα ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἰδουμένων τοῦ Ἰστροῦ εἰσθῆναι καὶ γῆς πολλὰ στάδια, καὶ τοῦ ἑσπέρου τοῖς οὖν αὐτῷ ἐνεργεῖται καὶ ἐνμύχως Ῥωμαῖοι. τὸ πλῆθος δ' αἰ καὶ ὅς ἐπιμαρτύρεται ἀνεδέξατο τὸ ἔγνω

ришата и блатата край Истръ. И тъй печенегите почитали Тирах заради рода му, а гък генели Кеген особено много заради изключителната му храброст и военните му способности. Като чувал и виждал това, Тирах се измъчвал душевно, понеже се страхувал за властта си, и затърсил начин да пресмахне Кеген. Прочее той многократно му устройвал засади, но всички оставали безуспешни. И след като няколко пъти се спитвал да го нападне тайно и претърпявал неуспех, той разбрал, че не бива да се бави, а че трябва да го нападне открито. Затова той изпратил една войска със заповед да хванат този човек и да го убият. Но Кеген предугадил покушението, избягал при блатата на Бористен и така се спасил от гибел. Той се скрил там и тайно изпратил известия до роднините си и до племето си и успял да отцепи от властта на царя своя род, който се казвал Велемарнис, а с него и един друг — Пагумание. Като събрал войски, той излязъл с двата рода срещу Тирах, който имал единнаесет рода на своя страна. Той му се противопоставил няколко часа, но все пак, надвиг от множеството, бил обрънат в бягство. И докато бродил из мочурищата и търсел спасение, той разбрал, че за него и за хората му има само един изход — да избяга при императора¹ на ромеите. Затова дошъл в Доростол и за да не му бъде устроена никаква засада, оградил се с хората си (те били около 20000 души) в едно островче на реката и пратил известие до местния управител Михаил², син на Анастасий, в което му съобщавал кой е той, гонен от каква съдба идва и също, че иска да дойде доброволно при императора. Обещавал още, ако бъде приет, да допринесе голяма полза за работите на императора. [Управителят] бързо прератил на императора съобщението и веднага получил нареждане да приеме този човек с хората му, да ги снабди с провизи, а него да изпрати с почести в Цариград. Той постъпил съгласно със заповедта и Кеген отпътувал в столицата. Когато се явил пред императора, той бил приет любезно и благосклонно. Като обещал да приеме светото кръщение и да склони и хората си да направят същото, бил издигнат в сан патриций и получил три крепости от тези, които се намират по бреговете на Истръ, както и много стащи земи и особено бил пригласен към приятелите и съюзниците на ромеите³. А освен това, понеже [Кеген] обещавал да приеме

¹ ὁ ἦσαν ἐκεῖνοι πολλοὶ αἰεὶ αὐτῷ. SETM καὶ ἡε λόγους Ὑ ἰ Ῥωδοσπολῶν SETM.

¹ Константин Мономах. ² Т. е. Михаил Аюлул.

³ За първото масово поселение на печенегите в Северна България (рив. и Атанасов, тук стр. 166 и сл.

ὁ δὲ μὲν διὰ τὰ γράμματα ἀνεγροῖς τῷ δοῦκι Ἀδριανουπόλειως γράσει (ἦν δὲ Κωνσταντῖνος μέγιστος ὁ Ἀδριανός) πρὸς Μακεδονίαν εὐαγγέλιον δοῦμαι, εἰ σε καὶ πρὸς Βασιλείου Διογενῶν τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας τῆν Βουλγαροφὸν ἀλλοφύλου χεῖρα ἀπέθεον καὶ ἐνοήθημι τῷ Μιχαὴλ καὶ τῷ Κεζένη καὶ μετ' αὐτῶν πρὸς τοῦ Πατριάρχου διαπραγμασθεῖσθε, ὅτι κατὰ τὸ βασιλικὸν ποιησάντων ἐπιτάγματος καὶ πάντων ὅσ' ἔνι γινόμενον, ἀπειθήσαν ὁ Κεζένης πρὸς Ῥωμαϊκὰς ἐπάγγελμα ἐν ταῖς ἐπιτάγματος στρατοπεδείκται, καὶ καθ' ἐξέστην ἐαυτὸν ἐκ τρυφῶν οὐ μετὰ τοῖς Πατριάρχου ἐπίσταν, κείνας γὰρ ἄρα τῆν τῷ ποιῶν ἁβίασαι ἀφθάρτων ζῆλον ἐβροῦσι πολλὴν καὶ οὐκ ἔτι τὸν ἐκ μελέτης καὶ ἀποκρίσεως μένον πορεύσαν, ὅν οὐδὲ ἀνοίξαι ἔσχεον πάσαισι, καὶ ἀπέδον τῶν τοιοῦτων ἐμφωρημένους νόσους ἐπιπέται καὶ ἀνοίξαι διὰ τῶν ἐχέουσι, καὶ ἀπέλλαντο ἐκείνης ἡμέρας ἀνοστήσαντι πλήθῃ. ὅτε πεθόμενος ὁ Κεζένης διὰ τῆς αὐτομάτου, καὶ κερῶν ἐπιπέται κείνου τοῦτου εἶνα ταῖς ἐχέουσι ἐπιπέταισαι, ἐπεί καὶ χερῶν καὶ νόσῳ παύσανται, ἀπειθείας καὶ τῶς Ῥωμαίων ἐνοήσαντες καὶ δεδιότες πρὸς τοιαύτας ἀπειθαρχεῖσθαι μαρτύρας, προσήγγιντα τοῖς ἐχέουσι. οἱ δὲ τὴν ἐξέστην ἔπεισαν ἐπιπέταισαι καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπειθείσαντες, ἐβροῦσι τὸ ἐπιπέταισαι τε ὁ Τυράχ καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ τὸ λοιπὸν ἀπέπεισαν ἐκείνοις ἐγγυησάντων. ὁ μὲν οὖν Κεζένης σπασθεῖσθαι καὶ ἀπειθείσαι τῶντας ἡβροῦσι ἀποσφάσαι, ἔλεγε δὲ καὶ παρεμύθησεν μὲν τῶν δὲ πόλεμον ἐχέουσαι, ὅς ἔτι χερῶντος ὄντος δὲ τὸν ὄντων ἀπειθείσαι, ἀπειθείσαι τὴν κείνου κείνι οὐ δύνανται, ἐπεί ἡμῶν γὰρ θαλασσοῦς κείνου ἡμῶν παρέξει καὶ ἀπείματα, τοῦτο δὲ τοῖς ἄρχοντες οὐκ ἴδονται Ῥωμαίων, ἀλλὰ βαρβαροῦν τὸ ἔσχεον καὶ ἀπειθείσαι ἐνομήσαν καὶ Ῥωμαϊκῆς ἀπέπεισαν ἡμεροῦται. πολλοὶ μὲν οὖν ἀπείσαν ἐνομήσαν ἀπειθείσαι καὶ ἄλλοις ἄλλοις ἐνομήσαν καὶ φέροντες αἰτίαις ἀπειθείσαι. ἐπειθείσαι γὰρ οὐκ ἐνομήσαν τὸν ἀπὸ τῶν τοιοῦτων δοσῶν εἰ δεῖται δὲ τῷ βασιλεὶ καὶ στρατῷ πρὸς τε τοῖς Τούρκοις καὶ πρὸς ἄλλοις ἐνομήσαν γένῃ, κερῶν τῶν ἀπὸ τῶν, πολλοὶ οὖν ἡμῶν ἐνομήσαν ἐπέπεισαν ἢ τῶν Ῥωμαίων κείνου, καὶ ὁ μὲν Κεζένης ὄντος ἔλαβε χερῶν, πλείον οὖν ἀπειθείσαι, πρὸς πάντας ἀπειθείσαι ἐπεπέπεισαν οὐκ ἔτι, πρὸς δὲ τῶν Πατριάρχου μαρτύρας ὁ τῆς Βουλγαρίας παραλαβὸν ἄρχον Βασίλειος ὁ Μοναχὸς ἐκκαλεσθεῖσαι ἀπὸ τῶν κείνου τῆς Σοφίας, τῆς Ναυσοῦ καὶ Εὐαγγελίου ἀποπέπεισαν πάντας καὶ αὐτὸν ἐπέπεισαν ἐκείνου διὰ τὸ ἀπειθείσαν. ὁ δὲ

нага на помощ. А той, още не прочел писмото писмо, писал на адрианополския дук, магистър Константин Арванет, да вземе македонските войски, а на управителя на България Василий Монах – да отиде с българската войска да се съедини с Михаил в Кеген и заедно да се борят срещу печенегите. След като изпълнили императорската заповед и всички се съединили, Кеген с ромейските фаланги се разположил на лагер под открито небе и с внезапни всекидневни нападения навасял немалки щети на печенегите. А те, като преминали реката, намерили голямо изобилие от добитък, вино и питиета, приготвени с мед, за които те никога не били чували. Понеже те употребявали ненаситно тези неща, хванала ги стомашна болест и всеки ден умирало невазбройно множество от нея. Като научил това от един беглец, Кеген решил, че е добър удобният момент да нападне враговете, тъй като те били измъчани от зимата и от болестта. Той склонил и ромейте, които се колебаели и се страхували да се противопоставят на толкова хлядно множество, и се навърнал срещу враговете. А те, уплашени от бързото нападение и страхувайки се от сражението, хвърлили оръжието и сам Тирах се предал заедно с всичките първенци и с останалото множество. И тъй Кеген предложил и настоявал всички да бъдат избити поголовно. Той казал една варварска, но много мъдра поговорка, че змията трябва да се убива още през зимата, докато не може да си мърда опашката, защото, когато се стопли от слънцето, тя ще ти донесе беди и неприятности. Но ромейските военачалници не одобрили това предложение, защото го смятали за варварско дело, безбожно и недостойно за ромейското милосърдие. Те били на мнение, че е по-полезно да пръснат печенегите в пустите полета на България, да ги заселят на различни места и да им наложат данъци. И наистина давчъкът, който щели да вземат от тях, щял да бъде неизчислим. Ако на императора потрябва и войска срещу турките или други чуждоплеменни народи, той щял да ги въоръжи срещу тях. Много речи били казани, но накрая мнението на ромейте надделяло. Кеген се върнал в страната си, след като избил всички, които заповил, освен тези, които продал. Управителят на България Василий Монах взел и заселил хлядните печенегии из полетата на Серлика. Ниш и Евапел¹, като ги разпръснал всичките и им отнел всякакво оръжие, за да не

¹ *Ἐπιπέταισαι C Ὀξυπύλαιος U Ἐπιπέταισαι SETM F.*

¹ Това е изопачено име на Овче поле. Срв. *Jireček, Die Heerstrasse*, p. 70; *Норд. Мансв.* Северна Македония, стр. 41.

Τυράχ και οὐν αὐτῶ ἄνδρες ἑκατὸν καὶ τριακάκοντα ἄγροτα εἰς τὸν βυαίλα. οὓς φιλοφρόνως οὕτως δεαδεξόμενος καὶ βραχίους καὶ μεγέτους ἀξιώμασιν ἐπύρος ἐν εὐσταθείας κατέχειν.

Ὁ δὲ σουλιάνος τὴν τῶν οὐνοῦ προέβαν ἀπερῶσεν ἐπιστολῆν μὴ γέρον, τὸς ἐν Μερόδαι σίσος ἀπαύμας καὶ τὸς Βασιλειάνους ἐγ' ἐν ἀθροίσις ἐπιβολῆν ποιεῖται κατὰ Ῥωμαίων. τούτο δὲ προσερχοῦς ὁ Μετομήκος ἐσπευδε μὲν καὶ διὰ τὴν αὐκίαν ἀναμίμων ἀνταναστάσιν στήσαι τῷ πολέμῳ, ἀπέλασε δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Πατριάρχων χηλίδας ἰδ. καὶ ἡγεμόνας τέσσαρας ἀπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχων αὐτοῖς ἐπιστήσας, τὸν Σουλτζοῦν, τὸν Σελικὸν, τὸν Καραμάν καὶ τὸν Καταλιμ, δόρυς τε φιλοφρονημένους οὐ μικροῖς, καὶ ἑσπασα ἄλλοισιν δόρυς καὶ ἱπποῖς διασπορῆσαι ποροῖσι ἐν Χρυσουπόλει, δόρυς αὐτοῖς ὄδηγόν τὸν ἀπάσαι μέλλοντα τοῦτους εἰς Ἰηρίαν Κωνσταντῖνον τὸν πατριάρχον, ὃν Ἀδριανῶντος τὸ ἱστανίμον. ἀεραιωθέντες δὲ οὗτοι καὶ τοῖς ἱστανῶν ἀναβάντες καὶ τῆς πρὸς ἀνατολὴν φερόμενης ἀφάμενοι καὶ προσελθόντες ἔρχημιλλίαν τῶν καὶ τῷ λεγομένῳ Δαρμακῶν προσεγγίσσαντος ἐπέσχεον τὴν πορείαν, καὶ εἰσόντες ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συμβουλήν προετίθεσαν, ἵτις πρὸς αὐτοῖς κομμένον ἀνόμεσται καὶ μὲν οὐν ἐδόκει πορευεῖσθαι εἰς καὶ μὴ ἀναβάντων ἐπὶ τῆς χώρας τοῦ βυαίλαος τοῖς βυαίλαοῖς προσεγγίσειν, τὸ τε λοιπὸν ἔθνος κεχωρημένους καὶ μὴ κατ' ἐπιτοῖς ἐπιστήσαι ἀναμίνους τὴν Ῥωμαίων δόρυς μὴτε ἀρησιέμον ἔχοντες πρὸς τὰ τῆς τόχης ἀφούλαται ἄλλοις πάλιν ἐδόκει, κατὰσχοῦσιν δυη τὰ τῆς Βυθινίας, ἐν τοῖς τῶν παραμένον καὶ τοῖς ἐπιτοῖς ἀνόμεσται, ἀναβάντες δὲ ἀναβάντες εἰς Ἰηρίαν, ἐς χώραν μερόδαι καὶ ἄλλοισιν, ἐνθα μέλλονται ἔξιν πολεμίους οὐ μόνον τοῖς ἐρχοῦσι Ῥωμαίων ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις. ὁ Καταλιμ δὲ μόνος γνώμην εἶδεν ἀποσχεῖσθαι καὶ ἐνοηθῆναι τοῖς ἐρχοῦσι. ἐπιτόντος δὲ πρὸς καὶ αὐτὸς ἐν ἑσπασα παρὰ τῆς θάλασσης, μὴδὲν πλέον εἰδὼν ἐπιστάει οἱ κελείει τὸν μὲν οὐν Ἀδριανῶντος ἐρησιέμοντες ἀνακτεῖναι οὐκ ἴσχυσαν (παρὰ τὸν δευσιόθη ἐν τῷ τριτοσφῶ ἐπιστολῆν τῶν ἐν τῷ Δαρμακῶν παλατίων), τῷ Καταλιμ δὲ ἐπιτοῖς κατέσχεον πρὸς τὴν θάλασσαν, οὐκ ἔλαττονες τὸς πλοῖα ἔχον οὐκ ἐν ἡρωσιμῶντα εἰς βραχίαν τῶν μέλλοντα πορεύσθαι ἐν τῆς θαλάσσης περὶσσοῦσιν, ἀλλὰ ἀπερῶσσαντες καὶ μὴδὲν εἶδόντες ἵτις ὁ τρώπος τῆς διαφάνεως. ἐπὶ δὲ ἐν τῷ ἀγρίω ἐγένοντο, μὴδὲν πλέον εἰδὼν ὁ Καταλιμ ἀλλ' ἢ μόνον, ἐπέσχεο ὁ βυαίλαος αὐτὸν τε πε-

μοгат да заговорничат. А Тирах и неговите сто в четридесет души били отведени при императора, който ги приел любезно, покръстил ги, издигнал ги във високи чинове и ги оставил да живеят безгрибно.

А султанът, който не можел да спася неустоимото завръщане на пратениците си¹, събрал вкупом всичките персийски и вавилонски сили и тръгнал на поход срещу ромите. Мономах, който бил чул за това от по-рано побързал да излезе срещу врага със своите войски, а в от печенегите въоръжил 15 хиляди. Поставил им начело и четири военачалници от пребиваващите в Цариград печенеси, а именно Сулда, Селте, Караман и Каталим², като ги почел с немалки дарове и им дал много зубаво въоръжение и чудесни коне. Като ги прехвърлил в Хризопол, императорът им дал за водач патриция Константин, по прякор Адрианалан, който трябвало да ги отведе в Иверия. И тъй, като преминавали морето, те се качили на коне и тръгнали по пътя за Изток. Повървели няколко мили и като наближили до така наречения Даматрис³, спрели и като заставали на пътя, направили съвет, който у тях се нарича комент⁴. Едни смятали, че трябва да вървят и че не бива да престъпват запоедите на императора в неговата страна, защото, откъснати от останалия народ, те не можели да устоят сами срещу ромейските сили и нямали спорна точка срещу превратностите на съдбата. Други пък предлагали да завземат няков възвишение във Витиния, да останат там и да отблъсват нападателите, но в никой случай да не стигат в Иверия, тази необятна и чужда страна, където неприятелни щели да им бъдат не само враговете на ромите, а и самите ромей. Каталим единствен изказал мнение да се върнат и да се съединят със сънародниците си. А когато някой казал: „Ами как ще преминаем морето?“, той им отговорил само, че [им] заповяда да го следват. И тъй че се навъртели срещу Адрианалан, но не успели да го убият, защото избягал в една триетажна постройка на дворците в Даматрис и така се спасил. После тръгнали към морето след Каталим, без да се надяват, че той ще има пригответни кораби, които да им улеснят преплаването на морето, и затова се безпокоели и искали да разберат по какъв начин ще стане преплаването. Когато стигнали до брега, Каталим казал само: „Който иска да оцелее

¹ Султанът на туранте селджуки бил вопреки пратеници във вна двор, които били приети много добре.

² За тези имена вж. Moravcsik, Byzantinoturcica II, pp. 151—152, 156, 272, 289.

³ За думата „комент“ срв. тълкуването на Св. Moravcsik, КОММЕНТОН, печенегское или русское слово. Acta Antiqua Academiae Hungaricae, I, 1951, pp. 227—233; idem, Byzantinoturcica, II, p. 163.

⁴ Грѣл във Витиния.

οἰκίαι καὶ πάντα τοὺς Παζιζάκας¹ τὸν Ἰωάννην ἰωαννίσις εἰσεὶν εἰς τὴν θάλασσαν, τότε καὶ ἄλλος ἰδὼν ἐσπίρει, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ εὐθὺς τὸ πλῆθος ἵππων καὶ διασηγόμενοι περιουδύντι κατὰ τὸν ἄγρον Ταράσιον, οἱ μὲν αὐτοῖς ἄρμασιν, οἱ δὲ ἀκρίβωρον τὰ ἄρματα ἀπορρίπτουσι, καὶ περαιοθέντες καὶ τὴν πορείαν ἐπιεικότερος ἴσχυρον διασποθῆναι πρὸς τοὺς οἰκίαις κατὰ τὴν Τριαδίτιον, μηδενὸς ἀντιστήσαι ἢ κολύσεια πολυήσαστος. τὸ γὰρ αἰφνίδιον τῆς ἐπιόδου εἰκόλοισι αὐτοῖσι τὴν περιάν ἐστράτευσε. ἵπποθῆντες οὖν τοῖς ἐν Τριαδίτῃ Παζιζάκας διακηρύσσονται καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις καθιδρυμένους, γενόμενοι οὖν οἱ πόσιες ἄθροισμα ἔν, καὶ ἰσθ' ἵππων ἄξιον γεωργαίσις καὶ ἐργασίαις καὶ ἄλλα σάβησι λαμβάνοντες ἐπὶ τῶν ἀγρῶν κηθοποιέονται, καὶ ἐν Φιλαιποπόλει γενόμενοι καὶ τὸν Ἄβρον διαβάντες τὸ μὲν πλῆθος ἵππων καὶ τὸν λεγόμενον Ὀσταν ποιμῖον κατασπάρωσεν ἐν τῇ περιουδίῳ πεδιάδι, μέρος δὲ ὁ Σελτὴ ἐν τῷ Λοβιζῷ προσημένιος διανεμάσεται. ἄρα δὲ καὶ τὰς Μακεδονίας ἀθροίσις ἀνάμειξαι ὁ Ἀρνανίτης καταλήπειν ἵπποθῆν αὐτῶν, καὶ κα' ἀλαβῶν ἐν τῷ Λοβιζῷ τὸν Σελτὴ κατασπάρωμενον, τῶντων μὲν κρατῆσαι οὐχ ἴσχυρον (ἐβύλασε γὰρ διαδράς). τὴν δὲ πῖσαν αὐτοῦ στρατοπέδου κατασχὼν βαστάσκει, καὶ τὰ μὲν τῆς ἱστῆρις τῶντων ἔοχε τὸν τῶντων. (pp. 581²⁰—590⁶)

123. Romani contra Patzinacos pugnant

Οἱ Παζιζάκοι δὲ τὸν Ἄβρον, ὡς ἔειπεν, διαβάντες, καὶ τὴν μετῴ τῶντων καὶ τοῦ Ἰσχυρον κατασπάρωσαντες πεδιάδα τὴν ἀθροίσιον μέχρι θάλασσης, καὶ ἵππων ἀθροίσις τῆς καὶ ἄλλοι ἐχόντι καὶ λόγους ποταμοδαλῆς καὶ ἔθους καὶ νεμῆς (Ἐκαστὸν βουκόσις ἢν ἵππων ἀθροίσιον εἰ ἐγχερῶσι), ἐκείσε ἐγκαθηδρόσονται, καὶ ἐκείσε αὐτοῖσι ποταμῶσι οὐ μὲν τὴν ἱσθ' Ῥωμαίσις ἔλποσι. ὁ δὲ βουκόσις μετακίεσται τὸν Κιγένην ἐπὶ συμβουλίῃ εἰς τὴν βουκόσιον, καὶ ἡ εἰσεὶν εἰδῆσι μετὰ πάντις τοῦ οἰκίαις οἰκιστοῦ, καὶ κατασπάρωσι καὶ τὴν ἀθροίσιον πεδιάδα Βυζαντίσις εἰς πεδίον (Μαίτας ὁ πῖσις ποταμομῆται) οὖν ἔσονται τῷ στρατῷ. μῆτις δὲ ἐπιουδύν τῷ βουκόσι, μῆδ' ἄρα μετακίεσται χόλον μῆτις, ἐπιουδύνεται κατῆ τῇ νεκτῇ ἱσθ' Παζιζάκων τῶντων μετὰ ἐπιουδύν ἐκείσε τῶντων ποταμῶν

¹ Οἰκίαις ΒΥ Αἰών Μ. Β. Λοβιζῷ С.

¹ Манастир, който се издига на европейския бряг на Босфора и чиято развалини се виждат при Бузк-лере. Вж. Г. Ласкин, Георгия Колин о древностих Константинополя, Киев 1905, стр. 194. ² Вж. предходния откъс. ³ Става дума за една местност в наш, похована им дн, Северна България, между предиманияте на Стара планина и Черно море. Местното население в началото тѣм, по-късно краб Черноморския краб има много погнѣ. Вж. К. Мредек, Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanlander, Sitzungsberichte der Wiener Akademie, Bd. CXXXVI, pp. 84—87. ⁴ Константин Мономах. ⁵ Изгледна, че това поле се е намирало извън градските стѣни. Вж. Ласкин, пос. съч., стр. 122.

сам, както и всички други печенегѣ, да ме последват! И като прищипнал копя си, навлезъл в морето. Като видял това, и друг направил същото, след него — трети, а скоро — в цялата войска. Те пресплавали морето при Св. Тарасий¹, едни с въоръженето си, а други, като го хвърлили преди това. След като преминали, те с усилен ход могли да стигнат при своите хора при Триадица, без някой да посмее да им се противопостави или да им попречи, защото внезапното им нахлуване улеснило пътя им. Като се съединили с печенегите в Триадица, те пратили известие и на [печенегите], които живеели в други места. И тъй, като се обединили всички, взели от селата вместо оръжие земеделски сечива, коси и други железни оръдия и се въоръжили. Когато стигнали във Филопопол и преминали Хемус, цялото множество се разположило на лагер в крайдунавската равнина около реката, наречена Остан. Само Селте останал да си почине в Ловеч. А Арнанит събрал веднага македонските войски и тръгнал да ги преследва. В Ловеч той настигнал Селте, който станувал там, но не можал да го хване, защото успял да избяга. Той сложил обаче ръка на делния стан и се върнал. Така се развили събитията на Запад.

123. Византийците боюват срещу печенегите

Когато печенегите, както разказахме², преминали Хемус и разгледали равнината, която се простира между тази планина и Истър чак до морето, намерили една местност, покрита с гори и дъбрави, всякакви гъсталаци, вода и пасбища (местното население нарича тази местност Стохълвие)³. Те се настанали в нея и като започнали да нападнат оттам, тормозели твърде много ромейската земя. А императорът⁴ повикал Коген на съветствие в столицата. Той отишъл веднага с цялата си войска и се разположил на лагер в определеното за цариградчани поле (това място се нарича Мантас)⁵. Но преди още да се срещне с императора и да научи защо е бил повикан, той станал жертва на заговор от страна на трима печенегѣ, които го нападнали същата нощ в леглото му с

καὶ πλήρως ἐπινοηθέντων αὐτῶ, μὴ μόνον καὶ ὡς
 γνωσθέντες γὰρ εὐθὺς ὑπὸ τῶν σοματοφυλακῶν
 τὰς ἐν πληρῆς ἀσθενείας ἐπιέροντα, καὶ πρὸς
 γὰρ τὴν ὀμνήσαντες βοήθειαν τοῦ πλήθους
 μετὰ Βαλιζάου υἱοῦ τοῦ Κεγένου ἄλλοθεν. ἔσθε
 οὖν ὁ Βαλιζάου ἐφ' ἑαυτοῦ κατατόξον τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα ὄντας, καὶ τοὺς ἐπινοηθέντας ἀπώθη ἐξ
 αὐτῶν: ἔπειτα πεποδημένους (αὐτῶν γὰρ εἰς αὐτῶν
 ἀνταρξάμεθα πλέον ἐτόλμασαν ἐπιβοηθούμενος τὸν
 βασιλέα), ἦμα παρὰ ἑστέον τῷ στρατῷ, αὐτῶς πε-
 ρὺς οὖν τῷ ἀδελφῷ Γουλίνῳ ἐπόρευος τῇ ἐπιέσει
 ἴσω δυοῖν ἑκατομῆτι ἑστέον, ἕρχεται πρὸς τὸν βα-
 σιλέα, καὶ κατὰ τὸ ἐπιδοκίμου γινόμενος ταῦτα
 μὲν ἴσθηται ἑαυτοῦ, αὐτῶς δὲ εἶπαι πρὸς τὸν βασι-
 λέα, τῆς εὐφροσύνης καὶ προοδοποιήσεως
 αὐτῷ τῆς ἐστέον. Ἐν εἰσαχθέντι ὁ βασιλεὺς ἐπί-
 θετο αὐτῷ τι μὴ εὖρος τιμῆος ἔργετο τῶν τοῦ
 πατρὸς φρονέοντ' τοῦ δὲ εὐφροσύνης ἔπειτα τὸ οὐδὲ
 ἐπιδοκίμου συνεχρῶς ὄνομα, εἰς εἰσαχθέντος ἑαυτοῦ
 ἐπίθετος ὁ βασιλεὺς, καὶ λόγον θάπτεον ἐκπέρας
 ἀρετῆς τοὺς δευτέρους πρὸς ἑαυτῶν, καὶ τῆς αὐτῶν
 ἐπινοηθέντων δι' ἑαυτῶν ἐπιέσεως τὸν πατρῶιον
 ἀπέλειπεν. τῶν δὲ φρονέοντων ὅσων κατέβηκεν ἢ
 τῆ βασιλείᾳ οὐκ καὶ τῆ πόλει, ὄρθρον μελέτων εἰσελθεῖν
 καὶ πάσας μὲν κατασφάσαι τοὺς ἔσθον, λαοφρονο-
 γήρια δὲ καὶ τῆς πόλεως καὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχους
 ἐπιδοκίμου, δὶον ἔσθον τὸν ἐσθῆτον καὶ εὐφρο-
 σύνην ἐπέθετο, ὁ δὲ αὐτῶν μὲν οὐκ ἐπιέσθη, ἀλλ'
 ἀδελφῶς πιστεύσας ἀποκαταστάσας καὶ ἀποκαταστάσας
 τὸν μὲν Κεγένον ἔσθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐν προ-
 στήματι τάχα ἀποκαταστάσας καὶ ἑσθῆτον ἐν τῇ ἑσθῆτον
 καὶ εὐφροσύνη, τοὺς δὲ αὐτῶν υἱοὺς ἢ ἑσθῆτον
 καὶ ἑσθῆτον αὐτῶν δόξαται ὑπ' αὐτοῦ. τὸ δὲ πλῆθος
 τῶν Πατριάρχων βρώμασι καὶ πόμασι πιστεύσας
 πρὸς τὸ δευτέρου εὐφροσύνην ἐπέθετο, οὐδέποτε, εἰ
 οἶόν τε, τῶν ὀμνήσαντων τοῦτον ἀποκαταστάσας καὶ
 τῶν ἑσθῆτον καὶ ἀποκαταστάσας καὶ ἀποκαταστάσας, τοὺς
 ἐπιδοκίμου τῶν φρόνων ἀπέθου καὶ ἐπιδοκίμου, ὄσθον
 καὶ ὡς ἐπιδοκίμου, ἀπὸ τῶν κατέβηκεν. καὶ ἴδοντες μὲν
 αὐτῶν ἀποκαταστάσας ἐπέθετο, ἀλλὰ τὸν δῆμον
 οὐκ ἐπέθετο τῶν Πατριάρχων. τῆν τε γὰρ τοῦ αὐτῶν
 καὶ εὐφροσύνης ἀποκαταστάσας καὶ τῆν τῶν ἐπιδοκίμου
 ἀποκαταστάσας οὐ κατέβηκεν ἐπιδοκίμου, καὶ ἐπιδοκίμου
 ἀποκαταστάσας ἐπιδοκίμου τῶν ἐπιδοκίμου ἐπιδοκίμου
 ἀποκαταστάσας, ἀπὸ καὶ τὸ μὲν ἀποκαταστάσας ἐπέθετο
 μετ' εὐφροσύνης, καὶ τὸν βασιλέα ἐπιδοκίμου, καὶ
 δι' αὐτῶν ἐπιδοκίμου ἀποκαταστάσας ἐπιδοκίμου τὸ ἀποκαταστάσας

мечове и му нанесли удари, но не смъртно-
 носни. Те му нанесли леки рани, защото били
 веднага усетени от телохранителите и били
 залесвени с помощта на Кегеновия син Вал-
 пар, когато тръгнали да бягат. На сутринта
 Валцар положил баща си на четирикоска,
 като вложил сам колата заповръщанице в
 окови (той не посмял да им направи нищо
 повече, защото го заплащали с името на
 императора) и така отишъл при императора
 с цялата конна войска, като сам вървял
 пеша с брат си Гулин зад колата, теглена
 от два коя. Като стигнал до хиподрума,
 спрял колата там, а самият той отишъл при
 императора. Мълата обаче била вече избър-
 зала и преварила неговото идване. Когато
 бил въведен, императорът го запитал защо
 не е наказал веднага убийците на баща си.
 Той отговорил: „Защото неприятели се по-
 зоваваха на твоето име.“ Тогав императорът
 изпаднал в неуместна подозрителност и
 пратил да му доведат незабавно вързаните.
 Попитал ги по каква причина са се олизвали
 да убият патриция. Те отговорили: „Защото
 злоумишляваше срещу твоето царство и сто-
 лицата и рано сутринта щеше да нахлуе и
 да избие всички вътре, а града щеше да
 ограби и да избяга при печенегите.“ Въпреки
 че трябвало да се проверят тези думи и да
 се изпират истината, императорът не нап-
 равил това, а като повярвал на тези безотго-
 ворни и неслъществени клевети, въвел Кеген
 в двореца и под предлог, че ще се грижи
 за него и ще го лекува, затворил го в Еле-
 фантиновата кула¹, а синовете му изпратил
 на различни места отделно от него. Ордата
 от печенегите пък удостоил с рани видове
 ядене, писне, за да даде вид, че е благораз-
 положен към тях, и се стремял, ако може,
 да им откъсне оръжието и конете и така да
 ги задържи и хвърли в затвор. А тези, които
 се били опитали да извършат убийството,
 той заповядал да бъдат оставени да си жи-
 вят необезпокоявани и свободни, кълето и
 както си вкаят. Той мислел, че тези му по-
 стъпки ще останат в тайна, но те не оста-
 нали скрити за печенежкия народ. Те смет-
 нали, че задържането на вождя им и разде-
 лянето на синовете му не е благоприятно
 предзнаменование, и намерили, че освобожда-
 ването на заговорниците с ясен знак за зло-
 желателство. Затова приемали с благодар-
 ност изпратените неща, хвалели императора
 и чрез това, което вършели, изглеждало, че

¹ Елефантиновата кула служела за затвор в Цариград. Не се знае къде се намирала. Вж. *Justin, Constantinople Byzantine*, pp. 168, 324.

ἡμας δὲ ἐπιγενομένης, γαθῆτος ὑπασιπύσσας
ἤσαντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς καὶ συντόνῃ δι' ἕλης
νυκτὸς προσάμενοι τῇ ὁδοποιίᾳ, ἠαυτοὶ τὸν Δίον
ἀναβάντες ἐνόησαν καὶ αὐτοὶ τῷ ἀλλήθι τῶν Παιζ-
νίκων, γενομένα γούν ἄσπαστες ὑπ' ἑ, ἤδη δὲ καὶ
ὄχιλον ἀποχρήτως ἠπεισεργάτες διαπερῶσι τὸν
Δίον, καὶ παρεμβολῆν ἠνὴν ἀγνήσαντι κατὰ τὴν
Ἀθήλην (φρούριον δὲ ἡ Ἀθήλη κατὰ τοὺς ἱστορικούς
[καμῆν]) τοῦ Δίον καὶ οὐ πῶν πύρρον κείμενον
Ἀδριανουπόλεως) καὶ πρὸς ἑρπυσίαν καὶ λίαν
τρίστονται.

Ἄσπαστες ὅ τῆς ἰστορίας ἀρχῶν Κοσμοπολί-
τος ἰστορικός ὁ Ἀσιανός, καὶ αὐτὸς παρεκκεν-
μένος ἔχον τὸς ἀρμ' αὐτῶν ἀτάμεις, ἀρμ' ἐξ
Ἀδριανουπόλεως ἔρχεται κατ' αὐτῶν, καὶ ἐπιρῶσι
μὲν πῶν ἐν τῷ ὄπῳ ἀσπαστῶν εὐτόχρων εἶτα καὶ
παρὰ τὸ λεγόμενον Ἀμιστοῦν φρούριον ἐκστῆρας
τῷ ἀλλήθι καὶ προσβυλῶν ἠτιῶντα, πρῶτον ἐν
τῷ πόλει Μαιεδόνου καὶ Θρακῶν οὐδ' ἄλλων,
ἀναιρεθέντων δὲ καὶ θεοδόξου τοῦ Στραβουίτου
καὶ τοῦ Πολύ, ἠδούτων ἐκ γένους λαμπροῦ καὶ
ἐπιφάνου γενομένων ἐκ τῆς εἰς τὸν Τεργίτιον ἀσ-
παστῆς. ὁ μὲν οὖν ἰστορικός ὑπέστησεν ἢ Ἀδρι-
ανουπόλει, τῷ βασιλεῖ δὲ διὰ γραμμάτων ὄργητος
τοῦ ἀσπαστῆτος ἤπειτα, ἄλλοι δὲ καὶ ὅς δι' ἰστο-
ρῆν νεολοῦσ' κατὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ἀδύνατον ἀ-
παρακαταξῆσθαι πρὸς τοσαύτην πλῆθιν ἤδη τὰ
νότιο ἰσχυρότων, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ἀπο τῶν ἐκεί-
νων γραμμάτων τὸ σμῆδὲν μὴ ὄργησας, τὸν μὲν
Τεργίτ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει κατεχόμενος ἄσπαστος
τῶν Παιζνίκων δασαῖς καὶ γῆρας ἐπισκοπῶ-
μετος ὑπασιπύσσας μὴ ὄργησας ἐπέμπεσεν τὸ γέ-
νος ἐπὶ τῆς γῆρας, γράμματα δὲ αὐτῶς τὰ εἶρη ἄσπασ-
μειστέμπεται γράμματα ὄν' εἰδικῶν καὶ διὰ τῆς
Ἀρίστου περιουθέντων καὶ Χρυσόπολεως στρατηγῶν
ἀσπαστῶν γενομένων τῶν βασιλέων Νουμυρίων
ἐκπέμπε κατὰ τῶν Παιζνίκων, συντέμπεμπε δὲ
αὐτῶν καὶ Κατακαλῶν τῶν Κεκαμῆνων, στρατηγῶν
τῆς ἰστορίας προβολόμετος, καὶ Ἐοβίβων τῶν Φραγ-
ρόπιων, ἀρχῶν τῶν τῶν ἰστορῶν, κολάσας
συντέμπε τῷ ἰστορῶν καὶ τῆς αὐτῶν γῆρας ἔχου-
σιν καὶ τοὺς ἰστορῶν προστέμπε καὶ θελήσαν
ἐπὶ τῶν. ὅς ἀποκατῆν οὐδ' ἀσπαστῶν καὶ ὄν' ἄσπασ-
δασαπαστῶν διὰ τῆς λεγομένης Σιδιῆρας ἀσπαστῶν
τῶν Παιζνίκων, εἰδικῶν δὲ κατεχόμενος ἐν τῇ
χῶρῃ οὐ μακρῶν ἀπέχοντι τῶν Ἐκείων βοιωτῶν,

удобряват станалото. Когато обаче настъпила
нощта, те се вдигнали от лагера, без някой
да подозре нещо, вървели непрекъснато през
нощ и като преминали на третия ден Хемус,
присъединили се и те към ордата на печенегите.
Когато се събрали заедно и имали вече до-
статочно количество оръжие, те превадили
Хемус, разположили лагера си при Авли¹
(Авли с крепост, която се намира под Хе-
мус, немного далеч от Адрианопол) и за-
почнали да грабят и да пляжкосват.

Като научил това, началникът на Запада²
магистър Константин Арианит тръгнал срещу
тях от Адрианопол с готовите си войски. И
той имал успех, когато срещнал по пътя
някои пръсвати неприязтели. После обаче, ко-
гато срещнал при крепостта, наречена Дам-
пол³, ядрото и го нападнал, той бил победен.
В сражението паднали значителен брой
македонци и тракийци⁴. Били убити и Тео-
дор Стравомит и Полис, мъже от знатен род
и прочули се с вероломството си спрямо
Торник. Магистърът се върнал в Адрианопол,
съобщил с писмо на императора за неуспеха
си и му известил, че трябва нови войски,
защото му било невъзможно да се противо-
постави срещу такова множество с налич-
ните, които били вече обхвърнати и бегство.
Императорът, който знаел за случилото се и
преди да получи писмото му, спечелил с по-
даръци и милости Тирах и задържаните в
столицата вождове на печенегите. След като
те обещали под иждивение, че ще умъртят народа
си, той ги пустил, а сам извикал с писмо
всички източни отреди. Когато те дошли и
преминали през Абидос и Хрисопол, той им
назначил за пълновластен стратег ректора
Никифор и ги изпратил срещу печенегите.
С Никифор той пратил и Катакалон Кекам-
мен, който бил повишен в чин стратег на
Изока⁵, а също и Ервезий Франкопул⁶,
тогава началник на съплеменните си войски,
както им заповядал да помагат на ректора, да
го слушат и да изпълняват заповедите и во-
лята му. Ректорът преминал Хемус с вой-
ските си през тъй наречената Сидера и из-
лезъл срещу печенегите. Като стигнал, той
разположил лагера си в една местност, наре-
чена Дивакен⁷, недалеч от Стокълмито.

¹ Според Пречек, Изгубено, стр. 704—705, Авли е на с. Извръсно, Сливенско, а според Tomaschek, Zur Kunde, p. 38, дн. с. Г. Александрово на пътя между Савен и Карнобат. ² Т. е. главнокомандуващ на войските в Европа. ³ Δάμολος или Δάμολος е дн. Ямбол. ⁴ И тук става дума за добитици от зем. Македония и Тракия. ⁵ Γλωσσολογικὸν λεξικὸν νεοελληνικῆς γλώσσας. ⁶ Този Ервезий (Hervé) стоял начело на немалка франкска войска. Вж. Василевский, Труды, V, стр. 19 и сл.; срв. тук стр. 169, бел. 1. ⁷ Според В. Н. Златарски, Словенското житие на Св. Наума от XVI в., сп. БАН, тн. XXX, 1925, стр. 22—28, тази крепост се намирала с.-и. от Котел, по пътя за с. Бърбица в Преславската планина. Според Ив. Дуйчев, Приноси към средновековната българска история, ИИД, XXIII—XXIV, 1914, стр. 51—55, фермите Δεζαγί в Авли са разновидности на славянското име на селището „Девина“, срещу Девин, което е може би наследник на античния Марпианопол. Според P. Orgels, Kékauménos et la guerre persépolitaine, Byz. XIII, 1938, pp. 402—408, сражението при Дивакен станало през лятото на 1049 г.

γενόμενα κίβρια καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς παρεμβολῆς οὐκ ἐπὶ ἀποσκευῇ κατακρηνοῦσαν ἐπὶ τῆν Ῥωμαίων τάβην. καὶ τις δὲ Παζυρόσιος τὴν κλίτην Πυλίου, εἶδεν τὸν Κεκαμένιον εἶπε ἔστιν ἔξ ἔθου περὶ ἧχε τῶν παρὰ τῷ Ἰσχυροφρούριον καὶ ἀνεκρήνιστο ἀλλήλους τὰ γένη εἶδεν αὐτῶν ἐν τοῖς νεκροῖς κείμεον καὶ σπυρίαια, ἐπὶ περιτομήνας αὐτῶν ἐς τὸ ὕπιον ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐγνώρισε καὶ κατέλαβεν ἐπὶ ἐμπόματα, ἐπυθεῖς εἰς ἕλπον (ἔπειτα γὰρ ἄφρονος διὰ τὸ κακίως λαβεῖν πηλῆρας, μίαν μὲν κατὰ γυμνασίου τοῦ κρατίου, προόντος τοῦ κρατίου αὐτοῦ, εὐκρίσαν ἀπὸ κομῆς ἄχρι τῶν ὀφρύων, ἑτέραν δὲ ἀπὸ τοῦ τραχήλου, ἐνθα περὶ ἧ γλώσσα ἐσεβόσκει, καὶ διατεροῦσαν τὸν τραχήλου καὶ εἰς τὸ στόμα πεσοῦσα, καὶ ἔξαιμος γενέσθαι) ἀπύργησεν εἰς τὴν θυγατρὶ σκρήν, καὶ ἐκρυβείας καὶ φρονίμως ἀξυβόως περιτομήνας. καὶ εἰ μὲν Παζυρόσιος οὕτω βρόλιος τὴν ἐπιβόουσαν ἀποσκευομένην διέσπειν, ἀπέως τὸ ἀπὸ τοῦδε τῆν Ῥωμαίων γῆν ἐλήθητο. ἡ δὲ βασιλεὺς διὰ τῶν φηρότων μισθὸν τὸ ἀπύργησι ἤλθησεν μὴν ὡς εἶδος, ἤθησε δὲ πάλιν δουρατῆς, ἀπελόμενοι δὲ καὶ τὰς ποσσούς, καὶ εἰς τὸ ἔσπιν ἔτος τὴν χειρομένην ἦσαν ἐκασοφθόσασθαι ἔσπευδε. τῆς δὲ τρωτῆς Ἰνδαυόσιος ἐπισησίσης τοῦ σατράπῃ ἔτους, τὸν ἑταυροφύργην Κωνσταντίνον στρατηγὸν αὐτοματῶρα προχειρομένης δὲ βοσιεῖς ἐπεβόου καὶ τῶν Παζυρόσιων. καὶ ὡς ἴσται νεοσπὶ περιτομήνας ἔξ ἑλπίς ἀνέμεις ἀνεληρώς καὶ τὰς ἐν τῇ βολέου παρεχρηματούσας ἀπείσιος ἐν Ἀδριανουπόλει γίνεται, κείνους γάρουα παρξάμενος βαθὴν ἔπειτα διασωσόμενος μετὰ τῶν ἀρίστων πόθεν ἂν ποιήσεται τὴν εἰς τὸ πρόσω πορείαν. ἐν ᾗ δὲ αὐτός διανοεῖται, αἰσθήσιον κατὰ τὴν ὀρθότην τῶν Ἰουλιῶν μὲν εἰ Παζυρόσιος τὸν ἄλπον διαφύστας ἐπιφρονοῦται τῇ Ἀδριανουπόλει, καὶ διὰ τῶν σκοπῶν μισθόσιος τῷ Κωνσταντίνῳ τῆς τούτων ἐφόδου, βασιλῆ προτιέθη εἰ πύλευσιον αὐτοῖς εἶπε μὴ, ἀλλὰ τῶν ἀρίστων ἐν τῇ σατράπῃ τῶν ἑταυροφύργην μετὰ τῶν πρυατῶν βουλευόμενος, Σαμουὴλ παρξίσιος δὲ Βοβρῆσιος, ἀνὴρ αὐθάδης καὶ θρωτός, ἄρχων ἴσται τῶν περὶ τῶν ἐταυροφύργην καὶ τῆν τῶν γάρουα ἰσποσιόσι πάλιν ἐνταυροφύργην, μὴ προσδεξόμενος τὸ τοῦ ἄρχοντος σὴνσησι, τὴν ἴσται ἰσπὶν καὶ θυλάσιος τῶν γάρουα ἔξπειν μετὰ τῶν περὶ τῶν καὶ τοῖς Παζυρόσιος προσφύργηται. ὡν βροβόσιος ἐπιφρονοῦσων ἤθησαν κείνους οἱ περὶ, διὰ καὶ θυγατρὶ πέμπων πρὸς τὸν ἑταυροφύργην δὲ Σαμουὴλ βοίφθειν ἔζηται, ὡς ἐπὶ ἑταυροφύργην κατὰ τῶν ἀποσώσιος δοῦσαι τὸ σὴνσησι τοῦ καλλέμου. ἔξελθόντος οὐκ πρῶτος τοῦ σατράπῃ

много оръжия, както и самия лагер на ромейте заедно с обоза, те се разположили на стан под ромейския ров. Един печенег на име Галин, който знаел кой е Кекамен още от времето, когато той управлявал крепостите край Истър и двата народа били в добри отношения, като го намерил да лежи между мъртвите и като го обърнал възнак, когато го събличал, познал го по лицето. Той го взел още дышак и го качил на кон. (Кекамен лежал безмълвно, защото бил получил смъртоносни рани: една на огълената си глава, понеже щитът му бил паднал, и тя минавала от темето до виситите; другата почвала от шията, където е основата на езика, пресичала го и стигала до устата. Така той бил изгубил много кръв). Печенегът го завел в палатката си и с много старания и грижи го спасил. А печенегите, които така лесно отблъсвали нападналата ги войска, започнали оттогава безнаказано да грабят земята на ромейте. Императорът се огорчил, разбира се, като научил от бегълците за несполуката, но отново събрал войски, възстановил в разбитите части и на следната година се постарал да поправи нанесеното му поражение. През трети илдикт от настъпващата 6558 г.¹ императорът назначил Константин за пълновластен стратег и го пратил срещу печенегите. Последният взел неотдавна прехвърлените от Изток войски, събрал и тези, които били презимували на Запад, и отишъл в Адрианопол. Там направил дълбок ров и застанал със златните да наблюдава откъде ще може да продължи пътя си напред. Докато обмислял тези неща, печенегите внезапно преминали Хемус на 8 юни и се явили при Адрианопол. Когато Константин научил от разузнавачите за идването им, той свикал съвет, за да решат дали да войоват или не. Но докато знатните се съвещавали в палатката на етернарха за предстоящите работи, патриций Самуил Вурца, надменен и дързък човек, който тогава бил началник на пехотните сили и който се трижел за отбраната на цялото укрепление, без да дочака заповедта на стратега, напуснал позицията и като разкъсал укреплението, излязъл с пехотата и влязъл в бой с печенегите. Но понеже те наблегнали стремително, пехотниците започнали да отслабват. Затова Самуил пращал няколко пъти да иска помощ от етернарха, така че той бил принуден въпреки желанието си да даде знак за сражение. Когато цялата войска излязла при така нарече-

¹ Т. е. 1050 г.

κατὰ τὴν λεγομένην βασιλείαν Ἀσιάνδα, καὶ καθολικῆς συμμοχῆς κροσηθίσης, ἀπὸ τῶ ἀφρὶθίου καὶ ἀσίνισκου καὶ τῶ προσηγμένῳ τοῦς πεζοῦς ἀνορθοῦσαι δὲ τοῦς Πατριάρχους γένεαι κροσὴ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἄποτος ἐγένετο αὐ πολλὸς αὐτῶν, συνελεσθησαν δὲ ἀσπίστοις ἕως τῶν χάρσα, ἔπειτα τε Μεγαλὸν πατριάρχος ὁ Δοκευτός, ἔλαβε δὲ κωρίων κατὰ τῶν σιλιγγίων καὶ ὁ κούριτος Κωνσταντῖνος ὁ Ἀρσένιος, καὶ κρατῖως ἀπέθανε περὶ τῶν δὲ καὶ ἄλλοι τῶς τῶν ἀσπίτων ἀσπίστοι, τὸ δὲ λοιπὸν ὅσοι σιλιγγίαι συνελεσθησὶν ὄχρῶς εἰς τῶν χάρσα ἐπολιούρειο παρὰ τῶν Πατριάρχων, κροσῖτων τὴν τῶν λίθους καὶ κλάδους, καὶ πρὸς βίω εἶεν ἐκροσμένον τῶν χάρσα, καὶ τῶ ἂν ἐγένετο τοῦτο, εἰ μὴ κατασπικτωρὸς βέλει βλήθης ὁ Σουλτῆρος ἀκροσώθη σὸν τῶ Γαργ καὶ εἰς βελίξην μεγάλην ἤγαγε τοῦς θεωρομένους Πατριάρχους. ἔβηθε δὲ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως Νικήτας πρωτοπατριάρχος ὁ Γλαβὸς, κωτηρητῆς ἂν τοῦ τῶν τῶν ἀσπίτων, ἕως βήθεις καὶ ἰδοτες τοῦτο, καὶ προσκαίριους τῶν σιλιγγίων Κωνσταντῖνος καὶ τῶν Βουλγαριῶν ἀφρὶθίου δυνάμιον (προσεδεκάτο γὰρ καὶ σῆτος εἶθεις) καὶ δαλιώσαντες αἱ Πατριάρχει σιλιγγίους ἄλλοι ἄλλοι φέρωντες βελίξων, καὶ παρὰ δὲ ἂν σιλιγγίαι ὁ τῶν Ῥωμαίων σιλιγγίος. (pp. 594_r—602_e)

124. Nicephorus Bryennius et Michael Acomuthus Patzinacos in Thracia vincunt

Ὅτανος δὲ τῶν Πατριάρχων ἐποσείσθη γένεαι τὰ Ῥωμαίων ὁ βυαλιῶς κροσῖτων, τὸν Κεγέρην ἐξάγει τῆς φιλίας καὶ εἰς Πατριάρχους ἐπέσει, ἐπισπόμενος διακρίσει τῶν τῶν εἶθεις βήθεις τῶ βυαλιῶ. καὶ ἂν σιλιγγίαι πάντα σιλιγγίους ἔβηθε, Φαίγγους σιλιγγί καὶ Βουλγαριῶν, μετακροσῖτες δὲ καὶ ἐποσείσθησιν ἀπὸ τε τῆς Τελείχ καὶ τῶν ἀσπίτων ὄχρῶς καὶ τῶν Κορκόρου, πρὸ τῶς εἶθεις χιλιάδας, καὶ ἔβηθε ἐποσείσθη τῶν γενῶν ἐκαστῶν ἀσπίτων, καὶ ἔβηθε ἡγεμῶνα κωτηρητῆς τῶν πατριάρχων Νικήτας τῶν Βουλγαριῶν καὶ ἐπὶ τῶν τῶν κωτηρητῆς, ἕως εἰδομένης, ἕως εἰδομένης ἐπέσει κωτηρητῆς καὶ ἐπέσει τῶν Πατριάρχων σιλιγγίαι γὰρ καὶ τῶν τῶν Ἀδριανουπόλεως κωτηρητῆς σιλιγγίους ὄχρῶς τῶν Ῥωμαίων ἀσπίτων τῶν τε Μεσοδοσιῶν καὶ Βουλγαριῶν ἐβήθεις καὶ ἐποσείσθη, ἀκροσῖτες ἀσπίτων καὶ σιλιγγίαι τῶν τῶν τῶν, ὅς καὶ μὴν σιλιγγίαι μετῶν ἄρα τῶν Κωτηρητῆς (ἐγγιστῶ δὲ αὐ Κωτηρητῆς τῆς σιλιγγίαι) εἶθεις, ἀλλὰ τῶν τῶν ἡ κατασπικτωρὸς το-

ната Царева ливада¹, в завързалото се всеобщо сражение ромеите обърнали гръб поради внезапността и настъпилото безредие, а и защото печенегите се били окуражени от току-що станалото поражение на пехотата. Няколко много избити, но ромеите пазорно се затворили в укреплението. Паднал патриций Михаил Докиан, а магистър Константин Арианит бил ранен смъртоносно в стомага и на третия ден умрял. Паднали и други някои от незнатните, но твърде малко на брой. А цялата останала войска, безславно затворена в укреплението, била обсадена от печенегите, които затрупали рова с камъни и клони и се мъчели със сила да превземат укреплението. И това цяло да стане скоро, ако Сулица не била ударен със стрела от една метална машина и не бил пронизан заедно с коня си, което предизвикало голям ужас сред наблюдаващите печенеги. Ст Адрианопол излезъл на помощ на ромеите и прото-спатарият Никита Глава, който командувал отряда на скулите. Като го видели, печенегите помислили, че синкел Василий идва с българските войски (защото и неговото пристигане се очаквало), и изплашени се разпръснали и отстъпили, бягайки на различни посоки. А инакче ромейската войска би загинала изцяло.

124. Никифор Вриений и Михаил Акомут побеждават печенегите в Тракия

Императорът², който обмислял как ромейските сили да надвият печенегите, изпел Кеген от затвора и го пратил при тях, след като той обещал да внесе разцепените град тях и да ги разположи благосклонно към императора. Като събрал заедно всичките съюзнически войски, висно франките и варангите, той повикал и конни стрелци от Телух, от Черна гора и от Каркар³, на брой 20 000 души, и поверил на видни мъже всяко едно от племената. А за предводител на всички поставил патриций Никифор Вриений, като го назначил и за егнарх, и го изпратил да оцелува и въздържа победите на печенегите. Наистина след адрианополския бой те започнали да се отнасят съвсем презрително към ромеите и безнаказано плячкосвали и опожарявали Македония и Тракия, като безмислено избивали дори и кърмачетата. Така едва тяхна част стигнала Катасирти (Катасирти се намира съвсем близо до столицата).

¹ Според *Itinérè*, Die Heerstrasse, pp. 99—100, тук става дума за широкото зелени ливади на десния бряг на р. Тунджа. ² Т. е. Константин II Момик. ³ Токуз — област в Адрианополска Черна гора и Каркар не може да се отнасят, понеже местности с такова име не срещат на някое място.

χράση ἐβένκε. ταῦν γὰρ ὁ βασιλεὺς δοῦλους ἀπέ-
τε τῶν ἐν τῇ αὐτῇ φυλοσοῦντων καὶ τισιν ἄλλων
ἐν ταῖς πικροτάταις ἐβουθήσειν. καὶ Ἰωάννην πα-
τριάρχην ἐπὶ τῶν θαλασσοπόλων ἐπέστειλεν τῆς βασι-
λείδος Ζωῆς. ὃ φιλόσοπος τὸ ἐπώνυμον, ἐργασίας,
καταεργάσατο βραδύς. νυκτὸς γὰρ οὗτος ἐπαύθη
καὶ μεθύσας καὶ κατωμένους πάντας εὐρών
ἀπέσφαξε, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀπέστειλεν ρωσ-
τικοῖς ἐπιπέσι κοῦξεν τῷ βασιλεῖ.

Ὁ μὲν οὖν Κεγένης ἐξελθὼν διακροσθέντα
τοῖς Παξωνίοις, καὶ τούτων ἐπιστοχόμενον μεθ'
ἑαυτοῦ παύσαν τὸ αὐτοῦ διέταγμα, παύσας τοῖς
ὕδασι καὶ ἀπελθὼν εὐθὺς ἀναγεῖται, κατωμένης
εἰς μικρὸν ὄρη καὶ μόρια. ὃ δὲ Βριέντιος πῶς
ἐκαστασθέντος αὐτοῦ παρελαβὼν δυνάμεις καὶ ἐν
Ἀδριανουπόλει γενόμενος ἐπρόσβαλε τῆς φυλοσῆς
τῶν χωρίων. ἐπέλεται δὲ καὶ τὸν παντὸς ἡγεμόν
στονατοῦ Μιχαὴλ πατριάρχου ὁ Ἀκόλουθος, προστοχ-
θὲς δὲ καὶ αὐτὸς καθολικῶς μὲν μόχως τὸν ἐπίσκοπον,
εὐρών δὲ καὶ ἀνωθέντα ἰὸς Ἰνδοουμῶς, ὅς ἐξελθὼν
καὶ τῷ Βριέντιῳ ἐνωθὲς ἔργου ἦναιτο, καὶ πρό-
τερον μὲν ἐν Γολίῃ μὴ μόχως τῶν Παξωνίων
περατιχὼν καὶ ταύτην προεγόμενος ἡγήσασθαι, εἶτα
πάλιν ἐν τῷ Τοπλιτζῷ (φρούριον δὲ αὐτὸς ποιεῖ
τῶν Ἐυρών κείμενον) εὐρών ἀποσπάσει μίσην
τῶν Παξωνίων εὐρών ἀπέσπασεν. ὅθεν εὐλασθη-
σάντες ἰὸς κοινῶς οἱ Παξωνίαι δυνάμεις τὸ μὲν
παρὰ τὰς ἐπιτοχὰς τοῦ Λίμου κείμενα χωρία ἡγ-
ροῦσθαι ἠπόροσαν, πῶσαν δὲ τὴν ὄρην ἐκαστῶν
κατὰ Μικεδονίους. καὶ πῶν ὅσον ἦν ἄλλοιον δια-
κροθέντες κατέβησαν τὸ ἐν Μικεδονίᾳ χωρίον, καὶ
ἦν πῶς ἐπὶ τὴν πόλιν, ἐβουλόσα αὐτὸν προσδέξασθαι
ἐμελέτων. ὅπου καθόστες ὁ Βριέντιος καὶ ὁ
Μιχαὴλ, ὄρατες νυκτὸς ὡς μεθίνα ἐνωσθησαν
ἐπιβῆν ὅπου αὐτοῖς, καὶ σιγῆν προεγόμενοι ὄρα-
τοῦ ἐξορῶντο ἰὸς Χαροιστόλου, καὶ ἐν αὐτῇ εἰ-
σθόντες μετὰ τοῦ σιγῆν ἐξεδέχοντο τὸν πατριάρ-
χην. ὃ δὲ Παξωνίαι τοὺς εὐρών καὶ τὰ προεγόμενα
ἡγροῦσθαι πῶσαν, καὶ παρὰ βουλῆν ἐκαστῶν
ἐγγύθην Χαροιστόλου, προεγόμενοι τῇ παρεμβολῇ,
ἡγροῦσθαι διὰ πῶς ἐκαστῶν σιγῆν ἔλασεν ἐν
αὐτῇ. ὅδ καὶ αὐτοῖς ἔκαστοι ἐν αὐτοῖς καὶ πῶν
βίβλας κομίζοντες. νυκτὸς δὲ πῶν ἐκαστῶν
τὸν Βριέντιον καὶ τὸν Μιχαὴλ ἐξελθόντες καὶ κα-
τωμένους καὶ βέροντας εὐρώντες ἀνωθέντα σιγ-
ροῦσθαι, τούτο δὲ τὸ ἀνήγημα σιγῆν καὶ δούλων
ἐπέσφαξε τοῖς Παξωνίοις. ὅδ καὶ τὰς Ἰνδοουμῶς
ἀπέσπασεν ὡς τὸ πρότερον ἀλλὰ μὴν βραδύς
ἐκαστῶν, κατὰ τὴν δ' ἰὸς εὐρώντο. (pp. 602₁₅-
604₂₈)

Но разгромът им дошъл много бързо. На-
истина императорът въоръжил войска от
пикротитите паяци и от други някои случай-
но намерени хора, поверил ги на патриций
Йоан, по прякор Философа, един от стайните
евнуси на императрица Зоа, и лесно се спра-
вил [с враговете]. Йоан излязъл през нощта
и като намерил всички да спят пияни, избил
ги, а главите им натоварил на селски коњи и
ги занесъл на императора.

При тръгване Кеген проводил пратеници
до печенегите и понеже те му обещали под
клетва, че ще вършат, каквого иска, той по-
върнал на клетвите им и отишъл при тях.
Но те веднага го убили, като го нарязали
на малки парчета. А Вриенний, след като присел
поверените му войски, отишъл в Адриано-
пол и започнал да се грижи за охраната на
селищата. Бил изграден и командущият
цялата войска, патриций Михаил Аколут, кой-
то получил заповед да не влиза в общо сръ-
жение, а да възпира и отблъсква нападения-
та. Като отишъл и като се съединил с Ври-
енний, той започнал да действва. Най-напред
се натъкнал на една печенежка част в Го-
лос¹, обърнал я в битство и я затрил. След
това при Топлиц (това е една крепост край
Еврос) той отново срещнал друга откъс-
ната част от печенегите и я унищожил. Отто-
гава печенегите престанали да ограбват се-
лицата в подножието на Хемус, защото се
страхували от такива войски, и насочили це-
лти си устрем срещу Македония. Те избрали
всичко най-храбро и започнали да нападат
земите в Македония, като се готвели, в слу-
чай че избухне война, да я посреднат реши-
телно. Како научили това, Вриенний и Михаил
се вдигнали една нощ, без някой да разбере
къде отиват, и с усилен ход стигнали до Ха-
риопол², влезли в него с войската и зача-
кали удобния момент. Печенегите пък, след
като опустошили полето и всички проа-
нни, пръвечер се върнали близо до Харипол
и влезли в лагера си, без да знаят изобщо,
че в града се е настанала войска. Затова те
безгрижно се разположили да пируват с
флейти и цимбали. Когато паднала нощ, хо-
рата на Вриенний и Михаил излезли и като
ги намерили дълбоко заспали, избили ги
всичките. Това нещастие възпряло и уплаши-
ло печенегите. Затова те не правели вече
набезите си безогледно, а по-рядко — през
4-ия и 5-ия индикт³.

¹ Крепостта Голос се е намирала при дн. с. Лазарево, Карпобатево. Вж. *Златирски*, История, II, стр. 191.
² Дн. Айрсбол в Източна Тракия. ³ Т. с. 1051 и 1052 г.

125. *Pactinact Inducias triennales cum Romanis pangunt*

Τότε δὴ καὶ Μιχαήλ ὁ τοῦ Στεφάνου υἱός, καὶ Τριβαλλῶν καὶ Σέρβων μετὰ τὸν πατέρα ναυπηγὸς ἀρχηγός, σπένδεται τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς συμβούχοις καὶ φίλοις τῶν Ῥωμαίων ἐγγράφεται, πρωτοσπαθάρως τιμηθεὶς. ἐπέμψθη δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἔξ Αἰγύπτου, παρὰ τοῦ τούτου ἀρχηγού, ζῶον ἐλόφας καὶ ναυηλεκσάδαυλας. βολόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τέλος ἀποσοῦσαι τοῖς Πατριάρχαις, τὸς δευτερότοτε δυνάμεις ἀθροίσας ἐν τῆς ἑξῆς καὶ τῆς ἐσόμενης καὶ Μεγαλῆ παραδοῖς τῷ Ἀκολούθῳ, καὶ τὸν σύγκειλλον δὲ Βασίλειον τὰ Βουλγαρικά στρατεύματα ἀναληφέναι κελύσας, καὶ ἄμφορ κατὰ τὸν Πατριάρχικον ἐπέμψαι ὑπὲρ ἐκείνου πύθόμενι χάρισται ἐπέμψαι κατὰ τὴν μεγάλην Περιοχὴν τῆς Πάσης βοθείης καὶ στανιάριας τῆς τῆς κοινωχρῶσταις. ἀνωγομένην οὖν τὴν Ῥωμαίων στρατιάν οἱ αὐτοὶ ἐνδοῦ τῆς ἰατρῆς ἐπιδοξαίνοντο. ἐπὶ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τῆς ἑξῆς ἑξῆς, μὴδὲν ἔτι καὶ λόγον ἄξιον διαγράφονται, κατέχευε δὲ αὐτοῖς καὶ σπῆρας τῶν ἀνοργάνων, βουλὴν προσιθίοναν περὶ τοῦ πράξιον, καὶ δόξαν ἵππων ἐπιουαζέμεναι, ἀσπὶ τῶν Ῥωμαίων οὐκὴν παραγγελλοῦντες καὶ τὸς πύλας ἀναπεισάσαντες τῆς παρεμβολῆς ἀπεχώσαν. τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαθε τὸν Τυράχ, ἀλλὰ μάλιστα ὡς βούληται φέρεται, λόγῳ οὐκ ἵκτισται τοῦ χρόνου ἐξοργὸν ἢ τὰς δόδοις ἐπέμψαι, ἵππων περ ἔμειλλον οἱ Ῥωμαῖοι διέσχεσθαι. αὐτοὺς δὲ ἐκείνοισιν εὐθὺς ἐπαίθεται, καὶ γίνεται τροπὴ τῶν Ῥωμαίων φρεσὶ, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῶν καύσων καταλειψάνομενοι ἵπποσάπτοντο, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν προκαταληφθέντων τὰς δευτερίως εἰσγόμενοι ἀνήλθοντο. ἔπειτα οὖν πληθὺς ποίῳ, πῖπτα δὲ καὶ αὐτοὺς ὁ σπῆρας, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Μιχαήλ ἐν Ἀδριατικῇ διασκόρπται, περικύχης οὖν ὁ βασιλεὺς γινόμενος ἐπὶ τῷ ἀτυχίῳ τῶς τε ἐκ τῆς τροπῆς διασωθέντας ἀνελάμβανε καὶ λαὸν ἔταρον ἰσχυροτέρῳ καὶ μισοφόρουσιν συνέλεγε, καὶ ἂ ἵππων ἤγειρε τὸν βίον, εἰ μὴ ἤδη ἄρσεναι τὸ γένος τῶν Πατριάρχων. ἀλλ' ἐκείνοι δι' αὐτομόλιον τοῦτο πύθόμενοι διασχεβέονται πρὸς τὸν βασιλέα, εὐχόμενοι αὐτοῖσιν, καὶ προοδεύμενοι οἷτος τὴν πρῶσθαι σπένδεται μετ' αὐτῶν τριαντηνῶν σπονδὰς θέμενος. (pp. 617₀—618₀.)

125. *Печенегите сключват тридесетгодишен мир с ромейте*

Тогавя и Стефановият син Михаил¹, който след баща си станал вожда на трибалите² и на сърбите, сключил договор с императора³. Затова той бил причислен към съюзиците и приятелите на ромейте и бил почетен с титла протоспатирий. На императора били изпратени от египетския владетел един слон и един жираф. Понеже императорът искал да отблъсне окончателно печенегите, той събрал войски, откъдето могъл, от Изток и от Запад, и ги поверил на Михаил Аколут⁴. Заповядал и на сивкал Василий⁵ да вземе българските войски и двамата да тръгнат срещу печенегите. Щом научили това, печенегите направили вал при Велики Преслав и го укрепили с дълбок ров и с колове. Когато дошли ромейте, те се затворили вътре в укреплението и били обсадени. Но понеже за ромейте времето минавало напразно и те не извършвали нищо значително, а били измъчвани от липсата на необходимите храни, свикали съвет, за да решат какво да правят. Всички решили да се върнат и в полунощ, като заповядали вълчание, те отворили вратите на лагера и започнали да се оттеглят. Но това не останало скрито за Тирах, който, щом разбрал, че те искат да бягат, извел от вала колкото можал повече войска и я пратил в проходите, през които ромейте щели да минат. Самият той пък ги нападнал още при излизането им. Ромейте претърпели страшно поражение: едни били избивани от италийците изотзад, а други били унищожавани от тези, които предварително били заели теснините. Паднали много войници, паднал и самият сивкал, а останалите заедно с Михаил се спасили в Адрианопол. Императорът, който много се огорчил от това нещастие, събрал спасилите се от поражението, свикал и друга войска, довел и наемници и решил, че животът би бил непоносим, ако не се унищожи напълно печенегият род. Но печенегите напълних това от един беглец и проводили при него пратеници, за да искат мир. Той приел пратеничеството и сключил с тях тридесетгодишен мир.

¹ Става дума за Михаил (около 1050 до 1081), син на зетския княз Стефан Воислав. Той бил прадядък на Самуил, т. е. майка му била дъщеря на Косара и на зетския княз Иван Владимир. ² Вероятно жителите на Деза. ³ Т. е. византийски император. ⁴ Минавал дясноут или щиван от Визия, където бил изпратен в 1082 г. срещу гурдите. За развазаните тук събития от 1053 г. срв. и Атамаш, тук стр. 170 и сл. ⁵ У *Cesariensi Strategicon*, p. 24, § 66, същото лице е наречено Василий Монах.

126. De Nicephoro Protevonte Bulgariae praefecto

Ὁ δὲ βασιλεὺς κατεζόμενος ἐκ τῆς συνήθους νόσου τῆς ποδάγρας ἔτατο ἐν τῇ παλαιότατῃ μονῇ τῶν Μαγγάνων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτερον ἐπιρροισίθησε σήμερισμα καὶ ἤδη ὁ θάνατος ἤγγιζεν, ἰουδαίοντι εἰ τὰ πρόβα ἐν βοσκίαις φέροντες, ὁ λογοθέτης Ἰωάννης, ὃς ὁ βασιλεὺς παραδυναστεύοντα εἶχε, παροικίμενος τῶν Λιχουδῶν, ὁ πρωτονοτάριος τοῦ δρόμου ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐπὶ τοῦ κωνσταντινουπόλεως βασιλεὺς, καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλοις αὐτῷ ἐπιρροισίθησαν, τὴν δὲ ἐκ τῆς βασιλείου καθιδέουσαι φρόνησιν, ἰδοῦσεν οὖν ἄνωθεν ἐπιειθεὺς εἰς τοῦτο Νικηφόρος ὁ Προτεβόν, καὶ δὴ πέμπεται τορμαχίμους ἐν Βουλγαρίᾳ, ἄραν οὐκ ἐκείθεν ἔτιχε γὰρ τὴν τῆς Βουλγαρίας περιζωομένην ἀρχήν, ἀλλὰ τοῦτο γινώσκων οἱ τῇ Θεοδώρα τῇ βασιλίδι ἐπιρροισίμενοι (ἡ Ζοῆ γὰρ ἤδη προκατέσχευε τὴν ζωήν), ὅτι Νικηφόρος ὁ Σουλτῆς, Θεόδωρος καὶ Μανουὴλ, δρώμενοι αὐτὴν ἐπιρροισίθησαν ἄρουν εἰς τὸ καὶ μεγάλην πύλατον ἀνάστασιν καὶ ἀποκράτησιν ἰσχυροποιήσασιν, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἀπεθνήσκει κατὰ τὴν αἰῶν τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς ἡ' ὀδοσιώτου, τοῦ ροζή' ἔτους, ἐν αὐτῇ Μαγγάνοις ταρτῆς ἔτιχε τῆς τρυφίτης, οἱ δὲ περὶ τῆς βασιλίδος κερματίζοντες ἐπέσχεον τῶν Προτεβόντων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐκείθεν ἀπέλασαν εἰς τὸ Ἑλλάδος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοζινοῦ, καίαισι παροικίοντι. (D. 610₂₋₂₂)

127. De Theodulo Bulgariae archiepiscopo

Ἐτιχε γὰρ ὁ Μανουὴλος, διακεκολλημένος νόσους ἐν ἑαυτῷ ὡς Μακεδονικῆς διενήμει, ἀσθενῶς ἐχούσας ἅσπαστας Μακεδόνας, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Βροννίος⁷ ἐβόρετο γὰρ ἐν Τούρκους λόγος ὡς εἶη πεπερασμένον καταστραφῆσαι τὸ Τούρκων γένος ὑπὸ τοιαύτης διενήμεις ἀπῶν ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ἔχων καταστράφηται Πέρσας, προσβέβητο δὲ καὶ λογοθέτη τοῦ δαίμονος τῶν Νικηφόρων, καὶ δευτερογενῶν τῆς βίβλας τῆς Μανουὴλ, προσελάβετο δὲ διὰ πολυπειρίαν εἰς τὸ ἐκ νόσῳ δασεῖν τὸν σύγκλητον Λέοντι τῶν Λογίμων Στρατηγικόνουλον, τὸν πάλαι τῆ βασιλεὶ Μαγιάλ ἐπιρροισίθησαν⁸ (p. 611₆₋₁₃) σὺλμερον ἐξήρησιντα.

⁷ Post συνοχρίοντα C: Ἀλλὰ καὶ Λιόντιος τῆς Βουλγαρίας ἐπισκόπου νομισθέντος προσηγορίᾳ ἐπιρροισίθησαν μοναχόν, ἐξ Ἰκωνίου μὲν διημιένον, πύλατος τετραπόλεως, ἠρόμενον δὲ τρυφίοντι τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου μεγαλομύμονος Μονίου, τῆς μὲν θύραθεν σοφίας τὸ παρόντων ἄριστος τῆς δὲ γὰρ θείας εἰς ἕτερον ἐπιρροισίθησαν, καὶ αὐτῶς ἐξ αὐτῆς γάρου καὶ ἀρταίας κατέκτισται.

⁸ Този е евнухът Йоан, който бил един вид пръв министър.
⁹ Зоя била дъщеря на Константин VIII и сестра на императрица Теодора. Тя била жена на Роман Аргир, на Михаил IV и на Константин IX Мономах. Срв. тук стр. 298.
¹⁰ Теодул, архиепископ в Охрид от 1056 до 1064 г.

126. Никифор Протевонт — управител на България

Императорът, който страдал от старата си болест подагра, лежал в новостроения от него Мангалов манастир. Понякога се появили нови признаци и смъртта приближавала, двордовите първенци — логотет Йоан¹, когато императорът бил направил парадинаст, след като уволнил Лихуд, протонотарият на дрома² Константин, каниклий Василий и другите негови приближени се съвещавали кой да наследя престола. Всички решили, че за тази цел е подходящ Никифор Протевонт. Те прагнали веднага курьер в България, за да го доведе оттам, защото той бил тогава управител на България. Но като научили това, служителите на императрица Теодора (Зоя³ била вече умряла) Никита Ксилитий, Теодор и Мануил я качили на един дромон, заели я в Големия дворец и я провъзгласили за император и самодържец. Императорът умрял на 11 януари, индикт 8-и, 6563 г. от сътворението на света⁴, и бил погребан, както подобава, в Мангал. А пратениците на императрицата задържали Протевонт в Солун и оттам го отвели в Тракезия в Кузиновия манастир⁵, където го загочили.

127. Българският архиепископ Теодул

Манах⁶ бил преследван всички македонски войски на Изток заедно с всички македонски военачалници, един от които бил и Вроний⁷. Защото между турните се носел слух, че съдбата била предопределена турско племе да бъде подчинено от такава сила, с каквато Александър Македонски покорил персите. За логотет на дрома бил назначен Никита, а за друнгарий на виглата — Мануил. Поради големия опит в управлението на държавата бил взет и синкелът Льв, по прякор Стравоспондил, който някога бил служил на император Михаил⁸.

⁹ Добавено в С: Но понеже и българският епископ Льв починал, ръководен бил монахът Теодул⁹, който произхождал от Икония, от града Тетраполис. Той бил игумен в манастира¹⁰ на свети великомученик Мокий и бил свършено неговостен в светската мъдрост, но бил усвоял божията до съвършенство и от нея бил почерпил благодат и добродетели.

¹ Един вид висш началник на пощата.
² Един вид висш началник на пощата.
³ Т. е. 1055 г.
⁴ Курзивионият манастир се намирал в Тракезийската тема.
⁵ Константин Мономах.
⁶ Никифор Вроний.
⁷ Михаил V.
⁸ Този манастир се намирал в западната част на Цариград при дн. Агтеммеркерсюрбестан. Вж. Janin, Constantinople byzantine, pp. 198, 364.

128. *De Aecatherina imperatrice iohannis
Vladislavi filia*

Τότε οὖν ἐπειὶς ἐν τῷ ἀστυλεῖ τὰ κα' αὐτῶν
εἶνα νομίμας, τὴν μὲν γυναῖκα καὶ ἐν εἴχῃ πλοῦ-
του Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ παραδοῖς ἐπέμπετα πρὸς
τὸ ὄρειον τῆς Πιμολισσῆς — — (P. 626¹⁰⁻¹¹)

129. *Magister Aaron Ducas in Romanorum
exercitu militat*

Ἦδη δὲ καὶ ὁ βουλεύς γενναῖος ἀπὸ τῆς
ἀστυλοῦς, καὶ ὅτι πρὸ ἢ πῦκα εἶρα Ῥωμαϊκῆ
χεῖρ ἅλιν ὄλιγον κούνητα κα' αὐτοῦ, κούνηται
μὲν περὶ ἡγήτης οὐκ ἰδοκίμαζε πέμπειν, ἀλλήλῃ
δὲ τῆς ἀστυλοῦς ἐπ' ἐξοῆς καὶ φλιγυριῶν τῶν
πρασίνων ἡφιστάζετο καὶ αὐτός, καὶ πρὸς ἀντι-
παράταξιν τῶν ἐνόητα τῶσπον ἀπλήξετο. μετὰ ταῦτα
μετὰ τὴν γῆρα τὰς δουκίνας ἀτάκτως ἀνάμεικτος, καὶ ἄε-
χρον τοῦτον ἀπὸ τῶν Μακεδόνων τῆρας τοῖς ἐκ
γένους λαυραῶν καὶ ἐκ προσηγορημένων ἀριστομά-
των εὐδοκίμων φασάντες, ἀξυμῆσαι τε καὶ δόξους
καὶ διανομὰς χρημάτων ἀρθύνως φιλοφρονησάμε-
νος καὶ τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς στρατιώταις, καὶ
παρακληθὴς δὲ ποιήσας καὶ πρὸς τὰ μὴ συνιστά-
θέντα εἶρα τάγματα τῷ Κοινητῷ ἦτοι τὸς ἀνα-
τολικούς καὶ τοῖς ἐκ τοῦ Χαρισίου, καὶ στρατηγὸν
ἀποκρίνας, καὶ ἀρχοντα ἀπὸ προβαλλόμενος τῶν
δομένων τῆς ἀνατολῆς Θεόδωρον, τὸν τῆς βασι-
λείας Θεόδωρου εἰκόνητο, παραδοῖς αὐτῷ καὶ
ἀσπύρατα καὶ ἀσπύρατοι, ὡς ἐν ἐν πολλοῖς ἀγο-
νίσμασι κατηθιμένον ἄνδρα καὶ ἀδελφῶν ἰσχύ-
ρητα εἶς γενναῖος τῶν Κοινητῶν, τῶν μάχων
ἄσπυρον καὶ δούκον, ἐπέμπετα πρὸς ἀντιπαράταξιν
τῷ Κοινητῷ, ἀναλαβόντες οὖν οὕτως αἱ δύο τὰς
εἰρημένους δυνάμεις, καὶ διὰ τῆς ἀντιπαράταξιν
πῶλεϊ Χρυσοπολίτικῃ προσηγομένης, ἀπῆλθον ἐν
Νικομηδείᾳ ἐκείνῃ τε γερόμενοι πλεονεκτήσας καβα-
γοῦσι τὴν τοῦ Σαρρηνίου ποταμῷ γέφυραν, ἔπειτα
μὴ εὐκόλος εἶν τῷ Κοινητῷ ἢ εἰς αὐτοὺς ἐξοδος,
ἀλλὰ διὰ περὶ τὸν γερόμενον μὴ λυθῆναι. ἐκείθεν
τε ἀπασσάσαντες ἀπῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Σάρανα,
καλεῖται στρατιωτικῶν πηξάμενοι ὀχυρῶν τὰ ἐς τὸν
πόλεμον ἐξηρητότο.

128. *Императрица Екатерина
ио Иван Владислав*

Прочее [Комнин] сметнал тогава, че
работите му са във от опасност и като по-
верил на братовчед си Иван жена си¹ и как-
вото богатство имал, изпратил ги в крепостта
Пимолиса — — —

129. *Magister Aaron Ducas служи
във византийската войска*

Когато научил за бунта² и узнал, че ця-
лата източна ромейска войска с изключение
на малцина е гръзнала срещу него, импера-
торът³ не бил съгласен да праща прате-
ници за мир. А понеже бунтът бил още в
началото си, той искал да потуши пожара и
се приготвил и въоръжил за съпротива
според възможностите си. Каго вземвал
всичките западни войски, той назначил за
главнокомандувачи македонци, които се сла-
вели със знатен род и с мивали подвизи.
Освен това той удостоил и военачалниците,
и войниците с почести, подаръци и щедро
раздаване на пари. Почти по същия начин
той посетил и с източните отреди, които
не били мивали на страната на Комнин, а
именно азиатските и харсизанските, като
им назначил за пълновластен стратег и ар-
хонт доместика на Изток Теодор, евиух
на императрица Теодора, и му дал за по-
мощни и съветник магистър Аарон Дука⁴,
който се бил проявил като ревностен борец
в много битки и бил брат на Комниновата
жена. Той ги изпратил да се противопоста-
вят на Комнин. И тъй тези двама, като взели
споменатите войски, преминали през град
Хризопол, който е на отсрещния бряг, и оти-
шли в Никомидия⁵. Като стигнали там, те
изпратили хора и разрушили моста на река
Сангар⁶, за да не може Комнин да достигне
лесно до тях, а да бъде видян, когато за-
обикаля. После те се вдигнали оттам, отишли
на височината Софон, където разположили
укрепения си лагер, и започнали да се под-
готвят за война.

¹ In U, fol. 100^v, 22, post γενναῖα αἰδέται: Αἰδε-
τήρα (Κατερίνα P) τῆς θρασύρα τοῦ Βλαδισλάβου τοῦ
Βουλιγγεῖου (Βουλγάρου P) βασιλέως. * δούκα C,
δούκα τῶν Βουλγάρων margo P.

² Исак Комнин в навечерието на завземането на императорската власт. ³ Става дума за бунта на Исак
Комнин, който започнал от мала Азия. ⁴ Михаил VI (1056—1059). ⁵ Дука не е собствено име. Тук става
дума за Иван Владиславовия син Аарон. Срв. Една триниска от 1059 г., тук стр. 89, бел. 3; *Литарски*,
История, II, стр. 132. ⁶ Дн. Измил във Витиния. ⁷ Река в Мала Азия, която се влива в Черно море.

* *Досега в U*: Екатерина (Катерина P), дъщерята
на Владислав, царя на България (на българите P),
В полето P: Дука България.

Καὶ ὁ Κομνηνὸς δὲ ἀπανταχοῦ σκοποῦς ἐπιπέμων καὶ κασιπῆρος, ὥστε μηδὲν τῶν γυμνῶν ἀρροφήσθαι αὐτῷ, ἐπιτεταρῆσθε τὸς δεξιμαχίους καὶ Σίγγωνας ἤδη κωμικοῖς τοὺς περὶ τῶν δουρεσιῶν, καὶ αὐτὸς ταχισταίως καταλαμβάνει τὴν Νίκαιαν, καὶ αὐτῆς ἐξ ἐφόδου πόρου γεγονώς, καὶ ὅσατις εἶχε γυμνάσια ἐν αὐτῇ ὑποθέσις καὶ τὰ περιστὰ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ὑπερλοάμειος, ἀγγρυστα παρμυβολῆν κατὰ τὸ ἀκροῦτον μέρος τῆς πόλεως Νικαίας, ὅσον ἰσοστάθιον δόδοκα, καὶ αὐτὸς αὐλίξειαι. Ἐξερχόμενοι οὖν ὄν' ἐκατέρωθεν τῶν στρατοπέδων εἰς χροτολογία οἱ τε τοῦ Κομνηνοῦ στρατιῶται καὶ οἱ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, καὶ ἀλλήλους ἐπαγγέμενοι εὖ συγγενεῖς καὶ φίλοι, προστρέπαιτο ἀλλήλους, οἱ μὲν τὸ βασιλεὺς φρονεῖν τὸν Κομνηνὸν κατακτεῖν παρακαλοῦντες, τίθεινον ἰσθμῶν καὶ ἀπεσιάνειν, καὶ τῷ βουλοῦντι προσερχοῦσαι, καὶ μὴ δὲ παθεῖναι καὶ διεξῆναι εἰς ἀθάνατον ἐξ τοσοῦτον κίνδυνον ἔλθειν ὥστε μετὰ μετῶν μὴ μόνον ἐπιτασσῶν στρατιῶς καὶ πειμονοῦς ἐπιστήναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γινώσκοντων ἀποβλεπῶν κωδινεῖσαι τῶν ἡμεῶν φέρους, ἐκείνων δὲ πάλιν κατακτεῖν ἀκροπόλεωσιν τὸν βασιλέα, ὄνομα μόνον ἔχοντι βασιλεὺς, τῶν δὲ ἄλλων σαυρῶν καὶ κροτόληρον καὶ ἀρεῶν, ὑπὸ ἐνδοῦχον ἀρχόμενον, καὶ προσεγγίσει τῷ Κομνηνῷ, ἀνθὶ κατὰ χροτο γυμνασίου καὶ λοιποῦ καὶ διακονεῖ τοῖς προηγουμένους στρατηγήμοισιν, ἐφ' ᾧ πᾶσι ἢ τῶν Ῥωμαίων τοχὸς ὄσπερ ἐν κέκλιον γυμνασίῳ πρὸς αὐτῶν ὡς εἰς τι σημεῖον περὶ αὐτῶν ἐν ἰσθμῷ καὶ ἀπερκαλλάτω σφουλιγμαῖ. ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες οὐκ ἐπαθῶν ἀλλήλους, τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐξελπίσθους, τῶν ἀρχηγῶν ἐκατέρωθεν τῶν στρατοπέδων περιεσπῶσιν τῶν ἐπαγγέλλοις εἰς τὸ πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἀντιπάλιν στρατηγήμοις στρατιῶταις καὶ κοθίσαν οἷον τε τοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπέλεσθαι, ὡς δὲ ἐπὶ χροτόν τινὰ τὴν διὰ τῶν ἐπιτασσῶν καὶ οὐδεὶς προσεῖχε τοῖς λεγομένοις τῶν τοῦν, μετὰ πλείστας δὲ φειδοῦς καὶ ὁ Κομνηνὸς τὸς ἐπιτεταρῆσθε καὶ τὸς χροτολογία ποιοῦσθαι παρηγοῦναι καὶ μὴ πόρου τῆς στρατομαχίας ἀφίστασθαι, τίτε δὴ ὁ περὶ τῶν δουρεσιῶν, καὶ μάλιστα οἱ Μακεδόνες, ἐπαύσαντο καὶ δεῖλον εἶναι τὴν ἀκροπόλιν ἀληθῆντες πολεμητέον εἶναι ἰδοῦσαν, οἷς καὶ ὡσαύτως περὶ αὐτῶν στρατομαχίωσιν κατὰ τῶν λεγόμενον Πειραῶν, οἱ πάντες πόρου κείμενον τῆς ἐπιτασσῶν παρμυβολῆς, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ σφιδῶν περὶ αὐτῶν οἷον οἷον τῶν δουρεσιῶν ἔργου γυμνασίου ἀλλήλους, καὶ τοῖς στρατηγόις βαζομένους ἐξάγειν καὶ μὴ κολύειν, ἀνταπεῖται μὲν ὁ Κομνηνὸς καὶ τὸς οὐδεὶς ἐπιβάλλει φάλαγγας καὶ πρὸς παρὸν τῶν ἰσθμῶν, τοῦ μὲν ἐπιτασσῶν κέρματος κατόχου προσεγγίσει τὸν Κεκαυμένον, τὸ διεξῆναι ἔχοντος Ῥωμαίων τοῦ Σκληροῦ. αὐτὸς δὲ ἐν μέσους

И Комниνъ изпратилъ навсякъде съследвачи и разузнавачи, та нищо от това, което ставало, да не му избегне. Като научил, че хората на доместика държатъ всечесто билото на Софон, и той с ускорен ход стигналъ до Никея и я завладялъ при първия пристъп. Оставилъ там колкото пари ималъ и измислилия си обовъ и като се укрепилъ, разположилъ лагера си на север отъ града Никея на около 12 стадия и там се настанил. И тъй, когато войниците на Комнинъ и тези отъ противната страна излезли отъ двата лагера, за да събиратъ фураж, те се срещнали и понеже били сънародници, роднини и приятели, започнали да се увещаватъ взаимно. Партизаните на императора настоявали да изоставятъ Комнинъ като узурпаторъ и бунтовникъ, да се присъединятъ къмъ императора и да не се излагатъ на такава голяма опасностъ поради амбициите и страстите на единъ човекъ, така че да се лишатъ наскоро не само отъ военното си звание и отъ парите си, но да рискуватъ да загубятъ найценното — зрението си. Другите пъкъ ги съветвали да изоставятъ императора, който носелъ само името императоръ, а иначе билъ старъ глупакъ и негодникъ, управляванъ отъ евнуси, и да се присъединятъ къмъ Комнинъ, човекъ храбъръ въ сражение, славенъ и отливченъ въ предшните военни действия, поради което цялата сила на ромеите се стреми къмъ него, както с еднаква и неизменна воля се стремятъ къмъ една точка радикално разположени линии. Но казвайки тези неща, те не могли да се убедятъ единъ другъ. А това ставало парочно, защото командувачите и на двете войски пращали подходящи лица, за да предуматъ войниците отъ противния лагер, доколкото било възможно, да привлечатъ поддалите се. Обаче, като измисляли известно време духовете и никой не обръщалъ внимавие на приказките имъ, Комнинъ имъ разрешилъ да събиратъ дърва и фуражъ, но съвсемъ предпазливо, безъ да се отдалечаватъ отъ лагера. Тогава хората на доместика и главно македонците помислили, че задъ тази постъпка се крие страхъ и малодушие, и решили да влязатъ въ бой. Другите ги послушали, макаръ и противъ желанието си, и разположили лагера си при така наречената Петроа, която се намирала немного далечъ отъ противниковия лагеръ, на около петнадесетъ стадия. Така войските дошли наблизо една срещу друга и понеже настоявали предъ стратезите да ги изведатъ и да не ги възпратъ, Комнинъ се решилъ, извелъ своите фаланги и ги наредилъ въ боенъ редъ, като заповядалъ на Кекавменъ да командува левия флангъ, докато Романъ Склиръ държалъ десния, а самиятъ той заста-

ἐτάκτετο, ἀναπέθεται δὲ καὶ ὁ δομέσιμος οἷν τῷ Ἀαρὼν, καὶ τὸν οὐρατὸν ἐξαγαγὼν ἑὸν ἀνιμείων Ἰσθησι τοῖς Ἰννοτίαις. τοῦ μὲν οἷν δεξιῶ κέριμος ἄρχων ἦν Βουθίκιος ὁ Ταραχιαῖος, στρατηλάτης τότε ταχθέντων τῆς δέσποτος καὶ πόντων τῶν Μακεδόνων ἐν Ἐζοχότοκος ὄς καὶ γένει καὶ ἄρον, σκεῖ καὶ ἐπιταγῆ διαμετρίτοκος· τὸ δὲ εὐδόνιον ἐγκρατῆροσ ὁ μάχιμος Ἀαρὼν*, ἔχων στρατηγὸς τὸν Ἀπκάνθην καὶ τὸν Πινέμιον καὶ Ῥανδοῦλγον παρῶσαν τὸν Φράγγον. τοῦτοι δὲ τὸν ἰκῶτον γενουῖνης τῆς παρατάξουσ κατὰ τὰ ἰκῶν Ἄιδηρ παρὰ τῶν ἰγχοθῶν ἐνομαζόμετον, ὡς ἐδόθη τοῦ πολέμου οὐθῆμα καὶ προσέροξων ἀλλήλους αἱ ἀνῶμαις, τρέπεται μὲν ὁ Ἀαρὼν τὸ δεξιὸν μέρος καὶ μέγας αὐτοῦ δύναιε τοῦ χάρακος, μαπαρῶν ζωρῶν καὶ Ῥομιῶν τὸν Σκλήρον καὶ ἰκῶν ἦν ἀποπέκατο καὶ τῶν τῶν γίκα, εἰ μὴ ἰκῶν ἐγένετο εὐλαβῆς καὶ τοῦ σκυλίεσαι ἀπέροχο τὴν παρῶσθῶν, ἦδη καὶ τοῦ Κομηροῦ καποουθῆτος καὶ φερῶν εἰς Νίκαωσ ἀποβλέποτος. ὁ δὲ Κεκαυμένιος τὸ κατ' αὐτὸν τρεφόμενος ἀερῶσ οἷν ἐπέροχε τὴν δύναιε, ἀλλ' ἄρα οἷν τοῦ χάρακος φθῶσας αὐτὸν κὲ φῆρνοι, καὶ εἰσω γενόμετος καὶ πῆς σαρῶσ διαρῶσας καὶ τοῖς ἰκῶν ταῖος καποουθῶν εἰς γῆν ἐρογεν. εἰσω θιαθῆν τοῖς πόροσ (ἐκατο γὰρ ἦπαρῶσθῶν ἐπὶ τῶσιν δύναιε ἐροτος) θῶσας μὲν ἐπέροχε τοῖς ἰκῶν τῶν Κομηροῦ, θιαθῆν δὲ τοῖς παρὰ τῶν Ἀαρὼν σαρῶσθῶν γὰρ ἰκῶν τὸν χάρακα οἱ μὲν ἀνηλάροσ, αἱ δὲ πῆς φερῶν ἐροσθῶσ, καὶ πῶσαι μὲν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ βασιλέος ἰκῶσ πολλὸς, κατ' ἐξορῶσαν δὲ Μακεδόνας, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ σαρῶσθῶν ἀλλὰ καὶ σαρῶσθῶν πολλοί, ὁ Μαυροκατακαλὼν, ὁ Πινέμιος, ὁ Καζαμουῖνης καὶ ἄλλοι οἷν ἰκῶν, ἰκῶσθῶν δὲ καὶ πολλῶν πλείουσ τῶν ἀπορῶσθῶν.

* Ἐν ταύτῃ τῇ μέσῃ γραφῇ εἶναι τὸν παρὰ τὸν βασιλέα κρατῶντων Ῥανδοῦλγον ὁ Φράγγος ἐς μέσους περιπλαρῶμενος τοῖς τε σαρῶσθῶσ καὶ τοῖς δύναιε ἰκῶν ἐκῶσαι συμπλαρῶσαι τοῦ τῶν ἀπορῶσθῶν. ἐπὶ δὲ μῶσθῶ ὡς Νικηφόρος δύναιε ὁ Βοτανιαῖος, τοῖς ἄλλοις καποικῶν ἰκῶν πῶσ ἐκῶσθῶ, πῶσθῶν κῶσθῶν καὶ μέγας παρῶσθῶμενος, δηλῶν καὶ τοῦτομα ἰκῶσ εἶναι καὶ ἐπ' ὧ προσκαίεσαι. εἰσω γῶσθῶ ὁ Βοτανιαῖος ἰκῶσ τῶν δύναιε, καὶ ἐκῶσαι τῷ Ῥανδοῦλγῳ προσῶσθῶσθῶ, καὶ πῶσαι μὲν ἐκῶσθῶ τῷ ἰκῶν τῶν ἀπορῶσθῶ τῷ Ῥανδοῦλγῳ καὶ τῶσθῶ δεξῆ, πῶσαι δὲ ὁ Ῥανδοῦλγος αὐτὸν παρὰ τῆς κόρῶσθῶ, θιαθῶσθῶσθῶ δὲ τὸ ἰκῶσ οἷν ἐβῶσθῶ διὸ καὶ σαρῶσθῶσθῶ πῶσαι τῶν Βοτανιαῖων ἰκῶν κῶσθῶσθῶ ζωρῶσθῶ τῶν ἰκῶν καὶ ἐς τῶν Κομηροῦ.

* In margine P: μάχιμος καὶ δοῦξ Ἀαρὼν ὁ Βολιγῶσ.

нал в средата. Доместикът и Аарон също се решили и като извели войската си, застанали във фронт срещу противниците. Командуващ на дясното крило бил Василий Тархавиот, който тогава бил стратилят на Запада и който и по род, и по разум бил най-забележителният между македонците, а се отличавал и с най-голяма опитност. Лякото крило било поверено на магистър Аарон със стратези Ликанит, Пинемий и франка патриций Рандуаф. След като войските били наредени по този начин в една местност, наричана от местното население Ада, и бил даден сигнал за бой, те се спускали едни срещу други. Аарон обърнал в бягство дясното крило и го преследвал до самото укрепление, като пленил и Роман Склир. И той щял да постигне пълна победа, ако поради прекалената си предпазливост не се бил въздържал да оплячюса лагера, тъй като Комнин вече отпадал и мислел за бягство в Никея. А Кекавиен, след като обърнал напълно в бягство тези, които били срещу него, не прекъснал преследването, а успял да стигне до самото укрепление и като го разрушил, влязъл вътре и разграбил палатките, които насекъл с нож и ги хвърлил на земята. Когато предните части видели това (защото лагерът се намирал на едно открито място), хората на Комнин се одързостили, а тези на Аарон се уплашили. Като видели укреплението ограбено, първите завикали радостно, а последните ударили в бягство. От страна на императора паднали много бойци, особено македонци, не само войници, а и много стратези, именно Маврокатакалон, Пинемий, Кацамунос и немалко други. А пленени имало много повече от убитите.

Казват, че в това сражение, когато хората на императора били обърнати в бягство, франкът Рандуаф бродел сред гигантите и преследващите и търсел да влезе в бой с някого от знатните. Като разбрал, че минава Никифор Ботаниат, той оставил другите и тръгнал към него, като му викал отдалеч и настоявал да спре, казвайки кой е и защо го иска. Като разбрал това, Ботаниат се спрял и влязъл в бой с Рандуаф, който се приближил. Той ударил щита му с меч си и го разсякъл на две. Рандуаф пък го ударил по шлема, но мечът му се хлъзнал и не му нанесъл никаква щета. Поради това и други се ктурнаали към Ботаниат, пленили

ἀπαύσαντα. Έπειτα δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ Κορινθίῳ στρατηγῶν εἰς, Αἰών ὁ Ἀντίοχος, καὶ στρατιῶται πολλοί.

Γενομένης δὲ τῆς ἡττῆς καὶ τῶν ἐν τῆς τροπῆς καὶ τοῦ πολέμου διασωθέντων εἰς τὴν βασιλεῖα ἐλθόντων ἡμεῖς τῷ δουρατισμῷ καὶ τῷ Ἀσπίδι. αὐτοὶ μὲν ἀπεριβάντες τὸ πηγάριον καὶ ἤδη προοδύκαμος ἦν τῶν πάντων ἀγέμενος καταστῆναι καὶ ἐσθίειν ζημεῖν¹ (pp. 627₆—632₈)

Рандулф в го отвели при Комнина. И от Комниновите стратези паднал един, Лъв Антиохийски, и някои войници.

След това поражение, когато спасилите се от бягство и от боя отишли при императора заедно с доместика в Аврон, той се отказал от положението в кѳто се отказал от всичко, мислел па търси убежище и спасение.

130. Isaac Comnenus contra Patzinacos pugnat

Τῶν Οὐγγῶν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὐρήνην διαλοοῦντων, καὶ τῶν Παζινάκων δι' ἐξουθενώσεως τῶν γαλιτῶν οἷς ἐνεκράβησαν, καὶ τὴν παρασκευάσασθαι γέρον οὐσίτων, τὸ πρὸς τὴν ἐκστρατεῖαν ἐξαρτίους ὁ βασιλεὺς ἔλασε παλολαρχοῦς εἰς Πηλοπόννησον. ἐκεῖσε τε πρόβρις πρὸς τῶν Οὐγγῶν δεξιμένους, τὴν μετ' αὐτῶν εὐρήνην κηράσας ὡς ἐνὶ ἡμῖν, ἐπὶ τοῖς Παζινάκων ἑτάροισι. διαρηγνόντων δὲ αὐτῶν κατὰ γεγεῖα καὶ φασίδια, οἱ μὲν λοιποὶ ἡγεμόνες τῷ βασιλεὶ ἐπολαθθέντες εὐρησιά τε καὶ ἡλίκα ἐγράφοντες, μόνος δὲ ὁ Σελτὶ γέρον δοῦναι τῷ βασιλεὶ εὐνὴν ἠθέλησε, τοῖς ἕτεροι τῷ Ἰσάκῳ, οἷς συνέταξε, καὶ τῇ ἐκείτοι ἀποκρίσει πύρρα ἐπισπευδόμενος² οἷς καὶ θαρρήσας εἰς τὸ πεδῖον ἐξήλθε, οὐρανόθεν τῷ βασιλεὶ προθυμώμενος. οὐκ εἰς μακρὸν δὲ τῆς οὐραίας ἀπονοίας ἐκομίσατο τὰ ἐπίμαχον βραχίονος γέρον μέρους τῶν βασιλικῶν ἀντιστάσεως αὐτῷ φηγῶς ἔχετο, καὶ κρηγορήσαντα αὐτοῦ ληφθῆναι κατακράσθη ἐν βάθειον αὐτῶν. ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸ ταῦτα προαύσανθαι καὶ ἀφανίσαι ὄρθην ἀνατίετας ἐκάρησαν ἐν τῷ Λοβιζῷ περὶ τοῖς πηλοῖς πρόποδας. βραχίονος δὲ ἄμβροτος τῇ παρεμβολῇ ἐπικαταρραγείς καὶ νεκρὸς ἔσθρος (Στατήμβροτος γέρον ἦν ἡμίχρον ἄγων ἰδῆ, κατ' ἦν ἡ τῆς ἄγλας προαυμάστρες θέλεις ἐπιτῆ τελείτω Χριστιανῶς) πολλῶς κακώσεως καὶ λύμης ἐπέβλητος εὐδ' οὐρανοῦ αὐτῷ ἡ τε γέρον ἔσθρος οὐρανοῦ αὐτῶν καὶ τῶν παρόντων οἱ πλείους τῷ κρῶνι καὶ τῷ ἄμβροτῳ, γυμνοὶ καὶ ὑπερῶμενοι τεχνάοντες, τὸ ἔην ἀπὸρρηξάν. ἐπιβλεπόντων δὲ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὰ ἐπιτήδεια, ποταμίον βραχίονος γέρον καὶ τοῦ κηρῶνος γηρόμενα ποταμίον. ἀποκρίσας δὲ μετρίως γενομένης καὶ τῶν νεκρῶν ἀνακατῆρ ληφόντων ἔξῃα ὁ βασιλεὺς, πλείστοις δὲ τῷ ποταμῷ ἀποβαλῶν ἵπτο σκῶν ἰσπὶ δένδρον τῶν ἡμεῖς τῶν βραχέοντων. αὐτῷ μετ' ἄλλων δὲ ἦρως γενομένης ἐν

130. Исак Комнин воюва срещу печенегите

Понеже унгарците нарушили мира с ромейте и печенегите излезли от душките¹, в които се криели, и ограбвали околната земя, императорът² се приготвил за поход и тръгнал към Триадница с цялата си войска. Там той привел пратеници от унгарците и като затвърдил мира с тях, доколкото било възможно, тръгнал срещу печенегите. Последните били разделени на родове и на колева и всички вождове се подчинили на императора и се държали миролюбиво и приятелски. Единствен Селте не пожелал да му подаде ръка, понеже разчитал на богатата на Истър, в които се скрил, и на намиращата се там стръмня скала. Като се уповавал на това, той отишъл и в равнината и искал да влезе в бой с императора. Но скоро получил възмездие за своето безумие, защото една малка част от императорските войски излязла настрѳа му и той побягнал. Убежището му било превзето и разрушено из основи. А императорът, след като го победил и напълно унищожил, върнал се и разположил лагера си в Ловеч, при самите поли [на планината]. Но на 24 септември, в деня, когато християните чествуват празника на св. великомъченица Тетяна, паднал проливен дъжд с вренедвременен сияг и донесъл големи злини и неприяности на войската. Почти цялата конница и повечето от намиращите се там измрели от студа и дъжда, понеже били несбучени и неподготвени. Те били изгубили — освен всяка надежда — и припасите си, които били ставали играчка на водната стихия и на бурята. Когато настъпило сравнително изясняване и снегът спрял, императорът, който за зуби пожелал си лѳра в рската, застал под клоните на едно дърво с няколко от първенците. Но не след дълго, понеже от

¹ Сблѳимост се отнасят към 1059 г. За тях срѳ. Аташат, тук стр. 174 и сл., и Песа, тук стр. 111 и сл.
² Исак Комнин.

τῆς ἀρχῆς πρῶται μισθὸν ὁ βασιλεὺς, ὅσον μὴ τῷ
μῆκει αὐτῆς καταλαμβάνουσα, ἔπειθ' ἐξέθεν ἀνασ-
πασθείσα ὑπὸ τῆ γῆ προσήμασι. γένη δὲ ἐθνὸς
ὁ βασιλεὺς λογιζόμενος οἷος τελευτῆς ἐπωδόνου
παρὰ μισθὸν τυχεῖν ἐμελλεν. ἦν δὲ οἷα ἀγαθὸς
οἰωνὸς τὸ συμβῆναι, ἀλλὰ προσήμιος τῆς μελλούσης
αὐτοῖς καταλαβεῖν τύχης καὶ τῶν ἤδη γενομένων
εἰσπραξέας καὶ τιμωρίας ἐδημιωτῶν δὲ τῶ συμ-
βεβηκόσι τῷ θεῷ, γὰρ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλα-
χευῶν ἐπὶ τῷ ἀνάκτορι τῆς ἀριστομάχουσι Θέσλας
ἀνήγαγε κάλλιπον προσηφίζον δι' ὧν αἰετῶν
ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου ἐπὶ τῆς βασιλευσσοῦσι λογοπερήμενος,
ἀποσπασίαν ἐν τῇ ἀποτολῇ ἐνωμαζόμενος. (pp. 645₁₇—
647₂)

131. De Aecaterina imperatrice origine Bulgara

Ἵ) δὲ Κομνητὸς βίωσιν μοναχικὰ περὶφασμένως,
ἐπ' ἄλλων τε γνωσιαρχήσεσι εἰς αὐτὸ ἀνεβίη τῆς νό-
σου, ἐπέπεσε ἔργον κατ' ἰαίρας καί τε ἀλόος, ἐν τῇ
νόσῳ τραχόμενος τῆν τοῦ Στουδίου καταλαμβάνου-
σιν, πολλὰ καὶ τῆς ἀδελφότητος ἀναστροφῆς συμ-
βαλλομένης αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον. — — —
(p. 648₆₋₁₁)

Ἄλλο καὶ ἡ βασιλεία ἀναστροφῆς καὶ ἡ τῶν
θυγάτηρ Μαρίας τῆν τῶν καὶ ἀναστροφῆς αὐτῶν ἐν
τοῖς παλάτιοις τοῦ Μιχαήλου, πᾶσαν ἵσχυον μο-
ναχικῆν μετατρέμενα. (p. 649₆₋₈)

Τῆς δὲ βασιλείας ἀναστροφῆς, ἐν τῷ μοναχικῷ
Ἑλλήνι μετῴνομοσθεῖσι, ἐπεισέως τελοῦσιν τὰ
τοῦ βασιλέως μαθήματα, σιγασίας τε ἄλλους
αὐτὸς μοναχὸς καὶ δι' αὐτὸς ἐν τῇ Στουδίου
μονῇ ἀσκούμενος σύμπαντος, ἐπειδὴ ἐμελλε τε-
λευτῶν, εἶλε μὲν ἀνθρώπος καὶ κατὰ τὸ ἔθος τὰ
τοῦ βασιλέως εἰσπραξέας, δευτὰ τὰ τῶν πάντων τὸ
ἐκ τῆσιν διδόμενα παραδέσθαι προσεταξέας. τῷ δὲ
καθίσταμενος διακονήσας, καὶ τὸν λόγον τοῦ
διδασκαλοῦ ἡσυχῆ προσελθόντος καὶ ἀπαγγέλω-
τος, «ἐπὶ τὸ ἔργον, ὡς κριθῆσιν, οὐκ οἶδον, εἰ καὶ
κατὰ τὸ ἐπιπρὸς ἔτος ἔμην ἀνέσσομαι, τῷ θεῷ τὰ
καθ' ἡμᾶς ἴσως ἄλλως, καὶ ὅς αὐτῷ βουληθῶν,
ἀναστροφῆσιν.» ὃ δὲ καὶ γέγονεν ἐπεισέτεται γὰρ
ἐν τῷ μίσθῳ, ἀξιώσασιν τῶν τῶν ἀδελφῶν
ἐν τῷ μοναχικῷ τῆς Στουδίου μονῆς κατεδόμε-
σιν δὲ καὶ ἀμφότεροι, πῆτι τε καὶ ὁ βασιλεὺς,
ἐπὶ πάντας τῶν προσεδομένων καὶ, ἢ δι' αὐτὸν κα-
ταλήσαν καὶ κατὰ λεγόμενα δεξέσθαι ἄλλος Ἡρά-
κλειος. (pp. 650₁—651₁₆)

дѣба се дочул шум, императорът пристѣпил
малко напред, колкото да не бѣде улучен
от ствола му. А дѣбът се изтрѣгнал от кор-
еки и паднал напреки на земята. Императо-
рътъ занемая, като си мислел как насмалко
щяла да загине трагично. Случката не била
добра кличка, а предвестие за участта, която
щяла да го сполети в бѣденце, и възмездие
и наказание за извършените вече дела. Им-
ператорътъ поблагодарил богу за случилото
се, като издвигнал във Влахерския дворецъ
величествен храмъ на името на великомъче-
ница Теѣла. И като повел войската си, той
подъ никакъвъ предлогъ трѣгналъ бързо къмъ сто-
лицата, защото чул, че се готви бунтъ на
Нѣтокъ!

131. За императрица Екатерина — българката

Като облякълъ монашески дрехи, Комнинъ
се надявалъ известно време, че ще оздравее
по всякънъ начинъ, но като разбралъ, че с
окончателно загубенъ, отишълъ в Студийския
манастиръ, все още намъгванъ от болестта.
Императрица Екатерина³ усилено го под-
тигвала къмъ това решение.

А и императрицата Екатерина и дъщеря ѝ
Мария си отрязали косите и заживели в
дворците на Мирелей⁴, като се подвизавали
напълно като монахини.

Императрица Екатерина, която като мо-
нахиня се преименувала Еласна, правела вся-
ка година поменъ за императора, като съби-
рала главно всички монаси, които се подви-
завали в Студийския манастиръ, а също и
инокъ други. Когато приближилъ братъ ѝ, тя
направила, както обикновено, обичайната го-
дишна за императора и наредила да се
дадатъ на монасите в двоенъ размеръ всички
обичайни неща. Нгуменътъ, понеже недоумя-
валъ и смърсно търселъ причината за удвоя-
ването, дошълъ при нея и я попиталъ за това.
Тя казала: „Защото, уважаеми [отче], не
знамъ дали и догодина ще бѣда с васъ, тъй
като богъ нарежля нашите работи може би
не както ние искаме, а по своя воля.“ Така
и станало. Тя умряла междувремето и по-
искала да бѣде погребана при братята в гроб-
ницата на Студийския манастиръ. Двамата, тя
и императорътъ, били украсили пресветия храмъ
на Предтечата, но да се събератъ тези неща
и да се разкажатъ добре, това е херкулесов-
ска работа.

¹ Името сдвухове за въстание в Мала Азия, насочени срещу Исакъ Комнинъ, които се свързани въ-
перни.
² Сръ. по редакциѣта романа у Песенъ, стр. 110 в. 12.
³ Императрица Мирелей се нахо-
дила в Цариградъ, в южната част на града, при дн. Болдуцканы. Вж. Н. П. Калбакъ, Византийскѣ церкви и
паметници Константинополя, Олесса 1886, стр. 140; Jarin, Constantinople byzantine, p. 363.

τος και τον ἄριστον παντός προσημῶν), ὅς δ' ἔτι, μὴ ἀποθαρσύνῃ πρὸς τοσαύτην ἰσχὴν ἀνταρραχέσθαι· ἴππότες γάρ ἀπρόσμενον τὸ τῶν ἑσπερίων πλήθος διαχωρίζοντο, καὶ ἀρήγιμος ἰδοῦσαι πῶον ἢ λίαν οὐκ, καὶ μεταδόντων ἤδη εἰ πλείους ἐβουλεύοντο. ὁ δὲ βασιλεὺς προσέειπεν πρὸς τοὺς ἐθνάρχους αὐτῶν βασιλικῶς ἑταροῦτο ὅς εἶδεν καὶ παρενεργεῖν αὐτοῖς καὶ καταστῆλαι πολλὰ τοῖτους ἀποστῆλαι ἑταροῦν καὶ φιλοσημῶς χάρισμα γὰρ ἐπίους αὐτῶν ἀδούκως ἐδοξείσαστο. μέγιστον δὲ ἔθνος ἦν, καὶ διὰ ταῦτα πρὸς κομιστὴν δεσημέρας ἐπισημασμένον. ἐν πολλαῖς μέραις τῆν Βουλγαρίαν, ἣδη δὲ τῆν τε Θράκην καὶ τῆν Μακεδοσίαν συνέβηκε. τῆ σφῆρα δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ λεγόμενα (ἀπέδην γὰρ πρὸ πάντων ὡς φησὶν καὶ γλιτχρος ἀποστῆναι τε καὶ διαβάλλετο) ἔξιστο τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τῶν τότε καὶ Νουαρχίαν καλεῖται τῆν ὑπερῆν καὶ ἄλλων, ὁ πλείους τῶν ἑσπερίων πενήκωντο στρατιῶν ἐσαρμόμενος μεθ' ἑαυτοῦ ἔβην καὶ πολλοῖς διαμαρτυρῶν ἔπειτα ὅπως μετὰ τοσαύτων ἀνδραρίων πρὸς τοσαύτην πληθὴν ἀπεδείχασεν. ἐν τοσούτῃ δὲ παρασκευῇ ὅπως πέντω καὶ περὶ συντηρητῆς βουλγαριῶν σφῆρα, δρομῶς προσελθόντες πρὸς ἐδήσαν τῶ βασιλεὺς τῆν τε τῶν ἡγεμόνων λίαν καὶ τῶν ἔθνος παντός τῆν ἰσχυρίαν, φράζοντες ὅς οἱ μὴ ἡγεμόνες πῶον ἡμῶντες σφῆρα τῶν ἰσχυρίων διαφέρῆσαι, τὸ δὲ περιλαβόντες πλήθος ἡμῶν τε καὶ λοιπῶν τοῖς τε παρασκευῆς Βουλγαρίας καὶ Βουλγαρίας καταπολεμηθέντες ἄδην ἀπαίλοντο, πέντω τὸ πῶν ἐργασίονον. λέγεται γὰρ ὅς ἀπογνῶς ὁ βασιλεὺς ἐν πάντων, νησιῶν παραγγέλλας τῆν τε πλῆθη καὶ ἑαυτῶ, λιανῆσαν ἑσπερῆ ἐποίησαν, ὅπως πρὸς συμπορευόμενος μετὰ δακρυῶν καὶ συντηρημένης καρδίας, κατ' ἣν ἡμῶντες ἰσχυρίαν τοῖς ἐν τῶν Τρουρῶν ἐσαρμόμενος τῶν ἰσχυρίων πλῆθος στρατιῶν ἐπισπῶν ἐπείσαν, διατῶν ὅν σφῆρα βέλη κατ' αὐτῶν ὡρῆσαν σφῆρα, ὅστε μῆδεν ἐξ αὐτῶν ἀπομῆσαν ἀφῆσαν. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶ θεῷ ὅπως τὰ χρησίστηα ἐδῆ τῆς βασιλείας πεπύσαντο. εἶρε δὲ καὶ ταῦτην ἐπαλίξωνος γέμουσαν καὶ τὸ ὅσπερ τῶ θεῷ ἐπαίονον. ἀλλὰ πάντες ἰσχυρίαν σφῆρα τῶ γεγονῶς ἐλαρίζοντο καὶ τῆ τῶ βασιλείας περὶ τὸ σφῆρα ἰσχυρίαν τὸ πῶν ἀπέδην, ἀρετῆ μὴ κατῆ καὶ τῆ ἰσχυρίανος σφῆρα καὶ περὶ τὸ θεῶν ἐδῆσαν τὸ πῶν ἐπαλίξωνον. προσῆλθον δὲ τοῖτους πρὸς μετὰ τῶν τοσούτων ἰσχυρίαν τῶ βασιλεὺς, καὶ χάριαν λαβόντες ἀμῆσαν ἀπὸ τῆς Μακεδοσίαν τὰ ἰσχυρίαν

както казахме, много сребролюбив и почитал над всичко парите), а според други, защото не смее да се опълчи срещу толкова голяма сила. Всички твърдели, че приятелските плъчица са непобедими, всички мислели освобождението за невъзможно. И пощото вече замисляли да се повлечат от там, Императорът проволел пратеници до племенните им вождове и се опитвал, доколкото може, да ги отклони и да ги усмири, като им пращал много подаръци и примамки. И наистина той успявал да привлече някои от тях с големи милости. Но те били много голям народ и затова навършвали всекидневни нападения за грабеж в много части на България, а вече починали да обезпокояват и Тракия и Македония. Императорът, който не можел да понесе това, което се приказвало (и наистина всички открито го укорявали и клеветели, че бил сребролюбец и съсьперник), излязъл от столицата и разположил лагера си при едно селище, наречено Хироакхи, като водел със себе си не повече от сто и петдесет войници. Това накарало многима да се учудват как се осмелява с толкова хора да излезе срещу толкова голямо множество. Докато императорът правел тези притокъвления и мислел за събиране на войска, няколко души дошли тичешком при него и му съобщили за освобождяването на военачалниците и за гибелта на цялото племе. Те разправяли, че военачалниците им се качили на лодки и преминали Истрия, а цялото множество без изключение измряло от глад и епидемия, разбити и от пограничните българи и печенеги. Всичко това било станало по божия воля. Защото, казват, че императорът, като се отчаял от всичко, наредил войската да постигне заедно с него и направил усърдно литийно шествие, като самият той вървял пеша със съзвн на очи и с разбито сърце. В същия ден стануващите в Цурулум узви видели множество войници да се спускат стремително от небето и непрекъснато да ги обсипват със стрели, така че никой от тях не останал незащегнат. А императорът отслужил богу благодарствен молебен и бързо тръгнал за столицата. Намерил я изпълнена с удивление да отслужва богу благодарствен молебен за спасение. Но всички смятали случкото се просто за знак от бога и приписвали всичко на благочестието на императора към бога, защото не зливата и силата на императора, а добродетелта и богобоязливостта биле смилнали бога. След това толкова голямо унищожение някои от узвите се явили при императора. Те получили държавна земя в Македония и станали привърженици на ро-

μαίων ἐργάσεων, καὶ σήματα καὶ ἑπίγραμμα τοῦτων μέγα τῆς δόξης γράσαναι, καὶ ἀξιομάτων συγκλητικῶν καὶ λοιπῶν ἡξιοθήσαν. ἦν δὲ τὸ ταχέως ταῦτα ἕως μὲν ἕκτον βασιλεύοντι τῷ Λεωνί, ἰσχυροῦν γ', ἕως ἑσφ' τῆς κοινῆς κρίσεως. (pp. 654₁₀—657.)

133. De Ioanne Lampensi Bulgariae archiepiscopo

Κωνσταντῖνον δὲ τῷ πατριάρχῳ ἱππότητος Ἰωάννης μοναχὸς ὁ ἱσθίαν Σικελίαν ἀρχιεπίσκοπος, ἐκ Τραπεζούντας μὲν ὀνομαστός, ἀπὸ δὲ σοφίας καὶ πνεύματος παιδείας ἐλλειπὸς καὶ πρὸς πολλὰ καὶ περιβλεπτοῦς γεγονὸς καὶ ἀρετῆς εὐφρόνως ἐπιμελούμενος, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς εὐμερείας καὶ τῆς ἡλικίας τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἀπέσπασκε καὶ τὸν ἀναχωρητικὸν ἔλεσθαι βίον προτινὸν οὐκ ἐπὶ μακρὸν παρὰ τὸ Ὀλύμπιον ὄρος. ὄθη καὶ οὐδέκας ἀξίως πλὴν αὐτοῦ ἐνομιζέτο πρὸς τὴν ἱσθίαν τοῦ πατριάρχου βασιλεῦσιν, εἰ καὶ ἀπειρημένος καὶ γέροντος ἐδόξασθη πρὸς τῆς τιμῆς, ἀλλὰ αὐτὸν καὶ Θεοδόσιον τοῦ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος καμυθῆντος ἀρχιεπίσκοπος ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης πρὸς μισοῦσιν ἐκ τῆς Αἰτίας μὲν ὀνομαζόμενον, οὐνομαζόμενον δὲ καὶ σήμερον τοῦ Σικελίαν. (pp. 658₁₁—659.)

134. De Romano Diogeni Serdicae duce

Ἄλλ' ἐπιδημῶν ἐξ ἀνάγκης βασιλεὺς ἐδείχθη τὰ πρῶτα διαταγόμενος αὐτῷ πρὸς καταστροφὴν τε καὶ θανάτου ἐν οὕτως θανάτου καιροῖς ἐπιγεγνημένο μὲν ἀξιολογώτατος ὁ Βουσιανὸς καὶ ἄλλοι πολλοί, τοῖς δὲ ἄλλοις ἢ πρὸς βασιλῆα, δὲ καὶ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ Διογένους υἱός. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ἀρχιεπίσκοπος ἔθηκεν ἱππὸν ἦν μὲν ἀρετῆς ἀξίως, ἀλλὰ Σαρδηνίαν ὁ Διογένης, πατριάρχου δὲ τερζήσαντος ἐξήχθησαν τὴν βασιλῆα Κωνσταντῖνον ἀνὰ δόξαν τιμηθῆσαι βασιλῆος. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιστάτης αὐτῷ „δουλοῦσιν ἔστω ἀσπίτι μισθός“ κατὰ αὐτὸν καὶ ἀσπίτιον ἀπεστήριξε, μὴ προσεῖν τῇ αἰτίᾳ αὐτοῦ. ἐξελθὼν οὖν ὁ Διογένης καὶ τὴν Σαρδηνίαν καταλαβὼν, παρεστῶν Παισιώνων ἐξελθὼν καὶ κελαινοῦσιν ἵππων χρόνον ὑπόστατον ἐπέστατο κατ' αὐτῶν, καὶ τὸν ἱσθικώτατον ζῶσαν μὲν πολλοὺς, πρὸς αὐτὸν δὲ τῶν ἀνεργημένων αὐτῷ βασιλῆα πλοιοφόρος ἐπιβίβη βασιλῆος, γράψας αὐτῷ τοῦ βασιλῆος ὅς οὐκ ἔτι δόξασεν, ὁ Διογένης, τοῦτο, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀνδραγαθίας, διακρίσων δὲ ἐκείσε ἱπποκρίστη μὲν ἀπὸ τῶν βασιλῆα, ἀλλὰ τὸ μελετώμενον εἰς τὸς ἀνεργῶν δεινῶς ἦν. (pp. 663₇—664.)

мите. Те в досега са още техни съюзници и подчинени, удостоени с достойнства на сенатори и на светлейши¹. Тогава била шеста година от царуването на Дула², трети видикт, 6573 година от сътворението на света.

133. Болгарският архиепископ Йоан Лампин

Когато патриарх Константин³ умрял, бил избран монахът Йоан, по прозвище Ксифилин⁴, който произхождал от Трапезунт. Той бил мъдър човек, образован до висша степен, твърде известен с обществената си дейност и ревностно съблюдавал добродетелта, така че в началото на цвстущата си възраст прегърнал монашеството и немалко време водил отшельнически живот при планината Олимп⁵. Затова и никой не бил намерен за по-достоен от него за високия патриаршески сан и макар да отказвал и да страдал, длъжността му била наложена. А понеже умрял и българският архиепископ Теодул, императорът назначил един монах Йоан от Лампи⁶, който бил сподвижник и сътрудник на Ксифилин.

134. Роман Диоген — дук на Сердика

Но понеже затрудненото положение налагало да има император, който да може да го уреди и изгладни в тези така тежки времена, за най-подходящ бил сметнат Востанат⁷ и много други. Но все пак божиата воля надделяла и затова за тази цел бил издигнат вестархът Роман Константин⁸, син на Диоген. Диоген⁹ бил назначен за дук на Сердика и понеже бил патриций, помолил император Константин Дука да му даде титла вестарх. Императорът му казал: „Искай възнаграждение, когато погледнеш дела“, и го изпратил, без да му даде нещо и без да изпълни молбата му. Когато Диоген тръгнал и стигнал до Сердика, той срещнал ичченеги, излезли да плячкосват страната, и ги победил¹⁰. Като пратил до императора много живи пленници и главите на избитите, той получил титла вестарх и писмо от императора, в което се казвало: „Това не е подарък от мен, Диогене, а от твоята храброст и мъжество.“ А Диоген по време на престоя си там поискал да вдигне бунт срещу императора, но се уплашил да не би съзаклятието да бъде разкрито.¹¹

¹ Λαμπρολόκος (светлейши) била почетна титла, давана на висши чиновници. Вж. *Brehier*, *Les institutions*, p. 103.
² Т. е. Константин Дука. ³ Константин Дука. ⁴ Йоан Ксифилин. ⁵ Тази планина се намирала във Витиния.
⁶ Град на остров Крит. Исан станал архиепископ на Охрид в 1064 г. на мястото на Теодул.
⁷ Навифор Востанат. ⁸ Т. е. Роман Диоген, бъдещият император. ⁹ Сяръч Роман Диоген. Сря. бел. 3 към Аталнат, тук стр. 179. ¹⁰ *Златарски*, *История*, II, стр. 124, бел. 1, смята, че това произшествие е станало преди 1064 г. ¹¹ Роман Диоген успял да се възкачи на престола едва в 1068 г.

135. *Bulgari in Romanorum exercitu militant*

Ἐν δὲ τοῖς βορειοτέροις αἰῶσι ὁ σουλεῖνος πατριάρχης ἐξελέγηθη, δευτέρως ἴστων ἀντιπρίστους καὶ βασιλεῖς, καὶ τοῖς ὄροις τῶν Ῥωμαίων τῷ πατρὶ τῷ ὑποτασσόμενον ἀποστήσαντι, βουλόμενος ἰσχυρῶς ἐκείνους ἐκείνους καὶ ἀπορρήτων τοῦ ἔθους προσεχρῶς προσβαλεῖν καὶ ἄδην ἀποστρέψαι τὴν Ῥωμαίων καὶ καθελεῖν. ὁ δὲ βασιλεὺς στρατὸν ἐπιστάμενος εὐχέσθων ἀπὸ τῶν βασιλέων Ῥωμαίων, ἀλλοτρῶς παρῆγεν ὁ πατριάρχης ἐκ τε Μακεδόνων καὶ Βουλγάρων καὶ Καπυδοκίων καὶ Οὐζῶν καὶ τῶν ἄλλων παραχρῆστον ἐβήσαν, πρὸς δὲ καὶ Φράγγων καὶ Βαλγάρων, τῆς ὁδοῦ σπονδαίας ἐβήσαντο. (pp. 667₂₀—668₆)

136. *Samuel Alustanus in Romanorum exercitu militat*

Ἐν δὲ τῷ θέρει τῶν Ἀρμενιῶν παραχρῆστον ὁ βεπάρατος Σαμουὴλ ὁ Ἰουδαίου ὁ Βουλγάρου, ἀδελφεὸς ἦν τῆς τοῦ βασιλέως γυναικός, ἦν ἐκ ἰδιωτικῶν ἰσχυρῶς, μετὰ τῶν Ἰσπανίων ἰσχυρῶς ἀποσβάλλει τῷ Κωνσταντῷ ἐξ ἐφοδῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, τοῦ πάσχα ἡμεῖς. ἐπισημῶς δὲ γενομένης τοῖς Φράγγις ὑπέστησαν αἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὄνομα τῶν τῶν γίνονται πολλοὶ καὶ ζωνταῖα ἀμύθητος. (pp. 678₂₁—679₁)

137. *De Georgii Voitechii insurrectione*

Τῷ δὲ πρῶτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἰσχυρῶς καὶ, τῷ τῶν Σέρβων ἔθνος, οὗς δὲ καὶ Χρῆστος καλεῖται, τὴν Βουλγαρίαν ἐβήθη καταδουλοῦμενος. τὸν δὲ τῶν ἀποδὸν ἀναλαβὸν δεηθήσεται. Βασιλεῖον γὰρ τὸ βασιλεὺς δεηθήσεται τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρῆγεντο, μὴ θελήσοντας τι τοχυῆσαι τῶν ἐθῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἰσχυρῶς τοῖς σφετέρους ἀρχαῖοις τε καὶ ἴστων τὰ καθ' ἑαυτοῖς ὄνοματος δεξέσθαι, καθὼς πρὸς καὶ ἐπὶ τοῦ Σαμουήλ, ὅς αὐτῶν ἀρχῆος ἐγενετο, ἦδη μὲν ἦν καὶ τῶν τῶν τῶν ἔθνος τετάρακτο, τὴν δεηθήσεται μὴ γέρον τοῦ ἰσχυρῶς ὄνομα, οὗς τὸν Δουλεῖνον ἑαυτὸν βασιλεὺς ἐπαρῆγεντο, καὶ ὄν κατὰ μέρος δεδῆλται ἀναλαβὸν, ἀπέβλεπε δὲ καὶ τὴν πρὸς ἰσχυρῶς. τὴν γὰρ τοῦ Νικηφόρου μὴ γέρον δεηθήσεται καὶ ἡ κατὰ πᾶσαν αὐτῷ ἰσχυρῶς, οὐδένοσ ἐπιστρέ-

135. *Българи служат във византийската войска*

А в по-северните области тръгнал самият султан с цялата си войска, като водел огромни и непобедими сили¹. Той стигнал до границите на ромейте през есента и по-искал да презимува там, та в началото на пролетта да нападне ромейската държава отблизо, да я разсипе напълно и да я унищожи. А императорът² вдигнал войска не такава, каквато подобава на император на ромейте, а каквато позволявал моментът, именно от македонци, българи, западоквийци, узи и от другите погранични народи, както и от франки и варяги, и бързо тръгнал на път.

136. *Самуил Алустан служи във византийската войска*

По зимуваният и тема Армениак вестарх Самуил Алустан, българинът³, брат на императоровата жена, която последният водел още когато бил частно лице, нападнал внезапно Крестин⁴ с петте западни отряда в самия ден на Възкресение, сиреч Пасха. Но тъй като франките били узнали за това предвзвистеано, ромейте побягнали и мисзина от тях били избити или паднали в плен.

137. *Въстанието на Георги Воитех*

В първата година от царуването на [Михаил⁵], 11-и индикт, сръбският народ, който се нарича и хърватски, тръгна да пороби България. Аз ще разкажа по какъв начин [станало това], като почна от по-рано. Понеже императорът Василий, когато поворил България, не поискал да се измени там нищо от обичаите, а наредил да се управлява в своите работи при собствени началници и обичаи, както е било при Самуил, който бил техен владетел, народът, тъй като не понасял алчността на орфанотрофа, се бил бунтувал вече и по-рано, когато проявлял съл Делин за свой цар (за което беше разказано по-горе подробно⁶), а и сега започнал да мисли за въстание. Той не можел да понася алчността на Нисифор⁷ и това, което той бил направил против всички, тъй като

¹ Събитията се развиват през 1069 г. в Сирия. ² Роман Диоген. ³ Този Самуил бил син на Алустан, който имал и дъщеря, асена за Роман IV Диоген (1068—1071), преди той да стане император. Срв. тук стр. 180.

⁴ Събитията се отнасят към 1069 г. Нормандецът Крестин, който бил на византийска служба, се разбунтувал в тема Армениак. Вж. *Erchler*, *Vie et mort de Byzance*, p. 276, Срв. и бел. 2, 3 и 4 към Азалия, тук стр. 180.

⁵ I. e. Михаил VII. Възранията година от царуването му отговаря на 1041—1042 г. и наистина въстанието на воитех е избухнало в 1072 г. ⁶ Срв. тук откъси 115 и 116. ⁷ Нисифор Караян, управителя на България. Той гребнувал в Скопие.

φομένον τῷ βασιλείῳ, ταῖς παιδαγωγῶσι δὲ παι-
δαῖς μόνον ἀρροσώχοντος, οἱ κατὰ τὴν Βουλγα-
ρίαν προιχόντες ἄριστοι τὸν Μηχαρίων ἀρχηγὸν
ἦντι¹ ἐπαρῆσαι αὐτοῖς καὶ συναρῆσαι, δοῦναι τε
αὐτοῖς τὸν πόνον αὐτοῦ ὡς ἂν αὐτὸν βασιλεὺς Βουλ-
γαρίας ἀνακηρύξοιαι καὶ τῆς ἐν τῶν Ῥωμαίων
ἐλευθερωθεῖεν καταδυναστείας καὶ βασιλείας, ὃ δὲ
ἀρμένως ὤπασι αὐτῶν, ἠρασιόους τε τῶν
ἐαυτοῦ ἀπολιξάντες καὶ τῷ δευτέρῳ μὲν Κων-
σταντίνῳ τῷ καὶ Βοδίνῳ ἀνομοζομένῳ παραδοῖς εἰς
Βουλγαρίαν ἑξαποσάλλει, ἕξῃα δὲν εἰς τὸ Παι-
δίον, ἕνθα συνελθούσθῃτες αἱ ἐν τοῖς Σκωπίοις
πυρόχοντες, οἷς ἕξαρχος ἦν Γεώργιος ὁ Βοττάχος,
τοῦ τῶν Κομηθένων γένους καταγόμενος, βασιλεὺς
Βουλγαρίαν ἠντιὸν ἀνακήρυξεν, Πέτρον δὲντὶ Κων-
σταντίνῳ μενονομήσαντες, ἀπὲρ ἀκούσας ὃ ἐν Σκω-
πίοις δέσμιον ἦν ἀρχὴν τῷ δευτέρῳ Νικηφόρῳ ὁ
Κακατοπρός, τοὺς ἑφ' αὐτὸν στρατηγούς παραλαβὼν
ἔπειαν εἰς τὸ Παιδίον μετὰ τῶν Βουλγαρικῶν
δυνάμεων: ἐν ὧν δὲ οὗτος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον
ἔξῃρτον, ἐπισκέλειψε διάδοχος αὐτοῦ Ἰσχυριὸς ὁ
Λυσιωπρός, ἠνωθεὶς τοῖνον μετὰ τῷ Κακατοπρῷ,
πολλὰ τι περτομήσας αὐτὸν, καὶ εἰς ἕκαστον δὲ τῶν
οὖν αὐτῷ στρατηγῶν ἐπιπαροῦρας ἢτε ἄλλα καὶ
ὡς ἀνδρῶν μικροῖς αὐτοῖς, συντοξάμενος
συρβάλλει τοῖς Σκωπίοις εὐθέως, καὶ γόνειαι μέγχι
αἰκατὴ καὶ τρωπὴ τῶν Ῥωμαίων ἐρηκωθεῖσθῃς
πίπτουσι γὰρ πολλὰ ἐκ τε Ῥωμαίων καὶ Βουλ-
γαρίων, ζωρῶντι δὲ πλείους καὶ αὐτὸς ὁ δευτὸς
Λυσιωπρός ὁ Δυλασπρός ὁ τε Μεγέμετος Προβί-
τος καὶ ὁ Λογγιβαρδοπουλὸς καὶ ἕτεροι οὐραὶ οὖν
αὐτοῖς. Ἠρόδη δὲ καὶ ἡ παρεμβολὴ ἅπασα, καὶ
τῶν ἐν αὐτῇ πάντων διασπείλονται γίνονται. ἠνωθεὶς
ἀναιδῆρ οἱ Βουλγαρίαι τῶν Βοδίνων βασιλεὺς ἀνα-
γορεύονται, ὡς εἴρηται, Πέτρον μενονομήσαντες, ἀρχὴ
τε διακεθέντες οἱ μὲν μετὰ τῷ Βοδίνῳ εἰς τὸν
Νίον ἀπήλθον, οἱ δὲ Περύλλῳ τῷ τὰ πρῶτον
παρὰ τῷ Βοδίνῳ γέροντα παραλαβόντες κατὰ τῶν
ἐν Καστορίῃ Ῥωμαίων ἀπῆλθον. ἕκαστος γὰρ διε-
τεταχθεῖται τὴν πόλιν οἱ τὰ Ῥωμαίων ἐρηκόντες²,
ὡς εἴρηται ὃ τε τῆς Ἀχρῖδος στρατηγός Μικα-

императорът не се грижел за нищо и се за-
нимавал само с веселювни и детински ра-
боти. Първенците на България смятали, че
Михаил¹, който бил владетел, щял да им
помогне и да им съдействува и щял да им
даде сына си, за да го провъзгласят за цар
на България, та да бъдат освободени от
властта и гнета на ромеите. Той ги послу-
шавал с удоволствие и като избрал 300 души
от своите хора, поверял ги на сына си Кон-
стантин, наричан и Бодин, и го изпратил в
България. И тъй той отишъл в Призидана,
където били събрани скопските първенци,
чиѣто предводител бил Георги Войтек, от ро-
да на Комханите². Те провъзгласили Бодин
за цар на България, като го прекръстили от
Константин на Петър. Като чул това, Ники-
фор Карантин, който заемал тогава длъж-
ността дук на Скопие, отишъл в Призидана
заедно с подчинените си стратези и с бъл-
гарските войски. Докато той се готвел за
бой, пристигнал заместникът му Дамян Да-
ласив. Като се съединил с Карантин, той
много го обиждал и немалко се подниравал
с всекия от стратегите му, осмивайки ги
като страхливци. И като построил войската,
той веднага влязъл в бой със сърбите. За-
вързало се страшно сражение и ромеите
претърпели още по-страшно поражение. И
наистина паднали много ромей и българи и
били взети още по-голям брой пленници,
между които били и самият дук Дамян Да-
ласив, така наричаните Превез, както и Лон-
гибардопул³ и много други с тях. Бил взет
и целият лагер и всичко в него било огра-
бено. След това българите открито провъз-
гласили Бодин за цар, като го прекръс-
тили, както казахме, на Петър. Те се раз-
делили на две и хората на Бодин тръгнали
към Ниш, а другите с някой си Пери-
ла, който бил пръв подир Бодин, потеглили
срещу ромеите в Кастория. Там привържени-
ците на ромейтоѳ, окръжениот стратег Марпан,

¹ In U fol 144r, 13 post ἦντι additur: ἠνωθεὶς
τῶν ἀρμένιον Χροφάου τὴν εἰσησιν τε ἐν Δυλασίοις καὶ
Προβίτοις μενομήσαντες καὶ γόνειαι μὲν εὐθὺς ἐφ' ἑαυτοῦ
ἔρχονται. In U fol 144r, 20 post ἠνωθεὶς additur: ἠνωθεὶς
οὖν μὲν Περύλλῳ τῷ Ἀχρῖδῳ στρατηγῶν καὶ οὐρα
ἐν ἐφ' ἑαυτοῦ εἰσησιν γὰρ αἰκατὴ διεσπείλονται ἕκαστος
ἐπὶν βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς καταρῆσαντες ἠνωθεὶς μὲν πρῶ-
τος ἠνωθεὶς πρὸς ἠνωθεὶς τὰ ἐν αὐτῇ τῶν Βουλ-
γαρίων βασιλεὺς. ἕκαστος καὶ ἠνωθεὶς ἡ Λυσιωπρός τὸν ἐαυ-
τοῦ τε γόνειαι ἀνομοζομένῳ παραλαβόντες τοὺς ἀρχηγούς,
καὶ τῷ Δυλασίῳ δὲ εὐθὺς ἀποκρίσας τῷ Καστορίῳ Δαμ-
νῳ οὖν πᾶσι οὐραῖς. ἕκαστος γὰρ εὐθὺς οὖν οἱ τὰ Ῥωμαίων
ἐρηκόντες.

² Михаил, син на Стефан Войслав, княз на Зета. Срв. тук стр. 324, бел. 1. Се чете „хванати“. Срв. Златарски, История, II, стр. 138, бел. 1. ³ Лонгибардопул бил нормански вожд, бивш военнопленник на Бодин. ⁴ Декатера е веројно дн. Катеро, а Патрата — дн. Патратия и Довалица. Вж. Prokič, Die Zusätze, p. 50.

¹ Добрава в U: тогаш на свенските влрши и си би направил дом в Декатера и Патрата и който бил под своя власт немалко земя. В Добрава в U: се били събрали. Перила се влсшил срещу Охрид и го превзел с пристъп, ашото градът не бил още укрепен, а слони в развашии още от времето, когато император Василий го разрушил, понеже подозирал, че дворяните се в него дврши на българите са важен вл-станически център. Там била приет благосклонно и след като подготвил населението да провъзгласи за цар неговия господар и направил същото и в Девола, той отишъл с глвна скорост в Кастория, ашото там се били събрали привържениците на ромейте.

τός καὶ ὁ τῆς Δαβόλης ὁ πατριῶς καὶ ἀντίστατος Θεοφύλακτος ὁ Βούργης, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ ἐν Καστορίᾳ στρατηγὸν μεθ' ὧν καὶ ὁ Βούργης Δοβιδὸς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οὕτως δεδιότες τὴν ἐκ τῶν Ἱθαγενῶν Βουλγάρων ἰσχυρὰν εἰς εἰς κρηρσίνετον τὴν Καστορίαν ἐπίστασιν, καταλαβόντες ἐν ὁ Βικερίος τὴν Καστορίαν μετὰ πλείους Βουλγάρων ἀμυνήσαν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον συνσκευάζετο. αἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ σπουδαῖοι ἐξήλθον κατ' αὐτῶν, καὶ μετὰ βίης ἐπαθροῦς ἐμφυλάσσαντες αὐτοῖς τέλειαν τὸν Πετρίον, καὶ φησὶν καταναγκάζουσι δι' αὐτῶν ἀβάτων πρὸς τὸν ἱσχυρὸν πόλεμον τὸν Μιχαήλιν ἀνακόμην. μετῴντοι δὲ καὶ τὸν Βουλγάρων πολλοὺς οἰκοῦσι δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν Πετρίον ἐν Χροιάτις τεταρτήριον, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα δευτέρην ἀπάρουσι, ὁ δὲ Βοδίνος τὸν Νέον καταλαβὼν ὡς ἦδη βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων παραστάων ἀπέστητο, πᾶν τὸ πρῶτον ἐκλήρωμενος, καὶ τοῖς μὴ δεχομένοις μηδὲ δουλοκυβέτους αὐτῷ ἐκείῳ καὶ λοιμοκρίτουσι, ὅπου ἀναγκῶς ὁ βασιλεὺς, τὴν τε τοῦ δευτέρου ἦσαν δηλαδὴ καὶ τὴν αὐτῶν ἀνακρίσεως, τὸν Σαρονίτην κατ' αὐτοῦ ἐξοπίστεια, πρὶν ἐξορθῆναι τὸ κακὸν καὶ εἰς μεγάλην ἔξορθῆναι εὐλογία, κατασφίσει τὸν κατακλιμένους, ἐπιελαστέα δὲ αὐτῶ καὶ στρατοῦμα ἐξόλογον ἐντακτεμένον ἐκ τε Μα ἐδόνου καὶ Ῥωμαίων καὶ Φράγγων. ἄλλ' οὕτως μὲν πρὸς τὴν τὸν Σκοπίων πόλιν τὴν ὁμοίαν ποιεύμενος τὸν ἐν τῷ Νομῷ οὐμίρῳ φρονίδα ἐπέθετο, παρασηκίτας αὐτῷ, καὶ τῷ πιστωμένῳ τούτῳ Γεωργίῳ τῷ Βοϊτάχῳ λόγον δεδωκίως ὡς οὐδὲν φιλῶσαν, κατασφίσει, τὴν πόλιν τὸν Σκοπίων εἰσεῖ, καὶ ταύτην τὴν στρατοπέδειαν κίρηται, καὶ περὶ τὸν ἐν τῷ Νομῷ τὸ πιστωμένον ἰσχυρὰ καὶ ἐμελέτα, ἀλλ' ὁ Βοϊτάχος μετακλιθεὶς οὐκ οὐδὲν ἀποθῶς γέροντι καὶ τῷ Ῥωμαίων ἐργασίᾳ, λαθραῖως τοῖς ἐν τῷ Νομῷ ἐπέθετον ἀρμονεῖσθαι μὲν ἐν τόχῳ πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῖς περὶ τὸν Σαρονίτην βουλγάρους ἀπάρουσι καὶ ἀμειλιότερον ἀπάρουσι καὶ ἀμειλῶς ἤβηδον ἀποσφίσει. αἱ δὲ τὴν ἀγγέλιαν διέδωκεν, ὁρῶντες ἐν τῷ Νομῷ, πρὸς τὴν Σκόπιον ἔλθον, πρὶν κατακλιμένους εἶσθαι τῆς γῆς γαῖαν γὰρ ἦν Λεπιμβέλιον ἰσχυρὸν μὲν, ἀναστήσαντες δὲ τοῖς περὶ τὸν Σαρονίτην γηρομῆτιν: ἔξω κατ' αὐτῶν παρτιλῆθαι, καὶ καταλαβὼν αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῇ ἑσπέρῳ γενουῖον Ταορνίον ἀναρῶντι ἐπέθετον τοῖς πύλαισιν, ἀλλοκτεῖται δὲ καὶ ὁ Βοδίνος, ὁ δὲ Λογγιβαδδόνου-

деволският стратег, патриций и антипат Теофност Вурца, а с него и стратегът на Кастория, укрепил града, както разказахме. С тях били и Борис Давид³ и много други, които, страхувайки се от заглахата на местните българи, потърсили убежище в Кастория. А Петриля, като превзел Кастория с безчетна войска от българи, започнал да приготвя, каквото било нужно за вой. Когато и ромеите се наредили и излезли срещу българите, те ги атакували с голяма сила и обърнали в бягство Петриля, като го принудили да бяга през непроходими планини, за да стигне при господаря си Михаил. Те избии и много българи, а заловили и човека, който у хърватите заемал първо място след Петриля, и го занели окован при императора. Бодин пък, щом стигнал в Ниш, започнал да се разпорежда с българските работи вече като цар. Планирал всичко по пътя си и избивал и измъчвал тези, които не го признавали и не му се подчинявали. Когато императорът чул за тези неща, именно за поражението на дука и за провъзгласяването на Бодин, той изпратил срещу него Саронит⁴, за да побърза да потуши злото, преди то да пламне и да се разрази в голям пожар. Той пратил с него и силна войска, съставена от македонци, ромеи и франки. Но [Саронит] се насочил срещу град Скопие и не обръщал никакво внимание на Ниш. И тъй, като пристигнал [там] и като обещал на Георги Войтех, комуто бил поверен градът, да не му стори никакво зло, той превзел град Скопие, разположил се на лагер в него и започнал да обмисля и да преценява какво да прави с тези в Ниш. Но Войтех, който се разкаял, задето бил толкова благосклонен и държал страната на ромеите, съобщил тайно на хората в Ниш да отидат бързо при него и да избият безмилостно и жестоко всички хора на Саронит, които били безгрижни и нехайни. Като получили съобщението, те тръгнали от Ниш и се насочили към Скопие. Земята била покрита със сняг, защото било зима, месец декември. Но понеже хората на Саронит разбрали това, той излязъл с цялата си войска срещу [бултовниците] и като ги присрещнал по пътя на едно място, наречено Таорни⁵, избил ги почти всичките. Паднал в плен и Бодин⁶, а

³ In U fol. 145^v, 16 post Bodinus additur: καὶ βασιλεὺς μέλιονα πόλεμον κατὰ τὴν γῆρα καὶ θεάτους διεστρέψεν.

⁴ Добавиа в U: ... който далеч измъчавал всички по храброст и дързост.

⁵ Този Борис Давид нас до с. Сив България, както показва името му. ⁶ Вестаркът Михаил Саронит, който тогава бил назначен за катепан на България. Срв. Moravutari: *Ἑλλάς, φιλόλογ. ὁμιλία*, приложение към т. XVII, 1876, стр. 144; *Златарски*, История, II, стр. 145—146. ⁷ Дв. Павли, в южната част на Косово поле.

λος, ὡς ἔφηται, δοθεὶς πρὸς τὸν Μιχαήλ καὶ λόγον δοῖς καὶ ἰσχύα, ζεύγνυται τῆς τούτου θυγατρὸς καὶ ἔτι πλείωται μετέπειτα ἐπὶ Λαγγαρίδων καὶ Σέρβων συγκλήτων, μετ' οὗ καὶ πρὸς βασιλευσάτω Βοδίνου ἀποστασίας εὐθὺς τοῖς Ῥωμαίοις ἀποκαθίσταται. ὁ δὲ Σαργάνης τὸν Βοδίνον ἐξαιπέυε πρὸς τὴν βασιλείᾳ θέουσα. περιουθεὶς δὲ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Σεργίου μονῇ, μετὰ βασιλῆος παροδεύας τῷ Κομητῷ Ἰσακῶν ἤδη προσεβήτηντο Ἀντιόχειας δοῦναι ἀπὸ γῆν εἰς Ἀντιόχειαν. ὅπου ἀκούσας ὁ τούτου πατήρ ὁ Μιχαήλ, μεθυσάμενος Βενετικῶς πρὸς τὰς τῶν αἰσίων ἀδελφῶν, οἷς ἔχων ἀποστασιασέν, ἀπέλευσε τοῦτον ἰσχυρῶς καὶ τῷ ἰδίῳ ἀρχῇ ἀποκαταστῆσαι ὡς καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχὴν κόν τοῖς ἡμετέροις χροῖσιν διέφυκε. ὁ δὲ Βοδίνος ἰουδαίως ἐρῶν ἐν τῷ ἀσπένῳ πρὸς τὸν τοῦ αἵμα τέλειον, ἢ ἔσχετοσας τοῖς ἐκ τῶν πλῆθον θάνατος. αἱ γὰρ μὲν Ἀλαῦτοι καὶ Φράγγοι (γένη δὲ εἶναι δοκεῖ) κατὰ τῆς χώρας ἀφῆκτοσ καλλιστάται μὲν τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ τῶν Βυζαντινῶν βασιλείᾳ μετὰ βασιλείᾳ, ἀφῆκτοσ δὲ καὶ τὸν ἑκάστοσ παῖρ, ὡς ἐπὶ ἰσχυρῶν τῷ ἁγίῳ Ἀρχιλλῶν ἴδμεν, μετὰ τοῦ ἐν ἐκείνῳ φερούμενα ἱερῶν, ὧν πρὸ μὲν αἰθῆσ ἀποκαθίσταται, τὰ δὲ λοιπὰ ὁ σιγαῖος διακρίμενος εἰς γῆτον ἰδίῳ μετακρίσων. ἢς οἱ γὰρ τῶν σιγαῖων τῆσ Μοναστηρίου γυμνασίου ἐν, ἀξιώμενος ἀποδοῖναι ἕλλησ εἰρήσ, ἐπὶ μὴ ἐπιτόθη, ἀνθρωπιάσας τοῖσ ὄμοισ τέλειον, τῆσ δίωσ μὴ ἀνασχομένησ ὡσ εἶπασ, ἀλλὰ μετὰ τοῖσ αἰθῆσ εἰς ἐπίδειγμα τοῖσ ἀσπένῳ. ἐν οὖν τοῖσ πρῶτον τῇ ὁρῇ τοῦ Ἰσάκασ ἀδελφῶν τῶν σιγαῖων ἡμετέρων αἰθῆσ δὲ μὲν εἰς διακρίσιν ἡμετέρων, μετὰ τοῖσ ὄμοισ ἀδελφῶν, δοθεὶς τῶν Παρωσιῶν ἀνομοθεῖσ, καὶ σιγαῖων τῷ Τάτῳσ ὡσ ὁμοκρίσιν, Πανδονίκοσ ἀδελφῶν ἐπίσθετοσ εἰς τὴν βασιλείᾳσασ παρεφῆκτοσ. καταθέτω δὲ τὰ ἑλῆσ ἐκτελέμενοσ μὴ ἢ ἕλῳσ παρῆσ τοῖσ εἰρησ, εἰ μὴ τῶν λογιθέτων Νεστωρῶν ἐκ μέσοσ παρῆσ ὡσ τῶν ἐκτελέτων καὶ πῶλετωσ κοσμητῶν, καὶ αἰθῆσ ὡσ ἄλλῳσ λησῆστωσ καὶ τῶν αἰθῆσ περιουθεῖσ δημεύσασιν, ἀλλ' ὁ βασιλεῖσ ὡσ ἐκτελέτω, αἰθῆσ τῶν τοῖσ αἰθῆσ γοητεῖσ καὶ ἀσπένῳ ἐκτελέτωσ. ὁ δὲ Νεστωρ ἐκτελέτωσ ἐπὶ τῶν ὁρῶν ἀσπένῳσ

Лонгбардопул, който, както казахме, бил минал на страната на Михаил, разменил с него обещанието за първоет и се оженил за дъщеря му. Той получил много голяма войска, съставена от лангобарди¹ и сърби, с които бил пратен на помощ на Бодин, и отново минал на страната на ромеите. А Саргонт изпратил Бодин окован при императора. Той бил затворен в манастира Св. Сергий², а малко по-късно бил предаден на Исак Комнин³, който вече бил назначен за дук на Антиохия и който го отнел там. Като научил това, баща му Михаил спрону пляна не сия наел венеги⁴, чиято работа била да плават по море, отважъл го оттам и го завел в собствените си владения. Последният след смъртта на баща си царува и в наши дни. А Войтех, който бил силно измъчван, умрял, като отивал при императора, понеже не можал да издържи болките от ударите. Алеманите, пък и франките (те са западни народи), пуснати из страната, увицожили останалите в Преспа български двориш и ограбили местния храм, издигнат на името на св. Ахил⁵, като не пощадили никоя от свещините му. Никоя от тях били отново спасени, но другите войската си разделила и ги приспособила за собствено употребление. И тъй един войник от македонската войска, който бил каран да върне, каквито свещени предмети брл взел, понеже не се подчинил, умрял от сияя пъчка на раменете си. Написано, както стога обикновено, възможнѣно не се забавило, но го сполетало за пример на поколенията. В градовете по крайбрежието на Истър войшиците били нехайни, защото не получавали никакво възнаграждение, и затова бил изпратен вестархът Нестор⁶, който бил служител на императоровия баща и бил назначен за дук на крайистърските градове. Той влязъл в съюз с Татуш⁷ като със свой съмпленник и заедно с него тръгнал към столицата заедно с много печенегѣ. Когато му заповядали да сложѣ оръжието, той казал, че ще направѣ това само ако премакнат логотет Никифор⁸ като общ враг и световен неприятел, тъй като той го бил обидѣл много и му брл отчуждѣл имотите. Но императорът не се съгласил, понеже еден път се бил хвацал на лъжките и измамите му. А тъй като собствените му хора направѣли заговор против него, Нестор напуснал тези

¹ Т. е. нормани от Южна Италия.

² Манастирът Св. Сергий в Вакс се намирал близо до Железната врата на Мраморно море. Вж. *Κωνσταντίνου*, Византийские церкви, стр. 130 и 133—134; *J. Ebersolt et A. Thiers*, Les églises de Constantinople, Paris 1913, p. 21 sq.

³ Т. е. венецианци. ⁴ За този храм вж. Житие на Ахил, тук стр. 7, бел. 1. ⁵ Той бил изпратен за началник на крайдунавските градове в 1074 г., или халко времѣ това. Срв. *Златарска*, История, II, стр. 154—155. ⁶ За този Татуш или Татруш срв. бел. 5, тук стр. 183. ⁷ За този Никифор или Никифорциз срв. *Аталант*, тук стр. 180 и сл.

ται μὲν ἐκείθεν, ἐκίχεται δὲ τὴν τε Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ τὰ παρακείμενα τῆς Βουλγαρίας, καὶ εἰς τὴν τῶν Παρσιάνων ἐποχῶν. μῆτρος δὲ στρατιωτῶν Μακεδονῶν στρατομένη προσήλθε τῷ βασιλεῖ, τὴν σπέσσαν ἀποκλιμαμένη, προστάζει οὖν βασιλεῖ τρυφάντις καὶ ἠρωσθέντις ἐπιούργησαν, μετὰ τὴν εὐαισχρήτην αὐτῶν γοησίαν. ἀλλ' εἰς πῶς τὸ ἀεὶα λόγος αὐτῶν μετὰ ἐπιστρατήγις ἀνάστασις οὐκ ἤθελεν μένειν εἰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσήματος, ἀλλὰ τοὺς πολεμίους πᾶσι τρόποις ἀνάστασις διεκρίσασα. (pp. 714₂₂—720₁₂)

138. De Nicephori Basilacti seditioe

Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος τὸν Λεωτήριον καταλιπὼν οὐραίων ἤθησεν, ἐκ τούτων τῶν ἐκείσε χωρῶν, μεταπέμψασα δὲ καὶ Φερίγγους ἐξ Ἰουλίας διὰ τοῦ ἐπακόλουθου Δημητρίου Θεοδοσίου φιλοτιμίας ταῖς ἀξιώσεσι κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀναστρατεύμενος. συναρχοῦς δὲ στρατῶν ἐξάλογοις ἐκ τε Φερίγγων καὶ Βουλγαρίων Ἰερουβάν τε καὶ Ἀρσιανῶν, ἄρας ἐκείθεν πρὸς Θεσσαλονίκην ἤειπεν. ἀρχηγὸς δὲ εἰς Ἀρχαῖος Ἰβόλιτο μὲν ἐκείσε ἀναγορευθήσεται, παροῦν δὲ τοῦ ἐκείσε ἀρχεπατριάρχου ἐκωλύθη. ἐν δὲ Θεσσαλονίκῃ γινόμενος ἐπιπροσώρθη τὴν τῶ Βασιλακίου ἀναρχομένην, καὶ δουλοῦ πρὸς αὐτὸν ἐπέστειλε χάρματα, ἐν τῇ ἐπιθήσει τὰ τῆς ἀπορίας διακρίσασα, οὐραίων ἔχων πρὸς αὐτὸν τὸν τε λεγόμενον Γεωργίου καὶ Γρηγόριον τὸν ἀκοήσιμον καὶ τὸν Τεσσαρακοντάτηρον. προσκαίετο δὲ καὶ τοὺς Παρσιάνους εἰς συμμοχίον. Ὁ βασιλεὺς δ' εἰς ἔργον τὸν τοῦτον οὐραίων καὶ τὴν ἀπορίας, χειροβόλην γρηῃ τὸ δμῶρον αὐτῶν ἀποστρατεύμενος οὐραίων οὐραίων πρὸς αὐτὸν ἐπέστειλε, πῶς μὲν ἀπορίας δεικνύσας αὐτὸν καὶ παρσιανῶν συμβεβηκότων ἀξίωμα, ὁ δὲ πρὸς ἐν χειρὶν ἐπικρατοῦς ἀποστρατεύμενος ἀπόστειλε μετὰ οὐραίων ἀποστρατεύμενος καὶ ἰακῆς. ἠγορήσας οὖν ἐν τῷ περικλυτῷ τοῦ Βασιλακίου παλατίῳ στρατηγὸν ἔχοντα τὸν Γεωργίου, πόλεμον τοῦτον ἀνέμψασε. ἀποστρατεύσας δὲ τὴν οὐραίων οὐραίων Θεσσαλονίκης ἀποθῆς διεκρίσας κατὰ. ἐν τούτῳ δὲ διασημῶς τὸν χόρησον θεὸς ἀφῆκε τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγόμενου Βαρδάρου, ἐκείσε τὸν στρατὸν διαπορεύσασα ἰακῆσεν. ὁ δὲ Βασιλάκιος τὴν ἰακῆσιν ἀντιπρόσθετος, ἰακῆσεν περικλυτὸς ἐπικρατοῦς αὐτῷ καὶ τοῦτον κατὰ πῶτος ἐκείσε καὶ ἀποστρατεύσας ἀποστρατεύσας. τοῦ δὲ Γεωργίου τὴν ἐπιούργησιν καταστρατεύσας τῷ οὐραίων, ἐκ τούτου πᾶσιν αὐτῶν τε καὶ αὐτῶν οὐραίων. ἰακῆσεν τοῦτον

места, ограбил Македония и Травкия и земите в следствие с България¹ и се прехвърлил в страната на печенегите. И тъй една част от грабежите македонски войници отишла при императора и се оплакала за грабежа. По заповед на императора не им се оказало никакво внимание и били позорени, след като били бичувани и малтретирувани. Но те, като се върнали в страната си, изпълнени с горъка и мъка, не искали да запазят вече същото разположение, а почнали да се стремят всячески да отвържат на кеприятелие.

138. Встаняето на Никифор Василаци

Протопроедър Никифор Василаци², като стигнал в Дирхамум, събрал войска от всички тамошни места, а посредством деволския епископ Теодосий извикал и франки³ от Италия, които с щедрости и почести изстроил против Врисий⁴. Той събрал сила войска от франки, българи, ромен и албанци и като се вдигнал оттам, тръгнал към Солун. Когато стигнал в Охрид, той искал там да бъде провъзгласен [за цар], но бил възпрепятствуван от намесата на местния архиепископ. А когато отишъл в Солун, той бил уведомен за въстанието на Воташият⁵, когото пратил верноподаническо писмо, но тайно готвел бунта. В горекананото дело помощници му били така нареченият Гимн, Григорий Месимар и Тесаракондацих. Той привлякъл и печенегите за съюзници. А императорът, като разбрал целта и намерението му, изпратил при него с хрисовул един от своите хора, за да го успокои, и като го освобождавал от всякакъв страх, давал му титлата нобилисма. Но [Василаци] пренебрегнал безумно благодеянието, което имал в ръце, и после напразно се разкайвал. Поради това срещу него със сила и боеспособна войска бил изпратен нобилисим Алексий⁶, който бил почетен с титла севаст. И тъй той стигнал до една крепост във Василикиевите владения, която имала за стратег Гимн, и я завладял с бой. И като повел войската си чак до Солун, той се приотия там, незащегнат от никакви шети. Отвъд реката, наречена Бардар, на известно разстояние той направил вал и възнамерявал да спре с войската там. А Василаци, който се стремил да грабне победата, възнамерявал да го нападне в нощна засада, да го залови със сила и да го унищожи напълно. Но Гимн разкрил заговора пред севаста и той, както и хората му взели

¹ Византия тогава България. ² За този Никифор Василаци и за въстанието му при Аничон, тук стр. 101 и сл. ³ Т. е. вормани. ⁴ Никифор Врисий, който бил заробен дук предъ Василаци. ⁵ Никифор Воташия встъпил на престола в 1078 г. ⁶ Българският император Алексий I Комнин.

ПОКАЗАЛЕЦ — INDEX NOMINUM ET RERUM

СЪКРАЩЕНИЯ — ABBREVIATIONS

ббл. — библейски
 бълг. — български
 виз. — византийски
 гр. — град
 дн. — днес
 ез. — езеро
 зап. — залив
 имп. — император, императорски
 креп. — крепост
 м. — манастир
 медл. — медленост
 митол. — митологически
 нар. — народ
 обл. — област
 окр. — окръг

о-в — остров
 п-в — полуостров
 пл. — племе
 арабск. — арабски
 пров. — провинция
 р. — река
 рим. — римски
 с. — село
 сел. — селище
 слав. — славянски
 титл. — титлован
 христ. — християнски
 царств. — царски
 църк. — църковен
 южнослав. — южнославянски

Показалецът е съставен по българската азбука. Грещите и латинските букви са подредени според произношението си на съответния език. Цифрите посочват страниците. Получената цифра означава, че на тази страница към думата или обяснителята белажки.

Аарок магистър и дук 226 328
 Аарон номинатор 93 97 118 257 275 277 284 304
 Аарон (Даров-Прускав) син на Йв. Владислав 88 89
 292 304 311 312
 Абидос гр. при дн. Боманкисел 29 99 210 222
 229 246 297 310 319
 Абул Сефар (Аллекфор) смърт на Йвнн 103 308
 309; вж. и Аллекфор
 аввази пл. 65
 аварн нар. 49 66 68 69 70 74 206 267 208 209 210
 211 212
 Августа креп. 69
 авзони (свзони) 167; вж. византийци
 Авла креп. 319
 Авлова (Валова) гр. дн. Валора 54
 Аврелиан рим. имп. 74
 агарони 85; вж. араби
 Агата дъщеря на Йвнн Хрисостий и жена на Самуил
 284
 Агатиий христ. мъченик 62
 Агатиий христ. мъченик 57
 Агатионик христ. мъченик 62, 63
 Агрикола рим. сановник 60
 Ада местно име 328
 Аделафий арабски проповедник 139
 Адралест домашник на схолите 144 251
 Адриан Даласин дук на Антиохия 89
 Адриан рим. имп. 54
 Адриан II рим. папа 72
 Адрианопол дн. Одрин, гр. в Изг. Тракия 48 55
 100 102 135 136 170 184 185 188 189 193 207 225
 227 235 239 253; вж. Одрин
 Адрианопол (Дривовол) гр. в Албания 46 50 88
 Адриатическо море 45 54
 аерикон глоба или данък 31 34 190; срв. аеро-
 патикон

аеропатикон външнарижение 31; срв. аерикон
 Азарина (Зарина) бълг. великана 292
 Айдаромаштров село в Правинко (?) 18
 Аяребол (Харинбол) гр. 169 323
 Акакий есарихта епископ 90
 Акарвания обл. 298
 Аквидукт вж. Кедукт
 Аквидин син на Самуил, дитно при 36
 Аквидин христ. мъченик 63
 Акотиана прохода 214
 акрити гравицни войски 183
 Акмос р. дн. Вардар 232
 актиони зависими селани 29
 Акшехир гр. 228; вж. Филомитон
 Аляксевс виз. военачалник 303
 албани 160 191 338
 Алмелодриг гр. 64
 Александър Велики македонски цар 176 166 325
 Александър виз. император 13 140 246 248
 Александър Кавасила дук 292 340
 Александър Римски христ. мъченик 50 58
 Александър христ. мъченик 52
 Александър солунски сликот 57
 Алексий I Комнин виз. имп. 6 12 19 23 24 27
 29 32 68 190 191 192 194 338
 Алексий Муселе друнгарий на моравите 145
 251 252
 алеманн нар. 337
 Алим арабски предводител 299 300
 Алусиан син на Йвнн Владислав и внук на Аарон
 91 92 97 98 99 113 292, 304, 305
 Алустан Самуил вж. Самуил Алустан 89, 190, 334
 Аляф р. 291
 амалеетски народ 118; вж. араби
 Аляафи гр. 17 19
 Амел джон 48

- Ананас епископ на Олесе 51
 Ана дъщеря на Кома, правнучка на Владислав 36
 Ана висиска планина 289 297
 анаграфес дължност 17 19 27 28
 Ананни библ. лице 90
 Анаплус хълм, дн. Аркауткюв 74
 Анастасиева стена 208 206; вж. Дългата стена
 Анастасия I Ликор виз. имп. 74 202
 Анастасий II виз. имп. 217
 Анастасия Гонгия виз. вельможа 248
 Анастасия основател на Iл V 230 235
 Анастасий христ. мъченик 61 62
 Анастасий царств. патриарх 76
 Анастасия христ. мъченица 73
 Анатолий царств. патриарх 73
 Анатолик тема 226 229
 ангарен 32 31 196 197
 англчанн (инди) 30
 Андрагаст (Адрагаст) славянски войд 207
 Андрей доместик на сходите 244
 Андрей превантер в дестерома 37
 Андрей христ. аносос 51 54
 Андроник анаграфес 17 19
 Андроник прелоститър 39
 Анеша син на кривоша смър 273 272
 Ани гр. 311
 Ани дъщеря на Йоан България 36
 Анкил лично име 36
 Анкит дъщеря на Теодор Арменец Ператик 36
 Анкара гр. 213
 Ано проастий 22
 Антигон началник на сходите 241
 антикавскином назол 30 34; срв. канискиом
 антимитатиккиом, антимитатон назол 30,
 196; срв. апопатиккиом; митаткином; митат
 Антик библ. военачалник 303
 Антвех управител на гр. Маршанопол 50
 Антвехия гр. 63 89 116 199 201 213 259 260 282
 367
 антипат тема 12 195 196 281 336; срв. анстат,
 хипат
 Антоний II Кавлеа патрир. патрир. 138 243 244
 Антонин Пий рим. имп. 59 58
 Анхило гр. дн. Поморие 69 207 216 219 221
 Анхилово управител на Филитопола 62
 Аппдан р. (дн. Врания) 279
 апликтон повинност 30 34 196
 Аписфар вж. Абул Сивар
 Аполониада гр. 215 216
 апопатиккион повинност (?) 34; срв. антимита-
 ткином; митатон
 Аосимар 75 215 216; вж. Тиберий III
 араби 17 30 65 76 93 118 142 184 214 215 216 220
 227 241 242 243 245 248 251 258 299 300; вж. са-
 рацини
 араби пузерийски 282
 араби оафийски 202
 Аракс р. 103
 Аргар виз. вельможа 280
 Аргар Италиен магистър 106 369
 Ардегаст вж. Адрагаст
 Ардемерион гр. дн. с. Ардемери, Солунско 19 24
 Ардея вж. Саботско
 аредатори 24
 арени 58; вж. също хипорун
 Арстуза езеро 291
 Архидия виз. имп. 71, 202
 арканска ерес 63
 арнергара 170
 Архидий виз. имп. 55 217
 Архидиспоа гр. дн. Дръббурнас 75 135 169 206
 219 227 235 260 261 310
 арси 255
 Арменнак тема 152 180 223 224 229 334
 Армения 89 91 97 102 152 205 308 322
 Армения, Малка обл. 67 68
 Армения, Втора провинция 161 217
 арменци 139 142 143 150 151 152 173 180 217 239
 249 295
 Аррид викар. владетел 139
 Арсинокки местно име 33
 Арсан арменско дер 239
 Артабан арменски цар 239
 Архилох арменогръцки поет 131
 Артавасд виз. военачалник 76
 Артемий 217; вж. Анастасий IV
 архонт-титл 47 196 244 282
 Асан солдатурски поименование 311 312
 асскрит (асикрит) дължност 17 246; срв. про-
 тасскрит
 Асидеон лично име 138
 асирийци нар. 154
 Аспиракандия (Новакандия) обл. 89, 287
 Астий дръчка епископ 61
 астрономия 255
 Аталия гр. 159
 Атанасий александрийски патриарх 64
 Атанасий Атонски основателя на манастир 8 9
 10 11 23 24
 Атанасий Кондокопи свещеник 68
 Атанасий манах-жителищен 8
 Атанасий патриарх митрополит 68
 Атика обл. 7 70 278
 Атина гр. 76 296
 Атира гр. дн. Буенчешемелме 307
 Атира р. 234
 атаети 241
 Атон планина 15 24; вж. Света гора
 ауди български 218 225
 афри 258 300; вж. араби
 Африка 75 242 268
 Афролазион гр. 205
 Ахав израелски цар 224
 Ахело врем. 249
 Ахелой (дн. Чамовела) р. 143
 Ахей обл. 201; вж. Гърция
 Ахил Лариски епископ 7
 Ашот вет на Самуил 278 279 287
 Баба Ески (Бурхундус, Буагарогефироа, Булгаро-
 фион) гр. 140 169
 Багдад гр. 142 276 299
 бадемови дървета 59
 Бакджини планина 224
 Бакъркюв (Масрикюв) с. в Цариградско 73
 Балатцета планина 284; вж. Беласия
 Балчик (Дювниноска) гр. 205
 бано 84 42 51 170 200
 Банско с. в Струмишко 288
 баня 42; вж. гр. Кюстендил
 Баса христ. мъченица 62
 Бани качавки на шв. имп. конюшня 242
 босемъртините, огред на 30 189
 Бела паланка гр. 43
 Бела църква местно име 43
 Беласия планина 5 78 155 283 284 288
 Белград гр. в Югославия 43 69 206 209 302
 Белград (дн. Бера) гр. в Албания 43 295
 Бенямин вж. Бенямин
 Бготия обл. 278
 Бер (Бере) гр. 23 47 221 280 289
 Берац (Белград) гр. в Албания 43 294

- Беранци блат, слав. пл. 219
 Берантня обл. 219
 Бероя (Вероя) гр., дн. Ст. Загора 48 56 64 221
 беса, грим, поемс 32
 бивоял 30 34 196
 Бинач с. в Гвилязко 43
 бириния (събирани на дъгъли) 31 32 33 181 304
 бисери 291
 Бистрица р. 41
 Витоля (Бутеля, Обитея) гр. 42 219 286
 Вобанкваски с. в Чанаквалевско 69; сръб. Абидос
 Боблен (Боболане) дн. Мисолияс Акрополс-
 му, с. в Кавалско 18 19
 Бобошево с. в Костендилска оубре 42
 Богдан вилвола 291 298
 богемилство 99 129 193 199
 бодугани 31 196
 Боемунд I Тарентски нормански вожд 29
 боев ред 85 96 111 112 113 121 165 169 170; иж.
 също артигари, фазана
 Бостн тържище 245
 Бойла местно име 149
 Бойон креп. 288; иж. Бойа
 борби спори 241; иж. единоборство
 Борил виз. сановник 340
 Борис I Михаил бъл. имп. 71 135 137 138 236
 237 238
 Борис II бъл. цар 5 257 258 259 260 265 274 275
 Борис Давид лично име 306
 Бористен р., дн. Двистър 312
 Бостянин с. в Цариградско 225
 Босфор дн. Керчански проток между Азовско и
 Черно море 67
 Босфор (Сисвон) проток между Черно и Мра-
 морно море 145
 Боян иж. Веманин
 Бойна (Бойси) креп., дн. с. в Софийско 288
 Браничево (Бравница) гр., дн. с. Костомл 43
 Бранянина р. 42
 Бродарски (Бродско поле) местно име 43
 Брудос земство 37
 Брюксел гр. 73
 Бувалица р. 41
 Букелариев мав. 249
 Булгарогефурон (Булгарогефрон) дн. Баба
 Ески, креп. 140 165 245
 Бургаски бани (Термопол) 144
 Бутеан гр., дн. Битова 42 286
 Бутранто (Вотрон) гр. 46
 Бутудизаус гр., дн. Баба Ески 140; иж. също
 Булгарогефурон (Булгарогефрон)
 Буюккарашаран (Дришшара, Месина) с. в Дюле-
 бургаско 59 69
 Буюкчешмедже (Атира) гр. 176
 българи 7 et passim; сръб. славяно-българи, илари,
 лави, славяни, скити, хуни
 България 5 et passim; архиепископия 41 42 43 44
 45 46 47 288 291 308 325 333; тема 5 17 90 291
 298 302 306 334 335 338 340
 Българска марава р. 43
 Вавилон (Багдад) гр. 278 299
 Вазва креп. 209
 Валент източноримски имп. 200 201
 Валентин брат и съимператор на Валент 201
 Валентин кръст. мъченик 31
 Валерий жрец 62
 валове (юкони) 153; иж. ровове
 Валовица иж. Волошица
 Валоия (Аллоия) гр., дн. Влора 51
 Валцар печенежки вояд 3 12 318
 Вальово гр. 43
 Ван езеро 293
 вандали нар. 206
 Варвара диксрета на Йоан България 36
 "варварски" 7 73 80 85 96 90 110 119 120 194 199,
 иж. българи; иж. печенеги
 Варда весар 137 133 241
 Варда патриций 75
 Варда Печ стратег 300
 Варда син на Кордана 136
 Варда син на Лъв Спийет 242 243
 Варда Склар виз. военачалник 154 259 260 261
 262 268 272 273 275 276 282 306
 Варда Фока домашник на столица 143 249 276 277
 278 289
 Варданий виз. военачалник 228
 Вардзар (Аксис) р. 8 9 47 192 282
 варяги, принудително изкупуване на 31 34 197
 Варна (Одессо, Одесопол) гр. 51 205 213 308
 Варна дн. Прованлийска, р. 215
 Варненско 38 49 50 51
 Варош (Светигово) с. в Троянско 43
 варяги нар. 17 30 188 196 205 322 334
 Василаци виз. военачалник 191 192 193
 Василацина курортна зона; иж. Мариа, мезакона
 василеополит или 243
 Василанда креп. 292 303; сръб. Царедвор
 Василанд I Македонец виз. имп. 72 118 135
 137 138 238 239 240 241 243
 Василий II Българсубиец виз. имп. 5 9 14
 36 38 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53
 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 76 77 78 92
 93 94 118 134 135 186 187 188 275 276 277 278 279
 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291
 292 293 294 295 296 297 298 304 334
 Василий Анатолик езерски епископ 68
 Василий Алсван дук 89 175 295 331
 Василий Глава одрински търговец 280
 Василий Каяклий 325
 Василий Монох управител на България 315 324,
 сръб. Василий, синкел
 Василий Царедуманит империор 69
 Василий таракшомен 154 263 264
 Василий патриций и канцисий 142, 248
 Василий писар 14
 Василий Родий виз. пратеник 151 256; сръб. Кон-
 стантин Родий
 Василий син на пресвитер Гетър 36
 Василий син на имп. Роман II 257
 Василий Савалит стратег 302
 Василий синкел 292 324; сръб. Василий Монох
 Василий Склар патриций 297 298
 Василий Тархашитот стратег 328
 Василий Царедвор-старшия 272
 Василия Чаргон презвитерски 20
 Василиск лично име 202
 Василцида, славяни, речен на Константин VII
 Багренородни 140 141 246 247 248
 Василия жена на Йоан Кавала 35
 Васурама обл. 299 311
 Ватави одрински търговец 280
 Ватади роднина на Торшия, търговец от Ромелото 310
 Ватади, Йоан стратег 110 165 310
 вазтели (скулптори) 49
 Велес епископство 46
 Велешка, дн. Костендил 42
 Велешарнис печенежки род 313
 Велес гр. 42 219
 Велешарий виз. военачалник 42 205 206
 Велика лапра (Лапра), мав. в Ст. гора 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27
 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 33

- Велики Преслав вж. Преслава
 Белбрух лично име 15
 Велюса с. в Струмичко 34
 венети (венетини) 387
 Венеция гр. 280
 Вепинави (Вепинави, Еоли) блдг. мана 150
 Верезава прохода 216
 верев (веруг) гр. 23 47 221 260
 Берев тема 23 24
 Берев (Беров, Боруј) гр. 221
 Вериназ мана мана 202
 Веринишка креп. 135 297
 Верховлавиј лично име 35
 весла за кораби, достава на 14 197
 вест дланост и тима 17 161 298 308
 вестарх дланост и тима 21 168 179 180 326
 вествариј дланост 32; срв. трговестариј
 вествариј дланост 31 196 197
 вестроне 308
 Виден гр. 25 985
 Виза гр. 225 236
 Византион гр.; вж. Цариград
 Византија 3 et passim
 Виминациум (Враничево) гр., дн. Костолц 62
 винарници 14 15
 Винец местно име 43
 вино 31 34 196 271 304 315
 Вини с. в Кулаовско 43
 Винче с. в Скопско 43
 Вирид мана 253
 Висник (Вистја) местно име 43
 висок тмак 274
 Виталиан Тракиец мана, пълноводен 71
 Витиния обл. 52 54 56 62 215 316 326 323
 Вишата руски војвода 307
 Вишеград (Восград) креп. 289
 Владимир блдг. мана 156
 Владимир кнезски мана 238 289 297
 Владимир војводовски мана 307
 Владислав Иван 276; вж. Иван Владислав
 власи нар. 25 26 47 275
 Влакерни квартал в Цариград 141 146 162 215 231
 247 253 254 256 330
 Влакерски задан 230 232 233
 Вльоре мана, Вльора
 Водев гр., дн. Едеса в Југозападна Македонија 25
 45 281 286 290
 Воден местно име в Југозападна Македонија 35
 волајка блати 95
 волеми 34
 водопроекти 200
 Војника с. в Яблочно 224; вж. Мерисан
 Волериј тема 16 17 27 28 35 39 124 251 286
 волери 139
 Воловица (Валовица, Демар Хисар, Сидеркастро) —
 местно име 18 19; срв. Валовица
 Восогрија (Вашегвал) 289
 Вотроит гр., дн. Буринто 46
 Воюса гр. 41 46
 Вража мана 225
 Вража гр. 43
 Врат... (?) местно име 43
 Врачево мана 16
 Вривоз (Ашман) р. 279
 Врохот (Врхот, Врхот) мана 292
 Вукаж местно име 33
 Вукларниј тема 153 297
 Вукров местно име 31
 възстановяване на ямот 127
 възча полни местно име 30
 Вьачише с. в Серско 35
 Върбишка прохода 218; срв. Верезава
 Върхот (Врхот) мана 292; вж. Врохот
 Гавра блдг. бозари 296
 Гаврил-Радомир (Радомир-Реман, Раман-Гаврил)
 блдг. нар. 276 279 284 285 286 288 292 302
 Гаврилово с. в Скопско орог 319; срв. Дали
 Гаври(с)лопул ресент 141 246 247 248
 Галавриди мана 147
 Галата квартал в Цариград 145
 галати мана 30
 Галатис лично име 14
 Галатия обл. 260
 Галеатра (Галиатра) местно име 14 15
 Галезиј прелест 38
 Галин пеленски поим 321
 Галигра гр. 213
 галоди, достава на 31
 Генезий мана, писма 198
 Генезий мана, мана 33 39
 Георги Водича 157 198 334 335 336 337 338
 Георги Гонимат стратег 288
 Георги Каналожкиски христ, светија 79
 Георги Кедрин мана, хронист 198 199 200 201
 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213
 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225
 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237
 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248
 Георги Маннак мана, ископачки 100 116 117
 160 161 297 304 306 307
 Георги Монах мана, летописец 39 133 138
 Георги Проват пълноводен 301
 Георги Сурсууд војводица на Петар I 150
 236 266
 Георги Четарилеха прелест 37
 Георги (Герија) мана, Грузия 278
 Георгија мана на Димитриј Цасат 13
 Герман мана, мана 340
 Германикии гр. 226
 Германия гр., дн. с. Селарска блдг. 42
 германци вж. асман, немци
 гети 111; вж. узи
 Гел старосрпско божество 53
 Гивза обл. мана 90
 Гили стратег 338
 Гило блдг. бозари 208
 Гладенци местно име 43
 Гловошица гр. 41
 Глад 125 137 150 176 177 253 256 289 301
 Гликерия христ. мана, мана 58
 Гливица с. 19
 глаби 26 223; вж. глази
 Гложбучица местно име 14
 Гълбола с. в Битолско 14
 Голват блдг. мана 118
 Голво креп. 323
 Голям оков вж. Ерасия
 Гонат (Срфанска) мана 14 15
 Гори 317; вж. дьбави гори
 Горин (Сарошкин) Гимокр 43
 готи нар. 39 59 199 201 203 205; срв. скити
 Гоме Делиен (Восроко) гр. 17
 Градец местно име 43
 градини 29 34 293
 Градините местно име 139
 градопоздравие новина 31 34 196
 Градушка 130
 Градос мана 41
 градини во вьоти 14 15 17 18 19 28 35
 Григорас мана, вьомжа 295
 Григорий Ксерит сьдеж 19
 Григорий Месимар лично име 338
 Григорий мана и мана, писма 39 91
 Григорий Петрот стратег 230 232
 Григорий Таронат магистр 278
 Гротв (Грсиа, дн. Псаражик) местно име 43

- Гружа обл. 43
 грузинци (изрибни) нар. 33 65 85 93 269
 Грузия (Геоργия, Гверия) 89 101 103 278 303 316 324
 Гулие печенежки вождь 318
 Гудул, Гудулс стратег 209
 гълъби 31
 Гърция 201; вж. Атина, Ахен, Бестия, Елада, Пелопонес (Морет), Тессалия
 Гюмюрджина гр. (Козаклина) 280 299
 Гивина р. 41
- Давид Арнаут патриций 282 285 288 289 291
 Давид бълг. архиепископ 288 290
 Давид колоница 257 275
 Давид Нестерица бълг. вельможа 285
 Давид Ожридски епископ на Саво 207
 Давид син на Льв Ставлет 242 243
 Давид Солунски христ. мъченик 59
 Давид Цагаст манах 13
 Давас христ. мъченик 58 61
 Давол еретиц 199
 Давид христ. мъченик 53
 даждие 31 34; вж. дъждь, тегиби
 Дамаския обл. 209 235
 Дамаск гр. 288
 Даматрис гр. 316
 Дамотравия гр. 307
 Дамин Давасин (Прован) вж. котначалник 335
 дан 67 68 69 211 217 221 260
 Данаке христ. мъченик 54 55
 данъци 16 17 20 23 24 25 26 30 31 32 34 35 36 38 39 47 80 165 196 222 223 224 304; вж. също налози, дан
 дявълчи области (деилов) 20 21
 дявълчи свиси 17
 Даонсон гр. 207
 дарения 50 91 92 25 28 30 37 39 125 180 181
 дарове 203 211 247 255 258 259
 Дави вж. Тивон
 Дебреще с. в Прилеско 42
 Дебър (Deber) гр. 42 288 302
 Девет гр. 238
 Девия (Девино) гр. 319
 Девол (Селофор) гр. 41 299 293 335 326 338
 Девол (Ступион) 287
 Девол р. 289
 Деверъца 42; вж. гр. Дебър
 Деверот лично име 14
 девтеревон черковен служител 37
 Декатера гр. дн. Котор (Батаро) 335
 деми 162
 Дешир кагия вжх 238; вж. Силера
 Дешир хисар вж. Раковица 18
 Деркос гр. дн. Теркос 20
 Деркос (Теркос) сн. 216
 десетък данък 23 24 28 26
 Джерман р. 275
 Дибазис местност 234 249
 Диаконс местно име 319; сръ. Деана
 Диасарит гр. дн. Озрид 291
 Дивостин с. в Крагуевацко 43
 Дидимотиков (Дидимка) гр. 77
 дикофиллак длъжност 32
 дикратиексифолов данък 36
 Димитрий епископ на Ардмерий 19
 Димитрий христ. мъченик 50 51
 Димитрий Цагаст лично име 13
 Димитрий жета на Понн Българина, лично име 36
 Димитровградско вж. Царибродско
 димитрина данък 34 196 222
- Диоген оръженосец 203
 Диодор Трипски епископ 276
 Диолетазан рим. имп. 49 53 59 63
 Дионис древногръцки бог 54 176
 Дионисопол гр. дн. Балчик 215
 Дирахиум (Трач) гр. дн. Дурес 74 186 279
 дивният титла 17
 Дицел бълг. хан 55
 Диевър р. 218
 Диевътър (Бористен) р. 139 218 312 313
 добитък 21 24 25 26 30 31 34 184 185 190 191 196 223 239 312 315; вж. също кинши, биволи
 Добрини дъщеря на Понн Антанд и Христиан 36
 Добридол с. вж. Варненско, Демско и Костандийско 38
 Добрица местно име 15
 Добрица лично и местно име 38
 Добровицкия село във Валовишко (?) 18 33 39
 Добродол местно име 38
 Добромир предводител на въстание в Гесевър 191 193
 Добромир управител на Бер 280 281
 Добромир Хриз бълг. феодал 41
 Добросонд манах в Солунско 125 129
 Добруджа (Малка Славия) обл.
 Додеканеза с-ви 222 223
 Добранско езеро 281
 Доина Сътеска гр. 42; сръ. Сътеска
 доместия на епископските длъжности 153
 доместия на епископите длъжности 58 89 143 144 197 244 245 250 261 329
 Додетнан кавказ 286 287
 Доминик с. в Серско 35
 Домини програмне на Цариград 73
 Дом р. 139
 Доростол (Дристра) гр. 53 57 58 60 61 67 244 264 274 289
 Драгани дъщеря на Понн Кавана 36
 драговицки бълг. слав. пл. 125
 Драговицките (Драговиц) с. в Солунско 14 19
 Драговицкия обл. в Солунско 125
 Драговицкия р. 14
 Драгомъж бълг. боярин 290
 Драгшан управител на Велен 261 262
 Драма гр. Г 63 239
 Драч (Клидани, Дирахиум) дн. Дурес 50 74 188 200 279 284 286 295 299 302 338 339
 дрехи вж. 275; сръ. одожд
 Дризицара гр. дн. с. Булокращиран 59; сръ. Месина
 Дрин (Дресула) р. 46 291
 Дрикомол (Дризицара) гр. в Добитие 28, 905
 Дрипицка 206
 Дристра (Дръвътър, Доростол) дн. Сланстра 45 67 183 244 265
 Дровина сыруга на Зермес 14
 Дроули вж. Дрие
 друмон корво 145 151 252
 друнгарин на виллата длъжност 198 325
 друнгарин на флотата (на корабите) длъжност 138 143 144 145 244 249 250 251 263
 Дръвътър (Дристра) вж. гр. Сланстра
 дук длъжност в титла 29 31 32 33 34 89 116 186 197 278 298 326 337 340
 Дукля обл. 288 301; сръ. Зета
 Дукъл бълг. хан 55
 дулети замъчно население 26
 дуловарини замъчно население 37 38; сръ. варини; сарацин-дулети

- Дунав (Дистър) р. 8 46 49 67 69 81 84 111 117 119
127 136 139 153 154 166 170 174 179 194 200 208
210 215 244 248 258
- Дурес вж. Драм
- дърво лървиста и гори (дърва) 18 35 81 175
275 317
- Дългата (Анастасиевата) стена 69 206 207 211 217
- дървен материал, задължение за сечене и спал-
чане на 31 34 197
- дървено масло (зехтин) 197
- държавна уредба 81
- дъски, задължение за бичене на 31
- Евгарий вж. висетен 66 68
- Евбея о-в 67 70
- Евдокия вж. вил, съпруга на Аркадий 55
- Евдокия вж. вил, съпруга на Константин X и на
Роман Диоген 339
- Евдоким манастир и местно име 65 140 152 180
219 256
- Евдоксия (Осмо поле) обл. 316
- евзони над новоса 263
- Евзони вж. Мачуково
- евяуси (скопци) 167 171 218 285 323
- Евдория сестра на вил. Константин IX 100 101
168
- евреи 57 115
- Еврос (Хаброс) р. 276; вж. Марица
- Евсевий Никонидийски епископ 63
- Евстатий автохивоса епископ 63 199
- Евстатий Аргир патриция и друинарий на фаста
139 140 144 244 245
- Евстатий Бойла протоспатарий в хилет 88
- Евстатий Демфосил патриция 280 291 293 294
295
- Евстатий Малени магистър 277
- Евстатий царигр. цар. 256
- Евстратий царигр. патр. 68
- Евтимий игумен на мана. Св. Андрей Перистер-
ски 13
- Евтимий монах 314
- Евтимий сатарий, техник 221 222
- Евтимий царигр. цар. 74
- Евтолий комисе 62
- Евлайта гр. 79 223 274
- Евлевия (Теодорела, дъ. Зафароболу) гр. 273
- евхити, евхитска ерес 92 129, 129; вж. също
масалство
- Египет 115 258
- Едеса вж. гр. Воден
- Едеса гр. в Кападокия 88 80
- едноборство 50 51 57 272; вж. берин
- еднодръвка 175 209 331; вж. лодка
- Езеро обл. 68
- езерци бълг. слав. племе 68 69
- Екатерина (Катерина) вж. вил, дъщеря на Иван
Влаислав, съпруга на Иван Комнин 113 114 115 122
177 326 336 337
- Екзархия, изархия в Цариград 303
- ексисот длъжност 31 32
- екскурвити вж. вил, царигр. 82 74 143 153 249
252
- екскурсия 22 37 38 39
- Елдо обл. 67 70 131 142 144 201 239 251 257 276
303 331; вж. Гардия
- елатков възнаграждение 36
- Елбасан гр. 45
- Елевтер цариградски импер. дворец 32
- Елевтерия христ. мъченик 54
- Елена вж. боярина 256
- Елена дъщеря на Йоан Анкия 30
- Елена сестра на вил. Константин IX 100 108
- Елена вж. Еватерина
- елени 20 200
- Елорих бълг. владетел 219; вж. Телориг
- Елефантиска кула 318
- Елисавета дъво име 36
- Елладия патриция 69
- Емилиан христ. мъченик 60
- Енотия гр. дъ. с. Гьале (Нотия) 287; вж. Нотия
- ентусиасти и еретичи 199
- епарх длъжност 74 200
- епиболо 27 28
- Епидамн (Драм, Дирахиум) гр. вж. Дурес 188 191
- епидемии 83 176; срв. чула
- епидемсия 95 160
- Епистетей митолог. лице 164
- Епир обл. 46 69 303 304
- епирци 25 26 32 33 34 39 195 196 197
- епиритарий 247
- евеит длъжност 195
- Ервевий Франкошул (Hervé) 319 320
- еремски 198 180 130 131 132; срв. богослужение, со-
хиска ерес, масалство
- Ерзерум гр. 217; вж. Теодосиопол
- Ериов село 208
- Ереския (Голям окол) вал 216 238 259
- Ерусалим гр. 83
- Ескиполос с. в Лозенградско 56 276; вж. Скопел
(Скопелос)
- Ескуе гр. дъ. с. Гитен 199
- етернарх вж. хетернарх
- етюпиа 167
- етнарх длъжност 322
- Егелия обл. 279
- Ефес гр. 301
- Ефрат гр. 84 121 127 176
- есемия, приваително закупуване на 31 34 197
- желязо доставка на 31
- желязо камено 262
- жерави 31
- Жервиев с. в Костурско 41
- жертвоприношение 38 132
- живопис 237 238
- Животворни извора вж. Изворите
- Жидовият месно име 35
- жирфа 324
- жито 269 289 304
- жито закупуване на 31 34 197; търговия със 181
182 183
- жребци 30; вж. лодка
- жълтени вж. помпани
- Загора обл. в Тракия 216 238 285
- Загория обл. в Македония 285
- забви 30
- заложница 139 142 147 148 153 166 247 248 253
254
- Залдрин гр. 41
- заплата на войници 222 223 224 291
- Зарина (Азрица) бълг. вельможа 292
- засади 185 251 254 261 277 278 289
- заточение 217 236 242
- Зауда пасиеополитор 243
- Зафароболу гр. 273; вж. Елхана (Теодорелю)
- Захария монах 298
- Захария син на Йоан Анкия 30
- Звонич с. в Трънско 42
- Зевалтия тема 35
- зевгарийон 34
- Зевс древногр. бог 53
- Зевтуя (Ламия) гр. 296
- земетресения 55 87 130 178 179 200 206 217 303

- Зенон виз. имп. 262
 Зенон христ. мъченик 63
 Зерлис лично име 14
 Зета (Дунав) обш. 987 292; грч. Дунав
 зехтин вис. дървесно листо
 Зигос пш. 170; вис. Ст. олашня
 Зиндия обш. 218
 Златни врата (в Цариград) 141
 злато 10 11 135 207 217 248 274 291 301 303
 златотъркаши дрехи 291
 Златово обш. в с. в Кратовско 42
 злати (стачина) български църква 265 271; вис. ко-
 рона, обуща, твара
 злати (олуция) императорски виа. 267 277 278
 злати тила 279 285
 Зотик христ. мъченик 62
 зоя паронопсия, виа. имп., съкрута на зоя VI
 138 141 142 245 247 248
 Зоя виз. имп., съкрута на Роман Аргир Михаил IV
 и Константин IX 294 323 325
 Зулукта желя за Козма 36
- Иван бълг. княз, син на цар Симеон 156 152 257
 Иван Владимир зетски владетел 287 288 292 324
 Иван Владислав бълг. цар 88 89 91 97 113 118
 271 279 284 286 287 289 290 295 296 311 326; вис.
 Владислав Иван
 Иван бълг. босорин 288 292 293 294 295
 иверийци 33 85; вис. грузинци
 Иверия мах. в Цариград 38
 Иверия 89 101 276; вис. Георгия
 Извор (Иверои) мах. в Света гора 12 33 37 38
 39
 Игнатий цариградски патриарх 135 138
 иди дъждост 32 197
 идилопокланство 48 49 52 56 58 60 61 62 63;
 вис. също жертвоприношение
 Изворите (Изворски извори) кварта в Цариг-
 рад 145 252
 измерване земя 28 29
 Измир (Изсидия) 63 326
 Изиль вис. Никос
 изтедаши 48 49 50 54 55 56 57 58 59 60 61 62
 63 64 75 135
 икагата вис. имп. старшия 249
 икаци дъждост 194
 икаци дъждост 32 197
 Икмор руски велможа 270
 икомодион (икомодия) 31 34 196
 Икония гр., дн. Кonya 325
 икрийци (икрия) 73 183 203
 Икрия обш. 34 69 160 175 202 203 299
 иксос (Икс) грч., дн. гр. Лекса 291
 Илца управител на Мизия 287
 Илброс с-в 246
 илгли вис. англичани
 илди (илдуси) нар. 176
 Индия 117 206 274
 инат вис. дъжд
 ивертум тила 28
 Иксали (Иксала) гр. 165
 Ирак 311
 Ираклий брат на Аспинар 216
 Ираклий вис. имп. 61, 64 75 211 212
 Ирис вис. Марон-Иртия
 Ирида вис. имп. 53 59 76 134 220 221
 Ирина теодотиа с-в Лариса 284 302
 Ирина кесария, вис. имп. 118 290
 Ирина съкрута на Телсриг 220
 Ирина христ. мъченица 57
 Ирмодион гр., дн. Ст. Загора 221
- Исаб библ. пророк 84
 Исак I Комнин вис. имп. 88 89 92 111 112 113 114
 115 116 117 118 119 120 121 122 124 125 126 127
 174 175 180 188 296 297 298 299 320 321
 Исак Комнин брат на Алексис I Комнин 337
 Исак Орфанотроф 304
 Исидор монах 201 202
 Исарджик вис. Грота
 Истраалата местно име 43; вис. Сталак (Сталак)
 Истар (Дунав) р. 67 111 122 166 171 175 179 185
 194 200 208 210
 Ихтиман гр. 276; вис. Стопанови (Щипане)
 Италия 160 191 241 258 304 337 338
 ичиргу бунак тила 55
- Йерусо гр. 10 12 14 15 17 34 38 39
 Йерусалим вис. Ерусалим
 Йоан лично име 36
 Йоан I Цимисхий вис. имп. 153 259 260 261 262
 263 264 275 298
 Йоан Аки бълг. охридски архиепископ 340
 Йоан Алакасева патриция 291
 Йоан Анзави син на Никола 36
 Йоан Асест аскрит 17
 Йоан астроном 255
 Йоан Богослов библ. личност 60
 Йоан Българина обущар, син на Никола 36
 Йоан Ватаци стратег 110
 Йоан Ватаци, вис. велможа 310 311
 Йоан Богас патриция 141 248 249 250
 Йоан Врений вис. военачалник 188 189 190 191
 Йоан Грансон вис. военачалник 143 144 249
 Йоан Лебърски бълг. патриарх 41 288 291 300
 340
 Йоан Дериовант стратег 300
 Йоан Дука севастократор 23
 Йоан Дука хестерарх 256
 Йоан Дука дн. катедра 89
 Йоан Екзарх старобълг. писател 265
 Йоан Еллада магистър 247
 Йоан Звездица лично име 37
 Йоан Златоуст патриарх в църк. писател 63
 Йоан Иверийски монах 36
 Йоан Кавадала лично име 36
 Йоан II Кавадокисец царгр. патриарх 74
 Йоан Катафлор императорски нотариус 17
 Йоан Комнин брат на имп. Исак Комнин 89 113
 326
 Йоан Кецилия патрир. патриарх 333
 Йоан Куркуамангестър 269 270
 Йоан Куркумит бершик 304
 Йоан Лествичник вис. писател 88
 Йоан догочет 323
 Йоан Мавропулус, синахитически ивондолози и вис.
 книковни 79 80 81 82 83 84 85 86 87 117
 Йоан магистър 141
 Йоан Манастирот Иверийски дук 89
 Йоан мистик в паралияст 147 149 150
 Йоан монах 13
 Йоан Нови Тракийски християнски светец 77 78
 Йоан Орфанотроф 301 310
 Йоан охридски архиепископ: вис. Йоан Лебърски,
 Йоан Аки
 Йоан Пестник, царгр. патриарх 49
 Йоан презвитер 15
 Йоан пресвитер 206
 Йоан преслър 21 30
 Йоан Радин патриция 142 248
 Йоан ректор 145 147 152 247 248 251 252 253 257
 Йоан VIII рим. папа 72
 Йоан Скилица вис. военачалник в христ. б 81 83
 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209

- 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221
222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233
234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245
246 247 248
- Иван солунски митрополит 27
Иван спатаревидик в эскират 39
Иван Стогана ексарх 37
Иван Тарнов, монах в епископ 28 30
Иван Философ патриарх 323
Иван (Ιωάννης ὁ Χάλδος, ὁ Χαλδῆος) патриарх 283 290
Иван (Ιωάννης ὁ Χάλδος) лично име 138
Иван Хексабулий патриарх 236
Иван Хрисидий управител на Драч 279 280 284
Иван Цагаост лично име 13
Иван Църнянский митр. имп. 66
Иларикий монах 10 11
Иванспол гр. 266; вж. Преслав
Иосиф Паранимомен 275
- Кабалин вж. Константин V Копроним
Кавда (Хрисидий) гр. 26 63 214 239
Кавдско 18
Кавкаа 61 67 68
кавхан (какхан) титла 141 145 286 287 303 335
Кавханада местно име 19
кадастрови описи 28 29
Кадънкой вж. Матей Преславец
Кадънкой (Хрисидий) предградие на Цариград 309
Кадубока (Стаж, Кадубоки) гр. 17
Кавабрия обл. 67 242 254
Кадери местно име 288; вж. Теринца
Кали дъщерята на Иван Българина 30
Калиник митр. 17
Калиник патрир. патриарх 64 215
Калокир претеник 150 151 259 260 254
Калона патриарх 37
Камена престол 34
каменоструидни (каменострени) машини,
каменостругачки 104 108 141 163 231 247
269; вж. металенни машини; обсидиен машини
Канис предградие на Цариград 73
каниклий дъщеря 142 248 325
Канна гр. 41
каниский 30 31; срв. антиканиский
символ 16 47
Канадския обл. 57 71 79 88 242 243 277 334
Кананей митрополит герой 117
Карамам печенежки началник 316
Кардам бълг. хан 221
Кардия креп. 286
Каркар местно име 322
Каря Велики франкски владетел 71
Карнобат гр. 294 319
Карнобатски деспотизм 224; вж. Мараса
Карнобатско 224 323
Карт хрис. манастих 58
Карна тържище 62
Карлани местно име 18
Картаген гр. 213
Касандра (Палена) гр. и вж. 16 28
Касандър македонски военачалник 16
Кастория гр. вж. Костур
Катакалов асестик на школите 245
Катакалов Кеванмен вест 307 308 311 319 320
321 327 328
Катакия стратег 230 233 234
Каталий печенежки началник 316
Катаро (Декетер) гр., дн. Котор 335
Катахиртин с. в Цариградско 144 250 251 322
католически манастих и дъщеря 20 21 22 24 30 183 107
291 304
католически военновласт. единица 29
- Катерина гр. 46
катери 30 34 196
Катамунт стратег 325
квали пп. 200
квестор длъжност 139 244
Квинтиллиан христ. мъченик 58
Кесар предводител на венеци 117 119 122 123
319 312 314 315 317 320 322 323
Кесавмен срв. Катакано Кесавмен
Кесавмен автор на Sigeoicou 284
Кедри вж. Георги Кедри
келти 93; вж. фракия
Кенофрурион сел., дн. Сивелия 74
кентинарий марка 191 217 224 291 301
кератий монета 200 222 223
Керченски протев (Босфор) 67
Кесар титла 137 138 211
Кесариса титла 118
Кесария гр. в Палестина 56
Кивриотска тема 246 296
Килукт (Амвудукт) местно име 233
Кис гр. 259
Киевска Рус 5
Киликия обл. 259
Килиндир гр. 281; вж. Конарос
Килтер печенежки вояда 312
кимбали музикален инструмент 261 323
Кивва Лонг местно име 253
Килсела гр., дн. Ипеза 165
Килтр о-в 220
Кирсавика обл. 298
Кирвак ширит. патрир. 74
Кирваки дъщеря на Иван Кавкаа 36
Кирвал берусаниска епископ 36
Кистрият арабски военачалник 282
китоинт дъщеря 303
Килена гр. 41
Килити (Килити) (поставена земя) 20
Кларх старх 200
Кладий (Кляо) князур 186 283 281
Клавис арменски княз 239
Кларик 256
Кларини зависимо население 41 42 43 44 45 46 47
Кларки 278; вж. засади
Кляк (Кляк) епископ гр. и вж. 153 185 186
283 284 285
Ковачи 63
Кожани гр. 289
Кожух (Кузума) планина 23
Коза 30 34 196
Козма виз. търговец 138
Козма син на Антон, вож на Владислав 35
Козма Цинкуляк монах 306
Козла гр. 46
Козля гр. в обл. 42
Колесняци 169 189 274
Колн 30 167 177 181 318
Колидрос гр. дн. Килиндир 281
Коловас митр. 38
Колона гр. 41
Колони зависима селения 34
Колони мравчари 17
Колония гр. 295
Коментоз патриарх и стратег 69 207 209
Комес 58 62 74
Комес на екскувентската школа длъжност
74 228
Комит 186 257 275
Комитопули 257 275
Комодориний (Комодориний) епископство 81
34 196
Комил местно име 43

- лавът мърка 218
 Лавия вж. Зефтув
 лавпетнави еретизи 189
 Лавия гр. 333
 Лависак гр. 229
 Лангобарди нар. 116 220 337; вж. нормани
 Лангобардия (Ломбардия) обл. 242 243
 Ландиса гр. 213
 Лариса гр. 7 20 29 276 278 284
 Ласло I унг. крал 340
 лаведи 30
 Левката нос 215
 Левкий еретически проповедник 71 72
 Лека павлакини от (Ласовъ) 191 192 194 339 340
 Лемнос о-в 297
 лев ивидиси 274
 лев принудително изкупуване на 31
 Леонтария грабствий 39
 Леонтий виз. имп. 75
 Леонтий мн. 38
 Лерио гр. 41 289
 Лесбос о-в 76 229
 Лескован гр. 43
 Леш гр. дн. Лежа 45 291; вж. Лисос
 Либерий римски папа 64
 ливади 14
 Ливидия грабствий 33
 Лией епископски 50 51
 Ликавът стратег 328
 Ликаония обл. 223
 Ликосхизма р. 19
 Лимни храм 35
 Липенион (Липений) гр. 44 290; вж. Липля
 Липляв (Улиаца) вж. Липенион
 Литосоргия област 219
 литър мърка 182 191 221 304
 ливарство 223
 Лихида гр. дн. Окрид 291
 Лихуд протоиерарх 325
 Лихуд вж. Константин Лихуд
 Лицидий рим. имп. 48 49
 Новеч гр. 174 317 329
 ловуване 30 140
 логарияст длъжност 21 32 197
 логотет длъжност 226 241 295
 логотет военен 32 194 197
 логотет на дрёма (дромоса) длъжност 21 30 33 122
 180 184 325
 логотет фискаля (финансов), длъжност 32 194
 197 224
 лодки 212 271; вж. епископски; сри кораба
 лодя 14 15 29 168 308
 Ломбардия вж. Лангобардия
 Лом гр. 35
 Ломбардовуа германски вожд 335 337
 Лонгон креп. 289
 Луковица местно име 42
 Луковица с. в Сосновото 42
 Луково с. в Кратовско 42 43
 Луково местно име 43
 Луковска река 43
 Лъа I (Стари) виз. имп. 52 73 202
 Лъа II Исавър виз. имп. 36 76 216 217
 Лъа IV Хазарски виз. имп. 220 245
 Лъа V Арменец виз. имп. 55 75 135 137 226 228
 229 233 239
 Лъа VI Философ виз. император 13 138 139 140
 243 248
 Лъа Антиохийски стратег 329
 Лъа Артур виз. военачалник 143 144 146 242
 251 252
 Лъа бълг. архиепископ 300 308 325
 Лъа Гомосут епископ 137
 Лъа Диаванит виз. военачалник 340
 Лъа диспат 17
 Лъа Катакалон домашник 140
 Лъа Кефала простър, виз. военачалник 20 21 22
 23 29 30
 Лъа Мелисия дук и магистър 275 276
 Лъа Меролаон патриций 146 251 259
 Лъа патриций и антипат 12
 Лъа проповеднически 263
 Лъа Скляр стратег 67 68
 Лъа Стопант виз. военачалник 241 242 243
 Лъа Стравоспондил синект 325
 Лъа стратег на тема Армения 223
 Лъа стратег на източните войски 227
 Лъа Торник патриций 79 81 85 86 87 99 100 117
 101 102 103 104 105 106 107 108 308 309 310 311
 Лъа Триполит (Атанас) виз. ренегт 245 246
 Лъа Фока виз. военачалник 8 143 144 249 250
 Лъа Хизакотва стратег 340
 Лъа Хирсофант магистър 140 244 245
 Лъажа вълк вж. Трапезон
 Любе Бургас вж. Арвандон
 Лусковец местно име 43
 Маврикий виз. имп. 49 67 69 206 207 208 209
 210 211
 мавританци (маврузи) нар. 205
 Маврокатакалон стратег 328
 магарета 30 34 106 235 236 307
 магистър злата 8 89 106 141 143 168 217 227 247
 249 260 261 262 269 274 275 277 278 279 290 292
 306 321
 маджари (унгарци) нар. 8 121 136 139 140 153 174
 244 255 259 260 261 284 302 329; вж. също угри,
 саромати, турки
 Магдас местно име 317
 Македония обл. 5 8 9 12 13 14 15 16 56 58 201
 257 276 294 301
 Македония (дн. Изт. Тракия) 48 49 67 68 69 100
 102 106 135 136 139 147 165 168 170 178 185 188
 195 239 242 243 253 256 300 315 322 325 327 328
 332 338
 Магриево с. в Стружико 283 285
 Магрийска вж. с. Бизарий
 Максений мн. римски имп. 49
 Максим христ. мъченик 58
 Максим Изповедник 61 62
 Максимиан Херкулий рим. имп. 49 50 51
 52 53 56 57 58 61 62
 Мала Азия 100 124 217
 Малкия протоиерарх 280
 Маллар бълг. хан 136
 Маллес планина 67
 Маллешево обл. 42
 Малък Преслав (Преславец) гр. дн. с. в Салмстр.
 окр. (бивше Калкюй) 280
 Мангана париграфски имп. джорци 32
 Мангачинов манастир 325
 Мангача местно име 145
 мандатор длъжност 136
 мандатор на дрёма длъжност 32 34 197
 Манас основател на манахейството 129
 манахейство ерес 120 223 250 250; вж. манахейство
 Мангачийски манастир 299
 Мануил арменарий имп. владетел 325
 Мануил Ивац виз. военачалник 303 306
 Мануил син на имп. Исак Комнин 115
 Мануил (Синюл) одришки стратег 56 240
 Мануил мн. 298
 Мануилкерт креп. 339

- Маркус гр. 48
 Маркан виз. военска 138
 Маркан стратег 325 336
 Маркан Брана виз. военначалник 310 311
 Марин старк 19
 Марипа (Еврос) р. 16 77 200 276
 Марипа-Ирина бълг. царица 151 152 256
 Мария бълг. царица, съпр. на Им. Владислав 291 292 295 296
 Мария дъщеря на Исак Комнин 118 330
 Мария първата съпруга на Йован Цимоский 260
 Мария дъщеря на Йован България 36
 Марки майка на имп. Михаил V 301
 Мария монахиня 13
 Мария монахиня, курсоизителка Василкина 36
 Маркелл крел. 224 227
 Маркелл виз. воен. 72
 Мармара Ереглик вл. Хераклея
 Марта съпруга на Славил 36
 Мартирум храм 73
 Маруа виз. велможа 143
 Марцианопол гр., лн. с. Рена Девик, Варненско 49 50 56
 масалничество ерес 92 129 130 131 132 199 201
 мистико 30
 Матенда гъст на Богдан 291
 Матрона христ. мъченица 57
 Мачуково (Мацукион) с. в Кукушко 281 285
 Мезидър р. 138
 мел 315
 мелнична мляра 182
 медовина пивне 182 315
 Мезодинна простий краф. Солун 21 22
 Меланон мав. 16
 Мелас р. 234
 Мелетий антиохийски патриарх 199
 Мелиндан простий 33
 Мелитина гр. 161 217 299
 Мелитина христ. мъченица 50
 Мелитон бълг. болнин 287
 Мелик виз. военначалник 143 219
 Мелник гр. 269
 Мелниа простий 39
 мелници (воденици) 14 26
 Мемисон христ. мъченик 62
 Мекандър виз. писател 65
 мерарх длъжност 197
 мерки 182
 Месаликта (Дизамос) крел. 299
 месалитон повинност 30 156
 Месемерия (Несебър) гр. 143 151 191 193 227 249 256
 Месина гр., лн. Бузюкарашираи 69; срв. Дризипари
 Месинкелеси краф. Гемюречина; вж. Месинкелес
 месо, доставка и трипунително изкупуване на 31 195
 Месопотамия обл. 89 202 299
 Места р. 17
 мстад, доставка на 31 34; вж. също мстиво
 метателни машини 281; вж. обсидни машини
 метеора 202
 Методий, животисел 237
 Метон гр. 68
 метоси 10 16 17 33 34
 мехове 175 271 286 331
 Мидас финийски цар 224
 мидени черупки 31
 мидийски огън 282
 Мидия гр. 218
 миза 85 180; вж. българи; вж. печенег 111 115
 Мизия обл. 5 6 58 60 67 74 200 201 206 299 312 313 314 315 316 317
 Мизетий монах 90
 мизия мляра 205 218
 милларисий монета 309
 Милант на. 201
 миник пива 143 251
 Мирелса мав. 113 330
 Мирнофитон (Мирнис) гр. 179
 мирмидонци 178; вж. българи
 Мирнисия месо мав. 33
 Мирослава бълг. княгиня 273 287
 Мартинон вж. Мирнофитон
 Мистия гр. 236
 митаря 181
 митатбе повинност 16 30 34 196; срв. антипатате-
 ион; яномитатикон
 Михаил 136; вж. хан Маламир
 Михаил (Борис) бълг. цар 141 142 150
 Михаил бълг. царица, съпр. на цар Симеон 254 256
 Михаил I Ратгаве виз. имп. 68 76 135 225 226 227
 Михаил II Аморийски виз. имп. 75 133 135 137 228 229 230 231 232 233
 Михаил III виз. имп. 137 138 236 237 238
 Михаил IV Пафлагон виз. имп. 89 94 95 97 115 160 301 305 325
 Михаил V Килафат виз. имп. 92 99 160 170 301 325
 Михаил VI виз. имп. 326
 Михаил VII Дука виз. имп. 16 92 118 159 170 189 194 299 334
 Михаил Аволут драгьсторон виз. управител 313 314 315 322 323 324
 Михаил Аморийски (Балба) виз. военначалник 228
 Михаил Арманкт виз. военначалник 285
 Михаил Аталат виз. писател 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198
 Михаил Ботаниат виз. велможа 186
 Михаил Деволски епископ и виз. писател 6 198
 Михаил Дермокаит подстрател 302
 Михаил Дован вестарх, патриарх 168 322
 Михаил зетски княз 324 335
 Михаил Иструлий царя, патриарх 141 303
 Михаил Лахандракон магистър 222
 Михаил Меролон виз. военначалник 144
 Михаил Псел виз. писател и държавник 6 28 85 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 138
 Михаил Саронит вестарх 336 337
 Михаил софист епископ 339
 Михаил Спонива патриарх и дукан Анхония 116
 Михаил Стравострикар стратег 300
 Михаил Тонсара виз. велможа 142 248
 Михаил Ясет магистър 310 311
 модни мляра 20 22 28 36 182
 мойра вселена част 185
 Мойсеев баба, личност 115 116
 Мойсеев комитон 257 275
 Мокви велможечки 325
 Мокра (Мокр) на. 41
 Мокрос в Ниласко 43
 Молис крел. 289
 Момемвазия гр. 66
 монети вж. кератий, милларисий, номизма
 Монобател мав. 39
 Монолитос Акреспотаму вж. с. Болбен
 момолет върху търговия 181 182
 моногелитска ерес 214
 монофизитска ерес 220
 Мор гр. 41

- Моравя (Велика Моравя) р. 43
 Моравя (Моравияс, Моравияс) гр. 43 32
 Морихово гр. в област 41
 Морозад гр. (ш. с. Морозис, Кочанско) 42 290
 Месинисел гр. (ш. м. Месиниселс край Гювюр-
 джана) 280 286 288 289 290 305
 Мюсленах (Сюлейман) арабски преловител 216
 мостове 199
 мостовина (мостовина) мост 31 34 196
 Мохамед арабски впечаталник 215
 Мраморно море 153 179 219 233 234
 мулета 30 34 195
 Муидрага грел. 140
 музикални инструменти шк. киблаи (шисбали),
 трюмисти, флейти
 Муселе другарий на корабис, шк. Алексей Муселе
 Мусик (Мушик) свух 138 243 244
 Мъглен гма 21 23 24 25 26 29 30 285
 мъски 30 196

 набиване на кол 135 282
 набер военн 31 34 162 196
 Навпакт гр. 46 303 304
 надзорник (српс) длъжност 32 31
 Назар виз. военначалник 241
 наколенник 111
 назери 16 17 26 30 31 32 34 181 182 224; шк. също
 даяни
 Нарлес стратег 211
 Насидска гр. 41
 Неврокоп шк. гр. Гюле Делмен
 Некропеди шк. 218
 немци (германци) шар. 40 189
 Неокесария гр. 213
 Несебър (Несебра) гр. 143 151 191 193 216
 218 243 249 256 257 339 340
 Нестонг бълг. болария 295
 Нестор вестарх 183 184 337
 Нестор христ. мъсвик 50 51
 Несторича бълг. велможа 292
 ниви 15 33
 Нидже пл. 41
 Никей гр. ш. Иване, 217 327
 Никей (Никоия, Малка Никей) гр., ш. Ханса 239
 Никита Глава протоспатрий 322
 Никита Еладдо виз. велможа 318
 Никита Ксидинат летел на дрота 217 325
 Никита Ксифилин също 27 28
 Никита нарисър 151 256
 Никита патриий в финансе летел 224
 Никита Пафлагонийски виз. мулет 198
 Никита Пигонит виз. военначалник 118 290
 Никита протоспатрий 142
 Никита Рендакъл патриий 141
 Никита Сканд виз. велможа 139 244
 Никита солунски протоспатрий 128
 Никита Цагаст лично име 13
 Никита царуладски патриарх 218 250
 Никифор I Геняк виз. имп. 36 53 59 60 61 67 68
 76 135 221 222 223 224 225
 Никифор II Фока виз. имп. 8 66 139 259 260 268
 157 159 171 172 175 179 180 182 183 185 186 191
 192 198 328 329 331 333 338 339
 Никифор Василек 192 328 339 340
 Никифор Врменат протодр. 188 189 190 191 192
 193 322 323 328 339
 Никифор Кавасла солунски дук 297
 Никифор Каризит (Каризит) виз. управител
 на България 334 335
 Никифор Ксифис протоспатрий 200 202
 284 286 288 295
 Никифор Мавър антиохийски патриарх 340
 Никифор Протевон управител на България 325
 Никифор ректор 167 319 320
 Никифор Уран магистър 278 279 282 296
 Никифор Фока домашник и патриий 139 140 142
 244
 Никифор шариф. патри. 75 76 227
 Никифорича (Никифор) летел на дрота 180
 181 163 164 169 190 337 338
 Никола Диасковид лично име 36
 Никола юмат 275
 Никола син на Псам Авлий 36
 Никола Хризиллий патриий 299 300
 Николай шк. Николай
 Николай Дука домашник на ехалите 141 250
 Николай Мисток шариф. патриарх 141 147 148
 247 253 254
 Николай мошак 37
 Николай от с. Радомисо 36
 Николай Хризоберт шариф. патриарх 12
 Николай Цагаст лично име 13
 Николайца (Никюлица) управител на Сърбия; шк.
 Николай 281
 Никокидия гр., ш. Памд 63 215 217 326
 Николов гр. 40 257 303
 нимфеони 200
 Нимфате ш. 206
 Ниш гр. 43 302 315 335 336
 обидливия титла 138 192 338
 Нолгород гр. 307
 Нови пазар (Паса) гр. 45
 номади 67 86 117
 номизми (жалити) 20 36 68 181 206 209 222 223 304
 норвежди 304; шк. враги
 нормани (нормандци) 20 29 168 180 337; шк.
 също враги, лангобарди
 носия 65 67 150
 нотарий длъжност 17 32 197; срп. протонотариус 32 197
 Нотия (Нитс) с. в Мъгленско 287; шк. Енофия
 Нумериан юмат 58
 Нъте (Нотия) с. в Мъгленско 287; шк. Енофия

 обичайно право 25
 обид български 156 158; византийски 167 221 225 269
 обиди български 141 161 253 290; шк. 265 266 267
 268 269 270 271 272 273 274
 обидна (стенобойни) машини 104 106 134 165
 230 247 269 270 305; шк. кампанели, летателни ма-
 шини, свен, костекурка, стрелостна машина, стълби
 обувки императорски 189; червени, бълг. ширски 274
 овед, доставка на 34 197
 Овиз протоспатрий 33
 овце 30 34 196
 Овче поле шк. 315
 овни обидни машини 231
 Огоста р. 69
 Огражден пл. 283
 огън, течен 74
 одежди дрехи 313; бълг. ширски 274 291; заготвя-
 лани 291
 Олесос (Олесонел) гр., ш. Варна 51, 205
 Одрин (Адрианопол) гр., ш. Едрисе 48 50 79 100
 102 135 136 142 145 146 147 161 162 168 170 173
 184 185 188 189 190 191 193 207 225 226 235 239
 240 248 253 254 260 308 319
 Озобил лично име в Салцгеренско 58
 олови 87 267 268
 олов обидел 146 253; шк. роп
 Оксия с-в 298
 Олвий Маруа стратег 229 230 233 234 249
 Олвий шк. 40 160 279
 Олвий ш. виз. Енофия 333

- Одтенна гр. 268; вж. Константинна Дарна
Омуртаг бълг. хан 135 136 233 234 235 240
Оми местно име 48
Омисловци по време на 91 94 137
Опсидон тема 29 138 153 214
Орда местно име 41
Орений христ. мъченик 59
Орен местно име 45
Ормания с. в Деркоско 216
Орманий тема 230
Орест протоспадарий 288 296
оридар в дължност 197
Оркосий сел. в Изг. Тракия 229
Оронт р. 259
Орош (Орени) пл. 45
оргот дължност 195
Орфано звл. 14
орфанотроф 07 304 306 334
оследяване на пленници 285 287 294 295
Острово креп. 41 287 289 305 307
Островско сзере 281 287
Осъм р. 317
откуп на пленници 10 11 135 153
отличия (отличителни знаци) вж. знаци
Охрид (Дасарик, Лихида) гр. 41 45 287 288 291
292 295 325 333 338 340
- Павел Волос мачтър 260
Павел Кипърски патриарх 220
Павел Плавидя пресвитер 37
Павел син на свещеника Брухос 37
Павел христ. апостол 51
павликани 103 194 217 223 259 260 339 340; вж. мачтър
Павлинова местност 230; вж. Космийон
Паван бълг. хан 218
Павуниис печевски род 313
пазари (гаржица) 30 31 62 243 244 245 246
Пазират христ. мъченик 57
Палакка (Бела Църква) гр. 42
палатки 156 157
Палене (Басандра) гр. 15
Палестина 50
Павури (Hogent) местно име 45
Памфилия обл. 62 159
панделки закон 86 67
Паннон гр., дн. с. Нанзон-Барбарис 179
Панкратий Аспракионски 89
Панкратува мн. военачалник 142 248
Панония обл. 260 302 312
пансеваст тема 26 192; вж. севаст
Пантелеймон Добровита линия име 45
Пантирий христ. мъченик 58
Панрата (Панатна) гр. 335
парадинаст 147 153 253
Парадунавис (Паристрион) тема 89
парахимомей дължност 138 153 154 263 264 275
парангария доставка 32 33 196 197
Парачин (Парачин) гр. 43
пари 291 326; вж. номизма
Париж 68
Парис гр. 236 245
Паристрион (Парадунавис, Продунавие) тема 89
180 183
парици зависими селяни 21 23 37 38 39 41 42 43
44 45 46 47
парици дудевти 26; срв. дудеварши
парсийкатикион възнаграждение 31
парти нар. 239
Пархос протоспадарий 306
Пасхалий личис име 15
патици 30
- Патрис гр. 67 68
патриций тема 12 59 69 75 91 116 140 142 143
161 168 195 206 220 224 241 244 248 249 259 279
280 289 297 298 299; срв. патриций
Паун (Тасина) гр. 306 337
пауни 31
Пафлагония обл. 223 273 300
паша, налог аз 31
Педукел местно име 25
Пеласония обл. 42 286 287 288 289 290 295
Пелерек вж. Телерик
Пелагонияс (Морен) обл. 66 67 68 69 70 220 241
276 278
Пелопонезски мисл 132
Перион гр. 229
Перипетрион (Перитор) гр. 299
Перхри креп. 299
Перни гр. 42 283 288 289 290
Персармения обл. 312
перси нар. 65 75 173 205 206 211 212 239
петитон 20 26
Петра гр., дн. с. в Лозенградско 46
Петрида бълг. войвода 335
Петрикопл. 292
Петриск креп., дн. с. Петърско (Петрес), Леринско 287
Петрос местно име 327
Петроний от Филимона 62
Петър I бълг. цар 44 45 141 142 150 151 152 255
256 257 275
Петър бълг. цар 335; вж. Константин Бонин
Петър антиохийски патриарх 308
Петър Българикът зиво име 138
Петър Делян 5 96 91 94 95 96 97 98 99 116 150
198 202 303 304 305 306 334
Петър патриций 59 60
Петър презвитер 36
Петър стратег 208 210
Петър стратегедарк 268 272
Петър христ. апостол 54
Петърско (дн. Петрес) с. в Леринско 287
Петърско озеро 287
пелота 34 268
печенегс нар. 79 80 81 82 83 84 85 86 87 93 110
111 112 113 115 117 119 120 121 122 123 124 125
142 143 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175
176 177 178 179 180 181 183 184 185 186 187 188
189 190 191 192 193 194 248 249 250 260 261 262
274 280 299 300 312 313 314 315 316 317 318 319
320 321 322 323 324 329 330 331 337 339; вж. сляти,
мизя, савромат
Пикколиковува местно име 19
Пимолдса креп. 326
Пинд пл. 279
Пиней р. 278
Пирин ш. 285
Писк христ. мъченик 62
Писон с. в Солунско 14
Пизон обл. 42
Пизта с-в 298
Пизтан местно име 17 10
Пизтиход лично име 252
Платон монах 53
пленници български 10 11 45 136 216 218 227 228
229 240 241 245 257; византийски 139 140 153 156
157 158 169 284 285 289; славянски 206 207 208 209;
обл. също равно на пленници
Паяска гр. 250
Пловдив (Филлопог) гр. 62, 193 194 202 260 277
280 282 284 339
плочка българска 7 10; печенегска 81 169 185; ви-
зантийска 265 285
Плихий стратег 328

- побирчи длъжност 30 34 196 197
 повинности 25 26 31 32 38
 подагра 104 169 325
 подслоняване на висши длъжностни лица, задъл-
 жение за 31, на войски 32; срв. митатор
 Покронт местно име 19; срв. Синос Покронт
 покръстване на българите 137 236 237 238
 покръстване на печенегите 83
 Поанс ил. военачалник 310 311 319
 Пожерие (Ахикал) гр. 60 207 216 218 221
 Повт пров. 54 62
 Повте Милвиум 49
 поселение военни 9
 поселения свободни селани 30
 Пот Артур домашник на скулите 144 145 153 251 252
 Петамос местно име 63
 Петвол (ил. Пешкови в Италия) 56
 поща 193
 Правинко 18 19
 практики 19 28 30
 практик длъжност 23 24 28 33 34 193 196
 пратеници (на чужди държави) 31 32 34
 прашки 106 127 294
 Прелеза гр. 47 257
 пресградна стена (бойна) 155 156
 присягане на иеще, задължение за 31 34
 Превет иреп. 217
 Преподобни предтеча мегох 34
 препозит длъжност 168 299
 Преслан бълг. титл. 136
 Преслав (Прусиян, Фружона) бълг. княз 292 297 298
 299 311
 Преслав (Велики Преслав) 153 154 155 170 263 264
 265 266 280 324; ил. Изансиза
 Преспа, гр. 7 41 186 275 276 295 337; езеро 292,
 с-в 185
 Преспа Горна и Долна обл. 41
 префект длъжност 54
 прехрана на войски, задължение за 32
 Приареи (Приздраниа, Приздана) гр. 43
 45 235
 Приаен гр. в креп. 219 284 286 306
 прижки 291
 Приварион с. в Правинко (?) 18 19
 Привил местно име 43
 припаси хранителни 265 269
 Приск стратег 207 208 209 210
 приюти старчески 32 222
 пристани (села) 254
 пристани (пристани) имот 16 20 21 22 25 33 34
 37 38 39
 Провадийска река 213; ил. Барна
 Проват ил. Даман Даасин
 проверител (прот) длъжност 32 34
 Проклака местно име 15 34
 пролажи 13 14 21
 проедър ил. 20 21 22 29 88 180 189 264; срв.
 црковен проедър
 проелевсия длъжност 31 34 196 197
 прозодион (прозодий) ил.от 16 54 196
 Прокопий Ервинт стратег 244
 Прокопий протоевстариий 242
 Прокоций син на Ксама, вилук на Анкита, пращук
 на Визислав 35
 Прокоций виз. военачалник 200
 Прокопия виз. имп., събруга на Михаил I Рангаве 135
 Прокупде гр. 43
 Прокъл гр. философ 74
 прокиар 23; срв. стратег
 Провина (Коприница) местно име 909
 Просек иреп. 41 291
 просекат ил. или зависим селани 16 30
 просо, принудително закупуване на 31
 протоевскрит длъжност 216
 протоевстариий длъжност 86 89 140 151 153 198
 242 243 256 253
 протокентарх длъжност 31 34 196 197
 протомандатор длъжност 145 252
 протостариий длъжност 32 33 197 325; срв. по-
 старий
 протопеп 249
 протопроедър 20 30 191 338; срв. проедър
 протоспатарий звание 88 142 280 288 306 322 324
 протостратег длъжност 116; срв. стратег
 протостратотор звание 306
 Прусиян ил. Преспа
 Прут р. 136
 Прямор местно име 43
 Псаанс местно име 38
 псомозимния тегиа 39
 птипегадание 149 255
 птипегадание 36 31, ил.от 30 31
 Пчяня р. 12, 43
 Пузухия (Пожух ?) 23 24
 Първа Юстиниана 256, ил. Охрид
 пътища 18 19 31 196 268 283; поддръжане на 31 196
 Равдос квартал в Цариград 140
 Рад Куп лично име 25
 Радовиш гр. 42
 Радолик с. в Зъвна (Злияховско) 18 35
 Радомир Роман (Роман Габриел) 276, ил. Габриел
 Радамир
 Радохост (Радохостъ) 15
 разбойничество 81
 Разлог обл. 17 42
 Разметаница местно име 275
 размяна на недвижими имоти 15 16
 размяна на пленници 152 257
 разузнаване бълг. 278, ил. 321
 Рамно с. в Драчко (?) 18 19
 Рандулф византий 328 329
 Раса гр. ил. Нова ил.от 45
 Рахони могола 18
 Редесто (Родосто) гр. 109 159 165 179 190 195
 263 310
 Реджио ди Калабрия гр. 67
 Река Девня (Мерданогола) с. във Варненско 49
 ректор длъжност 145 152 167 247 281 283 257 319
 320
 Редвакиса височина 170
 Рендакий, лично име 144 251
 Ретина р. 214
 риба 291
 Рига (Ruges) крепост в Епир 47
 Ригон гр. в Калабрия 67
 Ригий Свободски епископ 276
 ризници 111 148
 Ризна ил. 42; р. 42
 Рим гр. 49 55 58 61 64 71 72 116
 Римляна местно име 25
 Римска марка на цар Самуил 275
 Роберт ил. Криспин Роберт
 рои 212 222 265
 робски назари 222
 ров златен 269; обсаден, български 141 146 253
 283; византийски 163
 Rogos ил. Рига
 Родоли ил. 276
 Родосто ил. Редесто
 Романа (Света София) сел. на Поща 1 257 275 277 283
 Роман Габриел (Радомир Роман) 276 279 302; ил.
 Габриел Радамир

- Роман I Лаканин виз. имп. 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 249 250 251 252 253 254 256 264 272
- Роман II виз. имп. 38 65 257
- Роман III Аргир виз. имп. 16 89 93 280 289 320
- Роман IV Диоген (Роман Константин) виз. имп. 89 159 298 333 339
- Роман Аргир виз. военачалник 143 249 298
- Роман Диоген вестарх и наместник-управител на България 179 180
- Роман Куркуз зет на Преслав 269 298
- Роман патриций 772
- Роман Склир виз. военачалник 297 306 327 328
- Романия (Византия) 138 155
- Рудана (Св. Асияна) мана. 15 19
- Русси лично име 296
- Руси воев. 17 60 110 155 190 230 230 231 232 263 204 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 289 307
- Ръждавица с. в Кюстендилско 42
- Сабин лично име 58
- Сабин христ. мъченик 63
- Сава ерсец 199
- савромати 174 199; вж. маждари; 179 180; вж. печенети
- Сайн вж. Шахи
- Саклар планина 238
- сакларий дължност 82 197
- Сактики виз. военачалник 146 252 253
- Сакудийски манастир 58
- Сакул лично име 15
- Салавлав водсратег 207
- Салерно гр. 116
- саловет 286
- Самос-ов 297
- Самостраки-ов 246
- Самуил бълг. цар 3 6 7 44 95 155 186 198 267 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 311 324
- Самуил Агуслан бълг. цариц. 180 324
- Самуил Вурча патриций 321 322
- Сангар р. 326
- Сапфирас мана. лично име 90
- сарацини 17 30 53 76 196 202 239 251 258; вж. араби
- Сарназ персийски военачалник 75 212 213
- саркофази 35
- сармати цар. 49 200; срв. савромати
- Сатирова манастир 225
- сатрап шила 170 171 183
- сбруя коника 207
- Седлареве (Смоляревс) гр. 49
- Свелигово (Свелич, Свирли) гр. дн. с. Борна, Тимощко 43
- Светия лично име 42
- Света Богородица Милостива мана. 34
- Света гора (Атон) н-н 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39
- Свети Андрей Перистерски мана. 13
- Свети Ахил-ов 337
- Свети Безсребърници мана. 230 309
- Свети Илия креп. 286
- Свети Йосиф Претеча мана. 26 27
- Свети Климент лавра 36 37 38
- Свети Мамант църк. предградие 135
- Свети Николай простий 34
- Свети Сергий мана. 337
- Свети Стефан простий 33
- Свети Фокя лич. име 39
- Светослав Пгорскич княз руса княз 5 289 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274
- свинс 30 34 196
- свирли 261
- Свирлив (Свелигово) гр. 43
- Свирлишка (Горна) Тимок р. 43
- свист мана 26 192 338; срв. пансвист
- свистовиргер шила 23
- Свистовод (дн. Сулу Сераф) гр. 214
- Север христ. мъченик 62
- Северян христ. мъченик 63
- Селасфор (Дева) гр. 292
- Селечка планина 41
- Селче вожд на печенегите 119 120 125 174 316 317 329
- Семелто-ов Серес 86
- Семени р. 41
- сенат виз. 20 61 74 76 96 97 151 178 191 256
- Сенахерим асирйски цар 134
- Сервия (Седфидже) гр. 43 47 281 295
- Сербия 288; вж. Сърбия
- Сергий еписк 285
- Сергий църк. патриарх 75 296
- Сердика (Триадина) гр. дн. София 56 160 174 179 213 221 333
- Серес вж. Сър
- Серет р. 136
- Сермон бълг. болярин 286 297
- Сетина гр. дн. с. в Леринско 41 289
- сигнати 20
- Сидя сол. в Павфия 62
- Сидера 169 170 238 319
- Силван еписк 63
- Силиврия гр. дн. Селивери 63 162 219
- Силистра (Дристра, Дристар, Дристов) гр. 45 54 57 58 60 61 67 139 183 244 266 267 268 269 270 271 272 273 274 289 313
- Симвятий син на Лъв Арменец 75; срв. Константин
- Симвятий византиец 138
- Симеон I бълг. цар 5 136 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 152 240 241 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 258 283
- Симеон ерсец 199
- Симеон престоаскрит 206
- Симеон Мегистър и Логотет виз. летописец 8 73 133
- Симос Покронт местно име 19; срв. Покронт
- Сивадина унг. кралица 340
- Сивгидунт гр. дн. Белград 69 206 209
- Сивекан с. в Изл. Тракия 74; вж. Кенофуртин
- синегия князонаправление 36
- синкел 38 322 323 324 325
- синакс 21 34 106
- синаксарий дължност 197
- сипидька (антракс) 337
- Сирин 83
- сиренс, деспотина на 31
- сирийци 217
- Сирия 142 153 201 270 242 243 258 282 298
- Сиринум (Срени, Срем) гр. дн. Сремска Митровица 69 73 206 296 297; срв. Транс
- сиропиталища 32 222
- Сисой лично име 15
- Сивилия-ов 100 168 241 258 291
- скалаци 150 255 300
- скелти (ирисани) 254
- Скелот стела 296
- Скялица вж. Йосиф Скялица
- Скър-ов 230
- скипи 49 59; вж. готи и сармати; 66 98 96 98 117 183 235; вж. българи; 86 117 105 167 109 170 171

- 172 173 174 185 193 262 312 313, вж. почетеги; вж. също маджари
- Скиция (Скиция Мисор) обл., дж. Добруджа 54 69 74 209 201
- Скопел (Скопелос) гр., дж. с. Есиа Полос 56 276
- Скопие гр. 43 282 283 291 302 334 335 336 340
- скопии 59 212 218; вж. епископ
- скульптори вж. ваятели
- Славниче обл. 42
- славяни нар. 40 75 141 144; бълг. 38 66 67 68 69 70 265 207 208 209 210 211 212 213 214 215 218 220 222 235 242 247
- Сливей гр. 216 319
- словове 206
- Смелерско (Свелерско) гр. 43
- Смолен обл. 17
- смядени бълг. славянско пл. 17
- Солун гр. 13 14 17 27 37 38 50 51 52 53 57 59 128 136 138 160 161 175 185 192 193 214 217 221 243 244 246 270 278 279 280 281 283 284 285 236 288 289 290 295 299 300 301 304 306 331 336 308; джж. 10 17 27 28 31
- Солунско 9 14 15 16 17 18 19 21
- Соск креп., дж. с. Къботско, Милзенско 287 295
- София (Трояница, Сердика, Средец) 42 160 174 179 213 221 276 280 288 315 317 333 339
- София виз. мнц., свързана на Христосфор 141
- Софон възвишение 226
- спатарий длъжност и титла 221
- Спердей р. 279
- Спидеон княз 33
- сребро 303
- Средец (София) гр. 42
- Срем (Саринум, Трависс) гр., дж. Сресва Митровица 43 59 73 206 257 298
- Ставракий виз. мнц. 59 60 67 76 224 225
- Ставракий патриарх и доточет 220
- Ставракий виз. търговец 138
- Стат (Слаин) гр., дж. Калъбака (Калъбаки) 47 295
- Сталам (Исразамна) гр. 43
- Станливо мнц. 25
- Станислав на Василей, мнц. на превозач Петър 36
- Стара Загора (Бероя, Боруя, Деря, Иранион) гр. 48 58 64 221
- Стара планина 169 170 260 263 280; вж. Хемус, Златос
- старопитаишия 22 197
- статуи 217 255 340; медни 136
- стена, преграда и защита 283 306
- стенобойя (стенобитан) машини вж. обсадни машини
- Стенов (Босфор) проток 145 252
- Стенско с. в Кюстендилско 42
- Стефан българин, пръв мнц. 151 256
- Стефан бълг. архиепископ 243
- Стефан Вейслав дуклянски мнц. 301 321 325
- Стефан Калафат излязък на виз. флот 304
- Стефан (Бондестефан) доместик на обсадните сили 277
- Стефан магистър 141 247
- Стефан I царигр. патриарх 138
- Стефан II царигр. патриарх 151 243 256
- Стефан Милсенций стратег 243
- Стефан Севастефор мнц. военачалник 161 307
- Стиле с-в 242
- Стилиан Зауца василсатор 138
- Стилиарий местно мнц. 39
- Стеб гр., дж. с. в Станедамитровско 42
- Стеб гр. на р. Черна, 287
- стомна мръка 304
- Степанов (Планине) гр., дж. Ихтиман 276
- Стохълмне обл. 317 319
- Странжа р. 312
- Странажа планина 238
- странноприемници 222
- стратегии 31 31 155 197
- стратеги 17 30 31 34 47 49 55 67 75 86 96 91 96 117 153 156 157 158 161 162 163 164 197 205 206 267 208 209 210 215 242 243 249 253 263 266 271 284 321; срв. протостратег
- стратигат 139 205 244 260 321
- стратиот военен поселник 23 25 181; срв. промар
- стратонедарх 57 268
- стрелби 61
- стрелометной машини 247
- стрелни коени и пещи 31 197
- Стряхов (Струма) р. 10; тема 16 17 27 28 35 39 221 257 301
- Струм (Срем) гр. 69
- Струвил гр. 246
- Струвилон креп. и нос 216
- Струги (оравос) 291
- Стружа (Сирмон) р. 10 14 17
- Стружана гр. 31 42 265 266 268 250 251, р. 268
- Студийски манастир 232 299 320
- Стуянои (Девол) 287
- стълби обсадни 265
- Сукладан гр., дж. с. Челей 199
- Суклово гр., дж. с. в Царифродско 42
- Сува гетмански началник 316 322
- Сфател руски вельока 265 268
- схили мнц. мнц. гвардейска Юрелин 59 234 241 277 289 322; вж. магистър на школите
- събирачи на ланъви вж. бирини
- Съботско с. в Милзенско, дж. Арлея 287
- съди 17 27 28 30 31 33 34 124 127 195 196 197
- съровиша 93 155
- съровишница бълг. царски 224 225 291
- Сърби нар. 255 301 324 334 337; вж. трибали
- Сърбия 288; вж. Сървия
- сърбичен удар 284
- сърбичански конни и ратни 160; вж. борба, спортни
- Сърска гр. 42; срв. Долна Сърска
- Сяр (Серес) гр. 17 275 290
- Сърбичан арабски превозител 216; вж. Мосемях
- Сърско 25
- Таврис (Таврезков) гр. 311
- Тавър 192
- Тавмарх длъжност 249 251
- Тайми (отрели) 3 16 30 140 143 144 145 146 185 196 222 235 245 308 310 314 334
- Тадрино с. в Деркоско 20
- Такснарх длъжност 197
- Талант мръка 191
- Тантал фригийски цар 132
- Тасний гр., дж. Паун 336 337
- Тарант вж. Таренто
- Таразий (Тарсий) царигр. патриарх 53 68 76
- Таренто (Таронт) гр. 242
- Тарентински мнц. 50
- Татруш (Татуц) печенегски вожд 183 337
- Тасос с-в 246
- татаря нар. 153
- Тендат Ивериец вест и патриция 289 298
- тегоби вж. повинности
- Темла христ. мъченица 329 330
- Телериг (Телериг, Елериг) бълг. хан 219 229
- Телух обл. 322
- теми 15 17 21 23 29 30 138 140 142 143 153 179 180 222 223 245
- Теогния виз. поет 10
- Теогния христ. мъченик 62
- Теогноев Вурца архиепископ 336
- Теодор II антхоийски патриарх 259 260

- Теодор Архиепископ Ператик, зет на Верховни-
 вий 36
 Теодор архонт 326
 Теодор Дафноплат виз. писател 108
 Теодор канхан (магистер) от имп. на X в. 141
 245 247
 Теодор канхан от нач. на XI в. 287
 Теодор Мазуки дължностно лице 27
 Теодор Мистийски виз. военачалник 266 272
 Теодор Севастийски виз. писател 198
 Теодор Стравонит виз. военачалник 310 311 319
 Теодор Стратилат христ. мъченик 273
 Теодор Студит виз. писател 53
 Теодор Хумнос съвет и харчуларий 26
 Теодор Цагаст ячхо име 13
 Теодора виз. виз., дъщеря на Константин VIII 102
 137 139 202 320
 Теодора виз. имп., майка на Михаил III 226 237 238
 Теодора-Косара дъщеря на Самуна, старута на
 Иван Владислав 287 283 324
 Теодорокан 280 282, 304
 Теодоропол (Евхалин) гр., дн. Зафарбабу 273
 Теодосий I рим. имп. 202
 Теодосия II (Млади) виз. имп. 53
 Теодосий Абукоманх 151
 Теодосий монах 256
 Теодосий автохтонос патриарх 89
 Теодосия левонски епископ 338
 Теодосий Куфара лично име 327
 Теодосий левонски митрополит 68
 Теодосий патриарх и протосевирий 140 245
 Теодосий Саливера патриций 224
 Теодосиопол гр., дн. Ерзерум 97 217 304
 Теодул монах 88
 Теодул солунски митрополит 124
 Теодул охридски, бълг. архиепископ 325 333
 Теоктист джуман на Великата дъбра 10
 Теоктист (?) лично име 121
 Теоктист магистер 227
 Теоктист виз. синодик, съветник на Теодора 137
 Теопрепий христ. мъченик 63
 Теофан виз. писател 198
 Теофан протосевирий и парадисит 151 152 153
 256
 Теофан солунски митрополит 299
 Теофано виз. императрица 225 259 280
 Теофил виз. имп. 136 137 230 253 241
 Теофил евхалиски архиепископ 274
 Теофил монах 15
 Теофил Еротики стратег 301
 Теофилакт архиепископ Българска (Охридски) 159
 Теофилакт виз. съвет. 76
 Теофилакт Богавиат управител на Солун 186
 205 200
 Теофилакт Симоната виз. писател 63
 Тервел бълг. хан 64 75 215 216 217
 Теример гр. 42
 Теркос вж. Деркос
 Терма Лутра (Трайнопол) сел. 58 189
 Термица креп. 288; срв. Калеери
 Термонилан проход 296
 Термопол гр., дн. Бургаска баня 144
 Термопол гр. в Цариградско 163 251
 Тесалия обл. 7 14 47 67 69 115 187 276 278 279
 281 301
 Тесараконданит лично име 338
 Тетраполис гр. 325
 текинци 221 222
 тивара бълг. царска 274; срв. корова
 Тибериан управител на Позидол 56 58
 Тибериий (Тиверий) II виз. имп. 49 207
 Тибериий III (Алсмар) виз. имп. 75
 Тива гр. 303
 Тивнол (Дивно) гр. 103
 Тимотеи дух. лице 128 129 130 131 132
 Тирах теодиотиски монах 70 81 119 199 319 313 314
 315 316 319 323 324
 тириси военни отряд 59
 Тива р. 210
 Тивлис (Тбилиси) гр. 311
 Тихомир преводител на българско кьсташе 302
 303
 Тихонас управител на Кемидрос 281
 Тичар, дн. Калкия 218
 Тюр (Тюмер) им. 292
 Торуа бег султан на селджукиите турци 311
 Тома догочет 241
 Тома Славянин (Андреец) 75 133 134 228
 229 230
 Тюмер (Тюор) им. 292
 топка, игра на 140 217
 Топлица креп. край Стара плавина 323
 Топлица гр., дн. Куршумли 43
 Топлица р. 43
 Топлица местно име в Хасковско 170
 Тополов местно име 59
 тояги жезела 185
 Тракезийска тема (Тракезия) 138 155 198 280
 298 299 325
 трака (тракийци) нар. 62 73 74 202 206; вж.
 също даришци
 Тракия 48 49 50 54 55 56 58 59 61 62 63 64 67 69
 74 77 84 85 86 92 128 129 130 131 132 133 134 135
 136 137 140 142 143 144 147 153 154 159 169 178
 184 188 191 200 201 202 235 206 207 208 211 212
 213 216 217 220 227 242 243 247 253 258 259 260
 268 275 276 294 300 301 322 332 338
 Тракия Игочина 178; срв. Малеволин
 Трамос (Срем) гр., дн. Сремски Митровци 43
 трапезит дължност 149
 Трапезица гр. 39 333
 Траския с. в Праваншо (?) 19
 Траян, Марк Улий рим. имп. 60
 Траянопол гр., дн. Терма дутра 58 63 189 190
 Траясий село във Валовишко (?) 18
 трибали 324; вж. сърби
 Триадлица (Сръзна) гр., дн. София 42 45 160 276
 288 317
 трибуни дължност 73 202
 трибуналии 73
 триери 147 151 232 254 256 279; вж. кораби
 Тракни (Триадла) гр., дн. Тракана 47 276
 Трималия (Дукля, Зета) оба. 287 288
 Триполи оба. 245
 тримети (гръби) бофин 153 157 257
 трибале 127 150 157, ил. триби, трибали
 Трън гр. 42
 Тунджа р. 218 322
 турки нар. 67 68
 турки 136 139 140 153 244 255 259 260 261; вж.
 маджари
 Туркия 302; вж. Маджарско
 турмарх дължност 197 228
 турци нар. 65; вардариоте 8 9 47; селджукии 84
 111 119 124 311 312 339
 Тутраканско 280
 Тиван виз. военачалник 136
 тьраплин бълг. 138 139; виз. 973
 тьраплища 62 128 133 181 182 183; вж. също пазари
 угри 136; вж. маджари
 узи нар. 111 112 145 116 118 123 175 183 331 332
 334; вж. също гети; трибади
 Умар арийски емир 216

- унгария вк. хазари
унгри 244; вк. хазари
Уран мисл. божество 53
Урбан мисл. 51
- Фокя мисл. им. 74 209 210 211
Фадзелис лично им. 37
Фаланга 169; вк. босн. пел.
Фаларис трагедия на Агригент 224
Фаресма лично им. 89
Фарсага гр. 279
Фатма арабски мислетел 258
Федерати 228
Фере гр. 58
Филей гр. мн. Орманли 216
Филипп гр. 63 239
Филипп Варлаам лично им. 216
Филимова гр. мн. Пловдив 62 63 260 277 280
Филоминов гр. мн. Ахшкер 226
философия 92 123
Фивийски 108 202 208 296
Главная антиохийски патриарх 199
флейта 323
Флорентий христ. мисленик 50
флота вк. кораби
Фотий патриарх, патриарх 71 72
Фотин Платиниа патриарх 145 252
франки нар. 17 29 30 71 93 180 188 189 191 196
322 328 334 337 338 339; вк. келти
Фригия 223 239
фураж 184 269 327; доставка на 31 34 196
Фудане (Хощяне) с. в Мъгленско 21 22 26 29 30
- Хавса (Нива, Нивия) гр. 169 239
хаган арабски мислетел 68 69 75 206 207 208 209
210 211
Хаган бълг. лично им. или длъжност 251
хазари нар. 75 139 289
Халикай прасастий 38
Халмедов гр. мн. Кадыйкой 63 75 200 212 213
Халика гр. 160
харистинки 124 125
Хариунов гр. мн. Адребоа (Хайребоа) 169 323
Харола Хардрал норвежки предводител 305
Харсия гр. 277 304
Харсианска тема 97 326
Харсийски врата (мн. Епарне мну) 215
хартватикон мисл. 222
хартуляне длъжност 300
хартулярий длъжност 26 32 197; на дрома 197;
на темне 197
Хасково гр. 170
Хвостно (Хостно) сел. 43
Хеброс р. мн. Марина 77
хезидии 219; вк. кораби
Хелеспонт проток (мн. Дарданели) 229 309
Хелдонион прев. 308 309
Хелуд (Хелуд) мн. Стара планина 201 263 317 331
322 323
Хераклея гр. мн. Мармара Ерегла 58 202 233 236
Херсон гр. в обл. 69
херули пл. 205
хетерарх (хетерарх) длъжност 137 230 321
хетерия вк. мпл. гвардия 137 139 144 145 242 244
Херон височина 230
хиканати част от вкз. двореца гвардия 143
Химара гр. 45 46
Химерий протоаскрит 246
Хивиз христ. мъченица 57
Хивно жена на Теодор Арменец Пепаник 36
Хивс о-в 149
хипат (хип) огле 17 88
хиподруми 51 72 99 318; вк. също време
- Хировакхи сел. в Цариградско 176 332
Хитос с. в Цариградско 206
Хозрой I Диуларман персийски нар. 205
Хозрой II Парвиз персийски нар. 211
Хорезм гр. мн. с. Пазури, Яшино 45
Хостно (Хвостно) местно им. 43
Хощяне вк. Фудане
храм, доставка на 188 270; вк. пивница; глед.
Хризовел гр. мн. Кадыйкой 309 310 316 319 326
339 340
Хризовел гр. мн. Кавала 36
Хризовир руски мисленик 297
Христина жена на Йоан Австрия 36
Христофор мисл. им. 144 151 152 153 236
Христово православието 245
хунн нар. 66 67 136 137 200 202 205; вк. българи
хървати нар. 150 255 334
- Царева ливада местно им. 321 322
Царевор с. в Преспа 292
Цариградско (мн. Дидотрополско) 42
Цариград 32 36 49 53 58 64 65 68 69 73 74 75 85
92 96 97 133 137 138 139 140 141 142 144 146 147
151 152 153 161 162 185 188 205 210 211 212 213
217 220 221 232 247 248 251 253 257 258 273 277
280 283 290
Царичина местно им. 275
царска тивла бълг. 152
царски съкровища бълг.; вк. съкровища
Цикладски о-ви 230
пимбали 322; вк. музикални инструменти
цигерии 14
Цинкиев стратег 289
Цок бълг. хан 55
Цурулон (Цурулум) гр. мн. Чорлу 208 332
- чеза 152
Червено море 115
Черна р. 41 286 287
Черна гора обл. 287 288
Черна гора местно им. 322
Черник гр. мн. с. Черешка, Елбасанско 45
чернотории нар. 324; вк. трибани
Черно море в 205 218 230
Чимово с. в Бургаски окр. 143
Чимовска река 143
Чорлу (Цурулон) гр. 208 332
чума 130 155; ср. сашими
- шатри, печенежки 168 171 176 180 185
Шахан (Саян) персийски пъководец 212
шлемове 111 148 262
Шини гр. 285 287 291
Шипоне (Супониса) гр. мн. Нехиман 276
щитове 111 148 172 254
щитоносци 173
- Юва Искерменски 90
Юлиан Отстъпник изт.-рим. им. 60
юнии 30 34 156; вк. също догмати
Юстин I мисл. им. 74
Юстин II виз. им. 49 69 206
Юстиниан I Велики виз. им. 42 67 68 205 254 296
Юстиниан II Рикомет виз. им. 54 75 214
215 216 221
- ябълки 240
Яков Варадей монофизитски протогондиз 220
Ябол гр. 319
Яболско 224
Яко вк. Лазар, ректор
Янина гр. 45 46
Ясница р. 43

СЪКРАЩЕНИЯ — ABBREVIATIONS

СПИСАНИЯ В ПОРЕДНИЦИ

- БИБ — Българска историческа библиотека
 БелГр — Беломорски преглед
 БСМ — Български старини из Македония
 ВДИ — Вестник древней истории
 ВИ — Вопросы истории
 ВВр — Византийский Временик
 ВВНД — Византийска новина за българска история и култура
 ВИСБ — Военно-исторически сборник
 ВСБ — Византийски сборник
 ГИВИ — Гръцки извори за българската история (Fontes Graeci Historiae Bulgariae)
 ГлСАН — Гласни Српске академије наука — Београд
 ГИМ — Годник на Народния музей в София
 ГИИИМ — Годник на Народната библиотека и музей в Иовидия
 ГСУбФ — Годник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Богословски факултет
 ГСУИФФ — Годник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Историко-филологически факултет
 ГСУФФ — Годник на Софийския университет „Климент Охридски“, Философско-исторически факултет
 ГСУИФ — Годник на Софийския университет „Климент Охридски“, Физико-математически факултет
 ЖМНП — Журнал Министерства народного просвещения
 ЗБР САН — Сборник редова Српске академије наука — Београд
 ЗРАО — Записки Русского Археологического Общества — Санктпетербург
 ЗКО РАО — Записки Классического Отдела Русского Археологического Общества — Петербург
 ИАД — Известия на Археологическото дружество — София
 ИАН — Известия на Археологически институт при БАН (сеза XV том)
 ИБАН — Известия на Българския археологически институт (до XV том)
 ИБД — Известия на Българското географско дружество в София
 ИЕНД — Известия на Българското историческо дружество в София
 ИЕНИД — Известия на Българското икономическо дружество в София
 ИВАД — Известия на Варненското археологическо дружество
 ИВИМ — Известия на Етнографския институт с музей при БАН
 ИЗОРИ — Сл. Изп. Ак. Наук. Известия Отделения русского языка и словесности Императорской Академии Наук — Петербург
 ИИБЕ — Известия на Института за български език при БАН
 ИИБИ — Известия на Института за българска история при БАН (до 8 том)
 ИИБЛ — Известия на Института за българска литература при БАН
 ИИГА — Известия на Института за градостроителство и архитектура при БАН
 ИИД — Известия на историческото дружество в София
 ИИИ — Известия на Института за история при БАН (от 8 т.)
 ИИЕМ — Известия на Народния етнографски музей в София
 ИРАНК — Известия Русского Археологического Института в Константинополе
 ИС ИФФ СУ — Известия на славяните при Историко-филологически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
 ИИП — Исторически преглед
 КС ИС АН СССР — Краткие сообщения Института славяноведения Академии наук СССР
 ЛВИИ — Латински извори за българската история (Fontes Latini Historiae Bulgariae)
 МГр — Македонски преглед
 НВр — Ново време
 ПСД — Персонално списание на Българското книжовно дружество в София
 РИП — Разкопки и проучвания
 СБАН — Сборник на Българската академия на науките
 СБИК — Сборник народни умотворения, наука и книжнина
 СБАН — Списание на Българската академия на науките
 СИОД — Списание на (Српското) дружество в София
 Уч. Зап. ИС. АН СССР — Ученые записки Института славяноведения Академии наук СССР
 УИП — Училищен преглед
 ЧИОИДР МУ — Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском Университете
 АИР — American Historical Review
 АЕМО — Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn
 АСЛ, т. Sl. Pa. — Acta et studia slavica et proto-slavica
 АОАШ — Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae
 ВСН — Bulletin de correspondance hellénique
 ВНГж — Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher
 ВSI — Byzantinoslavica
 Бул. — Cl. Sc. m. p. Ac. R. Belg. Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques de l'Académie Royale de Belgique
 Byz — Byzantion
 ВZ — Byzantinische Zeitschrift
 ДОР — Dumbarton Oaks Papers
 ЕВ — Etudes byzantines
 СБЛ — Geschichte der byzantinischen Literatur
 H — Hellenica
 КСА — Közlemenyek a Magyar Akadémia — Budapest
 NA — Neues Archiv
 PCr — Migne, Patrologia Graeca
 PL — Migne, Patrologia Latina
 PhW — Philologische Wochenschrift
 PWRE — Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung von G. Wissowa, W. Kroll, K. Mittelhaus, K. Ziegler
 RA — Revue archéologique
 REB — Revue des études byzantines
 REG — Revue des études grecques
 RES — Revue des études slaves
 RH — Revue historique
 SDAW — Sitzungsberichte der Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Abteilung
 Stud. Byz. — Studi Bizantini e necellenici
 ZSPH — Zeitschrift für slavische Philologie

ИЗПОЛЗУВАНА ЛИТЕРАТУРА — INDEX LIBRORUM ADHIBITORUM

- Анастасијевић Д. Н., Хипотеза „Западној Бугарској“, Гласник Скопског научног друштва, III, 1927
- Ангелов Д., Влияние на чуждите ереси върху богомилството, ИС Ифф СУ I, 1942
- Ангелов Д., Принос към повземлените отношения във Византия през XIII в., ГСУИфф, 47, II, 1959
- Ангелов Д., Аграрните отношения в Северна и Средна Македония през XIV в., София 1958
- Ангелов Д., История на Византия, I—II, София 1959—1963
- Ангелов Д., Богомилството в България, София 1961
- Андреев М. и Д. Ангелов, История на българската държава и право, София 1955
- Баласчев Г., Българският господар Тервел, ПСп, LVII, 1898
- Баласчев Г., Новые данные для истории греко-болгарских войн при Симеоне, ИРАИК, IV, 2, 1899
- Баласчев Г., Укрепителните работи в старобългарската войска, сп. „Минало“, г. II, 1918, кн. 10, ч. 1.
- Баласчев Г., Българите през последните десетилетия на X в., I, София 1929
- Бартикян Р. М., Относятся ли прозвище *Царобойцѣ* к магистру Василию в памятной записи монаха Феодула (1059), Известия Академии наук Арийанской ССР, 8, VIII, 1959 г.
- Безобразов П., Византийский писатель и государственный деятель Михаил Пселлос, Москва 1890
- Безобразов П.: ЖМНП, 1891, ноябрь
- Бешевлиев В., Няколко белези към българската история, ГСУИфф, XXXII 9, 1936
- Бешевлиев В., Паралели, ИИД, XIV—XV, 1937
- Бешевлиев В., Участието на траките в общественния живот на провинция Тракия, ИИБИ, I—2, 1951
- Бешевлиев В., Византийски триумфални обелизи, оскламади и титли у прабългарите в IX в., ИЕИИМ, III, 1958
- Бешевлиев В., Надписите около Мадарския конник, сб. „Мадарски конник. Проучвания върху надписите и релефа“, София 1956
- Благоев Н., Критичен преглед върху известията на Йоан Скилица за произхода на цар Самуиловата държава, МП, III, 1926, кн. 2
- Благоев Н., Българският цар Роман, МП, VI, 1931, кн. 3, 4
- Валденберг В., Философские взгляды Михаила Пселла, ВСб, Москва—Ленинград 1945
- Васильев А. А., Происхождение имп. Василия Македонянина, ВВр, XIII, 1906
- Васильевский В. Г., Русско-византийские отрывки II. К истории 976—986 годов, ЖМНП, 181, 1871
- Васильевский В. Г., Действительная история Геральда и его верингов в Константинополе, Труды, I
- Васильевский В. Г., Советы и рассказы византийского боярина XI века, ЖМНП, 215, 1881 июнь, июль, август 1881
- Васильевский В. Г.: ЖМНП, ССXXII, август 1882
- Византиски извори за историју народа Југославије, I—II, Београд 1955—1956
- Войнов М., За първия допир на Аспаруховите българи със славяните и за датата на основаването на българската държава, ИИБИ, 6, 1956
- Войнов М., Някои въпроси във връзка с образуването на българската държава и по-късното развитие на българите, ИИБИ, 10, 1962

- Войнов М., П. Петров, Въстанието на Петър в Гоян в 976 г. и борбата на комитопулите с Византия, *Byzantinobulgarica I*, София, 1962, ИПр XIX (1963), кн. 2 (рецензия)
- Георгиев В. Д., Българска етимология и ономастика, София 1960
- Георгиева С., Разкопки на обект С в „Горноградци“ при с. Кадъевей, ИАН, XVIII, 1952
- Герасимов Т., Три старобългарски моливдовула, ИБАН, VII, 1934
- Голубинский Е., Краткий очерк православных церквей..., Москва 1870
- Горянов Б. Т., Позднесвизантийский феодализм, Москва 1962
- Гръцки извори за българската история (*Fontes Graeci historiae Bulgaricae*), I—V, София 1954—1960—1961—1964
- Дечев Д., Где са живели смоляните?, Сб. в чест на В. Н. Златарски, София 1925
- Димитров Д. П., Пътешествие на св. Александър Римски през Тракия, ИАН VIII, 1934
- Дринов Марин С., Съчинения, I П, София 1909—1911
- Дуйчев Ив., Същинското значение на името *Mohacs* у Ава комнина, ИПр VII (1933), кн. 3, 4
- Дуйчев Ив., Из старата българска книжнина, I—II, София 1943—1944
- Дуйчев Ив., Приноси към средновековната българска история ИИД, XXIII—XXIV, 1944
- Дуйчев Ив., Проучвания върху българското средновековие 1945, СББАН, XII, кл. историко-филологическа, 21, 1949
- Дуйчев Ив., Славяни в първобългаря, ИИБИ, 1—2, 1951
- Дуйчев, Ив., Едно изследване върху обществено-иконом. и полит. история на хуните (рецензия на Е. А. Tompson, *A History of Attila and the Huns*, Oxford 1948), ИИБИ, 3—4, 1954
- Дуйчев Ив., Езикови бележки към средновековни български паметници, ИИБЕ, III, 1954
- Дуйчев Ив., Най-равни връзки между първобългаря и славяни, Сб. в чест на акад. Гаврил Ил. Капаров, II (=ИАН, XIX), София 1955
- Дуйчев Ив., Върху някои български имена и думи у византийски автори, Езиковедски изследвания в чест на акад. Стефан Младенов, София 1957
- Дуйчев Ив., Въпросът за византийско-славянските отношения и византийските опити за създаване на славянска азбука през първата половина на IX век, ИИБИ, 7, 1957
- Дуйчев Ив., Образи на двама българя от XI в. Изследвания в чест на акад. Димитър Дечев по случай 50-годишнината му, София 1958
- Дуйчев Ив., Няколко бележки към Кекавмен, ЗБР САН, LIX, Византолошки институт, 5, 1958
- Дуйчев Ив., Последният защитник на Срем в 1018 г., ИИБИ, VIII 1960
- Дуйчев Ив., Славянските местни и лични имена във византийските описни книги, ИИБЕ, 8, 1962
- Златарски В. Н., Писмата на цариградския патриарх Николая Мистика до българския цар Симеон, СБНУК, X—XII, 1894—1895
- Златарски В. Н., Посланието на цариградския патриарх Фотий до българския княз Борис в славянски превод, Български старини, V, София 1917
- Златарски В. Н., Де се намираа гр. Девол, ИИД, V, 1922
- Златарски В. Н., Ступни по българска история. Приемниците на Омуртага, ПСл, LIV, 1896
- Златарски В. Н., Кой е бил български архиепископ в Охрид при покоряването на България от Василий II, сп. „Християнска мисъл“, II (1909)
- Златарски В. Н., Новестия за българите в хрониката на Симеона Метафраста в Лугогета, СБНУК, XXIV, 1908
- Златарски В. П., Една датирана приписка на гръцки от средата на XI в., Всл I 1929
- Златарски В. Н., История на българската държава през средните векове, I, 1—2, София 1918—1934
- Златарски В. Н., Моливдовул на Самуил Алусиан, ИАН, I, 1922
- Златарски В. Н., Намереният в Югозападна Албания надпис с името на българския княз Борис-Михаила, *Slavia*, II, 1923
- Златарски В. П., Словенското житие на св. Наума от XVI в., СлБАН, XXX, 1925
- Златарски В. Н., Потеклото на Петра и Асена, водачите на въстанието в 1185 г., СлБАН, XLV (22), 1933
- Иванов Йорд., Епископите Брегалнишка и Велбуждска, ГСУ ифФ, I, 1905
- Иванов Йорд., Северна Македония, София 1906

- Иванов Йорд, Цар Самуиловата столица Преспа, ИБАД, I, 1910
- Иванов Йорд, Епархиите на Охридската архиепископия, СпБАН, I, 1911
- Иванов Йорд, Беласицката битка, 29 юли 1014 г., ИБНД, III, 1911
- Иванов Йорд, Аксиос—Велика—Вардар, МПР, I (1924—1925), кн. 3
- Иванов Йорд, Богомилски книги и легенди, София 1925
- Иванов Йорд, Български старини из Македония (БСМ), София 1931
- Иванов Теоф., Археологически проучвания при Сазарева баня, ИАН, XXI, 1957
- Иречек К. И., История болгар, Одеса 1879
- Иречек К. И., Княжество България, II. Пътувания по България, Пловдив 1899
- Ирсичек К., История Срба, I, Београд 1911
- История культуры древней Руси. Под ред. Б. Д. Грекова и др., I—II, Москва—Ленинград 1948—1951
- История на България, I, второ прераб. издание, София 1961
- Истрин В. М., Хроника Георгия Амартола в древнем славяно-русском переводе, I—III, Петроград—Ленинград 1920—1930
- Иширков Ав., Областного име Загорие или Загора някога и сега, ИИЕМ, V (1925), I—IV
- Иончев Люб., Някои въпроси от българската средновековна история, разглеждани в „История народа Югославије“, ИИР, XVI (1961), кн. 1
- Каждан А. П., Византийское сельское поселение, ВВр, II, 1949
- Каждан А. П., Аграрные отношения в Византии XIII—XV вв., Москва 1952
- Каждан А. П., К вопросу об особенностях феодальной собственности в Византии VIII—X вв., ВВр, X, 1956
- Каждан А. П., Формирование феодального поместья в Византии в X веке, ВВр, X, 1956
- Каждан А. П., Псамфийская хроника, предисловие перевод и комментарий: Две византийские хроники X века, Москва 1959
- Каждан А. П., К вопросу о начале второй болгаро-византийской войны при Симеоне, Славянский архив, Москва 1959
- Каждан А. П., Хроника Симеона Логотета, ВВр, XV, 1959
- Каждан А. П., Деревня и город в Византии IX—X вв., Москва 1960
- Каждан А. П., Экскурсия и экскурсеты в Византии X—XI вв., Византийские очерки, Москва 1961
- Каждан А. П., Критические заметки по поводу издания византийских памятников, II, ВВр, XVIII, 1961
- Каждан А. П., Из истории византийско-восточных связей во второй половине XI в., Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, X, fasc. 3, 1962
- Каждан А. П. — Г. Г. Литаврин. ВВр, XX, 1962
- Каждан А. П., Из истории византийской хронографии X в., ВВр, XX, 1962
- Каждан А. П., Иоанн Мавропод, Печенег и русские в середине XI в., ЗР САН, Византологический институт, VII, 1, 1963
- Каждан А. П., Эксперты Скилицы, ИИИ, 14—15, 1964
- Карышковский П. О., Русско-болгарские отношения во время балканских войн Святослава, ВЦ, 1958, № 8
- Карышковский П. О., О хронологии русско-византийской войны при Святославе, ВВр, V, 1952
- Канаров Г. И., Принос към историята на София, Материали за историята на София, I, София 1910
- Коледаров П. Ст., Народостният състав на Драмско до средата на XIX в. ИИИ, 10, 1962
- Кондаков Н. П., Византийские церкви и памятники Константинополя, Одесса 1886
- Кондаков Н. П., Очерки и заметки по истории средневекового искусства и культуры, Прага 1929
- Кулаковский Ю., История Византии, I—III, Киев 1912—1915
- Курбатов Г. Л., Восстание Прокопия (356—366 гг.), ВВр, XIV, 1958
- Кънчев В., Македония. Етнография и статистика, София 1901
- Латински извори за българската история (Fontes Latinae historiae Bulgaricae), I—II, София 1958—1960
- Ласкарис М., Ватоподската грамота на цар Иван Асен II, Български старини, XI, 1930
- Ласкин Г., Георгий Кодин о древностях Константинополя, Киев 1905

- Левченко М. В., Ценный источник по вопросу русско-византийских отношений в X в., ВВр, IV, 1951
- Левченко В. М., Счерки по истории русско-византийских отношений, Москва 1956
- Липовский А., Из истории греко-болгарской борьбы в X—XI вв., ЖМНП, XI, 1891
- Липшиц Е. Э., Восстание Фомы Славянина и византийское крестьянство на грани VIII—IX вв., ВДЦ, 1939, кн. 1
- Литаврин Г. Г., Крестьянство западной и югозападной Болгарии XI—XII вв., Уч Зап ИС АН СССР, XIV, 1956
- Литаврин Г. Г., Болгария и Византия XI—XII вв., Москва 1960
- Лопарев Хр., Две заметки по древней болгарской истории, Записки Русского археологического общества, III, 1888
- Мавродинов Н., Описанието на Преслав в Шестоднев на Йоан Екзарх, ИПр, XI, 1955, кн. 3
- Манандян А. Я., Маршруты персидских походов императора Ираклия, ВВр, III, 1950
- Милетич Л., По въпроса за произхода на името Охрид, МПр, II, 1926, кн. 2
- Михайлов Ст., Козак и Брегалничката епископия, ИБАИ, XV, 1946
- Миятев Кр., Нови данни за българите през X в., ИБАИ, VI, 1930
- Миятев Кр., Славянский город в древней Болгарии, ВSI, X, 2, 1949
- Миятев Кр., Предварителни проучвания на Кадъкьойското градище, ИАИ, XVIII, 1952
- Миятев Кр., Где се е намирала Главиница, Археология, IV, 1962, кн. 1
- Моравчик Д., Контентон, печенежское или русское слово, Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, t. I, fasc. 1—2, 1951
- Мутафчиев П., Владетелите на Просек, СпБАН, I, 1, 1913
- Мутафчиев П., Съдбините на средновековния Дръвстър, сб. „Силистра и Добруджа“, Научно-културни изследвания, I, София 1927
- Мутафчиев П., Руско-българските отношения при Светослав, Seminarium Kondakovianum, IV, 1931
- Мутафчиев П., Маджарите и българо-византийските отношения през третата четвърт на X в., ГСУИФФ, XXXI, 8, 1935
- Мутафчиев П., Старият друм през „Траянови врата“, СпБАН, LV, 1937
- Мутафчиев П., История на българския народ, I, София 1943
- Наследова Р. А., Македонские славяне конца IX — начала X в. по данным Иоанна Камениата, ВВр, VII, 1956
- Новаковић Ст., Охридска архиепископија: у почетку XI века. Хрисовуле цара Василија от 1019 и 1020 г., ГлСАН, кн. 76 (46), 1908
- Осипова К. А., Развитие феодальной собственности на землю и закрепощение крестьянства в Византии X в., ВВр, X, 1956
- Осипова К. А., Аллелуйи в Византии в X в., ВВр, XVII, 1960
- Острогорский Г., Славянский перевод хроника Симеона Логотета, Seminarium Kondakovianum, V, 1932
- Острогорский Г., Автократор и самодержец, ГлСАН, 164, 1935
- Острогорский Г., Византийские писцовые книги, ВSI, IX, 2, 194
- Острогорский Г., К истории вымученства в Византии, ВВр, XIII, 1938
- Острогорский Г., Историја Византије, Београд 1959
- Острогорский Г., Родољубо, село светогорског манастира Ивирана, ЗБР САН, Византолошки институт, VII, 1961
- Петров Петър, О титулах „севаст“ и „протосеваст“ в средневековном болгарском государстве, ВВр, XVI, 1956
- Петров Петър, Образование и укрепване на Западната българска държава, ГСУИФФ, LIII, 2, 1960
- Петров Петър, Въстанието на Петър и Боян в 960 г. и борбата на комитопулите с Византия, Byzantinobulgaria, I, 1962
- Петровскай П. М., Писмо патриарха константинопольскаго Феофилакта царю Болгарии Петру, ИзОРЯ Ст Имв Ак Наук, XVIII, 3, 1913
- Полное собрание русских летописей, т. I, вып. 1, 1962
- Примов Б., Богомилският дуализъм, произход, същност и общественоролитическо значение, ИИИ, 8, 1960

- Рајковиќ М., О порекло Томе, војне устанка 821—823, ЗБР САН, XXXVI, Византолошки институт, 2, 1953
- Рајковиќ М., Област Стримона и тема Стримон, ЗБР САН, IX, Византолошки институт, 5, 1958
- Разев барон В. Р., Император Василий Болгаробойца, Извлечения из летописи Яхья Агнотхийского, Санктпетербург 1883
- Романски Ст., Имената на некои македонски градови, МПр, V, 1929, кн. 3, +
- Романски Ст., Имената на два грајдувански града: 2. Силистра, Сборник в чест на проф. Л. Малетич, София 1933
- Сакъзов Нв., Областното име на Загора, Сборник в чест на проф. Дн. Нишкив (= ПБГД, П, София 1933
- Селищев А. М., Завет первой Кстинианы, МПр, IX (1934), кн. 2
- Скаблданович П., Византийское государство и церковь в XI веке, Санктпетербург, 1884
- Снегаров Ив., История на Охридската архиепископија, I, София 1924
- Снегаров Ив., Град Охрид. Исторически очерк, МПр, IV (1928), кн. 1
- Снегаров Ив., Короната ли е бил кнез Самсон в Цариград през 913 г., ГСУФр XXIV, 3, 1940—1941
- Снегаров Ив., Неизвестен досега пренес от разказа „Чудо с българина Георги“, ИИБИ, 3—4, 1952
- Снегаров Ив., Къде се намирал средновековниот град Главница (Главеница), Археология, V (1963), кн. 3
- Соловјев А., Мошин В. А., Грече повеќе српских владара, Зборник за историју, језик и књижевност, VII, Београд 1936
- Станојевиќ Ст., Три прилога историко-географски. I. Српско острово, ГлСАН, CXXXVI 1927
- Сюзюмов М. Я., Об источниках Льва Дьякона и Скилицы, Византийское Обозрение, II, 1916
- Сюзюмов М. Я., Византийская книга Эпарха, Москва 1962
- Тивчев П., За војничкото население във Византия през XII в., Изследвания в чест на Мирин С. Дринов, София 1960
- Тивчев П., Нарастањето на едрото земевладение във Византия през XII в., ИИН, 9, 1960
- Тивчев П., Към въпроса за селското население във Византия в XI—XII вв., ГСУФиф III, 2, 1960
- Тодоров Јв., Durostorum. Принос към античната историја на Силистра и Добруџа. Сборник „Силистра и Добруџа“, I, София 1927
- Третьяков П. П., Восточно-славянские племена, Москва 1933
- Трифонов Ю., Известното на сирийскиот презвитер Константина за Писперихова победа над византијците, ИИБИ, XI—XII, 1932
- Тџикова-Займова В., Към въпроса за византийското влијание върху българското облекло през Първата българска држава, ИИБИ, 1—2, 1951
- Тџикова-Займова В., Сопобшенија за харистиким в нашите земи (Из преписката на Михаил Псел), ИИБИ, 5, 1954
- Тџикова-Займова В., Първоначалното българско селище и въпросът за аулите, ИИБИ, 6, 1956
- Тџикова-Займова В., Крепости и укрепени градове през Първото българско царство ВИСБ, XXV (1956), № 3
- Тџикова-Займова В., Сведения за българи в житието на св. Атанасиј, Изследвания в чест на акад. Д. Дечев, София 1958
- Тџикова-Займова В., Сведения за средновековни куќерски игри в Сидистрејско, Етнолошко-етнографски изследвания в памет на акад. Ст. Романски, София 1960
- Успенский К. П., Экскурсия-импутет в Византийской империи, ВВЗ, XXXIII, 1917—1922
- Успенский П., История Афона, III, 1, Киев 1877
- Успенский Ф. И., Охридская рукопись куропалата Иована Скилицы, ИРАНК, IV, 1899, вып. 2
- Успенский Ф. И.: ИРАНК, X (1904), стр. 196—197
- Успенский Ф. И., История Византии. I. Петроград 1913; II. Ленинград 1927; III. Москва 1949

- Фрейденберг М. М., Развитие феодальных отношений в византийской деревне в XI—XII веках, Ученые записки Великолуцкого государственного педагогического института, I, 1956
- Фрейденберг М. М., Экономия в Византии XI—XII вв., Ученые записки Великолуцкого государственного педагогического института, III, 1958
- Фрейденберг М. М., О феодальной экономике в Византии XI—XII вв., ВВр, XVIII, 1961
- Хан И., К вопросу о социальных основах узурпации Прокония, Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, t. VI, fasc. 1—2, 1958
- Цанкова-Петкова Г., Вележки към началния период на българската държава, ИИБИ, 5, 1954
- Цанкова-Петкова Г., Югозападните български земи през XI в. според „Стратегикона“ на Кекавмен, ИИБИ, 6, 1956
- Цанкова-Петкова Г., О территории Болгарского государства в VII—IX вв., ВВр, XVII, 1960
- Цанкова-Петкова Г., Феодального землевладение в южной и югозападной болгарских земли под византийское владычество, ИИИ, 8, 1960
- Цанкова-Петкова Г., Феодальная рента в болгарских землях под византийское владычество, ВВр, XIX, 1961
- Цанкова-Петкова Г., За аграрные отношения в средневековой Болгарии през XI—XIII в., София 1964
- Шкордняк К., О земляных укреплениях и окопах, ИРАНИК, X, 1905
- Яковенко Л., К истории иммунитета в Византии, Юрьев 1908
- Adontz A., L'âge et l'origine de l'empereur Basile I, Byz., VIII, 1933; IX, 1934
- Allatius L., De Psellis et eorum scriptis, PCr, CXXII, col. 477—536
- Anastasiévici D. — G. Ostrorogorsky. Les Koumans propriétaires, *Παροίκισμα*, Mélanges Henri Grégoire, III, Bruxelles, 1951
- Anastasiévici D., La chronologie de la guerre russe de Tzimisces, Byz., VI, 1931
- Διοσκορίδης Μ.: Ουγγαρίαι*, XII (1939), p. 85 sqq.
- Arnim B. von, Zur Geschichte der Onoguren, ZSPH, X, 1933
- Banduri A., Antiquitat. Constantinopol. Libri VII, Parisii 1719
- Bănescu N., Les premiers témoignages byzantins sur les Roumains du Bas Danube, BNGJ, III, 3—4, 1922
- Bănescu N., Nouveaux duchés byzantins; Bulgarie et Paristrion, BSHAR, X, 1923
- Bănescu N., Unbekannte Statthalter der Themen Paristrion und Bulgarien, HZ, XXX, 1930
- Bănescu N., La question du Paristrion, Byz., VIII, I, 1933
- Bănescu N., Les duchés byzantins de Paristrion (Paradounavon) et de Bulgarie, Institut Roumain d'Études Byzantines, Nouv. série, 3, Bucarest 1946
- Bănescu N., Les frontières de l'ancien État bulgare, Mémoires Louis Petit, Archives de l'Orient Chrétien, I, Bucarest 1948
- Bănescu N.: BZ, LIV (1961), p. 145
- Bănescu N., A propos de Basile Apokapes, Duc de Paradounavis (=Paristrion). La notice du moine Théodule (1059), Revue des Études sud-est européennes, Bucarest, I—2, 1933
- Băneva, I., Byzance, Kiev et l'Orient sur le Bas-Danube du Xe au XIIe siècle, Académie de la République Populaire Roumaine, Bucarest 1955
- Baynes N. H., The Date of the Avar Surprise, BZ, XXI, 1912
- Bees N. A., *Τὸ πρὸς τῆς κτίσεως τῆς Μοαυροβλαχίας ἔργον. Αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ ἱστορικὴ περιγραφή αὐτῶν*, Βελγρῆς, I, 1, 1909
- Beševliev V., Die protobulgarischen Inschriften, Berlin 1963
- Bidez A. — L. Parmentier, The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia, London 1899
- Brătianu G. J., Le commerce bulgare dans l'Empire byzantin et le monopole de l'empereur Léon VI à Thessalonique, Сборник в чест на проф. П. Павлов (—ИИБД, XVI—XVII), София 1940
- Brehier L., Les institutions de l'Empire byzantin, Paris 1949
- Régnier J., Vie et la mort de Byzance, Paris 1947
- Bury J. B., A History of the Eastern Roman Empire (802—867), London 1912
- Canard M., Arabes et Bulgares au début du Xe siècle, Byz., II, 1926
- Sahen C., La première pénétration turque en Asie Mineure, Byz., XVIII, 1948
- Charanis P., The Chronicle of Morenvasia and the Question of the Slavonic Settlements in the Peloponnesus, DOP, V, 1950

- Charanis P., On the Slavic Settlement in the Peloponnesus, BZ, XLVI 1953
- Dain A., La „Tactique“ de Nicéphore Ouranos, Paris 1937
- Hanoff Chr.: Oesterr. Jahreshefte, XXX, 1936, Beiheft
- de Boor C., Der Angriff der Rhos auf Byzanz, BZ, IV, 1895
- de Boor C., Zu Johannes Skylitzes, BZ, XIII, 1904
- de Boor C., Weiteres zur Chronik des Skylitzes, BZ, XIV, 1905
- Delahaye H., Sabots de Thrace et de Mésie, Analecta Dollondiana, XXXI, 1912
- Deutschew D., Vardarios, Zeitschrift für Ortsnamenforschung, VIII, 1932
- Diehl Ch., De la signification du titre de „proèdre“ à Byzance, Mélanges G. Schlumberger, I, Paris 1924
- Diehl Ch., Un haut fonctionnaire byzantin, Mélanges N. Jorga, Paris 1933
- Diehl Ch., Antologia lyrica graeca, I, 2, Leipzig 1936
- Dölger Fr., Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches, I, München—Berlin 1924
- Dölger Fr.: BZ, XXVII (1927), pp. 760—766
- Dölger Fr., Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung besonders des 10. und 11. Jahrhunderts, Byzantinische Archiv, IX, Leipzig—Berlin 1927
- Dölger Fr., Das *αερωσον*, BZ, XXX, 1929—1930
- Dölger Fr., Bulgarisches Zartum und Byzantinisches Kaisertum, ИБАИ, IX, 1935 (= Actes du IVe Congrès international des études byzantines)
- Dölger Fr., Zum Gebührenwesen der Byzantiner, Etudes dédiées à la mémoire d'Andréadès, Athènes 1939
- Dölger Fr., Zur Textgestaltung der Lavra-Urkunden und zu ihrer geschichtlichen Auswertung, BZ, XXXIX, 1939
- Dölger Fr., Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. Textband, München 1948
- Dölger Fr., Sechs byzantinische Practica des 14. Jh. für das Athos-Kloster Iviron, München 1949
- Dölger Fr., Ein Fall slavischer Einsiedlung im Hinterland von Thessalonike im 10. Jahrhundert, SBAW, 1952, 1
- Dölger Fr., Byzanz und die europäische Staatwelt, Eftal 1953
- Dölger Fr., *Πείριον*, Ein Beitrag zur byzantinischen Lexicographie, Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, 1959, 9
- Dujčev I.: REB, VII (1950), p. 222
- Dujčev I.: BSl, XIII (1952—1953)
- Dujčev I.: BSl, XIX, 2 (1958), pp. 301—304
- I. Djujčev]: BZ, LXII (1959), p. 184
- Dujčev I., Dragvista—Dragovitia, REB, XXII, 1964
- Ebersolt J.—A. Thiers, Les églises de Constantinople, Paris 1913
- Greco A., Bulgaria in nordul Dunării în veacurile IX—X-lea, Studii și cercetări de istorie medie, I, 1950
- Grégoire H.: Byzantion, II (1922), pp. 550—567; IV (1927/28), pp. 716—728
- Grégoire H., Les sources épigraphiques de l'histoire bulgare, Byz., IX, 1934
- Grégoire H., Nicéas Pégonitès, vainqueur du roi bulgare Jean Vladislav, Byz., XII, 1937
- Grégoire H., Héros épiques méconnus, La Nouvelle Clé, IV, 1952
- Grégoire H., La carrière du premier Nicéphore Phocas, *Προσφορά εις Στ. Κωνσταντίνου, Θεσσαλονίκη* 1953
- Grégoire H., Michel Attaliatès, Histoire. Traduction française, Byz., XXVIII, 1958
- Guilland R.: Revue des études byzantines, VIII, 1951
- Hérelle J., Histoire des Conciles. I 2, Paris 1907
- H[eisenberg A.]: BZ, IX (1909), p. 245 sq.
- Hergenrother J., Photius, Patriarch von Constantinopel, III, Regensburg 1869
- Hirsch F., Byzantinische Studien, Leipzig 1876
- Janin P., Constantinople byzantine, Paris 1950
- Jireček K., Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel und die Balkanpässe, Prag 1877 (=HIE, IV, 1931, 4)
- Jireček K., Archäologische Fragmente aus Bulgarien, AEMÖ, X, 1888
- Jireček K., Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer, Sitzungsberichte der Kais. Akad. d. Wiss. in Wien, Bd. CXXXVI, 1897 (=Християнски елементи в топографската номенклатура на балканските земи, ИСп, LV—LVI, 1898)

- Jorga N., Médaillons d'histoire littéraire byzantine, II: Michael d'Attalie, Byz., II, 1925
 Krumbacher K., Geschichte der byzantinischen Literatur (=OBL), München 1897
 Kyriakidis St.: *Μακεδονία*, II (1952), p. 738 sq.
 Laurent V., *Ἡ Βυζαντινὴ ἑστὴ Τυβέρου*, Ρεσσα, Turca asiaticas ou turca hongrois?,
 Сборник в чест на проф. П. Никол (=IIGHJ, XVI—XVIII), София 1940
 Lemerle P., Esquisse pour une histoire agraire de Byzance, RH, CCXIX—CDXX, 1958
 Lemerle P., Recherches sur le régime agraire à Byzance: la terre militaire à l'époque des
 Comnènes, Cahiers de civilisation médiévale, II, 1958, № 3
 Lemerle P., Prolegomènes à une édition critique et commentée des „Conseils et Récits“ de
 Kekauménos, Bruxelles 1960
 Lemerle P., La vie ancienne de Saint Athanase l'Athonite composée au début du XIe siècle par
 Athanase de Lavra, Mélanges du M. Athos 933—1963, Ed. et Mélanges, I, Chevetogne 1963
 Lemerle P., La chronique improprement dite de Monemvasie: le contexte historique et lé-
 gendaire, REI, XXI, 1963
 Lombard A., Constantin V, empereur des Romains, Paris 1902
 Mabilis L., Zwei Wiener Handschriften des Johannes Skylitzes, Breslau 1899
 Maspero J., *Φοδερῶν καὶ ἀρχαῶν* dans l'armée byzantine au VIe siècle, BZ, XXI, 1912
 Michailov G., Inscriptions graecas in Bulgaria reportae, I, Serdicae 1956
 Martini E., Analecta Laertina, I, Lipsiae 1899
 Moravcsik Gy.: Byz., IV (1931), p. 673 sq.
 Moravcsik Gy., Byzantinoturcica. Die Byzantinischen Quellen der Geschichte der Türk-
 völker. Zweite durchgearbeitete Auflage, I—II, Berlin 1958
 Moravcsik Gy., Sagen und Legenden über Basileios I, DOP, 1961
 Mordmann: *Ἑλλήν. γήλογοι. αἰόλογοι*, t. XVII, 1875
 Mošin V. A., *Ἰουλιανὸν Ζευγένου*, Annales de l'Institut Kondakov, X, 1938
 Mutafčiev P., Bulgares et Roumains dans l'histoire des pays Danubiens, Sofia 1932
 Niederle L., Slovanské starozitnosti, Praha 1906, II= Manuel de l'antiquité slave, I, Paris 1923
 Nissen N., Die Diakaxis des Michael Attaleiates von 1077. Ein Beitrag zur Geschichte des
 Kloster-Wesen in byzantinischen Reiche, Jena 1894
 Obolensky D., The Bogomils. A Study in Balkan Neo-Manichaeism, Cambridge 1948
 Ostrogorsky G., Die byzantinische Staatentierarchie, Seminarium Kondakovianum, VIII, 1930
 Ostrogorsky G., La pronofa, Byz., XXII—XXIII, 1952
 Ostrogorsky G., Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine, Bruxelles 1956
 Orelcott [A. Πουρὸς] La Macédoine au point de la vue ethnographique, historique et phé-
 ologique, Philippopoli 1888
 Ougels P., Kekauménos et la guerre petschénegue, Byz., XIII, 1938
Παπαδοπούλος-Κεραμύς Α., *Ἱεροσολιμανική βιβλιοθήκη*, II, 1894
 Pârvan V., Municipium Aurelium Durostorum, Rivista di filologia et d'instruzione classica,
 N. S., anno II, fasc. 3, Torino 1924
 Patsch C., Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa, III, I, Sitzungsberichte der Wiener
 Akademie, Phil.-Hist. Klasse, Bd. 208, Wien 1923
 Pertusi A., Per la critica della „Storia“ di Michele Attaliata, Jahrbuch der Österreichischen
 Byzantinischen Gesellschaft, 7, 1958
 Petti L., Le monastère de Notre-Dame de Plue en Macédoine, IIPAPK VI, I
 Petit L., La vie de Saint Athanase l'Athonite, Analecta Bollandiana, XXV, 1906
 Prokić B., Die Zusätze in der Handschrift des Johannes Skylitzes Codex Vindobonensis hist.
 graec. LXXIV. Ein Beitrag zur Geschichte des sog. westbulgarischen Reiches Diss.,
 München 1906
 Renauld E., Notes et observations critiques sur la Chronographie de Psellos, REG, XVIII, 1905
 Renauld E., Etudes sur la langue et le style de Psellos, Paris 1920
 Rogers C. F., The Fear of Hell as a means of Conversion, Religion, June 1935
 Rouillard O., L'épibolè au temps d'Alexis I Comnène, Byz., X, 1935
 Rouillard G.—P. Collomp, Actes de Lavra. Edition diplomatique et critique. I (897—1178),
 Paris 1937
 Runciman S., The Emperor Romanus Lacapenus and his Reign, Cambridge 1929
 Runciman S., A History of the First Bulgarian Empire, London 1930
Σακελλάριος Σπ., *Πόλις καὶ θεομία Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαῖοιτι, ἐν Ἀθήναις* 1929

- Schulze R., Der Aufstand des Leo Tornikios im Jahre 1047. Eine Studie zur byzantinischen Geschichte des 11. Jahrhunderts: VII. Jahresbericht des K. Gymnasiums zu Plauen i. V. auf das Schuljahr 1895--1896, Plauen i. V. 1896
- Schlumberger G., L'Épopée byzantine à la fin du X siècle, I--III, Paris, 1895--1905
- Sewter E. R. A., The Chronographia of M. Psellus, translated from Greek by ..., New Haven 1958
- Škorpil K.: FSl., III, p. 336
- Soulis G. C., On the Slavic Settlement in Hierissos in the tenth Century, Byz., XXIII, 1953
- Stein E., Geschichte des spätromischen Reiches, I, Wien 1928
- Stein E., Untersuchungen zur spätbyzantinischen Vertessungs- und Wirtschaftsgeschichte, Mitteilungen zur osmanischen Geschichte, II, 1923--1925
- Stričević D., Eglises triconques médiévales en Serbie et en Macédoine et la tradition paléobyzantine, Actes de XIIe congrès des études byzantines, 1964
- Svoboda K., La démonologie de Michael Psellos, Brno 1927
- Svoronos N. G., Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècle, BCH, 89, 1959
- Tafrafi O., Topographie de Thessalonique, Paris 1913
- Tafrafi O., Thessalonique des origines au XIVe siècle, Paris 1919
- Tomaschek W., Zur Kunde der Hämus-Halbinsel, II, Die Handelswege im 12. Jht. nach der Erkundungen des Arabes Rūsi, Wien 1883, SBAW, Bd. 113
- Tomaschek W.: PWRE, II, col. 2345
- Treitinger O., Die oströmische Kaiser- und Reichsidee nach ihrer Gestaltung im höfischen Zeremoniell, Jena 1938
- Vasiliev A. A., Byzance et les Arabes. I. La dynastie d'Amorium, Bruxelles 1935
- Vasmer M., Die Slaven in Griechenland, Berlin 1941
- Vaillant A. -- M. Laskaris, La date de la conversion des Bulgares, RES, XIII, 1933
- Venedikov Iv., La population byzantine en Bulgarie au début du IXe siècle, Byzantinobulgaria, I, Sofia 1962
- Vryonis Sp., The Will of a provincial Magnate, Eustathius Boilas (1079), DOP, 11, Cambridge, Massachusetts 1957
- Xanatalafos D., Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Makedoniens im Mittelalter, hauptsächlich auf Grund der Briefe des Erzbischofs Theophylaktos von Achrida, München 1937
- Zachariae von Lingenthal, Jus graeco-romanum, I, Lipsiae 1856
- Zlatarski W., Wer war Peter Deljan, Annales Academiae Scientiarum Fennicae, XXVII, 1932

СЪДЪРЖАНИЕ — НОС VOLUMINE CONTINENTUR

Увод от Василка Тъпкива и Михаил Войнов	5
Praefatio	
1. Житие на Ахил Лариски — увод, превод и коментар от Л. Йончев	7
Vita Achillis Larissensis	
2. Житие на Атанасий Атонски — увод, превод и коментар от В. Тъпкива-Займова	8
Vita Athanasii Athonitae	
3. Документи от Атонските манастири — увод, превод и коментар: а) на откъси 1—16 от Г. Цанкова-Петкова и Л. Тивчев; б) на откъси 17—21 от Л. Йончев; в) на откъс 22 от Г. Цанкова-Петкова	12
Acta Athon	
4. Грамоти на Василий II — увод от В. Тъпкива-Займова, превод от Йорд. Иванов, коментар от Йорд. Иванов и В. Тъпкива-Займова	40
Sigilla Basilii	
5. Месецослов на Василий II — увод, превод и бележки от В. Тъпкива-Займова	48
Menologium Basilii	
6. Епитафия на Василий II — увод, превод и коментар от Ив. Дуйчев	65
Epitaphium Basilii	
7. Монахазийска хроника — увод, превод и коментар от Ив. Дуйчев	66
Chronicon Monembasiae	
8. История на схизматичите — увод, превод и коментар от Л. Йончев	71
Historia schismaticorum	
9. Брюкселска хроника — увод, превод и коментар от Л. Йончев	73
Chronicon Bruxellense	
10. Житие на Йоан Нови Тракийски — увод, превод и коментар от Л. Йончев	77
Vita Iohannis huiusmodi Thraciae	
11. Йоан Магюрос — увод, превод и коментар от Ив. Дуйчев	79
Iohannes Mauropus	
12. Приписка от 1059 година — Увод, превод и коментар от В. Тъпкива-Займова	83
Notitia a. 1059	
13. Житие на Лазар от монаха Григорий — увод, превод и коментар от Г. Цанкова-Петкова	90
Vita Lazari	
14. Михаил Псел — увод, превод и коментар от В. Тъпкива-Займова	92
Michael Psellus	
15. Продължителят на Георги Могах — увод, превод и бележки от Г. Цанкова-Петкова	133
Severinus Monachus Comptanensis	
16. Михаил Аталиат — увод, превод и коментар на Хронография от В. Тъпкива-Займова; превод и бележки на Хрисовул на Михаил Дука от Л. Йончев	159
Michael Attaliata	
17. Кедрин—Скилица — увод, превод и коментар от В. Тъпкива-Займова	198
G. Cedrenus—I. Scylitzes	
Показалец — съставил П. Коледаров	341
Index nominum et rerum	
Съкращения	359
Abbreviationes	
Имендувана литература — съставил П. Коледаров	360
Index librorum adhibitorum	
Съдържание	369
Nos volumine continentur	